

AVOKATI I POPULLIT

RAPORTI VJETOR

2024

TABELA E PËRMBAJTJES

SHËNIM I AVOKATIT TË POPULLIT	5
KREU I	6
KUADRI LIGJOR DHE INSTITUCIONAL	6
KREU II.....	9
ZBATIMI I REZOLUTËS SË KUVENDIT TË RSH-SË PËR VITIN 2023 NGA INSTITUCIONI I AVOKATIT TË POPULLIT.....	9
KREU III	26
VLERËSIM I SITUATËS SË RESPEKTIMIT TË TË DREJTAVE TË NJERIUT NGA ADMINISTRATA PUBLIKE.....	26
3.1 Përmbledhje e veprimtarisë së seksioneve të institucionit të Avokatit të Popullit gjatë vitit 2024	26
3.1.1. Veprimtaria e Seksionit për policinë, shërbimin sekret, burgjet, forcat e armatosura dhe pushtetin gjyqësor	26
3.1.2. Veprimtaria e Seksionit Mekanizmi Kombëtar për Parandalimin e Torturës, Trajtimit ose Dënimit të Egër, Çnjerëzor ose Poshtërues.....	30
3.1.3. Veprimtaria e Seksionit të Përgjithshëm.....	33
3.1.4. Veprimtaria e Seksionit për organet e administratës qendrore, pushtetit vendor dhe të të tretëve që veprojnë për llogari të tyre	37
3.1.5. Veprimtaria e Seksionit të Fëmijëve.....	39
3.2 Të drejtat e personave të privuar nga liria.....	41
3.3 Respektimi i të drejtave të njeriut nga organet e Policisë së Shtetit dhe Garda e Republikës.....	50
3.3.1. E drejta e shtetasve për të lëvizur lirisht	52
3.3.2. E drejta kushtetuese e shtetasve për arsimim.....	53
3.3.3. Liria sindikale si një e drejtë themelore universale e njeriut	54
3.3.4. Detyrimet të pjesëmarrjes së psikologut në çdo fazë të procedimit penal me të mitur, jo vetëm për të miturit në konflikt me ligjin, por edhe për të miturit viktimë apo dëshmitarë të veprave penale.....	55
3.3.5. Të drejtat kushtetuese e ligjore të të punësuarve në organet e policisë	57
3.4 Parandalimi i dhunës dhe torturës	57
3.4.1. Gjetjet e konstatuara nga inspektimet në institucionet penitenciare	58
3.4.2. Niveli i respektimit të të drejtave të personave të shoqëruar, ndaluar/arrestuar në stacionet policore	61
3.4.3. Rekomandimet kryesore të dërguara nga Mekanizmi Kombëtar për Parandalimin e Torturës për vitin 2024	63
3.4.4. Niveli i respektimit të të drejtave të personave në Spitalet Psikiatrike.....	73

3.4.5.	Niveli i respektimit të të drejtave në Qendrat e mbyllura për të Huajt, Qendrën Kombëtare Pritëse për Azilkërkuesit si dhe në Qendrën Kombëtare Pritëse të Viktimave të Trafikut	76
3.4.6.	Niveli i respektimit të të drejtave në Shtëpitë e të Moshuarve Tiranë, Fier, Gjirokastrë, Kavajë, Shkodër.....	78
3.5	Respektimi i të drejtave të njeriut nga Prokuroria.....	80
3.6	E drejta për një proces të rregullt ligjor në sistemin gjyqësor	90
3.7	Ndihma juridike falas	95
3.8	Të drejtat e ish të dënuarve dhe përndjekurve politikë nga sistemi komunist	97
3.9	Ekzekutimi i vendimeve gjyqësore civile dhe administrative.....	99
3.10	Respektimi i të drejtës së pronës	103
3.11	Rregullimi i marrëdhënieve të punës dhe respektimi i të drejtës për një proces të rregullt ligjor në procedurën administrative.....	128
3.12	Mbrojtja e konsumatorit	130
3.13	Respektimi i të drejtave që lidhen me pushtetin vendor	132
3.14	Respektimi i së drejtës së informimit nga organet e administratës publike	141
3.15	Mbrojtja dhe të drejtat e fëmijës	142
3.15.1	Rekomandimet dhe përfshirja në procesin legjislativ, përgjithësues e strategjik në fushën e mbrojtjes dhe të drejtave të fëmijëve	146
3.15.2	Rekomandime Legjislative	151
3.16	Respektimi i të drejtës për kujdes shëndetësor.....	159
3.17	Respektimi i të drejtës për arsimim.....	165
3.18	Respektimi i të drejtës për kujdes social	170
3.19	Respektimi i të drejtave të të moshuarve	180
3.20	Respektimi i të drejtave të personave me aftësi të kufizuara	182
3.21	Barazia gjinore	190
3.22	Mbrojtja e të drejtave të komunitetit LGBTIQ+	195
3.23	Të drejtat e minoriteteve (pakicave) kombëtare.....	199
3.24	Mbrojtësit e Mbrojtësve të të drejtave të njeriut	204
3.25	Respektimi i të drejtave në fushën e sigurimeve shoqërore	208
3.26	E drejta për një mjedis të shëndetshëm	211
KREU IV		221
ANGAZHIME TË TJERA INSTITUCIONALE		221
4.1	Opinionimi Amicus Curiae në Gjykatën Kushtetuese në lidhje me ndryshimet ligjore për “herësin zgjedhor” dhe “votën parapëlqyese”, në Kodin Zgjedhor të Republikës së Shqipërisë	221
4.2	Opinionimi Amicus Curiae në Gjykatën Kushtetuese në lidhje me Protokollin ndërmjet Qeverisë së Republikës Italiane dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë, “Për Forcimin e Bashkëpunimit në Fushën e Migracionit”	226
4.3	Observatori për femicidin.....	227

4.4	Raporti i Veçantë lidhur me digjitalizimin dhe të drejtat e njeriut në Shqipëri	233
4.5	Raport i Veçantë lidhur me respektimin e të drejtave kushtetuese dhe ligjore, si dhe e standardeve më të larta të të drejtave të njeriut e të palëve në procesin penal.....	237
4.6	Monitorimi i pavarur i të drejtave të emigrantëve të huaj.....	243
4.7	Monitorimi i protestave gjatë vitit 2024.....	251
4.8	Konferenca vjetore	252
KREU V		255
BASHKËPUNIMI		255
5.1	Bashkëpunimi me institucionet e administratës publike dhe niveli i zbatimit të rekomandimeve të Avokatit të Popullit.....	255
5.2	Bashkëpunimi ndërkombëtar.....	258
5.3	Bashkëpunimi në kuadër të projekteve	265
5.4	Paraqitjet publike të Avokatit të Popullit në ushtrim të mandatit të tij promovues	266
5.4.1	Roli i Avokatit të Popullit në Hapësirën Publike gjatë 2024	266
5.4.2	Prezenca në rrjetet sociale dhe shënjimi i ditëve kombëtare dhe ndërkombëtare..	267
5.4.3	Prezenca dhe reagimet publike mbi ngjarjet e aktualitetit në median tradicionale	267
5.4.4	Përfshirja në fushata publike për tema sensitive	269
5.4.5	Vëmendja e Mediave Ndërkombëtare dhe Roli i Avokatit të Popullit	269
5.4.6	Aktivitetet publike zyrtare	269
KREU VI.....		272
SHËRBIMET MBËSHTETËSE		272
6.1	Menaxhimi i Burimeve Njerëzore dhe Administrative	272
6.2	Vështrim mbi të ardhurat dhe shpenzimet.....	278
KREU VII.....		285
AVOKATI I POPULLIT NË SHIFRA 2024		285

SHËNIM I AVOKATIT TË POPULLIT

Në cilësinë e Avokates së Popullit, kam nderin t’ju paraqes Raportin Vjetor për vitin 2024 – një dokument që përmbledh jo vetëm punën, sfidat dhe arritjet e institucionit tonë, por mbi të gjitha, zërat, shqetësimet dhe të drejtat e qytetarëve që kemi përfaqësuar.

Ky raport është një pasqyrë e përpjekjeve tona për të qenë një urë besimi ndërmjet publikut dhe administratës, për të garantuar respektimin e të drejtave të njeriut dhe forcimin e shtetit të së drejtës në vendin tonë.

Gjatë vitit 2024, Shqipëria është përballur me zhvillime të rëndësishme politike, sociale dhe ekonomike. Në këtë kontekst, Institucioni i Avokatit të Popullit ka vijuar të ushtrojë rolin e tij kushtetues me pavarësi, profesionalizëm dhe ndjeshmëri të lartë ndaj individit, veçanërisht ndaj atyre më të pambrojturve. Kemi adresuar qindra ankesa, kemi ndërmarrë hetime të thelluara, kemi dhënë rekomandime konkrete dhe kemi mbajtur qëndrime të qarta në raste me interes të lartë publik.

Raporti Vjetor 2024 është rezultat i një pune kolektive, me përkushtim të pandërprerë dhe bashkëpunim të ngushtë me organizata të shoqërisë civile, institucione kombëtare dhe ndërkombëtare. Por mbi të gjitha, ky raport është një reflektim i besimit që qytetarët kanë treguar ndaj institucionit tonë – një besim që mbetet motivimi ynë më i madh për të ecur përpara.

Ju ftoj ta lexoni këtë raport me vëmendje, si një mjet transparence dhe përgjegjshmërie, por edhe si një thirrje për veprim të përbashkët në mbrojtje të dinjitetit dhe të drejtave të çdo individi.

Erinda Ballanca

KREU I

KUADRI LIGJOR DHE INSTITUCIONAL

Në ditët e sotme mbrojtja dhe promovimi i të drejtave të njeriut është dukshëm dhe ndjeshëm komponent jetësor në çdo funksion shtetëror, publik apo privat dhe në shumë sfera të tjera. Numri dhe shkalla e përhapjes së institucioneve që fokusohen tek të drejtat e njeriut reflekton këtë realitet. Megjithatë, është e kuptueshme që një institucion ligjërësht dhe efektivisht i pavarur, i shkëputur nga përgjegjësitë e qeverisjes ekzekutive dhe nga administrata gjyqësore, mund të luajë një rol unik dhe të mbajë një pozicion udhëheqës në fushën e të drejtave të njeriut. Një institucion i tillë jep një kontribut të pazëvendësueshëm në përpjekjet e një shoqërie për të mbrojtur shtetasit e saj dhe për të zhvilluar një kulturë që respekton dhe zhvillon të drejtat e njeriut.

Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë sanksionon kujdesin për të mbrojtur dhe siguruar sa më mirë pavarësinë e organeve dhe institucioneve kushtetuese, veçanërisht nga ndikimet apo ndërhyrjet e mundshme të politikës ose të ekzekutivit, të cilat mund të cenojnë veprimtarinë e tyre në ushtrimin e funksioneve kushtetuese përkatëse. Ligjet organike zbërthejnë më tej, konkretizojnë më qartë e më mirë funksionimin e organeve dhe institucioneve të pavaruara kushtetuese dhe atyre të krijuara me ligj dhe që garantojnë sipas rastit dispozita të veçanta të Kushtetutës. Kjo pavarësi nuk është thjesht një privilegj i tyre, por një prerogativë e vërtetë dhe e domosdoshme, e cila u jep më shumë siguri, qëndrueshmëri dhe efikasitet këtyre institucioneve në ushtrimin e detyrave të tyre.

Të drejtat dhe liritë themelore të parashikuara në Kushtetutë janë konceptuar si vlera që qëndrojnë në themel të të gjithë rendit juridik. Ky dimension i të drejtave dhe lirive themelore përbën detyrim për organet e pushtetit publik për t'u angazhuar me veprime aktive që të sigurojnë respektimin e tyre dhe t'i jetësojnë ato më tej (neni 15 i Kushtetutës). Kushtetuta i ka njohur një rol thelbësor institucionit të Avokatit të Popullit duke e bërë atë ruajtësin, kontrolluesin, garantin dhe promovuesin e të drejtave të njeriut në vend, me kompetenca vertikale dhe horizontale për të përmbushur pikërisht këtë qëllim të rëndësishëm kushtetues, përmirësimin e vazhdueshëm të cilësisë së gëzimit të të drejtave të njeriut.

Institucionit të Avokatit të Popullit në përputhje me legjislacionin kombëtar por edhe atë ndërkombëtar (veçanërisht Parimet e Parisit dhe Parimet e Komisionit të Venecias), i është përcaktuar një mandat i gjerë, i bazuar në standardet ndërkombëtare si institucioni më i lartë kombëtar për promovimin, parandalimin e shkeljeve dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut. Ky mandat jetësohet në juridiksionin dhe kompetencat që këtij institucioni i parashikohen në Kushtetutë, ligjin “Për Avokatin e Popullit”, të ndryshuar, si dhe detyra të tjera të caktuara në ligje të veçanta. Roli i Avokatit të Popullit, siç parashikohet në legjislacionin përkatës është të ndikojë drejtpërdrejt dhe tërthorazi në të gjitha proceset vendimmarrëse në shoqëri që lidhen me liritë e

parashikuara nga Kushtetuta dhe aktet e tjera normative të Republikës së Shqipërisë, si dhe nga parimet e njohura përgjithësisht dhe normat e së drejtës ndërkombëtare. Ky legjislacion siguron që Avokati i Popullit duhet të jetë pika qendrore kombëtare dhe qendra e ekspertizës për të drejtat dhe liritë e njeriut, me lidhje të ngushtë dhe bashkëpunim me të gjitha strukturat shtetërore dhe ato të shoqërisë civile.

Respektimi i pavarësisë së këtij institucioni, forcimi i kapaciteteve njerëzore dhe financiare të tyre, zbatimi i standardeve dhe praktikave më të mira, nëpërmjet pasjes së një infrastrukture që mundëson realizimin e objektivave dhe qëllimeve, është dhe mbetet një përpjekje dhe sfidë e vazhdueshme. Në rrugën drejt anëtarësimit në familjen evropiane, respektimi dhe promovimi i të drejtave të njeriut përfaqësojnë një pjesë të pandarë të procesit integruar për Shqipërinë. Si një vend i cili është duke përjetuar një fazë të rëndësishme të zhvillimit, Shqipëria ka bërë përparime të konsiderueshme në fushën e të drejtave të njeriut, por ka ende sfida dhe detyra për të përmbushur dhe për të arritur standardet e kërkuara nga Bashkimi Evropian.

Përgjatë këtyre viteve është përforcuar gjithnjë e më shumë ideja dhe bindja e pamjaftueshmërisë së të drejtave të parashikuara në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë për t'iu përgjigjur nevojave dhe dukurive të reja që kristalizohen vijimësisht në këtë fushë. Është e nevojshme të adresohen të drejta të reja dhe pikërisht, Karta Evropiane e të Drejtave Themelore, është dokumenti që përmban katalogun më të plotë të të drejtave të njeriut, një instrument dinamik dhe aktual për mbrojtjen e tyre. Në kontekstin e perspektivës së Shqipërisë për anëtarësim në Bashkimin Evropian, integrimi i kësaj Karte në legjislacionin e brendshëm do të ishte shprehje e angazhimit për respektimin dhe promovimin e vlerave evropiane të të drejtave të njeriut. Kjo është arsyeja pse Avokati i Popullit mendon se ka ardhur koha që kjo çështje të jetë pjesë e diskutimeve të ekspertëve kushtetues, shoqërisë civile e më tej, në mënyrë që të përgatitet hyrja e Shqipërisë në Bashkimin Evropian, duke treguar përkatësinë në standarde e vlera edhe për katalogun e të drejtave që u njohim e garantojmë qytetarëve tanë.

Në vitin 2023, BE paraqiti raportin e vlerësimit të thelluar për institucionin e Avokatit të Popullit, nga ku rezultoi se institucioni përmbush plotësisht standardet e BE-së, ndërsa nevojat për përmirësim të vazhdueshëm lidhen me zgjerimin e mandatit të institucionit edhe në sektorin privat, në kuadër të konceptit të ri të të drejtave të njeriut si një nocion holistik që shtrihet gjithnjë e më shumë në çdo aspekt të jetës dhe jo vetëm në të drejtat politike e civile. Gjithnjë e më tepër, theksi po vihet tek zbatimi e garantimi efektiv i të drejtave social-ekonomike e për rrjedhojë, ka nevojë dhe për shtrirjen e mandatit të trajtimit të ankesave të institucionit të Avokatit të Popullit dhe në sektorin privat e konkretisht, ndaj ndërmarrjeve private.

Në këtë kuadër vlen të theksohet iniciativa e ndërmarrë nga institucioni i Avokatit të Popullit për ndryshimin e ligjit organik duke synuar përafrimin e tij me standardet dhe praktikat më të mira ndërkombëtare (Parimet e Parisit, Parimet e Venecias, etj.), si dhe përfshirjen në të dhe të

rekomandimeve të adresuara në raportet e Komisionit Evropian në lidhje me dispozita të caktuara të tij. Këto ndryshime padyshim do të forcojnë më tej pavarësinë dhe mandatin e këtij institucioni kombëtar të të drejtave të njeriut. Aktualisht, ka përfunduar procesi i hartimit të propozimeve konkrete për të vijuar më tej me dërgimin e projekt-propozimit në Komisionin për Çështjet Ligjore, Administratën Publike dhe të Drejtat e Njeriut në Kuvendin e Shqipërisë për diskutim dhe miratim, në përputhje me procedurat përkatëse parlamentare.

Vlen të theksohet gjithashtu se në një shoqëri demokratike dhe të drejtë, respektimi dhe zbatimi i rekomandimeve të Avokatit të Popullit është dëshmi e përkushtimit ndaj mbrojtjes së të drejtave të njeriut dhe mirëqenies së qytetarëve, që është e duhet të jetë qëllimi i secilit prej pushteteve. Në të gjitha rastet Avokati i Popullit ka vendosmërinë të përqafojë standardin më të mirë të të drejtave të njeriut dhe është vetëm fuqia e argumentit dhe e seriozitetit të punës së institucionit që i jep atij forcë detyruese të butë ndaj autoriteteve shtetërore.

Gjykojmë se zbatimi i rekomandimeve të institucioneve të pavarura nga institucionet e administratës publike është treguesi më i mirë i zbatimit të ligjit organik dhe kuadrit rregullator përkatës, rrjedhimisht edhe i përmbushjes së misionit institucional e si përfundim edhe i garantimit të autoritetit dhe pavarësisë së këtyre institucioneve. Për rrjedhojë, rekomandimet e Avokatit të Popullit duhet të trajtohen jo vetëm si dokumente zyrtare, por edhe si evidentim i problematikave që çdokush ka nevojë për më shumë mbrojtje dhe më shumë drejtësi sociale. Ndjekja e këtyre rekomandimeve me përgjegjshmëri është treguesi se sa një shoqëri është e aftë për të ndërtuar një të ardhme të drejtë për të gjithë qytetarët e saj.

KREU II

ZBATIMI I REZOLUTËS SË KUVENDIT TË RSH-SË PËR VITIN 2023 NGA INSTITUCIONI I AVOKATIT TË POPULLIT

Në kuadër të vlerësimit të veprimtarisë së institucionit të Avokatit të Popullit për vitin 2023, Kuvendi i Shqipërisë ka miratuar më datë 25.07.2024, rezolutën përkatëse ku ndërmjet të tjerash, i ka rekomanduar institucionit të Avokatit të Popullit ndërmarrjen e një sërë veprimtarish, që lidhen me mandatin e institucionit në mbrojtjen dhe promovimin e lirive dhe të drejtave të njeriut në vend.

Në zbatim të kësaj rezolute, institucioni i Avokatit të Popullit, bazuar dhe në mandatin e tij si institucioni më i lartë kombëtar për promovimin, parandalimin e shkeljeve dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut, duke i konsideruar masat e adresuara nga Kuvendi në përputhje me këtë mandat e me vizionin e tij, brenda kësaj periudhe të shkurtër kohore (5 mujore), ka marrë masat dhe veprimet përkatëse, të cilat janë trajtuar në mënyrë të përmblendhur më poshtë.

Rekomandimi 1: Të rrisë hetimin me iniciativë të problematikave sistemike që lidhen me të drejtat e njeriut dhe të hartojë rekomandime përgjithësuese e strategjike, me qëllim vendosjen e bashkëpunimit dhe bashkërendimit institucional me administratën publike

Në nenin 18, paragrafi i parë, të ligjit nr. 8454, datë 04.02.1999, “Për Avokatin e Popullit”, i ndryshuar, parashikohet se hetimi i një rasti bëhet në bazë të ankesës apo të kërkesës së personit të interesuar ose të dëmtuar, si dhe me nismën e vet, për raste të veçanta të bëra publike. Institucioni i Avokatit të Popullit i kushton një rëndësi të veçantë identifikimit me iniciativë të rasteve të cilat kanë të bëjnë me shkeljet e të drejtave të njeriut dhe të cilat kanë një impakt të gjerë në shoqëri dhe që lidhen me problematika sistemike. Për këtë arsye, bazuar dhe në rregulloren e brendshme të institucionit, janë krijuar/miratuar, mbi bazë mujore, grupet e monitorimit ditor për të ndjekur mjetet e komunikimit publik (media, rrjetet sociale, etj.), me qëllim identifikimin e rasteve, të cilat mund të ndiqen dhe trajtohen nga institucioni i Avokatit të Popullit.

Për periudhën janar-dhjetor 2024, janë regjistruar në sistemin e menaxhimit të rasteve (Sistemi Doculive), 375 raste me iniciativë krahasuar me 228 raste të së njëjtës periudhë të vitit 2023 (mbi 60% më shumë). Një pjesë e mirë e këtyre rasteve kanë të bëjnë me problematika sistemike të cilat janë shoqëruar edhe me rekomandime përgjithësuese dhe strategjike. Lidhur me këto të fundit, sqarojmë se kjo qasje e kërkuar është vlerësuar më së shumti në përfshirjen e elementeve përgjithësuese në rekomandimet e hartuara dhe dërguara për ankesa individuale, rast pas rasti. Por nuk kanë munguar edhe trajtime të problematikave komunitare, të cilat janë në proces hartimi të raporteve të veçanta, ku në mënyrë të natyrshme përfshihen elemente përgjithësuese dhe strategjike të rëndësishme për konsiderimin e veprimtarisë administrative të organeve publike, në

përputhje me parimet dhe kriteret e shtetit të së drejtës, si dhe të realizimit real të së drejtës për mirëqeverisje.

Më konkretisht, Avokati i Popullit ka adresuar një sërë rekomandimesh përgjithësuese dhe strategjike që lidhen me:

- respektimin e së drejtës së pronës dhe së drejtës për një proces të rregullt ligjor në aspektin administrativ;
- mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave të fëmijëve;
- adresimin e vonesave në arsyetimin e vendimeve gjyqësore penale;
- përfundimin e hetimeve, në respektim të procesit të rregullt ligjor;
- adresimin e nevojave të grupeve vulnerabël për aksesin në shërbimet publike digjitale.

Institucioni i Avokatit të Popullit ka nisur me iniciativë edhe shqyrtimin e disa problematikave sistemike lidhur me strehimin e familjeve të dëmtuara nga tërmeti, për të cilat do të konkludohet dhe me rekomandimet përkatëse. Problematikal lidhen me subvencionimin e qirasë (nga ana e organeve publike të vetëqeverisjes vendore) dhe përfitimin nga progami social i strehimit të individëve dhe familjeve të pastreha, si dhe trajtimin e përshtatshëm të tyre deri në sistemimin me strehim të përhershëm.

Gjithashtu, Avokati i Popullit me mbështetjen e UNICEF-it ka hartuar Raportin e Veçantë “Analizë e efijencës së drejtësisë për fëmijët, në fushën e mbrojtjes së fëmijëve dhe çështjeve familjare”, raport i cili është dërguar pranë Kuvendit të Shqipërisë.¹

Raporti i Veçantë

“Analizë e efijencës së drejtësisë për
fëmijët, në fushën e mbrojtjes së fëmijëve
dhe çështjeve familjare”

Vendosja e bashkëpunimit dhe bashkërendimit institucional me administratën publike është vlerësuar më së shumti si një çështje e komunikimit luajal e të vazhdueshëm ndërmjet Avokatit të Popullit dhe organeve publike, pa përjashtuar këtu rastet kur për shkaqe të konstatuara të mungesës së bashkëpunimit janë rekomanduar marrje masash ndaj personave përgjegjes dhe mospërsërtitja e kësaj praktike në të ardhmen. Është vlerësuar për t’u realizuar në vazhdim edhe ringritja e sistemit të brendshëm të lehtësimit të komunikimit dhe bashkëpunimit institucional ndërmjet

¹ Shkresa nr. 550 prot., datë 19.11.2024.

Avokatit të Popullit dhe organeve të tjera publike, nëpërmjet vendosjes së pikave fokale të kontaktit dhe komunikimit.

Rekomandimi 2: Të ushtrojë të drejtën për të adresuar propozime ligjore në kuadër të harmonizimit të legjislacionit kombëtar me atë të BE-së dhe t'ia paraqesë Kuvendit

Në përputhje me mandatin e tij kushtetues, institucioni i Avokatit të Popullit, si një nga aktorët kyç në sistemin kombëtar të mbrojtjes të të drejtave të njeriut, vlerëson maksimalisht procesin e përjasjes së legjislacionit kombëtar me atë të Bashkimit Evropian, sidomos për akte legislative që lidhen me të drejtat e njeriut. Në zbatim të nenit 24, të ligjit nr. 8454, datë 04.02.1999, “Për Avokatin e Popullit”, të ndryshuar, kur Avokati i Popullit vëren se është vetë përmbajtja e ligjit ose e akteve të tjera normative dhe jo zbatimi i tyre shkaku që krijon premisa për shkelje të të drejtave të njeriut të njohura nga Kushtetuta ose ligjet e tjera, ka të drejtë, t’u rekomandojë organeve që kanë të drejtën ligjvënëse të bëjnë propozime për ndryshimin dhe përmirësimin e ligjeve. Për rrjedhojë, në mënyrë të vazhdueshme gjatë veprimtarisë së tij, Avokati i Popullit ka hartuar dhe adresuar rekomandime për përmirësimin dhe harmonizimin e legjislacionit kombëtar me detyrimet dhe angazhimet ndërkombëtare, përfshirë dhe atë me legjislacionin e Bashkimit Evropian.

Gjatë periudhës 2023-2024, Avokati i Popullit ka dhënë mendime dhe sugjerime konkrete për disa ligje dhe akte nënligjore, si në fazat e konsultimit të jashtëm ashtu edhe në procesin legjislativ, nëpërmjet nëpërmjet adresimit të 9 rekomandimeve që lidhen me:

- barazinë gjinore dhe dhunën ndaj grave;
- të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijëve;
- të drejtat e personave me aftësi të kufizuara;
- respektimin dhe mbrojtjen e të drejtës së pronës;
- të drejtat e të burgosurve;
- të drejtat e punonjësve të policisë së burgjeve;
- lirinë sindikale.

Gjithashtu, duhet të theksohet iniciativa e ndërmarrë nga institucioni për ndryshimin e ligjit “Për Avokatin e Popullit”, me qëllim përjasjen e tij me standardet dhe praktikën më të mira ndërkombëtare (Parimet e Parisit, Parimet e Venecias etj.), duke përfshirë edhe rekomandimet e dhëna nga raportet e Komisionit Evropian në lidhje me përmirësimin e dispozitave të caktuara të këtij ligji.

Rekomandimi 3: Të përditësojë në vijimësi dhe të publikojë në faqen zyrtare në mënyrë të vazhdueshme informacionin, si dhe statistikat në kuadër të organizimit dhe funksionimit të institucionit, me qëllim rritjen e mëtejshme të transparencës dhe komunikimit me publikun.

Duke qenë se Institucionet Kombëtare të të Drejtave të Njeriut konceptohen dhe veprojnë si institucione lider në promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut, institucioni i Avokatit të Popullit, çështjet që lidhen me promovimin, informimin apo ndërgjegjësimin lidhur me të drejtat e njeriut i ka pjesë të mandatit të tij. Faqja zyrtare e institucionit të Avokatit të Popullit (www.avokatipopullit.gov.al) përfshin një hapësirë të dedikuar dhe me shumë ndërveprim për seksionet e institucionit, si dhe një mbulim më të mirë të aktiviteteve, hapësirë për mediat dhe gazetarët, qasje për qytetarët për të paraqitur ankesa online si e shembuj të rasteve të trajtuara.

Në këtë faqe, gjithashtu, janë të aksesueshme edhe video apo broshura informuese për mandatin dhe rolin e institucionit të Avokatit të Popullit, rastet dhe mënyrat ku qytetarët mund t'i drejtohen institucionit në rastet e shkeljeve të të drejtave të tyre nga organet e administratës publike si dhe në lidhje me çështje të ndryshme të të drejtave të njeriut, etj. Brenda faqes zyrtare të AP-së është krijuar dhe blogu për të drejtat e njeriut – 'Histori suksesi, në mbrojtje të të drejtave të njeriut'. Në këtë blog janë përfshirë, rastet e sukseshme të cilat falë ndërhyrjes së institucionit të Avokatit të Popullit, përmes rekomandimeve të tij, kanë mundur adresimin (edhe sistematik) të problematikave në fusha të caktuara të së drejtës.²

'Programi i transparencës' i institucionit të Avokatit të Popullit, i cili vlerësohet si një instrument konkret përmes së cilës institucioni ndërton dhe rrit transparencën në punën e tij, nëpërmjet vënies në dispozicion të publikut të informacioneve të ndryshme, vazhdon të përditësohet në mënyrë të vazhdueshme, nëpërmjet pasqyrit të detajuar të tij në faqen zyrtare të institucionit në formate lehtësisht të kuptueshme dhe të aksesueshme, duke mbajtur parasysh interesin më të mirë të publikut në garantimin e njohjes maksimale me informacionin publik.

Në faqen zyrtare të institucionit, përveç publikimit të vazhdueshëm të rekomandimeve të dërguara institucioneve të administratës publike, vazhdon të jetë e hapur një rubrikë e cila përditësohet vazhdimisht në lidhje me rekomandimet e pazbatuara, institucionet përgjegjëse si dhe institucionet që nuk kanë kthyer përgjigje në lidhje me rekomandimet e adresuara nga Avokati i Popullit, çka mundëson një qasje dhe shikueshmëri nga çdo qytetar apo subjekt i interesuar, duke respektuar rregullat e transparencës dhe të mbrojtjes së të dhënave personale.³

² Më shumë informacion mund të gjendet në linkun: <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/list/publications/histori-suksesi-7/>

³ Për më shumë informacion mund t'i referoheni linkut:

<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Regjistri%20i%20insitucioneve%20qe%20nuk%20kane%20kthyer%20pergjigje%20si%20dhe%20nuk%20kane%20zbatuar%20rekomandimet%20e%20AP.pdf>.

Prania e Avokatit të Popullit në rrjetet sociale, veçanërisht në Facebook, përfaqëson një element të rëndësishëm për përmirësimin e komunikimit dhe bashkëveprimit me qytetarët. Nëpërmjet faqes zyrtare në Facebook, Avokati i Popullit ofron informacione të rëndësishme për misionin, funksionet dhe aktivitetet e tij, duke siguruar që qytetarët të jenë të informuar për të drejtat e tyre, por edhe shenjon ditët e rëndësishme kombëtare dhe ndërkombëtare, si dhe të tjera ngjarje që janë të rëndësishme për mbrojtjen e të drejtave të qytetarëve. ‘Faktet përmes shifrave’ është një rubrikë e veçantë në faqen zyrtare të Avokatit të Popullit në Facebook, ku publikohen të dhëna dhe statistika të ndryshme lidhur me veprimtarinë e institucionit. Kjo rubrikë ofron një perspektivë të qartë dhe të detajuar për numrin e ankesave të pranuara, kërkesave të procesuara, si dhe për ndërhyrjet dhe rekomandimet e bëra nga Avokati i Popullit në adresimin e çështjeve administrative dhe të drejtave të qytetarëve. Përmes kësaj rubrike, qytetarët kanë mundësinë të marrin informacion të përditësuar dhe të verifikueshëm lidhur me performancën dhe ndikimin e institucionit në shoqëri.

Rekomandimi 4: Të adresojë rekomandime, sugjerime për përmirësime pranë institucioneve të sistemit të drejtësisë, me qëllim rritjen e besimit të publikut tek drejtësia, garantimin e zbatimit të lirive dhe të drejtave themelore të njeriut si dhe garancive procedurale

Gjatë vitit 2024 janë adresuar disa rekomandime organeve të sistemit të drejtësisë, të cilat objekt të tyre kanë patur respektimin e të drejtës së qytetarit për një proces të rregullt ligjor, si dhe respektimin e të drejtës për informim nga organet e drejtësisë. Institucioni i Avokatit të Popullit, ka konstatuar vonesa të konsiderueshme në sistemin e drejtësisë, kryesisht në lidhje me:

- mosarsyetimin e vendimeve civile dhe penale brenda afateve ligjore dhe afateve të arsyeshme, duke marrë në konsideratë periudhën që po kalon sistemi me reformën në drejtësi;
- gjykimin e çështjeve përtej afateve të arsyeshme siç përcaktohet në Kushtetutë dhe në ligj;
- moslëshimin e urdhrave të ekzekutimit për vendimet penale, në shkelje të afateve ligjore, të cilat kanë shkaktuar pasoja për shtetasit (veçanërisht pas hyrjes në fuqi të ligjit nr. 33/2024 “Për dhënie amnistie”, kur këto raste u evidentuan më qartë);
- mosinformimin e qytetarëve dhe palëve të interesuara në process, nga organet e drejtësisë, për ecurinë e çështjes apo veprimet procedurale hetimore.
- Në një rast, Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë, nuk është shprehur nëse i dënuari me burgim A.M. përfiton ose jo nga ligji nr. 33/2024 “Për dhënie amnistie”, në zbatim të nenit 465, pika 1, të Kodit të Procedurës Penale, sipas së cilës, është prokurori ai që duhet të shprehet nëse një i dënuar përfiton ose

jo nga amnistia, kur urdhri i ekzekutimit të vendimit penal nxirret pas hyrjes në fuqi të ligjit për amnistinë, dhe të përcaktojë pjesën e mbetur të dënimit për t'u vuajtur.⁴

Në kuadër të procesit të rregullt ligjor, pas hetimit administrativ, më specifikisht janë adresuar:

- Rekomandim drejtuar Këshillit të Lartë Gjyqësor, ILD-së dhe Gjykatës së Apelit të Juridiksionit të Përgjithshëm lidhur me vonesat në arsyetimin e vendimeve gjyqësore penale nga Gjykata e Apelit e Juridiksionit të Përgjithshëm, me fokus përfituesit e amnistisë.⁵
- Rekomandim drejtuar Këshillit të Lartë të Prokurorisë, Prokurorit të Përgjithshëm, Inspektorit të Lartë të Drejtësisë dhe Prokurorisë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Korçë, për marrjen e masave të nevojshme për përfundimin e hetimeve, në respektim të procesit të rregullt ligjor.⁶
- Rekomandime (8) drejtuar Gjykatës së Apelit të Juridiksionit të Përgjithshëm, Tiranë me objekt zvarritje të gjykimeve dhe mosarsyetim vendimesh në kohë dhe brenda afateve të arsyeshme.⁷
- Rekomandime (3) drejtuar Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm, konkretisht, Tiranë, Shkodër, Elbasan.⁸
- Rekomandim drejtuar Inspektorit të Lartë të Drejtësisë, Këshillit të Lartë Gjyqësor, për të vlerësuar nëse ka fakte të mjaftueshme për fillimin e hetimit disiplinor për gjyqtarët bazuar në konstatimet e bëra nga Avokati i Popullit.
- Rekomandime (3) drejtuar Gjykatës Administrative të Apelit për zvarritje të çështjes gjyqësore.⁹
- Rekomandime drejtuar Këshillit të Lartë të Prokurorisë, Inspektorit të Lartë të Drejtësisë dhe Prokurorisë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Lezhë, për marrjen e masave të menjëherëshme për ekzekutimin e vendimit penal, në respektim të procesit të rregullt ligjor.¹⁰
- Rekomandim drejtuar Këshillit të Lartë të Prokurorisë, Inspektorit të Lartë të Drejtësisë dhe Prokurorisë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Shkodër, për marrjen e masave të menjëhershme për ekzekutimin e vendimit penal, në respektim të procesit të rregullt ligjor.¹¹
- Rekomandim drejtuar Prokurorisë së Përgjithshme dhe Prokurorisë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Korçë, për marrjen e masave të

⁴ Rekomandimi për këtë rast i është adresuar Prokurorisë Tiranë në muajin Dhjetor 2024, dhe ende nuk kemi marrë një përgjigje.

⁵ Deri tani nuk është kthyer përgjigje.

⁶ Deri tani nuk është kthyer përgjigje nga të gjitha institucionet.

⁷ Për këto rekomandime një është pranuar, 3 të refuzuar dhe 3 pa përgjigje.

⁸ Një është refuzuar, dy janë pranuar dhe për një pritet përgjigje.

⁹ Një rekomandim është refuzuar, dy të tjera janë pa përgjigje.

¹⁰ Deri tani nuk është kthyer përgjigje nga ILD dhe KLP, zbatuar nga organi i Prokurorisë Lezhë.

¹¹ Deri tani nuk është kthyer përgjigje nga KLP, zbatuar nga organi i Prokurorisë Shkodër.

menjëhershme për respektimin e të drejtës për informim të palëve në proces dhe Institucionit të Avokatit të Popullit.¹²

- Rekomandim drejtuar Këshillit të Lartë Gjyqësor, ILD-së dhe Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Elbasan, lidhur me vonesat në arsyetimin e vendimeve gjyqësore penale, me fokus përfitues nga amnistia.¹³

Gjithashtu, duhet të theksohet se Avokati i Popullit ka hartuar një Raport të Veçantë lidhur me respektimin e të drejtave kushtetuese dhe ligjore, si dhe standardeve më të larta të të drejtave të njeriut të palëve në procesin penal (Raport përgjithësues nisur nga rasti i gazetarit Elton Qyno). Ky Raport është shpërndarë për konsultim publik.¹⁴

Në zbatim të Rezolutës të Kuvendit të Shqipërisë, miratuar më datë 27 maj 2024, “Për Thellimin e Reformave për Mirëqeverisjen, Sundimin e Ligjit dhe Antikorrupsionin për Shqipërinë 2030 në Bashkimin Evropian”, Avokati i Popullit, nëpërmjet përfaqësuesve të tij në Komisionin e ngritur për këtë qëllim, është angazhuar maksimalisht në ofrimin e kontributeve të vazhdueshme që lidhen me dy shtyllat e punës së këtij Komsioni siç janë: ‘Mirëqeverisja’ dhe ‘Sundimi i ligjit’.

Rekomandimi 5: Të hartojë një strategji komunikimi gjithëpërfshirëse dhe me tregues të qartë për të rritur vizibilitetin dhe për të promovuar rolin e tij në mbrojtjen e të drejtave të njeriut, si dhe të nisë procesin e hartimit të një Plani të ri Strategjik dhe Planit të Veprimit në zbatim të tij

Avokati i Popullit ka miratuar Strategjinë e re për Komunikimin me Publikun.¹⁵ Strategjia e Avokatit të Popullit për komunikimin me publikun në fushën e mbrojtjes së të drejtave të njeriut është hartuar për të garantuar që qytetarët e Shqipërisë të jenë shumë të vetëdijshëm për çështjet e mbrojtjes së të drejtave të njeriut, si dhe të dinë ku të drejtohen në rast se ata vetë apo të tjerëve ju shkelen të drejtat e tyre. Strategjia synon të arrijë vizionin e një shoqërie që vlerëson parimet e barazisë dhe mundësive të barabarta, ku Avokati i Popullit është garantues i besueshëm në fushën e promovimit të barazisë, duke rritur njohuritë e shoqërisë shqiptare për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut. Gjithashtu, hartimi i strategjisë ka funksion praktik, me qëllim maksimizimin e efektit të komunikimit publik për të rritur sensibilizimin, për të ndryshuar qëndrimet, opinionet dhe sjelljet e qytetarëve shqiptarë kundrejt mbrojtjes së të drejtave të njeriut.

¹² Kthyer përgjigje nga PP, zbatuar nga organi i Prokurorisë Korçë.

¹³ Zbatuar plotësisht. Kthyer përgjigje nga KLGJ, ILD, Gjykata SH. I. J. P. Elbasan.

¹⁴ Raporti gjendet ne faqen zyrtare të AP-së:

[https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/DRAFT%20per%20KONSULTIM%20PUBLIK%20..%20Raporti drejtuar SPAK etj per Elton Q](https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/DRAFT%20per%20KONSULTIM%20PUBLIK%20..%20Raporti%20drejtuar%20SPAK%20etj%20per%20Elton%20Q)

¹⁵ Miratuar me Urdhrin e Avokatit të Popullit nr. 194, datë 31.12.2024. Për më shumë referojuni linkut: <https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/Strategjia%20e%20Komunikimit.pdf>

Ndërkohë, me urdhër të Avokatit të Popullit është ngritur grupi i punës për hartimin e Planit Strategjik dhe Planit të Veprimit të Institucionit të Avokatit të Popullit për periudhën 2025-2029.¹⁶ Qëllimi është përcaktimi i një sërë prioritetesh dhe fushash ndërhyrjesh, për realizimin e misionit të Avokatit të Popullit, si dhe për të kontribuar në arritjen e vizionit të institucionit për një shoqëri që udhëhiqet nga parimet e të drejtave të njeriut e ku institucionet shtetërore veprojnë në mënyrë transparente, të drejtë, të përgjegjshme dhe efektive. Nëpërmjet këtij Plani Strategjik, Avokati i Popullit do të synojë krijimin dhe zhvillimin e një kulture të qeverisjes së mirë, e cila nënkupton administrim të mirë, transparencë dhe llogaridhënie të administratës publike para qytetarëve të Shqipërisë, si dhe forcim të përgjithshëm të sundimit të ligjit, elemente të domosdoshme për funksionimin e demokracisë dhe integrimin në Bashkimin Evropian. Gjithashtu, ky dokument strategjik do të shërbejë si një udhëzues i dobishëm në përmbushjen e angazhimeve të Avokatit të Popullit ndaj qytetarëve dhe institucioneve, si dhe në përmirësimin dhe zgjerimin e fokusit të veprimtarisë së institucionit në përputhje me mandatin dhe standardet ndërkombëtare në fushën e mbrojtjes dhe promovimit të të drejtave të njeriut. Për realizimin e tij, grupi i punës do të zhvillojë një proces të ngushtë këshillimi dhe ndërveprimi, në të gjithat fazat e procesit, me të gjitha strukturat e brendshme të institucionit, organizatat partnere ndërkombëtare, institucionet e tjera publike si dhe shoqërinë civile, me qëllim realizimin e një dokumenti strategjik sa më gjithëpërfshirës dhe realist.

Në lidhje me vizibilitetin dhe promovimin e institucionit të Avokatit të Popullit, duhet të theksohet që ka pasur një rritje të qenësishme të komunikimit të institucionit të Avokatit të Popullit në çdo nivel, por që në këtë aspekt ka nevojë thelbësore për të rritur më tej kapacitetet në funksion të rritjes së sensibilizimit dhe komunikimit.

Rekomandimi 6: Të vijojë aktivitetet promovuese dhe ndërgjegjësuere me fëmijët në institucionet e arsimit parauniversitar, si dhe në shkollat speciale të vendit ku ndjekin mësimin fëmijë me aftësi ndryshe

Gjatë periudhës janar – dhjetor 2024, me qëllim përmirësimin e njohurive të nxënësve, mësuesve dhe prindërve për të drejtat themelore të fëmijëve, si dhe punën e veprimtarinë e Avokatit të Popullit për mbrojtjen e këtyre të drejtave, nëpërmjet Seksionit për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijëve janë organizuar 46 (dyzet e gjashtë) ‘Ditë të hapura’ dhe takime informuese me nxënësit në qytete të ndryshme, si dhe 8 (tetë) inspektime në shkollat speciale të vendit ku ndjekin mësimin fëmijë me aftësi ndryshe.

¹⁶ Urdhëri nr.16, datë 21.01.2025.

Në institucionet e arsimit parauniversitar, është promovuar roli i Avokatit të Popullit në drejtim të garantimit e mbrojtjes së të drejtave të fëmijëve, si dhe është synuar konsolidimi i njohurive të nxënësve, prindërve dhe stafit pedagogjik për veprimtarinë e Avokatit të Popullit për mbrojtjen e këtyre të drejtave. Gjithashtu, është dëgjuar zëri i fëmijëve për çështje dhe problematika që i shqetësojnë ata. Vazhdimësia e ditëve të hapura nga Avokati i Popullit në institucionet e edukimit ka bërë të mundur konsolidimin e procesit të qëndrueshëm në drejtim të:

- pjesëmarrjes së fëmijëve në vendimmarrje, duke luajtur një rol kryesor në përmirësimin e infrastrukturës së institucioneve të edukimit, nëpërmjet adresimit të ankesave të tyre pranë institucionit të AP-së;
- njohjes dhe zhvillimit të të drejtave të tyre, duke qenë kontribuesit kryesorë për të shtyrë përpara idetë tona të fokusuara tek e drejta e edukimit të fëmijëve me aftësi të kufizuara, nëpërmjet inspektimeve të kryera në institucionet e edukimit special dhe adresimit të 8 (tetë) rekomandimeve drejtuar organeve publike në nivel vendor dhe qendror;
- ndryshimit të sjelljeve të nxënësve, mësuesve dhe prindërve nëpërmjet shpërndarjes së praktikave të mira të punës të sigurisë në internet sidomos bullizmit *online*.

Rekomandimi 7: Të vijojë bashkëpunimin me Drejtorinë e Përgjithshme të Policisë dhe Drejtorinë e Përgjithshme të Burgjeve duke synuar informimin në kohë reale, zbatimin e rekomandimeve, si dhe të rrisë edhe më tej rolin aktiv në ndërgjegjësimin dhe trajnimin e punonjësve të policisë dhe punonjësve në Institucionet e Ekzekutimit të Vendimeve Penale (IEVP)

Avokati i Popullit ka vijuar bashkëpunimin me Drejtorinë e Përgjithshme të Policisë dhe Drejtorinë e Përgjithshme të Burgjeve me synim zbatimin në kohë e me cilësi të rekomandimeve, si dhe për garantimin e të drejtave të shtetasve në vendet e privimit të lirisë, nëpërmjet ndërgjegjësimit dhe trajnimit të punonjësve të Policisë së Shtetit dhe punonjësve në Institucionet e Ekzekutimit të Vendimeve Penale (IEVP). Në këtë kuadër, këtyre institucioneve u janë adresuar disa rekomandime për ndryshime/përmirësime të ligjeve, akteve nënligjore apo akteve administrative, si më poshtë;

- Mbi respektimin e të drejtave të punonjësve të Gardës së RSH dhe punonjësve të Policisë së Burgjeve.
 - Rekomandim “Për korrektimin dhe përmirësimin e Rregullores së Gardës të Republikës së Shqipërisë, miratuar me VKM nr. 777, datë 15.12.2021 dhe konkretisht heqjen e fjalës ‘sindikale’ në gërmën ‘dh’, pika 13 e nenit 158 të saj”.
 - Rekomandim drejtuar Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve, për planifikimin e fondeve për trajtimin me pagesë sipas gradës së re, të punonjësve të Policisë së Burgjeve me gradën ‘Nëninspektor’, të cilët përfituan gradën ‘Inspektor’, sipas ndryshimeve që solli ligji nr. 39/2023 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 80/2020, “Për policinë e burgjeve”, nga hyrja në fuqi e këtij ligji, në muajin korrik

2023, pasi trajtimi financiar sipas gradës së re, është bërë duke filluar nga muaji maj 2024.¹⁷

- Sugjerime drejtuar Ministrisë së Drejtësisë, lidhur me projekt-udhëzimin për miratimin e normës ushqimore të punonjësit të Policisë së Burgjeve, për të cilën kemi patur në vijimësi korrespondencë me Ministrinë e Drejtësisë, pasi kjo normë nuk është miratuar ende, në zbatim të VKM nr. 920, datë 25.11.2020,¹⁸ (shfuqizuar me VKM nr. 423, datë 26.06.2024), e cila parashikon gjithashtu trajtimin me ushqim të punonjësit të Policisë së Burgjeve, sipas normës së miratuar me udhëzim të përbashkët të Ministrisë së Drejtësisë dhe Ministrisë së Shëndetësisë.
- Mbi respektimin e të drejtave të personave të privuar nga liria, si dhe përmirësimin e punës së Policisë së Shtetit.
 - Rekomandim drejtuar Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve, për marrjen e masave për rishikimin e akteve normative, që do t'iu mundësonte të burgosurve, të cilët vuajnë dënimin në IEVP-të larg vendbanimit të familjes, të drejtën për të marrë pako postare nga familjarët e tyre.
 - Rekomandim drejtuar Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve për marrjen e masave të nevojshme për parashikimin e rregullave dhe procedurave më të qarta për trajtimin e të burgosurve gjatë udhëtimit me automjete për të marrë pjesë në seancat gjyqësore si dhe sigurimin e një vakti ushqimor dhe ujit të pijshëm për të burgosurit dhe punonjësit (stafin) e shoqërimit.
 - Hetim administrativ (me nismën e institucionit) për sa i përket caktimit të kuotave për kryerjen e specializimeve, nga radhët e mjekëve që shërbejnë në sistemin penitenciar dhe ofrimit të shërbimit prej tyre, pas përfitimit të specializimit. Kjo pasi, mungesa e mjekëve në Institucionet e Ekzekutimit të Vendimeve Penale, vijon të mbetet një problematikë shqetësuese e sistemit tonë penitenciar. Për këtë çështje, në muajin nëntor 2024, i jemi drejtuar me kërkesë për informacion Ministrisë së Drejtësisë dhe Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve, dhe jemi në pritje të një përgjigje.
 - Rekomandim drejtuar Këshillit të Lartë Gjyqësor; Ministrisë së Drejtësisë, Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve dhe Institutit të Mjekësisë Ligjore;
 - për marrjen e masave për nxjerrjen dhe dërgimin e një akti administrativ nënligjor Gjykatave të Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm, ku t'i sillet në vëmendje detyrimi ligjor për të shqyrtuar kryesisht, brenda afatit të parashikuar në nenin 46 të Kodit Penal, vendimet për caktimin e masës

¹⁷ Nuk është kthyer ende përgjigje nga Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve.

¹⁸ VKM nr. 920, datë 25.11.2020 “Për trajtimin me pagë e shtesa mbi pagë dhe për procedurën e kompensimit financiar gjatë qëndrimit në punë të punonjësve të policisë së burgjeve”.

- mjekësore ‘Mjekim i detyruar ambulator’ dhe ‘Mjekim i detyruar në një institucion mjekësor’, si dhe dërgimin e vendimeve në IEVP-në përkatëse;
- marrjen e masave për krijimin e një baze të dhënash apo regjistri të posaçëm, ku të administrohen vendimet gjyqësore, lidhur me masat mjekësore ‘Mjekim i detyruar ambulator’ dhe ‘Mjekim i detyruar në një institucion mjekësor’;
- përgatitjen për miratim të një procedure të posaçme, në kuadër të përmirësimit të kësaj problematike, për rregullimin e procedurës dhe afatit të gjykitimit dhe kryerjes së aktit të ekspertimit mjekoligjor të gjendjes mendore të këtyre personave nga Instituti i Mjekësisë Ligjore, me qëllim që të mos zvarritet procesi i gjykitimit të kërkesave për revokimin e masave mjekësore.
- Rekomandim drejtuar Ministrisë së Shtetit për Pushtetin Vendor dhe Ministrisë së Brendshme për marrjen e masave për ngritjen sa më shpejt të Këshillave Vendore të Sigurisë Publike, në njësitë bazë të qeverisjes vendore dhe të Këshillit Kombëtar për Sigurinë në Komunitet.
- Rekomandim drejtuar Drejtorisë së Pëgjithshme të Policisë së Shtetit dhe Drejtorisë Vendore të Policisë Korçë për marrjen e masave nga të gjitha strukturat e Policisë së Shtetit për sigurimin e vendit të ngjarjes, kryerjen e inspektimeve periodike të subjekteve private/publike, që kanë detyrim ligjor për të marrë masa shtesë të sigurisë publike, si dhe pajisjen me sistem digjital të Sallave të Komandimit, për regjistrimin e telefonatave.
- Rekomandim drejtuar Drejtorisë Vendore të Policisë Tiranë dhe Komisarariatit të Policisë Rrugore Tiranë, për analizimin e shkëljes ligjore të kryer nga oficeri i policisë gjyqësore A.S. dhe trajnimin e oficerëve të policisë gjyqësore për njohjen e të drejtave dhe garancive procedurale të të miturit në konflikt me ligjin, viktimës dhe/ose dëshmitarit të veprës penale, të parashikuara në dispozitat e Kodit të Drejtësisë Penale për të Mitur.

Bashkëpunimi i Avokatit të Popullit me këto institucione ka synuar në njohjen e rolit dhe kompetencave të Avokatit të Popullit të parashikuar në legjislacionin kombëtar dhe ndërkombëtar, për të adresuar sfidat ekzistuese, për të përshpejtuar përparimin në fushën e të drejtave të njeriut në Shqipëri, si dhe angazhimin e përbashkët dhe në formë të reja, duke ndërmarrë hapa konkrete që garantojnë respektimin e të drejtave të njeriut për të gjithë qytetarët tanë.

Përsa më sipër, në rrugë institucionale është kërkuar institucioneve qendrore si Ministria e Drejtësisë, Ministria e Mbrojtjes dhe Ministria e Brendshme, për të bashkërenduar veprimtaritë dhe aktivitetet lidhur me:

- zhvillimin e takimeve në nivel drejtuesish të lartë të dy institucioneve, për të vendosur ura komunikimi në nivel ekspertësh në hartimin e kurrikulave për institucionet arsimore dhe

universitare në varësinë e tyre, ku të përfshihet kapitull i veçantë me tema për fushat e të drejtave të njeriut;

- zhvillimin e leksioneve të hapura me studentët dhe personelin e tyre, për promovimin e rolit të institucionit të AP-së, si dhe rritjen e njohurive të tyre mbi legjislacionin ku bazohet veprimtaria institucionale;
- organizimin e ‘Ditëve të hapura’, pjesëmarrjen aktive në trajnime dhe seminare të përbashkëta, me qëllim rritjen edhe më tej të rolit proaktiv dhe ndërgjegjësimin e drejtuesve dhe punonjësve të të gjitha niveleve të institucioneve qendrore, për zbatimin efektiv të rekomandimeve të institucionit të Avokatit të Popullit;
- informimin e tyre në kohë reale me zhvillimet ndërkombëtare në fushat e të drejtave të njeriut, etj.;
- identifikimin dhe adresimin e detyrave të lëna për Shqipërinë nga institucionet ndërkombëtare dhe rajonale.

Në kuadër të rolit proaktiv të Avokatit të Popullit, në mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të të burgosurve, përveç inspektimeve të ushtruara në kuadër të Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës (MKPT), nga institucioni i Avokatit të Popullit janë zhvilluar edhe 15 inspektime tematike në IEVP në të gjithë territorin, për të verifikuar zbatimin e VKM-së nr. 602, datë 13.10.2021 “Për përcaktimin e rregullave të posaçme për punësimin e të burgosurve, kushtet e punës, kohëzgjatjen dhe shpërblimit të saj”.

Gjithashtu, janë organizuar 12 ‘Ditë të hapura’ në IEVP-të, me qëllim promovimin e rolit dhe funksionit të Avokatit të Popullit, si dhe marrjen e ankesave nga të burgosurit që vuajnë dënimin në institucionet e sistemit penitenciar.

Avokati i Popullit nëpërmjet MKPT, ka vijuar bashkëpunimin me Drejtorinë e Përgjithshme të Policisë dhe Drejtorinë e Përgjithshme të Burgjeve me synim zbatimin në kohë e me cilësi të rekomandimeve, si dhe për garantimin e të drejtave të shtetasve në vendet e privimit të lirisë, nëpërmjet ndërgjegjësimit dhe trajnimit të punonjësve të Policisë së Shtetit dhe punonjësve në Institucionet e Ekzekutimit të Vendimeve Penale (IEVP).

Për vitin 2024 një nga pikat e nënrekomandimeve për çdo institucion të inspektuar ka qenë marrja e masave nga:

- Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve për rritjen profesionale të kapaciteteve të shërbimit psiko-social, nëpërmjet trajnimeve me qëllim rritjen e cilësisë të shërbimeve për këshillime individuale dhe në grup të të burgosurve.
- Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit, për organizimin e trajnimeve me punonjësit e policisë që kryejnë shërbim në zyrën e informacionit dhe dhomat e sigurisë.

Në vijim të bashkëpunimit me Policinë e Shtetit jemi informuar se kanë filluar trajnimet me punonjësit e policisë me gradë ‘Inspektor i parë’, në lidhje me njohjen, zbatimin e neneve 7, 9/f, 19, 22, 25 dhe 26 të ligjit të ri nr. 82/2024 “Për Policinë e Shtetit”, procedurën standarde “Rregullat për trajtimin e shtetasve që shoqërohen në mjediset e policisë”, miratuar me Urdhrin e Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit nr.894, datë 19.07.2022, procedurën standarde “Trajtimi dhe sigurimi i personave të arrestuar/ndaluar në ambientet e Policisë së Shtetit, evidentimin dhe zgjidhja e kërkesë/ankesave të tyre”, miratuar me Urdhrin e Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit nr. 1720, datë 20.11.2023.

Për vitin 2024 janë inspektuar 42 Komisariate nga të cilat dhe 12 Drejtoritë Vendore në rang vendi. Gjithashtu, janë inspektuar 20 Institucione të Ekzekutimit të Vendimeve Penale. Për të gjitha inspektimet e kryera Avokati i Popullit nëpërmjet MKPT ka adresuar 78 rekomandime si dhe 7 rekomandime lidhur me ankesat apo rastet e marra me iniciativë.

Të gjitha rekomandimet e dërguara institucioneve përkatëse janë pranuar dhe zbatuar pjesërisht. Nga korrespondenca me institucionet moszbatimi i plotë i rekomandimeve vjen si pasojë e mungesës së fondeve buxhetore, por janë marrë masa për planifikimin e një pjese të tyre. Avokati i Popullit do të vijojë monitorimin e zbatimit të këtyre rekomandimeve.

Rekomandimi 8: Të vijojë më tej zhvillimin e inspektimeve/monitorimeve të Seksionit për Mbrojtjen dhe Promovimin e të Drejtave të Fëmijëve, si dhe sesioneve informuese/promovuese në rang vendi, me qëllim mbrojtjen dhe garantimin e të drejtave të fëmijëve

Siç është theksuar në përgjigjen e dhënë në Rekomandimin 6 (më lart), Avokati i Popullit, nëpërmjet Seksionit për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijëve, ka kryer 8 (tetë) inspektime/monitorime në shkollat speciale të vendit ku ndjekin mësimin fëmijë me aftësi të kufizuara, konkretisht në Tiranë, Durrës, Korçë, Shkodër, Vlorë, Elbasan, si dhe aktivitete promovuese dhe ndërgjegjësuere me qëllim mbrojtjen dhe garantimin e të drejtave të fëmijëve. Bazuar në gjetjet e inspektimit janë hartuar dhe adresuar rekomandimet përkatëse drejtuar organeve publike në nivel qendror dhe vendor, me qëllim garantimin e të drejtës së fëmijëve me aftësi të kufizuara për t’u arsimuar, mbështetur në interesin më të lartë të fëmijës, në zbatim të neneve 18 e 28, të Konventës mbi të Drejtat e Fëmijës, si dhe të ligjit nr. 18/2017 “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”, si dhe në kuadër të arritjes së Objektivave të Zhvillimit të Qendrueshëm për arsimin në vendin tonë.

Një vëmendje e shtuar, i është kushtuar përgjatë kësaj periudhe realizimit të monitorimit të Qendrave Komunitare që ofrojnë shërbime ditore për fëmijët në nevojë dhe aftësi të kufizuara. Qëllimi i monitorimit të tyre konsistonte në bashkërendimin e punës nëpërmjet profesionistëve që punojnë në këtë fushë dhe institucionit të Avokatit të Popullit, në adresimin e problematikave dhe

zgjdhjen e tyre, për të bërë të mundur integrimin e kësaj kategorie në shoqëri. Në këto takime përfaqësuesit e Avokatit të Popullit prezantuan qasjen institucionale në parashtrimin e problemeve dhe shkeljeve të konstatuara duke ndarë përvojën dhe praktikën më të mira të punës, për ta parë institucionin e Avokatit të Popullit si partner të mbrojtjes së fëmijëve.

Po kështu, Avokati i Popullit në përmbushje të detyrimit ligjor, si anëtar i Këshillit Kombëtar për të Drejtat dhe Mbrojtjen e Fëmijës, ka luajtur një rol proaktiv dhe me kontribute konkrete në hartimin e Planit të Masave për zbatimin e Rekomandimeve në zbatim të Konventës për të Drejtat e Fëmijës (CRC). Në këtë periudhë janë organizuar takime/diskutime me Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, lidhur me rolin e institucioneve të pavarura në zbatim dhe monitorimin e këtij plani, por edhe për mundësitë konkrete të bashkëpunimit me të gjithë aktorët përgjegjës.

Në kuadër të realizimit të veprimtarive të sipërpërmendura, por jo vetëm, i janë adresuar 34 (tridhjetë e katër) rekomandime organeve të administratës publike me qëllim përmirësimin e trajtimit të fëmijëve, për të garantuar mbrojtjen dhe të drejtat e tyre, bazuar në interesin e tyre më të lartë.

Rekomandimi 9: Të integrojnë në raportet vjetore dhe periodike shkallën e përmbushjes së rekomandimeve të progresraportit të BE-së të adresuara drejtpërdrejt për institucionin e Avokatit të Popullit sipas përcaktimeve të vendimit nr. 134/2018 “Për miratimin e manualit të monitorimit vjetor dhe periodik”

Në raportet vjetore apo periodike të institucionit të Avokatit të Popullit, në mënyrë të vazhdueshme, përmenden rekomandimet e Raportit të BE-së për Shqipërinë, duke i konsideruar si shumë të rëndësishme në kuadër të ushtrimit të mandatit kushtetues të institucionit në funksion të mbrojtjes dhe promovimit të të drejtave të njeriut. Vendimi i Kuvendit të Shqipërisë nr. 134/2018 “Për miratimin e manualit të monitorimit vjetor dhe periodik”, në lidhje përmbajtjen e raportit vjetor të institucionit në monitorim, në pikën 3 (ç) të tij, përcakton se raporti duhet të përfshijë edhe një “pikë të posaçme shpjegimesh për rekomandimet e “Progresraportit të BE-së për Shqipërinë” dhe shkallën e përmbushjes së këtyre rekomandimeve nga institucioni në monitorim, nëse progresraporti ka rekomandime që duhen plotësuar prej institucionit”. Sa më sipër, duhet të theksohet se nga përmbajtja e rekomandimeve të Raportit të BE-së, *ato nuk lidhen drejtpërdrejtë me zbatimin e tyre nga institucioni i Avokatit të Popullit, por nga institucione të tjera publike*. Më konkretisht, duke iu referuar Raportit të Komisionit Evropian për Shqipërinë për vitin 2023 apo Raportit për Sundimin e Ligjit për vitin 2024, konstatohen rekomandime të cilat lidhen me:

- fuqizimin e kapaciteteve njerëzore dhe financiare;
- zbatimin e rekomandimeve të Avokatit të Popullit nga administrata publike;
- ndryshimin e ligjit “Për Avokatin e Popullit” (neni 28 i tij).

Zbatimi i këtyre rekomandimeve kërkon dosmosdoshmërisht angazhimin e institucioneve të tjera publike, të tilla si Kuvendi i Shqipërisë, Ministria e Financave, Ministri i Shtetit për Administratën Publike, pa përjashtuar aspak angazhimin dhe kontributin që mund të ofrojë Avokati i Popullit në këtë drejtim nëpërmjet sensibilizimit apo kontakteve të vazhdueshme me këto institucione për të mundësuar zbatimin e tyre.

Është kjo arsyeja që institucioni i Avokatit të Popullit propozoi përfshirjen në Udhërrëfyesin për Shtetin e së Drejtës të masave konkrete për ngritjen e mekanizmave që rrisin zbatueshmërinë e rekomandimeve të tij nga institucionet publike, propozim i cili u pranua. Në këtë propozim përfshihej, ndër të tjera, vendosja e pikave të kontaktit në institucionet e administratës shtetërore me qëllim koordinimin e zbatimit të rekomandimeve të institucionit të Avokatit të Popullit si dhe përmirësimin e mekanizmit ndërinstitucional për monitorimin sistematik të ndjekjes dhe zbatimit të rekomandimeve të institucioneve të pavarura kushtetuese dhe atyre të krijuara me ligj. Gjithashtu, u sugjerua përfshirja në këtë Udhërrëfyes edhe e masave që kishin të bënin me forcimin e kapaciteteve njerëzore dhe financiare të institucionit të Avokatit të Popullit si dhe ndryshimi i ligjit “Për Avokatin e Popullit”, sugjerime që janë tashmë pjesë e masave të Udhërrëfyesit për Shtetin e së Drejtës.

Nderkohë që kërkesat tona për fuqizim të kapaciteteve, megjithë miratimin nga Komisioni për Çështjet Ligjore, Administratën Publike dhe të Drejtat e Njeriut, nuk gjetën mbështetje nga Komisioni i Ekonomisë dhe Financës duke çuar, për rrjedhojë, në mosmiratimin e tyre. *Avokati i Popullit vlerëson se e ka të pamundur plotësimin tërësor të mandatit të tij dhe nevojën për të qenë proaktiv në raportime me këto kapacitete njerëzore që ka në dispozicion.*

Avokati i Popullit do të vazhdojë, siç dhe ka bërë më parë, të përfshijë në përmbajtjen e raporteve vjetore dhe periodike të gjitha përcaktimet e parashikuara në Vendimin nr. 134/2018 “Për miratimin e manualit të monitorimit vjetor dhe periodik”.

Rekomandimi 10: Të angazhohet në përmbushjen me efektivitet të detyrimeve institucionale në kuadër të raportimeve gjatë procesit të integritetit në Bashkimin European

Bashkimi European bazohet dhe zhvillohet mbi një angazhim real për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut, demokracisë dhe shtetit të së drejtës. Garantimi i të drejtave themelore është një nga parimet bazë të këtij organizmi. Zhvillimi i të drejtave të njeriut është rritur në mënyrë të konsiderueshme nga interpretimet e Gjykatës Evropiane të Drejtësisë e deri në dokumentet më të rëndësishme që trajtojnë këto çështje.

Institucioni i Avokatit të Popullit si një nga aktorët kyç në sistemin kombëtar të mbrojtjes të të drejtave të njeriut e ka vlerësuar maksimalisht procesin e integritetit Evropian duke bashkëpunuar

me të gjitha strukturat shtetërore që janë të ngarkuara me ndjekjen dhe zbatimin e detyrimeve, përmes ofrimit të kontributeve domethënëse që luajnë një rol të rëndësishëm në respektimin e të drejtave të njeriut dhe forcimin e shtetit të së drejtës.

Referuar Urdhrit të Kryeministrit nr. 94 prot., datë 20.05.2019, “Për ngritjen, përbërjen dhe funksionimin e grupeve nderinstitucionale të punës, për integrimin evropian”, të ndryshuar, institucioni i Avokatit të Popullit vazhdon të kontribuojë në gjithë këtë proces përmes pjesëmarrjes në takimet e formateve të ndryshme BE-Shqipëri, por edhe nëpërmjet kontributeve të dërguara sipas Grupeve Ndërinstitucionale të Punës (GNP) të ngritura në përputhje me kapitujt e acquis. Vlen për të përmendur këtu, veçanërisht, angazhimin dhe kontributin e ofruar në kuadër të Kapitullit 23, i cili mbulon disa fusha të cilat janë nën ombrellën e përgjithshme të Gjyqësorit dhe të të Drejtave Themelore. Kapitulli 23 është thelbësor për përpjekjet e para aderimit dhe ka një rëndësi të veçantë gjatë negociatave për anëtarësim, ku vendosen kushtëzime strikte dhe etapa të caktuara së bashku me monitorimin nga Bashkimi Evropian. Gjithashtu, pjesëmarrje dhe kontribute konkrete janë ofruar edhe për Kapitullin 19 (Politikat Sociale dhe Punësimi).

Institucioni i Avokatit të Popullit ka dhënë kontributin e tij dhe në kuadër të procesit të hartimit të Programit Kombëtar për Aderimin në Bashkimin Evropian (PKABE) 2024 - 2030, Planit Kombëtar për Integrimin Evropian (PKIE) 2024-2026, në Udhërrëfyesin për Shtetin e së Drejtës, si dhe në hartimin në vijimësi të Kontributeve të Qeverisë Shqiptare për Raportet e Komisionit Evropian për Shqipërinë.

Vlen të përmendet gjithashtu pjesëmarrja e Avokates së Popullit, znj. Erinda Ballanca në tryezën e rrumbullakët të zhvilluar në Parlamentin Evropian në datë 20 shkurt 2024 në Bruksel, ku Institucionet Kombëtare të të Drejtave të Njeriut ishin të ftuara për të diskutuar krah parlamentarëve të BE-së mbi çështje të fokusuara në forcimin e sundimit të ligjit, demokracisë dhe të drejtave të njeriut në vendet e zgjerimit. Në këtë tryezë të nivelit të lartë, u përcoll një lajm mjaft pozitiv referuar “Raportit mbi Sundimin e Ligjit” në vendet e Bashkimit Evropian, si një instrument që synon të monitorojë dhe vlerësojë respektimin e shtetit ligjor nga vendet anëtare. Ky raport përfshin edhe vendet potenciale kandidate për anëtarësim në BE, mes tyre Shqipëria, Maqedonia e Veriut, Mali i Zi, Serbia, në të njëjtën mënyrë që përfshihen vendet anëtare të BE-së. Përfshirja e vendeve për zgjerim në raport, tregon përkushtimin e BE-së për të ndihmuar kandidatët në rrugën e tyre drejt anëtarësimit dhe për të siguruar se ata respektojnë standardet dhe vlerat e kërkuara nga Bashkimi Evropian për integrim.

Znj. Ballanca, gjatë diskutimeve në këtë tryezë të nivelit të lartë, ka shkëmbyer pikëpamjet dhe përvojat konkrete në drejtim të sundimit të ligjit në Shqipëri, ndërsa ka ndarë detaje mbi punën e institucionit që ajo drejton, si garantues dhe mbrojtës i pavarur i sundimit të ligjit në vend. Avokati i Popullit ka evidentuar edhe vështirësitë me të cilat përballlet ky proces kaq i rëndësishëm. Referuar aktivitetit të Institucioneve Kombëtare të të Drejtave të Njeriut (IKDNJ) si faktor

thelbësor në identifikimin e problemeve me shtetin e së drejtës, gjatë tryezës u dakordësua për ravigjëzimin e një vizioni dhe partneriteti të ri midis Bashkimit Evropian dhe IKDNJ-ve.

Në takimin e 14-të të Nënkomitetit të Bashkimit Evropian-Shqipëri “Drejtësia, Liria dhe Siguria”, dhe takimeve dypalëshe me disa institucione në kuadër të përgatitjes të Raportit për Sundimin e Ligjit për vitin 2024 të Bashkimit Evropian për shtetet kandidate të rajonit (Shqipëri, Mali i Zi, Serbi, Maqedoni e Veriut), që u zhvillua në datat 20-21 mars 2024, në Bruksel, Belgjikë, institucioni i Avokatit të Popullit u përfaqësua nga Avokati i Popullit, Znj. Erinda Ballanca. Shqipëria së bashku me shtetet e tjera kandidate ishin të ftuar për herë të parë për të paraqitur kontribute, në kuadër të procesit të hartimit të Raportit për Sundimin e Ligjit të Bashkimit Evropian.

Nga Komisioni Evropian u përcoll një listë me institucionet që do të zhvillonin takime dypalëshe në kuadër të procesit të hartimit të këtij Raporti, ndër të cilat ishte edhe Avokati i Popullit në kuadër të shtyllës “*Kontrolli dhe Balanca*” (*Check and Balance*).

Ndërkohë, Avokati i Popullit ka vazhduar të marrë pjesë në mënyrë aktive edhe në kuadër të mbledhjeve dhe raportimeve të zhvilluara nga Këshilli Kombëtar i Integritetit Evropian (KKIE) si struktura më e lartë këshillimore kombëtare për integritetin Evropian që funksionon pranë Kuvendit të Shqipërisë, me qëllim nxitjen dhe garantimin e bashkëpunimit gjithëpërfshirës ndërmjet forcave politike, institucioneve publike dhe shoqërisë civile, si dhe rritjen e transparencës në vendimmarrjen për çështjet e integritetit.

Avokati i Popullit, siç është trajtuar më lart, është në pamundësi objektive për të realizuar në vijimësi në cilësinë e pritur këtë detyrën, përse ka kërkuar vite me radhë përmirësimin e kapaciteteve njerëzore në drejtim të ngritjes së një nënseksioni për raportimet që lidhen me organizmat e Kombeve të Bashkuara dhe ato të Bashkimit Evropian, por kjo kërkesë nuk është pranuar ende nga Ministria e Financave dhe Komisioni i Ekonomisë dhe Financës në Kuvendin e Shqipërisë.

KREU III

VLERËSIM I SITUATËS SË RESPEKTIMIT TË TË DREJTAVE TË NJERIUT NGA ADMINISTRATA PUBLIKE

3.1 *Përmbledhje e veprimtarisë së seksioneve të institucionit të Avokatit të Popullit gjatë vitit 2024*

3.1.1. *Veprimtaria e Seksionit për policinë, shërbimin sekret, burgjet, forcat e armatosura dhe pushtetin gjyqësor*¹⁹

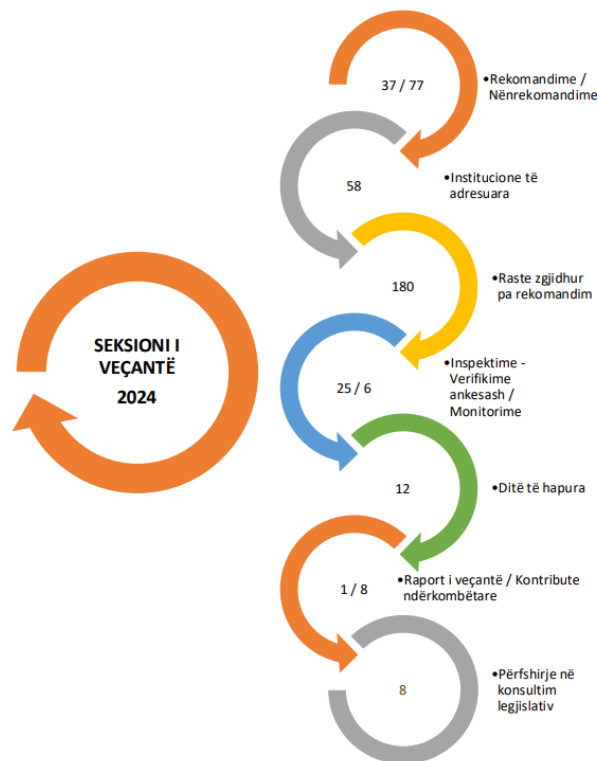
Seksioni për Policinë, Shërbimin Sekret, Burgjet, Forcat e Armatosura dhe Pushtetin Gjyqësor ka patur një vit intensiv pune, si në drejtim të funksionit kryesor të tij, që është trajtimi i ankesave të qytetarëve ndaj organeve ligjzbatuese, por edhe në kryerjen e inspektimeve tematike në institucionet e vuajtjes së dënimit, si dhe organizimin e takimeve me grupet e interesit, kryesisht me të burgosurit me fokus marrjen e ankesave që lidhen drejtpërsëdrejti me shqetësimet dhe problematikat e tyre. Synimi kryesor i trajtimit të ankesave dhe i inspektimeve tematike, ka qenë identifikimi i problematikave që lidhen me garantimin dhe mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore të shtetasve nga veprimet apo mosveprimet e kundërligjshme të organeve ligjzbatuese, ndaj të cilave reagimi i institucionit të Avokatit të Popullit ka qenë i menjëhershëm duke adresuar edhe rekomandime për zgjidhjen e tyre. Pavarësisht se ankesat kanë qenë individuale, rekomandimet kanë patur karakter përgjithësues, me qëllim për t'i shërbyer sipas rastit, përmirësimit të punës të organeve të policisë në nivel qendror dhe atë vendor, strukturave përgjegjëse të sistemit penitenciar, strukturave të forcave të armatosura, organeve të pushtetit gjyqësor, etj. Vlen të theksojmë, efektin pozitiv që kanë dhënë rezultatet e ndërmjetësimit për zgjidhjen e ankesave në favor të qytetarëve, si dhe rekomandimeve të institucionit të Avokatit të Popullit, pasi nga monitorimi i zbatimit të tyre dhe përgjigjet e institucioneve shtetërore, rezultoi reagim pozitiv në adresimin e rekomandimeve, duke marrë masa të karakterit administrativ dhe rregullator në funksion të përmirësimit të efikasitetit të veprimtarisë së këtyre organeve ligjzbatuese.

¹⁹ Në veprimtarinë e këtij Seksioni përfshihen fusha që kanë të bëjnë me:

- të drejtat e personave të privuar nga liria;
- respektimin e të drejtave të njeriut nga organet e Policisë së Shtetit;
- respektimin e të drejtave të njeriut nga Prokuroria;
- të drejtën për një proces të rregullt ligjor në sistemin gjyqësor;
- ndihmën juridike falas;
- të drejtat e ish të dënuarve dhe përndjekurve politikë nga sistemi komunist.

Gjatë vitit 2024, janë trajtuar 470 raste (ankesa dhe raste me iniciativë)²⁰ për të cilat ka përfunduar hetimi administrativ apo janë në proces shqyrtimi. Krahas zgjidhjes të ankesave në favor të qytetarëve nëpërmjet ndërmjetësimit me organin publik (57% e rasteve të trajtuara), nga të cilat në 37 raste janë konstatuar shkelje të të drejtave të njeriut, për të cilat jemi drejtuar me rekomandime institucioneve shtetërore, për vënien në vend të të drejtës të shkelur apo për ndryshime të akteve ligjore, nënligjore dhe administrative, kur kemi konstatuar se ato janë shkak i shkeljes së të drejtave ligjore. Rekomandimet u janë dërguar 58 organeve ligjzbatuese të administratës publike dhe për dijeni 9 organeve të tjera, me një total prej 77 pikash nënrekomandime për t'u zbatuar nga ana e tyre.

Seksioni për policinë, shërbimin sekret, burgjet, forcat e armatosura dhe pushtetin gjyqësor në shifra

Vëmendja kryesore e punës të institucionit të Avokatit të Popullit, ka qenë *mbrojtja dhe garantimi i të drejtave të personave të privuar nga liria*, për shkak të veçimit dhe kufizimit me ligj të disa të drejtave të të burgosurve nga pjesa tjetër e shoqërisë. Disa nga shqetësimet apo ankesat e adresuara

²⁰ Ankesat sipas fushave të veprimtarisë së këtij Seksioni kanë qenë si vijon: Burgjet 151; Policia 88; Prokuroria 75; Gjyqësori 146; ish të dënuar dhe përndjekur politikë 10; ndihma juridike falas, këshillime dhe orientime mbi rrugët ligjore që duhet të ndjekin subjektet ankues/kërkues, 5,800 raste.

prej tyre në institucionin e Avokatit të Popullit, kanë të bëjnë me: trajtimin jo të duhur shëndetësor, transferime të padrejta të të dënuarve nga një IEVP në një tjetër, refuzim të kërkesës për t'u transferuar në një IEVP më afër vendbanimit të familjes, refuzim i kërkesës për të përfituar nga ligji nr. 33/2024 "Për dhënie amnistie", kufizimi për të marrë pako postare nga familjarët, kushtet e shoqërimit të të burgosurve me automjetet e policisë së burgjeve, të drejtën për t'u informuar, mos arsyetimi i vendimeve të gjykatës, etj.

Gjithashtu, në vëmendjen e punës së këtij Seksioni, ka qenë edhe *trajtimi dhe kryerja e hetimit administrativ të ankesave të dërguara nga punonjës të administratës së IEVP-ve*. Puna dhe kontributi i stafit të sistemit penitenciar për menaxhimin e sistemit penitenciar është për t'u vlerësuar pozitivisht, pasi ata janë në kontakt të drejtpërdrejtë me personat e privuar nga liria dhe çdo ditë përballen me shumë vështirësi.

Aspekt tjetër i objektit të ankesave dhe i rasteve me iniciativë të administruara dhe të trajtuara nga institucioni i Avokatit të Popullit, kanë qenë *ankesat e qytetarëve ndaj organeve vendore dhe punonjësve të Policisë së Shtetit*. Objekti i ankesave dhe i rasteve të filluara me iniciativë ka qenë i larmishëm, ndër të cilët janë evidentuar raste për mosmbajtje dhe mosdhënie të procesverbaleve për veprimet e kryera nga punonjësit e policisë, për shoqërime të paligjshme apo mbajtje në gjendje shoqërimi tej afatit ligjor, për arrestime apo ndalime të paligjshme, për mospasqyrimin në procesverbalin e arrestimit në flagrancë të orës faktike të personave të shoqëruar si të dyshuar për kryerjen e një vepre penale, për keqtrajtime fizike ose psikologjike gjatë shoqërimit apo gjatë marrjes në pyetje të shtetasve në organet e policisë, për mos njoftimin nga policia të familjarëve të të shoqëruarve apo moslejimin e tyre të komunikojnë vetë me ta me telefonat e tyre, për sjellje pa etikë të punonjësve të policisë gjatë komunikimit, për kushte të papërshtatshme të ambienteve të shoqërimit, për mos marrje, mosadministrim ose mos ndjekje të kallëzimeve apo ankesave të bëra prej tyre, për cënimin e lirisë së lëvizjes jashtë shtetit, për cenimin e lirisë sindikale, për mos sigurimin e pranisë së psikologut gjatë kryerjes së veprimeve procedurale me të miturit, për vendosje të masave administrative të kundërligjshme nga punonjësit e Policisë Rrugore ose për mos njoftimin e këtyre masave konform dispozitave të Kodit Rrugor etj.

Gjatë vitit 2024 ka patur një rritje të dukshme të *ankesave të qytetarëve ndaj funksionimit të sistemit gjyqësor*. Pavarësisht pavarësisë që gëzon sistemi gjyqësor, si dhe kompetencës të kufizuar ligjore që ka institucioni i Avokatit të Popullit në këtë fushë, përsa i përket mbrojtjes efektive gjyqësore, Avokati i Popullit gjatë procesit të shqyrtimit të ankesave ka konstatuar vonesa të mëdha në procedurat gjyqësore (gjykimin e çështjeve gjyqësore dhe vonesa në arsyetimin e vendimeve gjyqësore, respektimin e standardeve të gjykimit të drejtë: ekzekutimin e vendimeve të gjykatave kombëtare, si dhe vonesa dhe/ose mungesa e publikimit të vendimeve).

Në fushën penale, vonesat në procedura gjyqësore kanë cenuar në mënyrë të hapur të drejtën e shtetasve të dënuar apo të paraburgosur, për përfitimin e tyre nga ligji nr. 33/2024 "Për dhënie

amnistie”. Si pasojë e ngarkesës së gjyqtarëve me çështje, si dhe mungesës së gjyqtarëve të larguar nga reforma në drejtësi, janë konstatuar në jo pak raste vonesa shumë të gjata në arsyetimin e vendimeve gjyqësore, duke shkelur të drejtën e të burgosurve për të marrë drejtësi në kohë, qëndrim pa afat në paraburgim (pasi vendimi nuk ka marrë formë të prerë, për arsye se nuk është zbardhur vendimi i arsyetuar), si dhe vonesa në ushtrimin e të drejtës së ankimit ose të rekursit në Gjykatën e Lartë.

Lidhur me shqetësimet e qytetarëve dhe problematikat me të cilat po kalon aktualisht sistemi gjyqësor, Avokati i Popullit ka adresuar një sërë rekomandimesh drejtuar organeve të reja të qeverisjes të sistemit të drejtësisë, si dhe instituconeve të larta shtetërore vendimmarrëse, për të sjellë në vemendjen e tyre domosdoshmërinë e mbështetjes me burimet e nevojshme njerëzore dhe mbështetjen financiare për investime në përmirësimin e infrastrukturës dhe kushteve të punës të gjyqtarëve, me synimin për të dhënë drejtësi pa vonesë, sipas standardeve të përcaktuara në aktet ndërkombëtare dhe legjislacionin e brendshëm.

Objekt i veprimtarisë të këtij Seksioni ka qenë dhe verifikimi i problematikave të ngritura nga qytetarët në *ankesat* e tyre *ndaj organit të prokurorisë*, ku në vijim të hetimeve janë evidentuar zvarritja e pajustificuar e hetimit në procedimet penale e cila ka cenuar të drejtën për një proces të rregullt ligjor, mosdhënia e informacionit si dhe refuzimi për t’u njohur me aktet e fashikullit të hetimit palëve në procesin penal, duke cenuar të drejtën për informim si dhe barazinë e armëve në një proces të rregullt ligjor, shkelje e afateve dhe procedurave në ekzekutimin e vendimeve penale duke cenuar të drejtat dhe liritë e personave të dënuar, mosregjistrim në regjistrin e procedimeve penale të emrit të personit ndaj të cilit ngrihet akuza sipas kallëzimit penal të regjistruar, duke cenuar respektimin e afateve të hetimit, si dhe afatet e arsyeshme për një proces të rregullt ligjor, etj.

Lidhur me *mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të ish të dënuarve dhe përndjekurve të regjimit komunist*, institucioni i Avokati të Popullit ka adresuar rekomandime institucioneve shtetërore, për problematika të cilat nuk kanë gjetur zbatim, për shkak të fondeve të pamjaftueshme në dispozicion.

Një çështje ende e pazgjidhur nga institucionet përgjegjëse shtetërore është kërkimi, gjetja dhe identifikimi i personave të ekzekutuar, gjatë viteve të regjimit komunist, të cilëve ende nuk iu është gjetur vend-varrimi. Nisur nga shqetësimet e drejta të pasardhësve apo familjarëve të të zhdukurve gjatë regjimit komunist janë mbajtur disa tryeza diskutimesh, ku janë theksuar problemet lidhur me këtë çështje, por ende nuk ka një vendimmarrje për ecurinë e këtij procesi.

3.1.2. *Veprimtaria e Seksionit Mekanizmi Kombëtar për Parandalimin e Torturës, Trajtimin ose Dënimit të Egër, Çnjerëzor ose Poshtërues*²¹

Avokati i Popullit nëpërmjet Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës, Trajtimin ose Dënimit të Egër, Çnjerëzor ose Poshtërues (në vijim Mekanizmi Kombëtar - MKPT)²² edhe gjatë vitit 2024 ka vijuar të përmbushë detyrat e tij funksionale të përcaktuara në legjislacionin kombëtar si dhe në standardet ndërkombëtare.

MKPT ka kryer 82 inspektime periodike, kontrole me tematikë të veçantë, vizita inspektuese në të gjitha institucionet e tjera të privimit të lirisë, si dhe trajtimin e ankesave dhe adresimin e disa rekomandimeve. I gjithë aktiviteti i mësipërm është shoqëruar me 85 rekomandime dhe me një korrespondencë zyrtare të shumtë, me qëllim sqarimin e shumë detajeve dhe fenomeneve të konstatuara gjatë inspektimeve. Qëllimi i këtyre vizitave dhe inspektimeve ka qenë vlerësimi i progresit të autoriteteve kompetente në zbatimin e rekomandimeve të MKPT-së, si dhe respektimi i të drejtave të të burgosurve dhe personave që iu privohet liria, të drejta të cilat garantohen nga Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, si dhe aktet ligjore dhe nënligjore në fuqi. Përveç kësaj, nga ana e MKPT-së është mbajtur në konsideratë edhe veprimtaria promovuese e të drejtave të njeriut në bashkëpunim me Administratën e Burgjeve dhe Drejtorinë e Policisë së Shtetit.

Për vitin 2024, MKPT²³ ka trajtuar 32 ankesa ndër të cilat 14 raste me iniciativë dhe 18 ankesa që lidhen me sistemin e burgjeve (mungesë mjekimi dhe medikamentesh, mungesë kushtesh jetese, mungesa e aktiviteteve, pretendim ushtrim dhune etj.). Përgjatë vitit 2024, MKPT lidhur me trajtimin e ankesave ka adresuar 3 rekomandime me iniciativë dhe 4 rekomandime nga trajtimi i ankesave.

²¹ Në veprimtarinë e këtij Seksioni përfshihen fusha që kanë të bëjnë me: inspektimet dhe monitorimet periodike për respektimin e të drejtave të njeriut të personave të privuar nga liria në sistemin penitenciar dhe njësitë policore; nivelin e respektimit të drejtave të personave në Spitalet Psikiatrike; nivelin e respektimit të të drejtave në Qendrat e mbyllura për të Huajt, Qendrën Kombëtare Pritëse për Azilkërkuesit si dhe në Qendrën Kombëtare Pritëse të Viktimave të Trafikut; nivelin e respektimit të të drejtave në Shtëpitë e të Moshuarve; monitorimin e pavarur të të drejtave të emigrantëve të huaj; monitorimin e operacioneve për rikthimin e detyruar të shtetasve shqiptarë të cilët qëndrojnë në mënyrë të paligjshme në vendet e BE-së.

²² Neni 81 i ligjit nr. 81/2020 “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve”, si dhe neni 30 dhe 30/1 i ligjit nr. 8454, datë 04.02.1999, “Për Avokatin e Popullit”, i ndryshuar.

²³ MKPT-ja shqyrton edhe ankesa në bazë të Urdhrit të brendshëm nr. 154, datë 18.10.2021, “Për përcaktimin e fushës së përgjegjësisë dhe të drejtave specifike që do të mbulohen nga ndihmëskomisionerët e seksioneve në institucionin e Avokatit të Popullit”.

Mekanizmi Kombëtar për Parandalimin e Torturës, Trajtimit ose Dënimit të Egër, Çnjerëzor ose Poshtërues në shifra

Gjatë vitit 2024 në vijim të inspektimeve të kryera në institucionet penitenciare, MKPT ka evidentuar një sërë gjetjesh lidhur me kushtet infrastrukturore të papërshtatshme në mjaft prej ambienteve të vuajtjes së dënimit, infrastrukturën e ndërtimit të godinave të banimit dhe ambienteve të përbashkëta, mosfunksionimin e sistemeve qendrore të ngrohjes/ftohjes, mungesën në furnizimin me produktet bazë të higjienës personale, mungesën e kurseve profesionale, mangësi të theksuara në ofrimin e mundësisë për aktivitete social-kulturore për të burgosurit, si dhe mungesën e stafeve shëndetësore, të ambienteve shëndetësore dhe kushteve infrastrukturore të përshtatshme. Lidhur me mbipopullimin në burgje, edhe pse referuar kapaciteteve zyrtare ka pësuar ulje përgjatë vitit 2024, vijon problematika në sektorët e paraburgimeve në disa IEVP.

Edhe në inspektimet e kryera në shërbimet policore, kanë vijuar të paraqiten një sërë problematikash lidhur me mungesën e ambienteve (dhomave) më vehte të intervistimit/marrjes në pyetje të personave të privuar nga liria në mjediset e Policisë së Shtetit, mbajtjen e provave materiale nga oficerët e policisë gjyqësore, në shkelje të rregullave dhe procedurave të punës për administrimin e provave materiale.

Gjithashtu, problematika janë konstatuar edhe me mospërmbushjen e detyrimeve ligjore për ndërtimin apo përshtatjen e ambienteve të shoqërimit sipas standardit të kërkuar (3 dhoma shoqërimi, 1 për të rritur, 1 për gra dhe 1 për të mitur), apo dhe mospërmbushje e detyrimeve ligjore për të kryer rikonstruksionin e përgjithshëm të godinave të një sërë komisaratesh policie; probleme në ofrimin e një shërbimi shëndetësor në kohë nga disa DPV, sa i përket plotësimit korrekt të regjistrave e kartelave mjekësore, si dhe ambienteve të papërshtatshme për ofrimin e konsultave; probleme për instalimin e sistemit të monitorimit me kamera vëzhgimi në korridoret e dhomave të shoqërimit, sigurisë dhe ambientet e marrjes në pyetje të shtetasve në disa komisarate, si dhe probleme me plotësimin e dokumentacionit si procesverbalet e shoqërimit, regjistrat e shoqërimit etj. Në vazhdimësi Avokati i Popullit i ka dhënë një rëndësi të veçantë faktit se dokumentimi i shoqërimit dhe arrestimit të shtetasve është një detyrim ligjor.

Avokati i Popullit vazhdimisht ka tërhequr vëmendjen për gjendjen në spitalet e kujdesit të shëndetit mendor në Shqipëri. Për vitin 2024 nëpërmjet MKPT-së janë inspektuar institucionet e shëndetit mendor duke ju kërkuar organeve qendrore dhe spitalore zbatimin e akteve ndërkombëtare dhe kombëtare dhe konkretisht, paketën e akteve nënligjore të nxjerra në zbatim të ligjit nr. 44/2012 “Për Shëndetin Mendor” i ndryshuar.

MKPT gjatë 2024 ka inspektuar dhe nivelin e respektimit të drejtave të personave në Shtëpitë e të Moshuarve ku konstatohet se nuk ka kapacitete të mjaftueshme njerëzore, të domosdoshme për të ofruar shërbimet sipas standardeve të përkujdesit shoqëror. Gjithashtu, shtretërit ekzistues për kategorinë e të moshuarve me probleme të rënda shëndetësore në lëvizje, nuk janë të përshtatura në funksionalitet për këta përfitues. Ky fakt përbën burim për gjenerimin e vështirësive/problematikave konkrete jo vetëm për këtë kategori përfituesish, por edhe për stafin punonjës, i cili i shërben përfituesve të kësaj kategorie etj.

Lidhur me nivelin e respektimit të të drejtave të shtetasve të huaj, Mekanizmi Kombëtar ndërmori disa inspektime në qendrat e azilkërkuesve si Qendra e Mbyllur për të Huajt, Karreç, Qendra Kombëtare Pritëse për Azilkërkuesit Babrru, Tiranë, por dhe në Qendrën Kombëtare Pritëse të Viktimave të Trafikut, Linzë dhe në përfundim të këtyre inspektimeve, Avokati i Popullit adresoi edhe rekomandimet për institucionet e administratës shtetërore në nivel qendror dhe vendor.

Edhe gjatë vitit 2024 Mekanizmi Kombëtar për Parandalimin e Torturës vijoi të zbatojë, Marrëveshjen e Bashkëpunimit të nënshkruar me UNHCR në kuadër të projektit të përbashkët “Refugjatët dhe Azilkërkuesit në vendet e Europës Juglindore”, për kontrollin e kufirit dhe mbrojtjen e refugjatëve në Shqipëri, në zonën jugore të Shqipërisë (Gjirokastrë, Sarandë, Përmet) dhe në zonën juglindore (Korçë, Devoll Bilisht). Institucioni i Avokati i Popullit, në rolin e MKPT-së, gjatë takimeve dhe monitorimeve me përfaqësues të FRONTEX dhe të Departamentit të Kufirit dhe Migracionit, kanë sugjeruar marrjen e masave për të garantuar kthimin në mënyrë njerëzore,

duke respektuar plotësisht të drejtat themelore të emigrantëve qoftë këta shqiptarë apo të huaj, si dhe respektimin rigoroz të standardeve të BE-së dhe të ligjit shqiptar.

Mekanizmi Kombëtar për Parandalimin e Torturës gjatë vitit 2024 ka bashkëpunuar ngushtësisht me Rrjetin e Mekanizmave Kombëtar Parandalues (NPM) të Europës Juglindore, Nënkomitetin e Kombeve të Bashkuara për Parandalimin e Torturës (SPT), Shoqatën për Parandalimin e Torturës (APT), UNHCR, Këshillin e Evropës, si dhe OJF të ndryshme kombëtare dhe ndërkombëtare, bashkëpunime të kryera në kuadër të takimeve të përbashkëta, pjesëmarrjes në konferenca, kontakteve të drejtpërdrejta duke kanë pasur për qëllim shkëmbimin e eksperiencave dhe vlerësimin e nevojave e mjeteve të nevojshme në luftën për mbrojtjen e të drejtave të personave të privuar nga liria.

Në vitin 2024 Shqipëria u vizitua nga “Nënkomiteti për Parandalimin e Torturës dhe Trajtimeve të tjera Mizore, Çnjerëzore ose Degraduese ose Ndëshkimi (SPT), i Kombeve të Bashkuara, në përputhje me Protokollin Opsional të Konventës kundër Torturës dhe Trajtimeve ose Ndëshkimeve të Tjera Mizore, Çnjerëzore ose Degraduese (OPCAT). Vizita u zhvillua në datat 14 deri më 20 Prill 2024. Kjo vizitë ishte e paralajmëruar nga SPT.

Delegacioni i SPT-së nisi zyrtarisht vizitën e tij më datën 14 prill dhe mbajti një takim pune me MKPT, më datën 15 prill. Ky takim u zhvillua me qëllimin që t’i mundësonte SPT-së për të bashkëpunuar më thelbësisht me MKPT-në dhe për të diskutuar metodat e tij të punës, programin e vizitave, raportet dhe aktivitetet parandaluese. Në vijim përfaqësuesit e SPT së bashku me Avokaten e Popullit, Komisionerin dhe anëtarët e MKPT-së kryen së bashku disa vizita monitoruese në institucionet e privimit të lirisë në Republikën e Shqipërisë. Në përfundim të të gjithë vizitës monitoruese u zhvillua takimi përfundimtar, ku delegacioni i SPT-së paraqiti vëzhgimet paraprake dhe diskutoi mbi praktikën më të mira lidhur me parandalimin e torturës.

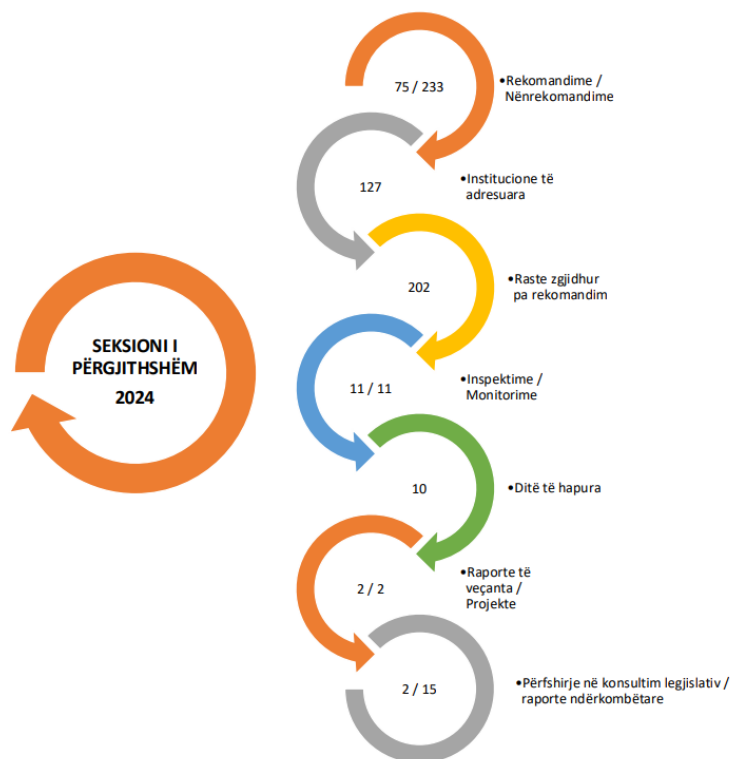
Gjatë 2024 edhe Komiteti Evropian (i Këshillit të Evropës) për Parandalimin e Torturës dhe Çnjerëzore ose Trajtimi ose Ndëshkimi Degradues (KPT) ka kryer vizitën e tij në Shqipëri nga 4 deri më 15 maj 2023. Mekanizmi Kombëtar gjatë vitit 2024 ka ndjekur në vijim zbatimin e rekomandimeve të KPT-së lidhur me situatën e hasur gjatë vizitës së kryer në vendin tonë nga ana e Qeverisë Shqiptare. Sa më sipër, MKPT ka hartuar në vijim përgjatë vitit 2024 rekomandime në të cilat është evidentuar ndër të tjera edhe nevoja për zbatimin e rekomandimeve të cilat në disa çështje ngelen ende të pazbatuara.

3.1.3. Veprimtaria e Seksionit të Përgjithshëm²⁴

²⁴ Në veprimtarinë e këtij Seksioni përfshihen fusha që kanë të bëjnë me: të drejtën për arsim; të drejtën për kujdes shëndetësor; të drejtat e personave me aftësi të kufizuara; të drejtat e pakicave kombëtare; të drejtat e grave dhe komunitetit LGBTIQ+; ndihmën ekonomike dhe mbrojtjen shoqërore; të drejtën për një mjedis të shëndetshëm.

Gjatë vitit 2024 Seksioni i Përgjithshëm ka trajtuar gjithsej 488 raste dhe ka hartuar 75 rekomandime në fushat e të drejtave të pakicave kombëtare, barazisë gjinore dhe dhunës ndaj grave, mbrojtjes së mjedisit, sigurimeve shoqërore, kujdesit shëndetësor, arsimit, kujdesit social, mbrojtjes së mbrojtësve të të drejtave të njeriut, të drejtave të personave me aftësi të kufizuara dhe të drejtave të personave LGBTIQ+. Përpos sa më sipër, gjatë vitit 2024 janë hartuar dy raporte të veçanta, lidhur me vrasjen e grave dhe vajzave/femicidi në vitet 2021-2023 dhe digjitalizimin e shërbimeve publike.

Seksioni i Përgjithshëm në shifra

Lidhur me të drejtat e pakicave kombëtare, Avokati i Popullit ka vazhduar të ndërmerrë hapa për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të pakicave kombëtare, veçanërisht për komunitetet Rome dhe Egjiptiane. Gjatë vitit 2024, janë trajtuar 20 raste që përfshinin probleme të ndryshme, si mungesa e infrastrukturës bazë në zonat ku jetojnë këto komunitete, vështirësi në aksesimin e arsimit dhe shërbimeve shëndetësore dhe mosregjistrimi në gjendjen civile, gjë që kufizon qasjen e tyre në shërbime shtetërore. Avokati i Popullit ka hartuar rekomandime për përmirësimin e kushteve të jetesës në qytete si Kukësi, Saranda, Korça dhe Durrësi, si dhe ka ndërmarrë hetime administrative për të adresuar shqetësimet e pakicave. Një fokus i veçantë ka qenë në nevojën për transparencë në procesin e regjistrimit të popullsisë (CENS) dhe përdorimin e emërtimeve të sakta për pakicat kombëtare.

Gjatë vitit 2024, Avokati i Popullit ka vijuar të fokusohet në mbrojtjen e *të drejtave të grave dhe luftën kundër dhunës me bazë gjinore*. Janë identifikuar sfida të rëndësishme, si dhuna në familje, dhuna seksuale dhe femicidi, si dhe dhuna kibernetike, e cila është rritur ndjeshëm në vitin 2024. Avokati i Popullit ka bërë rekomandime për përmirësimin e ligjeve dhe shërbimeve për viktimat, duke përfshirë strehëzat emergjente dhe qendrat specializuese. Një hap i rëndësishëm ka qenë krijimi i Observatorit për Femicidet, i cili monitoron dhe analizon rastet e vrasjeve të grave. Raporti i parë i Observatorit, i publikuar në dhjetor 2024, theksoi nevojën për politika më efektive dhe mbrojtje të përmirësuar për viktimat.

Ka qenë po ashtu në fokus të punës së këtij seksioni, e *drejta për një mjedis të shëndetshëm dhe të qëndrueshëm*. Janë identifikuar sfida të rëndësishme, si ndotja e ajrit që tejkalon normat e lejuara, veçanërisht në qytete si Tirana dhe Elbasani; ndotja e ujërave dhe ndotja akustike në zona të banuara; menaxhimi i mbetjeve, duke përfshirë grumbullimin e mbetjeve urbane dhe inertet. Gjatë vitit 2024, janë trajtuar 42 raste që pasqyrojnë probleme të përsëritura. Avokati i Popullit ka bërë rekomandime për përmirësimin e monitorimit, zbatimin e masave parandaluese dhe korrigjuese, si dhe forcimin e bashkëpunimit ndërinstitutional. Megjithatë, reagimi i pamjaftueshëm i institucioneve përgjegjëse, veçanërisht njësive vendore, ka treguar mungesë vullneti për të trajtuar në mënyrë efektive këto çështje.

Në vitin 2024, për çështjet që lidhen me fushën e *sigurimeve shoqërore*, janë trajtuar 78 raste, nga të cilat 64 janë mbyllur dhe 14 janë ende në proces shqyrtimi. Ndër problemet kryesore të raportuara janë llogaritja e pasaktë e pensioneve; moslidhja e pensioneve në kohën e duhur dhe mosnjohja e periudhave të vjetërsisë në punë. Avokati i Popullit ka ndërmarrë veprime për të informuar dhe udhëzuar qytetarët për procedurat e nevojshme, duke përfshirë ndjekjen e rrugës gjyqësore nëse është e nevojshme. Një nga ndërhyrjet e rëndësishme ka qenë monitorimi i filialeve të Postës Shqiptare për të siguruar që qytetarët të informohen në kohë për ndryshimet në prokurat për tërheqjen e pensioneve.

Sa i përket *të drejtës për kujdes shëndetësor*, ndër problemet kryesore të raportuara janë mungesa e medikamenteve në spitalet publike; burokracia në radhët e pritjes dhe ikja e mjekëve dhe infermierëve nga spitalet rajonale. Avokati i Popullit nëpërmjet Seksionit të Përgjithshëm ka kryer inspektime në spitalet publike dhe ka bërë rekomandime për përmirësimin e shërbimeve shëndetësore. Një nga ndërhyrjet e rëndësishme ka qenë monitorimi i gjendjes së autoambulancave në spitalet publike.

Sa i përket *të drejtës për arsim*, ndër problemet kryesore të raportuara janë mungesa e programeve të përshtatura për personat me aftësi të kufizuara, moszbatimi i ligjeve për uljen e tarifave të shkollimit për studentët me prindër me aftësi të kufizuara. Avokati i Popullit ka bërë rekomandime për përmirësimin e politikave arsimore dhe zbatimin e ligjeve ekzistuese.

Në vitin 2024, janë trajtuar 76 çështje që lidhen me të drejtat e *personave me aftësi të kufizuara (PAK)*. Ndër problemet kryesore janë mungesa e aksesit në infrastrukture dhe moszbatimi i ligjeve për punësimin e PAK. Avokati i Popullit ka bërë rekomandime për përmirësimin e kushteve të jetesës dhe shërbimeve për PAK.

Edhe në kuadër të mbrojtjes së *të drejtave të komunitetit LGBTIQ+*, Avokati i Popullit ka luajtur një rol thelbësor gjatë 2024, duke adresuar probleme si diskriminimi dhe gjuha e urrejtjes; mungesa e të drejtave, si martesë dhe njohja e identitetit gjinor.

Ndër problemet kryesore të raportuara për rastet lidhur me të *drejtën për kujdes social* janë masa e ulët e ndihmës ekonomike dhe pamjaftueshmëria e pensioneve. Avokati i Popullit ka bërë rekomandime për përmirësimin e sistemit të mbrojtjes sociale dhe zbatimin e ligjeve ekzistuese.

Gjatë vitit 2024, Avokati i Popullit ka luajtur një rol të rëndësishëm në promovimin dhe mbështetjen e miratimit të minimumit jetik, si një domosdoshmëri për garantimin e së drejtës për një jetë me dinjitet për çdo qytetar. Avokati i Popullit, në paraqitjet e saj publike, si në media ashtu edhe në raportimet zyrtare në Kuvendin e Shqipërisë, ka theksuar se rekomandimet e këtij institucioni nuk duhet të perceptohen thjesht si dokumente zyrtare, por si zë i atyre që kanë më shumë nevojë për mbrojtje dhe drejtësi sociale, duke kërkuar që ndjekja e këtyre rekomandimeve me përgjegjshmëri të jetë tregues i angazhimit shoqëror për ndërtimin e një të ardhmeje më të drejtë dhe më gjithëpërfshirëse. Avokati i Popullit thekson se mungesa e përcaktimit të minimumit jetik nuk përbën një çështje teknike, por lidhet me vullnetin politik dhe kostot financiare që një vendim i tillë do të kishte për buxhetin e shtetit. Në mënyrë të vazhdueshme, është ngritur shqetësimi se nuk mund të pretendohet respektim i të drejtave të njeriut nëse shteti nuk garanton plotësimin e kushteve minimale për jetesë dinjitoze, siç janë ushqimi, strehimi dhe aksesimi i shërbimeve bazë. Duke ruajtur një qëndrim të qartë dhe konsekuent, institucioni ka kërkuar miratimin me ligj të minimumit jetik, duke e konsideruar atë si një standard themelor mbi të cilin duhet të mbështeten skemat e ndihmës ekonomike, pensioneve dhe mbështetjes sociale. Është theksuar se në mungesë të këtij hapi të domosdoshëm, premtimet për garantimin e të drejtave të njeriut dhe realiteti i jetës së përditshme do të vijnë në dy anë të një monedhe që rrallë përputhen. Në të gjitha intervistat dhe raportimet përgjatë vitit, Avokati i Popullit ka rikonfirmuar angazhimin e tij institucional për të luftuar padrejtësitë sociale dhe për të avancuar mbrojtjen e të drejtave të njeriut, në përputhje me parimet dhe standardet evropiane.²⁵

²⁵ Daljet publike të Avokatit të Popullit gjatë vitit raportues në media mund të gjenden në Web, në Facebook si dhe faqja zyrtare e Avokatit të Popullit. Disa prej tyre, në links: <https://www.tpz.al/aktualitet/avokatja-e-popullit-ja-sa-duhet-te-jete-minimumi-jetik-ne-shqiperi-pe-i257091> ; <https://scantv.al/sa-duhet-te-jete-minimumi-jetik-ne-shqiperi-avokatja-e-popullit-210-mije-leke-per-plotesimin-e-nevojave-baze>; <https://www.balkanweb.com/vilma-shurdha-minimumi-jetik-sot-ne-shqiperi-do-te-ishte-21-mije-leke-ne-muaj-per-person/#gsc.tab=0>

Avokati i Popullit luan një rol kyç në monitorimin dhe mbrojtjen e Mbrojtësve të të Drejtave të Njeriut (HRD), veçanërisht për grupet e marginalizuara, duke bashkëpunuar me organizata ndërkombëtare dhe duke organizuar aktivitete ndërgjegjëse. Megjithëse mungon një ligj specifik për mbrojtjen e HRD-ve, Shqipëria është aktive në krijimin e një mjedisi të sigurt për ta, duke përfshirë angazhimin në procesin e integritetit në BE dhe përmirësimin e bashkëpunimit midis sektorit publik dhe shoqërisë civile.

3.1.4. *Veprimtaria e Seksionit për organet e administratës qendrore, pushtetit vendor dhe të të tretëve që veprojnë për llogari të tyre*²⁶

Gjatë vitit 2024, Seksioni për organet e administratës qendrore, pushtetit vendor dhe të të tretëve që veprojnë për llogari të tyre, ka monitoruar respektimin e disa prej të drejtave themelore të njeriut, si prona, strehimi, të drejtave që lidhen me pushtetin vendor, ekzekutimin e vendimeve gjyqësore civile dhe administrative, marrëdhëniet e punës, mbrojtjen e konsumatorit, të drejta për përfitimi i shërbimeve publike, të drejtën e informimit dhe pjesërisht edhe të drejtën për një mjedis të shëndetshëm. Nga rastet e trajtuara gjatë kësaj periudhe (përfshirë si ankesat ashtu edhe rastet me iniciativë, për të cilat ka përfunduar hetimi administrativ), janë hartuar dhe dërguar 69 rekomandime, bazuar në 523 raste të trajtuara në total nga ky Seksion.²⁷

Punën kryesore në veprimtarinë e këtij Seksioni, e ka zënë e *drejta e pronës*, në të cilën janë përfshirë si çështjet e pronësisë, ashtu edhe çështje të tjera të lidhura me ekzekutimin e vendimeve të organeve të administratës, vendimeve gjyqësore të formës së prerë, procesit të rregullt ligjor, strehimi i banorëve të prekur nga fatkeqësitë natyrore, etj.

Numri më i lartë i ankesave të shtetasve, ka qenë për shkelje të së drejtës së pronësisë, nga veprimet (apo mosveprimet) e ASHK-së dhe drejtorive vendore të saj. Numri prej 149 ankesash²⁸ ndaj Drejtorive Vendore të Agjencisë Shtetërore të Kadastrës (DVASHK) mbetet i lartë, ndërkohë që problematikat e konstatuara, vijojnë të përsëriten nga viti në vit. Më konkretisht vazhdon të mbetet pa zgjidhje situata e mosshqyrtimit, të vetëdeklarimeve të bëra në vite për ndërtimet informale, apo edhe vonesa për ofrimin e shërbimeve të tjera për të cilat shtetasit kanë parapaguar.

²⁶ Në veprimtarinë e këtij Seksioni përfshihen fusha që kanë të bëjnë me: ekzekutimin e vendimeve gjyqësore civile dhe administrative; respektimin e të drejtës së pronës dhe legalizimit të ndërtimeve pa leje; rregullimin e marrëdhënieve të punës dhe respektimin e të drejtës për një proces të rregullt ligjor në procedurën administrative; mbrojtjen e konsumatorit; respektimin e të drejtave që lidhen me pushtetin vendor.

²⁷ Gjatë këtij viti raportues 11 çështje që i përkasin fushave që mbulohen nga ky Seksion janë trajtuar nga ndihmëkomisionerë të seksioneve të tjera pasi ka pasur një numër të lartë çështjesh dhe Seksioni ka qenë pa Komisioner që nga shtatori i vitit 2022 deri në prill të vitit 2024.

²⁸ Këto ankesa zënë 8.16% të totalit të ankesave të trajtuara nga institucioni si dhe 28.4% të totalit të ankesave të trajtuara nga Seksioni për organet e administratës qendrore, pushtetit vendor dhe të të tretëve që veprojnë për llogari të tyre.

Zgjatja e procesit të kompensimit të pronave të ish pronarëve, në një nga format e parashikuara në ligjin nr. 133/2015 “Për trajtimin e pronës dhe përfundimin e procesit të kompensimit të pronave”, i ndryshuar, vazhdon të jetë një tjetër çështje problematike. Nga ankesat për Agjencinë e Trajtimit të Pronave, na ka rezultuar se procesi i kompensimit financiar ka qenë mjaft i ngadaltë edhe përgjatë vitit 2024, ndërkohë që problematikë tjetër madhore është se subjektet e kompensuara, nuk po arrijnë të marrin kompensimin përkatës financiar. Si rezultat i kësaj situate afati i kryerjes së pagesës për të gjitha vendimet përfundimtare, që kanë njohur të drejtën e kompensimit dhe që duhet të përfundonte brenda 10 viteve nga momenti i hyrjes në fuqi të ligjit, rrezikon seriozisht të mos respektohet.

Sikurse evidentohet edhe në përmbajtjen e këtij raporti vjetor, *procesi i legalizimit të ndërtimeve pa leje* me ritmet aktuale, edhe pas shumë vitesh që ka nisur, përfshirë këtu edhe ndryshimet e herëpashershme ligjore, nuk dihet se kur dhe si do të përfundojë. Moszgjidhja e kësaj çështjeje, ka krijuar probleme në aspektin ekonomik e sociale, por edhe në atë ligjor, për shkak të mosrespektimit të afateve ligjore në përfundimin e një procedure administrative, duke sjellë kështu shkelje të të drejtave të njeriut.

Çështje të tjera problematike, të konstatuara gjatë hetimeve administrative të këtij Seksioni, kanë qenë edhe ato të *mosrespektimit të procedurave të shpronësimit publik*. Kjo pasi nga shqyrtimi i ankesave të paraqitura në institucionin e Avokatit të Popullit, në vitin 2024, kanë rezultuar disa raste, kur në pasuri të paluajtshme pronë private, janë zbatuar projekte për ndërtimin e investimeve publike, ndërkohë që ndaj ankuesve (pronarë të ligjshëm të pasurive të paluajtshme), nuk kishin nisur procedurat ligjore për shpronësimin e tyre.

Nga ky Seksion, është shqyrtuar gjatë këtij viti, edhe *veprimtaria e Inspektoratit të Mbrojtjes së Territorit në njësitë e vetëqeverisjes vendore dhe Inspektoratit Kombëtar të Mbrojtjes së Territorit*, në kuadër të ankesave ndaj këtyre organeve, për moszbatim të legjislacionit në fushën e zhvillimit të territorit. Nga hetimet administrative, është konstatuar mungesë efektiviteti në veprimtarinë e këtyre organeve publike, në ushtrimin e funksioneve të tyre.

E drejta e strehimit ka qenë gjithashtu një ndër çështjet e mprehta sociale, që ka vazhduar të trajtojë ky Seksion, kjo edhe në kuadër të përfshirjes në programet sociale. Problematikat kryesore të evidentuara për këtë të drejtë lidhen me mungesën e transparencës përgjatë ndjekjes së procedurave ligjore, në kuadër të shërbimeve që ofrohen nga njësitë e pushtetit vendor.

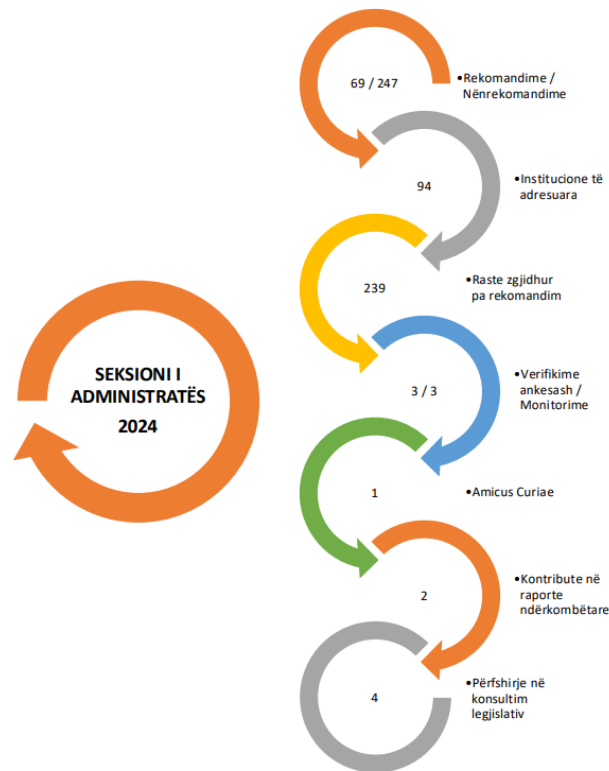
Gjatë vitit 2024, ky Seksion nuk ka lënë jashtë vëmendjes dhe problematikat e lidhura me:

- infrastrukturën dhe shërbimeve publike, duke përfshirë çështjet që lidhen me ndërtimin, rehabilitimin dhe mirëmbajtjen e rrugëve vendore, sinjalizimin rrugor, ndriçimin e mjediseve publike, transportin publik vendor, mbledhjen, largimin dhe trajtimin e mbetjeve, ndërtimin, rehabilitimin dhe mirëmbajtjen e banesave, trajtimin dhe furnizimin

me ujë të pijshëm, mbledhjen, largimin dhe trajtimin e ujërave të ndotura dhe ujërave të shiut, etj.;

- rregullimin e marrëdhënieve të punës dhe respektimin e të drejtës për një proces të rregullt ligjor në procedurën administrative;
 - mbrojtjen e konsumatorit, lidhur kjo kryesisht me furnizimin me ujë të pijshëm dhe energjinë elektrike; si dhe
 - të drejtën për një proces të rregullt gjyqësor;
- çështje këto që do të trajtohen më hollësisht në vijim.

Seksioni për organet e administratës qendrore, pushtetit vendor dhe të tretëve që veprojnë për llogari të tyre në shifra

3.1.5. Veprimtaria e Seksionit të Fëmijëve²⁹

Prioritet i punës gjatë vitit 2024 të raportimit, me qëllim mbrojtjen dhe realizimin e të drejtave të fëmijëve dhe të gjeneratave të ardhshme janë jetesa e tyre me dinjitet e mirëqenie, larg dhunës e bullizmit, larg varfërisë e përjashtimit dhe me kujdesin e nevojshëm shëndetësor. Çështjet e mbrojtjes, garantimit dhe promovimit të të drejtave të fëmijëve, vlerësimi si prioritar i interesit më

²⁹ Në veprimtarinë e këtij Seksioni përfshihet fusha që ka të bëjë me mbrojtjen dhe garantimin të të drejtave të fëmijëve.

të lartë të fëmijëve, evidentimi i arritjeve, por dhe i sfidave që ka mbrojtja e fëmijëve, kanë vijuar të jenë mision i punës së institucionit të Avokatit të Popullit.

Viti 2024 shënoi përvjetorin e 35-të të miratimit të Konventës për të Drejtat e Fëmijës nga Kombet e Bashkuara (KDF), e cila përbën udhërrëfyesin për veprim dhe advokim, duke na kujtuar se mbrojtja e të drejtave të fëmijëve është përgjegjësia dhe detyra e të gjithëve, që dëgjimi i zërit të tyre duhet të garantohet, për të zhvilluar dhe fuqizuar fëmijët për të ardhmen e tyre. Pavarësisht arritjeve, pjesa më vulnerabël e fëmijëve vijnë të jenë nga komunitetet Rome dhe Egjiptiane, nga zonat rurale, fëmijët me aftësi të kufizuara, fëmijët jetimë socialë, etj., për të cilët duhet mbështetje më e madhe financiare dhe sociale, mbështetje në edukim, kujdes e mbështetje psikologjike dhe mundësi të shtuara për argëtim në kohën e tyre të lirë.

Planifikimi i burimeve të nevojshme financiare dhe njerëzore, rritja e buxheteve për shërbimet për fëmijët dhe në përgjithësi buxheti për fëmijët vijnë të jenë domodoshmëri për realizimin e të drejtave të fëmijëve në Shqipëri.

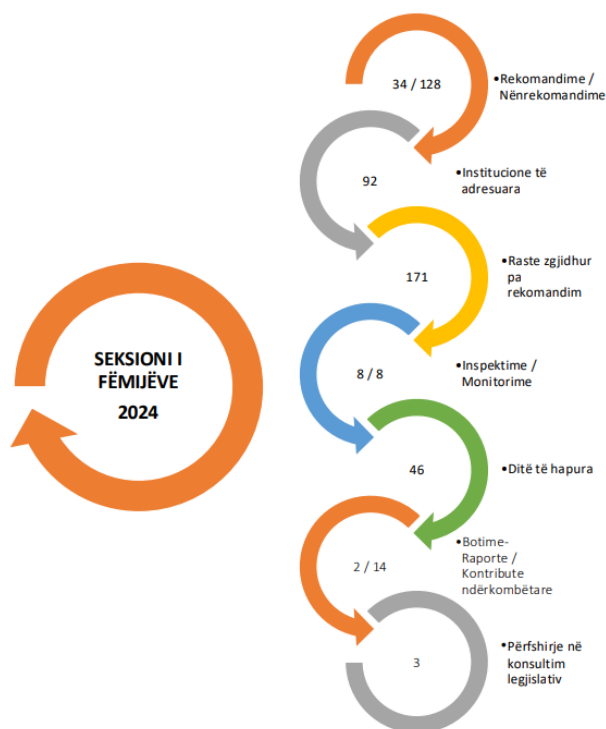
Qasja e fëmijëve në informacion, dhënia e tij në një gjuhë miqësore dhe të kuptueshme për moshën e tyre, për përfitimet që ata kanë dhe sigurinë që duhet të kenë nga mjedisi digjital, si dhe e drejta për arsim e fëmijëve me aftësi të kufizuara, kanë qënë fokus i punës tonë gjatë këtij viti. Pavarësisht strategjive dhe përmirësimit në kuadrin ligjor, sistemi arsimor vijon të përballet me sfida, në drejtim të burimeve të kufizuara financiare e njerëzore dhe infrastrukturës shkollore. Këto ndikojnë në realizimin efektiv të të drejtës për arsim të fëmijëve sipas standardeve ndërkombëtare. Për më tepër, edukimi i fëmijëve ndaj përdorimit të duhur të teknologjisë mbetet një përparësi e pamohueshme, ndaj theksojmë nevojën për të përforcuar nismat e parandalimit dhe ndërgjegjësimin të përdorimit të internetit të sigurt.

Avokati i Popullit në kontekstin e të drejtave të fëmijës ka vijuar punën në drejtim të trajtimit të ankesave apo kërkesave me objekt të drejtat e fëmijës, hartimit të rekomandimeve individuale, të përgjithshme apo legislative, realizimit të inspektimeve (në shkollat speciale në vend) për të ndryshuar dhe përmirësuar veprimtarinë administrative të institucioneve të administratës publike, në funksion të zbatimit efektiv të të drejtave të fëmijëve.

Rezulton se gjatë këtij viti janë trajtuar 212 raste në total nga të cilat 102 me iniciativë (*ex-officio*) për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve, 110 ankesa nga të cilat 50 ankesa nga vetë fëmijët. Janë adresuar 34 rekomandime organeve të administratës publike në nivel qendror dhe vendor. Në rekomandimet e AP-së kanë gjetur një vend të posaçëm, veç të tjerash, detyrimet lidhur me përmbushjen e Objektivave të Mijëvjeçarit për Zhvillim të Qendrueshëm (OZHQ), si dhe rekomandimet që Komiteti i Gjenevës për të Drejtat e Fëmijës ka lënë për shtetin shqiptar në Konkluzionet Përfundimtare 2023. Në drejtim të mbrojtjes së këtyre të drejtave, në kuadër të aktiviteteve promovuese dhe mbrojtjes të të drejtave të njeriut, Avokati i Popullit edhe gjatë vitit

2024, zhvilloi fushata informuese për nxënësit dhe stafet pedagogjike të institucioneve arsimore në vend.

Seksioni i Fëmijëve në shifra

3.2 Të drejtat e personave të privuar nga liria³⁰

Periodha e tranzicionit social dhe ekonomik në vendin tonë, ka sjellë shumë ndryshime edhe në sistemin penitenciar. Ndryshimet në këtë sektor kanë synuar një përmirësim progresiv, por njëkohësisht janë identifikuar edhe një sërë problematikash, të cilat kanë nevojë për vëmendjen e institucioneve shtetërore. Mbi bazën e shqyrtimit të ankesave të të burgosurve dhe rezultatet e hetimeve administrative të kryera nga ana e institucionit të AP-së, në këtë pjesë të raportit, do të adresohen dhe analizohen çështje në lidhje me situatën aktuale të IEVP-ve në Republikën e Shqipërisë, për të sjellë në vëmendjen e institucioneve shtetërore përgjegjëse, nevojën për të bashkërenduar përpjekjet në zgjidhjen e atyre problematikave me të cilat ndeshet sot sistemi penitenciar në tërësi, si dhe të burgosurit. Hedhja dritë rreth gjendjes dhe problematikave të të

³⁰ Kjo fushë e së drejtës mbulohet nga Seksioni për policinë, shërbimin sekret, burgjet, Forcat e Armatosura dhe pushtetin gjyqësor, si dhe MKPT-ja në institucionin e Avokatit të Popullit.

burgosurve që vuajnë dënimet në Institucionet e Ekzekutimeve të Vendimeve Penale, është e rëndësishme, duke qenë se aspekti njerëzor dhe kufizimi i lirisë, e bën të domosdoshme ofrimin e kujdesit dhe mbështetjes edhe ndaj kësaj kategorie të shoqërisë. Nëpërmjet identifikimit dhe vlerësimit të gjendjes aktuale të të burgosurve, synohet përmirësimi i gjendjes së tyre dhe marrjes së masave përkatëse.

Shkalla e demokratizimit të një shoqërie, hapësirat e lirisë që ekzistojnë dhe respektimi i drejtave njerëzore, do të kuptohen më mirë duke parë se si shteti i trajton personat e dënuar me heqje të lirisë dhe si e bën drejtësinë. *“... Askush nuk e njeh me të vërtetë një komb, pa u futur njëherë brenda burgjeve të tij. Një komb nuk duhet të gjykohet nga mënyra si i trajton qytetarët e tij shembullorë, por ata më të këqijtë”*.³¹

Shteti shqiptar me ndihmën edhe të institucioneve ndërkombëtare, ka ndërmarrë reforma të thella në të gjitha drejtimit për përmirësimin e shërbimit të burgjeve dhe respektimin e të drejtave dhe lirive të njeriut. Reformat kanë konsistuar në ndryshimin e akteve ligjore dhe nënligjore duke i përafëruar me standardet evropiane, në reformimin e stafit dhe trajnimin e tij, në përmirësimin e kushteve të trajtimit dhe në rehabilitimin social. Prej fillimit të këtij reformimi e deri tani, sistemi penitenciar në Shqipëri, ka një rritje dhe përmirësim të pakrahasueshëm të shërbimit të burgjeve; në radhë të parë në konceptimin e tij si shërbim publik, në respektimin e të drejtave themelore të njeriut, në raportet me institucionin e Avokatit të Popullit, me shoqërinë civile, si dhe në zgjerimin e kapaciteteve akomoduese dhe përmirësimin e standardeve të trajtimit të të burgosurve.

Sistemi gjyqësor, në përpjekje për të treguar vullnet të qartë juridik për të goditur një fenomen të caktuar në konflikt me ligjin, e ka bërë këtë në mënyrën më të ndëshkueshme dhe kuptueshme për njerëzit e thjeshtë, por jo më efektiven dhe të arsyeshmen për forcimin e sistemit dhe rritjen e besimit të publiku. Për shkak të zbatimit të politikave penale shtrënguese me burgim, Shqipëria ka arritur në 10 vitet e fundit nivelet më të larta të numrit të të dënuarve në raport me numrin e popullsisë në Evropë dhe si rrjedhojë e kësaj situatë, sistemi penitenciar është përballur me një mbipopullim të burgjeve. Mundësia e vetme e organeve qendrore shtetërore, ka qenë zhblllokimi i kësaj situatë nëpërmjet miratimit të nismës ligjore të amnistisë.

Referuar raportit të Këshillit të Evropës të publikuar në datën 26.06.2023, statistikat në datën 31 Janar 2022, janë si vijon:

- Shqipëria ka 176 të burgosur për 100,000 banorë, duke u renditur e 8-ta në Evropë, nga 51 shtete, për të cilat janë dhënë statistika;
- 58% e popullatës të të burgosurve në Shqipëri përbëhet nga persona të padënuar me vendim të formës së prerë (të paraburgosurit), duke u renditur e 3-ta në Evropë, nga 51 shtete, për të cilat janë dhënë statistika.

³¹ Mandela, N.: Rruga e gjatë drejt lirisë, Little Brown, Londër, 1994. Cituar prej Coyle, A.: Drejtimi i burgut nga këndvështrimi i të drejtave të njeriut, Tirane: Grafon, 2005.

Referuar të dhënave të publikuara në muajin Qershor 2024,³²nga Këshilli i Evropës, për sa i përket statistikave të muajit Janar 2023, rezulton se:

- Shqipëria renditet e 8-ta në Evropë, për numrin më të lartë të të burgosurve në raport me popullsinë (179 të burgosur për 100,000 banorë).

Mbështetur në analizën e AP-së, e cila kanë konfirmuar mungesën e masave alternative për sigurimin personal, shumica e vendeve evropiane e kanë kufizuar në maksimum aplikimin e masës ‘arrest me burg’, ndërkohë që në vendin tonë kjo masë shtrënguese, është shndërruar në një mjet gjerësisht të përdorur për zgjidhjen e shumë problemeve, në fushën penale dhe atë sociale.

Të drejtat e personave të privuar nga liria, kanë qenë në vëmendjen e punës së institucionit të Avokatit të Popullit, për shkak të kufizimeve dhe të veçimit të tyre nga pjesa tjetër e shoqërisë. Gjatë vitit 2024 janë administruar dhe trajtuar 151 raste (ankesa dhe raste me iniciativë) nga të burgosurit dhe familjarët e tyre, për të cilat janë kryer procedurat e shqyrtimit të tyre në kuadër të hetimeve administrative.

Problematikat kryesore të evidentuara nga rastet e shqyrtuara janë si vijon:

- mungesë të trajtimit shëndetësor;
- transferime të padrejta nga një IEVP, në një tjetër;
- refuzim i kërkesës për t’u transferuar në një IEVP më afër vendbanimit të familjes;
- refuzim i kërkesës për të përfutur nga ligji nr.33/2024 “*Për dhënie amnistie*”;
- kufizimi për të marrë pako postare nga familjarët;
- kushtet e shoqërimit të të burgosurve me automjetet e Policisë së Burgjeve;
- e drejta për t’u informuar;
- mosarsyetimi i vendimeve të gjykatës, etj.

Gjithashtu, në fokus ka qenë edhe hetimi administrativ i ankesave të punonjësve të administratës së burgjeve (IEVP-ve). Ky grup jo i vogël punonjësish, është në kontakt të drejtpërdrejtë me personat e privuar nga liria dhe përballet me jo pak vështirësi, duke dhënë çdo ditë kontribut për menaxhimin e sistemit penitenciar dhe zbatimin e akteve ligjore e nënligjore në fuqi.

Nga ana e institucionit të Avokatit të Popullit ka pasur interesim të vazhdueshëm pranë Ministrisë së Drejtësisë, nëse ka përfunduar procesi i hartimit të aktit nënligjor ku të përcaktohen rregullat për zhvillimin e arsimit të mesëm dhe të lartë, në institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale, i parashikuar në nenin 45, pika 9 të ligjit nr. 81/2020 “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve”. Në përgjigjen e fundit të Ministrisë së Drejtësisë, në muajin gusht 2024, institucioni është vënë në dijeni se është nënshkruar marrëveshja e bashkëpunimit “Për

³² <https://infogram.com/incarceration-rates-across-europe-in-2023-1hxj48mmv881q2v?live>

arsimin e shtetasve në institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale në Republikën e Shqipërisë”.³³ Në vijim, mbetet për t’u verifikuar zbatimi i kësaj marrëveshje.

Me hyrjen në fuqi në datën 24.04.2024, të ligjit nr.33/2024 “Për dhënie amnistie”,³⁴ institucioni i Avokatit të Popullit ka ndjekur në mënyrë aktive zbatimin e këtij ligji. Në vijim, jemi njohur gjithashtu edhe me Udhëzimin e Përgjithshëm nr. 4, datë 25.04.2024, “Për zbatimin e Ligjit nr.33/2024 “Për dhënie amnistie”, të Prokurorit të Përgjithshëm, i cili përcakton detyrat për prokurorët mbi veprimet që duhet të kryejnë për zbatimin e këtij ligji, si dhe për drejtuesit e prokurorive, të cilët duhet të mbikëqyrin zbatimin e Udhëzimit dhe të informojnë Prokurorin e Përgjithshëm. Nga data kur ka hyrë në fuqi ligji nr.33/2024 “Për dhënie amnistie”, institucioni i Avokatit të Popullit ka trajtuar mjaft ankesa nga të burgosurit, lidhur me përfitimin nga amnistia.

Tipologjia e ankesave ka qenë e ndryshme, por ankesat më të shumta kanë pasur në lidhje me:

- vonesat në arsyetimin e vendimit përtej afatit ligjor, ndonëse vendimi ishte shpallur shumë më herët se data 31.03.2024;
- mosnxjerrje të urdhërit të ekzekutimit të vendimit penal nga ana e prokurorit;
- vonesa të tejzgjatura të procedurave gjyqësore për rastet e bashkimit të dënimeve;
- mospërfitim nga nga ligji nr. 33/2024 “Për dhënie amnistie”, si rezultat i mosveprimit të organeve të drejtësisë brenda afateve të parashikuara në legjislacionin penal dhe aktet nënligjore në fuqi.

Ligji nr. 33/2024 “Për dhënie amnistie”, ka vendosur kritere për amnistimin e vuajtjes së dënimit, për personat e dënuar me vendim të formës së prerë brenda datës 31.03.2024, si dhe kritere për amnistimin nga ndjekja penale, për veprat penale të kryera deri në datën 31.03.2024. Në ligj nuk përcaktohet se cilat janë institucionet e ngarkuara me zbatimin e tij. Meqenëse praktika dëshmoi se kishte disa raste, për të cilat ishte i nevojshëm sqarimi si duhej të veprohej për zbatimin e ligjit nr. 33/2024, Prokurori i Përgjithshëm nxorri Udhëzimin nr. 4, datë 25.04.2024 “Për zbatimin e ligjit nr.33/2024 “Për dhënie amnistie”, i cili gjithashtu, nuk jepte zgjidhje për të gjitha rastet që kemi marrë në shqyrtim, për të cilat kemi referuar në Prokurorinë e Përgjithshme me shkresën tonë nr. K2/I6-5 prot., datë 30.10.2024 dhe jemi ende në pritje të përgjigjes.

Avokati i Popullit znj. Erinda Ballanca dhe një grup ekspertësh, kanë kryer një inspektim të përgjithshëm në Institucionin e Ekzekutimit të Vendimeve Penale “Ali Demi”, Tiranë.³⁵ Midis ankesave të paraqitura, një nga shqetësimet e ngritura nga disa të burgosura, kishte të bënte me

³³ Marrëveshja nr. 3414/1 Prot., datë 18.06.2024, për Ministrinë e Drejtësisë dhe nr. 4137/2 prot., datë 18.07.2024 për Ministrinë e Arsimit dhe Sportit.

³⁴ Referuar nenit 8 të ligjit nr. 33/2024 “Për dhënie amnistie”, ky ligj hyn në fuqi 15 ditë pas botimit në fletoren zyrtare. Ligji është publikuar në Fletoren Zyrtare nr. 61, të datës 09.04.2024.

³⁵ Kjo IEVP ka funksionuar për mbajtjen e të dënuarave gra dhe vajza që janë në konflikt me ligjin, deri në datën 30.06.2024, kur ka nisur të funksionojë IEVP Pojskë, Pogradec, ku është transferuar kjo kategori të burgosurish.

problematikat si kushtet e transportit të tyre nga IEVP-ja për në gjykatat, për të marrë pjesë në seancat gjyqësore. Të burgosurat kanë deklaruar se kushtet në automjetet e shoqërimit të Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve janë të këqija, koha e udhëtimit dhe qëndrimit në mjediset e gjykatës, para dhe pas seancës gjyqësore, është e tejzgjatur dhe atyre nuk u sigurohet ushqim dhe ujë. Në përfundim të hetimit administrativ institucioni ynë i rekomandoi Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve që shoqërimi i grave dhe të miturve të burgosur për në gjykatë, të kryhet me automjet më vete nga të burgosurit burra, për të garantuar privatësinë e tyre si dhe sigurimin e një vakti ushqim dhe ujë të pijshëm për të burgosurit gjatë shoqërimit të tyre me automjet, nëse distanca është e largët, ose pritja është e gjatë në ambientet e gjykatave, njëherësh dhe për punonjësit (stafin) e shoqërimit.³⁶

Në përgjigje të rekomandimit, Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve³⁷ informon se, flota e autoburgjeve në përdorim nga Drejtoria e Përgjithshme për transportin dhe shoqërimin e të burgosurve përbëhet nga 10 autoburgje. Në këto kushte, transporti me automjete më vete i grave të burgosura jashtë institucionit nuk mund të kryhet, për shkak të mungesës së këtyre automjeteve, e cila do të rriste sigurinë dhe privatësinë e grave të burgosura gjatë udhëtimit nga IEVP Pojskë, Pogradec, për në gjykatat ku do të zhvillohen seancat gjyqësore. Deri në plotësimin e këtij standardi, shoqërimi i grave të burgosura kryhet nga personeli i së njëjtës gjini të grupeve të sigurisë dhe/ose forcave operationale të Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve, duke respektuar dinjitetin e gruas që shoqërohet. Po ashtu, gjatë udhëtimit është e garantuar edhe privatësia e tyre, pasi në asnjë rast ato nuk akomodohen në të njëjtin vend/ulësesh me të burgosurit burra, pasi zona e ulëseve për gratë është e ndarë me zgara hekuri, duke garantuar parandalimin e çdo sjellje jashtë normales apo komunikimi të mundshëm.

Pavarësisht mungesës së kushteve dhe infrastrukturës, institucioni i Avokatit të Popullit i qëndron vlerësimit se, në Drejtorinë e Përgjithshme të Burgjeve duhet të shtohen kapacitetet me automjete shtesë, në mënyrë që transporti dhe shoqërimi i të burgosurve jashtë institucionit, të kryhet me automjete të dedikuara sipas gjinisë të të burgosurve më vete (burra, gra dhe të mitur), kjo për të shmangur çdo akt të papërshtatshëm me bazë gjinore. Në kushtet e reja të përmirësimit të të drejtave të të burgosurve dhe trajtimit të tyre, vendosja e këtij standardi duhet të jetë një detyrim për institucionet shtetërore të sistemit penitenciar, por do të jetë në vëmendjen e vazhdueshme edhe të institucionit të Avokatit të Popullit deri në plotësimin e tij.

Një problematikë e identifikuar nga institucioni i Avokatit të Popullit, u evidentua nga trajtimi i ankesave të disa të burgosurve, kryesisht të burgosur të sigurisë së lartë së IEVP Burrel. Ata pretendonin se transferimi nga IEVP Burrel, në IEVP Korçë, “ishte i pamotivuar” dhe ndalimi i

³⁶ Rekomandimi i plotë i Avokatit të Popullit në lidhje me këtë çështje gjendet në linkun: <https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20per%20trajtimin%20e%20te%20burgosurve%20gjate%20shoqerimit%20me%20autoburg.pdf>

³⁷ Shkresa Nr. 1208/1 Prot., datë 26.08.2024.

pakove të dërguara në rrugë postare nga familjarët “është i padrejtë”. Nga përgjigjet e institucioneve dhe hetimi administrativ, rezultoi se ishte e nevojshme të rishikoheshin aktet normative për lejimin e të burgosurve për të marrë pako postare nga familjarët dhe se transferimi i të burgosurve duhet të zbatohet si mundësi e fundit për të vendosur rendin dhe sigurinë në IEVP, duke përdorur fillimisht mekanizma të tjerë ndërgjegjësues dhe shtrëngues. Për sa më sipër ju drejtuan Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve rekomandimet përkatëse.³⁸ Në përgjigje të këtij rekomandimi Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve na ka vënë në dijeni se është në proces për rishikimin e akteve normative, që do t’ju mundësojë të burgosurve, të cilët vuajnë dënimin në IEVP larg vendbanimit të familjes, të drejtën për të marrë pako postare nga familjarët e tyre. Më konkretisht, po punohet për miratimin e rregullores së brendshme të IEVP-ve, e cila do të parashikojë edhe procedurën e lejimit për marrjen e pakove nëpërmjet shërbimit postar.

Gjithashtu, gjatë kryerjes së inspektimeve në IEVP Lezhë dhe në institucione të tjera mjekësore,³⁹ ku mbahen shtetas me probleme të shëndetit mendor, me masë mjekësore ‘Mjekimi i detyruar në një institucion mjekësor’, janë ngritur pretendime se gjendja e shëndetit mendor të tyre ka pasur përmirësim të dukshëm pas trajtimit mjekësor me terapi dhe medikamente, kjo e konfirmuar edhe nga personeli i IEVP-së dhe institucioneve të tjera, por ata vazhdonin të qëndronin aty dhe se nga gjykatat të cilat kanë vendosur dhënien e kësaj mase mjekësore, nuk zbatohet detyrimi ligjor i parashikuar në nenin 46, paragrafi i parafundit, të Kodit Penal, ku parashikohet se: *“Vendimi gjyqësor për masat mjekësore dhe edukuese është i revokueshëm në çdo kohë kur zhduken rrethanat për të cilat ai është dhënë, por në çdo rast, gjykata, kryesisht, është e detyruar që pas kalimit të një viti nga dita e dhënies së vendimit, të marrë në shqyrtim vendimin e saj”*.

Pas përfundimit të hetimit administrativ i Rekomanduar Këshillit të Lartë Gjyqësor, Ministrisë së Drejtësisë, Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve dhe Institutit të Mjekësisë Ligjore nxjerrjen dhe dërgimin e një akti administrativ nënligjor të gjitha gjykatave në shkallë vendi, ku t’u silltet në vëmendje detyrimi ligjor i parashikuar në nenin 46, paragrafi i parafundit, i Kodit Penal, për marrjen në shqyrtim, kryesisht, të të gjitha vendimeve të dhëna për masat mjekësore ‘Mjekimi i detyruar ambulator’ dhe ‘Mjekimi i detyruar në një institucion mjekësor’, si dhe dërgimin e vendimeve në institucionet ku trajtohen personat përkatës; krijimin e një baze të dhënash, apo regjistri të posaçëm, ku të administrohen vendimet gjyqësore lidhur me masat mjekësore ‘Mjekimi i detyruar ambulator’ dhe ‘Mjekimi i detyruar në një institucion mjekësor’; si dhe përgatitjen dhe miratimin e një procedure të posaçme në kuadër të përmirësimit të kësaj problematike, për rregullimin e procedurës dhe afatit të gjykimit dhe kryerjes së aktit të ekspertimit mjekoligjor të

³⁸ Rekomandimi i plotë i Avokatit të Popullit në lidhje me këtë çështje gjendet në linkun:

<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20per%20pranimin%20e%20pako%20ve%20postare%20per%20te%20burgosurit%20e%20dërguara%20nga%20familjaret.pdf>

³⁹ IVSHB (Spitali i Burgjeve) ku janë akomoduar persona (gra) me probleme të shëndetit mendor me masë mjekësore “Mjekimi i detyruar në një institucion mjekësor”.

gjendjes mendore të këtyre personave nga Instituti i Mjekësisë Ligjore, me qëllim që të mos zvarritet procesi i gjykimit të kërkesave për revokimin e masave mjekësore.

Gjatë pandemisë të shkaktuar nga virusi COVID-19, Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve dhe IEVP-të u vendosën në kushte jo pak të vështira me shpalljen e gjendjes së fatkeqësisë natyrore, pasi duhet të ruhej një ekuilibër ndërmjet masave kufizuese shtesë në burgje për të parandaluar përhapjen e virusit dhe ofrimit të shërbimeve ndaj të burgosurve, në mënyrë që të shmangej shtimi i tensionit si kundërpërgjigje e masave shtrënguese, tension që bashkë me frikën e prekjës nga virusi mund të bëhej i pakontrollueshëm. Ndonëse gjendja ndryshoi dhe pandemia u deklarua e përfunduar edhe nga OBSH-ja, e drejta ligjore e të dënuarve me burgim për të përfituar leje shpërblyese nuk po zbatohet nga administrata e IEVP-ve dhe Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve; kjo për shkak të Urdhrit të Ministrit të Drejtësisë nr. 372, datë 11.06.2021, “Për zbatimin e masave për parandalimin e përhapjes së infeksionit të shkaktuar nga COVID-19, në institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale”. Në pikën 1, gërma “e” të këtij urdhri, ishte parashikuar *“pezullimi i dhënies së lejes shpërblyese për të dënuarit”* nga Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve dhe institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale. Ndërkohë, nga institucioni i Avokatit të Popullit u konstatua se me Urdhrin nr. 133, datë 07.04.2022, të Ministrit të Drejtësisë, ishte shfuqizuar urdhri i mëparshëm nr. 372, datë 11.06.2021 “Për zbatimin e masave për parandalimin e përhapjes së infeksionit të shkaktuar nga COVID-19, në institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale”. Për sa më lart, kjo problematikë⁴⁰ iu adresua Ministrisë së Drejtësisë dhe Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve. Këto institucione reagues duke njoftuar të gjitha IEVP-të për të filluar vlerësimin dhe planifikimin e të dënuarve, që janë në kushtet ligjore për të përfituar leje shpërblyese.

Gjithashtu, në fokusin e trajtimit të institucionit kanë qenë edhe ankesa të punonjësve të IEVP-ve, jo vetëm për faktin se edhe kjo kategori është subjekt i punës sonë për sa i përket të drejtave që gëzojnë, por edhe se mënyra e trajtimit të tyre, pasqyrohet në shërbimin që ata u ofrojnë të burgosurve. Në këtë kuadër, institucioni i Avokatit të Popullit ka nisur një hetim administrativ lidhur me trajtimin financiar të punonjësve të Policisë së Burgjeve, kur ata komandohen/transferohen për të kryer detyrën jashtë qendrës së punës, apo jashtë vendbanimit të tij. Në pikën IV, të VKM nr. 920, datë 23.11.2020 “Për trajtimin me pagë e shtesë mbi pagë dhe për procedurën e kompensimit financiar gjatë qëndrimit në punë të punonjësve të Policisë së Burgjeve”, parashikohet se punonjësit të Policisë së Burgjeve që transferohet ose komandohet jashtë vendbanimit, i sigurohet trajtim me ushqim pa pagesë sipas normës ushqimore ditore të miratuar me udhëzim të përbashkët të ministrit përgjegjës për Policinë e Burgjeve dhe ministrit përgjegjës për shëndetësinë. Kur nuk sigurohet trajtim me ushqim, punonjësit të Policisë së Burgjeve, i jepet kompensim në vlerë monetare bazuar në normën ushqimore. Tashmë kjo VKM

⁴⁰ Kjo problematikë është adresuar me shkresat: nr. K2/I15-2 prot., datë 24.05.2023, nr. K2/I15-3 prot., datë 26.09.2023 dhe nr. K2/I15-5 Prot., datë 25.01.2024.

është shfuqizuar me VKM nr. 423, datë 26.06.2024, e cila në pikën V të saj, parashikon të njëjtin trajtim me ushqim për punonjësit e Policisë së Burgjeve, si edhe në VKM-në e shfuqizuar.

Lidhur me zbatimin e kësaj problematike, adresuam pranë Ministrisë së Drejtësisë dhe në Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, argumentet për miratimin e udhëzimit të përbashkët të dy ministrive, ku përcaktohet norma ushqimore ditore për punonjësit e Policisë së Burgjeve. Me keqardhje konstatojmë se megjithëse kanë kaluar mbi katër vite nga miratimi i VKM-së ku parashikohet trajtimi me ushqim i punonjësve të Policisë së Burgjeve, kjo e drejtë ende nuk është zbatuar. Kjo problematikë do të vijojë të jetë në prioritetet e AP-së edhe për vitin në vijim, deri në zgjidhjen e kësaj problematike.

Një ankesë tjetër i referohet disa punonjësve të Policisë së Burgjeve, të cilët ngritën shqetësimin se nuk janë paguar sipas gradës së ndryshuar në muajin korrik 2023, nga ‘Nëninspektor’ në ‘Inspektor’. Ligji nr. 39/2023 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 80/2020, “Për policinë e burgjeve”” (ligj nr. 39/2023), ka sjellë disa ndryshime në ligjin nr. 80/2020 “Për Policinë e Burgjeve”. Një nga ndryshimet që kanë ndodhur është heqja e gradës së nëninspektorit dhe sipas pikës 1, të nenit 9 (Dispozita tranzitore), me hyrjen në fuqi të këtij ligji, punonjësit e Policisë të Burgjeve me gradën ‘Nëninspektor’ marrin gradën ‘Inspektor’.⁴¹ Në përfundim të hetimit administrativ të kësaj çështje, na ka rezultuar se punonjësit e Policisë së Burgjeve, të cilët përfituan nga ligji nr. 39/2023 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 80/2020 “Për Policinë e Burgjeve” dhe kaluan nga grada ‘Nëninspektor’ në gradën ‘Inspektor’, janë paguar sipas gradës së re duke filluar nga muaji maj 2024, kur ka hyrë në fuqi Urdhëri i Kryeministrit nr. 68, datë 30.4.2024, “Për miratimin e Strukturës e të Organikës së Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve dhe sistemit të institucioneve në varësi të saj” dhe jo nga data e hyrjes në fuqi të ligjit. Nga ana e AP-së është vlerësuar se Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve duhet të zbatojë ndryshimet që ka sjellë ligji nr. 39/2023, për sa i përket fitimit të gradës ‘Inspektor’ nga punonjësit e Policisë të Burgjeve, të cilët mbanin më parë gradën ‘Nëninspektor’ dhe të marrë masa për planifikimin e fondeve për trajtimin e këtyre punonjësve me pagesë sipas gradës ‘Inspektor’, nga data e hyrjes në fuqi të ligjit nr. 39/2023, deri në muajin maj 2024, kur në fakt ka filluar pagesa sipas gradës së fituar.⁴²

Transparenca dhe kontrolli i pavarur i autoritetit publik, është pjesë e çdo sistemi të qeverisë bazuar në parimet e demokracisë dhe të shtetit ligjor. Kjo është veçanërisht e vërtetë në rastin e monitorimit të përdorimit të forcës së shtetit ndaj personave të privuar nga liria.

Gjithashtu, edhe MKPT gjatë vitit 2024 ka trajtuar 18 ankesa dhe raste me iniciativë, lidhur me

⁴¹ Ligji nr. 39/2023 është miratuar në datën 8.6.2023 dhe ka hyrë në fuqi 15 ditë pas botimit në Fletoren Zyrtare (nr. 95, të datës 27.06.2023).

⁴² Rekomandimi i plotë i Avokatit të Popullit në lidhje me këtë çështje gjendet në linkun: <https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20per%20trajtimin%20me%20pagese%20te%20punonjesve%20te%20policise%20se%20burgjeve%20sipas%20grades%20inspektor.pdf>

sistemin e Burgjeve. Nga trajtimi i tyre më së shumti ka rezultuar se ato kanë patur si objekt mungesën e dhënies së shërbimit shëndetësor dhe të medikamenteve për të burgosurit, mungesën e kushteve për jetesë normale, mungesë të aktiviteteve, si dhe pretendim për ushtrim dhune nga punonjës të shërbimit në burgje, etj. Në përfundim të hetimit administrativ të këtyre rasteve, institucioni i Avokatit të Popullit ka konkluduar me dërgimin e 5 rekomandimeve,⁴³ adresuar institucioneve përgjegjëse të sistemit penitenciar. Përsa i përket rekomandimeve të sipërcituara, disa nga rastet më të veçanta që mund të përmendim janë:

- Në Institucionin e Avokatit të Popullit është regjistruar ankesa e shtetasit të dënuar G. K., i cili vuan dënimin në IEVP Drenovë, Korçë. Nga hetimi administrativ i këtij rasti, Mekanizmi Kombëtar ka konstatuar mos ofrimin e shërbimit shëndetësor në kohë ndaj të dënuarit G.K.
- Avokati i Popullit ka filluar trajtimin me iniciativë të rastit të bërë publik nga media, sipas të cilit në Institucionin e Ekzekutimit të Vendimeve Penale Shkodër, një i burgosur ka tentuar vetëvarjen për shkak të dhunës së ushtruar nga gardianët e Policisë së IEVP Reç, Shkodër⁴⁴. Nga hetimi i këtij rasti është konstatuar se të dënuarit E.P., i cili vuante nga probleme të shëndetit mendor, nuk i është garantuar e drejta për vendosjen e tij në ambientet e Seksionit të Kujdesit të Veçantë, por nga Institucioni është mbajtur në dhomat e observimit në kundërshtim të hapur me aktet ligjore në fuqi.
- Ankesa e shtetasit Q.GJ. i dënuar në IEVP Peqin, lidhur me trajtimin e tij shëndetësor dhe akomodimin e padrejtë të tij në Sektorin e Kujdesit të Veçantë. Nga hetimi administrativ i këtij rasti kemi konstatuar se ka patur mungesë të ofrimit të shërbimit shëndetësor ndaj këtij shtetasi, si dhe akomodimi i tij në SKV është kryer pa konsultë mjekësore.
- Avokati i Popullit ka nisur me iniciativë një hetim administrativ lidhur me raportimet në media në datën 07.05.2024 se në Burgun e Peqinit, ndaj të burgosurve, është ushtruar dhunë. Nga hetimi administrativ i rastit është konstatuar se Forcat Operacionale në DPB-së nuk kanë shfaqur sjellje etike e profesionale në kryerjen e detyrës, e manifestuar kjo në tejkalim të ushtrimit të detyrës. Kanë kryer veprime të dhunshme të pajustificuara në kundërshtim me Rregulloren e Përgjithshme të Burgjeve.
- Ankesa nga ana e z. I. S., avokat i shtetasit rus I. K., i cili ndodhej në ambientet e paraburgimit pranë IEVP-Reç, Shkodër, nuk merrte shërbimin e duhur mjekësor. Nga hetimi administrativ i rastit, si dhe këqyrja e dokumentacionit rezultoi se nga diagnozat, ekzaminimet laboratorike dhe terapia për këtë shtetas, do të ishte korrekte që ky shtetas të mjekohej dhe trajtohej në Institucionin e Veçantë Shëndetësor të të Burgosurve (I.V.SH.B.) Tiranë. Duke qenë se Qendra Spitalore e Burgjeve është i vetmi institucion që garanton trajtim shëndetësor të specializuar për të dënuarit, bazuar në nenin 42 “Shërbimet e kujdesit

⁴³ <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/articles/mechanisms-against-torture/jails/recommendations-towards-the-prison-and-detention-system-2024-1072/>

⁴⁴ <https://top-channel.tv/video/denoncimi-ne-fiks-fare-djali-im-ne-koma-e-rrahen-gardianet-ne-burgun-e-recit-fiks-fare/>

shëndetësor për kategori të veçanta”, pika 10 e ligjit nr. 81/2020 “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve”,⁴⁵ Drejtoria e Përgjithshme të Burgjeve, duhet të kishte marrë masat të menjëhershme për trajtimin e këtij shtetasi sipas dispozitave ligjore të përcaktuara.

3.3 *Respektimi i të drejtave të njeriut nga organet e Policisë së Shtetit dhe Garda e Republikës*⁴⁶

Policia e Shtetit ka vijuar reformën në të gjitha drejtimit, si në strukturën dhe funksionimin e saj, ashtu edhe në formë dhe në përmbajtje, duke mëtuar t’i përgjigjet kështu ndryshimeve që ka pësuar në tërësi shoqëria shqiptare. Policia nuk është thjesht një organizëm me strukturë hierarkike, por policia në vetvete është edhe një element kulturor i vetë popullit, që tregon nivelin e emancipimit dhe zhvillimin e shoqërisë. Misioni i Policisë për ruajtjen e rendit dhe sigurisë publike, nuk mund të realizohet në rast se ajo me veprimet apo mosveprimet e saj nuk respekton të drejtat dhe liritë e njeriut. Policia ka përgjegjësi të mbrojtë individët nga rreziqet e mundshme, jetën e tyre, si dhe sigurinë dhe pronën e çdo individi, pavarësisht nga përkatësia e tyre etnike. Ushtrimi i përgjegjësisë nga Policia dhe mbrojtja për qytetarët, duhet të bëhet në përputhje me parimin e barazisë dhe mosdiskriminimit, parime këto që janë të përcaktuara në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë.

Masat speciale që policia ka të drejtën të ndërmarrë në ushtrim të përgjegjësisë të saj ligjore, si njoftimi për paraqitje në polici, shoqërimi në polici, nuk duhet të përdoret nga ana e punonjësve të policisë si mjet presioni ndaj individit. Pavarësisht situatës së përgjithshme e jo problematike, gjatë vitit 2024, institucioni i Avokatit të Popullit ka pranuar dhe trajtuar 117 ankesa dhe raste me iniciativë, për të cilat, sipas objektit të ankesës, kemi kryer edhe hetimin administrativ. Vlen të theksohet se, për 12 raste janë konstatuar shkelje evidente të të drejtave të njeriut, të cilat i janë adresuar organeve ligjzbatuese të administratës publike nëpërmjet rekomandimeve për t’u zbatuar nga ana e tyre.

Avokati i Popullit në ushtrim të mandatit të tij ka kryer verifikime në vend të ankesave të shtetasve, si dhe ka filluar me iniciativë disa rasteve ndaj strukturave dhe punonjësve të Ministrisë së Brendshme dhe të Policisë së Shtetit, për shkelje të të drejtave ligjore të shtetasve. Ndër problematikat e ndjekura që zënë peshën kryesore të punës kanë qenë:

- shkelje të procedurave në momentin e arrestimit, shoqërimit apo gjatë marrjes në pyetje të shtetasve në organet e policisë;

⁴⁵Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve garanton ofrimin e shërbimeve të kujdesit shëndetësor të nevojshëm në institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale dhe, në rast se ofrimi i këtyre shërbimeve është i pamundur të kryhet në këto institucione, shërbimet mundësohen në struktura shëndetësore të specializuara jashtë sistemit të burgjeve.

⁴⁶Kjo fushë e së drejtës mbulohet nga Seksioni për policinë, shërbimin sekret, burgjet, Forcat e Armatosura dhe pushtetin gjyqësor në institucionin e Avokatit të Popullit.

- shoqërime të paligjshme apo mbajtje në gjendje shoqërimi tej afatit ligjor;
- mosmarrje, mosadministrim ose mosndjekje e kallëzimeve apo ankesave të bëra nga shtetasit;
- pengim të lëvizjes së lirë për të dalë jashtë shtetit;
- pengim i veprimtarisë së Sindikatës së Gardës së Republikës, nga drejtuesit e këtij institucioni;
- cenim i të drejtës së shtetasve për arsimim në Akademinë e Sigurisë dhe skualifikim të padrejtë të konkurrentëve në këtë institucion arsimor policor;
- vendosje e masave administrative të pabazuara dhe në mungesë nga punonjësit e Policisë Rrugore, si dhe mosnjoftimin e tyre;
- mosmbajtje dhe mosdhënie e procesverbaleve për veprimet e kryera nga punonjësit e policisë;
- cenim të të drejtave ligjore të punonjësve të Policisë së Shtetit, lidhur me marrëdhëniet e tyre të punës dhe gjatë procedurave disiplinore, etj.

Ndërkohë, nisur nga rastet e trajtuara nga institucioni i Avokatit të Popullit, objekti i ankesave dhe i rasteve të filluara me iniciativë ka qenë edhe më i larmishëm, në lidhje me pretendime të individëve për keqtrajtime fizike ose psikologjike, gjatë shoqërimit apo gjatë marrjes në pyetje të shtetasve në organet e policisë, për mos njoftimin nga policia të familjarëve të të shoqëruarve apo moslejin e tyre të komunikojnë vetë me ta me telefonat e tyre, për sjellje pa etikë të punonjësve të policisë gjatë komunikimit, për kushte të papërshtatshme të ambienteve të shoqërimit, për mos sigurimin e pranisë së psikologut gjatë kryerjes së veprimeve procedurale me të miturit, për shkelje të të drejtës së informimit, për cenimin e të drejtës së shtetasve për t'u pranuar në Policinë e Shtetit nëpërmjet bërjes së vërtetimeve subjektive të besueshmërisë, për cenimin e të drejtës së arsimimit, për përjashtim të padrejtë nga Policia e Shtetit, për shkelje të të drejtave të shtetasve të huaj në Shqipëri, etj.

Theksojmë se shkeljet e të drejtave kushtetuese e ligjore të qytetarëve nga veprimet apo mosveprimet e kundërligjshme të punonjësve të policisë sjellin si pasojë cenimin e imazhit dhe të reputacionit të Policisë së Shtetit, si dhe besimit publik të këtij institucioni të administratës publike. Duhet të evidentojmë faktin se rritja e besimit në publik të Policisë së Shtetit është e lidhur në mënyrë të drejtpërdrejtë me rritjen e performancës së këtij organi në kryerjen e misionit ligjor, sikurse është e parashikuar në nenin 4, të ligjit nr. 82/2024 “Për Policinë e Shtetit”, atë të ruajtjes së rendit, e të sigurisë publike, parandalimin dhe luftën ndaj kriminalitetit, garantimin e zbatimit të ligjit, mbrojtjen e jetës e të pronës dhe respektimin e të drejtave dhe lirive të njeriut në përputhje me Kushtetutën, aktet ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Shqipërisë dhe legjislacionin në fuqi.

Në kuadër të shqyrtimit të ankesave dhe kryerjes së hetimit administrativ, institucioni i Avokatit të Popullit, krahas zgjidhjes me ndërmjetësim me organin publik të një pjese të ankesave,⁴⁷ ka adresuar disa rekomandime strukturave të Policisë së Shtetit dhe Ministrisë së Brendshme. Më poshtë do të gjeni disa nga rekomandimet më përgjithësuese⁴⁸ sipas të drejtave të cenuara.

3.3.1. *E drejta e shtetasve për të lëvizur lirisht*

E drejta e çdo personi për të lëvizur lirisht brenda shtetit të tij dhe për t'u larguar e kthyer nga çdo vend, përfshirë edhe vendin e tij, është një nga të drejtat themelore universale të njeriut.⁴⁹ Në institucionin e Avokatit të Popullit janë administruar disa ankesa nga shtetas të ndryshëm, të cilët pretendonin se janë penguar nga Policia Kufitare dhe Migracionit për të dalë jashtë territorit të Republikës së Shqipërisë. Nga shqyrtimi i tyre ka rezultuar se sipas strukturave të policisë pengimi i ankuesve për të dalë jashtë vendit, lidhej me mos plotësimin e kriterëve përkatëse të parashikuara në ligjin nr. 71/2016 “Për kontrollin kufitar”, të ndryshuar. Por nga hetimi administrativ i bërë nga punonjësit tanë janë konstatuar edhe raste kur pengesat ligjore të pretenduara nga punonjësit e Policisë së Shtetit, nuk qëndronin.

Një rast të zgjidhjes në favor të ankuesit mund të përmendim ankesën e shtetasit A.J. i cili informonte se Gjykata e Posaçme e Shkallës së Parë kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar kishte caktuar ndaj tij masën e sigurimi personal ‘Detyrim për tu paraqitur në policinë gjyqësore’, sipas nenit 234 të Kodit të Procedurës Penale. Në datën 23.04.2024, ai ishte paraqitur në Pikën e Kalimit Kufitar (PKK) të Aeroportit Rinas, me qëllim udhëtimin jashtë shtetit për të marrë pjesë në një seminar të organizuar nga UEFA me qëllim trajnimin e vëzhguesve të arbitrave në datën 23-25 prill 2024. Nga punonjësit e Policisë Kufitare i është ndaluar dalja jashtë territorit të Republikës së Shqipërisë, sepse sipas tyre në sistemin TIMS rezulton se ka një masë sigurimi personal ‘Detyrim për t'u paraqitur në Policinë Gjyqësore’. Nga hetimi administrativ dhe shqyrtimi i dokumentacionit të administruar nga ana e AP-së u konstatua se shkaku i refuzimit të ankuesit për të dalë jashtë shtetit, nuk ishte i parashikuar në ligjin nr. 71/2016 “Për kontrollin kufitar”, i ndryshuar, i cili është akti normativ bazë që rregullon veprimtarinë e Policisë Kufitare dhe Migracionit, respektivisht nenin 6 të tij “Kompetencat e Policisë Kufitare dhe të Migracionit në kufi”. Nga Gjykata ndaj ankuesit ishte vendosur vetëm një masë shtrënguese sigurimi personal ‘Detyrim për tu paraqitur në policinë gjyqësore’ dhe nuk kishte ndonjë masë tjetër sigurimi ‘Ndalimi i daljes jashtë shtetit’ apo ndonjë kufizim për të dalë jashtë shtetit. Sa më sipër,

⁴⁷ 35% e ankesave të zgjidhura në favor të ankuesve.

⁴⁸ Link: <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/articles/special-issues/police/recommendations-for-violation-by-state-police-structures-2024-1073/>

⁴⁹ E garantuar nga neni 38, i Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, neni 13, i Deklaratës Universale të të Drejtave të Njeriut dhe neni 2, i Prokollit nr. 4 të KEDNJ-së.

Komisariatit të Policisë Kufitare Rinas, DVKM Tiranë dhe Departamentit për Kufirin dhe Migracionin⁵⁰, iu rekomandua:

- Shfuqizimi i aktit administrativ ‘Refuzimi daljes nga Republika e Shqipërisë’, i datës 23.04.2024, ndaj shtetasit A.J. dhe lejimi i tij të dalë lirisht jashtë shtetit; fshirja e shënimit në sistemin TIMS në lidhje me njoftimin në kufi, për personin nën hetim A.J.; analizimi i këtij rasti, nxjerrja e përgjegjësive dhe ndëshkimi me masa disiplinore i punonjësve të policisë që kishin kryer cenimin e të drejtës kushtetuese të ankuesit për të dalë lirisht jashtë shtetit; etj.

Ky Rekomandim u pranua dhe zbatua.

3.3.2. E drejta kushtetuese e shtetasve për arsimim

E drejta e shtetasve për arsimim është një e drejtë themelore kushtetuese e garantuar nga neni 57, i Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë. Ndërkohë pranimi i shtetasve në Akademinë e Sigurisë dhe kriteret ligjore për pranimin e tyre ka qenë parashikuar në nenin 38 të ligjit nr. 108/2014 “Për Policinë e Shtetit”, të shfuqizuar tashmë, por edhe në ligjin e ri nr. 82/2024 “Për Policinë e Shtetit”, i cili ka hyrë në fuqi në datën 24.08.2024.

Në institucionin e Avokatit të Popullit janë paraqitur disa ankesa nga shtetas të ndryshëm, të cilët pretendonin se nuk ishin pranuar për të konkurruar në Akademinë e Sigurisë për programet e studimit për ‘Patrullë e Përgjithshme’, ose për ciklin e parë ‘Bachelor’ në Akademinë e Sigurisë, programi ‘Siguria dhe Hetimi’, për vitin akademik 2024 - 2025, apo ishin skualifikuar ose përjashtuar nga kjo Akademi në mënyrë të padrejtë. Nga shqyrtimi i tyre konstatuam se mos pranimi, skualifikimi i ankuesve për të vazhduar studimet në Akademinë e Sigurisë, apo përjashtimi i tyre nga ky institucion arsimor, kishte ndodhur për shkaqe ligjore ose pengesa të kriterëve të përcaktuara në akte nënligjore. Disa prej tyre nuk plotësonin kriterin ligjor të besueshmërisë për të qenë efektivë të strukturave të Policisë së Shtetit, ose kishin shkelur detyrimet e parashikuara në rregulloren e brendshme të Akademisë.

Një nga këto raste i përket shtetasit A.Zh., efektiv i Drejtorisë Vendore të Policisë (DVP) Fier, me gradën ‘Inspektor’. Ankuesi informonte se me Urdhrin e Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit nr. 1036, datë 23.07.2024, ishin hapur aplikimet për ciklin e parë ‘Bachelor’ në Akademinë e Sigurisë, programi ‘Siguria dhe Hetimi’, për vitin akademik 2024 - 2025. Shqetësimi i tij qëndronte në faktin se ky urdhër, kishte vendosur kriterin që në momentin e fillimit të vitit akademik, aplikanti duhet të ishte në moshën jo më shumë se 25 vjeç. Sipas tij, ky kriter nuk ishte i parashikuar në ligjin “Për Policinë e Shtetit” nr. 108/2014 dhe për këtë arsye, ai kishte dorëzuar aplikimin në DVP Fier për këtë program studimi, por ai nuk ishte pranuar për shkak se ishte më

⁵⁰ Link:

<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandimi%20per%20te%20drejten%20e%20levizjes%20se%20lire.pdf>

shumë se 25 vjeç. Nga hetimi administrativ i kësaj ankese dhe dokumentacioni i administruar, institucioni i Avokatit të Popullit i rekomandoi Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit:⁵¹

- Marrjen e masave të nevojshme për moscenimin e të drejtave kushtetuese e ligjore të shtetasve që kanë përfunduar arsimin e mesëm ose të lartë dhe të punonjësve të policisë të rolit bazë, me aktet administrative të nxjerra për ndjekjen e programeve të studimit cikli i parë “Bachelor”, në Akademinë e Sigurisë, nëpërmjet vendosjes së kriterëve tej atyre të parashikuara nga ligji “Për Policinë e Shtetit”.

Rekomandimi u pranua.

3.3.3. *Liria sindikale si një e drejtë themelore universale e njeriut*

E drejta e çdo personi për të themeluar ose për t’u anëtarësuar në sindikata, është parashikuar në Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut, miratuar dhe shpallur nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së me rezolutën e saj nr. 217A(III) të 10 Dhjetorit 1948, e cila është njohur dhe ratifikuar nga vendi ynë. Në nenin 23, pika 4, të saj parashikohet se: “Çdo person ka të drejtë të themelojë me persona të tjerë sindikata, ose të bashkohet me sindikata për mbrojtjen e interesave të tij”. Ndërkohë, kjo e drejtë themelore universale e njeriut është parashikuar e sanksionuar edhe në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë, në nenin 50 të saj. Edhe Kodi i Punës i Republikës së Shqipërisë ka parashikuar dhe rregulluar në mënyrë të posaçme dhe të plotë në disa dispozita të tij (nenet 10, 176-187) sindikalizmin, krijimin e organizatave sindikale, liritë sindikale, ndalimin e ndërhyrjes së organeve shtetërore dhe të punëdhënësve në krijimin, funksionimin ose administrimin e tyre, etj. Sipas dispozitave të këtij Kodi, sindikatat dhe organizatat e punëdhënësve janë organizata profesionale. Ato janë organizata shoqërore, të pavarura, që krijohen si bashkime vullnetare të punëmarrësve ose punëdhënësve, qëllimi i të cilave është përfaqësimi dhe mbrojtja e të drejtave dhe interesave ekonomikë, profesionalë dhe shoqërorë të anëtarëve të tyre.

Një rast konkret i cenimit të kësaj të drejte është konstatuar në Gardën e Republikës së Shqipërisë, ku në ankesën e paraqitur nga Kryetari i Sindikatës së Gardës të Republikës së Shqipërisë u informuam se një grup themeluesish prej 21 anëtarësh, punonjës të Gardës së Republikës të Shqipërisë (Garda), kishin krijuar Sindikatën e Gardës së Republikës të Shqipërisë (Sindikata). Mbi bazën e kërkesës së këtij grupi themelues dhe të dokumentacionit të miratuar prej tyre, Gjykata e Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë me vendimin nr. 4, datë 20.02.2024, kishte vendosur: “Regjistrimin si person juridik të Sindikatës së Gardës së Republikës të Shqipërisë dhe urdhërimin e Zyrës së Regjistrimit të Organizatave Jofitimprurëse të depozitave të aktet dhe të bëjë shënimet përkatëse në regjistrin e organizatave jofitimprurëse”.

Sipas ankuesit, pas krijimit dhe regjistrimit të kësaj sindikate, anëtarët themelues të saj ishin ndeshur me presione të ndryshme nga drejtuesit e Gardës. Ata ishin thirrur prej tyre dhe kërcënuar

⁵¹ Link:

<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandimi%20per%20te%20drejten%20e%20arsimimit%20e%20punonjesve%20e%20Policise%20se%20Shtetit.pdf>

me largim nga puna për shkak të bashkimit në këtë nisëm sindikale si dhe ishin ndëshkuar me masa disiplinore të ndryshme. Sipas vlerësimit të Avokatit të Popullit, ky qëndrim i mbajtur nga drejtuesit e Gardës ishte në kundërshtim të plotë dhe të hapur me aktet normative të cituara më sipër, të cilat lejojnë dhe garantojnë ushtrimin e kësaj të drejte themelore të të punësuarve. Ndërkohë sqarojmë se edhe ligji nr. 33/2021 “Për Gardën e Republikës së Shqipërisë”, nuk e ndalon krijimin e Sindikatës në Gardë dhe pjesëmarrjen e punonjësve të saj veprimtari sindikale. Përveç sa më sipër, konstatuam se qëndrimi i drejtuesve të Gardës vinte në kundërshtim edhe me vendimin gjyqësor të formës së prerë, të dhënë nga Gjykata e Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë, e cila kishte vendosur “*Regjistrimin si person juridik të Sindikatës së Gardës së Republikës të Shqipërisë dhe urdhërimin e Zyrës së Regjistrimit të Organizatave Jofitimprurëse të depozitojë aktet dhe të bëjë shënimet përkatëse në regjistrin e organizatave jofitimprurëse*”.

Përveç sa më sipër, konstatuam se veprimet e kryera nga drejtuesit e Gardës ndaj Sindikatës, përbënin ndërhyrje të kundërligjshme të punëdhënësit në funksionimin e veprimtarisë së Sindikatës. Për të bërë të mundur rivendosjen në vend të të drejtës së shkelur i rekomanduam Gardës së Republikës:⁵²

- ndërprerjen e menjëhershme të veprimeve të strukturave drejtuese të saj ndaj anëtarëve themelues të Sindikatës së Gardës së Republikës së Shqipërisë, të cilat pengojnë zhvillimin e veprimtarisë sindikale; shfuqizimin e menjëhershëm nga strukturat kompetente të masave disiplinore të dhëna ndaj anëtarëve themelues të Sindikatës.

Ky rekomandim u pranua.

Ndërkohë, i adresuam edhe rekomandim Këshillit të Ministrave ku kërkuam:

- Marrjen e masave të nevojshme për korrigjimin dhe përmirësimin e Rregullores së Gardës të Republikës së Shqipërisë, miratuar me VKM nr. 777, datë 15.12.2021 dhe konkretisht heqjen e fjalës “sindikale” në gërmën “dh”, pika 13 e nenit 158 të saj.⁵³

Për këtë rekomandim nuk na është kthyer ende përgjigje.

3.3.4. *Detyrimin të pjesëmarrjes së psikologut në çdo fazë të procedimit penal me të mitur, jo vetëm për të miturit në konflikt me ligjin, por edhe për të miturit viktimë apo dëshmitarë të veprave penale*

Miratimi i Kodit të Drejtësisë Penale për të Mitur (KDPM) ka qenë një zhvillim i rëndësishëm në legjislacionin shqiptar lidhur me mbrojtjen e të drejtave ligjore të të miturve. Në këtë Kod janë harmonizuar standardet ndërkombëtare më të mira që zbatohen për të miturit në konflikt me ligjin,

⁵² Link:

<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandimi%20drejtuar%20Gardes%20se%20Republikes%20per%20ankesen%20e%20Sindikates%20per%20mos%20pengimin%20e%20veprimtarise%20sindikale.pdf>.

⁵³ Link :

<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20drejtuar%20KM%20per%20shfuqizimin%20e%20Rregullores%20se%20Gardes.pdf>

të miturit viktimë dhe/ose dëshmitarë të veprës penale. Ai parashikon një sërë normash që rregullojnë pozitën e të miturve dhe ka parashikuar rregulla dhe procedura specifike të nevojshme për trajtimin e kësaj kategorie të brishtë. KDPM ka ndër të tjera si qëllim rregullimin e aspekteve të përgjegjësisë penale të fëmijëve që kryejnë vepra penale, por përmban gjithashtu dispozita të rëndësishme në lidhje me fëmijët viktimë të veprave penale. Në fakt, KDPM-ja rregullon edhe çështje të tilla si: pozita e fëmijës viktimë gjatë hetimit dhe ndjekjes penale, intervistat me fëmijët, masat mbrojtëse gjatë gjithë procesit, në mënyrë që të mos përkeqësohet trauma e tyre, mbrojtja e të dhënave personale të fëmijëve viktimë dhe çështje të ngjashme. Mirëpo, gjatë veprimtarisë së përditshme punonjësit e strukturave ligjzbatuese, duke përfshirë edhe punonjësit e Policisë së Shtetit, rezultojnë se jo të gjithë e njohin dhe e zbatojnë këtë Kod në raport me respektimin e të drejtave të të miturve të cilët janë subjekte procedurale të tij në pozita të ndryshme, si të miturve në konflikt me ligjin, të miturve viktimë dhe/ose dëshmitarë të veprës penale.

Një rast i tillë është bërë prezent në institucionin e Avokatit të Popullit nga shtetasja A.B. Ankuesja informonte se në datën 01.04.2024, në rrugën e “Barrikadave” Tiranë ishte aksidentuar djali i saj i mitur, me moshë 10 vjeç, F.B., nga një automjet i cili drejtohej nga shtetasi A.Q. Ndër të tjera ajo ngrinte pretendimin se kur djali i saj ndodhej në spital për ekzaminime, ishte pyetur nga OPGJ, A.S. pa qenë i pranishëm një psikolog për shkak të moshës së tij të mitur. Nga hetimi administrativ i kësaj ankese konstatuam se mosthirrja e psikologut për të qenë i pranishëm gjatë marrjes së deklarimeve shtetasit të mitur F.B. nga OPGJ, justifikohet me faktin se *“ai ishte pyetur si person që ka dijeni për rrethanat e hetimit dhe për këtë arsye nuk ka qenë e nevojshme pjesëmarrja e tij”*. AP vlerësoi se, veprimet e kryera nga OPGJ, A.S. në këtë rast, pa pjesëmarrjen e psikologut, vinin në kundërshtim të plotë dhe të hapur me nenin 18 të KDPM⁵⁴. Për sa më sipër, Komisaritetit të Policisë Rrugore Tiranë dhe Drejtorisë Vendore të Policisë Tiranë⁵⁵, iu rekomandua:

- Analizimi i shkëlqes ligjore të kryer nga oficeri i policisë gjyqësore A.S. gjatë kryerjes së veprimeve procedurale, marrjes së deklarimeve shtetasit të mitur (viktimës) F.B. pa praninë e psikologut.
- Fillimi i procedurës administrative/disiplinore ndaj tij dhe dhënien e masës disiplinore përkatëse.
- Marrja e masave të nevojshme për trajnimin e oficerëve të policisë gjyqësore, efektivë të Drejtorisë Vendore të Policisë Tiranë dhe të komisariateve në varësi të saj, me qëllim njohjen e të drejtave dhe garancive procedurale të të miturve në konflikt me ligjin, viktimës dhe/ose dëshmitarit të veprës penale, të parashikuara në dispozitat e KDPM.

⁵⁴ Në këtë nen parashikohet se: *“1. Në çdo fazë të procedimit penal me të mitur në konflikt me ligjin, si dhe gjatë pyetjes së të miturit viktimë ose dëshmitar, pavarësisht nga mosha mbi ose nën 14 vjeç, prania e psikologut është e detyrueshme...”*.

⁵⁵ Link:

<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20per%20pranine%20e%20detyrueshme%20te%20psikologut.pdf>

- Përgjithësimi i këtij rasti me qëllim që shkelje të tilla të të drejtave të miturve të mos përsëriten në të ardhmen.

Rekomandimi u pranua.

3.3.5. Të drejtat kushtetuese e ligjore të të punësuarve në organet e policisë

Institucioni i Avokatit të Popullit ka administruar dhe shqyrtuar edhe ankesa që lidhen me cenimin e të drejtave në marrëdhëniet e punës të të punësuarve, konkretisht të punonjësve të Policisë së Shtetit.⁵⁶ Ajo që synohet të arrihet është që nëpërmjet një analize mbi problematikat e referuara pranë Avokatit të Popullit, ndaj Policisë së Shtetit, të evidentohen rrugët, mjetet dhe mënyrat e rritjes së efikasitetit të këtij institucioni, për realizimin e misionit dhe përgjegjësi, në fushën e rendit, të luftës ndaj krimit dhe sigurisë në tërësi.

Në vlerësimin e Avokatit të Popullit, këtij procesi zhvillimi e modernizimi, si dhe sfidave që kanë përpara organet dhe strukturat e Policisë së Shtetit, duhet t'i bashkohen edhe institucionet e tjera ligjzbatuese, institucionet për mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe shoqëria civile, përmes një bashkëpunimi dhe koordinimi efektiv midis këtyre institucioneve dhe qytetarëve, me qëllim parandalimin dhe respektimin e të drejtave dhe lirive të njeriut në vendin tonë.

Avokati i Popullit vlerëson se trupa e Policisë së Shtetit duhet të përmirësojë performacën në lidhje me të drejtat e liritë e qytetarëve por edhe të pastrojë nga rradhët e saj persona të lidhur me krimin apo raste të korrupsionit.

3.4 Parandalimi i dhunës dhe torturës⁵⁷

Avokati i Popullit nëpërmjet Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës, Trajtimin ose Dënimit të Egër, Çnjerëzor ose Poshtërues (MKPT) edhe gjatë vitit 2024 ka vijuar të përmbushë detyrat e tij funksionale, të përcaktuara në legjislacionin kombëtar si dhe në konventat ndërkombëtare⁵⁸ ku ka aderuar Republika e Shqipërisë.⁵⁹ Më konkretisht, MKPT ka kryer 82 inspektime periodike, kontrolle me tematikë të veçantë, vizita inspektuese në institucionet e privimit të lirisë, si dhe ka trajtuar një numër ankesash. I gjithë aktiviteti i mësipërm është shoqëruar me 85 rekomandime, të cilat janë hartuar pas një korrespondence zyrtare të dendur, për të sqaruar shumë detaje dhe fenomene, të konstatuara gjatë inspektimeve.

Qëllimi i këtyre inspektimeve dhe vizitave ka qenë vlerësimi i progresit të autoriteteve kompetente

⁵⁶ Garantuar nga neni 49/2 i Kushtetutës dhe ligji nr. 108/2014 “Për Policinë e Shtetit”, i ndryshuar.

⁵⁷ Kjo fushë e së drejtës mbulohet nga Seksioni i MKPT-së në institucionin e Avokatit të Popullit.

⁵⁸ Neni 81, i ligjit nr. 81/2020 “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve”, si dhe nenet 30 dhe 30/1 të ligjit nr. 8454, datë 04.02.1999, “Për Avokatin e Popullit”, i ndryshuar.

⁵⁹ <https://avokatipopullit.gov.al/sq/categories/mechanisms-against-torture>

në zbatimin e rekomandimeve të MKPT-së, si dhe respektimi i të drejtave të të burgosurve dhe personave që ju privohet liria, të drejta të cilat garantohen nga Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, si dhe aktet ligjore dhe nënligjore në fuqi. Përveç kësaj, nga ana e MKPT-së është mbajtur në konsideratë edhe veprimtaria promovuese e të drejtave të njeriut, në bashkëpunim me Administratën e Burgjeve dhe Drejtorinë e Policisë së Shtetit.

Për vitin 2024, MKPT ka trajtuar 32 ankesa, ndër të cilat 14 raste me iniciativë dhe 18 ankesa që lidhen me sistemin e burgjeve (mungesë mjekimi dhe medikamentesh, mungesë kushtesh jetese, mungesa e aktiviteteve, pretendim ushtrim dhune, etj.). Gjatë vitit 2024, MKPT-ja pas trajtimit të ankesave, ka adresuar 3 rekomandime, për raste të nisura me iniciativë dhe 4 rekomandime, nga trajtimi i ankesave.

3.4.1. Gjetjet e konstatuara nga inspektimet në institucionet penitenciare

Gjetjet e konstatuara nga inspektimet në institucionet penitenciare pasqyrohen si në vijim:

Kushte infrastrukturore të papërshtatshme dhe infrastruktura e amortizuar në ambientet e vuajtjes së dënimit - Janë evidentuar problematika në vazhdimësi në kushte infrastrukturore të papërshtatshme në mjaft prej ambienteve të vuajtjes së dënimit. Megjithëse ka disa përmirësime dhe investime, kushtet infrastrukturore të godinave kanë nevojë për mirëmbajtje të vazhdueshme dhe ndoshta vlerësim të ndryshëm të buxhetimit të zërave për përmirësime infrastrukturore. Mangësi janë evidentuar në çdo institucion, ndërkohë që *në disa prej tyre, situata mund të kategorizohet si trajtim degradues*. Avokati i Popullit i ka rekomanduar Ministrit të Drejtësisë dhe Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve, mbylljen e IEVP ‘Kosovë Lushnjë’ dhe IEVP Kukës dhe sistemimin e të paraburgosurave dhe të dënuarve respektiv, në një institucion alternativ të vuajtjes së dënimit.

Avokati i Popullit vlerëson se qëndrimi i tyre në këto institucione në kushte infrastrukturore krejtësisht të papërshtatshme për jetesën e tyre, përbën *trajtim jo dinjitoz e denigrues* dhe për këtë arsye kërkon mbylljen sa më parë të këtyre IEVP-ve dhe dërgimin e të dënuarve në institucione alternative, duke bërë një rivlerësim të kapaciteteve në të gjithë sistemin, për të mundësuar rishpërndarjen e tyre.

Avokati i Popullit i kishte rekomanduar Ministrit të Drejtësisë dhe Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve në mënyrë të përsëritur mbylljen e IEVP 325 ‘Ali Demi’. Në vitin 2024, në bazë të Urdhrit të Ministrit të Drejtësisë nr. 351, datë 27.06.2024, “Për klasifikimin e institucioneve të ekzekutimit të vendimeve penale”, i ndryshuar, u parashikua në pikën 24/1, krijimi i institucionit të Ekzekutimit të Vendimeve Penale Pojskë, Pogradec, i cili klasifikohet burg për gra, me një seksion ‘siguri e lartë’, me një seksion ‘siguri e zakonshme’, me një seksion ‘siguri e ulët’ dhe një seksion ‘paraburgimi’. Avokati i Popullit, vlerëson hapjen e këtij institucioni bashkëkohor, i cili është i ndërtuar plotësisht në përputhje me rekomandimet e Avokatit të Popullit dhe Komitetit për

Parandalimin e Torturës ndër vite. Qëllimi kryesor i sistemit penitenciar është riedukimi i personave në konflikt me ligjin, duke u ofruar atyre mundësi për një jetë të re dhe më të mirë pas përfundimit të dënimit.

Infrastruktura e ndërtimit të godinave të banimit dhe ambienteve të përbashkëta, vazhdojnë të paraqesin probleme të amortizimit, lagështirës, furnizimit me ndërprerje të energjisë elektrike dhe ujit, sigurimit të ndriçimit natyral dhe të ajrosjes së plotë të qelive, pranisë së insekteve, kushteve jashtë standardeve të tualeteve, kuzhinave, dusheve, ambienteve të ajrimit, dhomave të izolimit, etj. Institucionet me problematika thelbësore infrastrukturore vazhdojnë të paraqiten IEVP Durrës, IEVP ‘302’ Tiranë, IEVP Rrogozhinë, IEVP Tepelenë, IEVP Burrel, IEVP Kukës, IEVP Lushnjë, IEVP ‘313’ Tiranë, IEVP Fushë-Krujë.

Pothuajse në të gjitha IEVP-të ku ishin të instaluar sistemet e ngrohjes, nuk funksiononin, si rezultat i defekteve teknike, ose të mungesës së karburantit. Në shumicën e rasteve të dënuarve/paraburgosurve nuk iu sigurohej ngrohja sipas parashikimeve ligjore.

Mbipopullim në sektorët e paraburgimeve - Konstatohet se mbipopullimi në numrin e përgjithshëm të të burgosurve referuar kapaciteteve zyrtare ka pësuar ulje përgjatë vitit 2024, ndonëse në sektorët e paraburgimeve në disa nga IEVP-të ka vijuar të ketë mbipopullim si në, IEVP ‘Fushë-Krujë’, IEVP ‘302’ Tiranë, IEVP ‘313’ Tiranë, IEVP ‘Shën Koll’ Lezhë, IEVP Durrës, etj. Gjatë vizitave, grupet e inspektimit kanë gjetur raste ku 4 (katër) deri në 6 (gjashtë) persona akomodohen në një qeli, duke mos respektuar standardin 4 m² për çdo të burgosur.⁶⁰

Mungesë e cilësisë dhe larmishmërisë së ushqimit - Konstatohet se cilësia dhe larmia e ushqimit vazhdon të mbetet problem shqetësues, thuajse në të gjitha IEVP-të. Rekomandimet e AP-së në këtë drejtim kanë qenë konstante dhe kanë nevojë për adresime thelbësore.

Mungesë në furnizimin me produktet bazë të higjienës - Mungesa në furnizimin me produktet bazë të higjienës personale (pastë dhëmbësh, furçë dhëmbësh, shampo, etj.) dhe të detergjenteve të nevojshme për të pastruar qelitë, si dhe mungesa në uniforma dhe doreza gjatë shpërndarjes së ushqimit, u konstatuan në shumicën e IEVP-ve.

Mungesë në mobilimin bazik - Është konstatuar se veshjet personale mbaheshin nga të dënuarit/paraburgosurit në qese plastike, ose në thasë, kryesisht poshtë shtretërve.

Mungesë të aktiviteteve social-kulturore dhe kurseve profesionale - Gjatë inspektimeve janë konstatuar mangësi të theksuara në ofrimin e mundësisë për aktivitete social-kulturore për të burgosurit si dhe mungesa e kurseve profesionale të cilat luajnë një rol thelbësor në riintegrimin e tyre. Më konkretisht, në 8 (tetë) IEVP (IEVP ‘Jordan Misja’ Tiranë, IEVP Burrel, IEVP Tepelenë,

⁶⁰ Bashkëlidhur në Aneksin 1, Tabela pasqyruese në lidhje me popullimin në IEVP-të.

IEVP ‘Mine Peza’ Tiranë, IEPV Kukës, IEPV Rrogozhinë, IEPV Pojskë dhe IEPV Lushnje) nuk zhvilloheshin kurset profesionale për arsye të mungesës infrastrukturës, si dhe mungesës së bashkëpunimit nga qendrat profesionale. Nga të dhënat e administruara përgjatë inspektimeve, rezulton se aktualisht nga 4,447 persona të privuar nga liria në sistemin penitenciar, vetëm 164 të burgosur kanë marrë pjesë në kurset profesionale. Kjo shifër përbën 3.7% të numrit të përgjithshëm të tyre. Nga ana tjetër, mangësitë në ofrimin e mundësive për aktivitete social-kulturore për të burgosurit, luajnë një rol thelbësor në mosriintegrimin e tyre.

Mungesë e stafëve shëndetësore, të ambienteve shëndetësore dhe kushteve infrastrukturore të përshtatshme:

- *Mungesa e një institucioni të Posaçëm Mjekësor* sipas parashikimeve të ligjit nr. 44/2012, datë 08.05.2012 “Për Shëndetin Mendor”, i ndryshuar, mbetet mangësia më e madhe e sistemit të institucioneve të mbyllura në vendin tonë. Kjo çështje ka qenë dhe mbetet lajtmotivi i mungesave strukturore të sistemit tonë shëndetësor/penitenciar. Aktualisht personat me masë mjekësore ‘mjekim i detyruar’, apo personat e deklaruar të papërgjegjshëm për kryerjen e një vepre penale, mbahen në sistemin penitenciar, ndërkohë që nuk duhet të mbeten brenda këtij sistemi. Megjithë përmirësimin e kushteve infrastrukturore në vitin 2021 të vendit ku mbahen këta të burgosur, për shkak të mungesës së stafit mjekësor dhe mbipopullimit ekstrem, gjendja në këtë institucion është *pranë trajtimit çnjerëzor dhe degradues*. Nuk është zbatuar marrëveshja ndërmjet Ministrisë së Drejtësisë dhe Ministrisë së Shëndetësisë për ngritjen e një Institucioni të Posaçëm Mjekësor, të parashikuar në ligj për këtë qëllim.
- *Mungesa e mjekëve në Institucionet e Ekzekutimit të Vendimeve Penale dhe ofrimi i pamjaftueshëm i shërbimit mjekësor për të burgosurit*, vijnë në mbeten një problematikë shqetësuese e sistemit tonë penitenciar. Avokati i Popullit gjatë vitit 2024, në IEPV-të e inspektuara në rang vendi, ka rekomanduar marrjen e masave për plotësimin e pozicionit të mjekut me kohë të plotë, sipas parashikimeve në organikën e institucionit. Mungesa e mjekëve në një pjesë të madhe të IEPV-ve, mbulohet nga mjekët me kohë të pjesshme, prej 4-orësh punë në ditë.
- Në disa institucione penitenciare vazhdojnë të mos jenë krijuar Sektorët e Kujdesit të Veçantë (SKV) në kundërshtim me parashikimet ligjore dhe rekomandimet e Avokatit të Popullit, në disa Institucione të Ekzekutimit të Vendimeve Penale (IEVP).⁶¹
- *Mungesa e një sistemi të qendrueshëm për të zhvilluar konsulta me mjekë psikiatër* në sistemin penitenciar është një problematikë e konstatuar në vazhdimësi.
- Ka nevojë për përmirësimin e infrastrukturës për kryerjen e vizitave mjekësore, pasi përgjithësisht janë të pa pajisura me mjetet e nevojshme dhe materiale ndihmëse.
- Me rëndësi është përmirësimi në lidhje me vështirësitë e hasura në realizimin e konsultave, ekzaminimeve dhe analizave laboratorike specifike. Konstatohen ende në disa prej IEPV-ve, për arsye të lidhura me mungesën e mjekëve me kohë të plotë në organikë apo mungesën

⁶¹ Si në IEPV Burrel, IEPV Vlorë, IEPV Berat, IEPV Rrogozhinë, IEPV Lushnjë, IEPV Kukës.

e autoambulancave dhe për pasojë transportin e vonuar të të dënuarve që kërkojnë trajtim spitalor jashtë institucioneve penitenciare, duke vënë në rrezik shëndetin e pacientëve, si dhe rezistencën e spitaleve rajonale për të trajtuar këta persona, për shkak të mungesës së kushteve të sigurisë në to, etj.

- *Probleme të ofrimit të shërbimit stomatologjik në IEVP-të që vijnë si rrjedhojë e mungesave në aparatura dhe materiale ndihmëse. Vëmendje duhet t'i kushtohet përmirësimit të shërbimeve dentare, pasi që përveç ekstraksioneve, shërbimet mjekësore kryhen me vështirësi në poliambulancat publike apo në klinikat private me shpenzimet e vetë të dënuarve.*

Avokati i Popullit vlerëson punën e vijueshme të bërë në sistemin penitenciar për ta reformuar dhe shndërruar atë në një sistem modern, por nga ana tjetër, vlerëson se për të arritur rezultate më të mira, është e rëndësishme të adresohen sfidat ekzistuese si një mekanizëm thelbësor me qëllim riintegrimin e të burgosurve më lehtë në shoqëri pas lirisë.

3.4.2. Niveli i respektimit të të drejtave të personave të shoqëruar, ndaluar/arrestuar në stacionet policore

Mekanizmi Kombëtar për Parandalimin e Torturës edhe gjatë vitit 2024, ka inspektuar ambientet e Policisë së Shtetit, duke u ndalur dhe kontrolluar veçanërisht ligjshmërinë dhe rregullsinë e shoqërimit, ndalimit apo arrestimit të individëve, kushtet dhe trajtimin e tyre brenda komisariateve, problematikat infrastrukturore dhe materiale të tyre, etj. Për të gjitha rastet e konstatuara janë prezantuar edhe vërejtjet përkatëse në rekomandimet që u janë dërguar organeve eprore të Policisë së Shtetit.

Inspektimet e kryera në njësitë policore kishin si qëllim, vëzhgimin e objekteve si dhe mbledhjen dhe vlerësimin e të dhënave mbi veprimet dhe praktikën e ndjekura nga Policia e Shtetit në përmbushje të standardeve të përcaktuara në legjislacionin⁶² përkatës, si dhe verifikimin e zbatimit të rekomandimeve të Avokatit të Popullit në inspektimet e mëparshme. Këto inspektime kanë qenë si të programuara, ashtu edhe mbi bazë evidentimi problematike. Në total janë bërë 42 inspektime periodike, që mbulojnë 90% të të gjitha stacioneve policore në rang vendi. Nga inspektimet e kryera në strukturat e policisë, u konstatua sa më poshtë vijon:

Mungesa e ambienteve (dhomave) më vehte të intervistimit/marrjes në pyetje të personave të privuar nga liria në mjediset e Policisë së Shtetit - Në lidhje me këtë problematikë MKPT vijon të rekomandojë organeve përgjegjëse nevojën për krijimin (ndërtimin) sa më parë brenda sistemit

⁶² Ligji nr.108/2014 “Për Policinë e Shtetit” i ndryshuar, Urdhëri i Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit nr.925, datë 18.07.2019, “Për miratimin e procedurës standarde “Trajtimi dhe sigurimi i personave të arrestuar/ndaluar në ambientet e Policisë së Shtetit, evidentimi dhe zgjidhja e kërkesë/ankesave të tyre”, Urdhëri i Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit nr.938, datë 24.07.2019, “Për miratimin e procedurës standarde “Rregullat teknike të shoqërimit në mjediset e Policisë së Shtetit”.

të dhomave të shoqërimit dhe të sigurisë të DVP/Komisariateve të policisë në të gjithë vendin, të dhomave më vehte për intervistimin apo marrjen në pyetje të personave të shoqëruar/arrestuar/ndaluar në mjediset e Policisë së Shtetit, të plotësuara me orenditë e nevojshme dhe të monitoruara me sistemin e kamerave audio-vizive, si një element parësor për mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të njeriut. Kjo, pasi ka efekt parandalues për kryerjen e veprave të dhunshme dhe të dënueshme, si nga ana e të shoqëruarve, ndaluarve apo arrestuarve, ashtu dhe nga vetë punonjësit e policisë së shtetit.

Po ashtu, Avokati i Popullit ka kërkuar mbajtjen në vëmendje të kësaj problematike që në projektet për përmirësimet e reja infrastrukturore në komisariate të ndryshme, të parashikohet në të tëra rastet dhoma e intervistimit si në dhomat e shoqërimit, ashtu edhe në ato të sigurisë.

Shkelje të rregullave dhe procedurave të punës për administrimin e provave materiale - Në Komisarariatet e Policisë, provat materiale mbahen përgjithësisht në zyrat e punës së oficerëve të policisë gjyqësore, të pa paketuara/ambalazhuara të fiksuara gjatë procedimeve penale,⁶³ në shkelje të rregullave dhe procedurave të punës për administrimin e provave materiale. Referuar parashikimeve ligjore, konstatohen lehtësisht detyrimet që ka vendosur legjislatori, për krijimin e dhomave të depozitimit të provave materiale, si një masë parandaluese për të shmangur aktet e mundshme të dhunës psikologjike/fizike që mund të kryhen nga punonjësit e policisë gjatë marrjes në pyetje të personave. Nga verifikimet e kryera nga Avokati i Popullit, është konstatuar se nuk është përmbushur ky detyrim ligjor, duke evituar në shkelje të ligjit aplikimin e një mase parandaluese, që do të shmangte pasojat e ndodhura të reflektuara edhe në ankesat e vazhdueshme.⁶⁴

Mospërmbushje e detyrimeve ligjore për ndërtimin apo përshtatjen e ambienteve të shoqërimit sipas standardit të kërkuar (3 dhoma shoqërimi, 1 për të rritur, 1 për gra dhe 1 për të mitur) - Gjatë inspektimeve dhomat e shoqërimit në pjesën më të madhe të komisariateve nuk i plotësonin standardet e përcaktuara në ligj apo akte rregullatore, pasi rezultonin të pakta në numër dhe nuk krijonin ambiente të përshtatshme, dinjitoze, të pajisura me orenditë e nevojshme për qëndrim, të ndara më vete për femra, të rritur dhe të mitur.

Mospërmbushje e detyrimeve ligjore për të kryer rikonstruksionin e përgjithshëm të godinave - Përgjatë vitit 2024 nga monitorimet e kryera nga MKPT-ja është konstatuar se vijon problematika ndër vite për disa institucione në aspektin e amortizimit dhe gjendjes së rënduar në tërësi të

⁶³ Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë: korrik 2017, Seksioni VII, “Provat Materiale”, neni 187 “Kuptimi i provës materiale” (ndryshuar me ligjin nr. 9085, datë 19.6.2003). “Prova materiale janë sendet që kanë shërbyer si mjete për realizimin e veprës penale ose mbi të cilat gjenden gjurmë apo që kanë qenë objekt i veprimeve të të pandehurit, produktet e veprës penale dhe çdo lloj pasurie tjetër, që lejohet të konfiskohet, sipas nenit 36 të Kodit Penal, si dhe çdo send tjetër që mund të ndihmojë për sqarimin e rrethanave të çështjes”.

⁶⁴ <https://www.coe.int/sq/web/cpt/albania>, fq. 3.

godinave duke mos plotësuar standardet e parashikuara sipas akteve ligjore në fuqi për rikonstrukcionin e përgjithshëm të tyre. Ndër më problematiket sjellim në vëmendje: Komisaritet e Policisë Devoll, Ersekë, Tepelenë, Krujë, Kuçovë, Shijak, Peqin, Kurbin, Mirditë, Mat.

Probleme në ofrimin e një shërbimi shëndetësor në kohë dhe ambiente të papërshtatshme për ofrimin e konsultave - Nga inspektimet janë konstatuar probleme në ofrimin e një shërbimi shëndetësor në kohë nga disa DPV, sa i përket plotësimit korrekt të regjistrave e kartelave mjekësore, si dhe ambiente të papërshtatshme për ofrimin e konsultave. Në disa prej këtyre institucioneve, vizitat mjekësore vazhdonin të kryheshin përtej afatit 12 orësh, të përcaktuar në procedurat standarde të Policisë së Shtetit, ndërkohë që në disa drejtori mjeku mungon.

Probleme për instalimin e sistemit të monitorimit me kamera vëzhgimi - Janë konstatuar probleme lidhur me instalimin e sistemit të monitorimit me kamera vëzhgimi në korridoret e dhomave të shoqërimit, sigurisë dhe ambientet e marrjes në pyetje të shtetasve në disa komisariate. Por, vlen për t'u përmendur se sjellja e punonjësve të policisë së shtetit ndaj qytetarëve është përmirësuar ndjeshëm.

Probleme me plotësimin e dokumentacionit - Në vazhdimësi Avokati i Popullit i ka dhënë një rëndësi të veçantë faktit se dokumentimi i shoqërimit (procesverbalet e shoqërimit, regjistrat e shoqërimit etj.) dhe arrestimit të shtetasve është një detyrim ligjor.⁶⁵ Moszbatimi i kësaj kërkesë nga personat përgjegjës për dokumentimin e aktit të shoqërimit, sikurse është konstatuar nga grupet e inspektimit, përbën shkelje të rëndë disiplinore.

Problematikë për funksionimin dhe plotësimin me korrektësi të regjistrat të kërkesë/ankesave - Ka vijuar të konstatohet problematikë në vazhdimësi pothuajse në të gjithë komisaritet e vendit për vënien në funksion dhe plotësimin me korrektësi të regjistrat të kërkesë/ankesave për shtetasit e shoqëruar/ndaluar, sipas parashikimeve ligjore në fuqi.

3.4.3. Rekomandimet kryesore të dërguara nga Mekanizmi Kombëtar për Parandalimin e Torturës për vitin 2024

Rekomandim për analizimin e shkeljeve ligjore të kryera gjatë procedurës së dërgimit në dhomën e veçimit të të dënuarit G.K., në IEVP Drenovë - Në Institucionin e Avokatit të Popullit në datën 08.02.2024 është regjistruar ankesa e të dënuarit G. K. nga IEVP Drenovë, Korçë. Sipas ankuesit, pas një konflikti që i dënuari ka pasur me një bashkëvuajtës tjetër, ai është dhunuar padrejtësisht, duke e grushtuar në fytyrë dhe pjesën e hundës. Sipas pretendimeve të të dënuarit, punonjësit e policisë së IEVP Drenovë, Korçë, e kanë futur në izolim dhe nuk e kanë dërguar në Spitalin Rajonal Korçë, për të marrë mjekim nga dëmtimet fizike, të pësuar nga bashkëvuajtësi i

⁶⁵ Në pikën VIII të procedurës standarde “Rregullat teknike të shoqërimit në mjediset e Policisë së Shtetit”, përcaktohet se: “Akti/veprimi i shoqërimit, detyrimisht evidentohet dhe dokumentohet në sistemin elektronik, në regjistra, në formularë dhe procesverbale”.

tij dhe për të bërë grafi të pjesës së fytyrës. Grupi i punës i Avokatit të Popullit ka shkuar në ambientet e IEVP Drenovë, Korçë, me qëllim verifikimin e situatës në vend, si dhe sqarimin e rrethanave të ngjarjes për pretendimet e ngritura nga i dënuari G.K. Nga këqyrja e kartelës shëndetësore, i dënuari G.K. *trajtohej me metadon 20 mg nga ana e stafit mjekësor të IEVP-së Drenovë, Korçë*. Sipas deklarimeve të të dënuarit G.K., ai ka bërë tentativa për vetëdëmtim për shkak të stresit të krijuar dhe mërzi se pse ndodhet në dhomën e veçimit pa arsye. Sektori i policisë, shëndetësisë dhe ai psiko-social, kanë parë të nevojshme dhënien e masës disiplinore ndaj të dënuarit, për arsye të ushtrimit të dhunës fizike dhe dëmtimit me dashje të pronës së IEVP Drenovë, Korçë, në masën 14 ditë qëndrim në dhomën e tij dhe jo për t'i ardhur në ndihmë për parandalimin e këtyre sjelljeve, që sjellin çrregullim thelbësor të mendimit, perceptimit, orientimit, si dhe dëmtojnë, sjelljen, gjykimin, kapacitetin për të njohur realitetin, ose aftësinë e personit për të përmbushur kërkesat e jetës. Në këtë rast sektorët duhet të funksionojnë në mënyrë multidisiplinare, me qëllim zvogëlimin e mundësisë për rastet e vetëdëmtimit të të dënuarit, këshillimin, riintegrimin, si dhe nxitjen e organizimin të aktiviteteve edukative e social-kulturore-sportive me të burgosurit. Në shënimin në kartelën shëndetësore, i dënuari G.K. gjatë qëndrimit në dhomën e veçimit të IEVP Drenovë, Korçë është trajtuar nga ana e stafit mjekësor, edhe në rastin e përdorimit të forcës fizike, ose të vetëdëmtimit të të dënuarit.

Institucioni i Avokatit të Popullit nëpërmjet Mekanizmit Kombëtar i ka kërkuar në mënyrë të përsëritur Institucionit të Ekzekutimit të Vendimeve Penale Drenovë, Korçë dhe Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve, plotësimin e organikës sipas parashikimeve të ligjit dhe akteve ligjore në fuqi, për të garantuar ofrimin e shërbimit psiko-social nga ana e punonjësve të edukimit, duke ofruar asistencën e tyre çdo ditë me frekuencë 4 orë, nëpërmjet bisedave dhe aktiviteteve me të burgosurit. Kjo do të krijonte një klimë të sigurt, që ushqen besim reciprok, u krijon të dy palëve në komunikim të ndëgjyeshëm, u ofron më shumë liri zgjedhjeje dhe si rezultat u mëson të kenë më shumë aftësi sociale. Gjatë gjithë kohës nga ana e stafit të kujdesit social, duhet të zhvillohen tema të ndryshme për të përballuar presionin e grupit, për të përvetësuar aftësitë dhe për t'u përshtatur me jetën e re sociale. Nga ana e psikologëve të institucionit duhet të zhvillohen biseda këshilluese çdo ditë, sidomos me personat që paraqesin probleme psikologjike, si dhe ata të cilët kanë probleme me përshtatjen me rregullat dhe kushtet e burgut.

Për sa më sipër, Avokati i Popullit ka rekomanduar:⁶⁶

- Analizimin me hollësi të rastit nga strukturat kompetente të Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve, për punonjësit e Policisë së Burgjeve, punonjësit e sektorit psiko-social dhe atij shëndetësor në IEVP Drenovë, Korçë, në objekt të këtij hetimi administrativ dhe nxjerrjen e përgjegjësiwe përkatëse, në funksion të një sjelljeje korrekte të ofrimit cilësor të shërbimit dhe të trajtimit të të burgosurve sipas ligjit.

⁶⁶<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rast%20me%20iniciative%20ievp%20drenove%202024.pdf>

- Analizimin e këtij rasti dhe përgjithësimin e tij në të gjitha IEVP-të, në mënyrë që personeli policor, shëndetësor dhe ai social, të vlerësojnë më saktë rrezikun për vetëdëmtim që paraqet një i burgosur dhe dhënien e këshillimit për rehabilitimin e tij.
- Marrjen e masave të menjëhershme, për plotësimin sipas strukturës organike të sektorit shëndetësor të institucionit me një mjek të përgjithshëm me kohë të plotë dhe dy infermierë, me qëllim garantimin cilësor të shërbimit shëndetësor për të burgosurit që trajtohen me metadon dhe të burgosurit e tjerë, si dhe riorganizimin dhe vënien në punë në mënyrë më efikase të sektorit psiko-social të institucionit me qëllim rehabilitimin, këshillimin, ri-integrimin, si dhe nxitjen e organizimit e aktiviteteve edukative, e social-kulturore-sportive me të burgosurit.
- Përgjithësimin e këtij rasti nga Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve në të gjitha IEVP-të dhe informimin e punonjësve të stafit shëndetësor mbi gjetjet e Raportit të Komitetit Europian për Parandalimin e Torturës dhe të Trajtimit ose Dënimit Çnjerëzor dhe Poshtërues dhe rekomandimet në lidhje me dokumentimin e dëmtimeve trupore dhe raportimin e rasteve të përdorimit të forcës.

Me shkresën nr. 10722/1 prot, datë 30.08.2024, Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve informoi se *ka pranuar rekomandimin dhe ia ka përcjellë të gjitha IEVP-ve në vend rekomandimet e Avokatit të Popullit dhe se janë marrë masat për zbatimin e tyre.*

Rekomandimi në lidhje me parandalimin e rasteve të vetëvarjeve të të burgosurve në IEVP Reç, Shkodër, dhe në IEVP-të e tjera - Avokati i Popullit trajtoi me iniciativë rastin e bërë publik nga media, sipas të cilit në Institucionin e Ekzekutimit të Vendimeve Penale Shkodër, një i burgosur kishte tentuar vetëvarjen, për shkak të dhunës së ushtruar nga punonjësit e sigurisë së IEVP Reç, Shkodër.⁶⁷

Nga hetimi administrativ i kryer në IEVP Reç dhe nga administrimi dhe shqyrtimi i dokumentacionit përkatës u konstatua se nga kqyrja e kartelës shëndetësore, i dënuari E.P. vuante nga probleme të shëndetit mendor. Lidhur me këtë rast u konstatua se i dënuari nuk ishte akomoduar në seksionin e kujdesit të veçantë (SKV), por në dhomë të observimit, në kundërshtim me aktet ligjore në fuqi.⁶⁸

Për të dënuarit me probleme të shëndetit mendor, duhet të tregohet kujdes i veçantë sa i takon sektorit shëndetësor dhe përzgjedhjes së standardeve të dhomave ku do të qëndrojnë, ndaj higjienës vetjake të tyre, si dhe të mjedisit që i rrethon. Personat të cilët vuajnë nga çrregullime të shëndetit mendor, për shkak të sëmundjes së tyre, kanë nevojë për një vëmendje të veçantë, veçanërisht nga ekipi multidisiplinar i institucionit, siç parashikohet në pikën 4, të nenit 3, të ligjit nr. 44/2012 “Për

⁶⁷ <https://top-channel.tv/video/denoncimi-ne-fiks-fare-djali-im-ne-koma-e-rrahen-gardianet-ne-burgun-e-recit-fiks-fare/>

⁶⁸ Ligji nr. 81/2020 “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve”.

Shëndetin mendor”, i ndryshuar, ku thuhet se: *“Ekipet multidisiplinare” janë ekipet e përbëra nga specialistë të disa fushave, si mjekë, infermierë, psikologë, punonjës socialë, terapistë okupacionalë, logopedistë, terapistë zhvillimi, apo specialistë të tjerë, të cilët veprojnë në mënyrë të koordinuar, sipas protokolleve përkatëse për ruajtjen dhe përmirësimin e shëndetit mendor.*⁶⁹

Stafi i sektorit policor, në IEVP Reç, Malësi e Madhe, Shkodër, nuk kishte shfaqur sjellje etike e profesionale në kryerjen e detyrës, e manifestuar kjo në tejkallim të ushtrimit të detyrës, sipas nenit 70/1, të ligjit 81/2020,⁷⁰ ku citohet se: *“Përdorimi i forcës fizike ndaj të burgosurit nuk lejohet, me përjashtim të rasteve kur është i nevojshëm për vetëmbrojtje, për të ndaluar aktet e dhunshme, sulmin fizik ndaj një të burgosuri tjetër, tentativat e largimit nga institucioni, vetëdëmtimin ose në rast të rezistencës aktive ose pasive ndaj një urdhri të ligjshëm. Forca përdoret si mjet i fundit dhe nuk duhet të ketë karakter ndëshkues”*. Këto veprime, mund të kenë ndikuar në vetëdëmtim fizik dhe psikologjik të të dënuarit E.P. Në ushtrimin e detyrës, punonjësit e policisë së burgjeve duhet të trajtojnë me humanizëm, respekt, etikë, si dhe të mbrojnë çdo të drejtë dhe liri të çdo të burgosuri. Dhe në çdo rast, ndalohet përdorimi i forcës për qëllime të torturës, trajtimit ose dënimit çnjerëzor apo degradues, siç parashikojnë aktet ligjore në fuqi.⁷¹

Nga verifikimi i kartelës shëndetësore të të dënuarit E.P. rezultoi që nga nëntori i vitit 2023, mungesë e përshkrimit të veprimeve diagnostikuese e mjekuese që kryhen në praktikën klinike, në çdo lloj shërbimi dhe profili ambulator, spitalor, publik a privat, që mjeku i përshkruan (regjistrin) në dokumentet mjekësore të posaçme, të cilat ruhen e mirëmbahen në përputhje me dispozitat që aplikon institucioni shëndetësor. Sa më sipër, rezulton se për periudhën 6 mujore nuk rezulton që shtetasi E.P të ketë marrë shërbim shëndetësor. Në vlerësimin tonë, procedura e përcaktimit të mjekimit të nevojshëm, të kohëzgjatjes së përdorimit të medikamenteve, si dhe rekomandimeve të nevojshme për kontrolle apo veprime të mëtejshme, duhet të zbatohet në të gjitha IEVP-të, për të mos lënë mundësi për të sjellë asnjë pasojë në gjendjen shëndetësore të të burgosurve, apo dhe që të ngrihen pretendime, qoftë nga të burgosurit, apo familjarët e tyre. Ndjekja e saj me rigorozitet do ta bënte efektive të drejtën e të burgosurve për shërbime dhe kujdes shëndetësor, si një nga garancitë e parashikuara në aktet ligjore që lidhen me trajtimin e të dënuarve dhe të paraburgosurve.

Sa më sipër, Avokati i Popullit rekomandoi:⁷²

- Marrjen e masave të nevojshme nga Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve për trajnimin në vijimësi të stafit drejtues të IEVP Reç, Malësi e Madhe, Shkodër, me njohjen e akteve

⁶⁹Pika 4 e nenit 3, të Ligjit nr. 44/2012 “Për shëndetin mendor”.

⁷⁰ Ligjit nr.81/2020 “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve”.

⁷¹Ligji nr. 80/2020 “Për Policinë e Burgjeve”.

⁷² <https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20per%20IEVP%20Re%C3%A7,%20Shkod%C3%ABr.%20ripar.pdf>

normative, rastet dhe kriteret e shoqërimit në dhomën e observimit/veçimit të të burgosurve dhe respektimin e të drejtave ligjore të të dënuarve me çrregullime të shëndetit mendor.

- Marrjen e masave të menjëhershme për akomodimin e të dënuarve me çrregullime të shëndetit mendor në seksionin e kujdesit të veçantë (SKV), duke garantuar vendosjen e tyre në mjedise të përshtatshme qëndrimi dhe duke respektuar normat e hapësirës për person sipas akteve ligjore në fuqi.
- Marrjen e masave të nevojshme për zbatimin rigoroz të procedurës që duhet të ndiqet nga stafi mjekësor i Institucioneve të Ekzekutimit të Vendimeve Penale për evidentimin dhe plotësimin e kartelës klinike të të burgosurve, sipas akteve ligjore në fuqi, si dhe zbatimi i rekomandimit të Komitetit European për Parandalimin e Torturës (KPT).
- Analizimin me hollësi të rastit, nga strukturat kompetente të Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve, për punonjësit e Policisë së Burgjeve, të sektorit psiko-social dhe atij shëndetësor në IEVP Reç, Malësi e Madhe, Shkodër, në objekt të këtij hetimi administrativ dhe nxjerrjen e përgjegjësisë përkatëse, në funksion të një sjelljeje korrekte të ofrimit cilësor të shërbimit dhe të trajtimit të të burgosurve sipas ligjit.

Rekomandimi u pranua nga Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve, e cila nëpërmjet shkresës nr.17068/1 prot, datë 21.11.2024 informoi se: Në lidhje me rastin e vetvarjes së shtetasit E. P. është iniciuar një proces hetimi administrativ për 7 (shtatë) punonjës të policisë së IEVP Reç, Shkodër. Hetimi administrativ është në proces. Gjithashtu u informuam se këta punonjës janë në proces gjyqësor për këtë ngjarje. Rekomandimi konsiderohet i zbatuar dhe ky fakt do të vijohet të verifikohet në vizitat e mëtejshme inspektuese.

Rekomandim në lidhje me trajtimin shëndetësor për të burgosurit dhe sistemin e të dënuarve në sektorët përkatës (rasti i ankesës së të dënuarit Q.GJ.) - Në Institucionin e Avokatit të Popullit ka paraqitur ankesë znj. R.GJ., motra e të dënuarit Q.GJ., i cili vuan dënimin në IEVP Peqin. Ajo informon se, në datën 19.01.2024 është dhunuar nga grupi i gatshëm në IEVP ku vëllai i saj është i akomoduar prej një viti në ambientet e sektorit të veçantë (SKV). Sipas R.GJ., shkak i dhunës së ushtruar ka qenë kërkesa e vëllait të saj për t'u larguar nga ky sektor, pasi ai qëndron padrejtësisht pasi nuk ka probleme të shëndetit mendor. Në lidhje me ngjarjen e ndodhur në këtë institucion, Avokati i Popullit ngriti grupin e punës me qëllim verifikimin e situatës në vend më datën 19.01.2024, si dhe intervistimin e bashkëvuajtësit dhe stafit të IEVP Peqin.

Në përfundim të hetimit administrativ të rastit konkret, pavarësisht se konflikti me punonjësit e policisë së burgut kishte ndodhur brenda dhomës së të dënuarit, dhe për rrjedhojë ishte e vështirë të provohej nëse ndaj Q.GJ. kishte patur tejkallim të forcës, nga informacioni i administruar dhe shënimet e mjekut të IEVP Peqin, në vlerësimin e institucionit të AP kontrolli mjekësor nuk ishte kryer në kohë, detyrim që duhet të përmbushej në zbatim të legjislacionit në fuqi dhe rekomandimeve të KPT-së. Në këtë kuadër, duhej të ishte përpiluar menjëherë një procesverbal

për ekzaminimin e të dënuarit nga mjeku i IEVP-së, e më pas të bëheshin shënimet respektive në kartelën e të burgosurit, qoftë edhe kur nuk konstatohet asnjë problem shëndetësor.

Sa më sipër, Avokati i Popullit ka rekomanduar:⁷³

- Marrjen e masave nga punonjësit e stafit shëndetësor të Institucionit të Ekzekutimit të Vendimeve Penale Peqin, për kryerjen e kontrollit të vazhdueshëm shëndetësor të të burgosurve, dhe lënien e shënimeve përkatëse në kartelat klinike, qoftë edhe në rastin kur nuk konstatohet asnjë dëmtim apo lëndim fizik.
- Përgjithësimin e këtij rasti nga Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve në të gjitha IEVP-të dhe informimin e punonjësve të stafit shëndetësor mbi gjetjet e Raportit të Komiteti European për Parandalimin e Torturës dhe të Trajtimit ose Dënimit Çnjerëzor dhe Poshtërues.
- Marrjen e masave nga stafi shëndetësor në IEVP Peqin, për dokumentimin e dëmtimeve trupore dhe raportimin e rasteve të përdorimit të forcës në kohë dhe pa vonesa.
- Marrjen e masave për nxjerrjen e përgjegjësive ligjore për mosraportimin dhe mosdhënien e ndihmës mjekësore në kohë, e cila përbën shkelje të rëndë disiplinore.
- Marrjen e masave për sistemimin e të dënuarit Q.GJ., duke u bazuar në “Rregulloren e Përgjithshme të Burgjeve”.

Me shkresën kthim përgjigje, nr.728 prot, 17.07.2024 IEVP Peqin na bën me dije se ky rekomandim kishte gjetur zbatim dhe ky i burgosur ishte akomoduar vetëm në dhomë.

Rekomandim në lidhje me pretendimet për veprim të dhunshëm të kryera nga forcat operacionale të Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve, IEVP Peqin në datë 08.05.2024 - Institucioni i Avokatit të Popullit, në mbështetje të nenit 13, të ligjit nr.8454, datë 4.2.1999 “Për Avokatin e Popullit”, të ndryshuar, nisi me iniciativë një hetim administrativ lidhur me raportimet në media në datën 07.05.2024, se në Burgun e Peqinit ndaj të burgosurve ishte ushtruar dhunë. Në kuadër të hetimit administrativ ndihmëskomisionerët e Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës, verifikuan në IEVP Peqin në datën 08.05.2024, situatën e të burgosurve, si dhe pretendimet e bëra publike nga media. Po ashtu janë kryer veprimet e nevojshme hetimore si: marrja e deklarimeve të të burgosurve të Godinës B, Sektori nr.1, ‘Siguri e lartë’, ku pretendohet se ishte ushtruar dhuna, deklarimet e të dënuarve të tjerë, verifikimi i kamerave në institucion, si dhe u mor informacion i detajuar nga shefi i sigurisë dhe drejtuesi i institucionit.

Nga inspektimi në IEVP Peqin në datën 08.05.2024 u konstatua se:

- Forca Operacionale në DPB nuk kishin shfaqur sjellje etike e profesionale në kryerjen e detyrës, e manifestuar kjo në tejkalim të ushtrimit të detyrës, duke kryer veprime të dhunshme, të pajustificuara, në kundërshtim me Rregulloren e Përgjithshme të Burgjeve.

⁷³<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20IEVP%20Peqin%20rasti%20shtetasit%20Qamil%20Gjolena.pdf>.

- Nga dokumentet e administruara nga I EVP Peqin, rezulton se forcat operationale kanë zbatuar urdhrin e drejtorit të policisë datë 22.04.2024, nr. 6781 prot. “Për kërkimin e sendeve të ndaluara dhe kontrollin e gjendjes dhe funksionimit të elementeve të sigurisë” në I EVP Peqin.
- Nga verifikimi i dokumentacionit rezulton një neglizhencë e theksuar nga stafi shëndetësor për kryerjen e kontroleve të vazhdueshme shëndetësore të të burgosurve, ndaj të cilëve është ushtruar forcë fizike dhe lënien e shënimeve përkatëse në kartelën klinike të tyre. Punonjësit e informacionit nuk kanë njoftuar menjëherë mjekun lidhur me incidentin e ndodhur dhe personat janë këqyrur nga stafi shëndetësor me vonesë prej 4-5 orësh.⁷⁴

Sa më sipër, Avokati i Popullit rekomandoi:⁷⁵

- Marrjen e masave për analizimin e veprimeve të kryera nga forcat operationale të Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve, nxjerrjen e përgjegjësisë dhe marrjen e masave disiplinore ndaj personave përgjegjës.
- Marrjen e masave për zbatimin me korrektësi e në zbatim të ligjit, të procedurave lidhur me konstatimin e raportimin e përdorimit të forcës, gjatë kryerjes së veprimeve me të burgosurit.
- Përgjithësimin e këtij rasti nga Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve në të gjitha I EVP-të dhe informimin e punonjësve të stafit shëndetësor mbi gjetjet e Raportit të Komitetit Europian për Parandalimin e Torturës dhe të Trajtimit ose Dënimit Çnjerëzor dhe Poshtërues (KPT) dhe rekomandimet në lidhje me dokumentimin e dëmtimeve trupore dhe raportimin e rasteve të përdorimit të forcës.
- Marrjen e masave nga punonjësit e stafit shëndetësor të Institucionit të Ekzekutimit të Vendimeve Penale Peqin, për kryerjen e kontrollit të vazhdueshëm shëndetësor të të burgosurve, ndaj të cilëve ushtrohet forcë fizike dhe lënien e shënimeve përkatëse në kartelën klinike të tyre, qoftë edhe në rastin kur tek ata nuk konstatohet asnjë dëmtim, apo lëndim fizik.

Lidhur me këto rekomandime Institucioni i Avokatit të Popullit *nuk ka një përgjigje* nga Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve dhe I EVP Peqin.

Rekomandime mbi zhvillimin e kurseve profesionale në Burgje dhe zbatimin efektiv i “Marrëveshjes së Bashkëpunimit nr. 17028/1 prot, datë 06.11.2024, ndërmjet Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve dhe Agjencisë Kombëtare të Punësimit Aftësive në të gjitha I EVP-të”
- Avokati i Popullit ka nisur me iniciativë një hetim administrativ lidhur me zhvillimin e kurseve profesionale në kuadër të veprimtarisë riintegruese të sistemit penitenciar.

⁷⁴ Regullorja e përgjithshme e Burgjeve: Neni 96 “Përdorimi i forcës dhe mjeteve të kufizimit fizik” pika.8, “Në rast të dëmtimit fizik, të burgosurit i jepet menjëherë ndihma mjekësore, e cila pasqyrohet në kartelën shëndetësore”.

⁷⁵ <https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20per%20ushtrimin%20e%20forces%20ievp%20peqin.pdf>

Nga inspektimet e kryera përgjatë vitit 2024 në Institucionet e Ekzekutimit të Vendimeve Penale ka rezultuar se nga 18 IEVP të inspektuara, në 10 prej tyre zhvilloheshin kurse profesionale, e më konkretisht në institucionet IEVP Fushë Krujë, IEVP Peqin, IEVP Drenovë, IEVP Fier, IEVP Berat, IEVP Vlorë, IEVP Reç, IEVP Kavajë, IEVP Durrës, kurse për ‘Kujdestarinë Sociale’, gjuhën italiane, gjuhën angleze, si dhe për specialitete si: hidraulik, elektrikist, etj. Ndërsa, në 8 IEVP nuk zhvilloheshin kurse profesionale, për arsye të mungesës së infrastrukturës, apo mungesës së bashkëpunimit me qendrat profesionale. Më konkretisht këto institucione ishin: IEVP ‘Jordan Misja’ Tiranë, IEVP Burrel, IEVP Tepelenë, IEVP ‘Mine Peza’ Tiranë, IEVP Kukës, IEVP Rrogozhinë, IEVP Pojskë dhe IEVP Lushnje, duke mos garantuar një aspekt të rëndësishëm të rehabilitimit të të burgosurve, sipas ligjit nr. 81/2020 “Për trajtimin dhe të drejtat e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve”. Përsa i përket IEVP Pojskë në Pogradec, burgut të grave, për shkak se është ndërtuar rishtazi konstatohet se disponon ambientet e duhura për zhvillimin e kurseve profesionale, por ka një mungesë bashkëpunimi me qendrat profesionale. Ndërkohë, në IEVP ‘Jordan Misja’ Tiranë dhe ‘Mine Peza’ Tiranë konstatohet se ka mungesë ambientesh për zhvillimin e kurseve.

Nga të dhënat e administruara përgjatë inspektimeve numri i të burgosurve prezent përgjatë inspektimeve ka rezultuar në shifrën 4,447 persona të privuar nga liria në sistemin penitenciar, vetëm 164 të burgosur kanë marrë pjesë në kurset profesionale. Kjo shifër përbën 3.7% të numrit të përgjithshëm të tyre.

Avokati i Popullit, si nxitës i standardeve më të larta të të drejtave dhe lirive të njeriut në vend, ka kërkuar zbatimin efektiv të Marrëveshjes së Bashkëpunimit ndërmjet Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve dhe Agjencisë Kombëtare të Punësimit dhe Aftësive, në të gjitha IEVP-të. Qëllimet e dënimit me burgim, ose masave të ngjashme privuese nga liria e një personi, janë kryesisht mbrojtja e shoqërisë nga krimi dhe reduktimi i recidivizmit. Këto qëllime mund të arrihen vetëm nëse periudha e burgimit përdoret për të siguruar, për aq sa është e mundur, riintegrimin e këtyre personave në shoqëri pas lirimit, në mënyrë që ata të mund të bëjnë një jetë që bazohet në ligj dhe pavarësi financiare për jetesë.⁷⁶

Sa më sipër, Avokati i Popullit ka rekomanduar:⁷⁷

- Marrjen e masave të menjëhershme për bashkërendimin e punës nga strukturat e Drejtorisë së Burgjeve dhe Agjencisë Kombëtare të Punësimit dhe Aftësive (AKPA) për zhvillimin në mënyrë efektive të kurseve profesionale në Institucionet e Ekzekutimit të Vendimeve Penale.

⁷⁶ Rregullat standarde minimale të Kombeve të Bashkuara për trajtimin e të burgosurve (rregullat e Nelson Mandela) rregulli nr. 4.

⁷⁷ <https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Kurset%20profesionale%2011.02.2025.pdf>

- Marrjen e masave nga Agjencia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive (AKPA) për sigurimin e ofrimit të kurseve profesionale afatshkurtra në të gjitha Institucionet e Ekzekutimit të Vendimeve Penale në vend.
- Marrjen e masave nga Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve bazuar në “Marrëveshjen e Bashkëpunimit (nr. 17028/1 prot, datë 06.11.2024), ndërmjet Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve dhe Agjencisë Kombëtare të Punësimit Aftësive”, për planifikimin dhe organizimin e numrit të të burgosurve, që do të marrin pjesë në kurse profesionale për çdo IEVP, si dhe motivimin e të burgosurve nëpërmjet politikave incentivuese, që do të lidhen edhe me lejet shpërblyese.
- Marrjen e masave për të informuar Avokatin e Popullit në vazhdimësi, lidhur me ecurinë e këtij procesi nga Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve dhe Agjencia Kombëtare e Punësimit (AKPA).

Me shkresën nr.20034/1prot, datë 09.01.2025, Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve na bën me dije se aktualisht janë në bashkëpunim të ngushtë me AKPA dhe drejtoritë rajonale të formimit profesional, për përmbushjen e përgjegjësiqe që burojnë nga marrëveshja dhe fillimin e procesit të formimit profesional të të burgosurve.

Rekomandime për garantimin e lirive dhe të drejtave të njeriut gjatë shoqërimit të personave në mjediset policore, sipas respektimit të standardeve të përcaktuara në nenin 19, të ligjit nr.82/2024 “Për Policinë e Shtetit” - Avokati i Popullit, në rolin e Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës, vlerëson uljen e kohës së ndalimit të përkohshëm, në stacionet policore. Ky ndryshim është parashikuar në ligjin e ri për Policinë e Shtetit nr. 82/2024, i cili fillon që në momentin kur punonjësi ndalon personin dhe zgjat deri në sqarimin e çështjes, por në asnjë rast më shumë se 5 orë.⁷⁸

Në faqen zyrtare të Agjencisë së Mbikëqyrjes Policore vërehet se ndonëse, ligji i ri për Policinë e Shtetit ka hyrë në fuqi më datë 20.08.2024, kjo strukturë nuk ka reflektuar ndryshimet. Aktualisht në faqen zyrtare⁷⁹ ende është informacioni se afati maksimal i shoqërimit është deri në 10 orë, duke ju referuar ligjit nr. 108/2014 tashmë të shfuqizuar. Gjithashtu, në faqen zyrtare të Policisë së Shtetit konstatohet se mungon publikimi i ligjit të ri të Policisë së Shtetit, si dhe ndërgjegjësimi i publikut lidhur me përmirësimet që ka sjellë ky ligj, lidhur me të drejtat e personave që shoqërohen në organet e Policisë së shtetit.⁸⁰

⁷⁸ Neni 19 Ndalimi i përkohshëm policor i këtij ligji parashikon: Në rastin e ndalimit të përkohshëm policor nuk zbatohen të njëjtat masa me ato për personin e ndaluar ose të arrestuar. Ndalimi i përkohshëm policor fillon që në momentin kur punonjësi ndalon personin dhe zgjat deri në sqarimin e çështjes, por në asnjë rast më shumë se 5 orë. Ligji nr. 82/2024 “Për Policinë e Shtetit”, ka hyrë në fuqi në datë 23.08.2024.

⁷⁹ <https://www.amp.gov.al/faq/sa-kohe-mund-te-mbahet-i-shoqeruar-nje-shtetas-nga-strukturat-e-policise-se-shtetit/>.

⁸⁰ <https://asp.gov.al/baza-ligjore-2/>

Nga monitorimi i ambienteve të Komisariateve në vend, MKPT ka konstatuar se të drejtat e personave të shoqëruar më së shumti zbatohen në mënyrë të rregullt përgjatë orëve të para të shoqërimit në komisariate. Persona të shoqëruar/ndaluar nga policia shpeshherë në orët e para të shoqërimit, kanë pasur qasje në informacionin mbi të drejtat e tyre, të cilat janë shumë të rëndësishme.

Gjithashtu, përgjatë inspektimeve është konstatuar se personave të shoqëruar nga policia ju jepej informacioni për të drejtat e tyre në formë shkresore, që nga fillimi i privimit të lirisë, për të siguruar informim të qartë në lidhje me të drejtat ligjore/procedurale që ata kanë. Mekanizmi Kombëtar për Parandalimin e Torturës ka sugjeruar në vijimësi dhënien e kartës të drejtave që në momentin e hyrjes në komisarariat. Rekomandimi i MKPT-së, në përmbajtjen e tij nënkupton që karta me të drejtat, që gëzojnë personat kur hyjnë në mjediset e policisë, duhet t'u jepet edhe personave që mbahen në dhomat e shoqërimit, pra që në momentet e para të privimit të lirisë. Pasi këtyre personave ju kufizohet liria deri në 5 orë (maksimumi) qëndrimi në dhomat e shoqërimit, ata merren në pyetje nga specialistët e policisë dhe kanë të drejtën për njoftimin e familjarëve të tyre, të drejtën për qasje me avokat mbrojtës, etj.

Në ambientin brenda dhomave të shoqërimit, si dhe në korridore nevojitet afishimi i kartave të reja të drejtave të përditësuara në përputhje me ligjin e ri për policinë e shtetit. Kjo, pasi është konstatuar se në posterat ekzistues, afati maksimal i shoqërimit është 10 orë, gjë që mund të kthehet në keqinformim të personave të shoqëruar. Personat e shoqëruar/ndaluar nga punonjësit e policisë, nënshkruajnë deklaratën që vërteton se morën një kopje të fletës së fakteve me të drejtat e tyre, në përfundim të procesit së marrjes në pyetje në organin e policisë.

Sipas gjetjeve të MKPT-së, fleta shpjeguese me të drejtat e personave të ndaluar u jepet atyre në fund të procesit të marrjes në pyetje. Në korridoret e dhomave të shoqërimit mungon lista e avokatëve mbrojtës me numrat e kontaktit të tyre (lista e dërguar nga dhoma e avokatisë për qarkun/bashkinë përkatëse).

Sa më sipër, Avokati i Popullit ka rekomanduar:⁸¹

- Marrjen e masave të nevojshme nga Agjencia e Mbikëqyrjes Policore për të njoftuar/udhëzuar qytetarët lidhur me ndryshimin e ligjit për Policinë e Shtetit.
- Marrjen e masave nga Drejtori i Përgjithshëm i Policisë së Shtetit, për ndryshimin e urdhrit nr.894, datë 19.07.2022, për miratimin e procedurës standarde “Rregullat për trajtimin e shtetasve që shoqërohen në mjediset e policisë”, duke patur parasysh ndryshimet në ligjin nr.82/2024 “Për Policinë e Shtetit”.

⁸¹ [Ndryshimi i orëve të shoqërimit 08.11.2024.pdf \(avokatipopullit.gov.al\)](#)

- Marrjen e masave nga Drejtori i Përgjithshëm i Policisë së Shtetit për ndryshimin e Urdhrit nr. 367, datë 19.02.2024 “Për respektimin dhe garantimin e të drejtës së personave të shoqëruar, për t’u informuar për të drejtat e tyre ligjore, në ambientet e Policisë së Shtetit”, (së bashku me letrat e të drejtave).
- Marrjen e masave nga Drejtori i Përgjithshëm i Policisë së Shtetit për zbatimin e rekomandimeve të Avokatit të Popullit dhe Komitetit Europian për Parandalimin e Torturës dhe të Trajtimit ose Dënimit Çnjerëzor dhe Poshtëruar (KPT), për respektimin dhe garantimin e të drejtës të personave të privuar nga liria, si të shoqëruar dhe arrestuar (madhorë dhe të mitur), për t’u informuar me të drejtat që ju njeh ligji, gjatë mbajtjes e trajtimit në ambientet e Policisë së Shtetit.

Ky Rekomandim është pranuar nga Agjencia e Mbikëqyrjes Policore, e cila me shkresën nr. 4922/1 prot., datë 12.12.2024 bën me dije se do të planifikojë inspekte me fokus *“verifikimin e ligjshmërisë dhe rregullsisë së shoqërimit, ndalimit apo arrestimit të individëve, nën dritën e ndryshimeve të reja ligjore”*.

3.4.4. Niveli i respektimit të të drejtave të personave në Spitalet Psikiatrike

Gjatë vitit 2024, Avokati i Popullit, në rolin e Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës ka inspektuar institucionet e shëndetit mendor si, Spitali Psikiatrik Vlorë, Spitali Psikiatrik Shkodër, Spitali Psikiatrik Elbasan, IEVP Lezhë, Instituti i Veçantë Shëndetësor i të Burgosurve (IVSHB) dhe Spitali Psikiatrik “Xhavit Gjata” Tiranë.

Nga këto inspekte, problematikat kryesore të konstatuara janë:

- Mungesa e kushteve strukturore të përshtatshme për trajtimin dhe rikuperimin e të sëmurëve në Spitalin Psikiatrik “Sadik Dinçi” në Elbasan, Spitalin Psikiatrik “Xhavit Gjata” në Tiranë dhe Spitalin me shtretër në Shkodër.
- Mungesa e aktiviteteve rikuperuese, apo ambienteve të zhvillimit të aftësive okupacionale në Spitalin Psikiatrik “Xhavit Gjata” në Tiranë, Spitalin Psikiatrik “Sadik Dinçi” në Elbasan dhe Spitalin me shtretër në Shkodër.
- Numër i pamjaftueshëm i kapaciteteve për të akomoduar personat në fazë rikuperimi.
- Konstatimi i përsëritur për mungesën e investimeve dhe rikonstruksionit të plotë të godinës së Spitalit Psikiatrik “Sadik Dinçi”, në Elbasan, rekomandim i përsëritur ndër vite nga Avokati i Popullit, si dhe të Spitalit Psikiatrik “Xhavit Gjata”, Tiranë.
- Numri jo i mjaftueshëm në organikat e spitaleve të mjekëve psikiatër, infermierëve “kujdestarë/task forcë”, stafit të sigurisë, sanitarëve dhe berberit, me qëllim ofrimin e një shërbimi të përshtatshëm për specifikat e këtij shërbimi të shëndetit mendor me shtretër. Avokati i Popullit vazhdon të vlerësojë se është i nevojshëm shtimi i menjëhershëm dhe në vitet në vijim i kuotave për specializantë në Psikiatri; riformulimi i kriterëve të punësimit për funksionet klinike ‘kujdestar’ dhe ‘task forcë’, me edukim infermieristik dhe njohuri të thelluara në rehabilitim psikiatrik spitalor, si dhe me aftësi moshore e fizike të

përshtatshme për menaxhimin e axhitimit dhe riskut të lartë, si dhe trajnimin e punonjësve aktualë.

- Mungesa e sistemit monitorues me kamera vëzhgimi në ambientet e përbashkëta të spitaleve psikiatrike.
- Mungesa në krijimin/rikonstruksionin e plotë të dhomave të izolimit, duke i kompletuar ato në përputhje me pikën 4.6 “Infrastruktura e Izolimit”, të “Standardeve të Kufizimit Fizik në Shërbimet e Shëndetit Mendor të Specializuar me Shtretër”.
- Mungesa në pajisjen e spitaleve me mjete të kufizimit mekanik.
- Mungesa e riorganizimit të pavijoneve të pacienteve akutë, më vete.
- Mungesa e kushteve infrastrukturore në pavijone, ngrohje, dushe dhe tualete, në mënyrë që të ofrohet një shërbim sa më dinjitoz i personave që trajtohen në spitalet psikiatrike, si dhe sigurimin e bazës së nevojshme materiale për stafet psiko-sociale.
- Mungesa në trajnimin e stafeve mbështetëse për përdorimin e mjeteve fizike, konform standardeve të parashikuara në paketën e akteve aënligjore të ligjit nr. 44/2012 “Për Shëndetin Mendor”, pika 1.1., si dhe përmirësimin e kushteve aktuale për izolimin e pacientëve me kriza akute.
- Mungesa në medikamente, si dhe marrja e furnizimit të plotë me medikamente të parashikuar nga Spitalet Psikiatrike sipas nevojave.
- Mungesa në pajisje me shtretër dhe dyshekë të rinj, për të gjitha dhomat në Shërbimin e Shëndetit Mendor me Shtretër Shkodër.
- Mungesa e Laboratorëve klinik bio-kimik, si dhe sigurimi i pajisjeve për kabinetet stomatologjike.

Institucioni i Avokatit të Popullit thekson se është e nevojshme që në vazhdimësi të ketë një koordinim brenda strukturave nga të cilat drejtohen shërbimet e psikiatrisë dhe të ketë një angazhim lidhur me analizimin me përgjegjësi dhe zbatimin e rekomandimeve, si dhe rritjen e bashkëpunimit me Institucionin e Avokatit të Popullit. Avokati i Popullit ndër vite ka ngritur shqetësimin se kushtet e jetesës në të cilat janë të akomoduar pacientët me çrregullime të shëndetit mendor në Shqipëri, vazhdojnë të jenë të rënda dhe të papranueshme. Ka një nevojë urgjente për fillimin pa vonesa të rikonstruksionit të Spitalit Psikiatrik “Xhavid Gjata” në Tiranë dhe Spitalit Psikiatrik “Sadik Dinçi” në Elbasan.⁸² Kushtet infrastrukturore luajnë rol të rëndësishëm për mirëqenien e të sëmurëve me çrregullime të shëndetit mendor dhe gjejmë rastin të shprehim vlerësimin për fillimin e proceduarve për rikonstruksionin e Godinave të Spitalit Psikiatrik Tiranë dhe Elbasan, me realizimin e projekteve, proces që duhet të vazhdojë për dhënien e zgjidhjes përfundimtare të këtyre problematikave.

Gjendja dhe trajtimi i personave me probleme të shëndetit mendor në institucionet shëndetësore të sistemit peniteciar IEVP Lezhë - Avokati i Popullit nëpërmjet MKPT-së ka kryer vizita inspektuese në IEVP Lezhë përgjatë vitit 2024, me fokus të veçantë trajtimin dhe respektimin e të

⁸² Inspektim i datës 03.12.2024.

drejtave të personave me çrregullime të shëndetit mendor të transferuar në këtë institucion, sipas dispozitave të parashikuara në ligjin nr. 44/2012 “Për shëndetin mendor”, të ndryshuar, dhe Marrëveshjen e Bashkëpunimit “Për trajtimin e personave me çrregullime të shëndetit mendor me masë mjekësore” ndërmjet Ministrisë së Drejtësisë (MD) dhe Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale (MSHMS).

Në IEVP-së Lezhë janë akomoduar shtetasit me masë ‘mjekim i detyruar’ dhe ‘shtrim i përkohshëm’ me një kapacitet zyrtar prej 280 pacientësh. Në momentin e vizitës kishte 444 pacientë meshkuj, në kushtet e mbipopullimit. Më konkretisht, në muajin prill 2024, Avokati i Popullit konstatoi se në seksionin e personave me masë mjekësore ishin akomoduar në total 444 persona, (nga 418 që ishin në vitin 2023), nga të cilët:

- 308 shtetas, me masë mjekësore ‘mjekim i detyruar’ (nga 233 që ishin në vitin 2023);
- 132 shtetas, me masë mjekësore ‘shtrim i përkohshëm’, (nga 181 në vitin 2023);
- shtetas paraplegjikë, të dënuar me vendim gjykatë nën përkujdesje mjekësore.

Mbyllja e të dënuarve me probleme të shëndetit mendor në institucione të veçanta brenda sistemit penitenciar, përbën *dhunim të rëndë të të drejtave të tyre*, e për këtë qëllim e vlerësojmë të rëndësishëm faktin që IEVP Lezhë konsiderohet ‘institucion tranzitor’, deri në konkretizimin e hapave për ngritjen e Institucionit të Posaçëm Mjekësor.

MKPT si seksion i Avokatit të Popullit, që nga momenti i bërjes publike të raportit të Komitetit për Parandalimin e Torturës në Këshillin e Evropës (KPT) (24 nëntor 2023), në inspektimet periodike të kryera pranë këtyre institucioneve në vijimësi po monitoron hapat e ndjekura nga institucionet për zbatimin e rekomandimeve të KPT-së. KPT gjatë vizitës së tij në Shqipëri në 4-15 Maj 2023, pati në fokus të vazhdueshëm edhe gjendjen e pacientëve psikiatrikë ligjorë dhe të të burgosurve me çrregullime të shëndetit mendor. Në raportin datë 24 nëntor 2023, me rekomandime drejtuar Qeverisë Shqiptare, ka shprehur edhe një herë rezerva në lidhje me ngritjen e Institucionit Mjekësor të Posaçëm duke theksuar se: *“KPT-ja dëshiron të informohet për statusin aktual në lidhje me planifikimin, financimin, planet fizike dhe personelin e ardhshëm të institucionit të posaçëm mjekësor të ardhshëm, si dhe planet e autoriteteve shqiptare në lidhje me ndryshimet legjislative, të lidhura me nenin 46 të Kodit Penal dhe hapjen e ambienteve të kujdesit ambulator për pacientët psikiatrikë ligjorë”*.⁸³

Në raportin e KPT-së të vitit 2023 vazhdojnë të trajtohen me përparësi kushtet në burgje, sigurimi i një mjedisi më të përshtatshëm dhe të personalizuar për pacientët me masë mjekësore, heqja e shtretërve marinar, ushtrimet e përditshme në natyrë në një kohë më të zgjatur, mungesa e stafit mjekësor, mungesa e rregullores, mjetet mjekësore të amortizuara ose në mungesë, kontakti me botën e jashtme, trajnimi fillestar dhe i vazhdueshëm i stafit për parandalimin e dhunës,

⁸³ CPT Report 2023, faqet 5,35,36,37,38,39, si dhe faqet 45-48 <https://rm.coe.int/1680ae233b>.

përmirësimi i praktikës së përdorimit të mjeteve kufizuese, etj. Moszbatimi i përpiktë i rekomandimeve të KPT-së sjell për pasojë mosrespektimin/shkeljen e standardeve të kërkuara dhe gjithëpranuara të të drejtave dhe lirive themelore të njeriut.

Pavarësisht rekomandimeve të vazhdueshme të Avokatit të Popullit, organizatave ndërkombëtare dhe atyre vendase, si dhe disa përpjekjeve nga ana e qeverive ndër vite, për të ndërtuar një institucion të veçantë për personat me masë mjekësore me vendim gjykate, ende edhe sot nuk është arritur asnjë rezultat konkret, përfshirë këtu edhe mosmiratimin e VKM-së, në zbatim të nenit 28/2 të ligjit nr. 44/2012 “Për shëndetin mendor”, të ndryshuar. Në këtë kuadër, në shqyrtimin e rastit *Strazimiri kundër Shqipërisë* (kërkesa nr. 34602/16) Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut, njëzëri ka konstatuar se ka pasur:

- Shkelje të Nenit 3 (ndalimi i trajtimit çnjerëzor ose degradues) të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut, për shkak të kushteve jo të përshtatshme të jetesës në spitalin e burgut, ku kërkuesi u mbajt në paraburgim dhe kujdes të pamjaftueshëm psikiatrik.
- Shkelje të Nenit 5 të Konventës Evropiane (e drejta për liri dhe siguri), në veçanti për shkak të privimit të vazhdueshëm të lirisë në burg në vend të një institucioni mjekësor dhe për shkak se ankesa e tij kundër ndalimit ishte në pritje për shqyrtim përpara Gjykatës së Lartë që nga viti 2016.

GJEDNJ ka konstatuar në veçanti se, autoritetet shqiptare kanë dështuar në afat të gjatë për të ndërtuar një institucion të posaçëm mjekësor për të sëmurët mendorë, të cilët ishin privuar nga liria në fuqinë e trajtimit të detyrueshëm të urdhëruar nga gjykata. Për pasojë, mungesa e këtij institucioni është në kundërshtim me detyrimet e saj ligjore të brendshme dhe përbën problem strukturor, duke i shkaktoar edhe një dëm ekonomik shtetit shqiptar.

3.4.5. Niveli i respektimit të të drejtave në Qendrat e mbyllura për të Huajt, Qendrën Kombëtare Pritëse për Azilkërkuesit si dhe në Qendrën Kombëtare Pritëse të Viktimave të Trafikut
Avokati i Popullit, në rolin e Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës, Trajtimit ose Dënimit të Egër, Çnjerëzor ose Poshtëruar, ka realizuar gjatë vitit 2024 inspektime në qendrat e pritjes të emigrantëve, për të vlerësuar nivelin e respektimit të këtyre të drejtave, nga ku ka rezultuar sa vijon:

Qendra e Mbyllur për të Huajt, Karreç - Avokati i Popullit zhvilloi në datën 23.01.2024, një inspektim në Qendrën e Mbyllur për të Huajt në Karreç,⁸⁴ ku u konstatua se vazhdonin të ishin prezente problematikat si më poshtë:

- Mungesa në staf si: punonjës social, edukator, jurist, mjek, stomatolog përkthyes mungesa të cilat ndikojnë drejtpërdrejt në respektimin e të drejtave të personave të huaj të parregullt në Republikën e Shqipërisë.

⁸⁴ <https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Kare%C3%A7%202024.pdf>.

- Ekspozimi i sendeve të forcës në ambientet e përbashkëta të administruar nga punonjësi i policisë, të cilat ekspozojnë dhunë psikologjike ndaj personave të akomoduar në qendër.
- Mangësi në mirëmbajtje dhe riparime të mobilie, dyerve të dëmtuara, dritareve, etj.
- Problematikë e vazhdueshme mbetet cilësia dhe shumëllojshmëria e ushqimit, si dhe mungesa e rivlerësimit të kuotës ushqimore.
- Nuk ofrohej shërbimi stomatologjik.
- Mungonin zilet e emergjencës në dhomat e fjetjes.
- Lagështira ishte prezent pothuajse në të gjitha ambientet e Qendrës.
- Mungesa e higjienës dhe mungesa e lyerjes së godinës, brenda dhe jashtë, për arsye të dezinfektimit.
- Mungesa në investime, për përmirësime në sistemet hidrosanitare dhe ato elektrike.

Me shkresën nr. 5196/1, prot. datë 21.06.2024, Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit na bën me dije se nevojat për përkthyes, asistencë ligjore, stomatolog dhe edukator, janë zgjidhur sipas nevojave, nëpërmjet bashkëpunimit me strukturat e tjera të Policisë së Shtetit si dhe me mbështetje nga Departamenti për Kufirin dhe Migracionin dhe organizma ndërkombëtarë.

Qendra Kombëtare Pritëse për Azilkërkuesit Babrru, Tiranë⁸⁵ - Avokati i Popullit zhvilloi në datën 30.07.2024 një inspektim në Qendrën Kombëtare Pritëse të Azilkërkuesve, ku konstatua se vazhdonin problematikat si më poshtë:

- Mosrritja e kuotës ditore të trajtimit me ushqim të azilkërkuesve, duke marrë parasysh rritjen e çmimeve të shportës së ushqimeve, si dhe vlerësimin e tyre vit pas viti.
- Mosrishikimi i organikës, duke pasur në vëmendje trendin e lëvizjeve migratore. Vlerësimi për shtimin e organikës me mjek, infermier, kujdestar nate, punëtor mirëmbajtjeje dhe sanitarë, të cilët janë të domosdoshëm për plotësimin e nevojave të Qendrës.
- Mosvënia në dispozicion të personave e dokumentacionit për njohjen me të drejtat dhe rregullat e jetës në këtë Qendër, në një gjuhë të kuptueshme për shtetasit e huaj të akomoduar, gjithashtu dhe të përmirësohet shpërndarja e informacionit për azilkërkuesit dhe grupet vulnerabël.
- Mungesa e vendosjes të postareve në ambientet e qendrës, me të drejtat ligjore të shtetasve të huaj të akomoduar, në gjuhë të ndryshme.
- Mungesa në furnizimin me të gjithë titujt e medikamenteve të urgjencës, në funksion të ruajtjes së shëndetit të personave të akomoduar në qendër.
- Mungesa në etiketimin e kampioneve ushqimorë, sipas përcaktimeve ligjore.
- Mungesa e emërimit të ambienteve të brendshme të qendrës në gjuhën arabe dhe angleze, për tu evidentuar nga të huajt qëllimi i tyre.

Me shkresën nr. 38 prot., datë 13.01.2025 Qendra e pritjes për azil Babrru na bën me dije se, *rekomandimet e adresuara nga institucioni i Avokatit të Popullit janë referuar për zgjidhje pranë*

⁸⁵ <https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20Babru%202024.pdf>.

Ministrisë së Brendshme me shkresat nr. 59 prot., datë 30.01.2024, nr. 63 prot., datë 02.02.2024, dhe është ngritur urdhri nga Ministria e Brendshme me nr. 215 prot., datë 01.11.2024 “Për ngritjen e grupit të punës për rritjen e vlerës së kuotës ditore për trajtimin me ushqim të azilkërkuesve”.

Qendra Kombëtare Pritëse e Viktimave të Trafikut, Linzë - Avokati i Popullit, më datë 31.07.2024 kreu një inspektim në Qendrën Kombëtare Pritëse të Viktimave të Trafikut, Linzë, ku u konstatua se nuk kanë gjetur zgjidhje problematikat e konstatuara nga inspektimet e mëparshme. Më konkretisht:

- Në qendër pozicioni i mjekut është vakant.
- Mungesa në ambientet e qendrës të posterave, me të drejtat ligjore të përfitueseve të akomoduar në qendër.
- Mungon etiketimi i kampionëve ushqimorë sipas përcaktimeve ligjore.
- Nuk ishte bërë kërkesë për shtim fondi buxhetor, me qëllim blerjen e pajisjeve dhe orendive përkatëse.

3.4.6. Niveli i respektimit të të drejtave në Shtëpitë e të Moshuarve Tiranë, Fier, Gjirokastrë, Kavajë, Shkodër

Avokati i Popullit, në rolin e Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës, Trajtimin ose Dënimit të Egër, Çnjerëzor ose Poshtëues, bazuar në nenin 19/1, të ligjit nr. 8454, datë 04.02.1999, “Për Avokatin e Popullit”, të ndryshuar, ka inspektuar për vitin 2024 shtëpitë e të moshuarve në Tiranë, Fier, Gjirokastrë, Kavajë, Shkodër.

Nga këto inspektime u konstatua se këto institucione janë përballur me mungesë të kujdestarëve dhe infermierëve, duke ndikuar negativisht në shërbimet e ofruara për të moshuarit, veçanërisht për ata me sëmundje të rënda, që nuk kryejnë vetëshërbime. Gjithashtu për shkak të stafit të kufizuar, shumë të moshuar nuk kanë marrë vëmendjen e nevojshme për higjienën personale dhe aktivitetet e përditshme, duke përkeqësuar cilësinë e jetesës së tyre. Më konkretisht problematikat e evidentuara në rekomandimet e dërguara, janë sa më poshtë:

Shtëpia e të Moshuarve Tiranë⁸⁶

- Mungesa në organikë të 2 (dy) infermierëve me kohë të plotë, ndërkohë që në organikë parashikohen tre infermierë me kohë të plotë, dhe mungesa e rojes së objektit.
- Nevoja për përmirësim dhe financim të mirëmbajtjes së institucionit dhe blerjeve të pajisjeve përkatëse sipas nevojave.
- Mungesa e një mjedisi terapeutik me pajisje speciale për të moshuarit që janë me probleme shëndetësore.
- Mungesa e trajnimeve për stafin.

⁸⁶[https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20Shtepia%20e%20te%20Moshuarve%20Tirane%202024%20\(4\).pdf](https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20Shtepia%20e%20te%20Moshuarve%20Tirane%202024%20(4).pdf).

- Mosruajtja e kampioneve ushqimorë të etiketuara sipas standardeve të përcaktuara, nga drejtori i Shtëpisë së të Moshuarve Tiranë.

Me shkresën nr.10013/1prot datë 10.01.2025, Drejtoria e Shërbimeve Sociale na bën me dije se Shërbimi Social Shtetëror duke marrë parasysh kërkesat e institucioneve për akordimin e fondeve në projekt-buxhet, ka akorduar një rritje referuar tavaneve përfundimtare të shpenzimeve. Për Shtëpinë e të Moshuarve Tiranë për vitin 2025 do të realizojë investime në pajisje elektrike.

***Shtëpia e të Moshuarve Shkodër*⁸⁷**

- Mosplotësimi i pozicioneve vakante të punës, për dy infermier dhe një psikolog, të parashikuara në organikë, pasi në institucion mungon psikologu dhe ka vetëm një infermier.
- Mungesa në mirëmbajtjen e institucionit dhe blerjen e pajisjeve përkatëse sipas nevojave.
- Nevoja për ngritjen e një qendre socio-sanitare, ku të trajtohen me përkujdesje të moshuarit me probleme të rënda shëndetësore.
- Mungesa e trajnimeve për stafin.

Me shkresën nr. 10012/1 prot., datë 10.01.2025, Drejtoria e Shërbimeve Sociale na bën me dije se, është miratuar nga Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Udhëzimi nr. 168 prot. datë 29.03.2024 “Për miratimin e standardeve të shërbimit të përkujdesit shoqëror për të moshuar në qendrat rezidenciale dhe manuali i zbatimit”. Është ngritur grupi i punës dhe është në proces të pasurimit të standardeve specifike për këtë shërbim.

***Shtëpia e të Moshuarve Gjirokastrë*⁸⁸**

- Mungesa në organikë të psikologut, mjekut me kohë të plotë, si dhe për shtim të numrit të stafit me një fizioterapist.
- Problematika për eliminimin e lagështirës në ambientet e institucionit.
- Nevoja për ngritjen e një qendre socio-sanitare, ku të trajtohen me përkujdesje të moshuarit me probleme të rënda shëndetësore.
- Mungesa në pajisje me shtretër apostafat dhe të dedikuar për kategorinë e të moshuarve me probleme të rënda shëndetësore.

***Shtëpia e të Moshuarve Fier*⁸⁹**

- Nevoja për mirëmbajtje dhe blerjen e pajisjeve përkatëse sipas nevojave.

⁸⁷[https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20Shtepia%20Moshuarve%20Shkoder%202024%20\(4\).pdf](https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20Shtepia%20Moshuarve%20Shkoder%202024%20(4).pdf)

⁸⁸<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/2024%20Sht%C3%ABpia%20e%20t%C3%AB%20moshuarve%20gjirokast%C3%ABr.pdf>

⁸⁹<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Shtepia%20e%20te%20moshuarve%20Fier%202024.pdf>

- Mungesa në staf e 2 infermierëve dhe kujdestarë për turnin e dytë dhe të tretë, si dhe për shtim të numrit të stafit të specializuar me fizioterapist dhe psikolog.
- Nevoja për krijimin e një mjedisi terapeutik me pajisje speciale për të moshuarit që janë me probleme shëndetësore.
- Nevoja për kryerjen e trajnimeve për stafin.

Shtëpia e të moshuarve në Kavajë⁹⁰

- Nevoja për mirëmbajtjen e institucionit dhe blerjen e pajisjeve përkatëse (shtretër, dyshekë dhe karrige me rrota).
- Mungesa në organikë të pozicionit të punës për dy infermierë dhe punësimin me kohë të pjesshme të një mjeku psikiatër.
- Nevoja për zëvendësimin e shtretërve ekzistuese me shtretër të përshtatura për të moshuarit me probleme të rënda shëndetësore në lëvizje, të cilët janë të akomoduar në katin e parë të këtij institucioni.
- Mungesa e trajnimeve për stafin.
- Mungesa e sistemit të ngrohje/ftohjes.
- Mungesa në plotësimin e ambienteve të jashtme dhe pajisjen me stola dhe kënde lojërash për të qëndruar të moshuarit dhe për të zhvilluar aktivitete të ndryshme.

Përsa i përket rekomandimeve të mësipërme Shërbimi Social Shtetëror nisur nga nevojat e institucioneve të përkujdesit shoqëror për përmirësimin e shërbimeve të ofruara ka kërkuar rishikimin e strukturave organizative të këtyre institucioneve pranë Bashkive Fier, Kavajë dhe Gjirokastrë për të sjellë ndryshime apo propozime të strukturës në mënyrë që shërbimi të përmirësohet.

3.5 Respektimi i të drejtave të njeriut nga Prokuroria⁹¹

Kuvendi i Shqipërisë në 10 vitet e fundit ka kryer një reformë gjithëpërfshirëse në drejtësi përmes miratimit të ndryshimeve Kushtetuese së bashku me 27 ligje plotësuese, duke synuar ngritjen, organizimin dhe funksionimin e organeve të reja të drejtësisë në Republikën e Shqipërisë. Në këtë kuadër krijimi i KLP-së, i Strukturës së Posaçme kundër korrupsionit dhe krimit organizuar (SPAK), riorganizimi i organit të Prokurorisë në përputhje me hartën e re të gjyqësorit, etj., ka forcuar autonominë e prokurorëve në rolin e tyre drejtues gjatë gjithë fazës hetimore të procedimeve penale, por gjithashtu ka rritur besimin e publikut tek ky organ, duke thyer mitin e pandëshkueshmërisë ndaj kujt do funksionari publik dhe individi, që ka shkelur apo ka vepruar në kundërshtim me ligjin, si dhe ka rritur transparencën, llogaridhënien dhe informimin e shtetasve

⁹⁰<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Shtepia%20e%20te%20moshuarve%20Kavaje%202024.pdf>

⁹¹ Kjo fushë e së drejtës mbulohet nga Seksioni për policinë, shërbimin sekret, burgjet, Forcat e Armatosura dhe pushtetin gjyqësor në institucionin e Avokatit të Popullit.

në lidhje me veprimtarinë e tyre. Por, sikurse kemi bërë të qartë në gjithë veprimtarinë publike, Avokati i Popullit thekson se është e domosdoshme që veprimtaria hetimore e gjyqësore, duhet të kryhet në përputhje me aktet normative në fuqi dhe duke garantuar respektimin e të drejtave të njeriut gjatë procesit penal.

Avokati i Popullit nëpërmjet këtij raporti vjetor, përpiket të vërë theksin mbi disa problematika që i përkasin disa elementëve të të Drejtave të Njeriut, të garantuara si në nivel kombëtar, ashtu edhe nga konventat ndërkombëtare, për të cilat parashikimet në Kodin e Procedurës Penale, apo mënyra e interpretimit të këtyre parashikimeve, nuk jep garanci të mjaftueshme, ose të kënaqshme. Si institucioni më i lartë kombëtar për mbrojtjen e të drejtave të njeriut, qëllimi ynë kryesor është të inkurajojmë sjelljen proaktive të prokurorëve për të ushtruar më mirë rolin e tyre drejtues në fazat e hetimit penal, duke u fokusuar në aspektet organizative, që mund t'i ndihmojnë ata të përdorin më mirë burimet në dispozicion, ashtu dhe në aspektet praktike, që prokurorët duhet të kenë parasysh gjatë hetimit penal. Organi i Prokurorisë, duhet të ushtrojë kompetencat e tij duke respektuar parimet e procedimit të drejtë, të barabartë, e të rregullt ligjor dhe në mbrojtje të të drejtave dhe lirive themelore të njeriut dhe interesit publik. Cilido ka të drejtë të trajtohet i barabartë përpara ligjit dhe të prezumohet i pafajshëm, deri në momentin kur ndaj tij të jepet një vendim gjyqësor i formës së prerë.

Pavarësisht ngarkesës së madhe të punës, rritja e efikasitetit dhe e efektivitetit të prokurorisë është thelbësore për të garantuar një proces të drejtë të ndjekjes penale dhe për të mbështetur punën e prokurorëve. Duke pasur parasysh problemet praktike me të cilat përballen aktualisht prokurorët, jemi prirur nga vizioni i mirëkuptimit dhe përmirësimit të bashkëpunimit, përdorimit më të mirë të burimeve, përmirësimit të perceptimit publik në punën e prokurorisë dhe rritjes së proaktivitetit të tyre. Shkëmbimi i informacionit me organin e prokurorisë rreth natyrës së ankesave dhe problematikave të trajtuara nga AP-ja, është me rëndësi të madhe. Kjo do të rrisë besimin te qytetari ndaj organit të prokurorisë, do të nxisë një kulturë respekti dhe bashkëpunimi reciprok dhe do të krijojë një qasje të përbashkët në trajtimin e sfidave që lidhen me procesin e hetimit dhe shmangien e burokracirave.

Institucioni i Avokatit të Popullit ka regjistruar dhe trajtuar 66 (gjashtëdhjet e gjashtë) ankesa/kërkesa si dhe raste me iniciativë, të cilat si objekt kanë pasur pretendime të qytetarëve, për shkelje të të drejtave të tyre themelore nga organet e prokurorisë. Rritja e numrit të ankesave të qytetarëve ndaj organit të prokurorisë në veçanti, por dhe sistemit të drejtësisë në tërësi, nuk ishte e papritur për Institucionin e Avokatit të Popullit. Janë të shumta rastet kur qytetarët kanë paraqitur ankesa lidhur me veprimeve hetimore procedurale, por mbi të gjitha me ndryshime të shpeshta të prokurorit të çështjes, ndryshime të cilat kanë sjellë si pasojë zvarritje të procedurës së hetimit, keqinformim lidhur me çështjen, mosnjohim i vendimeve në rastet e mos fillimit të procedimit penal dhe të pushimit të procedimit penal nga ana e prokurorit, etj. Duke analizuar

ankesat e qytetarëve ndaj organit të prokurorisë kemi konstatuar se janë cenuar të drejtat themelore të shtetasve, ku ndër më kryesoret mund të evidentojmë:

- Zvarritje të pajustificuara të hetimit në procedimet penale, e cila ka cenuar të drejtën për një proces të rregullt ligjor.
- Mosdhënie e informacionit si dhe refuzimi për tu njohur me aktet e fashikullit të hetimit palëve në procesin penal, duke cenuar të drejtën për informim, si dhe barazinë e armëve në kuadër të procesit të rregullt ligjor.
- Shkelje të afateve dhe procedurave në ekzekutimin e vendimeve penale, duke cenuar të drejtat dhe liritë e personave të dënuar.
- Mosregjistrimi në regjistrin e procedimeve penale, të emrit të personit ndaj të cilit ngrihet akuza, sipas kallëzimit penal të regjistruar, duke cenuar respektimin e afateve të hetimit, si dhe afatet e arsyeshme për një proces të rregullt ligjor.

E drejta për një proces të rregullt ligjor është një e drejtë kushtetuese e çdo qytetari, e cila e vendos organin procedues para një sërë detyrimesh, duke filluar nga vënja në dijeni e individit për shkakun e akuzës së ngritur ndaj tij, respektimin e të drejtave procedurale dhe zhvillimin e hetimit dhe gjykimit brenda një “afati të arsyeshëm”, pa lejuar zvarritje të papërligjura dhe arbitrare të organit procedues. Respektimi i afateve procedurale të hetimit, është i lidhur drejtpërsëdrejti me të drejtat dhe liritë themelore nga njëra anë, dhe detyrimin për realizimin e një hetimi e gjykimi objektiv, të plotë, të saktë, e të shpejtë nga ana tjetër.

Respektimi i të drejtës së informimit nga organi i prokurorisë do të përmirësonte ndjeshëm aksesin e qytetarëve në drejtësi, do të ndihmonte në rritjen e besimit të publikut në sistemin e drejtësisë, si dhe do të sillte një bashkëpunim më të mirë e të ndërsjelltë të prokurorisë dhe qytetarëve në luftën kundër krimit.

Vlen të theksojmë se në asnjë moment Avokati i Popullit gjatë analizimit dhe shqyrtimit të rasteve që kanë të bëjnë me veprimtarinë e organeve të prokurorisë, nuk ka synuar të ndikojë apo vlerësojë vendimmarrjen e prokurorëve të çështjeve, pasi është e qartë se organi kompetent për shqyrtimin dhe vlerësimin e bazueshmërisë ligjore të këtyre vendimeve është gjykata. Por në të njëjtën kohë rastet e moszbatimit të detyrimeve ligjore të prokurorëve, lidhur me të drejtat e kallëzuesve dhe viktimave në procesin penal, të garantuara nga Kodi i Procedurës Penale, nuk kemi qëndruar indiferentë. Kallëzuesit dhe viktimës së veprës penale, duhet t’u garantohen/realizohen realisht të drejtat e parashikuara në Kodin e Procedurës Penale, e më konkretisht në: nenin 58, pika 1, nenin 326, pika 3, gërmat “d”, “dh”, “e”, “ë”, “f” dhe nenin 329/a, pika 4.

Miratimi dhe hyrja në fuqi e ligjit 33/2024 “Për dhënie amnistie”, u prit me shumë interes nga një numër i madh shtetasish që përfitonin nga zbatimi i këtij ligji, e mbi të gjithë ata të cilët ishin duke vuajtur dënimin në ambientet e Institucioneve të Ekzekutimit të Vendimeve Penale në të gjithë vendin dhe prisnin të rifitonin lirinë. Institucioni i Avokatit të Popullit bazuar në ankesat e shtetasve të cilët vuanin dënimin në IEVP-të në RSH, si dhe në disa raste të ndjekura me iniciativë

apo dhe gjatë inspektimeve në ambientet e vuajtjes së dënimit, ka konstatuar problematika të shumta për sa i përket procedurave të ekzekutimeve të vendimeve penale. Gjatë shqyrtimit të rasteve u evidentua mungesa e bashkëpunimit dhe e koordinimit të veprimeve të organeve të sistemit të drejtësisë, përfshirë këtu gjykatat, prokuroritë, administratën e IEVP-ve, madje dhe Prokurorinë e Përgjithshme dhe Ministrinë e Drejtësisë.

Deri në korrik të vitit 2024, sipas të dhënave të siguruara në rrugë zyrtare nga Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve, evidentoheshin gjithsej 161 raste, ku ka qenë e pamundur të aplikohet amnistia për të dënuarit të cilët duhej të përfitonin dhe kjo për shkak të moszbatimit të afateve ligjore nga ana e organeve të drejtësisë, nga të cilat: 59 raste si pasojë e mosveprimeve nga organi i prokurorisë, 81 raste për procedurat e bashkimit të dënimeve, çështje të shqyrtimeve të tejzgjatura gjyqësore dhe rastet e mbetura për arsye të tjera. Në analizë të këtyre të dhënave, Avokati i Popullit sjell në vëmendje se angazhimi maksimal i strukturave përgjegjëse për mbikëqyrjen dhe përmirësimin e mekanizmave ligjorë, do të përmirësonte procesin e ekzekutimit të vendimeve penale, si një hallkë e rëndësishme e procesit të rregullt ligjor. Avokati i Popullit vlerëson se çështje të tilla ndikojnë drejtpërdrejtë tek besimi i publikut në organin e akuzës, te perceptimi që ligji vepron njësoj për të gjithë, çka përbën një shqetësim madhor te shtetasit e shoqërisë shqiptare, ndaj lind nevoja e adresimit të këtyre problematikave shqetësuese. Aksesit në drejtësi dhe zbatimi me rigorozitet i parimeve bazë të një procesi të rregullt ligjor, duhet të udhëheqin punën dhe veprimtarinë e sistemit të drejtësisë në vend e në veçanti të organit të Prokurorisë.

Në mënyrë të grupuar dhe sipas rëndësisë së cenimit të të drejtave në procesin penal, ankesat e qytetarëve paraqiten si më poshtë:

Zvarritje të pajustificuara në hetimin e procedimeve penale - Ankesat e qytetarëve ndaj prokurorisë për zvarritje në hetimin e procedimeve penale vazhdojnë të mbeten shqetësim dhe të zënë një numër të konsiderueshëm të çështjeve të trajtuara nga institucioni i Avokatit të Popullit lidhur me veprimtarinë e organit të prokurorisë. Arsyt kryesore të zvarritjes në hetimin e procedimeve penale sipas vetë përgjigjeve të prokurorive lidhen kryesisht me:

- numrin e reduktuar të prokurorëve në strukturat e hetimit dhe procedimit penal, dhe shkarkimit të një numri të konsiderueshëm të prokurorëve në kuadër të procesit të vetingut;
- numrin e lartë të çështjeve për një prokuror;
- riorganizimin e zyrave të prokurorisë, në kuadër të implementimit të Hartës Gjyqësore;
- kompleksitetin e çështjeve, sidomos ato që kanë të bëjnë me dhunën në familje, mjekimet e gabuara që kërkojnë një ekspertizë komplekse, apo vepra të tjera të rënda penale;
- zvarritjen në kthimin e përgjigjeve të letërporosive nga autoritetet e drejtësisë të shteteve të huaja;
- mosrespektimin e afateve për dorëzimin e akt-ekspertimeve të urdhëruara;
- komandimet e shpeshta të prokurorëve të çështjeve, në prokurori të tjera për të mbuluar vakancat e krijuara.

Pavarësisht ekzistencës së këtyre faktorëve, gjatë hetimeve tona janë konstatuar raste të *zvarritjeve të pajustificuara* ku në disa raste me muaj të tërë nuk janë kryer veprime hetimore nga organi i akuzës. Ndalemi në disa raste sa shqetësuese por dhe sensitive, të cilat janë përcjellë me ankesë në institucionin e Avokatit të Popullit, por nga ana tjetër janë bërë dhe objekt në media pikërisht për veprimet apo mosveprimet e organit të akuzës.

Një rast i trajtuar nga Avokati i Popullit është rasti i ankueses P.R., e cila ka depozituar një kallëzim penal në 05.04.2023, lidhur me vdekjen e djalit të saj në rrethana të paqarta ndërkohë që ishte i ndaluar në Bllokun e Dhomave të Sigurisë, DVP Tiranë. Ajo ankohet për zvarritje të hetimeve në kuadër të procedimit penal nr. 3283, të vitit 2023, regjistruar në Prokurorinë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë, pasi ka kaluar më shumë se një vit e gjysmë dhe nuk ka asnjë informacion se çfarë veprimesh hetimore janë kryer për këtë rast. Kanë kaluar njëzet e dy muaj nga momenti i regjistrimit të procedimit penal dhe trashëgimtari i viktimës nuk ka asnjë informacion lidhur me këtë procedim, në shkelje të të drejtave procedurale të shtetasve (kallëzuesve/viktimave të veprave penale) të parashikuara nga Kodi Procedurës Penale, konkretisht neni 9/a, neni 58, neni 326, pika 3 dhe neni 329/a, pika 4. Nga ana e prokurorit të çështjes nuk janë respektuar afatet e hetimit dhe ndërkohë ankuesja nuk ka marrë asnjë njoftim lidhur me vendimin e prokurorit për zgjatjen e afatit të hetimeve.

Kjo qasje e organit të prokurorisë duke mohuar aksesin në drejtësi dhe zbatimin me rigorozitet të parimeve bazë të një procesi të rregullt ligjor, nuk ndihmon arritjen e qëllimit të reformës në drejtësi, që është kthimi apo rritja e besimit të qytetarëve te shteti i së drejtës. E drejta për një proces të rregullt ligjor, e vendos organin procedues para një sërë detyrimesh, si në respektimin e të drejtave procedurale dhe zhvillimin e hetimit e gjyqimit brenda një “afati të arsyeshëm”, pa lejuar zvarritje të papërligjura dhe arbitrare prej tij. Ligjvënësi jo pa qëllim ka vendosur afate për kryerjen e veprimeve hetimore, jo vetëm për të garantuar një drejtësi eficiente, por edhe për të administruar në kohë provat dhe faktet nga organi i akuzës, për të bërë të mundur qëllimin final të një procesi penal, si të përcaktimit të autorit të veprës penale, ashtu edhe dhënien e dënimit përkatës.

Avokati i Popullit qëndrimin e tij për këto raste e ka shprehur në rekomandimet drejtuar disa institucioneve si: Këshillit të Lartë të Prokurorisë, Inspektorit të Lartë të Drejtësisë, Prokurorit të Përgjithshëm, Prokurorisë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë, ku kemi kërkuar: Fillimin e procedurave të verifikimit të konstatimeve të bëra nga ana jonë, lidhur me ankesën, për të vlerësuar nëse ka fakte të mjaftueshme për fillimin e hetimit disiplinor për një prokuror pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë.

Moszbatimi i dispozitave procedurale, që parashikojnë dhe rregullojnë të drejtat e palëve në procesin penal, cenimi i të drejtës për informim për sa i përket ecures së hetimeve, apo njohjes

me aktet e fashikullit hetimor - Cenimi i të drejtës për informim gjatë fazës së hetimeve paraprake, ka zënë pjesën më të madhe të numrit të përgjithshëm të çështjeve të trajtuara nga institucioni i Avokatit të Popullit gjatë vitit 2024, lidhur me veprimtarinë e organit të prokurorisë. Konkretisht: mosnjohja me aktet dhe provat (dosjen) mbi bazën e të cilave ngrihen akuzat penale të personit nën hetim, apo të akuzuar, mungesa ose vonesat në njoftimin e palëve për vendimet e marra nga organi i prokurorisë, kryesisht kallëzuesit të veprës penale sidomos në rastet e vendimeve për mosfillim të procedimit penal, mosveprime procedurale nga ana e prokurorit për një kohë të gjatë, mosinformim për kallëzimin e bërë, veprimet e ndjekura për zëvendësimin e prokurorit, sekuestrim i padrejtë i automjetit/pronave, sendeve personale, etj.

Gjithashtu, ka pasur raste dhe të mosinformimit të viktimës së veprës penale, ose trashëgimtarit të tij ligjor, me veprimet hetimore, apo fazën e hetimeve. Është evidentuar se megjithëse ankuesit, persona fizikë e juridikë, në kallëzimet e bëra kanë dhënë adresat e banimit apo punës, adresat elektronike, si dhe numrat e telefonave, nuk kanë marrë njoftime nga organi i prokurorisë me asnjë prej formave të komunikimit (as në rrugë postare, as në rrugë elektronike dhe as nëpërmjet telefonit) duke shkelur kështu të drejtat procedurale të shtetasve (kallëzuesve/viktimave të veprave penale) të parashikuara nga Kodi i Procedurës Penale konkretisht neni 9/a, neni 58, neni 326, pika 3 dhe neni 329/a, pika 4. Kështu, është konstatuar cenimi i të drejtës së qytetarëve për t'u informuar nga organet e prokurorisë. Kjo problematikë lidhet me *qytetarët kallëzues*, të cilët u drejtohen me kërkesë për informacion organeve të prokurorisë për veprimet procedurale që janë kryer lidhur me kallëzimet e bëra në bazë të dispozitave të Kodit të Procedurës Penale, apo se në cilën fazë ndodhen hetimet, por nuk u jepet përgjigje. Kërkesa e ankuesve, kur ata janë njëkohësisht kallëzues dhe viktimë e veprës penale parashikohet në nenet 58/1/e, 326, pika 3 dhe 329/a, pika 4 të Kodit të Procedurës Penale. Në rastet e tjera kur ata janë kallëzues të një vepre penale të kryer jo ndaj tyre për të cilën kanë marrë dijeni, e drejta për të kërkuar informacion bazohet në nenin 326, pika 3 dhe nenin 329/a, pika 4 të Kodit të Procedurës Penale. Gjithashtu, kjo e drejtë bazohet edhe në nenin 23, pika 1, të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, në nenin 10, pika 1, të Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut, si dhe në ligjin nr. 119/2014 “Për të drejtën e informimit”, respektivisht në nenet 1, 2/1/a dhe 3.

Qytetarët nuk janë të informuar lidhur me aktet nënligjore të nxjerra nga Prokurori i Përgjithshëm, ku përcaktohen procedurat për të tërhequr aktet që disponon prokuroria lidhur me një çështje penale ku qytetari është i interesuar, tarifat që duhet të paguajë, duke krijuar kështu pengesa dhe vështirësi në marrjen e informacionit. Ndonëse Prokurori i Përgjithshëm këtë çështje e ka trajtuar në Udhëzimin nr. 5, datë 30.07.2019, “Për marrëdhëniet me publikun në prokuroritë me juridiksion të përgjithshëm”, i cili udhëzon prokurorët se si të balancojnë të drejtën e informimit dhe ruajtjen e sekretit hetimor, ky udhëzim shpesh nuk ka gjetur zbatim.

Në një rast institucioni i Avokatit të Popullit ka trajtuar një ankesë ndaj Prokurorisë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Korçë, në të cilën parashitrohej se ankuesja

R.M., mamaja e viktimës së veprës penale, ndonëse i ishte drejtuar disa herë organit të prokurorisë (si me shkresë, ashtu edhe verbalisht), për t’u informuar lidhur me ecurinë e hetimeve, si dhe për të tërhequr një kopje të akteve të fashikullit hetimor, nuk i është mundur nga Prokuroria. Për këtë qëllim është zhvilluar një hetim administrativ nga Avokati i Popullit. Në përfundim, rezultoi e domosdoshme të mbahej një qëndrim dhe për gjetjet përkatëse i kemi drejtuar rekomandim: Prokurorit të Përgjithshëm, Prokurorisë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Korçë, ku kemi kërkuar:

- Marrjen e masave për respektimin e të drejtës për informim të palëve në proces, si dhe vënien në dispozicion të Institucionit të Avokatit të Popullit të informacionit lidhur me veprimet hetimore të kryera nga Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Korçë për procedimin penal.⁹²

Adresimi i këtij rasti nga ana e Avokatit të Popullit vuri në lëvizje si Prokurorinë e Përgjithshme ashtu dhe Prokurorinë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Korçë. Prokuroria e Përgjithshme na njoftoi se në zbatim të rekomandimit, kishte njoftuar të gjitha organet e prokurorive vendore për respektimin e të drejtave procedurale, që lidhen kryesisht me të drejtën e informimit, si dhe me masat që do të ndërmerren në rastin e mosrespektimit.

Siç e trajtuam dhe në rastin më lart, mbetet shqetësim në punën tonë, mungesa e bashkëpunimit me disa nga organet e prokurorisë, e cila ka konsistuar në disa drejtime si:

- moskthimin e përgjigjeve ndaj institucionit të AP-së.
- vonesa në kthimin e përgjigjeve, të cilat janë përcjellë vetëm pas disa kërkesesh nga ana jonë.
- mosdhënia e informacioneve, ose e informacionit të plotë që ne kemi kërkuar, në kuadër të hetimit administrativ, për trajtimin e ankesave të shtetasve ndaj organit të prokurorisë.

Vlen të përmendim rastet më të përsëritura gjatë këtij viti, që i referohen Prokurorisë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Korçë, Prokurorisë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Lezhë dhe Prokurorisë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë.

Theksojmë se e drejta e informimit dhe afati për marrjen e informacionit të kërkuar janë të sanksionuar si në Kushtetutë dhe në legjislacionin specifik si, ligji nr.119/2014 “Për të drejtën e informimit” dhe ligji nr. 8454, datë 04.02.1999 “Për Avokatin e Popullit”, i ndryshuar, ndaj respektimi i kësaj të drejte, përveçse është një detyrim ligjor për çdo institucion publik, nga ana tjetër ndikon drejtpërdrejtë në perceptimin e qytetarëve për sa i takon transparencës dhe shkallës së korrupsionit në sistemin e drejtësisë. Pavarësisht vështirësive në funksionimin me efikasitet në këto momente të sistemit të drejtësisë për disa nga arsytet që përmendëm më lart, në vlerësimin

⁹² Link : <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/categories/special-issues/prosecution/article>

tonë mosrespektimi i të drejtës së informimit, jo vetëm që vjen në kundërshtim me dispozitat ligjore, por sjell si pasojë zvarritje dhe vonesa në afatet e shqyrtimit të ankesave të shtetasve, të cilët i janë drejtuar institucionit të Avokatit të Popullit. Mosbashkëpunimi i ndërsjellë institucional dhe mungesa e informacionit, sjell pengesa në ushtrimin e detyrave dhe kompetencave që Kushtetuta dhe legjislacioni i kanë caktuar/njohur Avokatit të Popullit, si dhe cenimin e reputacionit të Avokatit të Popullit në publik, por mbi të gjitha cenon besimin e qytetarëve të shteti i së drejtës.

Rastet e vonesave të pajustificuara në ekzekutimin e vendimeve penale nga organi i prokurorisë

- Ankesa të cilat kanë pasur objekt të tyre “zvarritje të procedurave për vënien në ekzekutim të vendimeve penale” kanë qenë pjesë e ankesave të trajtuara dhe në vitet e mëparshme, lidhur me veprimtarinë e organit të prokurorisë, por këtë vit ato kanë zënë një numër të konsiderueshëm, kjo për faktin e aplikimit të amnistisë penale.

Me hyrjen në fuqi të ligjit 33/2024 “Për dhënien e amnistisë” në muajin prill 2024, Institucioni i Avokatit të Popullit bazuar në ankesat e shtetasve të cilët vuanin dënimin në IEVP-të në RSH, si dhe në disa raste të ndjekura me iniciativë, apo dhe gjatë inspektimeve në ambientet e vuajtjes së dënimit, ka konstatuar problematika të shumta përsa i përket procedurave të ekzekutimeve të vendimeve penale. Shumë të dënuar nuk i lanë ambientet e burgimit, apo nuk përfituan nga aplikimi i amnistisë, pasi ndonëse vendimi përfundimtar ishte shpallur para datës 30 mars 2024, ai nuk kishte marrë formë të prerë dhe në shumicën e rasteve vendimi nuk ishte arsyetuar brenda afateve ligjore, ose urdhëri i ekzekutimit nuk ishte lëshuar nga prokurori i çështjes. Mosveprimet e organeve të drejtësisë në shkelje të afateve procedurale të përcaktuara në Kodin e Procedurës Penale, çuan në cenimin e të drejtave themelore të individit, siç është e drejta e lirisë, e drejta për të përfituar falje nga ligji dhe e drejta për një proces të rregullt ligjor. Në tërësinë e rasteve të trajtuara gjatë viti 2024, do të ndalemi vetëm në dy raste, të cilat ilustrjnë situatën që po kalon sistemi i drejtësisë, ku prokurorët nuk arrijnë të menaxhojnë rastet dhe afatet tejkalohen jo më me muaj, por me vite.

Avokati i Popullit shqyrtoi ankesën e shtetasit M.H. i cili ankohej për zvarritje të procedurave për ekzekutimin e vendimit penal të formës së prerë, dhënë ndaj tij nga Gjykata e Shkallës së Parë Kurbin. Ai po ashtu ankohej se nuk kishte asnjë informacion nga organi i prokurorisë lidhur me këtë fakt. Për këtë shkak, këtij shtetasi i ishte mohuar e drejta për të përfituar nga aplikimi i ligjit nr.33/2024 “Për dhënie amnistie”. Administrata e IEVP Malësi e Madhe, ku aktualisht vuante dënimin ky shtetas, nuk mund të vepronte pa pasur të njoftuar zyrtarisht urdhrin e ekzekutimit të organit të prokurorisë. Vendimi i Gjykatës së Shkallës së Parë Kurbin kishte marrë formë të prerë që më datën 21.03.2022 dhe i ishte përcjellë organit të Prokurorisë Lezhë, për të kryer procedurat e ekzekutimit të vendimit (me shkresën nr. 161 prot., datë 24.03.2022), e cila për më shumë se 2 (dy) vite e 8 (tetë) muaj, nuk kishte nxjerrë urdhrin e ekzekutimit të vendimit. Mosveprimet e organit të prokurorisë Lezhë, për më shumë se 2 (dy) vite e 8 (tetë) muaj, për të nxjerrë Urdhrin e

ekzekutimit të vendimit penal, kanë cenuar parimet e një procesi të rregullt ligjor si dhe të drejtat që duhet të gëzonte shtetasi M.H. si person i dënuar, siç janë:

- e drejta për të kaluar nga regjimi i paraburgimit në regjimin e të dënuarve;
- e drejta për t'u transferuar në një IEVP më afër vendbanimit të familjes;
- e drejta për të marrë takim me familjarët pa miratim paraprak të prokurorit;
- e drejta për të përfituar ulje dënimi për sjellje të mirë;
- e drejta për të përfituar leje shpërblyese;
- e drejta për të përfituar nga amnistia dhe për të bashkuar dënimet, apo edhe për t'u liruar me plotësimin e dënimit.

Në këto kushte, Avokati i Popullit duke analizuar rastin nëpërmjet rekomandimit drejtuar institucioneve të Këshillit të Lartë të Prokurorisë; Inspektorit të Lartë të Drejtësisë; Prokurorit të Përgjithshëm; Prokurorisë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Lezhë, shprehu qëndrimin e tij duke kërkuar marrjen e masave të menjëhershme nga Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Lezhë, për nxjerrjen e Urdhrit të ekzekutimit për vendimin penal ndaj shtetasit M.H., si dhe fillimin e procedurave të verifikimit të konstatimeve të bëra nga ana jonë, lidhur me ankesën, për të vlerësuar nëse ka fakte të mjaftueshme për fillimin e hetimit disiplinor për drejtuesin e Prokurorisë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Lezhë.

Theksojmë se në sajë të ndërhyrjes së institucionit të Avokatit të Popullit në rrugë administrative, dhe në përgjigje të rekomandimit, u bë i mundur nxjerrja e Urdhrit të ekzekutimit. Gjithashtu dhe Inspektori i Lartë i Drejtësisë, në përgjigje të rekomandimit u shpreh se ky rast do të shqyrtohej nga ana e tij.

*Rekomandimi u pranua dhe u zbatua plotësisht.*⁹³

Rast i ngjashëm është dhe ankesa e vëllezërve E.H. dhe M.H., të dy këta shtetas të dënuar me vendim të formës së prerë nga Gjykata e Apelit Shkodër, e cila kishte lënë në fuqi vendimin penal nr. 2084, datë 08.11.2021, dhënë ndaj tyre nga Gjykata e Rrethit Gjyqësor Shkodër. Këta shtetas ngritën shqetësimin për vonesa në procedurat për ekzekutimin e vendimit penal, si dhe ankoheshin për mungesën e informacionit nga organi i prokurorisë lidhur me këtë fakt.

Gjithashtu, edhe për këtë rast, Avokati i Popullit ka mbajtur qëndrim dhe nëpërmjet rekomandimit drejtuar institucioneve: Këshillit të Lartë të Prokurorisë, Inspektorit të Lartë të Drejtësisë, Prokurorit të Përgjithshëm, Prokurorisë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Shkodër, shprehu qëndrimin e tij duke kërkuar marrjen e masave të menjëhershme nga Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Shkodër, për nxjerrjen e Urdhrit të ekzekutimit për vendimin penal ndaj shtetasit E.H. dhe M.H., si dhe fillimin e procedurave të verifikimit të konstatimeve të bëra nga ana jonë, lidhur me ankesën, për të

⁹³ Link : <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/categories/special-issues/prosecution/article>.

vlerësuar nëse ka fakte të mjaftueshme për fillimin e hetimit disiplinor për prokurorin e ekzekutimeve të Prokurorisë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Shkodër.

*Rekomandimi u pranua plotësisht dhe organi i prokurorisë urdhëroi ekzekutimin e vendimit penal.*⁹⁴

Reforma në drejtësi tashmë në vitin e saj të tetë, vazhdon të reflektojë vështirësi në funksionimin e sistemit. Është detyrë e gjithë aktorëve, si të pushtetit legjislativ, ekzekutiv dhe institucioneve të drejtësisë, të analizojnë situatën dhe të gjejnë zgjidhje, në mënyrë që t'i ofrojnë qytetarëve drejtësinë e shumëpritur, një drejtësi ku të gjithë të jenë të barabartë përpara ligjit.

Në rastin e ekzekutimeve të vendimeve penale, nëse do t'i referohemi legjislacionit penal, ligjit nr. 79/2020 “Për ekzekutimin e vendimeve penale”, VKM nr. 434, datë 15.07.2021 “Për përcaktimin e kriterëve për zgjedhjen e anëtarëve, si dhe të rregullave të hollësishme për organizimin dhe funksionimin e Komisionit të Ekzekutimit të Vendimeve Penale”, konstatojmë se janë shumë institucione, të cilat nëse do të bashkërendonin punën dhe nëse do të bashkëpunonin në formë më interaktive me njëri tjetrin, do të kishim rezultate shumë më pozitive, në respektim të procedurave, efikasitetit dhe respektimit të të drejtave themelore gjatë këtij procesi, veçanërisht për Ministrinë e Drejtësisë, Prokurorinë e Përgjithshme, Prokuroritë pranë Gjykatave të Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm, Drejtorinë e Përgjithshme të Burgjeve dhe IEVP-të, Komisionin e Ekzekutimit të Vendimeve Penale pranë Ministrisë së Drejtësisë.

Rritja e besimit të qytetarëve tek sistemi i drejtësisë mund të realizohet së pari me ndryshimin e qasjes së organit të prokurorisë, sa i takon respektimit të normave procedurale dhe të drejtës për informimi ndaj qytetarëve. Miratimi i reformës në drejtësi dhe zbatimi i saj duhet të garantojnë qëllimin dhe të përmbushë nevojat e shoqërisë tonë për funksionimin e shtetit të së drejtës, arritjen e pavarësisë së sistemit të drejtësisë, si dhe rikthimin e besimit të publikut tek institucionet e këtij sistemi. Nga ana tjetër zvarritja e proceseve gjyqësore me muaj, e madje me vite të tërë, përfshirë këtu dhe fazën e hetimeve apo ekzekutimin e vendimeve penale, mungesa e ndërveprimit të organeve të drejtësisë me qytetarin, ka cenuar të drejtën për akses në drejtësi dhe drejtësinë pa vonesa.

Avokati i Popullit duke qenë i vendosur në realizimin e misionit të tij kushtetues në mbrojtje të lirive dhe të drejtave të çdo qytetari, nga veprimet ose mosveprimet e organeve të administratës publike, përfshirë këtu dhe sistemin gjyqësor, si dhe në angazhimin për të përcjellë standardet më të larta të respektimit të të drejtave themelore të njeriut, do të vazhdojë të monitorojë në vazhdim pushtetin gjyqësor, në lidhje me administrimin e rasteve dhe rekomandojë lidhur me gjetjet. Gjithashtu gjatë këtij viti Avokati i Popullit ka luajtur një rol aktiv në tryezat e organizuara nga

⁹⁴ Link: <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/categories/special-issues/prosecution/article>

organet e sistemit të drejtësisë, ku janë diskutuar temat e rëndësishme të vështirësive që po kalon sistemi pas procesit të vetingut në radhët e magistratëve, përfundimit të fazës së implementimit të Hartës së re Gjyqësore, mangësive të theksuara të infrastrukturës në gjykata dhe prokurori, vështirësi të cilat kanë qenë të konsiderueshme gjatë vitit 2023, por vijuan të jenë të pranishme dhe gjatë vitit 2024.

Avokati i Popullit vlerëson se ka nevojë të vazhdueshme për të rritur numrin e përgjithshëm të prokurorëve si dhe përmirësimin e infrastrukturës për të krijuar premiset e nevojshme të këtij funksioni të rëndësishëm në përputhje me Kushtetutën dhe ligjin.

3.6 E drejta për një proces të rregullt ligjor në sistemin gjyqësor ⁹⁵

Shteti i së drejtës, është një nga shtyllat e demokracisë. Kur veprimet e shtetit bazohen në parimet e shtetit të së drejtës, shtetasit janë më të prirur të kenë besim tek autoritetet dhe të bashkëpunojnë si pjesë e të njëjtës shoqëri. Nëse mungon shteti i së drejtës, njerëzit veprojnë në mënyrë shumë individualiste. Shteti i së drejtës në praktikë do të thotë një sistem ligjor që funksionon mirë, i cili siguron drejtim mbi rregullat bazë, që përcaktojnë funksionimin e organizimit shoqëror dhe që ndihmon në vënien e tyre në praktikë. Me një sistem ligjor jofunksional njerëzit ndihen të pasigurt, ndaj element themelor për krijimin e besimit të publikut, është bindja se rregullat për të cilat bihet dakord në një mënyrë demokratike, duhet të zbatohen nga e gjithë shoqëria, së pari nga strukturat shtetërore.

Sot sistemi i drejtësisë përballet me një sërë vështirësish, mungesa të numrit të gjyqtarëve, stok të lartë dosjesh në gjykatat e të gjitha niveleve, mungesë infrastrukture (si godinave, ashtu edhe bazës materiale) dhe së fundi, por jo për nga rëndësia, shteti shqiptar rrezikon gjobitjen nga Gjykata e Strasburgut për vonesat e shkaktuara palëve. Që nga nisja e reformës në drejtësi, përveç disa arritjeve, *ka pasur qartësisht përkeqësim në lidhje me afatet e gjykimit si dhe pjesëmarrjen e palëve në proces* duke u kthyer gjykimi në apel kryesisht në një gjykim mbi bazë dokumentesh.

Në vlerësim të Avokatit të Popullit, e drejta e gjykimit brenda një afati të arsyeshëm ligjor është një ndër të drejtat themelore të qytetarëve. Për këtë arsye, e drejta e gjykimit brenda një afati të arsyeshëm, nuk është dhe nuk duhet të mbetet një e drejtë apo garanci deklarative, por është standard kushtetues, i garantuar dhe sanksionuar në aktet që përcaktojnë të drejtat dhe liritë themelore të njeriut, si në nivel ndërkombëtar (neni 6, i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut), ashtu edhe në të drejtën e brendshme (neni 42, i Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë). E drejta e aksesit në gjykatë, e drejta për t'u dëgjuar, parimi i barazisë së armëve, parimi i

⁹⁵ Kjo fushë e së drejtës mbulohet nga Seksioni për policinë, shërbimin sekret, burgjet, Forcat e Armatosura dhe pushtetin gjyqësor në institucionin e Avokatit të Popullit.

kontradiktoritetit, si dhe detyrimi i gjykatës për arsyetimin e vendimit gjyqësor janë disa nga elementët thelbësorë për një proces të rregullt ligjor.

Në kuadër të ushtrimit të kompetencave kushtetuese dhe ligjore, Avokati i Popullit i ka kushtuar vëmendje të shtuar funksionimit të sistemit gjyqësor, pas vënies në zbatim të hartës gjyqësore, si dhe në veçanti ecurisë së proceseve gjyqësore, zbardhjes së vendimeve gjyqësore, respektimit të të drejtave procedurale të palëve, etj. Në këtë kuadër, gjatë vitit 2024 pranë institucionit të Avokatit të Popullit, janë administruar dhe trajtuar 146 ankesa në total, të cilat kanë ardhur duke u shtuar në mënyrë të ndjeshme. Nisur nga rastet e trajtuara, natyra e ankesave të administruara, si dhe kryerja e hetimit administrativ, janë evidentuar disa problematika, të cilat po i specifikojmë si më poshtë vijon:

- Vonesa në procedurat gjyqësore (gjykimin e çështjeve gjyqësore dhe vonesa në arsyetimin e vendimeve gjyqësore, respektimin e standardeve të gjykimit të drejtë: ekzekutimin e vendimeve të gjykatave kombëtare, si dhe vonesa dhe/ose mungesa e publikimit të vendimeve). Vonesat në fushën penale kanë cenuar edhe të drejtën e shtetasve të dënuar apo të paraburgosur për përfitimin e tyre nga ligji nr.33/2024 “Për dhënie amnistie”.
- Ngarkesa të gjyqtarëve dhe prokurorëve me çështje për shkak të mungesës së gjyqtarëve/prokurorëve të larguar nga reforma në drejtësi (vetingu), si dhe vënies në zbatim të hartës së re gjyqësore.
- Mbipopullim në paraburgime si rezultat i mosaplikimit të masave të sigurisë alternative nga ana e prokurorisë dhe gjykatës.
- Problematika të theksuara që kanë të bëjnë me të drejtën për një proces të rregullt ligjor, kryesisht lidhur me gjykimin brenda një afati të arsyeshëm.
- Tejzgjatje e gjykimeve, në veçanti në Gjykatën e Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë, Elbasan, Shkodër, si dhe në dy gjykatat e apelit,⁹⁶ ku numri i gjyqtarëve ka qenë shumë më i ulët në raport me numrin që duhet të jetë efektivisht.
- Shqetësime janë adresuar edhe sa i përket aksesit në drejtësi të qytetarëve me vënien në zbatim të hartës gjyqësore, duke theksuar problematikat me të cilat përballen qytetarët.
- Mosarsyetime të vendimeve gjyqësore penale kryesisht nga Gjykata e Apelit të Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë, si dhe mosnxjerrja e urdhrave të ekzekutimit nga prokurori i çështjes.
- Zbatimi i ligjit nr. 33/2024 “Për dhënie amnistie”, u shoqërua me problematika dhe pengesa për të bërë të mundur përfitimin nga ky ligj të të burgosurve.

Prej 1 shkurtit 2023, kur 6 gjykatat e apelit u shkrinë në një të vetme me seli në Tiranë, Gjykata e Apelit e Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë ka vijuar punën me një numër të ulët gjyqtarësh (duke

⁹⁶ <https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20E.R%20-GJAJP.pdf>
<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20-%20Y.B-GJAJP%20333.pdf>
<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20per%20zvarritje%20te%20cesh tjes%20penale%20Gjykates%20se%20Apelit%20te%20Juridiksionit%20te%20Pergjithshem.pdf>

variuar ky numër në periudha të ndryshme nga 25-28 gjyqtarë, nga 78 të miratuar në organikë). Kështu, gjatë hetimeve administrative të kryera pranë kësaj gjykate dhe gjykatave të tjera, rezultoi se vendimet gjyqësore nuk ishin arsyetuar dhe dorëzuar në sekretarinë gjyqësore prej muajsh, e deri në një vit e gjysmë. Po ashtu, është kontaktuar në rrugë zyrtare edhe me prokurorët e ekzekutimeve në prokurori të ndryshme, lidhur me tërheqjen e vendimit të arsyetuar të formës së prerë dhe lëshimin e urdhrave të ekzekutimit, për të bërë të mundur përfitimin nga amnistia të personave përkatës. Lidhur me rastet e evidentuara nga ana jonë, i kemi paraqitur kërkesë për bashkëpunim edhe Inspektorit të Lartë të Drejtësisë.⁹⁷

Avokati i Popullit ka trajtuar me prioritet rastet e lidhura me vonesat në arsyetimin e vendimeve gjyqësore, qofshin ato civile ose penale.⁹⁸ Në disa raste, janë dërguar *rekomandime drejtuar gjykatave* respektive, duke sjellë në vëmendje se vonesat në arsyetimin dhe njoftimin e palëve cenojnë ushtrimin e të drejtës së ankimit ose të rekursit, si dhe në thelb të drejtën për një proces të rregullt ligjor. Problematika dhe pasojat e shpalljes me vonesë të vendimeve gjyqësore kanë gjetur trajtim në jurisprndencën e Gjykatës së Lartë⁹⁹ dhe njëkohësisht edhe nga Gjykata Kushtetuese.¹⁰⁰ Në përfundim janë adresuar *rekomandime drejtuar Këshillit të Lartë Gjyqësor, Inspektorit të Lartë të Drejtësisë dhe gjykatave përkatëse*.¹⁰¹

Me miratimin e ligjit nr. 33/2024 “Për dhënie amnistie”, institucioni i Avokatit të Popullit i kushtoi rëndësi zbatimit të tij në praktikë nga të gjitha institucionet. Avokati i Popullit e vlerëson këtë nismë, por konsideron se kjo zgjidhje është pragmatiste dhe se nevoja për të adresuar problemin e mbipopullimit lidhet me ndryshimet strukturore, që duhet të bëhen në aplikimin e masës së paraburgimit apo burgimit në vend.

Sipas Komiteti European për Parandalimin e Torturës dhe të Trajtimit ose Dënimit Çnjerëzor dhe Poshtërues, duhen bërë përpjekje të mëdha për të kufizuar përdorimin e masës së paraburgimit (masës së sigurimit personal arrest me burg) dhe të shkurtohet koha e kaluar nga të burgosurit në ambientet e paraburgimit, me synim për të ndalur rritjen e vazhdueshme të popullatës së të paraburgosurve dhe për të përmbysur trendin. Ka rezultuar se shtetasit e paraburgosur, për shkak të mosnxjerrjes së urdhrave të ekzekutimit në zbatim të vendimeve gjyqësore të dënimit të tyre, kanë vijuar të qëndrojnë në institucione të paraburgimit, duke iu cenuar disa të drejta që i gëzojnë

⁹⁷ Shkresë dërguar ILD në datë 24.04.2024, “Kërkesë për bashkëpunim në trajtimin dhe verifikimin e ankesave”.

⁹⁸ <https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20per%20arsyetim%20vendimi%20per%20shtetasin%20S.%20M..pdf>
<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20per%20arsyetim%20vendimi%20per%20shtetasin%20F.%20Sh..pdf>

⁹⁹ Vendimet e Gjykatës së Lartë me nr. 38/2013 dhe nr. 84/2013; Vendimi i Kolegjeve të Bashkuara nr. 5, datë 12.12.2013.

¹⁰⁰ Vendimi i Gjykatës Kushtetuese nr. 5/2011.

¹⁰¹ <https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20per%20vonesat%20e%20amnistise%20-%20KLGJ.pdf>

shtetasit e dënuar, si dhe nga ana tjetër, kanë ndikuar në mbipopullimin e këtyre institucioneve dhe kanë cenuar të drejtën e përfitimit nga amnistia.

Në këtë linjë, Avokati i Popullit ka adresuar një sërë rekomandimesh për të sjellë në vëmendje të institucioneve kompetente se duhet vepruar për të marrë masat e nevojshme, për të dhënë drejtësi pa vonesë, duke respektuar standardet e përcaktuara në aktet ndërkombëtare dhe legjislacionin e brendshëm. Këto të drejta janë të lidhura nga pikëpamja organike dhe funksionale me njëra-tjetrën në mënyrë të tillë që cenimi i njërit standard, ndikon në mënyrë të pashmangshme në cenimin e të tjerave.¹⁰² Një zgjatje e tepruar nga seanca e fundit deri në nxjerrjen e një vendimi të arsyetuar mund të cenojë të drejtën e gjykimit pa vonesa të panevojshme dhe të pengojë mundësinë e palëve për të ushtruar në mënyrë të efektshme të drejtën e ankimit. Sa më sipër, si pjesë përbërëse e procesit të rregullt ligjor, ky parim garanton mbrojtjen e të gjitha palëve në procesin gjyqësor ndaj “vonesave të tepruara procedurale”, që në administrimin e drejtësisë rrezikojnë të drejtat e palëve dhe shtetin e së drejtës.

Evidentojmë se problematika të ndjeshme mbeten tejzgjatja e shqyrtimit të çështjeve tepër delikate sikurse janë:

- zgjidhjet e martesës dhe rregullimi i pasojave të tyre si, caktimi i kujdestarisë dhe i detyrimeve ushqimore për fëmijët;
- çështjet që kanë të bëjnë me marrëdhëniet e punës, njohjen e vjetërsisë në punë, njohjen e vërtetësisë apo pavërtetësisë së dokumentit me pasoja juridike sa i përket përfitimit të pensionit, etj.;
- çështjet që kanë të bëjnë me dhënien e masave të sigurisë, etj.

Në përfundim të trajtimit të rasteve të hetuara nga institucioni ynë, janë adresuar rekomandime si organeve të drejtësisë (Këshillit të Lartë Gjyqësor, Inspektorit të Lartë të Drejtësisë), por edhe gjykatave për problematikat e konstatuara. *Ndërkohë, që ka pasur reagim dhe zbatim lidhur me arsyetimin në kohë të vendimeve gjyqësore, ndërsa për sa i përket tejkalimit të afatit të gjykimit të çështjeve gjyqësore, nuk janë marrë masa për zbatimin e rekomandimeve të Avokatit të Popullit,* pavarësisht se janë konstatuar gjykime që presin radhën e gjykimit nga 3-6 vjet vonesë, në Gjykatën Administrative të Apelit dhe Gjykatën e Apelit të Juridiksionit të Përgjithshëm.

Në fokus gjatë këtij viti kanë qenë çështjet gjyqësore lidhur me njohjen e vjetërsisë në punë, si dhe njohjen e vërtetësisë apo pavërtetësisë së dokumentit me pasoja juridike sa i përket përfitimit të pensionit. Janë hartuar disa rekomandime drejtuar gjykatave respektive,¹⁰³ duke kërkuar marrjen

¹⁰² Kjo çështje është trajtuar edhe në Vendimin nr.39, datë 16.03.2017, të Gjykatës Kushtetuese.

¹⁰³ [https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20-%20V.C-GJAJP%20\(3\).pdf](https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20-%20V.C-GJAJP%20(3).pdf)
<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20Gjyqates%20se%20Apelit%20t%20Juridiksionit%20te%20Pergjithshem%20M.GJ.pdf>

e masave të nevojshme për shpejtimin e gjykimit të çështjeve, me qëllim garantimin shtetasve të të drejtave në kuadër të procesit të rregullt ligjor.

Sipas raportit të Këshillit të Lartë Gjyqësor për vitin 2023, *“pjesa më e madhe e gjykatave kanë funksionuar me kapacitet të reduktuar të gjyqtarëve, nën 70%, ndërsa në nivel kombëtar vetëm 60.5% e organikës së gjyqtarëve kanë qenë efektivisht në detyrë gjatë vitit 2023.”* Ngarkesa e punës në gjykata është përballuar nga vetëm 247 gjyqtarë ose 8.94 gjyqtarë për 100,000 banorë. Ky raport është 60% më pak se e normës evropiane e cila është 22.2 gjyqtar për 100,000 banorë.

Norma e likuidimit të çështjeve për Gjykatën e Apelit të Juridiksionit të Përgjithshëm nuk paraqitet e kënaqshme. Vërehet se në krahasim me vitin e mëparshëm ka ulje të likuidimit të çështjeve. Nga të dhënat rezulton se norma e likuidimit të çështjeve civile është ulur me 38% dhe çështjeve penale është ulur me 12.1%.¹⁰⁴ Backlog-u total në Gjykatën e Apelit të Juridiksionit të Përgjithshëm është tepër i lartë. Ngarkesa mesatare për gjyqtar (treguesi ER) krahasuar me një vit më parë është rritur me 56%. Ka rezultuar se rendimenti i gjyqtarëve të apelit është rritur me 8.2%. Ngarkesa në punë për gjyqtarë në Gjykatën e Apelit të Juridiksionit të Përgjithshëm ka qenë shumë e lartë (357 çështje të shqyrtuara për gjyqtar si relator). Ngarkesa e numrit të çështjeve të përfunduara për gjyqtar, ka ndikuar në afatin e arsyetimit të vendimeve gjyqësore dhe si rrjedhojë edhe në kryerjen me vonesë të veprimeve administrative lidhur me komunikimin e vendimeve.

Në vitin 2024 Këshilli i Lartë Gjyqësor hartoi dhe miratoi “Strategjinë kombëtare për uljen e numrit të çështjeve të prapambetura në gjykata (2024-2027)”, por thekson se është patjetër e nevojshme të bashkëpunohet me efektivitet për realizimin e objektivave të synuar në këtë strategji dhe planin e masave të saj, me qëllim uljen e backlog-ut nëpër gjykata. Gjithashtu, Këshilli i Ministrave me VKM nr. 787, datë 18.12.2024 miratoi “Strategjinë Ndërsektoriale të Drejtësisë 2024-2030, të planit të saj të veprimit, si dhe të pasaportës së treguesve”, e cila synon të konsolidojë reformat e mëparshme dhe të harmonizojë sistemin e drejtësisë dhe ta afrojë atë me standardet më të mira të BE-së. Pavarësisht faktit se harta e re gjyqësore është prej dy vitesh një realitet, vazhdon të mbeten sfida: ulja e backlog-ut, plotësimi i vakancave të krijuara në sistemin gjyqësor, rritja e buxhetit gjyqësor sa i përket ngritjes së infrastrukturës së nevojshme (godina dhe burime njerëzore - staf administrative dhe këshilltarë), si dhe përmirësimi i sistemit të menaxhimit të çështjeve.

Avokati i Popullit është i vetëdijshëm se sistemi gjyqësor përballlet me një numër të lartë të çështjeve për trajtim dhe numër të ulët të gjyqtarëve. Po ashtu, konstatojmë se presioni ndaj gjyqtarëve është shumë i lartë dhe se në sistem mungojnë pothuajse ½ e numrit të gjyqtarëve që duhet të jenë sipas organikës. Pra problematikat e mësipërme vijnë për shkak të ngarkesës së

<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20drejtuar%20Gjykates%20Administrative%20te%20Apelit%20per%20ceshtje%20pensioni.pdf>

¹⁰⁴ <https://klgj.al/wp-content/uploads/2024/04/RAPORT-VJETOR-2023.pdf>

tejskajshme të punës me të cilën po përballen gjyqtarët. Përsërisim se në këndvështrimin e Avokatit të Popullit, parimi i gjykimit brenda një afati të arsyeshëm ka rëndësi themelore për gjykimin civil, administrativ dhe atë penal, ndaj duhen marrë masa konkrete për zgjidhjen përfundimtare të kësaj situate.

3.7 *Ndihma juridike falas*¹⁰⁵

“Ndihma juridike” është shërbimi juridik falas i cili garantohet dhe financohet nga shteti për të gjithë individët, pjesë e kategorive vulnerabël dhe/ose me të ardhura të pamjaftueshme, të cilët nuk kanë mundësi të paguajnë një avokat (apo jurist), për të zgjidhur një problematikë të tyre ligjore. Është mision dhe detyrë e shtetit të mundësojë aksesin në drejtësi (të drejtën për të përfituar shërbim ligjor falas për këta individë) duke mbrojtur të drejtat e tyre themelore kushtetuese. Ky shërbim synon t’u garantojë aksesin në drejtësi qytetarëve me të ardhura të pakta, personave të përjashtuar në aspekt social, kategorive e qytetarëve dhe personave të marginalizuar, si dhe atyre të cilët për çfarëdo arsye janë gjendur në pozitë të vështirë ekonomike dhe nuk janë në gjendje të paguajnë avokat, që të mbrojnë të drejtat dhe liritë e tyre të garantuara nga legjislacioni kombëtar dhe standardet ndërkombëtare.

Institucioni i Avokatit të Popullit ka vijuar të trajtojë ankesa/kërkesa të paraqitura në institucion, lidhur me kriteret dhe procedurat që duhen ndjekur për të përfituar ndihmë juridike falas parësore/dytësore, në zbatim të ligjit nr. 111/2017 “Për ndihmën juridike të garantuar nga shteti”, si dhe akteve nënligjore të nxjerra në zbatim të tij.¹⁰⁶ Ankesat/kërkesat e administruara në institucion, lidhur me ofrimin e ndihmës juridike falas janë trajtuar duke këshilluar ankuesit drejtpërdrejt, apo nëpërmjet bashkëpunimit dhe këshillimit me qendrat e ofrimit të shërbimit të ndihmës juridike parësore. Avokati i Popullit së bashku me zyrat e tij rajonale, ka vijuar bashkëpunimin me këto qendra, në kuadër të informimit të qytetarëve për të drejtat dhe detyrimet ligjore, mënyrat për ushtrimin e tyre, ofrimin e asistencës ligjore për plotësimin e formularëve dhe kërkesave për përfitimin e ndihmës juridike dytësore për shtetasit që janë paraqitur pranë tyre.

Janë të shumta aktivitetet me karakter sensibilizues që janë zhvilluar së bashku dhe në ndërveprim me institucionet e tjera, në fushën e zbatimit të ligjit dhe të të drejtave të njeriut. Janë mbajtur disa ditë të hapura me grupe të ndryshme interesi, si dhe aktivitete me qytetarët dhe dhënia konkrete e orientimit dhe këshillimit ligjor, si dhe adresimi i problematikave të tyre. Referimi i rasteve, nga një institucion në tjetrin, sipas fushës së veprimtarisë së tyre, rrit efektivitetin dhe bën të mundur

¹⁰⁵ Kjo fushë e së drejtës mbulohet nga Seksioni për policinë, shërbimin sekret, burgjet, Forcat e Armatosura dhe pushtetin gjyqësor në institucionin e Avokatit të Popullit.

¹⁰⁶ Për vitin 2024 janë trajtuar si këshillime dhe orientime mbi rrugët ligjore që duhet të ndjekin subjektet ankues/kërkues 5800 raste.

që qytetarët të marrin një shërbim më të mirë. Aktualisht në zbatim të nenit 13 të ligjit nr.111/2017 “Për ndihmën juridike të garantuara nga shteti”, ndihma juridike parësore ofrohet nga:

- Qendrat e shërbimit të ndihmës juridike parësore (përmes punonjësve me trajnim të posaçëm);
- Organizatat jofitimprurëse të autorizuar;
- Klinikat ligjore pranë institucioneve të arsimit të lartë.

Qendrat e shërbimit të ndihmës juridike parësore, janë njësi të specializuara për dhënien e ndihmës juridike parësore. Drejtoria e Ndhmës Juridike Falas administron 20 (njëzet) Qendra të Shërbimit të Ndhmës Juridike Parësore, nga të cilat 14 financohen nga buxheti i shtetit dhe 6 prej tyre në bashkëpunim me UNDP në kuadër të projektit “Mbi zgjerimin e shërbimit të ndihmës juridike parësore për gratë dhe burrat në Shqipëri”. Ngritja dhe zgjerimi i qendrave të ndihmës juridike falas parësore, duke siguruar një shpërndarje të drejtë gjeografike, ka qenë një nga rekomandimet e Avokatit të Popullit, me qëllim sigurimin e aksesit në drejtësi për të gjithë qytetarët, pavarësisht vendbanimit të tyre. Nga Ministri i Drejtësisë janë autorizuar 14 organizata jofitimprurëse për ofrimin e ndihmës juridike falas, për periudhën 2024 - 2026.

Për vitin 2024, rreth 5,800 raste janë trajtuar në formën e këshillimeve dhe orientimeve, ku përfshihet edhe ndihma juridike falas, e ofruar nga stafi i Avokatit të Popullit dhe zyrat rajonale, mbi rrugët ligjore që duhet të ndjekin qytetarët për trajtimin e mëtejshëm të çështjeve të tyre.

Drejtoria e Ndhmës Juridike Falas ka lidhur marrëveshje me 13 institucione të Arsimit të Lartë, në Tiranë, Durrës, Shkodër, Vlorë dhe Elbasan. Këto institucione kanë vendosur në dispozicion të qytetarëve zyra të brendshme të përshtatshme për pritjen e shtetasve, të aksesueshme edhe nga persona me aftësi të kufizuara. Klinikat, referuar marrëveshjes së bashkëpunimit, do të ofrojnë shërbimin e ndihmës juridike parësore, sipas standardeve të përcaktuara nga Ministri i Drejtësisë dhe së bashku me qendrat e shërbimit të ndihmës juridike parësore dhe organizatat jofitimprurëse të autorizuar do të ofrojnë ndihmë juridike parësore falas, për çdo subjekt përfitues sipas përcaktimeve të ligjit nr. 111/2017.

Vijon asistimi nëpërmjet platformës ‘Juristionline’ dhe ‘Numrit të Gjelbër’ 08001010. Për të garantuar aksesin e qytetarëve nëpërmjet ndihmës juridike falas, ka mundur për të gjithë qytetarët ofrimin e shërbimeve ligjore online përmes platformës ‘juristionline.al’. Përmes kësaj platforme çdo qytetar ka mundësi të këshillohet dhe informohet lidhur me aktet normative në fuqi, të drejtat dhe detyrimet e subjekteve të ligjit dhe metodat për ushtrimin e këtyre të drejtave në procesin gjyqësor dhe në atë jashtëgjyqësor, dhënien e ndihmës në hartimin dhe përpilimin e dokumenteve të nevojshme për të vënë në lëvizje administratën shtetërore ose për të kërkuar ndihmë juridike dytësore. Kjo platformë ka rezultuar e suksesshme, pasi vihet re një numër i konsiderueshëm qytetarësh, të cilët i janë drejtuar me qëllim marrjen e një orientimi ligjor mbi problematikat e tyre. Qytetarët mund të parashtrojnë problematikën e tyre në këtë platformë thjesht

përmes adresimit të një pyetjeje, pa qenë nevoja për të plotësuar të dhëna shtesë të përcaktuara në formularët për përfitimin e ndihmës juridike parësore.¹⁰⁷

3.8 *Të drejtat e ish të dënuarve dhe përndjekurve politikë nga sistemi komunist*¹⁰⁸

Avokati i Popullit vlerëson se vetëm duke iu qasur me guxim, objektivitet shkencor dhe empati të shkuarës, i shërbehet emancipimit të shoqërisë shqiptare. Kjo shtresë e shoqërisë, të cilët për gjysëm shekulli iu nënshtruan dhunës dhe terrorit komunist, ka vite që vazhdon betejën demokratike e morale, për të drejtat legjitime të saj.

Institucioni i Avokatit të Popullit gjatë punës së tij sikurse edhe në raportet e mëparshme, ka pasur në vëmendje respektimin e të drejtave të ish të dënuarve dhe përndjekurve të regjimit komunist. Janë administruar ankesa dhe kërkesa të ndryshme, me objekt dëmshpërblimin financiar sipas ligjit nr. 9831, datë 12.11.2007 “Për dëmshpërblimin e ish të dënuarve politikë të regjimit komunist”, i ndryshuar, dhe akteve nënligjore në zbatim të tij, po ashtu edhe kërkesa të tjera lidhur me çështjen e gjetjes së vendvarrimeve për familjarët e zhdukur gjatë regjimit komunist.¹⁰⁹

Gjatë vitit 2024, vihet re një bashkëpunim më i mirë nga Ministria e Financave me institucionin e Avokatit të Popullit lidhur me kthimin e përgjigjeve për ankesat e adresuara, duke bërë të mundur sqarimin e ankuesve në kohë dhe zgjidhjen më shpejt të problematikave, apo plotësimin e dokumentacionit nga ana e tyre. Për trajtimin e ankesave dhe kthimin e përgjigjeve për qytetarët, është koordinuar me ministrinë e ngarkuara nga legjislacioni me detyrat përkatëse (Ministrinë e Drejtësisë dhe Ministrinë e Financave).

Lidhur me rehabilitimin e të përndjekurve politikë është parashikuar një zë i veçantë në buxhetin e Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale. Ky buxhet për vitin 2024 ka qenë në vlerën 1,242,419 lekë. Për vitin 2025 është parashikuar një rritje e lehtë e tij në vlerën 1,448,051 lekë. Nga sa më sipër, konstatohet se nuk ka parashikim për miratimin e VKM-së në zbatim të ligjit nr. 9831, datë 12.11.2007 për miratimin e skemës së pensionit të veçantë për të internuarit dhe dëbuarit gjatë regjimit komunist. Përftojmë nga rasti të sjellim në vëmendje se edhe *rekomandimi i Avokatit të Popullit, drejtuar Këshillit të Ministrave*, “Për marrjen e masave të nevojshme nga Këshilli i Ministrave për realizimin efektiv, brenda afateve të arsyeshme, të të drejtave për shtresën e ish të

¹⁰⁷ Në faqen e internetit: https://juristionline.al/?page_id=14190, aplikimet për ndihmë juridike parësore shërbimi ofrohet falas për qytetarët, ndërsa për ndihmën juridike dytësore shërbimi është me pagesë.

¹⁰⁸ Kjo fushë e së drejtës mbulohet nga Seksioni për policinë, shërbimin sekret, burgjet, Forcat e Armatosura dhe pushtetin gjyqësor në institucionin e Avokatit të Popullit.

¹⁰⁹ 9 ankesa dhe 1(një) rast me iniciative/10 raste.

dënuarve/përndjekurve politikë, si dhe përmirësimin e cilësisë së jetesës së kësaj kategorie”,¹¹⁰ ka mbetur pa përgjigje edhe pse kanë kaluar dy vite.

Sipas Raportit Përfundimtar të Auditimit të Kontrollit të Lartë të Shtetit të mbajtur në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë të vitit 2023, vlera e detyrimit të njohur nga shteti shqiptar dhe i papaguar për ish të përndjekurit politikë deri në fund të vitit 2022, rezultonte në vlerën 29,882,175 mijë lekë.¹¹¹ Nëse buxheti dhe çelja e fondit për ish të përndjekurit do të vazhdojë me këtë ritëm apo të ulet më tej, ky detyrim do të mund të shlyhet mesatarisht *pas rreth 30 vitesh*. Shkaku i kësaj zgjatjeje në kohë mbetet buxheti i shtetit, i cili gjendet në pamundësi për ta shpërndarë detyrimin e njohur ndaj ish të përndjekurve, brenda një periudhe më të shkurtër kohore.

Në muajin tetor 2024, Avokati i Popullit ka ndjekur nga afër grevën e një grupi ish të dënuarish politikë të zhvilluar përpara ambienteve të Institutit të ish të Përndjekurve Politikë. Përveç problematikave të tyre të përgjithshme për të cilat Avokati i Popullit është në dijeni, atyre iu morën për trajtim edhe ankesa individuale që kanë të bëjnë me mospërfitimin e pensionit të pleqërisë, papunësinë e tyre dhe të familjarëve të tyre, punën e papaguar në miniera. Rekomandimet e Avokatit të Popullit për vendosjen në vend të të drejtave të kësaj kategorie dhe përfitimin e dëmshpërblimit dhe pensioneve brenda një afati të arsyeshëm nuk kanë gjetur zbatim, për shkak të fondeve të pamjaftueshme në dispozicion, siç është shprehur Ministria e Financave.

E gjejmë me vlerë shprehjen se vetëm “një sqarim i plotë i padrejtësive të së shkuarës” parandalon që e kaluara të bëhet barrë për të ardhmen. Vetëm një shkëputje prej saj bën të mundur “parandalimin e krimeve të ardhshme, krijimin e besimit në një formë të re qeverisëse dhe arritjen e pajtimit të palëve në konflikt”.¹¹²

Theksojmë se mbetet ende e pazgjidhur çështja për kërkimin, gjetjen dhe identifikimin e personave të ekzekutuar, gjatë periudhës së regjimit komunist, të cilëve ende nuk iu është gjetur vend-varrimi. Nisur nga shqetësimet e drejta të pasardhësve, apo familjarëve të të zhdukurve gjatë regjimit komunist, janë mbajtur disa tryeza diskutimesh ku janë theksuar problemet lidhur me këtë çështje, por ende nuk ka një vendimmarrje për ecurinë e këtij procesi. Kujtojmë se institucioni ynë ka hartuar edhe një *Rekomandim të posaçëm përpara disa vitesh për këtë çështje, por nuk ka pasur përgjigje*.

¹¹⁰ <https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Rekomandim%20per%20te%20perndjekurit%20-%20final.pdf>

¹¹¹ <https://panel.klsh.org.al/storage/phpnUmySL.pdf>

¹¹² Për më tepër: https://www.nurembergacademy.org/fileadmin/publications_images/drejtasia-tranzicionale-ne-gjermani-pas-1945-dhe-pas-1990/Drejtasia_Tranzicionale-Versioni_FINAL.pdf

3.9 Ekzekutimi i vendimeve gjyqësore civile dhe administrative¹¹³

Respektimi i parimit të zhvillimit të një procesi të rregullt ligjor, është një nga elementët thelbësor për garantimin e drejtësisë në sistemet juridike. Ky parim përfshin sigurimin që të drejtat dhe detyrimet e individëve, të respektohen nëpërmjet një procedure të qartë dhe të drejtë, e cila duhet të respektojë afate të përcaktuara dhe standarde të caktuara, për të siguruar që ekzekutimi i titujve ekzekutivë të bëhet brenda një afati të arsyeshëm. Në rastin e mosekzekutimit të titullit ekzekutiv brenda një periudhe të arsyeshme, mund të shkaktohen pasoja të rëndësishme, jo vetëm në mosrealizimin e të drejtave ekonomike të të interesuarve, por edhe humbje e besimit të qytetarëve tek sistemi gjyqësor dhe shtimi i barrës financiare për individët dhe institucionet përkatëse. Për këtë arsye, është shumë e rëndësishme që organet përgjegjëse, të ndërmarrin masa për të siguruar një zbatim të shpejtë dhe të rregullt të titujve ekzekutivë, duke respektuar gjithashtu parimin e afateve të arsyeshme, që është një kërkesë themelore, për një sistem juridik efikas dhe të besueshëm.

Procesi i ekzekutimit të titujve ekzekutiv është një procedurë ligjore që synon zbatimin e një vendimi gjyqësor civil, ose të një akti tjetër, p.sh. vendimet gjyqësore administrative, aktet noteriale, etj., që sipas legjislacionit parashikohen si tituj ekzekutiv dhe për ekzekutimin e të cilëve ngarkohet Shërbimi i Përmbarimit Gjyqësor. Ky proces ndodh në rastet kur një palë nuk e plotëson vullnetarisht detyrimin që i është caktuar nga gjykata dhe kur për pasojë kërkohet ndërhyrja e autoriteteve shtetërore, për të siguruar realizimin e të drejtave të fituara në rrugë gjyqësore.

Procesi i ekzekutimit të titujve ekzekutiv¹¹⁴ në përgjithësi has disa probleme dhe vështirësi që ndikojnë në efikasitetin dhe drejtësinë e tij. Disa nga problemet kryesore të konstatuara nga institucioni i Avokatit të Popullit janë:

- **Ngadalësimi i procesit:** Shpesh në rastet e zbatimit të vendimeve administrative, proceset e ekzekutimit ngadalësohen për shkak të procedurave burokratike, mungesës së burimeve financiare e njerëzore, mungesës së eficiencës së Shërbimit të Përmbarimit Gjyqësor, apo edhe vendimit të paqartë të gjykatës.
- **Vështirësitë në identifikimin dhe konfiskimin e pasurisë:** Një problem tjetër i zakonshëm është vështirësia në identifikimin dhe gjetjen e pasurisë që mund të konfiskohet ose shitet, për të plotësuar kërkesat e titullit ekzekutiv. Kjo ndodh kur debitori fsheh pasurinë, ose kur pasuria bën pjesë të sendet mbi të cilat nuk mund të vendoset masa e sekuestrës.

¹¹³ Kjo fushë e së drejtës trajtohet prej Seksionit për organet e administratës qendrore, pushtetit vendor dhe të të tretëve që veprojnë për llogari të tyre.

¹¹⁴ Procesi i ekzekutimit të titujve ekzekutiv që përfshin disa hapa kyç sikurse kërkesa për ekzekutim, njoftimi i palës debitoare dhe Veprimet e ekzekutimit, është i ngarkuar me detyra dhe rregulla specifike, që kërkojnë ndërhyrjen e institucioneve shtetërore dhe garantimin e drejtësisë për individët që kërkojnë mbrojtje ligjore.

- **Mosrespektimi i afateve ligjore:** Shpesh ndodhin vonesa në ekzekutimin e titujve ekzekutivë, për shkak të shkeljeve të afateve ligjore, që mund të vijnë nga vonesa të gjykatës, Shërbimit të Përmbarimit Gjyqësor ose të palëve të përfshira.
- **Dështimi në bashkëpunimin ndërmjet autoriteteve:** Në disa raste, haset mungesë bashkëpunimi midis autoriteteve të ndryshme, siç janë gjykatat, Shërbimi i Përmbarimit Gjyqësor dhe autoritetet e ndryshme, ç’ka e bën procesin më të komplikuar dhe shkakton vonesa.
- **Problemet e komunikimit dhe njoftimit:** Njoftimet e titujve ekzekutivë mund të mos dërgohen në mënyrë të duhur dhe të kohëpaskohshme, gjë që mund të çojë në probleme ligjore dhe të pengojë procesin e ekzekutimit.
- **Mungesa e mbështetjes financiare ose materiale:** Zyrat e përmbarimit shtetëror, në raport me numrin e titujve të vënë në ekzekutim, duhet të kenë burime financiare dhe njerëzore të mjaftueshme për të realizuar ekzekutimin e titujve ekzekutivë në mënyrë të duhur.

Të gjitha këto probleme ndikojnë në procesin efektiv të ekzekutimit të titujve ekzekutivë, ndaj në këto kushte kërkohet marrja e masave në sistemin ligjor, ose përmirësime të procedurave ekzistuese ligjore, për të pasur një proces më të shpejtë dhe më efikas. Në mënyrë të përsëritur, Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, në vendimmarrjet e saj, lidhur me mosekzekutimin e titujve ekzekutivë brenda një afati të arsyeshëm, ka theksuar se kjo situatë përbën një shkelje të të drejtave të njeriut dhe të garancive të së drejtës. Në kontekstin shqiptar, Gjykata Kushtetuese ka theksuar se mosekzekutimi i një vendimi gjyqësor për një periudhë të gjatë, është në kundërshtim me parimet e përcaktuara nga Kushtetuta e Shqipërisë, si dhe me parimet e drejtësisë dhe të barazisë përpara ligjit.

Nga ana tjetër, Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut, ka theksuar në mënyrë të përsëritur se mosekzekutimi i vendimeve gjyqësore dhe vonesat e tejzgjatura për ekzekutimin e këtyre vendimeve, përbëjnë shkelje të nenit 6, të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut, i cili garanton të drejtën për një proces të rregullt ligjor dhe të shpejtë. Kjo ka të bëjë me të drejtën e individëve për të pasur vendime të përfunduara dhe të ekzekutueshme, që mund të garantojnë realizimin e të drejtave të tyre. Në raste të tilla, GJEDNJ ka konstatuar se vonesat e pajustificuara në ekzekutimin e vendimeve nënkuptojnë shkelje të së drejtës për një proces të rregullt ligjor dhe të shpejtë. Gjykata ka shpjeguar gjithashtu, se një proces i rregullt përfshin jo vetëm mundësinë për të pasur një proces të rregullt ligjor, por edhe mundësinë që vendimet të ekzekutohen pa vonesa të paarsyeshme, përndryshe këto shihen si shkelje të të drejtës për një mjet efektiv për mbrojtjen e të drejtave.

Sikurse vitet e shkuara, një numër individësh i janë drejtuar Institucionit të Avokatit të Popullit, duke kërkuar rivendosjen në vend të së drejtës për zhvillimin e një procesi të rregullt ligjor, si rrjedhojë e mosekzekutimit të titujve ekzekutiv brenda një afati të arsyeshëm. Institucioni i Avokatit të Popullit, gjatë vitit 2024, ka trajtuar 12 ankesa, numër i cili është më i ulët krahasimisht

me vitin 2023, nga të cilat 3 ndaj Shërbimit të Përmbarimit Gjyqësor Shtetëror, 5 ndaj Shërbimit të Përmbarimit Gjyqësor Privat dhe 4 ndaj organeve/institucioneve debitore, në të cilat subjektet gjyqësues/kreditorët kanë pretenduar cenimin e parimit për zhvillimin e një procesi të rregullt ligjor, si rrjedhojë e mosëkzekutimit të titujve ekzekutivë brenda një afati të arsyeshëm, nga autoritetet e ngarkuara për zbatimin e tyre. Në procesin e shqyrtimit të rasteve/ankesave të paraqitura ndaj Shërbimit të Përmbarimit Gjyqësor Shtetëror dhe Privat, apo organeve shtetërore debitore, problematikat e konstatuara edhe më herët nga institucioni i Avokatit të Popullit, vijojnë të përsëriten edhe përgjatë vitit 2024, si vijon:

- zvarritje në dhënien e informacionit dhe shpjegimeve të kërkuara prej Institucionit të Avokatit të Popullit, për çështjet në ekzekutim;
- moskryerje/tejzgjatje e pajustificuar e veprimeve përmbimore për ekzekutimin e detyrueshëm të titullit ekzekutiv, në rastet me objekt: ”Detyrim për lirim dhe dorëzim sendi” apo “Detyrim për kryerjen e një veprimi të caktuar”;
- mosbashkëpunim i inspektorateve vendore dhe Inspektoratit Kombëtar, për mbështetjen e Shërbimit të Përmbarimit Gjyqësor, me mjete dhe fuqi punëtore, në procesin e prishjes së ndërtesës për të cilën është vendosur me vendim gjyqësor civil ky detyrim;
- moskryerje prej Shërbimit të Përmbarimit të Gjyqësor, të vendosjes së sanksionit ndaj palës debitore dhe ndaj personave të tjerë, të cilët refuzojnë të kryejnë ekzekutimin e titullit ekzekutiv, nuk respektojnë afatet e ekzekutimit, ose kryejnë të kundërtën e detyrimit të përcaktuar ndaj tyre me vendim të gjykatës;
- mospërcaktimi i “minimumit jetik”, të personit debitor, situatë e cila ka sjellë për pasojë moszbatimin e nenit 533 të Kodit të Procedurës Civile,¹¹⁵ nga Shërbimi i Përmbarimit Gjyqësor. Po kështu, konstatohet moskërkimi pranë gjykatës nga përmbaruesi gjyqësor i çështjes, i caktimit të “pagës së paprekshme”, për debitorin, në kuptim dhe zbatim të nenit 123 të Kodit të Punës,¹¹⁶ në rastet e vendosjes së masës së sekuestros mbi pagën e tij, mosveprim ky që passjell një problem ekzistencial për debitorin dhe familjarët e tij;
- moskryerje e veprimeve të duhura prej autoriteteve të ngarkuara me ligj për ekzekutimin e titujve ekzekutivë, që mundësojnë përmbushjen e detyrimit në të holla nga ana e institucioneve shtetërore, mbi bazën e detyrimit të përcaktuar në vendimin përkatës gjyqësor të formës së prerë;

¹¹⁵ Neni 533, i Kodit të Procedurës Civile “Sekuestroja e pagës së debitorit” parashikon: *“Pasi zbritet kontributi për sigurimet shoqërore dhe taksat mbi të ardhurat, përmbaruesi gjyqësor sekuestron pagën e debitorit, por pa cenuar minimumin jetik, të përcaktuar sipas akteve ligjore dhe nënligjore në fuqi”*.

¹¹⁶ Neni 123, i Kodit të Punës “Paga e paprekshme” parashikon: *“1. Paga konsiderohet e paprekshme në masën që është e nevojshme për të siguruar jetesën e punëmarrësit dhe të familjes së tij. 2. Paga e paprekshme vendoset rast pas rasti nga gjykata. Në vendimin e saj, gjykata merr parasysh shpenzimet e nevojshme për ushqim, qira, veshje, si edhe detyrimet fiskale ose kontributet për sigurime shoqërore të detyrueshme të punëmarrësit dhe të familjes së tij. 3. Kur gjykata vendos që nuk ka mundësi të vlerësojë të gjitha elementet për të përcaktuar pagën e paprekshme, kjo do të jetë e barabartë me pagën minimale në shkallë vendi, të caktuar me vendim të Këshillit të Ministrave”*;

- mungesë vullnetit e autoriteteve të administratës publike, për përmbushjen e detyrimit në të holla të vendosur në vendimin gjyqësor, edhe në kushtet e pasjes së gjendjes në të holla, nga ana e këtyre të fundit.

Në procesin e shqyrtimit të rasteve të administruara, Institucioni i Avokatit të Popullit, ka hartuar një rekomandim, drejtuar përmbaruesit gjyqësor privat të çështjes, lidhur me një ankesë, për mosekzekutimin e një sërë titujsh ekzekutivë ndaj palës debitore Parku i Transportit Urban të Udhëtarëve, Tiranë. Më konkretisht, rezulton se për vite me radhë nuk është përmbushur prej palës debitore detyrimi për dorëzimin e vlerave në të holla palëve kreditore në përputhje me vendimet gjyqësore të formës së prerë të dhëna nga gjykata respektive. Në këtë rast është evidentuar se veprimet përmbarimore për ekzekutim janë drejtuar prej përmbaruesit gjyqësor jo ndaj palës debitore Parku i Transportit Urban të Udhëtarëve, Tiranë, por Bashkisë Tiranë.

Me këtë Rekomandim¹¹⁷ është kërkuar: kryerja e veprimeve përmbarimore ndaj palës debitore Parku i Transportit Urban të Udhëtarëve, Tiranë, për ekzekutimin e titujve ekzekutivë, si dhe informim rreth statusit të ekzekutimit të këtyre titujve ekzekutivë pranë subjektit përfaqësues, Qendrës Kombëtare të Biznesit, si dhe Bashkisë Tiranë. Gjithashtu, është kërkuar lajmërimi i palës debitore apo personit të tretë, Bashkia Tiranë, për deklarimin me shkrim të gjendjes pasurore, si dhe sendet ose kredi që persona të tretë i detyrohen debitorit, verifikimin e gjendjes pasurore të debitorit pranë drejtorisë vendore të Agjencisë Shtetërore të Kadastrës, Bashkisë Tiranë, bankave të nivelit të dytë në Republikën e Shqipërisë, Drejtorisë së Përgjithshme të Shërbimeve të Transportit Rrugor dhe Qendrës Kombëtare të Biznesit.

Sa i përket veprimtarisë së autoriteteve përgjegjëse për ekzekutimin e vendimeve të dhëna prej GjEDNJ-së kundër shtetit shqiptar, megjithëse Avokati i Popullit nuk ka pasur ankesa individuale për trajtim gjatë vitit 2024, sjell në vëmendje Raportin më të fundit Vjetor nr. 18, të Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës “Mbikqyrja e zbatimit të vendimeve të Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut 2024”, në të cilin pasqyrohen të dhënat statistikore për gjendjen aktuale të këtyre vendimeve dhe masave të marra nga shteti shqiptar për këtë qëllim.

Sipas këtij raporti, rezultojnë këto të dhëna statistikore për Shqipërinë:

- *Çështjet e pranuar për mbikqyrje para Komitetit të Ministrave që nga ratifikimi i Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut - 136*
- *Çështjet që janë në pritje për mbikqyrje para Komitetit të Ministrave në datën 31.12.2024 - 58*
- *Çështjet që janë në pritje për mbikqyrje para Komitetit të Ministrave gjatë dhjetë viteve të fundit*

2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024

¹¹⁷ Rekomandim nr. 202400006/6, Shkresa nr. K3/B1-6 prot., 26.12.2024. Ky Rekomandim është pranuar, por ka mbetur i pazbatuar.

49 | 50 | 48 | 37 | 36 | 29 | 31 | 36 | 54 | 58

▪ *Çështjet e mbyllura gjatë dhjetë viteve të fundit*

2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
0	13	4	18	4	10	3	3	4	16

- *Çështje të reja* - Në vitin 2024, Komiteti i Ministrave mori nga GJEDNJ 20 çështje kundër Shqipërisë për mbikëqyrjen e ekzekutimit të tyre (krahasuar me 22 në 2023 dhe 8 në 2022). Nga shkeljet e reja të gjetura nga GJEDNJ në vitin 2024, njëra prej tyre lidhej me shkeljen e mbrojtjes së jetës private dhe familjare, disa me kohëzgjatjen e tepruar të procedurave gjyqësore, dhe disa me mosekzekutimin e vendimeve të brendshme në lidhje me rikthimin e pronës.
- *Çështjet në pritje për mbikqyrje* - Më 31 dhjetor 2024, Komiteti i Ministrave kishte në mbikqyrje për ekzekutim vendimi 58 çështje (krahasuar me 54 çështje në vitin 2023 dhe 36 çështje në vitin 2022), prej të cilave 6 ishin çështje *'leading'* të klasifikuara me procedurë mbikqyrje të zgjeruar (krahasuar me 4 në të dy vitet 2023 dhe 2022), dhe 19 ishin çështje *leading* të klasifikuara me procedurë standarde.¹¹⁸

Në nivel zbatimi të vendimeve të GJEDNJ-së kundër Shqipërisë, referuar shifrave të vendimeve që janë në pritje ende të paekzekutuara, evidentohet se *vendi ynë perfshihet tek 15 shtetet e fundit, nga 46 vende anëtarë të Këshillit të Evropës*. Theksojmë faktin se kjo referencë statistikore është e vetmja që mund të aksesohet në lidhje me situatën dhe nivelin e ekzekutimit të vendimeve të GJEDNJ-së kundër Shqipërisë, përse nuk gjenden të dhëna as në faqen online të institucionit të Avokatit të Shtetit, të Kuvendit të Shqipërisë apo të ndonjë institucioni tjetër.

3.10 Respektimi i të drejtës së pronës¹¹⁹

Respektimi i të drejtës së pronës është një aspekt shumë i rëndësishëm i mbrojtjes së të drejtave themelore të individit në një shtet të së drejtës dhe të zhvillimit të qëndrueshëm të shoqërisë. Kjo e drejtë mbështetet në parimet themelore të drejtësisë dhe barazisë dhe është një garantim për individët dhe organizatat që investimet dhe pronat e tyre të jenë të mbrojtura ligjërisht nga çdo formë abuzimi ose grabitjeje. Pasuritë e paluajtshme janë një burim i rëndësishëm pasurie dhe stabiliteti ekonomik, pasi krijojnë mundësi për zhvillim të bizneseve dhe rritje të kapitalit personal. Respektimi i kësaj të drejte, megjithatë, kërkon që të ekzistojnë mekanizma të forta ligjore dhe

¹¹⁸ Nga çështjet *leading* në procedurë të zgjeruar, 2 prej tyre ishin në pritje për mbikqyrje për pesë vjet ose më shumë; po ashtu, tetë prej çështjeve *leading* me procedurë standarde ishin në pritje për mbikqyrje për pesë vjet ose më shumë (krahasuar me 7 vite kohëzgjatje në 2023 dhe 3 vite kohëzgjatje në 2022).

¹¹⁹ Kjo fushë e së drejtës trajtohet prej Seksionit për organet e administratës qendrore, pushtetit vendor dhe të të tretëve që veprojnë për llogari të tyre.

administrative që të sigurojnë se pronat nuk do të preken pa një procedurë të rregullt ligjore dhe pa respektimin e standardeve të drejta.

Respektimi i të drejtës mbi pasuritë e paluajtshme është i rregulluar nga një sërë ligjesh dhe aktesh nënligjore, që sigurojnë regjistrimin dhe mbrojtjen si të pronësisë private, ashtu edhe të asaj shtetërore. Kjo përfshin një sistem të detajuar të elementëve të regjistrimit të pasurive, që garanton të drejtën e individëve për të pasur dhe transferuar pasuri të paluajtshme, si dhe mekanizma për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve që lidhen me to. Kjo e drejtë është gjithashtu, e lidhur ngushtë me konceptin e stabilitetit shoqëror dhe të investimeve, pasi mbrojtja e pasurive të paluajtshme nxit besimin e qytetarëve dhe investorëve në sistemin ligjor dhe ekonomik të një vendi. Pavarësisht kësaj, sfida të mëdha mbeten në lidhje me zbatimin e këtyre ligjeve, sidomos në fushat ku shkeljet e të drejtave të pronësisë janë më të shpeshta, siç janë ndërtimet pa leje dhe mbivendosjet e titujve të pronësisë të cilat sjellin konflikte pronësie.

Në vlerësimin e institucionit të Avokatit të Popullit, respektimi i të drejtës së pronës është themelor për funksionimin e një shoqërie të drejtë dhe të zhvilluar, dhe kërkon një angazhim të vazhdueshëm për forcimin e legjislacionit dhe zbatimin e tij në mënyrë të barabartë për të gjithë. Problemet e konstatuara që lidhen me veprimtarinë e organeve shtetërore në Shqipëri për regjistrimin e pasurive të paluajtshme janë të shumta dhe kanë të bëjnë kryesisht me tejzgjatjen e procedurave burokratike, mungesën e transparencës, si dhe mangësitë teknologjike e ligjore, të cilat në mënyrë më të detajuar janë:

- **Mungesa e sistemit të integruar dhe të modernizuar:** Regjistrimi i pasurive të paluajtshme shpesh është i shpërndarë në sisteme të ndryshme dhe të paintegruara, duke krijuar mundësi për gabime, pasaktësi dhe manipulime. Pavarësisht përparësive që janë bërë për digjitalizim, proceset janë ende të ngadalta dhe të pasigurta.
- **Shkeljet e pronësisë dhe mbivendosjet e pasurive:** Ndodh shpesh që pasuritë të krijojnë mbivendosje, duke krijuar konfuzion dhe probleme ligjore. Kjo ndodh për shkak të dokumenteve të pasakta, ose mungesës së kontrollit të detajuar nga ana e institucioneve shtetërore.
- **Shkeljet e procedurave ligjore dhe burokracia:** Proceset administrative për regjistrimin e pasurive të paluajtshme shpesh janë të ngadalshme dhe burokratike. Kjo çon në vonesa të konsiderueshme që lënë vend për veprime abuzive në disa raste ose kërkesa për rryshfet për të përshpejtuar procedurat.¹²⁰ Perceptimi i qytetarëve për korrupsion në këtë sektor është shumë i lartë.

¹²⁰ Nga monitorimi i medias kanë rezultuar edhe raste të nisjes së procedimeve penale për nëpunës të DVASHK-ve, si p.sh.: (a) ish drejtuesja A.D. dhe dy ish specialistët E.L. dhe E.S., të DVASHK Sarandë akuzuar për shpërdorim detyre, në maj 2024; (b) D.S. zyrtar i Drejtorisë së Përgjithshme të Agjencisë Shtetërore të Kadastrës, u arrestua në prill 2024, pasi akuzohej edhe për ushtrim të ndikimit të paligjshëm ndaj personave që ushtrojnë funksione publike; (c) ndaj ish drejtuesit të DVASHK Durrës A.K. dhe dy punonjësve të tjerë të këtij institucioni, në nëntor 2024 nisi procedimi për veprën penale të “Shpërdorimit të detyrës”; (d) Në dhjetor 2024, Gjykata e Gjirokastrës dënoi me burgim ish-kreun e Kadastrës Gjirokastrës, F.T., etj.

- ***Përgjegjësia e mangët e institucioneve:*** Shpesh vihet re, se ka mungesë koordinimi dhe përgjegjësie midis institucioneve shtetërore që merren me regjistrimin e pasurive, si p.sh. Agjencisë Shtetërore të Kadastrës (drejtorive vendore të saj), me organet e vetëqeverisjes vendore dhe çdo institucion apo strukturë tjetër, veprimtaria e të cilëve lidhet me çështjet e pronësisë.
- ***Përditësimi i pasurive të paluajtshme dhe informacionit:*** Mungesa e një mekanizmi të efektshëm për përditësimin e informacionit të pasurive të paluajtshme ka ndikuar në saktësinë dhe besueshmërinë e regjistrave. Shpesh, informacioni i regjistruar është i pasaktë, duke krijuar problematika për pronarët.

Me Urdhrin e Kryeministrit nr. 110, datë 16.07.2024, “*Për miratimin e strukturës dhe të organikës së Agjencisë Shtetërore të Kadastrës*”, është rishikuar struktura e Qendrës së Kadastrës Digjitale, si pjesë e strukturës së Agjencisë Shtetërore të Kadastrës. Kjo strukturë, ka funksionuar që prej vitit 2019 dhe është ristrukturuar në vazhdim me disa urdhra të Kryeministrit. Megjithatë, nga ankesat e shqyrtuara gjatë vitit 2024 kemi konstatuar disa problematika që lidhen me statusin e kësaj qendre, kompetencat e saj, si dhe strukturën e parashikuar për organizimin dhe funksionimin e saj. Kjo problematikë po shqyrtohet në vazhdim nga ana e institucionit të Avokatit të Popullit me qëllim që të saktësohet roli i kësaj strukture të krijuar si pjesë e ASHK-së, si dhe të vlerësohet nëse funksionimi i saj ka sjellë në vetvete rritje të efikasitetit të kësaj institucioni.

- ***Problemet me legalizimin dhe regjistrimin e objekteve të ndërtuara pa leje:*** Një tjetër problem i rëndësishëm është regjistrimi i pasurive që janë ndërtuar pa leje, apo që nuk janë përfshirë në regjistrat e pasurive të paluajtshme. Kjo ka çuar në situata të pasigurisë ligjore për pronarët dhe shkelje të të drejtave të pronës. Zgjatja në dekada e procesit të shqyrtimit të vetëdeklarimeve të kryera prej vitit 2005, e deri më sot, vazhdon të kompromentojë këtë proces. ASHK-ja, si organ përgjegjës për përfundimin e proceseve kalimtare administrativo-ligjore, të trajtimit të vetëdeklarimeve etj., nuk rezulton efektive në përfundimin e procesit të shqyrtimit të vetëdeklarimeve të kryera prej vitit 2005, e deri më sot. Nga komunikimi me drejtoritë vendore për rastet objekt shqyrtimi prej Institucionit të Avokatit të Popullit, rezulton një numër i lartë i rasteve në shqyrtim pranë drejtorive vendore.

Këto vonesa janë bërë objekt shqyrtimi edhe nga Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut, si dhe Gjykata Kushtetuese në Shqipëri, të cilat kanë dhënë disa vendime të rëndësishme lidhur me zhvillimin e një procesi të rregullt administrativ nga ana e organeve të administratës publike. Parimi i një procesi të rregullt administrativ është një nga parimet themelore të së drejtës administrative, si në Bashkimin Evropian, ashtu edhe në vendin tonë, me qëllim që të sigurojë se veprimet e administratës publike duhet të jenë të ligjshme, të drejta dhe të bëhen në përputhje me procedurat e përcaktuara. GJEDNJ dhe Gjykata Kushtetuese në Shqipëri, kanë theksuar se nëse organet e administratës nuk respektojnë

këtë parim, ato mund të cenojnë të drejtat e individëve, si dhe mund të cenojnë legjitimitetin e vendimeve administrative.

- **Mungesa e transparencës:** Për të adresuar problematikat e regjistrimit të pasurive të paluajtshme në regjistrat kadastralë kërkohet një reformë e thellë dhe një angazhim më i madh nga ana e autoriteteve shtetërore për të përmirësuar sistemet e regjistrimit, për të rritur transparencën dhe për të siguruar respektimin e ligjit dhe të së drejtës së pronës.

Sikurse vitet e shkuara, numri më i lartë i ankesave ndaj shkeljes të së drejtës së pronësisë, apo mosrespektimit të parimit për zhvillimin e një procesi të rregullt ligjor, adresohet ndaj veprimtarisë së ASHK-së, drejtorive vendore të saj. Numri i ankesave të reja të regjistruara mbetet i lartë lidhur me problematikat që vijojnë të përsëriten, dhe mbeten shqetësuese për individët kërkues (në total 149 ankesa ndaj drejtorive vendore të ASHK-ve).

Referuar legjislacionit të brendshëm dhe atij ndërkombëtar të ratifikuar prej Kuvendit të Republikës së Shqipërisë¹²¹ vërehet se veprimtaria e drejtorive vendore të ASHK-së mbetet problematike. Subjektet ankues, kanë kërkuar ndërhyrjen e institucionit të Avokatit të Popullit për rivendosjen në vend të së drejtës së shkelur. Sjellim në vëmendje se ka një numër të lartë ankesash, të mbartura nga vitet e mëparshme, të cilat vazhdojnë të jenë ende të pazgjidhura. Këto ankesa lidhen me:

- cenimin e parimit të transparencës dhe dhënies së ndihmës aktive nga ana e drejtorive vendore të ASHK-së;
- mosdhënien e aksesit subjektit kërkues/ankues për zhvillim takimi fizikisht në ambientet e drejtorive vendore të ASHK-së;
- mosrespektimin e afateve ligjore në trajtimin e kërkesave/aplikimeve të individëve, duke vonuar në kohë, apo edhe mosdhënien e shërbimeve të parapaguara nga qytetarët;
- mosmarrëveshjet me subjektin kërkues lidhur me depozitimin ose jo të dokumentacionit pranë drejtorive vendore të ASHK-së dhe formës së tij (origjinal/njehsuar me origjinalin apo fotokopje);
- mossigurimin rast pas rasti prej personelit të drejtorive vendore të ASHK-së, që padijenja e palës në rastin e marrjes së shërbimeve pranë tyre të mos përkeqësojë mbrojtjen e të drejtave dhe interesave që pala gëzon sipas ligjit;
- mosofrimin prej drejtorive vendore të ASHK-së të dhënies së shërbimeve jo vetëm në rrugë elektronike, (platforma e-Albania), si detyrim i mirëparashikuar në nenin 10, paragrafi 2, të Kodit të Procedurës Administrative;¹²²

¹²¹ Nenet 41 dhe 42, paragrafi 2 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, neni 1, i Protokollit nr.1 dhe neni 6, paragrafi 1 të Konventës Europiane të të Drejtave të Njeriut, ligji nr. 111/2018 “Për Kadastrën”, ligji nr. 20/2020 “Për përfundimin e procesve kalimtare të pronësisë në Republikën e Shqipërisë”, si dhe aktet e tjera ligjore dhe nënligjore në fuqi.

¹²² Neni 10, paragrafi 2 i Kodit të Procedurës Administrative parashikon se: “Organi publik promovon mundësinë e palës për të aksesuar autoritetin publik në mënyrë elektronike. Kjo mundësi nuk është e lidhur me ndonjë detyrim të palës për të përdorur mjete të komunikimit elektronik”.

- mosbashkëpunimin e drejtorive vendore të ASHK-së për sigurimin e informacionit nga organet e qeverisjes vendore dhe çdo institucion tjetër apo strukturë tjetër shtetërore, veprimtaria e të cilëve lidhet me çështjet e pronësisë, sikurse parashikuar në nenin 68, të ligjit nr. 111/2018 “Për Kadastrën”.¹²³ Këtë detyrim, drejtoritë vendore në jo pak raste, e adresojnë tek subjekti kërkues/aplikues, në procesin e dhënies së shërbimeve ndaj tij;
- detyrimin/kushtëzimin e individit të kryejë aplikime online në platformën e-albania, me tarifë zero lekë (Av0), për vijimin e trajtimit të kërkesës/aplikimit, në kushtet e vonesave në dhënien e shërbimit prej DVASHK-ve;¹²⁴
- mosprocedimin nga ana e drejtorive vendore për rikthimin e tarifës së shërbimit kur gabimisht adresohet kërkimi i shërbimit nga qytetarët, apo në rastet kur shërbimi nuk i është dhënë qytetarit nga ana e këtyre drejtorive;
- formulari i kërkesës/aplikimit elektronik, me anë të të cilit subjekti akseson ASHK-në, drejtoritë vendore, nëpërmjet Platformës e-Albania, përmban shkrim në përmasa të palexueshme;
- moslëshimin në mënyrë të rregullt e në përputhje me aktet nënligjore të dokumentacionit të pronësisë subjekteve pronarë, duke lënë rubrika të paplotësuar;
- mosregjistrimi në regjistrat e pasurive të drejtorive vendore të ASHK-së i akteve administrative, vendimeve administrative/gjyqësore, sipas të cilëve është vendosur për kompensim të pasurisë së paluajtshme të njohur në pronësi subjektit pronar;¹²⁵
- mospërfundimin e regjistrimit të titujve të pronësisë, kryesisht AMTP-ve, për tokat bujqësore të dhëna në pronësi apo përdorim, si dhe përmirësimit të informacionit për to.

Në rastin e ankuesit Th.P. ku pretendohet mosregjistrimi i pasurisë të njohur në pronësi me një vendim gjyqësor të vitit 2011, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Sarandë, prej DVASHK Sarandë, institucioni i Avokatit të Popullit i ka adresuar DVASHK-së Sarandë rekomandimin si vijon.¹²⁶

¹²³ Neni 68 i ligjit nr. 111/2018 “Për Kadastrën” parashikon: “*Bashkëpunimi ndërinstitucional*” 1. ASHK-ja, bashkërendon veprimtarinë me Avokaturën e Shtetit, Autoritetin Shtetëror për Informacionin Gjeohapësinor (ASIG), Arkivin e Shtetit, Arkivin Qendror Teknik të Ndërtimit, organet e vetëqeverisjes vendore dhe çdo institucion apo strukturë tjetër, veprimtaria e të cilit lidhet me çështjet e pronësisë.

2. Çdo institucion shtetëror apo ent tjetër, veprimtaria e të cilit lidhet apo ka përgjegjësi në realizimin e proceseve, sipas këtij ligji apo ligjeve dhe akteve të tjera nënligjore të miratuara, ka për detyrë të bashkëpunojë dhe t’i ofrojë gjithë informacionin e duhur ASHK-së, pa asnjë tarifë”.

¹²⁴ Shtojmë se nga komunikimet me ankuesit jemi informuar se aplikimi AV0 lejohet, deri në 3 raste pas aplikimit fillestar, pavarësisht se nuk kemi gjetur asnjë akt nënligjor që përcakton këtë kufizim

¹²⁵ Neni 193 i Kodit Civil parashikon: “*Duhet të regjistrohen në regjistrin e pasurive të paluajtshme:...* dh) **vendimet e gjykatave ose organeve kompetente shtetërore që përkatësisht përmbajnë fitimin ose njohjen e pronësisë mbi pasuritë e paluajtshme**, pjestimin e pasurive të paluajtshme ose që deklarojnë të pavlefshme veprimet juridike për kalimin e pronësisë të regjistruar më parë rregullisht, si dhe aktet e përmbarimit gjyqësor për sekuestrimin e pasurisë së paluajtshme ose shitjen në ankant të tyre”.

¹²⁶ Rekomandim nr. Dok 202200492/12, shkresa nr. K3/TH3-12 prot., datë 24.12.2024. Për këtë rekomandim nuk ka ende përgjigje.

- Përshpejtimin e procedurave për regjistrimin e titullit të pronësisë, vendimit gjyqësor civil të formës së prerë të dhënë nga Gjykata e Rrethit Gjyqësor Sarandë, në regjistrin e pasurive të paluajtshme, si dhe lëshimin e dokumentacionit të pronësisë në favor të ankuesit Th.P.
- Përshpejtimin e procedurave për përfundimin e shqyrtimit të kërkesës/aplikimit nr. 8855, datë 06.07.2021, të ankuesit.
- Mospërsëritjen e kësaj praktike të kundërligjshme administrative, që rezulton me shkelje të të drejtave të ligjshme, të subjektit privat, për shkak të mosveprimit nga ana e organit publik përgjegjës, për përfundimin e procedurave administrative.

Të tjera çështje që lidhen me mosrespektimin prej DVASHK-ve, të detyrimeve ligjore të parashikuara në legjislacion, vazhdojnë të mbeten edhe përgjatë vitit 2024:

- mosbërja publike, pa kërkesë, e informacionit bazik mbi hartën kadastrale, adresën e pronës, emrin e pronarit, vendimmarrjet e Këshillit të Ministrave, gjykatave ose të dhënavë mbi funksionimin e tregut të pasurive;
- pamundësia e regjistrimit në platformën e-Albania e subjekteve pronarë me shtetësi jo shqiptare;
- zvarritje e tejskajshme pa shkak e procedurës administrative prej drejtorive vendore të ASHK-së në kthimin e përgjigjes Avokatit të Popullit për kërkesat apo rekomandimet e dërguara prej tij. Kthimi i përgjigjes rreth rekomandimeve të Institucionit të Avokatit të Popullit në mjaft raste kryhet pa shpjegime të arsyetuara për çështjen;
- mosmbajtje qëndrimi prej Drejtorisë së Përgjithshme të ASHK-së si dhe mosushttrim kompetence për vendosjen e sanksionit ndaj punonjësve të drejtorive vendore, në rastet kur konstatohen kushtet e parashikuara në nenin 64, të ligjit nr. 111/2018 “Për Kadastrën”;
- ushtrimi i kufizimit të përkohshëm të veprimeve prej Drejtorit të Përgjithshëm të ASHK-së, drejtorëve të drejtorive vendore të saj, mbi kartela të pasurisë së paluajtshme, harta treguese të regjistrimit apo zonën kadastrale, tej afatit 30 ditor të parashikuar në ligj.¹²⁷

<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/Rekomandim%20%20drejtuar%20DVASHK%20Sarande%20per%20marren%20e%20masave%20te%20menjehershme%20per%20shqyrtimin%20e%20aplikimit%20te%20ankuesit%20Th.%20P..pdf>

¹²⁷ Në nenin 27 të ligjit nr. 111/2018 “Për Kadastrën” parashikohet: “Vendosja e kufizimeve të përkohshme 1. Përveç sa parashikohet në dispozita të veçanta në këtë ligj, drejtuesi i drejtorisë vendore kadastrale ose Drejtori i Përgjithshëm mund të urdhërojë ndalimin e veprimeve në çdo kartelë, hartë apo zonë kadastrale, vetëm në këto raste: a) për të parandaluar një mashtrim ose veprim të padrejtë, që ka për qëllim kalimin e pronësisë në mënyrë të paligjshme;

b) kur e kërkojnë strukturat e kontrollit ose të trajtimit të ankimeve të Drejtorisë së Përgjithshme, për arsye të evidentimit të veprimeve të paligjshme mbi pasuritë.

2. Urdhri lëshohet me shkrim edhe pa kërkesën e personit të interesuar dhe i njoftohet nëpunësit që administron praktikën përkatëse.

3. Urdhri i ndalimit të veprimeve kadastrale, në çdo rast, zgjat 30 ditë kalendarike nga dita e lëshimit të tij. Pas këtij afati ai e humbet fuqinë e tij, nëse nuk është vendosur sigurimi i padisë nga gjykata.

Ky lloj kufizimi/ndalimi i veprimeve kadastrale mbi një pasuri të regjistruar në DVASHK, i vendosur nga ana e titullarit të autorizuar nga ligji, ka tre karakteristika kryesore:

Së pari, kufizimi kryhet me nxjerrjen e një akti administrativ që pasi hyn në fuqi, ndalon veprimet në çdo kartelë, hartë apo zonë kadastrale, nga ana e punonjësve të ASHK-së, për pasurinë përkatëse.

Së dyti, kufizimi është i përkohshëm dhe si i tillë ka fuqi dhe zbatohet për një kohë taksativisht të përcaktuar nga ligji. Pas këtij afati ligjor, akti administrativ i kufizimit humbet fuqinë dhe nuk sjell më pasoja juridike.

Së treti, afati i vlefshmërisë së aktit administrativ të kufizimit i përcaktuar në ligj, shërben si një mjet ndihmës ligjor për organin publik kur ky i fundit gjatë zhvillimit të një procedure administrative dhe në ushtrim të diskrecionit të tij vlerëson se, masa e ndalimit të veprimeve kadastrale është e nevojshme, për mbrojtjen e interesit publik gjatë kryerjes së kësaj procedure administrative. Ky afat shërben edhe si një garanci dhe mjet ndihmës për palët drejtëpërdrejtë të interesuara në procedurën administrative, pasi u jep kohë reflektimi dhe adresimi të çështjes objekt shqyrtimi në rrugë administrative, në të gjitha instancat dhe rrugët e mundshme ligjore për zgjidhjen e saj. Në kuptim të nenit 67 të Kodit të Procedurave Administrative, akti administrativ me të cilin vendosen kufizimet e përkohshme, sipas rastit nga Drejtori i Përgjithshëm, apo nga drejtuesi i drejtorisë vendore të Agjencisë Shtetërore të Kadastrës, përbën një vendim të ndërmjetëm të nxjerrë gjatë zhvillimit të një procedure administrative.¹²⁸

Legjislacioni në fuqi ka përcaktuar se, urdhri i ndalimit të veprimeve kadastrale, pas mbarimit të afatit ligjor 30 ditor gjatë të cilit ai ka fuqi juridike, mund të vazhdojë të ketë fuqi dhe të sjellë pasoja pas këtij afati, nëse është vendosur sigurimi i padisë nga gjykata. Pavarësisht këtij përcaktimi ligjor është vërejtur në disa raste se, justifikimi i dhënë nga drejtori të caktuara vendore të ASHK-së, për moskryerjen e veprimeve kadastrale të kërkuara, për pasuri të regjistruara tashmë,

4. Drejtoria vendore kadastrale është e detyruar të njoftojë pronarin për lëshimin e urdhrit të ndalimit të veprimeve. Kundër urdhrit të ndalimit pronari ka të drejtën e ankimit”.

¹²⁸ Në nenin 67 të Kodit të Procedurave Administrative përcaktohet shprehimisht se:

“1. Organi publik, që është kompetent për marrjen e vendimit përfundimtar, mund të marrë edhe vendime të ndërmjetme, kur gjykohet se mosmarrja e masave të caktuara do të shkaktonte një dëm të rëndë e të pariparueshëm mbi interesin publik, apo të drejtave ose interesave të ligjshëm të palëve.

2. Vendimet e ndërmjetme mund të merren me nismën e organit publik ose me kërkesën e palëve të interesuara.

3. Vendimi për marrjen e masave të ndërmjetme duhet të jetë i arsyetuar, me afat të përcaktuar dhe u njoftohet palëve”.

Në linjë logjike me dispozitën e lartpërmendur, neni 68, i Kodit të Procedurave Administrative, përcakton në vazhdim se:

“1. Vendimet e ndërmjetme përfundojnë automatikisht në rastet e mëposhtme:

a) përfundon procedura administrative ose mbaron afati, brenda të cilit duhet të ishte dhënë vendimi përfundimtar;

b) kur mbaron afati i caktuar në vendimin e ndërmjetëm;

c) në rastet e tjera të parashikuara shprehimisht me ligj.

2. Organi publik shfuqizon vendimet e ndërmjetme, nëse gjatë procedurës bie shkak i parashikuar në pikën 1, të nenit 67, të këtij Kodi”.

është nxjerrja e urdhërave të ndalimit të veprimeve kadastrale, megjithëse ka rezultuar se këto akte administrative nuk kanë patur më fuqi juridike dhe ndërkohë që nuk është vendosur ndonjë masë sigurimi padie nga gjykata për këto raste. Po ashtu, qytetarët nuk njoftohen në lidhje me këto vendime duke shkelur rëndë parimet e procedurës administrative.

Avokati i Popullit vlerëson se kjo situatë ka nevojë urgjente për ndryshim në ligj dhe qasje dhe i ka adresuar Këshillit të Ministrave, rekomandimin: *“Për nxjerrjen në një kohë sa më të shpejtë të mundshme të vendimit të Këshillit të Ministrave për përcaktimin e procedurave të hollësishme dhe miratimin e modelit të aktit për kalimin e pronësisë mbi truallin, sikurse parashikuar në nenin 63, paragrafët 1 dhe 4, të ligjit nr. nr. 20/2020 “Për përfundimin e proceseve kalimtare të pronësisë në Republikën e Shqipërisë”*.¹²⁹

Në vijim edhe të gjetjeve të paraqitura në raportin përfundimtar të institucionit të Avokatit të Popullit në Kuvend ndër vite, për mbrojtjen e të drejtës së pronësisë, vërehet se situata e shqyrtimit të vetëdeklarimeve të bëra në vite prej subjekteve ndërtues/posedues të ndërtimeve informale, vazhdon të mbetet problematike. Vlerësojmë se zgjatja e këtyre procedurave, për më tepër pa përcaktuar një afat fundor, cenon *parimin e sigurisë juridike*. Pra, besueshmëria e qytetarëve tek shteti, jo vetëm për pandryshueshmërinë e legjislacionit për marrëdhëniet e rregulluara, por edhe për garantimin e ligjshmërisë së veprimeve që shteti kryen me qytetarët e tij, do u jepte atyre sigurinë juridike, se janë subjekte të veprimeve të ligjshme dhe se institucionet shtetërore u garantojnë atyre të drejtat dhe liritë themelore.

Avokati i Popullit thekson se e drejta e pronës duhet të mbrohet e garantohet jo vetëm në tekstet e ligjeve dhe akteve nënligjore, por duhet të jetë në themel të punës së institucionve të administratës shtetërore që janë ngarkuar me garantimin e zbatimit efektiv të kësaj të drejte. Pavarësisht kësaj, sikurse është vendosur theksi edhe në raportin vjetor 2023, krijimi i një institucioni të vetëm, Agjensisë Shtetërore të Kadastrës, me qëllimin e centralizimit të të gjithë veprimtarisë së institucioneve të mëparshme,¹³⁰ u realizua formalisht por pa një qasje të qartë në mënyrën e zgjidhjes së problematikës, që këto institucione kishin patur kur kishin funksionuar në mënyrë të pavarur. Një adresim i tillë në formalizimin e këtij institucioni, nuk ka dhënë ende efektivitetin e pritshëm në veprimtarinë e përmbushjes së detyrave ndaj subjekteve/individëve. Kjo pasi vazhdon të ketë fragmentarizim të veprimtarisë, si dhe shmangie nga funksioni më i rëndësishëm i tyre administrativ, përgjigjia në kohë dhe zgjidhja e problematikave të konstatuara në çështjet e pronave.

Në këtë drejtim, risjellim në vëmendje problematikën lidhur me regjistrimin në regjistrat e pasurive të paluajtshme të 26,000 vendimeve të dhëna në vite prej Agjencisë së Trajtimit të Pronës (më parë

¹²⁹ Rekomandim nr. Dok. 202101559/11, shkresa nr. K3/I177-11 prot. datë 30.10.2024. Ky rekomandim është pranuar, por nuk është zbatuar ende.

¹³⁰ Ish-ZVRPP-të, ish-AITPPP-të dhe ish-ALUIZNI.

Komisionet e Kthimit dhe Kompensimit të Pronave), për njohjen e pronës me të drejtë kompensimi.¹³¹ Kjo çështje vazhdon të mbetet e pazgjidhur. Mospërfundimi i procesit të kompensimit të pronave të njohura subjekteve me të drejtë kompensimi me një nga format e parashikuara në ligjin nr. 133/2015 “Për trajtimin e pronës dhe përfundimin e procesit të kompensimit të pronave”, i ndryshuar, mbetet çështje mjaft e mprehtë, pasi subjektet që e kanë përfituar në pronësi,¹³² kanë disponuar dhe disponojnë mbi pronat e ish-pronarëve, në kushtet kur procesi i kompensimit ende nuk ka përfunduar.

Për sa i takon trajtimin të ankesave për Agjencinë e Trajtimit të Pronave në përputhje me ligjin nr. 133/2015 “Për trajtimin e pronës dhe përfundimin e procesit të kompensimit të pronave”, i ndryshuar, konstatohet se procesi i kompensimit financiar vazhdon të jetë edhe përgjatë vitit 2024, mjaft i ngadaltë. Ky proces nuk është realizuar në të tërë elementët e tij dhe problematika kryesore është se subjektet e kompensuara nuk arrijnë të marrin kompensimin financiar. Referuar parashikimit të nenit 16, pika 6, të ligjit nr. 133/2015, afati i kryerjes së pagesës për të gjitha vendimet përfundimtare që kanë njohur të drejtën e kompensimit, duhet të përfundojë brenda 10 viteve nga momenti i hyrjes në fuqi të ligjit. Ky afat i vendosur për përfundimin e pagesës së kompensimit, rezulton të mos jetë respektuar.

Agjencia e Trajtimit të Pronës, nuk ka bërë të mundur deri më sot, përfundimin e shqyrtimit të kërkesave të subjekteve për njohjen e të drejtës së pronësisë me të drejtë kthimi/kompensimi, administruar para dhe pas hyrjes në fuqi të ligjit nr. 133/2015 “*Për trajtimin e pronës dhe përfundimin e procesit të kompensimit të pronave*”, i ndryshuar. Këto problematika të vërejtura në veprimtarinë e ATP-së, janë thelbësore, pasi lidhen me mosrespektimin e së drejtës së pronësisë për subjektet pronarë, si dhe mosrespektimin e parimit për zhvillimin e një procesi të rregullt ligjor, si rrjedhojë e mospërfundimit në një afat të arsyeshëm të veprimtarisë për shqyrtimin e:

- kërkesave të subjekteve për njohjen e të drejtës së pronësisë me të drejtë kthimi/kompensimi, administruara para dhe pas hyrjes në fuqi të ligjit nr. 133/2015;
- mospërfundimit të procesit të pagesave për vendimet përfundimtare që kanë njohur të drejtën e kompensimit në afatin dhjetëvjeçar, të vendosur sipas ligjit nr. 133/2015;
- mospërfundimit të vlerësimit financiar të vendimeve për kompensim në afatin trevjeçar, të vendosur sipas ligjit nr. 133/2015.

Duke qenë se viti 2025, ishte parashikuar si viti i përfundimit të procesit të kompensimit të pasurive të njohura në pronësi subjekteve, sipas vendimeve administrative apo gjyqësore, referuar të dhënave të ATP-së numri i vendimeve për të cilat është kryer pagesa është i ulët, referuar numrit

¹³¹ Detyrim ky i parashikuar si në nenet 193/h dhe 196 të Kodit Civil, ashtu edhe në nenin 24 të ligjit nr. 111/2018 “Për Kadastrën”.

Ndërkohë, nga të dhënat e regjistrat të Agjencisë së Trajtimit të Pronës, numri i vendimeve për të cilat është vendosur për njohjen e pronës me të drejtë kompensimi dhe për të cilat është kryer vlerësimi financiar i tyre është 24,603 raste.

¹³² Kryesisht sipas ligjit nr. 7501/1991 “Për tokën”, i ndryshuar, apo edhe ligje të tjera të veçanta.

të përgjithshëm të vendimeve të vlerësuara, si dhe afatit ligjor prej 10 vitesh të vendosur për pagesën apo kompesimin në natyrë të tyre. Vijimi i kompensimit me këtë ritëm, nuk pritet të sjellë përfundimin e procesit jo vetëm brenda afatit ligjor të parashikuar,¹³³ por dhe përtej një afati të ri.¹³⁴

Në procesin e shqyrtimit të rasteve, të inicuar kryesisht, apo të regjistruara mbi bazë ankese të subjekteve, që lidhen me respektimin e së drejtës të pronës në procesin e shpronësimit të saj, vazhdojnë të konstatohen problematika. Kjo sepse gjatë shpronësimeve për interes publik të pronës private, konstatohet se organet e administratës shtetërore sillen në mënyrë arbitrare me titullarët e së drejtës së pronës/pronarët, pasi poseduesit zhvishen nga e drejta e pronësisë dhe nuk dëmshpërblehen/kompensohen paraprakisht, kundrejt një shpërblimi të drejtë dhe brenda afateve ligjore. Më konkretisht, gjatë vitit 2024 kemi nisur hetimin administrativ për një shpronësim të pronës private të shtetasit A.F., për ndërtimin e segmentit rrugor Cërrik – Belsh – Kuçovë. Pavarësisht se punimet kishin nisur në vitin 2017 dhe përfunduan në vitin 2018, ende sot ankuesi nuk ka marrë asnjë kompensim dhe për më tepër në zyrën e regjistrimit të pasurive të paluajtshme, kartela e pronësisë nuk rezulton të jetë ndryshuar.¹³⁵

Institucioni i Avokatit të Popullit mbetet i qëndrimit se shteti, nëpërmjet organeve të administratës shtetërore, duhet të kujdeset për interesat pronësore të qytetarëve, në rast shpronësimi, duke pasur në konsideratë procesin e rregullt ligjor dhe nevojat social-ekonomike të tyre. Pra, pavarësisht se ka pasur edhe vendime të Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut në lidhje me praktikën e shpronësimit,¹³⁶ vazhdon të ketë raste që tregojnë shkelje strukturore të të drejtave të njeriut në rastet e punëve publike.

Bashkëpunimi ndërmjet Agjencisë Shtetërore të Kadastrës (ASHSH) dhe Agjencisë së Trajtimit të Pronës (ATP) - Ndër ankesat e trajtuara gjatë vitit 2024, në institucionin e Avokatit të Popullit, janë edhe ato në objektin e të cilave është ngritur shqetësimi lidhur me zvarritjen e procedurave administrative të filluara nga ana e ATP-së, për zbatimin e vendimeve përkatëse të Këshillit të Ministrave, me objekt kompensimin financiar të pronarëve të pasurive të paluajtshme, pronë private, që preken nga ndërtimet e legalizuara.

¹³³ Në përputhje me ligjin nr. 133/2015 “Për trajtimin e pronës dhe përfundimin e procesit të kompesimit të pronave”, i ndryshuar, afati i përfundimit të procesit konsiderohet viti 2025.

¹³⁴ Kujtojmë se gjatë muajit dhjetor 2024 është paraqitur amendimi për shtyrjen sërisht të afatit ligjor dhe ky propozim ka hyrë në fuqi me ligjin nr. 12/2025 “Për disa ndryshime në ligjin nr. 133/2015, “Për trajtimin e pronës dhe përfundimin e procesit të kompesimit të pronave”, i ndryshuar, miratuar në datën 17.02.2025 dhe të botuar në Fletoren Zyrtare nr. 44, datë 04.03.2025.

¹³⁵ Pra, ish-pronari vazhdon të paguajë taksën për pasurinë e paluajtshme, e cila që prej vitit 2018 i është marrë për ndërtimin e segmentit rrugor pronë publike.

¹³⁶ Çështja *Sharxhi dhe të tjerë kundër Shqipërisë*, nr. aplikimi 10613/16, vendim datë 11 janar 2018.

Rezulton se, ankuesit kanë konfirmuar që kanë ndjekur procedurën online, duke kryer aplikimet e nevojshme (me raste edhe të përsëritura), në platformën e-Albania, por megjithëse aplikimet kanë rezultuar të suksesshëm atyre ende nuk u është dhënë informacion se kur do të ndodhë lëvrimi i vlerës financiare në llogarinë e tyre bankare, si përfitues të kësaj vlere. Ato referojnë se nga aplikimi ka kaluar çdo afat i arsyeshëm për kompensimin financiar të tyre. Nga hetimi administrativ i këtyre çështjeve, mbi bazën e kërkesave për shpjegime drejtuar ATP-së, na ka rezultuar se megjithëse ky organ publik iu ka kërkuar drejtorive vendore të ASHK-së, konfirmim mbi gjendjen juridike të pasurive të caktuara dhe vënie në dispozicion të kartelave të këtyre pasurive, përfshirë këtu informacionin nëse këto pasuri janë të lira nga çdo barrë apo detyrim që mund të vendoset mbi pronën, sërish ky informacion zyrtar nuk i është vënë në dispozicion.

Sipas qëndrimit zyrtar të mbajtur prej drejtorive vendore përkatëse të ASHK-së, duhet që ATP-ja të aplikojë në përputhje me kërkesat dhe procedurat e parashikuara në legjislacionin rregullator në fuqi dhe se pas kryerjes së aplikimit, drejtoritë vendore përkatëse të ASHK-së, do të vijojnë me shqyrtimin e kërkesave të ATP-së.¹³⁷ Ndërkohë, nga ana e ATP-së është theksuar se vetëm pas administrimit të informacionit zyrtar të kërkuar prej ASHK-së, do të mund të ketë një vendimmarrje përfundimtare, për çështjet konkrete.

Në këto kushte, na ka rezultuar se procedurat administrative për zbatimin e Vendimeve përkatëse të Këshillit të Ministrave, me objekt kompensimin financiar të pronarëve të pasurive të paluajtshme, pronë private, që preken nga ndërtimet e legalizuara, nuk janë zbatuar. Në plan të parë kjo çështje shfaqet si mungesë bashkëpunimi institucional për të ushtruar funksionin publik të nevojshëm, të zhvillimit të procedurave përkatëse administrative, por nga ana tjetër duhet nënvizuar gjithashtu fakti se tejkalimi i afatit ligjor për përmbylljen e tyre, u ka shkaktuar një dëm shumë të madh subjekteve të interesuara përfituese, si dhe cenim të të drejtave dhe të interesave të tyre të ligjshëm. Kjo sjellje e autoriteteve passjell uljen e besimit të qytetarëve në organet e administratës publike dhe jo vetëm, si dhe pengimin e avancimit të agjendës evropiane, me pasoja të mëtejshme edhe në vendosjen e sanksioneve nga Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut.

Kjo mënyrë trajtimi e çështjeve që lidhen me zbatimin e Vendimeve përkatëse të Këshillit të Ministrave, me objekt kompensimin financiar të pronarëve të pasurive të paluajtshme, pronë private, që preken nga ndërtimet e legalizuara, nga ana e ATP-së dhe ASHK-së, bie ndesh me parimin e ligjshmërisë në veprimtarinë e organeve publike.¹³⁸

¹³⁷ Në përgjigjet e dhëna nga drejtoritë vendore përkatëse të Agjencisë Shtetërore të Kadastrës, jemi informuar se bazuar në nenin 6, të ligjit nr. 111/2018 “Për Kadastrën” (ligji nr. 111/2018), ASHK-ja është person juridik publik, që krijohet me këtë ligj dhe funksionon si institucion me vetëfinancim. Shërbimet e kërkuara prej ATP-së, përfshihen në zërin “shërbime kadastrale”, në kuptim të nenit 63, të këtij ligji. Sipas këtij qëndrimi zyrtar të drejtorive vendore përkatëse të ASHK-së, mënyra dhe procedura se si realizohen këto shërbime parashikohet në nenin e sipërcituar të ligjit nr. 111/2018, si dhe në Vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 389, datë 13.05.2020 “Për miratimin e listës dhe të tarifave të shërbimeve kadastrale”.

¹³⁸ Neni 4, i Kodit të Procedurave Administrative.

Nga ana tjetër, trajtimi i këtyre çështjeve nga ana e ATP-së dhe ASHK-së, nxjerr në pah shkeljen e parimit të procesit të rregullt ligjor,¹³⁹ në veprimtarinë e organeve publike. Palët përfituese nga parashikimet e Vendimeve të sipërcituara të Këshillit të Ministrave, nuk mund të rrijnë në pritje të nxjerrjes së akteve administrative nga ana e organeve publike, të cilët janë ngarkuar me zbatimin e këtyre Vendimeve të Këshillit të Ministrave, për një kohë të pakufizuar, në kushtet kur është hapur një procedurë administrative për këtë qëllim.

Konstatohet gjithashtu edhe cenimi dhe shkelja e parimit të marrjes së vendimeve, në veprimtarinë e organeve publike, pasi nuk janë respektuar afatet e parashikuara për përfundimin e procedurës administrative për kompensimin financiar të pronarëve të pasurive të paluajtshme dhe për më tepër, këto afate janë tejkaluar dukshëm nga ana e ATP-së dhe ASHK-së. Ligji nr. 20/2020, “Për përfundimin e proceseve kalimtare të pronësisë në Republikën e Shqipërisë”, në nenin 24,¹⁴⁰ nuk përcakton afate procedurale për përfundimin e procedurës administrative për kompensimin financiar të pronarëve të pasurive të paluajtshme, që preken nga ndërtimet e legalizuara, sipas parashikimeve të Vendimeve përkatëse të Këshillit të Ministrave. Rrjedhimisht, në këto raste do të merret parasysh dhe do të duhet të zbatohet afati për përfundimin e një procedure administrative, i parashikuar në pikën 2, të nenit 91 të Kodit të Procedurave Administrative.¹⁴¹

Problematika e krijuar në marrëdhënien institucionale ligjore, ndërmjet ATP-së dhe ASHK-së, në trajtimin e këtyre çështjeve, ka evidentuar edhe shkeljen e parimit të deburokratizimit dhe efikasitetit,¹⁴² në punën e organeve publike.

¹³⁹ Shih nenin 1 dhe nenin 4, të Kodit të Procedurave Administrative.

¹⁴⁰ Në pikën 1 dhe 3, të nenit 24 ligjit nr. 20/2020 “Për përfundimin e proceseve kalimtare të pronësisë në Republikën e Shqipërisë”, parashikohet se:

“1. Për pronarët joposedues, pasuritë e të cilëve janë zënë nga parcelat e ndërtimeve të legalizuara, Këshilli i Ministrave miraton, me vendim, vlerën e kompensimit financiar për sipërfaqet takuese.”

3. Kur mbi truallin e parcelës ndërtimore në pronësi të pronarit joposedues rëndon hipotekë, procedurat e legalizimit dhe të miratimit të masës dhe vlerës së kompensimit financiar nuk pengohen. Kreditori hipotekar ka të drejtë garancie mbi shumën e kompensimit financiar, e cila pasqyrohet në vendimin e Këshillit të Ministrave. ASHK-ja vendos në një llogari bankare të posaçme shumën e kompensimit financiar, e cila nuk vihet në dispozicion të subjektit përfitues pa miratimin apo marrëveshjen e kreditorit. I njëjti rregull zbatohet edhe për të drejtat e tjera reale të të tretëve mbi parcelën ndërtimore”.

¹⁴¹ Në pikën 2 dhe 5 të nenit 91, të Kodit të Procedurave Administrative (ligji nr. 44/2015), parashikohet se:

“2. Në mungesë të afateve të përcaktuara nga ligji i posaçëm, afati për përfundimin e procedurës administrative është 60 ditë.

5. Mosrespektimi i afateve kohore, të parashikuara në këtë nen, duhet të justifikohet nga organi përgjegjës para organit epror ose nga nëpunësi përgjegjës përpara eprorit të tij, brenda 10 ditëve nga përfundimi i afatit ose nga përfundimi i gjendjes së jashtëzakonshme”.

¹⁴² Shih nenin 18, të Kodit të Procedurave Administrative.

Në bazë të pikës 3, të nenit 57,¹⁴³ të ligjit nr. 20/2020 “Për përfundimin e proceseve kalimtare të pronësisë në Republikën e Shqipërisë” (ligji nr. 20/2020), Këshilli i Ministrave ka detyrimin të nxjerrë një vendim (VKM), me objekt rregullimi të hollësishëm të bashkërendimit të punës ndërmjet ATP-se dhe ASHK-së, në kuadër të objektit të tyre institucional të veprimtarisë, si dhe për zbatimin e ligjit të sipërcituar.¹⁴⁴ Nga çështjet e trajtuara përgjatë vitit 2024, kemi konstatuar se kjo bazë rregullatore e nevojshme nuk ishte nxjerrë ende nga ana e Këshillit të Ministrave, megjithëse zyrtarisht na ka rezultuar se puna për draftimin e këtij akti nënligjor normativ ka filluar që në vitin 2020.¹⁴⁵

Mbi këtë bazë, i është dërguar një rekomandim Këshillit të Ministrave, për nxjerrjen e Vendimit, për rregullat e hollësishme të bashkërendimit të punës ndërmjet Agjencisë Shtetërore të Kadastrës dhe Agjencisë së Trajtimit të Pronave.¹⁴⁶ Ky rekomandim është pranuar dhe zbatuar në vazhdim, Këshilli i Ministrave ka nxjerrë Vendimin nr. 638, datë 16.10.2024 “Për përcaktimin e rregullave të hollësishme të bashkërendimit të punës ndërmjet Agjencisë Shtetërore të Kadastrës dhe Agjencisë së Trajtimit të Pronave”. Në çdo rast konstatohet se ky akt është nxjerrë 4 vite me vonesë nga parashikimi ligjor dhe është bërë shkak për mbajtje pezull të procesit për shumë vite. Kësaj zvarritje i shtohet edhe kalvari që mbartet prej dhjetëra vitesh që kanë kaluar për detyrimet në dhënien e kompensimeve.

Procesi kalimtar i legalizimit të ndërtimeve pa leje - Procesi i legalizimit të ndërtimeve informale rezulton që të jetë një proces që, ende pas kaq vitesh nuk ka arritur të konkludojë me zgjidhjen e një problematike që ka krijuar një diskutim të gjerë, si në aspektin social të saj, por edhe në aspektin ligjor të respektimit të të drejtave të njeriut. Ligji nr. 20/2020, e ka parashikuar procesin e legalizimit si një proces kalimtar administrativo-ligjor, që zhvillohet në përgjegjësinë e Agjencisë Shtetërore të Kadastrës (ASHK). Ky ligj (sikundër edhe ligjet e tjera të mëparshme që kanë rregulluar procesin e legalizimit), ka parashikuar shtyrjen e afatit të legalizimit, duke përfshirë tanimë në proces edhe objekte të ndërtuara pas datës 27.06.2014, në ndryshim të afatit fundor të

¹⁴³ Në nenin 57, të ligjit nr. 20/2020, parashikohet se:

“Bashkërendimi me proceset kalimtare.

1. Në zonat ku zbatohen proceset kalimtare, sipas parashikimeve të këtij ligji, Agjencia e Trajtimit të Pronës trajton me përparësi kompensimin fizik të subjekteve, duke respektuar kriteret e legjislacionit për trajtimin e pronës dhe përfundimin e procesit të kompensimit të pronave.

2. Elementet hartografike, që shoqërojnë vendimmarrjen e Agjencisë së Trajtimit të Pronës për kompensimin, duhet të jenë në përputhje me kornizën hartografike që përdor ASHK-ja.

3. Rregullat e hollësishme të bashkërendimit të punës, si dhe për zbatimin e këtij ligji ndërmjet ASHK-së dhe Agjencisë së Trajtimit të Pronës përcaktohen me vendim të Këshillit të Ministrave”.

¹⁴⁴ Ligji nr. 20/2020, është botuar në Fletoren Zyrtare nr. 40, datë 22.04.2020, ndërkohë që në nenin 78 të tij parashikohet se: “Përveç sa është përmendur shprehimisht në ligj, Këshilli i Ministrave, brenda 12 muajve nga hyrja në fuqi e këtij ligji, nxjerr aktet nënligjore në bazë dhe për zbatim të këtij ligji”.

¹⁴⁵ Shkresa nr. 2141/1 prot., datë 09.05.2024, e ATP-së, dërguar Avokatit të Popullit.

¹⁴⁶ Ky rekomandim i është dërguar Këshillit të Ministrave, me shkresën tonë nr. K3/B16-20 prot., datë 28.06.2024.

ndërtimit të përcaktuar në ligjin nr. 9482/2006 “Për legalizimin, urbanizimin dhe integrimin e ndërtimeve pa leje”, të ndryshuar.

Avokati i Popullit gjen rastin të theksojë se shkaqet që kanë ndikuar në këtë kohëzgjatje lidhen jo vetëm me ndryshimet e shumta në legjislacionin rregullator, por dhe me faktin se përmbajtja e bazës ligjore që ka trajtuar procesin e legalizimit ka qënë e mangët, apo edhe kontradiktore me nocionin e mbrojtjes së të drejtës të pronës së ligjshme.

Cenimi i së drejtës për një proces të rregullt ligjor në përmbylljen e procesit të shqyrtimit të vetëdeklarimeve individuale për legalizim brenda afateve proceduriale ligjore, është vlerësuar nga ana e Avokatit të Popullit, si një shkak tjetër kryesor që ka ndikuar ecurinë normale të procesit të legalizimeve.¹⁴⁷ Ligji nr. 20/2020, dhe aktet nënligjore të dala në zbatim të tij, parashikon afate të qarta lidhur me këtë proces, por barra e mbartur e aplikimeve të mëparshme për legalizim, ende të patrajuara, vështirëson përmbylljen e këtij procesi kalimtar dhe në fakt çon në mosrespektimin e afateve proceduriale të shqyrtimit brenda një kohe të arsyeshme të vetëdeklarimeve individuale për legalizim.

Nga ankesat e shqyrtuara gjatë vitit 2024, lidhur me ecurinë e procesit të shqyrtimit të vetëdeklarimeve për legalizimin e ndërtimeve pa leje, ka rezultuar se:

- Nga ana e Drejtorive Vendore të ASHK-së (DVASHK), nuk ka përfunduar, ose nuk është zhvilluar asnjë fazë e procedurës administrative të shqyrtimit të vetëdeklarimeve individuale për legalizimin e objektit informal, kryesisht me funksion banimi, për aplikime që datojnë që nga viti 2005, e në vazhdim. Pra, prej vitesh rezulton inicimi i një procedure administrative, por pa u zhvilluar si e tillë dhe pa një vendim përfundimtar nga ana e DVASHK-ve përkatëse.
- Nga ana e DVASHK-ve, nuk jepet asnjë justifikim ligjor për këtë kohëzgjatje faktike të procedurave administrative, ende të papërfunduara.
- Vërehet mungesë komunikimi dhe mosrespektim thelbësor i së drejtës për informim nga ana e organeve përgjegjëse shtetërore që kanë trajtuar paraprakisht këto vetëdeklarime, si dhe në vazhdim nga ana e DVASHK-ve, lidhur me fazat e trajtimit të procedurës administrative ndaj palëve me interes të drejtëpërdrejtë në këtë procedurë. Ky fakt evidenton shkak të drejtëpërdrejtë për cenimin e së drejtës themelore të palëve drejtëpërdrejtë të interesuara, për zhvillimin e një procesi të rregullt ligjor, si dhe të cenimit të interesave pasurore të tij, si subjekt posedues i pasurisë së paluajtshme, në këtë proces.

¹⁴⁷ Meqënëse ligji nr. 9482, datë 03.04.2006 “Për legalizimin, urbanizimin dhe integrimin e ndërtimeve pa leje”, i ndryshuar, (tashmë i shfuqizuar), nuk ka patur të përcaktuar afat kohor për përfundimin e procedurës administrative të nisur me vetëdeklarimin për legalizim të kryer prej secilit individ, afati procedural ligjor i përcaktuar në Kodin e Procedurave Administrative duhej të shërbente si afati ligjor, brenda të cilit do të duhej të përfundonte procedura administrative prej ish ALUIZNI-t, me daljen me një vendim përfundimtar për legalizimin e ndërtimit informal të vetëdeklaruar, ose përjashtimin e tij nga procesi i legalizimit.

- Zhvillimi i procedurës administrative të iniciuar nga vetëdeklarimet përkatëse individuale, evidenton shkelje të parimit të ligjshmërisë, parimit të procesit të rregullt ligjor, parimit të transparencës dhe informimit, parimit të dhënies së ndihmës aktive, parimit të përgjegjësisë si dhe parimit të marrjes së vendimeve,¹⁴⁸ parime shumë të rëndësishme këto, që duhet të respektohen përgjatë gjithë veprimtarisë së organeve publike.

Tejzgjatja e këtyre procedurave administrative në të tilla afate, e vlerësuar në një këndvështrim më të gjerë, përbën premisa për cenimin e parimit të sigurisë juridike, pasi ky parim presupozon në thelb, besueshmërinë e qytetarëve tek shteti. Kjo siguri duhet të jepet nga ana e shtetit jo vetëm në pandryshueshmërinë e legjislacionit për marrëdhëniet e rregulluara, por edhe në garantimin e ligjshmërisë së veprimeve që shteti kryen me qytetarët e tij, në marrëdhëniet juridike që ai krijon me ta, duke patur gjithmonë në fokus respektimin dhe mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të ligjshme të njeriut.

Duke patur parasysh rëndësinë e zgjidhjes së problemeve të pronësisë, si në raport me garantimin e të drejtës së pronësisë së shtetasve, ashtu edhe për zhvillimin ekonomik të vendit, një rëndësi parësore merr gjetja e zgjidhjeve konkrete për trajtimin e aplikimeve për legalizimin e ndërtimeve pa leje, përkundër zvarritjes, apo neglizhencës, që sjell mostrajtimin e tyre, jo vetëm përtej afateve ligjore, por edhe përtej çdo afati të arsyeshëm.

Është me vend të theksojmë se, mosshqyrtimi administrativ i aplikimeve të shtetasve për legalizim të ndërtimit pa leje, brenda afatit ligjor dhe/ose atij të arsyeshëm, në varësi edhe të rrethanave të tjera të çështjes, mund të përbëjë shkak për nisjen e një procesi për shpërblimin e dëmit, të shkaktuar nga kohëzgjatja e pajustificuar e procedurës administrative. Kjo pasi, fakti që shtetasit për shkaqe të pavarura nga ata, nuk arrijnë të marrin një vendim përfundimtar në një procedurë administrative të iniciuar prej tyre tek organi përkatës kompetent publik, në një kohë që kanë respektuar të gjitha detyrimet që rrjedhin nga legjislacioni në fuqi, bën që ata të mos arrijnë të gëzojnë nga pronat e tyre, të drejta që ua garanton ky legjislacion.

Në këtë kuadër, Institucioni i Avokatit të Popullit gjatë vitit 2024 i ka adresuar DVASHK-ve të ndryshme, një numër Rekomandimesh që kanë patur për objekt *Marrjen e masave për përfundimin e procedurave administrative* (kryesisht shqyrtim vetëdeklarimesh). Këto Rekomandime u janë dërguar respektivisht: DVASHK Pogradec, DVASHK Sarandë, DVASHK Vlorë, DVASHK Lezhë, DVASHK Tirana Veri dhe DVASHK Tirana Rurale 2.

Në këto çështje pas evidentimit të shkeljeve është rekomanduar:

- Përsheptimi maksimal i procedurave dhe afateve të vendimmarrjes përfundimtare, për shqyrtimin e vetëdeklarimeve për legalizimet e ndërtimeve pa leje.

¹⁴⁸ Këto parime parashikohen shprehimisht, përkatësisht, në nenet 4, 5, 6, 10, 15 dhe 16, të ligjit nr. 44/2015, “Kodi i Procedurave Administrative të Republikës së Shqipërisë”.

- Mospërsëritja e këtyre praktikave të kundërligjshme administrative, që rezultojnë me shkelje të të drejtave të ligjshme, të subjekteve private, për shkak të mosveprimit nga ana e organeve publike përgjegjëse, për përfundimin e procedurave administrative.
- Organizimi i punës dhe hartimin e një plani afatgjatë për trajtimin e praktikave për të adresuar këto çështje dhe për të përmirësuar pritshmëritë e qytetarëve.
- Organizimi i punës për të mbajtur komunikim të vazhdueshëm me aplikuesit, në lidhje me statusin e aplikimit të tyre.

*Deri më tani në pjesën më të madhe të rasteve këto rekomandime nuk rezultojnë të jenë pranuar dhe zbatuar.*¹⁴⁹

Shtojmë se në mungesë të reagimit nga DVASHK-të vendore, i jemi drejtuar Drejtorisë së Përgjithme të ASHK-së, duke i kërkuar kryerjen e hetimit administrativ për verifikimin e problematikave të ngritura nga institucioni ynë, gjatë të cilit të evidentoheshin punonjësit përgjegjës. Gjithashtu, i kemi kërkuar që ndaj punonjësve të DVASHK-të vendore, të merreshin sipas rastit masa administrative dhe/ose disiplinore,¹⁵⁰ për shkak të mospërmbushjes së detyrimit për të shqyrtuar brenda afateve ligjore kërkesat e shtetasve, si dhe marrjen e masave organizative, që të tilla shkelje të mos përsëriteshin më në të ardhmen.¹⁵¹ Nga trajtimi i ankesave të caktuara është konstatuar gjithashtu, zvarritje krejtësisht e pajustificueshme ligjërisht, e përfundimit të procedurës administrative për miratimin e dokumentit të pronësisë, të objekteve pa titull pronësie, trojeve të tyre funksionale dhe të oborreve në përdorim.

Nga shqyrtimi i ankesës së shtetasit J.B.,¹⁵² ka rezultuar se në vitin 2006, ky shtetas, në përputhje me legjislacionin në fuqi, ka aplikuar/vetëdeklaruar në ish-Drejtorinë e ALUIZNI-t Vlorë, për legalizimin e një objekti të ndërtuar para datës 10.08.1991. Pavarësisht ndryshimit të bazës ligjore rregullatore, me hyrjen në fuqi të Vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 608, datë 05.09.2012 “Për përcaktimin e procedurës së kalimit të pronësisë së pasurive të paluajtshme, të ndërtuara deri në 10.08.1991, e të truallit funksional të tyre, kur nuk posedohen akte fitimi pronësie, si dhe për regjistrimin e tyre”, (VKM-së nr. 608/2012), që këtë çështje e parashikonte në juridiksionin dhe

¹⁴⁹ Gjatë vitit 2024 janë dërguar 23 rekomandime, nga të cilat 4 janë zbatuar plotësisht, 4 janë zbatuar pjesërisht, 11 janë refuzuar, 2 janë pranuar por nuk janë zbatuar, dhe 2 janë ende pa përgjigje.

¹⁵⁰ Parashikuar edhe nga neni 64, i ligjit nr. 111/2018 “Për kadastrën”, Kundërvajtjet, sipas të cilit: “1. Konsiderohen kundërvajtje administrative shkeljet e mëposhtme: a) të gjitha shkeljet e dispozitave të këtij ligji, që nuk përbëjnë vepër penale; b) vonesat në përgjigje të kërkesave; c) kalimi i afateve të regjistrimit; ç) humbja e dokumentacionit; d) ndërhyrja e paautorizuar në regjistrat e kadastrës, përfshirë edhe ato elektronikë, kur nuk ka pasojë. 2. Për këto shkelje drejtuesi i Agjencisë dhe struktura përgjegjëse për ankimin vendos për dënimin me gjobë nga 5 000 deri në 500 000 lekë. Masa e gjobës caktohet në varësi të shkeljes së kryer dhe pasojës që ka sjellë për përfituesin e shërbimit. 3. Kundër vendimit të dënimit me gjobë, punonjësi ka të drejtë të ankohet në gjykatën administrative brenda 5 ditëve”.

¹⁵¹ Rekomandim nr. Dok 202101111, dërguar në datë 14.06.2024. Ky rekomandim është pranuar dhe zbatuar.

¹⁵² Rekomandim nr. Dok. 202300184/14, shkresa nr. K3/J3-14, datë 24.12.2024. Ky rekomandim është ende pa përgjigje nga ana e DVASHK-së Vlorë.

kompetencën e trajtimit nga bashkia¹⁵³ ku ndodhej objekti përkatës, ish-Drejtoria e ALUIZNI-t Vlorë, në kundërshtim me ligjin, ka vazhduar trajtimin e kësaj çështjeje dhe ka nxjerrë një vendim në vitin 2016, për përjashtimin e këtij objekti nga procedura e legalizimit, për shkak të prekjës së tij nga zbatimi i projekteve të miratuara të infrastrukturës rrugore, me funksion publik.¹⁵⁴

Në vazhdim, shtetasi J.B., ka depozituar një kërkesë në datën 26.02.2018, për kalimin në pronësi të objektit të vjetër dhe të truallit të tij funksional, bazuar në parashikimet e VKM-së nr. 608/2012, në Bashkinë Vlorë. Pavarësisht afateve ligjore të parashikuara,¹⁵⁵ për marrjen e një vendimi nga Bashkia Vlorë, në përfundim të shqyrtimit të kësaj kërkesë, kjo njësi e vetëqeverisjes vendore nuk ka e trajtuar atë dhe nuk ka nxjerrë një vendim.

Me hyrjen në fuqi të Vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 442, datë 18.07.2018 “Për përcaktimin e procedurës së kalimit të pronësisë e të regjistrimit të pasurive të paluajtshme, të ndërtuara deri më 10.8.1991 dhe të truallit funksional të tyre”, (VKM nr. 442/2018), i cili shfuqizoi VKM-në nr. 608/2012, kompetenca e trajtimit të kërkesës së shtetasit J.B., të paraqitur në datën 26.02.2018, i kaloi ish Drejtorisë së ALUIZNI-t, Vlorë. Në këto kushte kjo kërkesë është përcjellë për shqyrtim dhe vendimmarrje nga Bashkia Vlorë, tek ish Drejtoria e ALUIZNI-t, Vlorë. Edhe në këtë rast është konstatuar se në shkelje të parashikimeve të VKM nr.442/2018, nuk është shqyrtuar dhe nuk është përfunduar si procedurë administrative, shqyrtimi i kërkesës së shtetasit J.B., për kalimin në pronësi të objektit të vjetër dhe të truallit të tij funksional, nga ish- Drejtoria e ALUIZNI-t, Vlorë. Kjo gjendje ka vazhduar edhe pas shfuqizimit të VKM-së nr. 442/2018, me hyrjen në fuqi të Vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 827/2020 “Për përcaktimin e rregullave të hollësishme për miratimin e dokumentit të pronësisë, të objekteve pa titull pronësie, trojeve të tyre funksionale dhe të oborreve në përdorim”, (VKM nr. 827/2020), i cili kompetencën e trajtimit të kërkesës së shtetasit J.B., ia ka kaluar tashmë Drejtorisë Vendore të Agjencisë Shtetërore të Kadastrës (DVASHK), Vlorë.

Institucioni i Avokatit të Popullit, ka konstatuar se ka një zvarritje krejtësisht të pajustificuar të trajtimit të kësaj çështjeje nga disa organe publike në vazhdimësi, që kanë patur kompetencën e

¹⁵³ Në VKM-së nr. 608/2012, në pikën 1, parashikohej qëllimi dhe objekti i zbatimit të tij, saktësisht lidhur me përcaktimin e organit publik të autorizuar për kryerjen e procedurës së kalimit në pronësi të pasurive të paluajtshme, të ndërtuara deri më 10.08.1991, e të truallit funksional të tyre, në rastet kur nuk posedohen akte të fitimit të pronësisë. Sipas pikës 3, të këtij VKM-je, institucioni i autorizuar nga Këshilli i Ministrave për këtë qëllim ka qenë bashkia, ose komuna, ku gjendej pasuria e paluajtshme. Vendimmarrja bazë sipas këtij vendimi, i njihej dhe i ngarkohej si kompetencë ligjore institucionit të autorizuar nga Këshilli i Ministrave, ndërkohë që ALUIZNI, luante një rol informues për çështje që lidheshin me kryerjen e procedurave nga ana e institucionit të autorizuar.

¹⁵⁴ Ky vendim bazohet në nenin 39, të ligjit nr. 9482 datë 03.04.2006 “Për legalizimin, urbanizimin dhe integrimin e ndërtimeve pa leje”, i ndryshuar.

¹⁵⁵ Nisur nga parashikimet e afateve ligjore procedurale në VKM-në nr. 608/2012, për kryerjen dhe përfundimin e procedurës administrative për kalimin në pronësi të pasurisë së paluajtshme, të ndërtuar deri më 10.08.1991, e të truallit funksional të saj, kur nuk posedohen akte fitimi pronësie si dhe për regjistrimin e tyre, evidentohet se, ky afat ka qenë 145 ditë kalendarike, nga data e regjistrimit të kërkesës të paraqitur nga subjekti i interesuar.

shqyrtimit të saj. Efektivisht, kjo zvarritje po ndodh aktualisht edhe nga ana e DVASHK-së Vlorë, në tejkalim të dukshëm të afateve ligjore të parashikuara në VKM-në nr. 827/2020, për përfundimin e procedurës administrative të iniciuar nga shtetasi J.B., duke i shkaktuar atij një dëm real dhe cenim të së drejtës themelore të pronës dhe të së drejtës themelore për një proces të rregullt ligjor, si dhe duke përbërë premisa për cenimin e parimit të sigurisë juridike, i cili presupozon në thelb besueshmërinë e qytetarëve tek shteti.

Veprimtaria e Inspektoriatit të Mbrojtjes së Territorit në njësitë e vetëqeverisjes vendore dhe Inspektoriatit Kombëtar të Mbrojtjes së Territorit - Një nga aspektet e mbrojtjes të së drejtës së pronës lidhet me veprimtarinë e Inspektoriatit Kombëtar të Mbrojtjes së Territorit (IKMT) dhe Inspektoriatit të Mbrojtjes së Territorit (IMT), në njësitë e vetëqeverisjes vendore, organe publike këto që kanë si objekt kryesor të veprimtarisë së tyre respektimin e normave, standardeve, kushteve zhvillimore të territorit, si dhe mbrojtjen e territorit nga ndërtimet e kundërligjshme.

Gjatë vitit 2024, janë paraqitur 34 ankesa ndaj veprimtarisë së IKMT-së dhe IMT-ve, në njësitë e vetëqeverisjes vendore. Kanë përfunduar shqyrtimin 14 ankesa dhe pjesa tjetër është ende në shqyrtim. Objekti i ankesave lidhet me mosveprimin nga ana e këtyre organeve publike për fillimin e procedurës së konstatimit dhe sanksionimit të ndërtimeve të kundërligjshme, mosveprimi në rastet e kërkesave që lidhen me respektimin e projektit të miratuar mbi bazën e të cilit është nxjerrë leja e ndërtimit, për objekte në ndërtim e sipër, si dhe pretendime të ngritura nga ankuesit për shkeljen e procedurave ligjore gjatë procesit të ndërhyrjes, për prishjen e ndërtimeve të cilësuar si të kundërligjshme.

Për ankesat, për të cilat ka përfunduar procesi i shqyrtimit nga institucioni i Avokatit të Popullit, edhe gjatë vitit 2024 janë konstatuar këto problematika kryesore:

- shmangie e detyrimit për ushtrimin e kompetencave ligjore nga ana e IMT-ve të njësive të vetëqeverisjes vendore, në trajtimin e çështjeve të caktuara;
- mungesë transparence në veprimtarinë e këtyre organeve, e referuar shpesh nga ankuesit në ankesat e tyre, por edhe e evidentuar konkretisht gjatë veprimtarisë sonë institucionale;
- shkelje ligjore në fushën e zhvillimit të territorit që cenojnë të drejta dhe liri të ligjshme të individit, ndërkohë që vazhdon gjendja e mosreflektimit ndaj kësaj paligjshmërie, duke përkeqësuar situatën juridike të subjekteve që kanë në pronësi ose posedim ndërtime me statuse të ndryshme ligjore;
- mënyra e raportimit për çështje konkrete të IMT-ve pranë IKMT-së, mbetet problematike, pasi ka vonesa dhe shpesh mungesë informacioni (në disa ankesa është kërkuar informacion i ndërthurur, qoftë nga ana e IMT-ve në bashki, apo qoftë edhe nga ana e IKMT-së);
- neglizhencë dhe mosveprim (nga ana e IKMT-së), në rastet kur legjislacioni parashikon ushtrimin e kompetencave të IMT-ve të njësive të vetëqeverisjes vendore, nga ana e këtij organi publik.

Lidhur me rekomandimet e dërguara për çështjet të cilat lidhen me veprimtarinë e këtyre organeve publike, sjellim në vëmendje rekomandimin drejtuar IKMT-së, në përfundim të shqyrtimit administrativ të ankesës së shtetasit A.P.¹⁵⁶ Në ankesën drejtuar Avokatit të Popullit, shtetasi A.P., ka shprehur shqetësimin në lidhje me mosveprimin e Inspektoriatit të Mbrojtjes së Territorit (IMT) në Bashkinë Tropojë, për mosekzekutimin e një vendimi për prishje të ndërtimit të kundërligjshëm, të nxjerrë nga ky organ publik. Ky shtetas është ankuar gjithashtu, për mosveprimin e Inspektoriatit Kombëtar të Mbrojtjes së Territorit (IKMT), mbi bazën e kërkesës për mbështetje drejtuar këtij të fundit, nga IMT-ja në Bashkinë Tropojë, për ekzekutimin e vendimit për prishje objekti.

Nga shqyrtimi i kësaj çështjeje na ka rezultuar se, IMT-ja në Bashkinë Tropojë, ka kryer procedurën administrative ligjore të konstatimit dhe të dënimit të kundërvajtjes administrative për ndërtim pa leje, duke nxjerrë aktet përkatëse administrative, mes të cilëve edhe vendimin për prishje të objektit të kundërligjshëm nr. 01, datë 18.09.2021. Ky organ publik, ka kërkuar nga IKMT-në, mbështetje me mjete të rënda për ekzekutimin e vendimit për prishje objekti, pasi Bashkia Tropojë nuk disponon mjete të rënda për prishjen e objektit përkatës.

IKMT-ja, dhe Drejtoria e saj Rajonale Kukës, veç komunikimit shkresor me IMT-në në Bashkinë Tropojë, për përfundimin e procedurës, si dhe ekzekutimin e vendimit për prishje, ka theksuar faktin se vënia në dispozicion e mjeteve, makinerive dhe trupave të IKMT-së, krahas kostove administrative ka edhe kosto financiare në transferimin e mjeteve dhe makinerive të rënda nga Tirana në Tropojë, ndërkohë që nuk po justifikohen me asnjë proces të ndërmarrë nga IMT-ja në Bashkinë Tropojë, sigurimi i mjeteve të nevojshme për ekzekutimin e vendimit për prishje të objektit të kundërligjshëm. Sipas IKMT-së, vonesa për ekzekutim të një vendimi për prishje të një objekti me konstruksion mur tulle dhe soletë, apo aq më tepër, mosplanifikimi për prishje të tij në limitet e afatit ligjor pas të cilit akti “Vendim prishje” parashkruhet, është i pajustificuar.

Nga një analizë e legjislacionit rregullator, i cili parashikon funksionet dhe veprimtarinë e këtyre organeve publike, kemi evidentuar se IMT-ja në Bashkinë Tropojë, ka ushtruar kompetencat e tij ligjore me nxjerrjen e akteve administrative të nevojshme për trajtimin e këtij rasti, por nuk ka ekzekutuar vendimin për prishje të objektit të kundërligjshëm, për shkaqe që lidhen me terrenin malor dhe mungesën e mjeteve të rënda për të ndërhyrë në qendra të banuara. Për këto arsye është kërkuar mbështetja e IKMT-së. Në këtë çështje, IKMT-ja, ka të drejtën dhe kompetencën që, në përputhje me shkronjën “a”, të pikës 1, dhe shkronjat “a” dhe “c”, të pikës 2, të nenit 9/1, të ligjit nr. 9780/2007 “Për inspektimin dhe mbrojtjen e territorit nga ndërtimet e kundërligjshme”, të ndryshuar, të ushtrojë kompetencat e veta, që ligji i njeh IMT-së në Bashkinë Tropojë.

¹⁵⁶ Rekomandim nr. Dok. 202400513/11, shkresa nr. K3/A17-11 prot, datë 18.12.2024. Ky rekomandim është pranuar dhe është në proces zbatimi nga ana e IKMT-së.

Në referencë të nenit 46,¹⁵⁷ të ligjit nr. 10279, datë 20.05.2010 “Për kundërvajtjet administrative”, (ligji nr. 10279/2010), konstatohet se parashikohet një afat parashkrimi për ekzekutimin e vendimit për prishjen e objektit të kundërligjshëm. Referuar kërkesës paraprake të IMT-së në Bashkinë Tropojë, për mbështetje nga ana e IKMT-së, me mjete për prishjen e objektit të kundërligjshëm, si dhe faktit se nga ana e IKMT-së nuk është zbatuar detyrimi ligjor për nxjerrjen e vendimit për konstatimin e parashkrimit të ekzekutimit të vendimit për prishje të objektit të kundërligjshëm, shtuar këtu faktin se një gjë e tillë nuk ishte kërkuar në rrugë gjyqësore, as nga subjektet e tjera drejtëpërdrejt të interesuara, nga ana jonë është arritur në konkluzionin se organi i vetëm që mund të shprehet lidhur me këtë çështje ka qenë dhe mbetet gjykata. Në këto rrethana, kemi mbajtur qëndrimin se ekzistenca e këtyre kushteve e bën të ekzekutueshëm vendimin e sipërcituar, për prishjen e objektit të kundërligjshëm në këtë rast.

Shkelja e procedurave të shpronësimit publik - Ligji nr. 8561, datë 22.12.1999 “Për shpronësimet dhe marrjen në përdorim të përkohshëm të pasurisë pronë private për interes publik”, të ndryshuar (ligji nr. 8561/1999), parashikon procedurat dhe afatet ligjore që duhen respektuar për kryerjen e procesit të shpronësimit për interes publik. Në nenin 5 të këtij ligji, parashikohet se kur realizimi ose mbrojtja e interesave publike nuk mund të arrihet pa ushtruar të drejtat e pronësisë mbi pasuritë e paluajtshme, ose të luajtshme pronë private, Këshilli i Ministrave, mbi kërkesën e subjektit kërkuar në favor të të cilit bëhet shpronësimi, me propozim të ministrit përgjegjës për zhvillimin urban, vendos shpronësimin e këtyre pasurive. Pra, fryma e ligjit është e qartë, kur shprehet se shpronësimi ushtrohet si proces për një interes publik dhe është zgjidhja e fundit, kur ky interes publik nuk mund të realizohet ose mbrohet në mënyrë tjetër. Ai duhet të kryhet gjithmonë në respektim të plotë të procedurave të parashikuara në ligj. Shpronësimi publik mund të bëhet në favor të shtetit dhe të personave juridikë publikë, ose privatë, vendas ose të huaj, për realizimin nga ana e tyre të një projekti, investimi apo objekti, që në çdo rast në përputhje me këtë ligj, paraqet interes publik.

Nga shqyrtimi i ankesave të paraqitura në institucionin e Avokatit të Popullit, në vitin 2024, lidhur me mungesën e zhvillimit të procedurave të shpronësimeve publike (në rastet kur ato kanë qenë të nevojshme), na ka rezultuar se në zonat ku ndodheshin këto pasuri të paluajtshme pronë private, janë zbatuar projekte për ndërtimin e investimeve publike, ndërkohë që ndaj ankuesve (pronarë të ligjshëm të pasurive të paluajtshme), nuk kishin nisur aspak procedurat ligjore për shpronësimin e tyre. Një gjë e tillë përbën shkelje flagrante të të drejtave kushtetuese e ligjore të individëve.

¹⁵⁷ Në nenin 46, të ligjit nr. 10279/2010, parashikohet se: “Me përjashtim të rasteve kur ligji i posaçëm parashikon ndryshe, dënimi administrativ, i nxjerrë nga organi i administratës publike, i cili nuk ekzekutohet me kalimin e dy viteve nga data e nxjerrjes së vendimit për kundërvajtjen administrative, parashkruhet. Në këtë rast, organi administrativ, që ka nxjerrë vendimin për kundërvajtjen administrative, me vendim konstaton parashkrimin. Në vendimin, ku konstatohet parashkrimi i dënimit administrativ, listohen edhe arsyet që kanë çuar në këtë përfundim”.

Gjatë vitit 2024 institucioni i Avokatit të Popullit ka vazhduar shqyrtimin lidhur me problematikën e një grupi banorësh të fshatit Fushë-Prezë, si dhe të fshatit Bërxullë, Bashkia Vorë, për zbatimin e projektit “Ndërtimi i aksit rrugor Thumanë-Vorë-Kashar”. Gjatë hetimit administrativ është konstatuar se:

Dorëzimi i pjesshëm i territorit të ndërtimit të projektit “Ndërtimi i aksit rrugor Thumanë-Vorë-Kashar”, nga Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë tek sipërmarrësi i punimeve, shoqëria “G2 Infra” Shpk, sipas procesverbaleve datë 08.03.2023, dhe datë 20.03.2023, “Mbi dorëzimin e pjesshëm të territorit të projektit”, mbajtur prej përfaqësuesve të Autoritetit Kontraktor (MIE) dhe sipërmarrësit të punimeve, Shoqërisë “G2 Infra” Shpk, administratorit të Shoqërisë “Gener 2” Shpk, është kryer në kushtet e moszhvillimit më parë të procedurës së shpronësimit të subjekteve pronarë, pasuria e të cilëve prekej nga zhvillimi i këtij projekti, si dhe miratimit të lejes së ndërtimit (miratuar me vendimin e KKT-së nr. 04, datë 03.04.2023). Shpronësimi i subjekteve pronar për pasuritë e paluajtshme të prekura nga realizimi/ndërtimi i projektit “Ndërtimi i aksit rrugor Thumanë-Vorë-Kashar”, është kryer me Vendimin e Këshillit të Ministrave (VKM) nr. 332, datë 31.05.2023, “Për shpronësimin, për interes publik, të pronarëve të pasurive të paluajtshme, pronë private, që preken nga realizimi i projektit “Ndërtimi i aksit rrugor Thumanë-Vorë-Kashar”, të ndryshuar me VKM nr. 717, datë 13.12.2023, si dhe me VKM nr.143, datë 13.03.2024. Pra, konstatohet paraprakisht se e drejta e pronësisë, apo tagri i posedimit mbi pasuri të paluajtshme, iu është cenuar/shkelur subjekteve pronar apo posedues, pa një proces të rregullt ligjor, në kundërshtim me nenin 42, paragrafi 2, të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë dhe nenin 6, paragrafi 1, të Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut.¹⁵⁸

Po ashtu, është konstatuar se punimet për ndërtimin e projektit publik “Ndërtimi i aksit rrugor Thumanë-Vorë-Kashar”, janë kryer prej Shoqërisë Konçesionare përpara miratimit të lejes së zhvillimit, miratuar me vendimin nr. 09, datë 14.12.2022, të Këshillit Kombëtar të Territorit dhe lejes së ndërtimit, miratuar me vendimin nr. 04, datë 03.04.2023, po prej këtij organi publik. Botimi i Vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 360, datë 26.05.2022, në Fletoren Zyrtare nr. 82, datë 26.05.2022, nuk ka të përfshirë materialin hartografik që i bashkëlidhet Kontratës së Konçesionit, të miratuar me VKM-në në fjalë. Leja e ndërtimit për projektin “Ndërtimi i aksit rrugor Thumanë-Vorë-Kashar”, është miratuar me vendimin nr. 04, datë 08.03.2024, të KKT-së.

Në një kuadër të përgjithshëm, problematikat lidhur me procedurat e shpronësimit publik, ose në mungesën e tyre, gjatë hetimeve administrative të institucionit të Avokatit të Popullit, janë si më poshtë:

- Pasuri të paluajtshme, prona private të ankuesve, nuk janë përfshirë në kohë nga subjekti kërkues i shpronësimit, në listat bashkëngjitur kërkesave përkatëse për përfshirjen e tyre në proces shpronësimi të botuara në Fletoren Zyrtare dhe rezulton se nuk janë kryer procedurat paraprake për këtë qëllim. Kjo ka ndodhur në një kohë kur subjekti kërkues në

¹⁵⁸ Ratifikuar me ligjin nr. 8137, datë 31.07.1996 “Për ratifikimin e Konventës Evropiane për mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Lirive Themelore.

favor të të cilit bëhet shpronësimi, ka patur detyrimin ligjor që të paraqesë pranë Agjencisë Shtetërore për Shpronësim, kërkesën për shpronësim, së bashku me dokumentacionin e nevojshëm, duke përfshirë listën e pronarëve të pasurive pronë private për të cilat kërkohet shpronësimi, së bashku me dokumentacionin përkatës të pronësisë për pasuritë, të cilat preken nga gjurma e shpronësimit.

- Pavarësisht kësaj, punimet për realizimin e projekteve publike janë kryer dhe vepra me interes publik është ndërtuar, duke cenuar kështu pasuri pronë private, që përfshiheshin në gjurmën e ndërtimit të veprës publike.
- Subjektet kërkuese kanë konfirmuar se janë në vazhdim të procedurës për shpronësim për interes publik, për pasuritë pronë e paluajtshme private, që preken nga zbatimi i projekteve publike, ndërkohë që pronarët e ligjshëm të këtyre pasurive janë “zhveshur” në mënyrë të kundërligjshme faktike, nga e drejta e tyre e pronësisë si dhe nga të drejtat që rrjedhin prej pronës, për shkak të zbatimit të projektit të sipërcituar me interes publik. Këtij fakti i shtohet edhe fakti tjetër se ende nuk ka patur një proces të përfunduar shpronësimi për pasuritë private në fjalë, ende (formalisht) prona të ligjshme të ankuesve. Ajo që duhet theksuar në këtë rast është se, verifikimi i pronësisë dhe subjektit që e disponon atë është dhe duhet të jetë një proces pararendës, i domosdoshëm ligjor, pa kryejen e të cilit nuk mund të vijohet me procedurat e mëtejshme, qofshin këto të shpronësimit, apo edhe të lirimt të sheshit të ndërtimit. Ky verifikim nxjerr në pah problemet e mundshme ligjore që mund të kenë pronësitë që preken nga zbatimi i projektit për ndërtimin e veprës publike, si dhe pasojat që ato sjellin mbi statusin e pronësisë.
- Nuk ka patur një Vendim të Këshillit të Ministrave për shpronësimin e këtyre të pasurisë të paluajtshme, pronë private. Në këto rrethana, situata ligjore e trajtimit të pasurive pronë e paluajtshme private, që janë prekur nga zbatimi i projekteve publike, është përkeqësuar për shkak të cenimit të hapur të të drejtave të pronësisë së ligjshme.
- Megjithëse, në kuptim të ligjit duhet që domosdoshmërisht të përfundojnë procedurat e shpronësimit dhe më pas të vijohet me zbatimin e projektit publik, na rezulton se ky detyrim ligjor është shkelur tërësisht në disa raste të shqyrtuara nga Avokati i Popullit.
- Vlen të përmendim faktin se, nga çështje të shqyrtuara nga ana Avokati i Popullit, me objekt shpronësimin për interesa publik është konstatuar se, përpara fillimit të procedurave të shpronësimit dhe kompensimit të subjekteve, fillohet me punimet publike, duke përbërë dhe evidentuar në këtë mënyrë, cenim të të drejtave të pronësisë së pronarëve të ligjshëm.
- Kjo mënyrë veprimi evidenton cenimin e së drejtës së pronës dhe së drejtës për një proces të rregullt ligjor, në përputhje me të gjitha kërkesat dhe afatet ligjore, që do të mundësonin realizimin e një procesi të rregullt dhe të drejtë shpronësimi.

Pra, problemi madhor i konstatuar gjatë vitit 2024, është mangësia dhe mosveprimi, apo mosreagimi në kohë i organeve publike për përfshirjen në proces të shpronësimit për interes publik, të pasurive të paluajtshme pronë private, të cilat rezultojnë faktikisht pas përfundimit të punimeve

për realizimin e projekteve publike mbi bazën e të cilave janë hapur procedurat e shpronësimit publik, të “zaptuara” nga veprat publike tashmë por të pa shpronësuara.

Lidhur me rekomandimet e dërguara për çështjet me këtë objekt, sjellim në vëmendje një rast specifik, ku institucioni i Avokatit të Popullit i është drejtuar ASHSH-së me një rekomandim, në përfundim të shqyrtimit administrativ të ankesës së një shoqërie private tregtare, për mospërfshirjen në kërkesën përkatëse për shpronësim, të publikuar në Fletoren Zyrtare, të një pasurie të paluajtshme të kësaj shoqërie. Pronësia mbi këtë pasuri të shoqërisë është fituar nëpërmjet një kontrate noteriale shitje, me palë shitëse Këshilli i Ministrave dhe palë blerëse, shoqërinë ankuese.

Megjithëse shoqëria i është drejtuar me një shkresë ASHSH-së, duke ia vënë në dukje faktin që prona në fjalë është pronë e saj, që shërben për ushtrimin e aktivitetit tregtar të shoqërisë dhe duke i kërkuar përfshirjen e kësaj pasurie në shpronësim, kjo pasuri nuk është përfshirë në pasuritë e shpronësuara me VKM-në nr. 143/2024.¹⁵⁹ Shoqëria i është drejtuar edhe Drejtorisë Vendore të Agjencisë Shtetërore të Kadastrës (DVASHK), Krujë, për lëshimin e certifikatës së pronësisë për pronën e saj por nga ana e kësaj Drejtorie Vendore të Agjencisë Shtetërore të Kadastrës, nuk i është dhënë asnjë përgjigje.

Institucioni i Avokatit të Popullit ka konstatuar se pavarësisht kërkesës së shoqërisë në përputhje me parashikimet ligjore, drejtuar ASHSH-së, për pretendimin se pasuria e tyre e ligjshme, që preket nga gjurma e realizimit të projektit “Ndërtimi i aksit Thumanë-Vorë-Kashar”, nuk ishte përfshirë në listën e pronarëve të pasurive të paluajtshme private, të cilët do të shpronësoheshin për shkak të realizimit të këtij investimi me interes publik, në përputhje me nenin 15, pika 3, të ligjit nr. 8561/1999, kërkesa e shoqërisë do të duhej të pasohej nga një procedurë administrative që duhej të kryhej nga ana e ASHSH-së, për të vërtetuar nëse pretendimet e personave të tretë mbi pronësinë (me qëllim shpronësimin publik), janë të mbështetura në ligj, ose jo, gjë e cila nuk ka ndodhur në rastin konkret.

Fakti që ASHSH nuk ka kryer një shqyrtim të duhur të kërkesës së shoqërisë në përputhje me parashikimet ligjore në fuqi, vendimmarrja e Komisionit të Posaçëm të Shpronësimit në ASHSH, ka qenë në kundërshtim me ligjin dhe ka përbërë shkak, për cenimin e të drejtave dhe interesave të ligjshme të pronësisë së shoqërisë, duke e “zhveshur” në mënyrë të kundërligjshme faktike, nga e drejta e saj e pronësisë. Ky fakt ka ndodhur pa u kryer një proces i rregullt ligjor, në përputhje me të gjitha kërkesat dhe afatet ligjore, që do të mundësonin realizimin e një procesi të rregullt

¹⁵⁹ Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 143, datë 13.3.2024 “Për disa ndryshime dhe shtesa në Vendimin nr. 332, datë 31.5.2023, të Këshillit të Ministrave “Për shpronësimin, për interes publik, të pronarëve të pasurive të paluajtshme, pronë private, që preken nga realizimi i projektit “Ndërtimi i aksit rrugor Thumanë-Vorë-Kashar”, të ndryshuar.

dhe të drejtë shpronësimi nga ana e ASHSH-së.¹⁶⁰ Këtu duhet të theksojmë se nga mosveprimi i rregullt i detyrave të administratës, çështjet përfundojnë për zgjidhje në sistemin gjyqësor gjë që krijon kosto të tjera shtesë për shtetin dhe individët, por akoma më tej pasoja më e rëndë është humbja e besimit të qytetarëve tek shteti dhe ato që proklamohen si të drejta kushtetuese të tyre.

Një rast i ngjashëm është trajtuar dhe për ankesat e shtetasve I.Xh. dhe L.XH.,¹⁶¹ prona e ligjshme e të cilëve është prekur nga gjurma e projektit “Sistemim Asfaltim Rruga Qafë Plloçë-Pogradec dhe Unaza Pogradec”, duke e transformuar pronën e tyre në investim publik pa u kryer më parë procedura e shpronësimit publik. Në këto kushte, këta shtetas janë “zhveshur” faktikisht nga e drejta e tyre e pronës pa një proces të rregull ligjor dhe një procedurë të nevojshme shpronësimi publik.

Edhe në rastin e ankesës së shtetasit M.M. i cili ankohet ndaj Bashkisë Tiranë, për mosrespektim të të drejtave të pronësisë, në kushtet e prekjes së saj nga procedurat administrative të ndjekura prej këtij organi, institucioni i Avokatit të Popullit i ka adresuar Bashkisë Tiranë, rekomandimin për:

- Marrjen e masave të menjëhershme për përmirësimin e procedurës së ndjekur nga Bashkia Tiranë, në cilësinë e Njesisë Zbatuese të zhvillimit të detyruar në lidhje me identifikimin e nevojave për projektet e zhvillimit të detyruar dhe garantimin efektiv të të drejtave të shtetasit M.M.
- Marrjen e masave administrative për rregullimin dhe riformulimin e akt-marrëveshjes duke trajtuar në të, të gjitha elementët e domosdoshëm për të garantuar të drejtat efektive të banorit ankues M.M. në lidhje me afatin e realizimit të të drejtave të tij për të përfituar

¹⁶⁰ Sa më sipër i kemi rekomanduar Agjencisë Shtetërore për Shpronësim (dërguar për dijeni edhe DVASHK-së Krujë), nr. Dok. 202400439, Shkresa nr. K3/Sh13-11 prot., datë 12.12.2024:

1.Fillimin e menjëhershëm dhe përfundimin në përputhje me ligjin të procedurës administrative për shpërblimin e dëmit, që i është shkaktuar shoqërisë “F.K.C.F” sh.p.k., si pronare e ligjshme e pasurisë të llojit “truall”, me sipërfaqe 1057 m2, Z.K. 1042, të ndodhur në fshatin Arameras, Fushë Krujë, në mungesë të një procesi të rregullt dhe të drejtë shpronësimi. 2.Përfundimin sa më të shpejtë të procedurave të shpronësimit, nga ana e ASHSH-së, me qëllim përcjelljen e praktikës në Këshillin e Ministrave, për miratimin e vendimit përkatës, për shpronësimin e shoqërisë “F.K.C.F” sh.p.k., si pronare e ligjshme e kësaj pasurie.

3. Identifikimin e personave përgjegjës dhe marrjen ndaj tyre të masave të duhura ligjore, për shkeljen e të drejtave të ligjshme të shoqërisë “F.K.C.F” sh.p.k., si pronare e ligjshme, e pasurisë të llojit “truall”, me sipërfaqe 1057 m2, Z.K. 1042, të ndodhur në fshatin Arameras, Fushë Krujë, sa i takon dëmit ekonomik të shkaktuar, vlerës që duhet ti paguhet kësaj shoqërie për përdorimin e saj gjatë gjithë kësaj kohe.

Në përgjigje të rekomandimit ASHSH ka konfirmuar se kjo çështje po ndiqet në rrugë gjyqësore nga ana e shoqërisë ankuese, por rekomandimi nuk është pranuar.

¹⁶¹ Rekomandim nr. Dok 202100157/10, shkresa nr. K3/L4-10 prot., datë 20.12.2024. Për këtë rekomandim nuk ka asnjë proces zbatimi nga ana e organit përgjegjës.

Rekomandim nr. Dok 202400416/9, shkresa nr. K3/19-9 prot. datë 23.10.2021. Për këtë rekomandim nuk ka ende përgjigje.

pronësinë, për kryerjen e procedurave në trajtimin me bonues qiraje të familjes së ankuesit M.M., si dhe të drejtën e ankimit.”¹⁶²

Nisur nga objekti i punës së institucionit tonë, çështja e shpronësimeve të parregullta është parë në kompleks, jo vetëm në momentin fillestar të bërjes së ankimit administrativ pranë një institucioni të administratës publike, por deri në rivendosjen në vend të të drejtave (përfshirë kompensimin), që u janë shkaktuar shtetasve, nga veprimet ose mosveprimet e parregullta të organeve publike shtetërore. Çfarë e bën këtë temë edhe më të mprehtë, është fakti se megjithëse kjo problematikë është trajtuar edhe në nivel ndërkombëtar, sërish vazhdon të përsëritet.

Më konkretisht sjellim në vëmendje Vendimin e vitit 2018 të GJEDNJ, *Sharrxhi dhe të tjerë kundër Shqipërisë*, ku vendi ynë megjithëse ishte vënë nën mbikëqyrje të zgjeruar nga Komiteti i Ministrave që në vitin 2022 për këtë rast, ende nuk kishte sqaruar zgjidhjet që kishte vendosur për të adresuar shpronësimet për prishjet e paligjshme, si dhe për të sqaruar kohëzgjatjen e dhënies së kompensimit për shpronësimet.¹⁶³ Për këtë arsye, Komiteti i Ministrave rishqyrtoi ekzekutimin e kësaj çështjeje gjatë mbledhjes së tij të 1521 (4–6 mars 2025) , ku ndër të tjera: “2. shprehu shqetësim serioz për dështimin e zgjatur të autoriteteve për të paguar shpërblimin e drejtë të vonuar prej kohësh, dhënë nga Gjykata Evropiane ankuesve, pavarësisht thirrjeve të mëparshme urgjente dhe të përsëritura të Komitetit, përfshirë Rezolutën e Përkohshme CM/ResDH(2023)424”;...4. u bëri thirrje sërish autoriteteve të ndërmarrin të gjitha veprimet e nevojshme, si një çështje urgjente, për të bërë pagesën e kërkuar së bashku me interesin e vonës dhe për të kërkuar përfshirjen, kur është e përshtatshme, të kërkuarve (ose përfaqësuesve të tyre) në diskutimet në lidhje me pagesën; si dhe “5. vendosi, që në rast mungese të hapave konkretë për të siguruar pagesën, të rishqyrtojë këtë çështje në mbledhjen e 1545-të (dhjetor 2025) (DH), duke përfshirë shqyrtimin e veprimeve të reja, për të siguruar që shteti i paditur, respekton detyrimet e tij, që rrjedhin nga vendimi i Gjykatës”.¹⁶⁴

Sa më sipër, konstatohet se masat e përgjithshme, të vendosura në këtë vendim kanë qenë joefektive dhe shkeljet vijnë ende në këtë drejtim.

Në përmbyllje të këtij kapitulli si rezultat i gjetjeve ndër vite vërejmë se në lidhje me të drejtën e pronës në Shqipëri ka shkelje strukturore të saj dhe se megjithë reformat e ndërmarra ka nevojë për përmirësime thelbësore për të garantuar atë në mënyrë efektive për qytetarët.

¹⁶² Rekomandim nr. Dok. 202200048. Shkresa nr. K3/M3-9 prot, datë 24.12.2024. Ky rekomandim është pranuar nga Bashkia Tiranë, por është zbatuar pjesërisht.

¹⁶³ 2023 Screening report Albania, Cluster 1 – Fundamentals, fq. 65

¹⁶⁴ [https://hudoc.exec.coe.int/eng#{%22execidentifier%22:\[%22004-49665%22\]}](https://hudoc.exec.coe.int/eng#{%22execidentifier%22:[%22004-49665%22]})

3.11 Rregullimi i marrëdhënieve të punës dhe respektimi i të drejtës për një proces të rregullt ligjor në procedurën administrative¹⁶⁵

Gjatë vitit 2024, në objektin e veprimtarisë së institucionit të Avokatit të Popullit dhe veçanërisht Seksionit të Administratës, ka qenë edhe shqyrtimi i ankesave, të cilat në fokusin e tyre kanë trajtuar problematika që lidhen me zgjidhjen e konflikteve të punës, sipas Kodit të Punës, apo edhe të legjislacionit në fushën e shërbimit civil, në kuadër të garantimit të së drejtës për punë dhe të të drejtave në punë. Avokati i Popullit gjen rastin të vë në dukje se në lidhje me këtë fushë, institucioni trajton vetëm ankesa ndaj organeve publike e jo shoqërive tregtare që janë pjesë e sektorit privat.

E drejta e punës është një e drejtë e individit, e cila është e sanksionuar si në Kushtetutë, ashtu edhe në aktet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut. Në rast se procedurat e punësimit që zhvillohen nga organi publik në ushtrim të pushtetit të tij, nuk do të kenë transparencë, drejtësi e barazi, kjo e drejtë do të mbetet me karakter deklarativ. Menaxhimi i marrëdhënieve të punës në administratën publike dhe respektimi i së drejtës për një proces të rregullt ligjor në procedurat administrative, kanë qenë ndër fushat për të cilat institucioni i Avokatit të Popullit, vazhdon të investohet me qëllim garantimin e stabilitetit dhe mbrojtjes së të drejtave që burojnë nga marrëdhënia e punës, në organet publike në nivel vendor dhe qendror.

Gjatë hetimeve administrative janë konstatuar problematika që i përkisnin mosrespektimit të parimeve për zhvillimin e një procedure administrative, në përputhje me të drejtat dhe interesat e ligjshme të palëve, gjë që përbën në thelb të drejtën e palëve për një proces të rregullt ligjor, gjatë zhvillimit të procedurës administrative, si një parim themelor ky në një shtet të së drejtës. Ndër problematikat kryesore të evidentuara nga ankesat e depozituara, apo edhe nga rastet e ndjekura me iniciativë, nga institucioni i Avokatit të Popullit, lidhur me marrëdhënien e punës në administratën publike, ankesat kanë pasur si objekt të tyre lirimin/largimin e padrejtë nga detyra, procedurat e padrejta të emërimit në administratën publike, transferimin e padrejtë në një tjetër pozicion, zbatimin e institutit të pezullimit të marrëdhënies në shërbimin civil, procedurat e ristrukturimit të institucioneve të administratës publike, moszbatimin e vendimeve gjyqësore të formës së prerë për rikthimin e nëpunësve civilë në detyrë, mosdhënien e lejes vjetore ose mospagimin e saj në përputhje me ligjin, si dhe mospagesa e kontributeve të sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore nga ana e punëdhënësit.

Për vitin 2024, Seksioni i Administratës ka trajtuar 40 çështje, që lidhen me marrëdhëniet e punës.¹⁶⁶ Këto çështje të shqyrtuara, janë ankesa të depozituara nga vetë punonjësit të cilët janë

¹⁶⁵ Kjo fushë e së drejtës trajtohet prej Seksionit për organet e administratës qendrore, pushtetit vendor dhe të të tretëve që veprojnë për llogari të tyre.

¹⁶⁶ Në institucionin e Avokatit të Popullit problematikat dhe ankesat lidhur me marrëdhëniet e punës trajtohen edhe nga Seksione të tjera sipas fushës përkatëse.

liruar, transferuar, pezulluar apo kanë marrë masë disiplinore gjatë ecures së marrëdhënies së tyre të punësimit, si dhe raste të marra në shqyrtim me iniciativë. Pas shqyrtimit të çështjeve të paraqitura dhe analizës së kryer për adresimin e problematikës së ngritur, ka rezultuar se shumica e këtyre rasteve janë zgjidhur në favor të të punësuarve, ndërsa për pjesën tjetër vijohet ende procesi i hetimit administrativ.

Gjatë hetimit administrativ, në disa raste ka rezultuar se ka pasur cenim të së drejtës për një proces të rregullt ligjor në procedurën administrative, nga organet e administratës publike, për shkak të zbatueshmërisë së pamjaftueshme, si dhe mosrespektimit të parimeve dhe procedurave përkatëse ligjore, të cilat janë të detyrueshme të ndiqen në kuadër të procesit të rregullt ligjor. Gjithashtu, në një rast të paraqitur para institucionit të Avokatit të Popullit nga përfaqësues të Sindikatës së Punonjësve të Postës Shqiptare sh.a., është shprehur shqetësimi për moslidhjen e kontratës kolektive, ndërmjet kësaj sindikate dhe Postës Shqiptare sh.a., në kuadër të mbrojtjes së të drejtave të punonjësve të kësaj shoqërie tregtare me kapital publik. Gjatë hetimit administrativ të kësaj çështje, Avokati i Popullit konstatoi se në thelb çdo pengesë procedurale e pabazuar në ligj, apo mosreagimi nga ana e punëmarrësit për zhvillimin e procedurave ligjore të nevojshme për lidhjen e kontratës kolektive, përbëjnë ndërhyrje në lirinë sindikale. Në përfundim të shqyrtimit të çështjes Avokati i Popullit konstatoi se përfaqësuesit e Sindikatës së Punonjësve të Postës Shqiptare sh.a., i ishin drejtuar gjykatës kompetente për zgjidhjen përfundimtare të çështjes.

Institucioni i Avokatit të Popullit, vë në dukje se si për kategorinë e punonjësve, marrëdhënia e punës së të cilëve rregullohet sipas dispozitave të Kodit të Punës, ashtu dhe për kategorinë e nëpunësve marrëdhënia e punës së të cilëve rregullohet sipas legjislacionit në fushën e shërbimit civil, duhet synuar garantimi, ndërtimi, funksionimi dhe qëndrueshmëria e një administrate publike në respektim të parimeve bazë, si ai i shanseve të barabarta, mosdiskriminimit, meritokracisë, transparencës, të lidhura me parimet e profesionalizmit dhe paanësisë politike.

Po ashtu, mjaft procedura administrative të zhvilluara, kanë qenë të paqarta dhe të paplota, duke mos krijuar kështu garanci për respektimin e parimit të qartësisë dhe sigurisë juridike. Pas kthimit të përgjigjeve përkatëse të dërguara nga institucionet e administratës dhe pas analizimit me kujdes të përmbajtjes së tyre, në rastet kur institucioni i Avokatit të Popullit ka konstatuar problematika, kemi kërkuar me rekomandim kryerjen nga ana e këtyre institucioneve të një analize të rasteve konkrete (të rrethanave të faktit), si dhe hartimin e relacioneve të plota e të detajuara, me qëllim nxjerrjen e masës së përgjegjësisë në nivel hierarkik ndërmjet strukturave të institucionit, lidhur me emërimet dhe lirimet/largimet e punonjësve/ankuesve, në kundërshtim me ligjin.

E drejta për një proces të rregullt ligjor në procedurat administrative, e sanksionuar nga Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut, si dhe Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, përbën njëherësh edhe një parim themelor kushtetues të konfirmuar tashmë nga jurisprudenca e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë.

Veprimet ose mosveprimet në kundërshtim me ligjin ana e institucioneve përkatëse, në disa raste shoqërohen me një faturë me vlerë monetare të konsiderueshme për buxhetin e shtetit. Kështu, largimet nga puna duke mos respektuar procedurën ligjore, ose edhe në rastet kur ky largim bëhet pa ndonjë shkak të arsyeshëm ligjor, përbëjnë shkak që subjektet si ish të punësuar të larguar, të kenë probabilitet të lartë për të qenë gjyqfitues në paditë e paraqitura prej tyre në gjykatë, pranë të cilës ato kundërshtojnë zgjidhjen e marrëdhënieve të punës në mënyrë jo të drejtë dhe në shkelje të ligjit, si në aspektin procedural, ashtu edhe në atë material.

Veçanërisht, çështja e ligjshmërisë së procedurave administrative të zhvilluara dhe vendimarrjet për largimet nga puna do të vijojnë të mbetet në vëmendje të punës së institucionit të Avokatit të Popullit, me qëllim dhënien e kontributeve në përmirësimin e marrëdhënies së punës dhe krijimin e një administrate publike funksionale, në përputhje me standardet evropiane.

3.12 *Mbrojtja e konsumatorit*¹⁶⁷

E drejta për të pasur disa shërbime elementare si, shërbimi i furnizimit me ujë të pijshëm dhe me energji elektrike, është një nevojë bazike e shtetasve. Mungesa e tyre përbën një shkelje të rëndë të të drejtave të njeriut.

Për vitin 2024, institucioni i Avokatit të Popullit ka trajtuar 94 çështje mbi bazë ankese ose me iniciativë, lidhur me pretendimet për moszbatim korrekt të legjislacionit për mbrojtjen e konsumatorit. Organe publike të pretenduar si shkelës së të drejtave të konsumatorit, kanë qenë FSHU sh.a dhe Ujësjellës Kanalizime sh.a. Objekti i rasteve me iniciativë dhe ankesë/kërkesave për furnizimin me energji elektrike dhe ujë të pijshëm, të shqyrtuara nga ana e Avokatit të Popullit, lidhet kryesisht me pretendime për mbi faturime, problematika me matësit e konsumit, si dhe moslexime të rregullta të konsumit, si për energjinë elektrike, ashtu edhe për atë të furnizimit me ujë. Konkretisht, janë shqyrtuar raste lidhur me mosveprimin e operatorëve kundrejt ankesave të qytetarëve, si për ndërprerjen e energjisë/ujit, mbifaturimeve, faturimin aforfe, pamundësinë ekonomike për të paguar shërbimin dhe cilësinë e shërbimeve që ofrohen prej tyre.

Në kuadër të hetimeve administrative të ndërmarra, Institucioni i Avokatit të Popullit, ka dalë në konkluzionin se ka pasur vend për përmirësim të procedurës, si dhe ka kërkuar rivënien në vend të të drejtave të shkelura. Është konstatuar gjithashtu se, si Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike, ashtu edhe Shoqëritë e UK-ve, nuk kishin zbatuar dispozitat ligjore për sa i përket tarifave preferenciale, apo për mos tarifimin e abonentëve, të cilët i përkasin kategorive specifike të grupeve vulnerabel.

¹⁶⁷ Kjo fushë e së drejtës trajtohet prej Seksionit për organet e administratës qendrore, pushtetit vendor dhe të të tretëve që veprojnë për llogari të tyre.

Në përmbushje të standardeve ndërkombëtare, theksojmë faktin se Rezoluta 64/292,¹⁶⁸ e Asamblesë së Përgjithshme të Kombeve të Bashkuara, njeh të drejtën për ujë të pijshëm dhe kanalizime të sigurta dhe të pastërta, si një “e drejtë e njeriut” që është thelbësore për gezimin e plotë të të gjitha të drejtave. Shqipëria është një nga vendet që ka nënshkruar Deklaratën e Mijëvjeçarit, duke u angazhuar në arritjen e shtatëmbëdhjetë Objektivave për Zhvillim të Qëndrueshëm, të cilat kanë si afat vitin 2030. Në këtë axhendë të re të zhvillimit, uji dhe kanalizimet, konsiderohen të kenë rol kyç në të gjitha dimensionet e zhvillimit të qëndrueshëm, për sa ato kanë lidhje me disa probleme kryesore globale dhe kanë ndikim në të gjitha aktivitetet njerëzore. Në përputhje edhe me “Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm”, të proklamuar nga Organizata e Kombeve të Bashkuara në kuadër të Axhendës 2030, nga ana e autoriteteve shtetërore, duhet të arrihet një qasje universale dhe e barabartë në ujë të pijshëm, të sigurt dhe të përballueshëm për të gjithë.

Avokati i Popullit vlerëson se në veçanti duhet të sigurohen masa për mbrojtjen e konsumatorëve në nevojë, duke përfshirë masat për të ndihmuar dhe për të shmangur ndërprerjen e furnizimit me energji elektrike dhe ujë, veçanërisht në zonat rurale. Në disa ankesa të shqyrtuara është konstatuar se operatorët e furnizimit me energji dhe ujë, e orientojnë qytetarin për shlyerjen e detyrimeve të prapambetura me këste, duke lidhur një aktmarrëveshje midis tyre. Kjo gjë shihet prej tyre si e vetmja mundësi lehtësuese për të shlyer detyrimet e akumuluar, por ky vlerësim ndodh pa i analizuar dhe zgjidhur problematikat në thelb, duke lënë të hapur kështu probabilitetin e përsëritjes së tyre në kohë.

Gjatë trajtimit të çështjeve të paraqitura, lidhur me problematikat e evidentuara kemi rekomanduar, marrjen e masave për përfundimin e procedurës administrative për lidhjen e kontratës së furnizimit me ujë të ankuesve, marrjen e masave lidhur me nxjerrjen e përgjegjësive dhe evidentimin e personave që kanë çuar në cenimin e të drejtave të ankuesve, marrjen e masave nga operatorët për ndjekjen e procedurave përkatëse ligjore për vjeljen e detyrimeve të prapambetura. Po kështu, është rekomanduar marrja e masave administrative dhe ligjore për mospërsëritjen e situatave në raste analoge në të ardhmen, duke pasur në konsideratë interesin më të lartë të qytetarit.

Në çdo rast, kuadri rregullator përfshin gjithashtu, edhe detyrimet që lidhen me angazhimin e vendit tonë në kuadër të Traktatit të Komunitetit të Energjisë dhe direktivat e BE-së për mbrojtjen e konsumatorëve në të gjitha fazat e një procesi, që lidhet me shërbimin e furnizimit me energji elektrike.

Gjatë trajtimit të çështjeve kemi konstatuar shkelje të legjislacionit rregullator të mbrojtjes së konsumatorit fundor nga veprimet e parregullta të operatorëve, si faturimi i shërbimit të marrë në vlera të papërfundshme me konsumin real që ka kryer konsumatori fundor. Parimi i shtetit të së

¹⁶⁸ Ky dokument gjendet në faqen <https://digitallibrary.un.org/record/687002?v=pdf>

drejtës ku mbështetet një shtet demokratik, nënkupton sundimin e ligjit dhe mënjanimin e arbitraritetit, me qëllim që të arrihet respektimi dhe garantimi i dinjitetit njerëzor, drejtësisë dhe sigurisë juridike. Në këtë këndvështrim sjellim në vëmendje parashikimin dhe sigurimin e qasjes në energji të përballueshme, të besueshme, të qëndrueshme dhe moderne për të gjithë. Deri në vitin 2030, duhet të sigurohet qasje universale në shërbime të përballueshme, të besueshme dhe moderne të energjisë.

Nga ana tjetër, përmbushja e këtyre objektivave nga ana e organeve të pushtetit qendror dhe vendor, duhet të manifestohet me kryerjen e detyrave të tyre funksionale, si dhe duke respektuar të drejtat dhe liritë themelore të njeriut, ashtu sikurse është parashikuar në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë, Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut dhe në Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut, me qëllim fundor kontributin në realizimin e tyre.

3.13 Respektimi i të drejtave që lidhen me pushtetin vendor¹⁶⁹

Roli i vetëqeverisjes vendore është i njohur dhe konfirmuar në shumë akte të organizmave ndërkombëtare, përfshirë dhe rezolutat e miratuara nga Këshilli i të Drejtave të Njeriut, të OKB-së. Veprimet e organeve të vetëqeverisjes vendore janë thelbësore për të ruajtur hapësirën qytetare, për të siguruar qasjen në shërbimet themelore dhe për të përmirësuar planifikimin urban, duke synuar në arritjen e objektivave sociale të shtetit. Bashkitë, si njësi të vetëqeverisjes vendore që ofrojnë shërbime ndaj qytetarëve duhet të angazhohen për rritjen e cilësisë dhe ofrimit të tyre, me sa më pak kosto. Sipas kartës së të drejtave të qytetarëve për përfitimin e shërbimeve publike,¹⁷⁰ janë përcaktuar detyrime për institucionet përgjegjëse për ofrimin e shërbimeve publike, në funksion të garantimit të këtyre të drejtave nga qytetarët.¹⁷¹

Në nenin 108, pika 3, të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë është parashikuar se bashkitë janë njësia bazë e qeverisjes vendore. Ato kryejnë të gjitha detyrat vetëqeverisëse, me përjashtim të atyre që me ligj u jepen njërive të tjera të qeverisjes vendore. Njësitë e vetëqeverisjes vendore

¹⁶⁹ Kjo fushë e së drejtës trajtohet prej Seksionit për organet e administratës qendrore, pushtetit vendor dhe të të tretëve që veprojnë për llogari të tyre.

Në institucionin e Avokatit të Popullit problematikat dhe ankesat që lidhen me pushtetin vendor (e drejta për strehim dhe ofrimin e shërbimeve publike) trajtohen edhe nga Seksioni i Përgjithshëm dhe Seksioni i Fëmijëve sipas fushave përkatëse të kompetencës.

¹⁷⁰ Miratuar me Vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 623, datë 26.10.2018

¹⁷¹ Ndër të tjera, mund të përmendet e drejta për informim; e drejta dhe përdorimi i shërbimeve publike; e drejta për trajtim të barabartë në ofrimin e shërbimeve publike; e drejta për ndihmë aktive gjatë procesit të ofrimit të shërbimeve; e drejta për zgjidhje efektive; e drejta për të proceduar kërkesën sipas radhës së aplikimit; e drejta për marrjen e shërbimeve brenda afateve të arsyeshme; e drejta për marrjen e një shërbimi në mënyrë transparente; e drejta e pasjes së alternativave në paraqitjen e kërkesës për ofrimin e shërbimeve; e drejta për të mos u penalizuar për gabimet/pasaktësitë e institucioneve të administratës shtetërore; e drejta për ankim; e drejta për pasjen e infrastrukturës në ofrimin e shërbimeve publike; e drejta e këshillimit paraprak; e drejta për shërbim cilësor; etj.

mbështeten në veprimtarinë e tyre të përditshme pikërisht në konceptin e autonomisë vendore, të kuptuar si “... e drejta dhe aftësia e njësive të qeverisjes vendore, të krijuara sipas Kushtetutës dhe këtij ligji dhe në kuadër të kufizimeve të tij, që të rregullojnë dhe të administrojnë një pjesë thelbësore të çështjeve publike nën përgjegjësinë e tyre dhe në interes të bashkësisë”.¹⁷²

Po kështu, në nenit 8, të ligjit nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore” është parashikuar se, “Bashkia realizon vetëqëqeverisjen vendore nëpërmjet ushtrimit të autoritetit me interes publik vendor brenda territorit të juridiksionit të saj”. Ndërkohë, në nenin 9 të po këtij ligji, është parashikuar si një nga të drejtat dhe përgjegjësitë e bashkisë, edhe e drejta e përcaktimit të masave që ajo i gjykon të nevojshme për kryerjen e funksioneve dhe ushtrimin e kompetencave.

Në ushtrim të funksioneve të saj, bashkia është përgjegjëse brenda juridiksionit të territorit të saj në fushën e infrastrukturës dhe shërbimeve publike, të cilat janë me rëndësi jetike për komunitetin. Në këtë prizëm, janë trajtuar ankesa/raste me iniciativë me objekt kryesisht lidhur me: mbledhjen, largimin dhe trajtimin e mbetjeve urbane; mirëmbajtjen dhe administrimin e sipërfaqeve të gjelbërta; mbledhjen dhe largimin e ujërave të shiut dhe mbrojtjen nga përmytjet në zonat e banuara; shërbimin e dekorit publik dhe ndriçimin e mjediseve publike; mirëmbajtjen e institucioneve që janë në varësi të bashkisë; mirëmbajtjen e rrugëve urbane dhe rurale, si dhe realizimin sipas standardeve të sinjalistikës rrugore.

Po ashtu, gjatë komunikimi me Bashki të ndryshme gjatë vitit 2024, jemi përpjekur të theksojmë rolin proaktiv që duhet të kenë Bashkitë, udhëhequr nga parimi i autonomisë vendore, në përputhje me legjislacionin në fuqi, me qëllim që të jenë sa më afër qytetarit dhe të angazhuara profesionalisht me synim edukimin e qytetarëve, për respektimin e të drejtave të tyre, gjatë ofrimit të shërbimeve publike në praktikë.

Ndërsa, për sa i përket funksioneve të Bashkive në fushën e shërbimeve sociale, i kemi kujtuar se është përgjegjësi e tyre, ndërtimi dhe administrimi i banesave për strehim social. Në programet sociale të strehimit përfshihen: programi i banesave sociale me qira; programi për përmirësimin e kushteve të banesave ekzistuese, deri në një ndërtim të ri; programi i banesave me kosto të ulët; programi për zhvillimin e zonës me qëllim strehimi; programi për krijimin e banesave të përkohshme; etj. Avokati i Popullit vlerëson se mundësitë e Bashkive për të realizuar këtë funksion janë të ndryshme dhe ka mjaft bashki të mesme dhe të vogla që nuk kanë programe për ndërtimin e banesave sociale apo subvencionime të qirave. Kjo çështje duhet adresuar në nivel makro politikash nga qeveria qendrore dhe pushteti lokal. Prandaj, me qëllim mbrojtjen e të drejtave të njeriut, si për parandalimin e pabarazisë, ashtu edhe për promovimin e tyre, në kuadër të respektimit të të drejtave që lidhen me pushtetin vendor, mbetet i rëndësishëm evidentimi i qëndrimit të institucionit të Avokatit të Popullit, ndaj veprimtarisë së vetëqeverisjes vendore.

¹⁷² Shih nenin 2, pika 2, të ligjit nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”.

E drejta për strehim - Si një prej të drejtave të rëndësishme të njeriut që lidhet drejtpërdrejt me të drejtën për jetën dhe shëndetin, është e drejta për strehim e cila është objekt i trajtimit nga organet e vetëqeverisjes vendore. Është tepër me rëndësi detyrimi që autoritetet shtetërore lokale kanë në garantimin e mbrojtjes ligjore për strehim dhe realizimin progresiv të të gjitha aspekteve të së drejtës për strehim të përshtatshëm. Një pjesë e rasteve të trajtuara nga Avokati i Popullit i përkasin të drejtës për strehim të lidhur kryesisht me banesat sociale, me kredi të buta, bonus qiraje, si dhe problematikat e lidhura me përmirësimin e kushteve të jetesës si nevojë për rikonstrukcion të menjëhershëm të banesës, adresimin e pasojave të ardhura nga dëmtimet e tërmetit, përmbytjeve, etj.

Lidhur me këto problematika gjatë vitit 2024, Seksioni i Administratës, ka trajtuar 60 ankesa/raste. Ajo që duhet theksuar është roli proaktiv i Avokatit të Popullit në mbrojtjen e kësaj të drejte, ku një pjesë e rasteve të trajtuara, janë iniciuar për shqyrtim nga vetë institucioni. Në këtë aspekt, objekt hetimi administrativ ka qenë respektimi i rregullave dhe procedurave administrative për mënyrat e planifikimit, sigurimit, administrimit dhe të shpërndarjes së programeve sociale për strehimin, me qëllim krijimin e mundësive për strehim të përshtatshëm dhe të përballueshëm, duke u mbështetur në aftësitë paguese të familjeve që kanë nevojë për strehim dhe në ndihmën e institucioneve shtetërore përgjegjëse.

Nga shqyrtimi i ankesave të trajtuara nga institucioni i Avokatit të Popullit përgjatë vitit 2024 është evidentuar si problematikë në disa bashki fakti se, pavarësisht kohës së aplikimit të shtetasve për të përfituar subvencion qiraje, në përputhje me vendimmarrjet e këshillave bashkiakë të njërive të vetëqeverisjes vendore, miratimi i pagesës së bonusit të qirasë vonohet tej afateve të arsyeshme ligjore, ose ndërpritej në mënyrë të njëanshme për mungesë fondesh. Kjo situatë e konstatuar, më së shumti e krijuar nga fatkeqësia natyrore, tërmeti i datës 26.11.2019 dhe e mbartur edhe në ditët e sotme, bën që këta individë dhe familjet e tyre, të cilët janë në kushtet e familjeve në nevojë, të kenë vështirësi të mëdha për sigurimin e një të drejte bazike, siç është e drejta për strehim dhe kështu të vuajnë pasojat të tjera, që çojnë në cenimin e disa të drejtave të ligjshme të tyre. Lidhur me këtë problematikë vazhdon hetimi administrativ i filluar me iniciativë, në kuadër të të cilit i është dërguar kërkesë për shpjegime 61 bashkive, për të pasur panoramë të plotë se sa familje kanë arritur të trajtohen dhe sistemohen plotësisht, trajtimi i kategorive vulnerabël dhe deri kur është parashikuar të përmbillet procesi i rindërtimit pa përjashtuar askënd.

Në evidentimin e problematikave për të cilat hetimi ka përfunduar, njësitë e vetëqeverisjes vendore janë orientuar që në rastet e familjeve dhe individëve, të cilët nuk kualifikohen si përfitues në njërin program, të kenë mundësi për të kaluar dhe përfituar në një program tjetër strehimi social, kur plotësojnë kushtet ligjore.

Në hetimin administrativ të rasteve që kanë të bëjnë me të drejtën për strehim, institucioni i Avokatit të Popullit ka pasur në konsideratë parësore objektivat e zhvillimit të qëndrueshëm. Konkretisht, në këtë aspekt theksojmë pikën 11, të këtyre objektiveve, *“Bëni qytetet dhe vendbanimet njerëzore gjithëpërfshirëse, të sigurt, elastike dhe të qëndrueshme”*, si dhe pikën 11.1, *“Deri në vitin 2030, siguroni qasje për të gjithë në strehim të përshtatshëm, të sigurt dhe të përballueshëm dhe shërbime themelore dhe azhurnoni vendet e varfëra”*. Duhet theksuar se bashkëpunimi gjatë hetimit administrativ, është i lidhur ngushtësisht me respektimin e parimit të transparencës dhe atë të llogaridhënies. Në këtë drejtim, misioni i institucionit të Avokatit të Popullit, është të kontribuojë në transparencën dhe llogaridhënien e organeve publike, sa i përket ushtrimit të drejtë të veprimtarisë administrative nga ana e tyre, në mbrojtje dhe respektim të të drejtave dhe interesave të ligjshëm të individëve. Në kërkesat tona për shpjegime drejtuar organeve publike kemi kërkuar vazhdimisht informacion lidhur me kohëzgjatjen e procedurave administrative, transparencën e tyre dhe në raste të caktuara, fazën në të cilën gjendet zbatimi i akteve administrative të nxjerra në përfundim të këtyre procedurave. Përgjigjet e marra për këto raste nuk kanë qenë ezauruese në të gjitha kërkimet e parashtruara nga ana jonë, në disa raste kemi konstatuar qëndrime jo transparente, përgjigje që nuk kanë lidhje me objektin e kërimit tonë, pra mungesën e bashkëpunimit të frytshëm.

Për këto problematika kemi rekomanduar në disa raste fillimin e procedurës administrative, për evidentimin e punonjësve përgjegjës, lidhur me mospërbushjen e detyrimit ligjor për t’i kthyer përgjigje kërkesave të Avokatit të Popullit, apo për mosdërgimin e informacionit të kërkuar, si dhe marrjen e masave administrative disiplinore ndaj tyre.

Institucioni i Avokatit të Popullit ka pasur gjithashtu në fokus edhe rastet e familjeve, të cilat në përbërjen e tyre kanë pjesëtarë të sëmurë, invalidë të grupeve të ndryshme, fëmijë, gra shtatzëna apo të divorcuara me fëmijë, të moshuar, etj. Nga hetimet tona administrative kemi konstatuar në disa raste se organet përgjegjëse nuk kanë treguar kujdes të shtuar ndaj grupeve në nevojë për problematikën e lartpërmendura, të cilat përfshihen në fushën e strehimit.

Ligji “Për strehimin”, sanksionon në dispozitat e tij parimin e strehimit të përshtatshëm, duke parashikuar edhe kushtet që duhet të plotësohen për të konsideruar një strehim të dhënë, të përshtatshëm. Strehimi konsiderohet i përshtatshëm atëherë kur garanton privatësinë, një jetesë të sigurt, të qetë dhe me dinjitet, si dhe me hapësira të mjaftueshme banimi, sipas normave të strehimit dhe standardeve të ndërtimit, të përcaktuara në aktet ligjore e nënligjore në fuqi, përfshirë këtu shërbimet bazë, brenda këtyre mjediseve të banimit. Duhet të ketë gjithashtu, qasje në shërbimet publike (si furnizimi me ujë të pijshëm dhe energji elektrike, largimi i ujërave të ndotura dhe menaxhimi i mbetjeve), akses në shërbimet e punësimit, shërbimet e kujdesit shëndetësor dhe social, në arsim, si dhe në shërbime të tjera komunitare.

Sa më sipër, referuar si legjislacionit në fuqi, ashtu edhe problematikave të evidentuara nga shqyrtimi i rasteve, vlerësohet se duhet të merren masat e duhura për përmirësimin e kushteve të jetesës, veçanërisht për subjektet e veçanta dhe në nevojë për shkak të mundësive të pakta buxhetore që ata kanë. Në këto kushte çmujmë që në çdo bashki, njësi të vetëqeverisjes vendore, apo në organe të tjera publike kompetente, duhet të vlerësohet me kujdes situata social-ekonomike rast pas rasti, për të krijuar mundësinë e strehimit të përshtatshëm në përputhje me normat ligjore.

Në kuadër të veprimtarisë së institucionit të Avokatit të Popullit është marrë në shqyrtim edhe problematika në vijim të shqetësimeve të herëpashershme të qytetarëve lidhur me mënyrën dhe pagesën e taksës mbi ndërtesën në Bashkinë Tiranë, taksën e infrastrukturës, tarifën e pastrimit, taksën mbi pasurinë e paluajtshme. Pas hetimit administrativ të kryer për këtë shqetësim, është adresuar rekomandimi tek Bashkia Tiranë dhe Këshilli Bashkiak Tiranë, duke i kërkuar Bashkisë Tiranë:

- të analizojë, propozojë dhe nxjerrë vendimin për përmirësimin dhe mënyrën e zbatimit të VKB-së nr. 158, datë 26.12.2019 *“Për miratimin e sistemit të taksave dhe tarifave vendore në qytetin e Tiranës”*, të ndryshuar, me qëllim kryerjen e ndryshimeve ligjore sa i përket taksës mbi pasurinë e paluajtshme (taksë mbi ndërtesën), tarifës së pastrimit, taksës së përkohshme për infrastrukturën arsimore, të miratuar nga Këshilli Bashkiak Tiranë, pasi këto taksa e tarifa i drejtohen individit i cili merr një herë shërbimet, pavarësisht se mund të posedojë disa pasuri të paluajtshme dhe nuk mund të paguajë për çdo pasuri secilën nga taksat e lartpërmendura;
- të parashikojë një mekanizëm mbrojtës dhe efektiv për kontrollin dhe përmbushjen e saktë të detyrimeve të qytetarëve, në zbatim të VKB nr. 158, datë 26.11.2019 *“Për miratimin e sistemit të taksave dhe tarifave vendore në qytetin e Tiranës”*, të ndryshuar, pasi të jenë bërë ndryshimet ligjore të propozuara sa i përket taksës mbi pasurinë e paluajtshme (taksë mbi ndërtesën), tarifës së pastrimit, taksës së përkohshme për infrastrukturën arsimore, të miratuara nga Këshilli Bashkiak Tiranë, për qytetarët të cilët posedojnë më shumë se një pasuri të paluajtshme, për taksimin, tarifimin si dhe përjashtimet e tyre;
- ngritjen e një grupi pune për të kryer fushatën e informimit të qytetarëve në mënyrë që të jetë sa më efektive, e arritshme, e drejtpërdrejtë, transparente për ta, si dhe të ketë parashikime të detajuara lidhur me rregullimin e kësaj marrëdhënieje;
- të përmirësojë mënyrën e njoftimit të qytetarëve, duke siguruar njoftimin në adresat e tyre dhe të sigurohet që ky njoftim është marrë qoftë edhe me nënshkrim nga ana e tyre, që të garantohet edhe një mbrojtje sa më efektive e të drejtave dhe interesave të ligjshme të tyre.

E drejta për ofrimin e shërbimeve publike - Shërbimet publike, të kuptuara si shërbime që ofrohen si nga pushteti vendor ashtu dhe nga ai qendror, si një sistem që ndihmon në lehtësimin dhe përmirësimin e jetës së komuniteteve kryesisht në zonat e banuara, konsiderohen pikënisja ku mbështetet zhvillimi i infrastrukturës dhe përfitimi i lehtësirave nga ana e shtetasve.

Gjatë vitit 2024, Seksioni i Administratës ka trajtuar 94 ankesa/raste, lidhur me problematikat që hasen më së shumti në fushën e infrastrukturës, siç është mungesa e parametrave dhe standardeve të përcaktuara të rrugëve dhe mirëmbajtja e tyre, mungesa e kanalizimeve dhe mirëmbajtja e tyre, të vlerësuara këto jo vetëm në kuadër të të drejtave të individit, por edhe të të drejtave të këtij të fundit në raport me komunitetin ku ai banon.

Nga trajtimi në tërësi i rasteve, kemi konstatuar se e drejta për ofrimin e shërbimeve publike në praktikë rezulton e kufizuar si një e drejtë për t'u përmbushur sidomos në zonat rurale, apo qytete të vogla, në ndryshim nga ato që konsiderohen qytete të mëdha. Këto problematika të parashtruara më lart, shpesh mbeten në hije për shkak të mungesës së fondeve të alokuara për rrugët, kanalizimet, largimin e mbetjeve shtëpiake dhe jo vetëm.

Në këtë aspekt, në disa raste nga ana jonë i është rekomanduar njësive të vetëqeverisjes vendore që, në bashkëpunim me pushtetin qendror, të sigurojnë mbështetjen e nevojshme financiare në favor të Shoqërive Rajonale Ujësjiellës Kanalizime sh.a., me qëllim investimin për ndërtimin e sistemit të kanalizimeve. Më konkretisht, kjo situatë i është adresuar edhe Agjencisë Kombëtare të Ujësjiellës-Kanalizime (AKUK), e cila mbështet teknikisht politikat e Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë, në përputhje me legjislacionin dhe politikat e Qeverisë të përcaktuara në strategjitë sektoriale. Në këtë kuadër janë adresuar dy rekomandime me problematikat për zonën e Spitallës dhe fshatit Hamallaj, Bashkia Durrës si dhe rekomandim për problematikat në fshatin Vojnik, njësia Administrative Maqellarë, Bashkia Dibër. Në këtë rekomandim të fundit është theksuar roli i AKUK-së në fushën e veprimtarisë së saj që është realizimi nëpërmjet autoritetit të saj ligjor dhe teknik, i koordinimit dhe monitorimit të aktivitetit për sigurimin e furnizimit me ujë, kanalizimeve të ujërave të përdorura dhe trajtimit të tyre për të gjithë popullsinë e vendit, në bashkëpunim me pushtetet vendore dhe subjektet e menaxhimit të infrastrukturës ujore.

Në bazë të rëndësisë strategjike institucioni ynë ka vlerësuar se do të ishte me interes, koordinimi i nismave për investime në fushën e ujësjiellës-kanalizimeve dhe përgatitja e projekteve zhvillimore, projekteve pilot, me kërkesë të bashkive, qarqeve dhe ministrive, apo institucioneve të tjera të administratës publike. Trajtimi i këtyre problematikave është bërë duke pasur parasysh edhe objektivat e zhvillimit të qëndrueshëm lidhur me infrastrukturën¹⁷³ dhe rëndësinë që ka respektimi i saj nga organet e administratës. Duke qenë se Avokati i Popullit, vlerëson se infrastruktura është një element me rëndësi kritike për zhvillimin dhe mirëqenien e një komuniteti, janë trajtuar dhe vijojnë të trajtohen rastet të cilat kanë të bëjnë me ndërtimin, rehabilitimin dhe mirëmbajtjen e rrugëve vendore dhe sinjalizimit rrugor, të trotuareve dhe shesheve publike

¹⁷³ Konkretisht objektivi nr. 9, “Ndërtimi i infrastrukturës elastike, promovimi i industrializimit gjithëpërfshirës dhe të qëndrueshëm dhe nxitja e inovacionit. 9.1 Zhvillimi i një infrastrukture cilësore, të besueshme, të qëndrueshme dhe elastike, duke përfshirë infrastrukturën rajonale dhe ndërkufitare, për të mbështetur zhvillimin ekonomik dhe mirëqenien njerëzore, me një fokus në qasje të përbalueshme dhe të barabartë për të gjithë”.

vendore, si një ndër funksionet e bashkisë në fushën e infrastrukturës dhe shërbimeve publike, në përputhje me përcaktimin e dhënë në nenin 23, të ligjit nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”.

Në kuadër të problematikave që kanë të bëjnë me emergjencat civile, e lidhur kjo me veprimtarinë e organeve të vetëqeverisjes vendore, si dhe me Agjencinë Kombëtare të Mbrojtjes Civile, në disa raste është konstatuar mosakordimi i ndihmës financiare për ankuesit, të cilët nuk janë dëmshpërblyer për dëmet e shkaktuara. Nga ana jonë, është rekomanduar marrja e masave për akordimin e vlerës së pashlyer të ndihmës financiare për ankuesit, të cilët kanë patur dëmtime të banesave të dëmtuara nga fatkeqësitë natyrore, si dhe nxjerrja e përgjegjësive dhe evidentimi i personave që me veprimet apo mosveprimet e tyre kanë çuar në cenimin e së drejtës të ankuesve.

Më konkretisht, institucioni i Avokatit të Popullit i ka adresuar Agjencisë Kombëtare të Mbrojtjes Civile (AKMC) ¹⁷⁴ dy rekomandime ku kërkon:

- Marrjen e masave për akordimin e vlerës së pashlyer të ndihmës financiare për shtetasit P.H. dhe Xh.T., banesat e të cilëve ishin dëmtuar nga fatkeqësi natyrore, konkretisht si pasojë e rrëshqitjes masive të tokës në fshatin Velçan, Njësia Administrative Velçan, Pogradec.
- Marrjen e masave lidhur me nxjerrjen e përgjegjësive dhe evidentimin e personave që kanë çuar në cenimin e së drejtës së ankuesve, duke mos vijuar procedurën administrative të çeljes së fondeve për dhënien e plotë të ndihmës financiare për shtetasit P.H. dhe Xh.T., lidhur me dëmtimin që banesat kishin pësuar nga rrëshqitja e dheut.
- Marrjen e masave administrative dhe ligjore për mospërsëritjen e situatave të tilla në të ardhmen, pra të mosveprimit të AKMC , duke mos respektuar procedurat ligjore dhe të drejtat e shtetasve.
- Shpërblimin e plotë të dëmit të shkaktuar ankuesve sipas parashikimeve të vlerës së parashikuar nga legjislacioni në fuqi.
- Marrjen e masave përkatëse për të adresuar mungesën e komunikimit korrekt me institucionin e Avokatit të Popullit, sa i përket kërkesave për informacion, në lidhje me të cilat përgjigjet kanë rezultuar me përmbajtje të paplota në disa aspekte.

Një aspekt tjetër i rasteve të trajtuara është edhe ai i mosveprimit të strukturave përgjegjëse pranë Bashkisë Tiranë, ¹⁷⁵ për dhënien e sigurisë që në ambientet e përbashkëta në bashkëpronësi dhe në

¹⁷⁴ Rekomandim nr. Dok. 202201524/14, Shkresa nr. K3/P14-14 prot., datë 24.12.2024. Ky rekomandim ka mbetur i pazbatuar.

Rekomandim nr. Dok. 202300027/20, Shkresa nr. K3/XH1-20 prot., datë 20.12.2024. Ky rekomandim ka mbetur i pazbatuar.

¹⁷⁵ Rekomandim nr. Dok 202100397/15, shkresa K3/I55-15 prot., datë 26.12.2024. Ky Rekomandim ka mbetur i pazbatuar.

<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/Rekomandim%20Bashkise%20Tirane%20per%20marrjen%20e%20masave%20lidhur%20me%20monitorimin%20e%20sjelljes%20se%20kafsheve%20shtepiake.pdf>

hapësirat publike, kafshët e shoqërimit (qentë, macet) të mos paraqesin rrezik për njerëzit ose kafshët e tjera, përfshirë këtu edhe problematikën e ndotjes së ambienteve të përbashkëta dhe të hapësirave publike nga kafshët e shoqërimit. Institucioni i Avokatit të Popullit i ka rekomanduar Bashkisë Tiranë, ushtrimin e kompetencës për kontrollin efektiv të kundërvajtjeve administrative nga pronarët/kujdestarët në fushën e zbatimit të normave detyruese të sjelljes së kafshëve/shpendëve, në njësitë individuale të banimit, në ambientet në bashkëpronësi dhe në hapësirat publike. Po kështu, është rekomanduar marrja e masave për vendosjen e sinjalistikës së nevojshme që në ambientet publike, si rrugë parqe, kënde lojrash, etj., kafshët e shoqërimit të mos paraqesin rrezik për njerëzit, ose kafshët e tjera. Për të njëjtën natyrë problematike është trajtuar rasti i qenve dhe maceve endacakë, të cilët mund të përbëjnë rrezik për shëndetin e publikut. Për këtë qëllim institucioni i Avokatit të Popullit i është drejtuar me rekomandim pushtetit vendor në Bashkinë Dropull për marrjen e masave për ngritjen e strukturave përkatëse për trajtimin e kësaj problematike.¹⁷⁶

Duke pasur në konsideratë që të drejtat e njeriut ekzistojnë për të promovuar dhe mbrojtur mirëqenien njerëzore, me qëllim zhvillimin e plotë të secilit person dhe maksimizimin e qëllimeve dhe interesave jetike të personit, një fushë e trajtuar gjatë vitit 2024 ka qenë ajo lidhur me *valët celulare me rrezatim jojonizues*, nga miratimi i lejeve të ndërtimit për antenat e transmetimeve 3G/4G/5G. Sipas legjislacionit në fuqi rrezatimi jojonizues duhet të monitorohet nga Zyra e Mbrojtjes nga Rrezatimi, pranë Institutit të Shëndetit Publik, për të pasur nën kontroll nivelin e këtyre rrezatimeve që emetojnë këto antena, të cilat janë të dëmshme për shëndetin e njeriut, nëse tejkalohen nivelet e miratuara nga Komisioni Ndërkombëtar për Mbrojtjen nga Rrezatimet Jojonizuese. Për sa më sipër, në përfundim të hetimit administrativ, i kemi adresuar rekomandim Zyrës së Mbrojtjes nga Rrezatimi, Institutit të Shëndetit Publik dhe Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, për kryerjen e monitorimit periodik të zonave të afektuara nga këto rrezatime.¹⁷⁷

Tjetër situatë e konstatuar në veprimtarinë e organeve të administratës publike, është ajo e mosmarrëveshjes institucionale, lidhur me kompetencën e trajtimit të situatës së krijuar nga rrëshqitja e dherave në pjesën hyrëse të “Rrugës së Kombit”, në qytetin e Kukësit. Më konkretisht, gjatë hetimit administrativ ka rezultuar se institucionet nuk kanë pranuar kompetencën për trajtimin dhe kryerjen e veprimtarisë për heqjen e dherave dhe hapjen e rrugës. Për këtë çështje shtetasi S.D. ka kërkuar ndërhyrjen e Avokatit të Popullit, për shmangien e kësaj situatë.

¹⁷⁶ Rekomandim nr. dok 202301105/6, shkresa K3/S33-6 prot., datë 23.12.2024. Për këtë rekomandim nuk ka ende një përgjigje nga institucionet përkatëse.

<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/Rekomandim%20drejtuar%20Bashkise%20Dropull%20AKVMB-se%20dhe%20MBZHR-se%20per%20rastin%20e%20sulmimit%20nga%20qente%20endacake%20te%20shtetasit%20S.%20P..pdf>

¹⁷⁷ Rekomandim nr. dok 202300848/9, shkresa K3/I45-9 prot., datë 23.12.2024. Ky rekomandim është pranuar por ka mbetur ende i pazbatuar.

<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/Rekomandim%20drejtuar%20Institutit%20te%20Shendetit%20Publik%20Zyres%20se%20Mbrojtjes%20nga%20Rrezatimi.pdf>

Institucioni i Avokatit të Popullit i ka adresuar Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjitikës, ARRSH dhe Bashkisë Kukës, rekomandimin për paraqitjen nga Bashkia e Kukësit të kërkesës pranë Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë, për zgjidhjen e çështjes së kompetencës administrative, në trajtimin e çështjes për mirëmbajtjen dhe lirim të rrugës hyrëse në “Rrugën e Kombit”¹⁷⁸.

E drejta për mjedis të shëndetshëm¹⁷⁹ - Nga Seksioni i Administratës për vitin 2024 janë shqyrtuar një sërë rastesh që lidhen me mbrojtjen e mjedisit dhe detyrimin e organeve vendore dhe qendrore për të marrë masat për shmangien e ndotjes së mjedisit në zona të caktuara në vend. Rëndësia e mbrojtjes së mjedisit nga ndotjet është jashtëzakonisht e madhe, pasi ajo ka ndikime të drejtpërdrejta në shëndetin e njeriut, biodiversitetin dhe ekosistemet që mbështesin jetën.

Në kushtet e urbanizimit të shpejtë dhe zhvillimit të vazhdueshëm, shumë qytete dhe zona rurale po përballen me mungesën e infrastrukturës së përshtatshme për disiplinimin dhe menaxhimin e ujërave të zeza dhe të bardha. Mungesa e sistemeve të kanalizimeve të duhura, si dhe infrastrukturës për trajtimin dhe riciklimin e këtyre ujërave, ka pasoja të rënda për mjedisin dhe shëndetin publik. Ujërat e zeza, të cilat përmbajnë substanca të dëmshme dhe patogjene, ndotin burimet ujore dhe tokat bujqësore, duke shkaktuar ndotje të ajrit, tokës dhe ujit. Mungesa e një sistemi të qëndrueshëm për trajtimin e ujërave, përveç ndikimit të drejtpërdrejtë në natyrë, ka pasoja ekonomike dhe sociale, duke shtuar kostot e trajtimit të sëmundjeve, shpenzimet për restaurimin e ekosistemeve të dëmtuara dhe rrezikun e humbjes së burimeve natyrore të ujit. Për këtë arsye, investimi në infrastrukturën e menaxhimit të ujërave është i nevojshëm për të garantuar një zhvillim të qëndrueshëm, për të mbrojtur shëndetin publik dhe për të ruajtur burimet natyrore.

Seksioni i Administratës në Institucionin e Avokatit të Popullit gjatë vitit 2024, ka trajtuar 13¹⁸⁰ raste që lidhen me ndotjen e ambienteve, kryesisht për shkak të mungesës së infrastrukturës apo mos rehabilitimit të saj. Prej këtyre rasteve, dy prej tyre lidhen me ndotjen e ambienteve urbane rurale, nga mungesa e infrastrukturës së nevojshme për disiplinimin e ujërave të zeza. Institucioni i Avokatit të Popullit, ka ndërhyrë me anë rekomandimesh pranë organeve kompetente, për shmangien e situatës së ndotjes të krijuar në territorin e asaj njësie administrative. Më konkretisht, për rastin e ndotjes së zonës në Hamallaj, Durrës nga ujërat e zeza, i është rekomanduar Bashkive

¹⁷⁸ Rekomandimi nr. Dok. 202100216/39. Shkresa nr. K3/S5-39 prot, datë 10.09.2024. Rekomandimi është pranuar nga Bashkia Kukës, e cila ka pranuar kompetencën për trajtimin e çështjes, por rekomandimi ka mbetur i pazbatuar.

¹⁷⁹ Gjatë këtij viti raportues Seksioni i Administratës ka trajtuar 13 raste për mbrojtjen e mjedisit, të cilat janë trajtuar edhe lidhur me çështje të pushtetit vendor dhe qendror.

¹⁸⁰ Në dy prej këtyre rasteve Institucioni i Avokatit të Popullit ka adresuar rekomandimet përkatëse pranë organeve kompetente, ndërkohë që për një rast tjetër lidhur me ndotjen e Liqenit të Madh të Tiranës, për të cilin është kryer hetimi administrativ dhe Bashkia Tiranë ka kthyer një përgjigje së fundmi lidhur me masat e marra. Ndërsa për rastet e tjera është mbyllur hetimi administrativ, duke mos konstatuar shkelje, ose duke u marrë masat përkatëse nga organi kompetent.

Durrës, Kavajë, Krujë, Shijak, Rrogozhinë, Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjitikës, si dhe Agjencisë Kombëtare të Ujësjetllës-Kanalizimeve,¹⁸¹ si vijon:

- Mbështetjen e Shoqërisë Rajonale të Ujësjetllës-Kanalizimeve sh.a. Durrës, nga Agjencia Kombëtare e Ujësjetllës-Kanalizimeve, Shtetërore në hartimin dhe zbatimin e projektit për ndërtimin e projektit për ndërtimin e sistemit të kanalizimeve për shkarkimin e ujrave të zeza në zonën e Hamallaj, Durrës, dhe më gjerë.
- Mbështetjen e nevojshme financiare të Shoqërisë Rajonale të Ujësjetllës-Kanalizimeve, Sh.a. Durrës, prej Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjitikës, Bashkisë Durrës, Kavajë, Krujë, Shijak, Rrogozhinë, për ndërtimin e sistemit të kanalizimeve për shkarkimin e ujrave të zeza në zonën e Hamallaj, Durrës dhe më gjerë, me qëllim zgjidhjen përfundimtare të situatës, e cila do të ndikojë në uljen e rrezikut të efekteve serioze në shëndetin publik dhe mjedisit në tërësi.

Në lidhje me hetimin administrativ për ndotjen e zonës në Fshatin Vojnik, Dibër, Institucioni i Avokatit të Popullit i ka rekomanduar Bashkive Dibër, Klos, Mat, Bulqizë, Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjitikës, si dhe Agjencisë Kombëtare të Ujësjetllës-Kanalizimeve, mbështetjen në hartimin dhe zbatimin e projektit për rehabilitimin e sistemit të kanalizimeve për shkarkimin e ujërave të ndotura në fshatin Vojnik, Njësia Administrative Maqellarë, Bashkia Dibër.¹⁸²

Referuar problematikave të paraqitura për shqyrtim në institucionin e Avokatit të Popullit vlerësohet se me qëllim parandalimin dhe zvogëlimin e ndotjes, është e nevojshme që organet dhe entet shtetërore të ndërmarrin masa për përdorimin e energjisë së rinovueshme, rritjes së ndërgjegjësismit për rëndësinë e riciklimit dhe zvogëlimin e mbetjeve. Bashkëpunimi i autoriteteve dhe legjislacioni efikas, janë po ashtu kyçe për mbrojtjen e mjedisit dhe ruajtjen e shëndetit të njeriut.

3.14 *Respektimi i të drejtës së informimit nga organet e administratës publike*

Respektimi i të drejtës së informimit në Shqipëri është një komponent kyç i garantimit të transparencës dhe llogaridhënies nga autoritetet shtetërore ndaj qytetarëve. Po ashtu, e drejta e informimit është e lidhur edhe me mbrojtjen e të dhënave personale pasi është një çështje që ndikon në privatësinë dhe sigurinë e individëve në një botë gjithnjë e më të lidhur digjitalisht. E drejta e

¹⁸¹ Rekomandim nr. Dok 202100322/17, nr. K3/I45-17 prot, datë 05.11.2024. Ky Rekomandim është pranuar por ka mbetur ende i pazbatuar.

¹⁸² Rekomandim nr. Dok 202100043/16, nr. K3/I2-16 prot, datë 03.12.2024. Ky Rekomandim është pranuar por ka mbetur ende i pazbatuar.

informimit është e mbrojtur nga Kushtetuta e Shqipërisë¹⁸³ dhe nga legjislacioni që ka si qëllim promovimin e transparencës në administratën publike. Institucioni i Avokatit të Popullit ka një rol të rëndësishëm në mbikëqyrjen e zbatimit të të drejtës së informimit. Ai mund të ndërhyjë në raste kur qytetarët nuk janë të kënaqur me përgjigjen nga institucionet publike, ose kur ka mungesë transparence.

Lidhur me rastet e shqyrtuara gjatë vitit 2024 (7 raste gjithsej), ku subjektet kanë pretenduar shkeljen e së drejtës së informimit, Institucioni i Avokatit të Popullit ka përcjellë për kompetencë katër prej këtyre rasteve, pranë Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale, ndërsa për tre rastet e tjera¹⁸⁴ është kryer procedurë shqyrtimi duke filluar hetimin administrativ përkatës.

Në Shqipëri edhe pse ka një kuadër ligjor të plotë për garantimin e të drejtës për informim, sfida është për zbatimin në praktikë të kësaj të drejte, kjo nisur nga mungesa e konstatuara të transparencës, apo edhe refuzimin/moskthimin e përgjigjeve për kërkesat drejtuar institucioneve shtetërore. Për mbrojtjen dhe garantimin e të drejtës së informimit, është krijuar edhe institucioni i pavarur i Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale, që monitoron dhe mbikëqyr zbatimin e ligjit nr. 119/2014 “Për të drejtën e informimit” nga autoritetet publike. Për mbrojtjen sa më të mirë të interesave të qytetarëve, si dhe në kuadër të koordinimit ndërinstitutional, institucioni Kushtetues i Avokatit të Popullit, ka lidhur Marrëveshje Bashkëpunimi me institucionin e Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale, ku parashikohet se kërkesat për cenim të së drejtës së informimit, të cilat i adresohen institucionit tonë, mund t’i përcillen për ndjekje Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale. (Marrëveshja e Bashkëpunimit e datës 23.11.2018, ndërmjet Avokatit të Popullit, Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale dhe Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi).

3.15 Mbrojtja dhe të drejtat e fëmijës¹⁸⁵

Trajtimi i ankesave/kërkesave/rasteve me iniciativë - Gjatë vitit 2024, në lidhje me rastet me objekt të drejtat e fëmijëve, Avokati i Popullit ka trajtuar: 102 raste me iniciativë (*ex-officio*), 50 ankesa nga vetë fëmijët dhe 60 ankesa e kërkesa nga të rritur (prindër, kujdestarë, mësues, familjarë

¹⁸³ Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë garanton të drejtën për informim si një të drejtë themelore të çdo qytetari. Ligji nr. 119/2014 “Për të Drejtën e Informimit” është ligji kryesor që rregullon këtë të drejtë, duke përcaktuar mekanizmat dhe procedurat që qytetarët mund të ndjekin për të marrë informacion nga institucionet shtetërore.

¹⁸⁴ Këto raste kanë të bëjnë me ankesën e qytetarëve për shkeljen e të së drejtës së informimit në procedura administrative, që lidhen me marrjen/dhënien e një shërbimi të caktuar, si dhe me mosvendosjen në dispozicion të dokumentacionit të kërkuar nga një qytetar nga ana e institucionit të Inspektoratit të Lartë të Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive dhe Konfliktit të Interesit (ILDKPKI), ankesë që është ende në shqyrtim, ndërsa për rastin tjetër, institucioni i Avokatit të Popullit nuk konstatoi shkelje.

¹⁸⁵ Kjo fushë e së drejtës mbulohet nga Seksioni i Mbrojtjes së Fëmijëve në institucionin e Avokatit të Popullit.

të fëmijëve, etj.). Në përfundim të hetimit të rasteve të mësipërme, i janë adresuar 34 rekomandime organeve të administratës qendrore dhe vendore, në funksion të zbatimit efektiv të të drejtave të fëmijës. Nëpërmjet këtyre rekomandimeve, është synuar të ndërgjegjësohen organet shtetërore për ndërmarrjen e veprimeve, për të respektuar, mbrojtur dhe përmbushur të drejtat e fëmijëve, të drejta themelore e të patjetërsueshme, të cilat ndër të tjera përfshihen edhe në Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm.

Nga ankesat me objekt realizimin e të drejtës për arsim në vitin 2024, janë trajtuar çështje që lidhen me dhunën e bullizimin në shkollë, transferimin nga një shkollë në shkollën tjetër, aksesin në shkollë, sigurimi i transportit për në shkollë, gjithëpërfshirja në arsim e fëmijëve me aftësi të kufizuar, etj.

Problemet të cilat e vështirësojnë qasjen e fëmijëve me aftësi të kufizuara në arsim përfshijnë pesë fusha kyçe: mungesën e vlerësimit të hershëm të aftësisë së kufizuar, aksesin në institucionet parashkollore, mungesën e transportit, mungesën e mësuesve ndihmës dhe mungesën e planeve individuale të mësimi.

Rastet e trajtuara gjatë vitit 2024 kanë patur si objekt edhe problematikën e transportit shkollë-shtëpi dhe aksesin në objektet e institucioneve arsimore. Ligji nr. 18/2017 “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”, ka përcaktuar detyrimin e autoriteteve përgjegjëse që të eliminojnë të gjitha barrierat infrastrukturore, sociale, mjedisore, institucionale dhe ligjore, në fushën e arsimit, në mënyrë që fëmijët me aftësi të kufizuara të ushtrojnë të drejtat e parashikuara në këtë ligj. Gjatë këtij viti, institucioni i Avokatit të Popullit ka trajtuar gjithashtu edhe ankesa/kërkesa që kishin të bënin me kujdestarinë ndaj fëmijëve dhe detyrimin ushqimor, zvarritjen e procedurave gjyqësore, mosrealizimin e kontaktit me fëmijët, etj.

E drejta e fëmijëve me aftësi të kufizuar për t’u arsimuar¹⁸⁶ - Inspektimi/monitorimi/hetimi administrativ. Një grup veçanërisht vulnerabël janë fëmijët me aftësi të kufizuara, me nevoja të veçanta arsimore, të drejtat e të cilëve kanë qenë në fokus të punës për vitin 2024, e për të cilat janë kryer inspektime tematike në 8 shkolla speciale.

Qëllimi i këtyre inspektimeve ka qenë vlerësimi i situatës së të drejtave të fëmijëve me aftësi të kufizuar që zhvillojnë procesin e edukimit në shkollat speciale bazuar në interesin më të lartë të nxënësve. Inspektimet kanë nxjerrë një sërë gjetjesh, të cilat janë shoqëruar edhe me rekomandimet përkatëse drejtuar jo vetëm shkollave speciale, por edhe institucioneve arsimore mbikqyrëse të

¹⁸⁶ Neni 23 (3) i Konventës për të Drejtat e Fëmijëve “...Duke njohur nevojat e veçanta të fëmijës me aftësi të kufizuara, ndihma[...] duhet të ketë për qëllim që fëmijët me aftësi të kufizuar të kenë mundësi reale për, dhe të marrin arsim, kualifikim, shërbime shëndetësore, shërbime riaftësimi, përgatitje për punësim dhe veprimtari argëtuese, në mënyrë që fëmija të sigurojë një integritet shoqëror dhe zhvillim vetjak sa më të plotë, përfshirë zhvillimin e tij kulturor dhe shpirtëror ...”

tyre, Bashkive përkatëse dhe Ministrisë së Arsimit dhe Sportit(MAS) me qëllim marrjen e masave për t'i adresuar problematikat e identifikuar në kuadër të detyrimeve dhe kompetencave ligjore të secilit institucion, për garantimin e arsimit gjithëpërfshirës dhe mbrojtjen e të drejtave të tyre.

Institucionet arsimore, objekt i këtyre inspektimeve, kanë qenë:

- Instituti i nxënësve që nuk dëgjojnë, Tiranë;
- Instituti i nxënësve që nuk shikojnë, Tiranë;
- Shkolla speciale “Luigj Gurakuqi”, Tiranë;
- Shkolla speciale 9-vjeçare, Korçë;
- Shkolla speciale 9-vjeçare, Durrës;
- Shkolla speciale 9-vjeçare, Vlorë;
- Shkolla speciale 9-vjeçare, Elbasan;
- Shkolla speciale 9-vjeçare, Shkodër.

Shkollat speciale janë institucione arsimore të specializuara që zhvillojnë arsimin fillor dhe të mesëm të ulët (arsimi bazë), i cili zgjat 9 vjet dhe është i detyrueshëm duke siguruar arsimimin e fëmijëve me aftësi të kufizuara, në bashkëpunim me njësitë e qeverisjes vendore dhe në këshillim me prindërit dhe komisionet e zyrave vendore arsimore. Instituti i nxënësve që nuk dëgjojnë (INND) është institucion arsimor në nivel kombëtar që zhvillon arsimin fillor dhe të mesëm të ulët (arsimi bazë), i cili zgjat 9 vjet dhe është i detyrueshëm, si dhe arsimin e mesëm të lartë që zgjat 3 vjet. INND-ja ka varësi të dyfishtë administrative nga Ministria e Financave dhe MAS. Arsimi i mesëm i lartë është me orientim Teknologji dhe TIK (shkollë profesionale) dhe është hapur për herë të parë në vitin 2022. Ndërsa Instituti i Nxënësve që nuk Shikojnë është institucion arsimor në nivel kombëtar që zhvillon procesin e edukimit vetëm për arsimin 9-vjeçar të detyrueshëm. Bazuar në nevojat specifike të kategorisë së fëmijëve që nuk dëgjojnë dhe nuk shikojnë, këto institute janë në nivel kombëtar.

Sistemi i arsimit parauniversitar menaxhohet dhe administrohet nga pushteti qendror dhe vendor. Pushteti qendror nëpërmjet MAS dhe strukturat e saj të varësisë janë përgjegjëse për menaxhimin e sistemit të arsimit parauniversitar, duke përfshirë hartimin e kurrikulës dhe zhvillimin profesional të mësuesve, sigurimin e cilësisë, monitorimin, vlerësimin, inspektimin, planifikimin e buxhetit të shkollave, mbledhjen dhe përpunimin e të dhënave statistikore, zbatimin e kurrikulës dhe standardeve, ofrimin e asistencës teknike në shkolla, punësimin e mësuesve dhe bashkërendimin me autoritetet vendore. Pushteti vendor, bashkitë janë përgjegjëse për ndërtimin, rehabilitimin dhe mirëmbajtjen e ndërtesave arsimore të sistemit shkollor parauniversitar, me përjashtim të shkollave profesionale.

Kuadri rregullator parashikon se masat institucionale të ndërmarra për të garantuar arsimin gjithëpërfshirës dhe mosdiskriminues për fëmijët me aftësi të kufizuara për të zhvilluar aftësitë e duhura në të gjitha fushat e përditshmërisë së tyre konsistojnë në krijimin e qendrave burimore si

institucione të arsimit special, që kanë për qëllim mbështetjen e arsimit të fëmijëve me aftësi të kufizuara, duke përmirësuar në vijimësi rezultatet e të nxënësve.

Procesi i arsimit në shkolla speciale për nxënës me aftësi të kufizuara bazohet në kurrikulën bazë të miratuar nga MAS dhe nuk ka ndryshim nga tekset e shkollave normale. Regjistrimi i nxënësve me aftësi të kufizuara (AK) në këto shkolla kryhet nëpërmjet platformës online e-Albania nëpërmjet prindit/kujdestarit ligjor rekomanduar nga Komisioni për Nxënës me Aftësi të Kufizuar (KNAK) ngritur pranë zyrave vendore arsimore, pasi kanë vlerësuar se ndjekja e një shkolle të zakonshme nuk zhvillon sa duhet fëmijën me AK. Bazuar në vlerësimin e KNAK-së, mbështetur në klasifikimin ndërkombëtar të funksionimit të aftësisë së kufizuar dhe shëndetit (biopsiko-social), komisionet e institucioneve arsimore të ngritura pranë këtyre shkollave speciale hartojnë Planin Edukativ Individual, i cili është dokumenti zyrtar pedagogjik për planifikimin sistematik të edukimit, mësimdhënies për mbështetjen dhe përcjelljen e përparimit individual të çdo nxënësi me AK në mësim. Pikërisht realizimi efektiv i këtyre masave është në objekt të inspektimeve të kryera.

Përmbledhja e gjetjeve nga inspektimet:

- *Kuadri ligjor rezulton i paplotësuar* pasi nuk është miratuar udhëzuesi i përbashkët për kriteret e vlerësimit për nxënës me aftësi të kufizuar për të garantuar edukimin gjithëpërfshirës të këtyre fëmijëve në shkollat e arsimit të mesëm të lartë.¹⁸⁷
- *Mungesa e mbështetjes financiare nga pushteti vendor* për përmirësimin e standardeve për krijimin e aksesueshmërisë për fëmijët me aftësi të kufizuar, në të gjitha mjediset dhe godinat e shkollave speciale.
- *Shkollat speciale nuk janë transformuar të gjitha në qendra burimore* çka do të passillte një diapazon të gjerë funksionesh, në mbështetje të arsimit të fëmijëve me aftësi të kufizuar, bazuar në legjislacionin në fuqi.
- *Mosindeksimi i masës së kuotës financiare të ushqimit* çdo vit në varësi të inflacionit për të realizuar në mënyrë efektive të drejtën për ushqim të shëndetshëm.¹⁸⁸ Ushqimi i shëndetshëm për nxënës me aftësi të kufizuara në shkollat speciale duhet të përfshijë tre komponentë kryesorë: sigurimi i ushqimit, siguria ushqimore dhe ushqyerja, të cilat janë përgjegjësi e përbashkët e MAS-it, bashkive përkatëse dhe vetë shkollave speciale.
- Nga intervistat e realizuara me stafet pedagogjike dhe ato të shërbimit psiko-social rezultoi se tekstet mësimore, sipas kurrikulës bazë nuk janë të përshtatshme për nxënës me aftësi të kufizuara. Plani Edukativ Individual (PEI) është një qasje e re dhe produktive që hartohet

¹⁸⁷ Bazuar në pikën 1, të nenit 64, të ligjit nr. 69/2012 “Për sistemin arsimor parauniversitar në Republikën e Shqipërisë”, të ndryshuar.

¹⁸⁸ Pjesë e të drejtave njerëzore bazë të njeriut theksuar në Konferencën Ndërkombëtare të Ushqyerjes, në vitin 1992, dhe në Samitin Botëror të Ushqimit në 1996, bazuar në ligjin nr. 8137, datë 31.7.1996 “Për ratifikimin e Konventës Evropiane për mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe lirive themelore”.

në një draft-format të standardizuar, ende të pamiruar, që bazohet në eksperiencën e punës të stafit pedagogjik për këtë kategori.

- *Mungesa e kompensimit të pagesës së transportit për prindërit e fëmijëve me aftësi të kufizuar që frekuentojnë shkollat speciale, të cilët janë të detyruar të shoqërojnë fëmijët gjatë udhëtimit për të bërë të mundur arsimimin e fëmijëve të tyre që vijnë nga zona të largëta.*

Bazuar në gjetjet e inspektimeve, AP-ja *për të siguruar akses të barabartë në arsim për fëmijët me aftësi të kufizuara* sipas Konventës për të Drejtat e Fëmijës (KDF) dhe Konventës për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara (KDKPAK) adresoi rekomandimet e përmbledhura si më poshtë vijojnë:

- Marrjen e masave nga MAS për vijimin dhe përmbylljen e procesit të transformimit të shkollave speciale në Qendra Burimore për fëmijët me aftësi të kufizuara.
- Marrjen e masave nga MAS dhe Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale për miratimin e udhëzuesit të përbashkët për kriteret e vlerësimit për nxënësit me aftësi të kufizuar që do të ndjekin arsimin e mesëm të lartë, bazuar në Klasifikimin Ndërkombëtar të Funksionimit, Aftësisë së Kufizuar dhe Shëndetit.
- Marrjen e masave nga MAS, për indeksimin e kuotës financiare të ushqimit në mensa e konvikte, për nxënësit e arsimit parauniversitar në institucionet arsimore vit pas viti, në përputhje me ndryshimin e normave të inflacionit.
- Marrjen e masave nga Agjencia e Sigurimit të Cilësisë së Arsimit Parauniversitar, për realizimin e një studimi me qëllim përshtatjen e kurrikulës mësimore për fëmijët me aftësi të kufizuar në institucionet e edukimit special.
- Marrjen e masave nga bashkitë përkatëse, në bashkërendim me MAS për ristrukturimin e plotë të godinave dhe përmirësimin e standardeve për krijimin e aksesueshmërisë për fëmijët me aftësi të kufizuar në të gjitha mjediset e shkollave speciale.
- Marrjen e masave nga MAS për të përfshirë në skemën e transportit të rimbursuar edhe të familjarëve të fëmijëve me aftësi të kufizuar, që udhëtojnë mbi 2 km për të garantuar arsimin e fëmijëve të tyre, p.sh. duke amenduar Vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 682, datë 29.07.2015 “Për përdorimin e fondeve publike për transportin e punonjësve arsimor që punojnë dhe të nxënësve që mësojnë jashtë vendbanimit”.

Rekomandimet e adresuara në kuadër të inspektimeve të realizuara në shkollat speciale janë pranuar nga organet e administratës publike në nivel qendror dhe vendor, por zbatimi i tyre do të vijojë të monitorohet në vazhdimësi.

3.15.1 Rekomandimet dhe përfshirja në procesin legjislativ, përgjithësues e strategjik në fushën e mbrojtjes dhe të drejtave të fëmijëve

Burim parësor, për trajtimin e rasteve që cenojnë të drejtat e fëmijëve për vitin 2024, kanë shërbyer ankesat e administruara drejtpërdrejt nga vetë fëmijët, nga qytetarët dhe rastet me iniciativë ‘*ex-officio*’. Gjatë këtyre hetimeve administrative janë shqyrtuar arsyet themelore përse është krijuar

një situatë e veçantë e cenimit të të drejtave të fëmijëve dhe nëse ky problem prek fëmijët e tjerë, në mënyrë që rekomandimet të formulohen dhe të synohen siç duhet. Për të përmirësuar përpjekjet e vazhdueshme të organeve të administratës publike në nivel qendror dhe vendor, për realizimin e të drejtave dhe mbrojtjen e fëmijëve lidhur me veprimet që duhet të ndërmarrin këto institucionet përgjegjëse, udhëhequr nga parimet themelore të të drejtave të fëmijëve dhe në interesin më të lartë të tyre, institucioni i AP-së ka dërguar disa rekomandime sipas çështjeve në vijim:

Të drejtën për arsim cilësor në kushte të përshtatshme - Gjatë këtij viti janë regjistruar një numër i konsiderueshëm ankesash të drejtëpërdrejta nga vetë fëmijët, të cilët kanë adresuar problematikën që lidhet me *mjediset dhe infrastrukturën e institucioneve të edukimit*, të cilat nuk plotësojnë standardet e duhura, përfshirë dhe laboratorët e shkencave natyrore, së bashku me pajisjet dhe lëndën e parë për t'i bërë funksionale. Nga hetimi administrativ për rastet në fjalë, AP konstatoi se ky problem nuk lidhet thjesht me kushtet bazë të godinave (si ndriçimi, ngrohja, hapësirat rekreative dhe sportive, kabinete mësimore, etj.), por me shpërndarjen jo-efektive të fondeve sidomos për bashkitë e vogla, mungesën e kapaciteteve të burimeve njerëzore dhe financiare në njësitë e qeverisjes vendore, apo edhe paqartësinë e roleve dhe përgjegjësisë të autoriteteve lidhur me dëmet e shkaktuara në institucionet arsimore nga tërmeti i vitit 2019. Mungesa në infrastrukturë në çdo element të saj si: kabinetet mësimore, mjediset sportive, aksesueshmëria për fëmijët me aftësi të kufizuara sipas standardeve evropiane, pengon ofrimin e arsimit cilësor, gjithëpërfshirës dhe të barabartë për të gjithë fëmijët, duke cënuar të drejtën e tyre për arsim. Ndaj kemi drejtuar rekomandimet përkatëse për realizimin e të drejtës për arsim cilësor e gjithëpërfshirës institucioneve në nivel qendror dhe vendor, në mënyrë të përmbledhur si vijon:

- Marrjen e masave nga MAS për analizën e thelluar të gjendjes ekzistuese të institucioneve arsimore, parashikimin e nevojave aktuale dhe të ardhshme të bashkive përkatëse, koordinimin e projekteve me politikat kombëtare dhe sektoriale, si dhe vlerësimin e metodës më efektive për financimin e tyre.
- Marrjen e masave nga Ministri i Shtetit për Pushtetin Vendor në bashkëpunim me MAS për trajnimin e punonjësve përkatës për ndjekjen e paraqitjen e projekteve, të paktën sa herë ka ndryshime të akteve normative (ligjore apo nënligjore), ose ekipi i drejtuesve të Njësive të Qeverisjes Vendore.
- Marrjen e masave nga MAS për realizimin e një vlerësimi në rang kombëtar të institucioneve të edukimit, të cilat nuk kanë kushtet minimale të sigurisë (p.sh. mungesa e rojeve në shkolla), për të bërë të mundur hartimin e politikave përgjithësuese e duke adresuar këtë problem në nivel kombëtar.
- Marrjen e masave të menjëhershme, për krijimin e mjediseve të përshtatshme për edukimin efektiv, nëpërmjet përmirësimit të infrastrukturës shkollore, duke bërë të mundur ndërtimin e disa godinave të reja shkollore¹⁸⁹ për funksionimin normal të procesit të edukimit e

¹⁸⁹ Shkollës 9-vjeçare “Adem Bedalli” - Peqin, shkollës 9-vjeçare Bishqem, shkollës “5 Maji” - Dimal dhe shkollës së mesme të bashkuar “Sali Halili” - Përrenjas.

arsimimit dhe mbrojtjen e një jetese të shëndetshme, mbështetur në interesin më të lartë të fëmijëve.

Rekomandimet e lartpërmendura të adresuara për të garantuar të drejtën për arsim cilësor janë pranuar nga MAS-i dhe nga pushteti vendor, por një ndër problematikat e ngritura për moszbatimin e tyre ngelet çështja e mungesës së buxhetit nga ana e pushtetit vendor.

Mbrojtja e fëmijëve nga martesat e hershme - Komiteti për të Drejtat e Fëmijëve i OKB-së në vëzhgimet përmbyllëse mbi raportin e pestë dhe të gjashtë të Shqipërisë¹⁹⁰ i ka rekomanduar Shqipërisë “që të heqë të gjitha përjashtimet që lejojnë martesën për fëmijët nën 18 vjeç”.¹⁹¹ Po ashtu, ky Komitet i ka rekomanduar “të vendosë në prioritet të punës së tij zbatimin sistematik dhe efektiv të Rekomandimeve të Zyrës së Avokatit të Popullit drejtuar autoriteteve të ndryshme shtetërore për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës nga institucionet e Shtetit palë”.¹⁹² Avokati i Popullit i ka drejtuar Ministrit të Drejtësisë rekomandimin legjislativ¹⁹³ me qëllim parandalimin e martesave të fëmijëve dhe përcaktimin e moshës minimale për martesë, në përputhje me standardet ndërkombëtare, Konventën për të Drejtat e Fëmijëve dhe interesin më të lartë të fëmijëve.

Rekomandimet ende nuk janë zbatuar, pavarësisht se janë vlerësuar dhe pranuar nga Ministria e Drejtësisë. Në këtë këndvështrim bazuar në trajtimin e rasteve me iniciativë të cenimit të të drejtave të fëmijëve nga martesat e hershme, AP për këtë vit adresoi rekomandimet përkatëse për parandalimin dhe eliminimin e martesave të hershme për 6 bashkitë e qarkut Fier.

Organet e njësive të vetëqeverisjes vendore mund të ndërmarrin nisma me interes publik vendor në territorin e juridiksionit të tyre për çdo çështje që nuk u ndalohet me ligj, ose që nuk i është dhënë ekskluzivisht me ligj një organi tjetër shtetëror.¹⁹⁴ Për rrjedhojë për parandalimin e martesave të hershme bazuar në qasjen multidimensionale mund të ndërmarrin edhe hapat si vijon:

- Rritja e ndërgjegjësimit për martesën e fëmijëve dhe promovimi i barazisë gjinore.
- Forcimi i mekanizmave të mbrojtjes së fëmijëve në nivel kombëtar dhe vendor nëpërmjet burimeve të përshtatshme dhe koordinimit ndërmjet aktorëve të ndryshëm për eliminimin e martesave të fëmijëve.
- Forcimi i sistemeve të regjistrimit, për të promovuar martesën në moshën e duhur dhe jo përpara arritjes së moshës 18 vjeç.

¹⁹⁰ Miratuar nga Komiteti në sesionin e tij të nëntëdhjetë e katërt (4 – 22 shtator 2023).

¹⁹¹ Pika 15, CRC/C/ALB/CO/5-6.

¹⁹² Pika 11/c e vëzhgimeve përfundimtare pas raportit të pestë dhe të gjashtë të Shqipërisë, shtator 2023.

¹⁹³ Rekomandime të vitit 2020 dhe 2023, Për marrjen e masave për shfuqizimin e nenit 7, paragrafi i dytë, të ligjit nr. 9062, datë 8.5.2003 “Kodi i Familjes”, të ndryshuar, që u jep të drejtën gjykatave të lejojnë martesat nën moshën 18 vjeç, si dhe marrjen e masave për rishikimin e Kodit Civil për të hequr të gjitha përjashtimet ligjore nga mosha minimale prej 18 vjeç për martesë si për vajzat, ashtu dhe për djemtë, si dhe për të harmonizuar dispozitat ligjore në këtë drejtim.

¹⁹⁴ Neni 8 i ligjit nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”.

- Ofrimi i arsimit veçanërisht për shëndetin riprodhues dhe dhunën në familje është një strategji kyçe për eliminimin e martesës së fëmijëve përpara moshës 18 vjeç.
- Sigurimi i stimuljeve financiarë dhe fuqizimi i familjeve të varfëra ekonomikisht.

Për zbatimin sistematik dhe efektiv të rekomandimeve të AP të adresuara ndër vite, për të avancuar zbatimin e të drejtave të fëmijëve në eliminimin e martesave të hershme, AP ka adresuar rekomandimin:

- Për marrjen e masave nga strukturat vendore të mbrojtjes së fëmijëve¹⁹⁵ për ushtrimin e detyrimeve dhe përgjegjësi në zbatim të legjislacionit të mbrojtjes së fëmijës në trajtimin e menaxhimin e rastit, si dhe
- Intensifikimin e veprimtarive promovuese e ndërgjegjësuere nga të gjitha institucionet vendore përgjegjëse në bashkëpunim dhe koordinim me Prefektin e qarkut dhe shoqërinë civile, me qëllim mbrojtjen e fëmijëve nga martesat e hershme dhe parandalimin e tyre.¹⁹⁶

Rekomandimet e adresuara ndaj organeve të administratës publike në nivel vendor, konkretisht nga bashkitë e qarkut Fier janë pranuar dhe zbatuar, duke realizuar veprimtari promovuese dhe ndërgjegjësuere për parandalimin dhe mbrojtjen e fëmijëve nga martesat e hershme.

E drejta për nivel jetese të përshtatshëm - AP ka konstatuar me shqetësim se problematika e strehimit të papërshtatshëm për fëmijët dhe familjet e tyre është një fenomen i përhapur.

Nga shqyrtimi i ankesave apo rastet me iniciativë, është vënë re se programet e strehimit me bonus qeraje të aplikuara për familjet me probleme social-ekonomike që në përbërjen e tyre kanë shumë fëmijë, apo fëmijë me aftësi të kufizuara nuk gjejnë zbatim. Kjo, pasi këto familje kanë pamundësi për të gjetur një banesë me qera dhe penalizohen nga numri i lartë i fëmijëve, ose fëmijëve me aftësi të kufizuara. Shqetësimi i AP qëndron në fragmentizimin e punës nga strukturat përgjegjëse në nivel qendror dhe vendor për zbatimin korrekt të legjislacionit për strehimin social, për të patur një vlerësim gjithëpërfshirës, të detajuar, të shtrirë në kohë, por edhe në realitetin aktual, pasi koordinimi ndërinstitutional, ngritja dhe fuqizimi i kapaciteteve referuese, vlerësuese dhe monitoruese është i rëndësishëm dhe i domosdoshëm. Mospërfshirja e këtyre elementeve detyruesisht sjell një vlerësim të cunguar të nevojave reale për zgjidhje dhe, si rrjedhojë, masat do të jenë të kufizuara dhe nuk do mund të japin rezultatin e pritshëm për realizimin e të drejtës së fëmijës për nivel jetese të përshtatshëm. Në frymën e Konventës për të Drejtat e Fëmijëve¹⁹⁷ për të ndihmuar prindërit dhe fëmijët e tyre, bazuar në masat institucionale të ndërmarra për programet e strehimit social, AP ka adresuar rekomandimet e përmbledhura si vijon:

¹⁹⁵ Bashkive Roskovec dhe Divjakë.

¹⁹⁶ Rekomandimi për intensifikimin e veprimtarisë promovuese e ndërgjegjësuere të strukturave vendore, me qëllim mbrojtjen e fëmijëve nga martesat e hershme dhe parandalimin e tyre, për bashkitë e qarkut Fier.

¹⁹⁷ Pika 3 e nenit 27 të KDF-së.

- Evidentimin dhe intensifikimin e ndërhyrjeve në komunitet me qëllim shënjestrimin në mënyrë efektive të familjeve dhe individëve më të varfër, që kanë në përbërjen e tyre fëmijë.
- Monitorimin në vazhdimësi nga strukturat përgjegjëse, për zgjidhjen e problematikave të adresuara me qëllim sigurimin, gëzimin e standardeve më të larta të mundshme të shëndetit dhe mirëqenies së fëmijëve, familjet e të cilave janë përfituese të programeve të strehimit social.
- Marrjen e masave të menjëhershme nga Bashkitë, për të analizuar situatën e nevojave të qytetarëve për përfshirjen e tyre në një nga programet sociale të strehimit.
- Marrjen e masave të menjëhershme nga Njësitë Administrative,¹⁹⁸ për të mbështetur, informuar dhe ndihmuar familjet në nevojë për procedurën administrative, afatet dhe mënyrën e aplikimit për të përfituar nga programet sociale të strehimit.
- Marrjen e masave nga Bashkia për aplikimin në programet sociale të strehimit.
- Marrjen e masave nga ana e Ministrisë së Ekonomisë, Kulturës dhe Inovacionit, me synim përmbushjen e nevojave të banorëve të pastrehë.
- Marrjen e masave për zgjidhjen e problemit të strehimit të familjes së shtetasit Xh.Zh., kryefamiljar me dy fëmijë të mitur, në një nga programet e strehimit social.¹⁹⁹

Rekomandimet e adresuara më lart për garantimin e nivelit të përshtashëm të jetesës së fëmijëve në familjet me probleme sociale-ekonomike kanë rezultuar në përfshirjen e tyre në programet e mbrojtjes sociale dhe janë pranuar nga organet e administratës publike në nivel vendor, por këto rekomandime kanë një ndikim të kufizuar në përmirësimin e jetesës të këtyre fëmijëve.

Mbrojtja e fëmijëve - Masat e marra institucionale për të mbrojtur fëmijët nga varfëria si pasojë e problematikave sociale familjare, konsistojnë në rritjen e transfertave në para për familjet dhe fëmijët në nevojë, duke përfshirë rritjen e masës së ndihmës ekonomike dhe programeve të ndryshme mbështetëse si në arsim, strehim, shëndetësi etj.

Referuar rasteve më specifike të shqyrtuara nga AP për të cilat janë gjetur të drejta ankesat në fushën e mbrojtjes së fëmijës për vitin 2024, konstatojmë mungesën e aftësive profesionale, veçanërisht të zyrtarëve të Njërive të Mbrojtjes së Fëmijëve (NJMF) dhe punonjësve të mbrojtjes së fëmijëve (PMF), për zbatimin e procedurave efektive për të parandaluar, identifikuar dhe reaguar përkundrejt aksesit në shërbime publike, për fëmijët e familjeve që jetojnë në kushte të vështira social-ekonomike. Ofrimi i ndihmës konkrete dhe i mjeteve bazë të jetesës, për të përballuar dhe kapërcyer sa më denjësisht këtë situatë, kërkon një vlerësim objektiv dhe të

¹⁹⁸ Rasti konkret i trajtuar për Njësinë Administrative Vaqarr, bazuar në pikën 1, të nenit 3, të ligjit nr. 121/2016 “Për Shërbimet e Kujdesit Shoqëror në Republikën e Shqipërisë”, “Shërbime të kujdesit shoqëror” janë një sistem i integruar dhe i organizuar përfitimesh dhe lehtësish, të cilat ofrohen nga profesionistë të fushave përkatëse të subjekteve publike ose jopublike, me qëllim sigurimin e mirëqenies, pavarësisë dhe përfshirjes shoqërore të individëve e të familjeve që kanë nevojë për kujdes shoqëror, si dhe ligjin nr. 22/2018 datë 03.05.2018 “Për strehimin social” dhe akteve nënligjore përkatëse.

¹⁹⁹ Rekomandim drejtuar Bashkisë Kukës dhe Këshillit të Bashkisë Kukës.

menjëhershëm, si dhe garantim të shërbimeve bazë sociale për kategorinë e fëmijëve, familjet e të cilave jetojnë në kushte të vështira sociale-ekonomike, si dhe mbështetjen e drejtpërdrejtë financiare të tyre. Sa më sipër, AP ka rekomanduar:

- Njësitet për Mbrojtjen e Fëmijëve të bashkëpunojnë dhe bashkërendojnë punën me mekanizmat e ngritur në nivel vendor, për evidentimin e fëmijëve të grupeve vulnerabël dhe në nevojë për mbrojtje, duke marrë masa konkrete, me qëllim garantimin e të drejtave të tyre.
- Përfshirjen e familjeve në nevojë (të shpallura mospërfituese në skemën e ndihmës ekonomike) në skemën e ndihmës ekonomike nga fondi i kushtëzuar 6% i bashkive, për të garantuar zhvillim të shëndetshëm fizik, mendor, moral, shpirtëror e social të fëmijëve të familjeve në nevojë, si dhe një jetë familjare e sociale të përshtatshme për ta.
- Dhënien e bonusit financiar/përfitimin e bursës për fëmijët/nxënës që vijnë nga familje në nevojë me qëllim parandalimin e braktisjes shkollore dhe arsimimin e tyre me dinjitet dhe cilësi.
- Përfshirjen e familjeve në nevojë dhe të pastrehë, që kanë në ngarkim mirërritjen e fëmijëve të tyre, në programet e strehimit social, ose/dhe bonus qeraje.

Rekomandimet parimisht janë pranuar nga organet e administratës vendore, duke bërë të mundur mbrojtjen e fëmijëve.

3.15.2 Rekomandime Legjislative

Licencime për ushtrimin e aktivitetit “Arsim parashkollor (kopsht)” - AP shqyrtoi me iniciativë rastin e ushtrimit të dhunës ndaj një të miture 3-vjeçare në kopshtin privat “S.”, në Tiranë. Një ndër problematikat e identifikuara ishte mungesa e licencës përkatëse nga ky subjekt për të kryer këtë aktivitet. AP nga rrethanat faktike dhe verifikimet e kryera konstatoi se Ministria e Arsimit dhe Sportit nuk kishte asnjë aplikim nëpërmjet QKB-së për licencim të kopshtit si institucion arsimor parauniversitar privat. Ndërkohë, sipas QKB kopshti (subjekti “E.D.”, person fizik me NIPT M.....T) nuk kishte kryer aplikim për pajisje me licencë “Arsim parashkollor (kopsht)”, me kodin IX.1.A.1.

Nga vlerësimi i kuadrit ligjor për licencimin e institucioneve private, AP konstatoi se fillimi i procesit për licencimin e subjekteve “person fizik apo juridik” të cilët kanë një numër NIPT-i për “Arsim parashkollor (kopsht)” realizohet vetëm me kërkesën e subjektit. AP nënvizoi se në kopësht ofrohen shërbime për fëmijë të grupmoshës nga 3-6 vjeç, të cilët gëzojnë mbrojtje të veçantë nga shteti.²⁰⁰

Për sa më sipër, Avokati i Popullit i rekomandoi Ministrisë së Arsimit dhe Sportit dhe Qendrës Kombëtare të Biznesit (QKB):

²⁰⁰ Pika 1, e nenit 54, të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, garanton mbrojtjen e posaçme që fëmijët dhe gratë gëzojnë nga shteti.

- Ngritjen e një grupi pune për të vlerësuar rishikimin e Vendimit nr.538, datë 26.5.2009, të Këshillit të Ministrave “Për licencat dhe lejet që trajtohen nga apo nëpërmjet qendrës kombëtare të licencimit dhe disa rregullime të tjera nënligjore të përbashkëta” dhe Udhëzimit nr. 15, datë 12.7.2013, të Ministrit të Arsimit dhe Shkencës “Për procedurat e posaçme për shqyrtimin e kërkesave për licencë të institucioneve arsimore private dhe institucioneve arsimore plotësuese private parauniversitare” të ndryshuar, në funksion të parashikimit në këto akte, të njoftimit automatik të Ministrisë së Arsimit dhe Sportit nga QKB-ja, për të gjitha subjektet tregtare që bëjnë regjistrimin fillestar për veprimtarinë “kopësht privat”.
- Marrjen e masave nga QKB-ja për informimin e subjekteve private që kërkojnë të regjistrohen për ushtrimin e veprimtarisë “kopësht për fëmijë”, lidhur me detyrimin që ato kanë për të aplikuar për licencë, sipas kuadrit ligjor dhe afateve ligjore në fuqi.
- Marrjen e masave nga QKB-ja për të kontrolluar dhe identifikuar në sistemin e brendshëm të gjitha subjektet private që ushtrojnë veprimtari “Kopësht për fëmijë”, të cilët nuk kanë aplikuar për pajisjen me licencë, si dhe njoftimin e Ministrisë së Arsimit dhe Sportit për këto raste.
- Marrjen e masave nga QKB-ja për përshtatjen e sistemit të brendshëm të regjistrimit në mënyrë që regjistrimi me sukses në QKB i subjektit privat që kërkon të ushtrojë veprimtari “Kopësht për fëmijë” të kushtëzohet nga kryerja e aplikimit për licencë.
- Marrjen e masave nga QKB-ja, në bashkëpunim me Ministrinë e Arsimit dhe Sportit, për të organizuar fushata ndërgjegjësimi sa i përket licensimit të subjekteve private që ushtrojnë veprimtari në fushën e arsimit të fëmijëve.
- Marrjen e masave nga Drejtoria e Përgjithshme e Arsimit Parauniversitar, nëpërmjet strukturave publike në nivel vendor, për të luajtur një rol proaktiv në terren në identifikimin e subjekteve private që ushtrojnë veprimtaritë e tyre në fushën e arsimit parauniversitar në mënyrë të paligjshme.

Rekomandimet e adresuara për MAS-in dhe QKB-në janë pranuar dhe është realizuar takimi i përbashkët ndërmjet këtyre dy institucioneve për koordinimin e punës në zbatim të rekomandimeve të AP-së.

Vendosja e standardeve për sistemin e kondicionimit në institucionet arsimore - Referuar ankesave të drejtëpërdrejta nga vetë fëmijët të lidhura me mjediset dhe infrastrukturën e institucioneve të edukimit nga shqyrtimi i një prej këtyre ankesave, AP konstatoi se përdorimi i sistemit të ngrohjes në institucionet e edukimit bazohej në Vendimin nr. 46, datë 15.02.1964 “Për përdorimin e kaldajave në ndërtesat e banimit me pajisje për ngrohje të përqëndruar”. Në një analizë të detajuar, AP theksoi se kuadri ligjor që zbatohet për përdorimin e sistemit të ngrohjes nuk është në përputhje me aktualitetin e situatës të ditëve të sotme, ndryshimeve klimatike si pasojë e ngrohjes globale. Po ashtu, cilësia dhe standarti i jetesës ka ndryshuar në mënyrë thelbësore nga viti 1964 deri më sot. Krijimi i kushteve optimale sa i përket nivelit të temperaturës dhe cilësisë së ajrit në mjedisin ku fëmijët mësojnë është i rëndësishëm për shëndetin e tyre. Nëse fëmijët vijnë

në shkollë dhe nuk iu plotësohen as nevojat e tyre themelore për mjedis të rehatshëm, ata nuk mund të përqendrohen të jenë produktivë dhe të përparojnë në shkollë. Po, kështu nivelet e larta të ndotjes së ajrit dhe cilësia e dobët e ajrit të brendshëm si pasojë e temperaturave (të ftohtit apo nxehtësisë) janë probleme të njohura në klasat e institucioneve të edukimit. Këto çështje kanë efekte që ndikojnë në rezultatet e të nxënësve, komoditetin e përditshëm dhe shëndetin e nxënësve, si në vendin tonë dhe në mbarë botën. Për sa më sipër, cilësia e ajrit në mjediset e institucioneve arsimore meriton një vëmendje të shtuar. Ndaj, AP i ka rekomanduar MAS-it dhe Ministrinë të Shtetit për Pushtetin Vendor marrjen e masave për:

- Vlerësimin dhe analizimin e vendimit nr. 46, datë 15.02.1964 “Për përdorimin e kaldajave në ndërtesat e banimit me pajisje për ngrohje të përqëndruar”, bazuar në qasjen e ndryshimeve klimatike aktuale dhe efektet e këtyre ndryshimeve.
- Hartimin e standardeve dhe kornizës ligjore për sistemin e ngrohjes dhe ftohjes në institucionet arsimore në përputhje me standardet ndërkombëtare, për t’i bërë këto institucione hapësira të sigurt dhe të shëndetshme.
- Vendosjen e protokolleve të caktuara në përdorimin e sistemit të ngrohjes, bazuar në kushtet klimatike, me qëllim eliminimin e efekteve negative të shkaktuara nga ndryshimet klimatike.
- Mbledhjen e të dhënave dhe gjurmimin e nevojave, për përmirësimin e infrastrukturës në institucionet arsimore brenda juridiksionit të saj, që të shërbejnë si bazë për financimin dhe përditësimin e infrastrukturës shkollore, bazuar në qasjen e ndryshimeve klimatike aktuale dhe efekteve të këtyre ndryshimeve.

3.15.3 Promovimi i të drejtave të fëmijëve

Në institucionet e arsimit parauniversitar, duke përfshirë edhe shkollat speciale, është promovuar roli i Avokatit të Popullit në drejtim të garantimit të mbrojtjes së të drejtave të fëmijëve, si dhe është synuar konsolidimi i njohurive të nxënësve, prindërve dhe stafit pedagogjik për veprimtarinë e Avokatit të Popullit për mbrojtjen e këtyre të drejtave. Rëndësia dhe realizimi i aktiviteteve promovuese për të drejtat e fëmijëve nga Seksioni për Mbrojtjen dhe Promovimin e të Drejtave të Fëmijëve (SMPDF) në institucionin e Avokatit të Popullit është shumëdimensional dhe përpiket të japë një ndikim të thellë në sigurinë dhe mirëqenien e fëmijëve në shoqëri.

Disa nga arsyet kryesore të kësaj rëndësie janë:

Mbrojtja e të drejtave të fëmijëve: SMPDF ka për qëllim të sigurojë që të drejtat e fëmijëve të respektohen dhe mbrohen, duke respektuar atë ç’ka konventat ndërkombëtare dhe legjislacioni vendas më së miri shpreh, si dhe duke garantuar qasje të barabartë për fëmijët në shërbime dhe mundësi zhvillimi.

Rritja e ndërgjegjësimin dhe edukimit: SMPDF ka rol edukativ, dhe funksione ndërgjegjësuere për të drejtat e fëmijëve. Ndërgjegjësimi ka rëndësi midis fëmijëve vetë, prindërve, stafeve

edukative, institucioneve dhe shoqërisë në tërësi. *Edukimi dhe informimi për të drejtat e fëmijëve mundësojnë një shoqëri më të përgjegjshme si dhe fuqizojnë vetë fëmijët, me njohuri dhe dije.*

Zgjidhja e problemeve dhe ankesave: SMPDF nëpërmjet realizimit të aktiviteteve të ndryshme ndihmon fëmijët të shprehin ankesat, shqetësimet apo dhe problemet e mundshme, lidhur me shkeljet e të drejtave të tyre dhe të angazhohen drejtëpërsëdrejti për të trajtuar dhe zgjidhur ato, duke siguruar që gjatë aktiviteteve informuese/ndëgjegjësuere të jenë vetë fëmijët ata që iniciojnë një kërkesë/ankesë, e cila më pas do të shqyrtohet nga institucioni i AP-së.

Ofrimi i mbështetjes institucionale: SMPDF garanton mbështetje për fëmijët që kanë nevojë për mbrojtje, përfshirë raste të abuzimit, neglizhimit, shfrytëzimit, etj., duke siguruar që fëmijët të kenë akses dhe t'u garantohet mbrojtja e të drejtave të tyre, duke nisur nga më kryesorja, paprekshmëria e jetës dhe e cilësisë së shëndetit.

Ndërhyrje për përmirësimin e kushteve të jetës për fëmijët: SMPDF është i angazhuar për përmirësimin e kushteve të jetesës për fëmijët, duke promovuar aksesin e tyre në shëndetësi, arsim dhe një mjedis të sigurt për të arritur potencialin e tyre të plotë në çdo drejtim. Përmes aktiviteteve, SMPDF në institucionin e Avokatit të Popullit përpiqet të luajë një rol kyç në mbrojtjen e fëmijëve dhe në forcimin e mekanizmave të mbrojtjes, që sigurojnë një shoqëri më të sigurt dhe të drejtë për të rinjtë. Procesi për të bërë të mundur dëgjimin apo dhe përcimin e zërit të fëmijëve shoqërohet ngushtësisht me zhvillimin dhe integrimin tyre duke përfshirë disa elemente të rëndësishme:

Arsim i Barabartë dhe Cilësor: Të paturit mundësi të barabartë për edukim është thelbësor për zhvillimin e fëmijëve. Arsimimi cilësor i fëmijëve, kryesisht i atyre fëmijëve me aftësi të kufizuara, mundëson që ata të zhvillohen intelektualisht, emocionalisht dhe nga pikëpamja sociale si të gjithë bashkëmoshatarët e tyre. Arsimi dhe edukimi me një cilësi të lartë i mundëson fëmijëve në përgjithësi dhe atyre me nevoja të veçanta në veçanti që të bëhen individë të pavarur dhe të aftë për t'u integruar në shoqëri.

SMPDF përgjatë vitit 2024 ka realizuar aktivitete promovuese me fëmijët/nxënës në shkollat e arsimit special si:

- Shkolla 9-vjeçare Luigj Gurakuqi, Tiranë;
- Shkolla Speciale Vlorë;
- Shkolla Speciale Shkodër;
- Shkolla Speciale Durrës;
- Shkolla Speciale Korçë;
- Instituti i nxënësve që nuk shikojnë “Ramazan Kabashi”, Tiranë;
- Shkolla Speciale e nxënësve që nuk dëgjojnë, Tiranë;
- Shkolla Speciale, “Zëra Jete”, Elbasan.

Shëndeti dhe Mirëqenia Fizike dhe Mendore: Fëmijët kanë nevojë për kujdes shëndetësor me qëllim që të kenë mundësi të zhvillohen fizikisht dhe mendërisht. Qasja në shërbime shëndetësore, si dhe mbrojtja nga dhuna, abuzimi dhe neglizhimi, janë të domosdoshme për zhvillimin e tyre të qëndrueshëm. Gjithashtu, kujdesi ndaj shëndetit mendor sidomos në mjediset shkollore është gjithnjë e më i rëndësishëm në procesin e integritetit të fëmijëve në shoqëri. Të sigurosh kushte të mira për shëndetin dhe mirëqenien e fëmijëve në shkolla është thelbësore për një edukim cilësor dhe për përgatitjen e tyre për jetën e ardhshme.

Përgjatë vitit 2024, SMPDF ka luajtur një rol të rëndësishëm në advokimin e politikave që i japin përparësi mirëqenies fizike dhe mendore të fëmijëve. Ndër këto aktivitete përmendim realizimin e aktiviteteve/veprimtarive ‘Ditë të Hapura’ në shkollat 9-vjeçare: “Ardian Klosi”, të qytetit të Tiranës dhe “Sotir Gurra”, të qytetit të Korçës. Këto aktivitete promovuese kanë patur si qëllim të theksojnë rëndësinë që kanë/luajnë institucionet arsimore në ofrimin e një mjedisi të shëndetshëm dhe mbështetës, duke u fokusuar në kujdesin për shëndetin, promovimin e aktiviteteve fizike dhe ofrimin e mbështetjes për shëndetin mendor.

Pjesëmarrje aktive dhe përfshirje shoqërore: Fëmijët duhet të kenë mundësi të marrin pjesë në aktivitete shoqërore dhe kulturore, pasi pjesëmarrja në aktivitete të tilla ndihmon në ndërtimin e aftësive sociale dhe emocionuese, si dhe në forcimin e lidhjeve mes fëmijëve/nxënësve, ndërmjet nxënësve dhe mësuesve, si dhe grupeve shoqërore.

Pjesëmarrja aktive dhe përfshirja shoqërore e nxënësve në shkolla janë aspekte të rëndësishme për zhvillimin e tyre intelektual, emocional dhe social. Angazhimi institucional i SMPDF për këtë çështje është realizuar nëpërmjet veprimtarive promovuese të realizuara me nxënësit e shkollave 9-vjeçare dhe të mesme në qytetet e Sarandës, Durrësit dhe Shkodrës, ku u bashkuan edhe fëmijët e shoqatës “Zëri 16+” të mbështetur nga organizata ‘Save the Children’, si dhe veprimtaria e realizuar në shkollën 9-vjeçare “Vasil Shanto” në qytetin e Tiranës.

Qëllimi i këtyre veprimtarive promovuese ishte nxitja tek fëmijët/nxënësit e një pjesëmarrjeje aktive në aktivitete si:

- **Sporti dhe lojërat:** Aktivitetet sportive janë një mundësi për nxënësit të zhvillojnë aftësi të bashkëpunimit, udhëheqjes dhe tolerancës;
- **Projekte shoqërore dhe organizime:** Nxënësit mund të angazhohen në aktivitete që kanë si qëllim ndihmën ndaj komunitetit, si organizimi i fushatave të bamirësisë, pastrimi i mjedisit, etj.;
- **Klubet dhe grupet e interesave të përbashkta:** Nxënësit mund të krijojnë grupe dhe klube për të ndarë interesat e tyre, si klube të debatit, klube të librave, ose grupe për aktivitete artistike.

Mbrojtja nga Diskriminimi dhe Abuzimi: Fëmijët që jetojnë në kushte të vështira (p.sh., ata që jetojnë në varfëri, fëmijët me aftësi të kufizuara, ata nga grupe të marginalizuara), mund të përballen me sfida të shumta për t'u integruar në shoqëri. Mbrojtja e fëmijëve nga diskriminimi dhe abuzimi është një hap i rëndësishëm për t'i dhënë mundësi atyre për të kontribuar dhe për të pasur një jetë të barabartë dhe dinjitoze.

Mbrojtja e fëmijëve nga diskriminimi dhe abuzimi në institucionet arsimore (shkolla) është një çështje shumë e rëndësishme dhe kërkon një angazhim të përbashkët nga ana e institucioneve edukative, mësuesve, familjeve dhe shoqërisë. Me qëllim ndërgjegjësimin e fëmijëve/nxënësve, apo të vetë stafit edukativ, institucioni i AP ka realizuar disa veprimtari/aktivitete promovuese, si:

- Takimi promovues (veprimtari 'Ditë e Hapur') me nxënësit e shkollave 9-vjeçare, "Ali Demi", "1 Maji", "Hasan Tahsin" dhe "Fan S. Noli", të qytetit të Tiranës. Realizimin e këtyre veprimtarive e cilësojmë mjaft të rëndësishëm pasi nëpërmjet bashkëbisedimit me fëmijët, kemi theksuar rëndësinë e një raportimi të sigurt dhe pa frikë nga hakmarrja e çdo incidenti dhune, abuzimi apo situatë diskriminimi, duke bërë të mundur kështu krijimin e një klime ku të gjithë fëmijët të ndihen të sigurt dhe të mbrojtur.
- Marrja pjesë me fëmijët dhe të rinjtë e Këshillit Vendor Rinor Cërrik, në kuadër të nismës "Luftojmë diskriminimin dhe bullizmin".²⁰¹ Të rinjtë arritën të prezantonin nëpërmjet një mini filmim videon e realizuar nga ata vetë, ku përçonin mesazhin për çdo bashkëmoshatar dhe jo vetëm, të luftës ndaj çfarëdolloj dhune.

Mjedisi i sigurt dhe mbështetës: Krijimi i një mjedisi të sigurt dhe mbështetës për fëmijët dhe nxënësit është thelbësor për zhvillimin e tyre të shëndetshëm, si në aspektin fizik ashtu edhe në atë emocional, intelektual dhe social. SMPDF në funksion të garantimit të kësaj të drejte ka kryer: Veprimtari promovuese në të gjitha qendrat sociale të Bashkisë Tiranë si: Qendra Komunitare Multidisiplinare, Qendra Komunitare Shkozë, Qendra Komunitare "Të Qëndrojmë së Bashku", Qendra Komunitare "Gonxhe Bojaxhi" dhe Nisma për Ndryshim Shoqëror "Arsis".

Në këto Qendra Komunitare ku ofrohen shërbime për fëmijë e familje që kanë nevojë për një apo disa shërbime, sipas nevojës së identifikuar gjatë procesit të menaxhimit të rastit, nga Njësia e Vlerësimit të Nevojave dhe Referimit të Rastit, është mjaft i rëndësishëm krijimi i një mjedisi mbështetës i cili ndihmon gjithashtu në zhvillimin e aftësive të komunikimit dhe menaxhimit të situatave ku fëmijët mund të gjenden apo përfshihen. Në këtë mënyrë fëmijët do të jenë më të gatshëm të përballen me sfida, të marrin përgjegjësi për veprimet e tyre, si dhe të zhvillojnë një ndjenjë të fortë të vetëbesimit dhe aftësisë, për të marrë vendime të pavarura dhe të drejta.

²⁰¹Video me daljen publike të seksionit të SMPDF në BLUTV.
Linku: <https://www.facebook.com/watch/?v=1004077381490295>

Përfshirja e fëmijëve në proceset vendimmarrëse: Institucioni i AP e cilëson pjesëmarrjen e fëmijëve një proces të vazhdueshëm të përfshirjes aktive të fëmijëve dhe të respektimit të së drejtës së tyre për t’u shprehur e për t’u dëgjuar, në të gjitha nivelet e vendimmarrjes, për çështje që lidhen me ta. Është e rëndësishme që fëmijët të kenë mundësi të shprehin mendimet dhe dëshirat e tyre, përmes mekanizmave të përshtatshëm për pjesëmarrje, duke u dhënë mundësinë që të jenë aktivë në vendimmarrjen për jetën e tyre dhe për çështje që kanë të bëjnë me gjithë shoqërinë.

SMPDF me qëllim ndërgjegjësimin e fëmijëve/nxënësve ka realizuar disa veprimtari promovuese në institucionet e arsimit parauniversitar në vend, ku veçojmë: shkollat 9-vjeçare “Hasan Vogli”, “Avni Rustemi”, “Mihal Grameno”, “Gjon Buzuku” “Xhezmi Delli” dhe “Klodian Tanushi”, të qytetit të Tiranës. AP thekson se fëmijët duhet të rrisin pjesëmarrjen e tyre në proceset vendimmarrëse, pasi ky është një hap i rëndësishëm për të siguruar që të drejtat e tyre të respektohen dhe për të krijuar mundësi që ata të kontribuojnë në formimin e një shoqërie më të drejtë dhe të barabartë. Promovimi i të drejtave të fëmijëve është thelbësor për krijimin e një bote ku çdo fëmijë të trajtohet me dinjitet, respekt dhe barazi. Duke i dhënë përparësi dhe mbështetur të drejtat e fëmijëve, familja, shoqëria dhe kryesisht institucionet kontribuojnë në ndërtimin e një shoqërie që vlerëson mirëqenien dhe potencialin e çdo fëmije.

Komisionerja e Seksionit për Mbrojtjen dhe Promovimin e të Drejtave të Fëmijës, në kuadër të ditës ndërkombëtare të të drejtave të fëmijës, më 20.11.2024, në bashkëpunim me Institutin e Nxënësve që nuk Shikojnë, u bë pjesë e nismës ‘Dhuro zërin tënd’... *zëri mund të shkojë, aty ku shikimi nuk mundet*’!

Gjithashtu, theksojmë se SMPDF përgjatë vitit 2024 ka patur një aktivitet të zgjeruar promovues edhe në faqen e dedikuar për Seksionin në rrjetin social *Facebook*. Në këtë hapësirë janë pasqyruar publikime për çdo ngjarje (ditë të shënuara për fëmijët dhe të rinjtë), si p.sh. 1 qershori, dita e parë e shkollës, festa e mësuesit, apo dhe reagime lidhur me atë çfarë ka ndikuar dhe ndikon në përditshmërinë e fëmijëve në vend. Këto ditë të shënuara, të cilave u është dhënë zë nëpërmjet rrjetit social, shërbejnë për të rritur ndërgjegjësimin dhe angazhimin e shoqërisë për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve.

SMPDF gjatë vitit 2024 ka realizuar 46 aktivitete promovuese, duke dëshmuar angazhimin e pandërprerë të institucionit të AP për të mbështetur dhe promovuar të drejtat dhe interesat e individit dhe veçanërisht të fëmijëve. Këto 46 aktivitete kanë krijuar mundësi për të arritur audiencën e mijëra fëmijëve, për tema/çështje të rëndësishme për ta.

Avokati i Popullit (SMPDF) ka hartuar e botuar raportin sintezë (në bashkëpunim me ‘Save the Children’) me temë “Monitorimi i të drejtave të fëmijëve në nevojë, nën përkujdesje sociale

rezidenciale”.²⁰² Ky raport paraqet një vështrim të përgjithshëm të situatës së mbrojtjes së të drejtave të fëmijëve pa kujdes prindëror, në institucionet publike të përkujdesjes shoqërore dhe rekomandimet e adresuara nga AP për institucionet rezidenciale në vend, konkretisht për: Shtëpinë e Foshnjës 0-5 vjeç “Lulet e Vogla”, Korçë; Shtëpinë e Foshnjës 0-5 vjeç, Vlorë; Shtëpinë e Foshnjës 0-5 vjeç “Hannah dhe Rozafa”, Tiranë; Shtëpinë e Foshnjës 0-6 vjeç, Durrës; Shtëpinë e Foshnjës 0-6 vjeç, Shkodër; Shtëpinë e Fëmijës, “Zyber Hallulli”, Tiranë; Shtëpinë e Fëmijës, 6-15 vjeç, Shkodër; Shtëpinë e Fëmijës 6-15 vjeç, “Vangjel Pulla”, Sarandë; Shtëpinë e Fëmijës 16-18 vjeç, Shkodër.

Raporti përmban informacion të përmbledhur mbi situatën e infrastrukturës, stafit, zbatimit të standardeve të cilësisë së shërbimit, si dhe përfundime e rekomandime të përgjithshme, për të gjitha shërbimet e sistemit rezidencial publik, për fëmijët pa kujdes prindëror të moshës 0-18 vjeç.²⁰³

Me mbështetjen e UNICEF-it, SMPDF-ja ka hartuar Raportin e Veçantë “Analizë e efikasitetit të drejtësisë për fëmijët, në fushën e mbrojtjes së fëmijëve dhe çështjeve familjare”, me qëllim monitorimin e efikasitetit në drejtim të menaxhimit të çështjeve gjyqësore, pas implementimit të reformës në drejtësi dhe hartës së re gjyqësore, veçanërisht në fushën e mbrojtjes së fëmijëve dhe çështjeve familjare që prekin ata.

Në raport janë dhënë disa rekomandime për të shmangur vonesat në gjykimin e çështjeve që prekin fëmijët, disa prej të cilave, në mënyrë të përmbledhur janë: plotësimi me prioritet i vendeve vakante të gjyqtarëve në gjykatat e vendit; rritja e numrit të gjyqtarëve në rang vendi; caktimi i afateve kohore minimale për gjykimin e çështjeve familjare që prekin fëmijët dhe zbatimi rigoroz i vendimit nr. 78, datë 30.05.2019 të KLGJ-së për shqyrtimin me prioritet të çështjeve gjyqësore që kanë për objekt të drejtat e fëmijëve apo që kanë ndikim tek një fëmijë i mitur; krijimi i Seksionit Familjar edhe në Gjykatën e Apelit; kryerja e njoftimeve të sakta të palëve ndërgjyqëse; caktimi i një punonjësi të dedikuar të administratës së gjykatave, për njoftimin dhe trajtimin e dosjeve për çështjet e fëmijëve; krijimi dhe implementimi i një sistemi të ri e të unifikuar të menaxhimit të çështjeve gjyqësore.

Gjithashtu, janë botuar fletëpalosje me të drejtat e fëmijëve, sipas Konventës së të Drejtave të Fëmijëve, ku pasqyrohen të drejtat në një gjuhë të thjeshtë dhe miqësore.²⁰⁴

²⁰² https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/raporti%20inspektimet%20shtepite%20e%20femijeve_AP.pdf

²⁰³ Raporti sitenzë është përgatitur në kuadër të pjesëmarrjes së AP-së në ENOC, ku tema e konferencës vjetore për vitin 2024 ishte “Mbrojtja dhe Promovimi i të Drejtave të Fëmijëve në Kujdes Alternativ” dhe është bazuar në përmbledhjen e rekomandimeve të AP-së që janë dhënë pas inspektimeve të kryera në ISHP-të e fëmijëve. Ky raport është promovuar me anë të publikimit në faqen zyrtare të AP-së.

²⁰⁴ Për më shumë lutem referojuni linkut: <https://smpdf.org/botime/>

3.16 Respektimi i të drejtës për kujdes shëndetësor²⁰⁵

E drejta për kujdes shëndetësor²⁰⁶ përbën një nga të drejtat themelore të njeriut, e sanksionuar në mënyrë të qartë nga Kushtetuta dhe e konsideruar si pjesë integrale e objektivave sociale të shtetit. Realizimi i kësaj të drejte është i lidhur ngushtë me shëndetin, jetën dhe cilësinë e jetesës së çdo individi në shoqëri. Duke qenë pjesë e të drejtave pozitive, zbatimi i saj kërkon ndërhyrje të drejtpërdrejta përmes masave ligjore, administrative, organizative dhe financiare, të ndërmarra nga shteti. Shëndeti si koncept është një fenomen kompleks, i ndikuar nga një spektër i gjerë faktorësh socialë, ekonomikë dhe politikë. Si rrjedhojë, masat shtetërore për garantimin e tij, janë të larmishme dhe shtrihen në fusha të ndryshme të jetës shoqërore. Megjithatë, elementi i përbashkët i këtyre masave është ndikimi i tyre i drejtpërdrejtë në mirëqenien shëndetësore të çdo individi.

Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale (MSHMS) ka rolin qendror në hartimin dhe zbatimin e politikave dhe strategjive zhvillimore, në sektorin e kujdesit shëndetësor. Kjo ministri është përgjegjëse për rregullimin e shërbimeve shëndetësore, si dhe për koordinimin e punës ndërmjet të gjithë aktorëve, brenda dhe jashtë sistemit të kujdesit shëndetësor, të cilët kontribuojnë për garantimin e të drejtës të përcaktuar në nenin 55, të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë. Në kuadër të realizimit të këtij misioni, me propozim të MSHMS Këshilli i Ministrave ka miratuar Strategjinë e Zhvillimit të Shërbimeve të Kujdesit Shëndetësor në Shqipëri 2020-2025. Kjo strategji përfaqëson një kornizë të rëndësishme orientuese për zhvillimin dhe përmirësimin e vazhdueshëm të shërbimeve shëndetësore në vend, duke synuar rritjen e aksesit, cilësisë dhe efikasitetit të kujdesit shëndetësor për të gjithë qytetarët.

Strategjia Kombëtare e Shëndetësisë 2021 - 2030 përcakton një vizion të qartë për avancimin e kujdesit shëndetësor, për përmbushjen e objektivave nevojitet rritja e buxhetit në shifrat e parashikuara nga vetë strategjia si dhe zbatimi i mekanizmave që sigurojnë përdorim me efektivitet të fondeve dhe parandalimin e keqpërdorimit të tyre. Një sistem shëndetësor duhet të jetë i projektuar për të adresuar nevojat e ndryshme të popullatës në mënyrë të drejtë, efikase dhe të përgjegjshme. Sistemet shëndetësore edhe pse ndryshojnë në masë të madhe në mënyrën se si janë të organizuara, të menaxhuara dhe të financuara, duhet të sigurojnë barazi në akses, në cilësi të lartë, efikasitet dhe qëndrueshmëri financiare të shërbimeve të kujdesit shëndetësor për të gjithë popullsinë. Në Shqipëri ky sistem është i ndërtuar bazuar kryesisht në nevojën dhe jo në aftësinë për të paguar. Qëllimi parësor për të siguruar akses të barabartë në kujdesin shëndetësor për të gjitha grupet shoqërore është reduktimi, ose të paktën parandalimi i thellimit të mëtejshëm të pabarazive shëndetësore ekzistuese midis individëve.

²⁰⁵ Kjo fushë e së drejtës mbulohet nga Seksioni i Përgjithshëm në institucionin e Avokatit të Popullit.

²⁰⁶ Kushtetuta parashikon në nenin 55 të saj: “1. Shtetasit gëzojnë në mënyrë të barabartë të drejtën për kujdes shëndetësor nga shteti. 2. Kushdo ka të drejtë për sigurim shëndetësor sipas procedurës së caktuar me ligj”.

Avokati i Popullit vlerëson se funksionimi i kujdesit shëndetësor duhet të mbështetet në parimin e cilësisë së shërbimit dhe efikasitetit, duke garantuar sigurinë e pacientit dhe paanshmërinë. Kjo qasje përputhet me standardet ndërkombëtare të përcaktuara në Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut, e cila afirmon të drejtën e çdo individi për një standard jetese adekuat, përfshirë kujdesin shëndetësor. Gjithashtu, ky parim konfirmon objektivin social kushtetues, sipas të cilit shteti synon të sigurojë standardin më të lartë të mundshëm të shëndetit fizik dhe mendor për qytetarët e tij.

Avokati i Popullit për vitin 2024, ka regjistruar 53 raste, nga të cilat 13 janë raste të nisura me iniciativë. Nga numri total i ankesave të shqyrtuara, rezulton se për 45 ankesa është përmbyllur shqyrtimi, ndërsa të tjerat vijojnë ende të jenë në proces hetimi administrativ. Nga ankesat e shqyrtuara me iniciativë, 10 prej tyre rezultojnë të jenë zgjidhur në favor të qytetarëve dhe problematikave të parashtruara nga ata. Ankesat/rastet me iniciativë evidentuan ekzistencën e problematikave kryesore të tilla si:

- *Trajtimi mjekësor jo konform standardeve për disa sëmundshmëri:* Mungesa e protokolleve të standardizuara dhe zbatimi i papërshtatshëm i praktikave mjekësore çojnë në trajtime joefektive për pacientët me sëmundje të caktuara.
- *Burokraci lidhur me radhët e pritjes në Poliklinikat e Specialiteteve dhe QSUT:* Procedurat e ndërlikuara administrative dhe menaxhimi joefikas i fluksit të pacientëve rezultojnë në kohë të gjata pritjeje, duke ulur kënaqësinë e pacientëve dhe efikasitetin e shërbimeve.
- *Mungesa e medikamenteve në Spitalin Onkologjik në QSUT:* Furnizimi i pamjaftueshëm me medikamente esenciale për pacientët onkologjikë, pengon trajtimin e duhur dhe ndikon negativisht në rezultatet shëndetësore.
- *Mungesa e ofrimit të shërbimeve shëndetësore në shumë qendra shëndetësore në vend, veçanërisht në zonat rurale, për shkak të mungesës së mjekëve dhe infermierëve:* Shpërndarja e pabarabartë e personelit mjekësor dhe mungesa e incentivave për të punuar në zona të largëta, lë komunitetet rurale pa akses të mjaftueshëm në kujdes shëndetësor.
- *Amortizimi dhe mosfunksionimi i godinave të qendrave shëndetësore:* Infrastruktura e degraduar dhe mungesa e mirëmbajtjes së duhur e objekteve shëndetësore, krijojnë kushte të papërshtatshme për ofrimin e shërbimeve mjekësore.
- *Mungesa e personelit të mesëm të infermierëve:* Mungesa e infermierëve të kualifikuar, ndikon në cilësinë e kujdesit të pacientëve dhe rrit ngarkesën e punës për personelin ekzistues.
- *Ikjet masive të mjekëve dhe infermierëve, duke dhënë rezultate negative kryesisht në spitalet rajonale dhe bashkiake.* Emigrimi i personelit mjekësor për shkak të kushteve të punës dhe kompensimit të pamjaftueshëm, krijon mungesa kritike në stafet mjekësore në nivel lokal.

Adresimi i këtyre çështjeve kërkon një qasje të integruar që përfshin përmirësimin e politikave shëndetësore, investime në infrastrukturë, rritjen e kapaciteteve njerëzore dhe menaxhimin efikas të burimeve, për të siguruar një sistem shëndetësor më të drejtë dhe efikas për të gjithë qytetarët.

Referuar rasteve specifike, ankesave/rasteve me iniciativë, të cilat nga institucioni i Avokatit të Popullit kanë rezultuar brenda juridiksionit të tij dhe të bazuara, kemi adresuar rekomandimet përkatëse pranë Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale (MSHMS). Gjithashtu, çdo vit, ekspertët e Seksionit të Përgjithshëm pranë këtij institucioni kryejnë edhe inspektime në spitale të ndryshme të vendit, me qëllim verifikimin e kushteve infrastrukturore, cilësisë së shërbimeve shëndetësore dhe identifikimin e problematikave të tjera.

Lidhur me inspektimet e kryera, Avokati i Popullit ka verifikuar problematikën si vijon:

Inspektim në Spitalin Universitar Obstetrik Gjinekologjik “Mbretëresha Geraldinë” Tiranë SUOGJ”²⁰⁷ - Pacientet që marrin shërbim në këtë spital janë gra shtatzëna, gra shtatzëna me patologji të shtatzënisë, gra me diagnoza/sëmundje gjinekologjike, bebet e porsalindura/ dhe gra me ndërprerje të shtatzënisë. Shërbimet e tjera të ofruara nga ky spital, konsistojnë edhe në ndërhyrje kirurgjikale për sëmundjet gjinekologjike, diagnostikim prenatal të anomalive të bebit, etj. Në mbyllje të këtij inspektimi, u adresua rekomandimi përkatës Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale (MSHMS), ku u kërkuar:

- Marrja e masave për miratimin e procesit të “Fekondimit IN VITRO” për Spitalin Universitar Obstetrik Gjinekologjik “Mbretëresha Geraldinë”, Tiranë me qëllim ofrimin e këtij shërbimi aq të kushtueshëm, edhe familjeve në pamundësi ekonomike.
- Marrja e masave për gjetjen e fondeve dhe mundësimin e rikonstruksionit të godinës së obstetrikës, si dhe uljes së numrit të shtretërve në dhomat e pacienteve, konkretisht nga katër shtretër dhoma, me dy shtretër dhe me tualet brenda tyre.
- Marrja e masave për rikonstruksionin e “Auditorit” që shërben për leksionet e studentëve, në varësi të Universitetit të Mjekësisë, i cili ose duhet të kthehet në pronësi të MSHMS-së, ose duhet ti nënshtrohet menjëherë rikonstruksionit total, që studentët dhe pedagogët të kenë kushte optimale gjatë leksioneve në auditore.

Ky rekomandim u pranua nga ana e MSHMS dhe pritet të zbatohet në vitin 2025.

Inspektim në Spitalin Universitar Obstetrik Gjinekologjik “Koço Gliozheni”, Tiranë²⁰⁸ -

Pacientet që marrin shërbim në këtë spital janë gra shtatzëna, gra shtatzëna me patologji të shtatzënisë, gra me diagnoza/sëmundje gjinekologjike, bebet e porsalindura dhe gra me ndërprerje të shtatzënisë. Shërbimet e tjera të ofruara nga ky spital konsistojnë edhe në ndërhyrje kirurgjikale për sëmundjet gjinekologjike, diagnostikim prenatal të anomalive të bebit, etj. Në përmbyllje të këtij inspektimi, u adresua rekomandimi përkatës Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale (MSHMS), ku u kërkuar:

²⁰⁷ Rekomandim i AP nr.K1/I89-4 prot, dt.10.05.2024.

²⁰⁸ Rekomandim i AP nr.K1/I74-2 prot, dt.29.07.2024.

- Marrja e masave për Rikonstrukcionin e Lehonisë 1 dhe 2, si pasojë e amortizimit.
- Marrja e masave për termoizolimin e godinës nga jashtë, për eficientë e energjisë dhe ruajtjen e temperaturës konstante, në ambientin e brendshëm.
- Kryerja e instalimit të paneleve diellore për prodhimin e energjisë, me qëllim reduktimin e kostove, por edhe për një eficientë më të mirë të burimeve.
- Marrja e masave për realizimin e procedurave të prokurimit në kohë, pasi pjesa më e madhe e tyre zgjaten në afatin e realizimit, çka i vendos shpesh në vështirësi personelin, për shërbim në cilësi dhe kohë, ndaj pacienteve.

Ky rekomandim u pranua nga ana e MSHMS dhe pritet të zbatohet në vitin 2025.

Inspektim në Spitalin Rajonal “Omer Nishani”, Gjirokastrë - Ky institucion spitalor ka aktivitet me shtretër si dhe kryen aktivitet si poliklinikë e specialiteteve. Në këtë institucion në bazë të sistemit të referimit, pacientët trajtohen dhe marrin shërbim të specializuar nga mjekët specialist. Në përmbyllje të këtij inspektimi, u adresua rekomandimi përkatës, pranë MSHMS-së,²⁰⁹ ku u kërkua:

- Marrja e masave për fillimin e menjëhershëm të Rikonstrukcionit të godinës qendrore të spitalit të Gjirokastrës, e cila do të duhet të kishte nisur në vitin 2024 dhe ende nuk ka filluar.
- Hartimi dhe zbatimi i një plani të qëndrueshëm dhe vijueshëm mirëmbajtjeje dhe inspektimi të ndërtesave, me qëllim parandalimin e problemeve të tilla si lagështia dhe degradimi i infrastrukturës.

Ky rekomandim u pranua nga ana e MSHMS-së dhe ka filluar zbatimin tij, pasi jemi njoftuar zyrtarisht mbi fillimin e punimeve të rikonstrukcionit të Spitalit Rajonal, Gjirokastrë.

Referuar rasteve specifike të shqyrtuara nga institucioni i Avokatit të Popullit, për të cilat hetimi administrativ është mbyllur me hartimin e rekomandimit përkatës, evidentojmë, sa vijon:

- Rekomandim drejtuar Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale (MSHMS) dhe Qendrës Spitalore Universitare “Nënë Tereza”, (QSUT), lidhur me rastin me iniciativë, që lidhet me mjekimin e pacientit në spitalin onkologjik

Lidhur me mungesën e barnave në spitalin onkologjik, në Qendrën Spitalore Universitare (QSUT), për këtë problematikë të evidentuar nga Avokati i Popullit, ju rekomandua MSHMS dhe QSUT-së marrja e masave të menjëhershme për rritjen e buxhetit për trajtimin me medikamente përkatëse dhe rritjen e kapaciteteve për spitalin onkologjik, me qëllim trajtimin e sëmundjeve onkologjike në përputhje me protokollin përkatës dhe standardet ndërkombëtare, duke garantuar akses dhe mbulim me kujdes shëndetësor për këtë kategori pacientësh në Qendrën Spitalore Universitare “Nënë Tereza”, Tiranë.

Për këtë rekomandim nuk kemi marrë asnjë përgjigje nga MSHMS dhe QSUT deri në hartimin e këtij raporti, ndonëse kanë kaluar afatet e parashikuara në ligj.

²⁰⁹ Rekomandim i AP nr.K1/I75-2 prot, datë 18.11.2024.

- Rekomandim drejtuar Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale (MSHMS) lidhur me ankesën, me objekt si më poshtë:
Shtetasit D.L, nga qyteti i Gjirokastrës, i cili prej 25 vitesh gëzonte statusin e invalidit të punës dhe kërkonte rimbursimin e medikamentit "NOCUTIL 0,1 mg/ml", që mungonte në farmaci që nga shtatori 2023 dhe kishte një kosto prej 20,00 euro për kuti. Qytetari ishte në pamundësi ekonomike për ta blerë medikamentin për shkak të gjendjes së tij financiare. Pas shqyrtimit të rastit, Avokati i Popullit adresoi pranë MSHMS-së duke kërkuar: *Sigurimin sa më shpejt të jetë e mundur të medikamentit NOCUTIL 0,1 mg/ml të munguar në treg, ose gjetjen e mekanizmave për rimbursimin financiar të faturave të blerjeve të këtij medikamenti, për shtetasin D.L., deri në garantimin e furnizimit me këtë medikament, nga skema e rimbursimit.*

Ky rekomandim u pranua nga ana e MSHMS-së dhe qytetari përfitoi rimbursim e medikamentit të sipërcituar.

- Rekomandim drejtuar Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale (MSHMS), si dhe Inspektoratit Shtetëror Shëndetësor, (ISSH) me objekt si më poshtë:
Avokati i Popullit është njohur me problematikën e mjekëve të huaj të cilët ushtrojnë profesionin në Shqipëri, në klinikat apo spitalet private, por që nuk rezultojnë të regjistruar apo licencuar.

Gjatë hetimit administrativ rezultoi se: (i) nuk ka një kuadër të konsoliduar nënligjor, administrativ apo metodologjik për identifikimin e rasteve kur shtetasit e huaj ushtrojnë profesionin e mjekut pranë institucioneve shëndetësore private, në mënyrë të paautorizuar; (ii) nuk ka vëmendje të posaçme lidhur me këtë problematikë mjaft shqetësuese, mbikëqyrja rezulton të jetë fragmentare, dhe koordinimi ndërinstitutional është i pamjaftueshëm; (iii) verifikimi i dokumentacionit të mjekëve të huaj që ushtrojnë profesionin pranë institucioneve shëndetësore është një nga çështjet që verifikohet në institucionet objekt inspektimi vetëm në nivel formal dhe sipërfaqësor.

Avokati i Popullit vlerëson se ushtrimi i profesionit nga mjekë të huaj në mënyrë të paautorizuar apo pa licencë, ka disa implikime serioze, siç janë (i) rreziku për sigurinë e pacientëve; (ii) mungesa e përgjegjësisë ligjore; (iii) rënia e besueshmërisë në sektorin shëndetësor.

Avokat i Popullit i rekomandoi Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, si dhe Inspektoratit Shtetëror Shëndetësor: *Intensifikimin e inspektimeve të dedikuara ngushtësisht për identifikimin e rasteve të ushtrimit të paautorizuar të profesionit nga mjekët e huaj në Republikën e Shqipërisë; Evidentimin në formë statistikore të rasteve të*

mjekëve të huaj që ushtrojnë profesionin pa licencë; Organizimin e fushatave ndërgjegjësuere për rëndësinë e shërbimeve mjekësore të licencuara.

Ky rekomandim u pranua dhe vijon të jetë në proces zbatimi nga ana e Inspektoratit Shtetëror Shëndetësor, i cili me shkresën nr. 961/1, datë 19.06.2024 na ka informuar se ISHSH në kuadër të përmirësimit të cilësisë të ushtrimit të funksionit inspektues ka përcjellë pranë 12 degëve Rajonale të ISHSH në rang qarku rekomandimin tonë. Më konkretisht, në bazë të rekomandimeve tona, ju është kërkuar, 12 degëve Rajonale të ISHSH në rang qarku, të raportojnë në mënyrë specifike mbi licencimin e personelit shëndetësor që ushtrojnë veprimtari në institucionet shëndetësore publike dhe jopublike. Sjellim në vëmendje se zbatimi i rekomandimeve të sipërcituara është thelbësor për përmirësimin e sistemit shëndetësor në Shqipëri dhe për garantimin e të drejtës kushtetuese për kujdes shëndetësor cilësor, për të gjithë qytetarët.

Gjatë vitit 2024, Institucioni i Avokatit të Popullit, në përputhje me nenin 13 të ligjit nr.8454 datë 04.02.1999 “Për Avokatin e Popullit”, i ndryshuar, ka filluar me iniciativë një rast për vlerësimin e gjendjes së autoambulancave në të gjithë spitalet publike të vendit. Në kuadër të këtij hetimi i cili ka për objekt ngushtësisht gjendjen e autoambulancave në shkallë vendi, për qëllime të mbledhjes së informacionit konkret, iu drejtuam Qendrave Spitalore, Spitaleve Universitare, Spitaleve Rajonale dhe Spitaleve Bashkiake, MSHMS dhe QKUM nga të cilat kërkuam të dhëna të detajuara mbi numrin e autoambulancave në dispozicion, modelet, vitin e prodhimit, gjendjen teknike dhe kilometrat e përshkuara, si dhe informacion mbi rregullat dhe procedurat për mirëmbajtjen e tyre. Përveç kësaj, është kërkuar informacion mbi problematikat e identifikuara në lidhje me funksionalitetin e autoambulancave dhe masat e marra për t’i adresuar ato. Pas mbledhjes dhe vlerësimit të informacionit të përcjellë Avokati i Popullit ka filluar punën për hartimin e një Raporti i cili do të përfundojë gjatë vitit 2025, duke pasqyruar problematikat përkatëse, si dhe duke adresuar rekomandimet e nevojshme.

Në përmbyllje, Institucioni i Avokatit të Popullit thekson rëndësinë e mekanizmave të përgjegjësisë për të siguruar respektimin e detyrimeve shtetërore që rrjedhin nga e drejta për kujdes shëndetësor. Shteti ka detyrimin të garantojë realizimin e kësaj të drejte, duke ndikuar pozitivisht në faktorët ekonomiko-socialë që prekin shëndetin dhe duke krijuar infrastrukturën e nevojshme materiale dhe njerëzore për diagnostikimin dhe trajtimin e sëmundjeve, si dhe për përmirësimin e cilësisë së jetës dhe shëndetit. Përmirësimi i standardeve dhe cilësisë së shërbimit shëndetësor publik kërkon një angazhim të përbashkët nga të gjithë aktorët e shoqërisë. Respektimi i dinjitetit njerëzor të pacientëve duhet të jetë në qendër të këtyre përpjekjeve, duke siguruar që çdo qytetar të ketë akses në kujdes shëndetësor cilësor dhe të barabartë.

Ndërsa Strategjia parashikon mekanizma të vetat për llogaridhënie dhe monitorim, Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale ka bërë përparim të kufizuar në zbatimin e tyre. Mjetet thelbësore, të tilla si përditësimi i vazhdueshëm i të dhënave mbi progresin e strategjisë në platformën elektronike si dhe përgatitja dhe publikimi i raporteve vjetore të detajuara mbi zbatimin

e saj mbeten të parealizuar. Kjo mungesë transparence e bën të vështirë gjurmimin e progresit dhe vlerësimin e performancës së sistemit shëndetësor.

3.17 Respektimi i të drejtës për arsimim²¹⁰

Edukimi përbën një komponent thelbësor të Objektivit 4 të Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm të Kombeve të Bashkuara. Ky objektiv synon garantimin e një arsimi gjithëpërfshirës, cilësor dhe të barabartë për të gjithë, si dhe promovimin e mundësive për mësim gjatë gjithë jetës. Arsimi i lartë dhe kërkimi shkencor përfaqësojnë fusha strategjike për zhvillimin e qëndrueshëm të vendit, duke luajtur një rol kyç në përmbushjen e kriterëve të procesit të integritetit evropian. Pavarësisht përpjekjeve për reformimin e arsimit të lartë që nga vitet 1990, të cilat janë materializuar përmes akteve ligjore që synonin përmirësimin e standardeve akademike, rritjen e cilësisë, forcimin e transparencës dhe autonomisë institucionale, si dhe nxitjen e kërkimit shkencor, praktika ka evidentuar se këto reforma shpesh kanë qenë të fragmentuara, jo të qëndrueshme dhe me efektivitet të kufizuar.

Kuadri ligjor aktual, megjithëse i orientuar drejt përafrimit me standardet ndërkombëtare, nuk ka arritur të nxisë reforma strukturore të thella brenda sistemit universitar. Ai mbetet i kufizuar në kapacitetin e tij për të ndikuar në mënyrë domethënëse dhe të qëndrueshme në përmirësimin e cilësisë së arsimit. Ligji nr. 80/2015 “Për arsimin e lartë dhe kërkimin shkencor në institucionet e arsimit të lartë në Republikën e Shqipërisë”, miratoi një kuadër të ri rregullator për sistemin e arsimit të lartë, duke synuar modernizimin e strukturave dhe standardeve akademike. Kanë kaluar tashmë nëntë vjet nga fillimi i zbatimit të kësaj reforme, e cila ka prodhuar një sërë dinamikash në peizazhin universitar shqiptar. Procesi i miratimit dhe zbatimit të ligjit është shoqëruar me debat të gjerë publik, duke përfshirë ballafaqim mes autoriteteve shtetërore dhe trupës akademike, reagime të vazhdueshme nga organizatat studentore, si dhe publikimin e raporteve kritike nga organizata të shoqërisë civile. Gjatë kësaj periudhe, është vënë re një perceptim i përhapur mes studentëve lidhur me rënien e cilësisë së arsimit të lartë, duke ngritur pyetje mbi efektivitetin real të reformës. Që në fazën e hartimit, ligji u shoqërua me diskutime intensive mbi domosdoshmërinë e ndryshimeve të propozuara, ku disa prej dispozitave të tij, veçanërisht ato që lidhen me politikat e mbështetjes financiare për institucionet e arsimit të lartë (IAL), morën një vëmendje të veçantë. Kontributi i analizave të thelluara nga komuniteti akademik dhe ai shkencor ka qenë i rëndësishëm për të ndriçuar dimensionet rregullatore të ligjit, duke ndihmuar në formësimin e qëndrimeve më të arsyetuara mbi organizimin dhe funksionimin e arsimit të lartë në vend. Këto reflektime janë thelbësore për vlerësimin e ndikimit të reformës dhe për përcaktimin e nevojave të mundshme për përmirësime të mëtejshme.

²¹⁰ Kjo fushë e së drejtës mbulohet nga Seksioni i Përgjithshëm në institucionin e Avokatit të Popullit.

Nevoja për të adresuar me prioritet çështjet që lidhen me arsimin e lartë është thellësisht e ndërlidhur me zhvillimin e qëndrueshëm të shoqërisë, duke qenë se arsimi i lartë përfaqëson një hallkë kyçe në furnizimin e tregut të punës me burime njerëzore të kualifikuara. Përtej këtij funksioni, ai shërben si një ndër shtyllat themelore për zhvillimin e analizave dhe studimeve të nevojshme që kontribuojnë në mirëfunksionimin e tregjeve dhe në formësimin e politikave socio-ekonomike. Arsimi i lartë ka një rol strategjik jo vetëm në aspektin ekonomik, por edhe në ndërtimin e kapaciteteve intelektuale dhe shkencore, të cilat janë thelbësore për hartimin dhe zbatimin e politikave të brendshme dhe të jashtme në fushën e arsimit dhe kërkimit shkencor.

Në këtë kontekst, Avokati i Popullit vlerëson se sfidat kryesore me të cilat përballet sistemi i arsimit të lartë në Shqipëri përfshijnë:

- Rritjen e cilësisë akademike të universiteteve publike, duke synuar përmirësimin e standardeve të mësimdhënies dhe kërkimit shkencor;
- Marrëdhëniet shpeshherë të tensionuara ndërmjet Bordit të Administrimit dhe Rektoratit, të cilat ndikojnë në efektivitetin e menaxhimit institucional dhe në autonominë akademike;
- Shpopullimin e universiteteve publike në rrethe, si pasojë e mungesës së atraktivitetit akademik dhe mundësive të kufizuara për zhvillim profesional;
- Mungesën e infrastrukturës dhe mjeteve mësimore, të domosdoshme për ofrimin e një arsimit bashkëkohor dhe konkurrues;
- Mungesën e shërbimeve studentore, e cila theksohet më shumë përballë tarifave të larta të studimeve në ciklin e dytë, të cilat janë ndër më të lartat në rajon;
- Pamundësia për të ndjekur arsimin e lartë, veçanërisht në programe studimi ku është vendosur kriteri i notës mesatare, i cili kufizon aksesin e një pjese të konsiderueshme të të rinjve;
- Mungesa e sigurisë për punësinë dinjitoz pas përfundimit të studimeve, duke i bërë të rinjtë më të prirur për të kërkuar mundësi më të mira profesionale jashtë vendit.

Këto problematika kërkojnë një qasje të integruar dhe ndërsektoriale, duke përfshirë reforma të mirëstrukturuara dhe politika të orientuara drejt rritjes së cilësisë, përmirësimit të infrastrukturës, si dhe krijimit të një mjedisi akademik, që nxit zhvillimin personal dhe profesional të studentëve.

Institucioni i Avokatit të Popullit ka monitoruar përgjatë vitit 2024 e në vijim, problematikat sa i përket të drejtës për arsim, të bëra prezente, qoftë nëpërmjet ankesave të ndryshme të adresuara pranë Institucionit, por edhe ato të evidentuara në rastet e bëra publike në median e shkruar dhe online duke konstatuar edhe për këtë vit, sërish, se arsimi i lartë dhe reforma arsimore universitare vijojnë të mbeten në mënyrë të qëndrueshme, një nga temat më të rëndësishme publike në vend për shkak të problematikave që ajo paraqet.

Referuar ankesave të regjistruara në institucionin e Avokatit të Popullit për vitin raportues, rezultojnë të jenë trajtuar 55 të tilla,²¹¹ nga të cilat 27 janë raste të filluara me iniciativë. Nga numri

²¹¹ Ankesat janë paraqitur si nga mësuesit, pedagogët dhe studentët.

total i ankesave të shqyrtuara, rezulton se për 48 ankesa është përmbyllur shqyrtimi gjatë vitit 2024, ndërsa të tjerat vijojnë ende të jenë në proces hetimi administrativ. Në numrin e ankesave të shqyrtuara me iniciative, 25 prej tyre rezultojnë të jenë zgjidhur në favor të qytetarëve dhe problematikave të parashtruara, ndërsa në rastet e tjera nuk është konstatuar shkelje.

Gjatë takimeve të zhvilluara me pedagogë dhe studentë përgjatë vitit 2024, si dhe problematikave të trajtuara në ankesa është konstatuar se ligji nr. 80/2015, në thelb, e përfshin universitetin publik brenda logjikës së tregut, duke i dhënë prioritet dimensionit ekonomik, në raport me misionin akademik. Kjo qasje reflektohet në vendosjen e marrëdhënieve të drejtpërdrejta ndërmjet pagës së pedagogëve, numrit të studentëve dhe numrit të programeve të studimit, duke e reduktuar funksionin e arsimit të lartë në një logjikë efikasiteti financiar. Kjo situatë ka krijuar një *garë për mbijetesë ndërmjet universiteteve publike*, e cila shpesh zhvillohet në dëm të cilësisë akademike. Presioni për të tërhequr më shumë studentë, si një burim të ardhurash, ka kontribuar në përkeqësimin e standardeve akademike dhe në uljen e kriterëve të pranimit dhe vlerësimit të njohurive.

Një tjetër çështje shqetësuese është *procesi i akreditimit të programeve të studimit*, i cili, megjithëse ka për qëllim sigurimin e cilësisë, perceptohet si një procedurë burokratike që nuk arrin të ndikojë në mënyrë të ndjeshme mbi politikat institucionale dhe zhvillimin strategjik të universiteteve.

Në kuadër të *autonomisë akademike*, një nga parimet themelore që synonte të promovonte ligji nr. 80/2015, universitetet duhet të gëzojnë një shkallë më të lartë pavarësie nga ndërhyrjet e Ministrisë së Arsimit dhe Sportit (MASR), sidomos në vendimmarrjen që lidhet me hartimin dhe rishikimin e kurrikulave universitare. Pavarësia institucionale është një kusht thelbësor për garantimin e zhvillimit akademik dhe për përshtatjen e programeve të studimit me nevojat e tregut të punës dhe zhvillimeve shkencore bashkëkohore.

Gjatë takimeve të institucionit të Ap me studentë dhe staf akademik, u evidentuan një sërë *ankesash (nga studentët dhe stafi akademik)*, të cilat u adresuan në mënyrë individuale pranë organeve përkatëse, duke synuar zgjidhjen e çështjeve specifike dhe përmirësimin e situatave të raportuara.

Gjithashtu, vërehet me shqetësim se fenomeni i largimit të të rinjve nga Shqipëria vijon të jetë një realitet i prekshëm, duke u shndërruar në një trend alarmues me pasoja afatgjata për zhvillimin socio-ekonomik të vendit. Ky fenomen nuk lidhet vetëm me politikat liberale të punësimit të ndjekura nga shtete të tjera, të cilat krijojnë mundësi të favorshme për migracionin, por gjithashtu buron nga faktorë të brendshëm, të përmendur më sipër.

Një tjetër aspekt i rëndësishëm që ka qenë në fokusin e punës së institucionit është trajtimi i pretendimeve të shumta nga studentët, të cilët janë përballur me vështirësi të konsiderueshme

financiare. Këto sfida janë intensifikuar si pasojë e rritjes së kostove të jetesës, ndikimit të inflacionit dhe tarifave të shkollimit, duke rënduar ndjeshëm barrën ekonomike për familjet dhe studentët. Gjatë periudhës raportuese, janë identifikuar problematika të theksuara në lidhje me procesin e akordimit të bursave studentore, një çështje që është reflektuar në numrin e lartë të ankesave individuale të depozituara pranë institucionit të Avokatit të Popullit. Këto ankesa janë trajtuar dhe adresuar pranë administratave të Rektorateve, universiteteve përkatëse, si dhe në Ministrinë e Arsimit dhe Sportit, me qëllim gjetjen e zgjidhjeve të përshtatshme për përmirësimin e situatës. Ky kontekst evidenton nevojën për politika të qëndrueshme që synojnë jo vetëm përmirësimin e kushteve të arsimit të lartë, por edhe krijimin e një mjedisi që ofron mundësi të barabarta për arsimim cilësor dhe punësim të denjë, duke reduktuar kështu nxitjen e migracionit të rinjve.

Referuar rasteve specifike të shqyrtuara nga institucioni i Avokatit të Popullit, për të cilat hetimi administrativ është përmbyllur me hartimin e rekomandimit përkatës, evidentojmë:

Rekomandimin drejtuar Ministrisë së Arsimit dhe Sportit dhe Universitetit të Sporteve Tiranë, lidhur me rastin me iniciativë me objekt: “Mohimi i të drejtës për arsim, për një studente me aftësi të kufizuara”. Ky rast evidentonte pamundësinë e studentes për të ndjekur studimet në Universitetin e Sporteve, Tiranë, për shkak të mungesës së programeve të përshtatura dhe kuotave të dedikuara për personat me aftësi ndryshe. Në përfundim të hetimit administrativ, institucioni ynë hartoi një rekomandim drejtuar Ministrisë së Arsimit dhe Sportit (MAS) dhe Universitetit të Sporteve,²¹² Tiranë, duke kërkuar:

- Marrjen e masave për hartimin e një rregulloreje të përgjithshme dhe udhëzime për përfshirjen efektive të personave me aftësi të kufizuara në arsimin e lartë, ndërmjet MAS dhe Universiteteve si dhe përcaktimin e standardeve të përgjithshme për aksesin dhe barazinë e mundësive për studentët me nevoja të veçanta.
- Marrjen e masave dhe planifikimin e buxheteve për sigurimin e fondeve financiare dhe burimeve njerëzore shtesë, për të ndihmuar universitetet në përmbushjen e nevojave për hartimin e programeve specifike nga specialistë për personat me aftësi të kufizuara.

Ky rekomandim u shqyrtua dhe u pranua nga Ministria e Arsimit dhe Sportit, si dhe nga Universiteti i Sporteve, Tiranë.

Rekomandim drejtuar Bordit të Administrimit të Universitetit “Luigj Gurakuqi”, Shkodër dhe Rektorit të Universitetit, lidhur me zbatimin e gabuar të tarifave: Në kuadër të angazhimit të institucionit të Avokatit të Popullit për mbrojtjen e të drejtave të studentëve që vijnë nga shtresa sociale në nevojë, është trajtuar një rast tjetër i rëndësishëm bazuar në ankesën e paraqitur nga Kryetari i Shoqatës së Invalidëve, Shkodër. Ankesa lidhej me moszbatimin e Vendimit të Këshillit të Ministrave (VKM) nr. 251, datë 27.03.2020, nga ana e Bordit të Administrimit të Universitetit “Luigj Gurakuqi”, Shkodër, i cili rregullon tarifat e shkollimit në ciklin e studimeve Master. Pas

²¹² Rekomandim i AP nr.K1/I199-4 prot, datë 24.12.2024.

²¹² Rekomandim i AP nr.K1/S27-9 prot, datë 24.12.2024.

kryerjes së një hetimi administrativ, institucioni i Avokatit të Popullit konstatoi shkeljen e të drejtave të studentëve dhe adresoi një Rekomandim zyrtar, drejtuar, Bordit të Administrimit të Universitetit “Luigj Gurakuqi”, Shkodër dhe Rektorit të Universitetit.²¹³ Ky rekomandim synon të garantojë barazinë e mundësive për akses në arsim dhe përmbushjen e detyrimeve ligjore të institucioneve arsimore në mbështetje të studentëve që vijnë nga grupe vulnerabël, ndaj nga ana e AP u kërkua:

- Marrja e masave për interpretimin korrekt të akteve ligjore dhe nënligjore në fuqi, lidhur me përfitimin e tarifës prej 50% të studentëve që aplikojnë për vazhdimin e studimeve “Master”, të cilët kanë vetëm një prind person me aftësi të kufizuar, duke i mundësuar kësaj kategorie përfitimet e përcaktuara në VKM.
- Marrja e masave nga Universiteti, për të harmonizuar kriteret e përcaktuara nga Bordi i Administrimit me formulimet e qarta të VKM-së, duke eliminuar çdo interpretim të gabuar ose të shtrembëruar, në përputhje të plotë me legjislacionin në fuqi.
- Marrja e masave nga Universiteti, për të informuar studentët e prekur, për të drejtën e tyre për të paraqitur ankesa administrative dhe për të ndjekur rrugën gjyqësore, duke mbrojtur të drejtat e tyre dhe duke kërkuar anulimin e vendimeve të padrejta të Bordit të Administrimit.

Për këtë rekomandim *nuk kemi marrë asnjë përgjigje* deri në hartimin e këtij raporti, ndonëse kanë kaluar afatet e parashikuara në ligj.

Rekomandim drejtuar Fakultetit të Inxhinierisë së Ndërtimit, dega Inxhinieri Mjedisi, Elbasan, në lidhje me nevojën për mbështetje studentore: Referuar ankesës së paraqitur nga një prind, në emër të një studenti nga Elbasani, i cili ndjek studimet në Fakultetin e Inxhinierisë së Ndërtimit, dega Inxhinieri Mjedisi, u trajtua një çështje që lidhej me mosrespektimin e dispozitave ligjore për mbështetjen studentore. Studenti në fjalë, pavarësisht përballjes me probleme të rënda shëndetësore, është një nxënës ekselent, çka thekson edhe më shumë rëndësinë e ofrimit të mbështetjes institucionale për të. Pas kryerjes së një hetimi administrativ të detajuar, institucioni i Avokatit të Popullit konstatoi mospërputhje në zbatimin e dispozitave ligjore dhe praktika që cenonin të drejtën e studentit për mbështetje financiare. Në përfundim të hetimit, u adresua një rekomandim drejtuar Ministrisë së Arsimit dhe Sportit, dhe Universitetit Politeknik të Tiranës²¹⁴, ku u kërkua:

- Marrja e masave për shqyrtimin dhe miratimin e kërkesës së studentit, për mbështetje financiare, referuar VKM nr. 903, datë 21.12.2016, si kategori sociale në nevojë, gjendje të rëndë shëndetësore dhe student i një dege prioritare.

Ky rekomandim u pranua dhe u zbatua nga Ministria e Arsimit dhe Sportit, si dhe Universiteti Politeknik, Tiranë dhe studenti përfitoi bursë studimi.

²¹⁴ Rekomandim i AP nr.K1/J3-7, datë 30.04.2024.

Vlen të theksohet se një pjesë e konsiderueshme e problematikave të trajtuara përmes ankesave apo rasteve të iniciuara nga Avokati i Popullit, janë zgjidhur gjatë procesit të hetimit administrativ, pa qenë e nevojshme hartimi i një rekomandimi formal. Megjithatë, ka pasur edhe raste ku zgjidhja e ankesave ka rezultuar e pamundur, kryesisht për shkak të kompleksitetit të çështjeve, i cili ka ndikuar si në aspektin kohor, ashtu edhe në përmbajtjen e trajtimit të tyre.

Institucioni i Avokatit të Popullit, duke njohur dhe vlerësuar përpjekjet e shtetit shqiptar për zbatimin e reformave në sektorin e arsimit, si dhe rritjen e pagave për mësuesit, thekson se mbështetja financiare për këtë kategori mbetet ende një sfidë e rëndësishme. Kjo mbështetje është thelbësore jo vetëm për motivimin personal të mësuesve, por edhe për përmirësimin e vazhdueshëm të kapaciteteve të tyre akademike dhe profesionale. Motivimi financiar, i kombinuar me politika të qëndrueshme zhvillimi profesional, është një faktor kyç për rritjen e cilësisë së mësimdhënies dhe për krijimin e një mjedisi arsimor që nxit inovacionin dhe ekselencën akademike. Në këtë drejtim, Shqipëria, përmes politikave të saj arsimore, duhet të garantojë një arsim cilësor dhe gjithëpërfshirës, i cili jo vetëm që u përgjigjet nevojave të shoqërisë bashkëkohore, por edhe krijon mundësi reale për zhvillimin personal dhe profesional të të rinjve. Objektivi kryesor i këtyre politikave duhet të jetë:

- *Ofrimi i përfitimeve konkrete dhe efektive për nxënësit dhe studentët*, duke ndikuar drejtpërdrejt në rritjen e performancës akademike dhe përgatitjen e tyre për tregun e punës;
- *Mbajtja e kapitalit njerëzor brenda vendit (“brain gain”)*, përmes krijimit të kushteve të favorshme arsimore dhe punësimi, që të dekurajojnë fenomenin e emigrimit të rinisë;
- *Reduktimi i braktisjes së vendit nga të rinjtë*, duke ofruar perspektiva të qarta zhvillimi dhe mundësi për realizim personal dhe profesional në Shqipëri.

Në këtë kontekst, është e domosdoshme që reformat arsimore të shoqërohen me politika të qëndrueshme financiare dhe sociale, të cilat mbështesin mësuesit/pedagogët dhe studentët, si aktorë kryesorë të zhvillimit të vendit.

Institucioni i Avokatit të Popullit do vazhdojë të ketë në fokus të veçantë monitorimin e vazhdueshëm të politikave arsimore, me objektiv realizimin e standardeve më të larta për studimet universitare të të rinjve, si dhe përkrahjen e pedagogëve në iniciativat që sjellin inovacion dhe modernizim të sistemit të arsimit të lartë në vend.

3.18 Respektimi i të drejtës për kujdes social²¹⁵

Varfëria paraqet një fenomen kompleks dhe multidimensional, i cili kapërcen mungesën e të ardhurave, duke përfshirë një sërë faktorësh ekonomikë, socialë dhe kulturorë që ndërveprojnë me

²¹⁵ Kjo fushë e së drejtës mbulohet nga Seksioni i Përgjithshëm në institucionin e Avokatit të Popullit.

njëri-tjetrin. Kjo gjendje sociale prek shumë aspekte të jetës së individëve, duke rezultuar në një ulje të dukshme të cilësisë së jetës dhe duke vështirësuar përfshirjen e tyre në shoqërori. Në këtë kontekst, varfëria nuk shërben vetëm si një tregues i situatës ekonomike, por gjithashtu si një fenomen që ndikon në mundësitë e zhvillimit personal, në qasjen në shërbimet publike dhe në realizimin e të drejtave themelore të qytetarëve.

Në nivel global, lufta kundër varfërisë është një nga prioritetet kryesore të Agjendës së Kombeve të Bashkuara për Zhvillimin e Qëndrueshëm. Qëllimi është që shtetet të përqendrohen në uljen e varfërisë dhe të zbusin ndikimet e saj në shoqëri, duke ndërtuar politika më të drejta dhe gjithëpërfshirëse. Në kontekstin e Shqipërisë, ndonëse janë bërë hapa përpara në drejtim të rritjes ekonomike gjatë viteve të fundit, sfidat strukturore dhe kufizimet në politikat e mbrojtjes sociale kanë sjellë përparim modest²¹⁶ në reduktimin e varfërisë.

Sipas raportit të Bankës Europiane për Rindërtim dhe Zhvillim “Can the Western Balkans converge towards EU living standards”²¹⁷, Shqipëria renditet e parafundit ndër vendet e rajonit, duke treguar një dallim të ndjeshëm nga standardet e Bashkimit Europian. Gjithashtu, raporti i Bankës Botërore “Retaining Growth Momentum 2024”²¹⁸, nxjerr në pah ndikimin negativ që inflacioni i viteve 2022-2023 ka pasur mbi fuqinë blerëse të familjeve me të ardhura të ulëta. Edhe pse inflacioni ka pësuar rënie në vitin 2023, pasojat e tij të akumuluar vijojnë të rëndojnë mbi familjet më të prekura, duke shtuar vështirësitë në përballimin e nevojave të përditshme.

Në vlerësimin e Avokatit të Popullit, varfëria nuk kufizohet vetëm në mungesën e të ardhurave, por përfshin gjithashtu mungesën e aksesit në shërbime dhe pjesëmarrjes në jetën shoqërore. Ajo vijon të mbetet një nga problematikat më të mprehta dhe sfiduese në nivel kombëtar²¹⁹ dhe duhet të trajtohet brenda kuadrit të detyrimeve shtetërore për respektimin dhe garantimin e këtyre të drejtave. Një qasje e bazuar në të drejtat e njeriut kërkon që standardet dhe parimet e këtyre të drejtave, të integrohen në thelb të planifikimit dhe zbatimit të politikave shtetërore sociale.

²¹⁶ Matja e të Ardhurave dhe Nivelit të Jetesës në Shqipëri, publikuar më 13 Dhjetor 2024, INSTAT; <https://www.instat.gov.al/al/temat/kushtet-sociale/anketa-e-t%C3%AB-ardhurave-dhe-nivelit-t%C3%AB-jetes%C3%ABs-aanj/publikimet/2024/matja-e-t%C3%AB-ardhurave-dhe-nivelit-t%C3%AB-jetes%C3%ABs-n%C3%AB-shqip%C3%ABri-2023/>

²¹⁷ “Can the Western Balkans converge towards EU living standards”, 2024, European Bank for Reconstruction and Development; https://www.ebrd.com/sites/Satellite?c=Content&cid=1395318812388&d=&pagename=EBRD%2FContent%2FDoë_nloadDocument

²¹⁸ No. 26 - Fall 2024 Western Balkans Regular Economic Report, World Bank; <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099101424043012347/p5067421db658a06b1a82c1811f0301d818>

²¹⁹ Matja e të Ardhurave dhe Nivelit të Jetesës në Shqipëri, 2023 Tiranë, publikuar më 13 Dhjetor 2024, INSTAT; <https://www.instat.gov.al/al/temat/kushtet-sociale/anketa-e-t%C3%AB-ardhurave-dhe-nivelit-t%C3%AB-jetes%C3%ABs-aanj/publikimet/2024/matja-e-t%C3%AB-ardhurave-dhe-nivelit-t%C3%AB-jetes%C3%ABs-n%C3%AB-shqip%C3%ABri-2023/>

Monitorimi i masave për uljen e varfërisë, nxitjen e përfshirjes sociale dhe respektimin e të drejtës për kujdes dhe përfshirje sociale, është një nga përparësitë e institucionit të Avokatit të Popullit.

Gjatë vitit 2024 janë trajtuar gjithsej 78 raste, të cilat përfshijnë ankesa të qytetarëve, adresuar institucionit të Avokatit të Popullit, si dhe raste të iniciuara nga vetë institucioni, bazuar në investigime *'ex-officio'*, të identifikuar përmes monitorimit të përditshëm dhe analizimit të problematikave të bëra publike në media. Për evidentimin e këtyre rasteve, janë ngritur grupe pune të specializuara, duke siguruar një qasje efektive dhe të strukturuar, ndaj problematikave të bëra publike, si dhe duke mundësuar ndërhyrje të menjëhershme në çështjet me sensibilitet të lartë publik.

Nga totali i rasteve të trajtuara, 62 ankesa/raste me iniciativë përfaqësojnë raste të reja, të regjistruara përgjatë vitit 2024. Janë identifikuar dhe trajtuar me iniciativë, si rezultat i monitorimit sistematik të mediave, 18 raste. Për të adresuar problematikat e evidentuara për rastet objekt shqyrtimi, institucioni i Avokatit të Popullit ka kryer hetime administrative, të cilat janë përmbyllur me zgjidhjen e tyre në favor të qytetarëve dhe/ose sqarimin e ankuesve lidhur me shkaqet ligjore të ndërprerjes apo të mospërfitimit të asistencës së kërkuar, shoqëruar me sugjerimet përkatëse për zgjidhjen e problematikës së trajtuar, si dhe duke adresuar problematikat nëpërmjet rekomandimeve drejtuar institucioneve përgjegjëse.

Nga numri total i ankesave të shqyrtuara, rezulton se pas përfundimit të hetimeve administrative, 41 raste (66%) janë zgjidhur në favor të ankuesve dhe janë adresuar 11 rekomandime drejtuar institucioneve përgjegjëse, për zgjidhjen e problematikave të evidentuara.

Problematikat më të spikatura të trajtuara, në rastet e regjistruara gjatë këtij viti lidhen me:

- *Skemën e ndihmës ekonomike*, e cila përbën një mekanizëm të rëndësishëm të Sistemit të Mbrojtjes Sociale, me synim zbutjen e varfërisë dhe mbështetjen e individëve dhe familjeve në nevojë, përfshirë personat me aftësi të kufizuara dhe familjet në rrezik social. Ajo ofron ndihmë financiare të përkohshme për përfituesit pa të ardhura ose me të ardhura të pamjaftueshme, bazuar në një vlerësim të mjeteve ekonomike dhe në bashkëpunim ndërinstitutional mes nivelit qendror dhe vendor. Skema rregullohet nga VKM nr. 597/2019,²²⁰ i ndryshuar. Megjithë ndryshimet e miratuara për rritjen e masës së ndihmës,²²¹ nga ankesat e qytetarëve, por dhe nga monitorimet tona, vijon të evidentohet

²²⁰ VKM nr. 597, datë 04.09.2019 “Për përcaktimin e procedurave, të dokumentacionit dhe tëmasës mujore të përfitimit të ndihmës ekonomike dhe përdorimit të fondit shtesë mbi fondin e kushtëzuar për ndihmën ekonomike” (ndryshuar me vendimin nr. 85, datë 10.02.2021; nr. 868, datë 29.12.2021; nr. 617, datë 22.9.2022; nr. 855, datë 26.12.2024).

²²¹ VKM nr. 597, datë 04.09.2019 “Për përcaktimin e procedurave, të dokumentacionit dhe të masës mujore të përfitimit të ndihmës ekonomike dhe përdorimit të fondit shtesë mbi fondin e kushtëzuar për ndihmën ekonomike” (ndryshuar me vendimin nr. 85, datë 10.02.2021; nr. 868, datë 29.12.2021; nr. 617, datë 22.9.2022; nr. 855, datë 26.12.2024).

se kjo mbështetje mbetet e pamjaftueshme për të mbuluar shpenzimet bazë të jetesës,²²² dhe nuk garanton integrim të plotë social. Mungesa e të ardhurave, sjell rrjedhimisht edhe problematika të tjera lidhur me kostot për të përballur një strehim të përshtatshëm, të përballueshëm dhe të qëndrueshëm, kostot e transportit publik, akses në arsim, shëndetësi dhe shërbimet e punësimit. Familjet apo individë në nevojë që banojnë në njësitë e largëta e me terren të vështirë, hasin vështirësi dhe janë më të ekspozuar ndaj këtyre problematikave.

- *Sistemin e pikëzimit për ndihmën ekonomike, i cili shpesh është i ndërlikuar, i paqartë dhe jo gjithmonë reflekton realitetin social dhe ekonomik të aplikantëve.* Kemi trajtuar raste kur familje që ndodhen në situata të rënda varfërie, përjashtohen nga përfitimet për shkak të procedurave jo të përshtatshme të vlerësimit. Për më tepër, shumë qytetarë, veçanërisht ata që jetojnë në zona rurale, ose që i përkasin grupeve më të cënueshme, përballen me vështirësi të mëdha në përdorimin e platformave online për aplikimin. Mungesa e qasjes në teknologji, njohuri të nevojshme dhe mbështetjes institucionale të strukturave përgjegjëse, i përjashton padrejtësisht këta individë, nga një ndihmë që është jetësore për ta.
- *Mangësitë në programet sociale të strehimit, në nivel vendor.* Nga ankesat e qytetarëve evidentohet edhe mungesa e programeve efektive të strehimit social, për shkak të mungesës së fondeve të dedikuara, si dhe mungesës së kapaciteteve njerëzore në institucionet përkatëse. Strukturat vendore kryesisht në njësitë e vogla të vetëqeverisjes vendore, përballen me sfida në kapacitetet e strukturave të tyre, të cilat shpesh rezultojnë të pamjaftueshme për të kryer një vlerësim të plotë dhe gjithëpërfshirës të situatës së familjeve në nevojë. Nevoja për ngritjen apo forcimin e kapaciteteve ekzistuese të njësive administrative dhe aktorëve të tjerë, për garantimin e zbatueshmërisë korrekte të kuadrit ligjor, informimin në kohë dhe korrekt të kategorive në nevojë, ndërlidhet me nevojën për forcimin e bashkëpunimit dhe koordinimit ndërinstitutional, me qasje proaktive për zgjidhjen e rasteve që i përkasin qytetarëve. Në këtë këndvështrim, njohja dhe zbatimi korrekt i ligjit është element thelbësor, jo vetëm për imazhin e administratës publike, por ndikon edhe në përcaktimin e drejtë dhe efikas të kategorive në nevojë, që përmbushin kriteret ligjore për përfitimin e mbështetjes sociale. Sistemi aktual i mbrojtjes sociale karakterizohet nga procese komplekse të aplikimit dhe verifikimit, të cilat jo vetëm që vonojnë procedurën e dhënies së ndihmës ekonomike, por edhe krijojnë boshllëqe në mbikëqyrjen dhe monitorimin e situatës.

²²² Anketa e Buxhetit të Njësive Ekonomike Familjare, 2023* Tiranë, publikuar më 04 Tetor 2024; <https://www.instat.gov.al/al/temat/kushtet-sociale/anketa-e-buxhetit-t%C3%AB-nj%C3%ABsive-ekonomike-familjare/publikimet/2024/anketa-e-buxhetit-t%C3%AB-nj%C3%ABsive-ekonomike-familjare-2023/>

- *Pamjaftueshmërinë e pensioneve*, e cila mbetet një problematikë e theksuar. Ndonëse pensionet janë indeksuar në vlerën 8.6% dhe 4.1%²²³ në dy vitet e fundit, rritja rezulton të jetë ende e pamjaftueshme për të adresuar nevojat reale të të moshuarve, veçanërisht atyre që i përkasin grupeve më të pafavorizuara sociale dhe ekonomike. Këta individë përballen me vështirësi serioze në sigurimin e të ardhurave minimale të mjaftueshme, për të përballuar kostot e jetesës dhe të medikamenteve të nevojshme, në përputhje me nevojat e tyre shëndetësore. Në këtë kuadër, ndonëse shpërblimi i pensionistëve për festat e fundvitit përbën një formë mbështetjeje të mirëpritur, ai mbetet simbolik dhe nuk zëvendëson nevojën për një rritje të qëndrueshme dhe të mjaftueshme të pensioneve.²²⁴
- *Mungesën e përcaktimit ligjërish të minimumit jetik*. Llogaritja e minimumit jetik shërben si një tregues për të përcaktuar kufirin real të varfërisë, për të ndarë individin e varfër nga jo i varfër. Ky tregues duhet të qëndrojë në themel të hartimit të politikave sociale që ndjek shteti për grupet në nevojë.²²⁵ Një vlerë e përditësuar dhe e miratuar e minimumit jetik, ndihmon për të përcaktuar sa i duhen minimalisht një shtetasi shqiptar për të jetuar, si dhe normën minimale të ndihmës ekonomike, pensioneve, pagesës së papunësisë, etj. Legjislacioni duhet të parashikojë format dhe mjetet se si duhet të aplikohet ky minimum, deri sa të mundësojë që çdo qytetar të përfitojë lehtësisht një garanci të tillë, që të sigurojë jetesë dinjitoze, me shërbimet bazike dhe të ketë të mundur pjesëmarrjen aktive në shoqëri, pavarësisht nga aftësia e tyre për të punuar.²²⁶

Referuar rasteve specifike të shqyrtuara nga institucioni i Avokatit të Popullit, për të cilat hetimi administrativ është përmbyllur me hartimin e rekomandimit përkatës, evidentojmë:

Rekomandim Bashkisë Sarandë:²²⁷ Mbështetur në parashikimet ligjore dhe pas shqyrtimit të ankesës së paraqitur nga një grup qytetarësh të komuniteteve Rome dhe Egjiptiane në lagjen “Cukë”, Sarandë, përfaqësuar nga z. R.B. dhe Qendra për të Drejtat e Gruas Rome, mbi kushtet e rënda të jetesës dhe mungesën e strehimit të përshtatshëm, institucioni i Avokatit të Popullit ka zhvilluar një hetim administrativ për të verifikuar respektimin e të drejtave të tyre dhe për të identifikuar mungesën e mbështetjes institucionale.

²²³ Bazuar në parashikimet ligjore, indeksimi i pensioneve për vitin 2023 është bërë me VKM nr.553, datë 28.09.2023 në masën 8.6%. Indeksimi i pensioneve për vitin 2024, është bërë me VKM nr.582, datë 18.09.2024 në masën 4.1%.

²²⁴ Vkm nr. 654, datë 30.11.2023”për shpërblimin e pensioneve për festat e fundvitit 2023” dhe VKM nr. 736, datë 27.11.2024 ”Për shpërblimin e pensioneve për festat e fundvitit 2024”.

²²⁵ Avokati i Popullit ka përgatitur raportin e veçantë “Për Standardin e Minimumit Jetik në Shqipëri”, (2020). <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/list/publications/rraporte-speciale-1/?page=3>

²²⁶ Raporti sugjeron ndryshimin e ligjit nr. 57/2019 “Për asistencën sociale në Republikën e Shqipërisë” dhe përfshirjen si dispozitë të veçantë të përkufizimit të minimumit jetik

²²⁷ Nr. Dok. 202400062/10, Shkresa nr. K1/B1-10 Prot, datë 20.05.27.05.24 (Ky rekomandim është pranuar dhe është në proces zbatimi).

Duke e konsideruar të drejtën për strehim si themelore dhe të lidhur ngushtësisht me dinjitetin, jetën dhe shëndetin, Avokati i Popullit thekson rëndësinë e një angazhimi të qëndrueshëm dhe të koordinuar ndërinstytucional për të parandaluar diskriminimin dhe përjashtimin social. Njëkohësisht, duke vlerësuar përpjekjet e deritanishme të Bashkisë Sarandë, theksohet se zbatimi i dokumenteve strategjike në nivel vendor, me afate të qarta dhe objektiva të matshme, përbën një hap të domosdoshëm drejt realizimit të qëllimeve të strategjisë kombëtare dhe forcimit të qëndrueshmërisë së veprimeve vendore. Në këtë kuadër, Avokati i Popullit ka rekomanduar që Bashkia Sarandë të ushtrojë plotësisht dhe në mënyrë efektive funksionet dhe kompetencat e saj, duke vlerësuar mundësitë për një qasje të shpejtë, të qëndrueshme dhe efikase ndaj zbatimit të “Planit Vendor të Strehimit 2024 – 2028 me fokus të veçantë përmbushjen e planit për rehabilitimin dhe rikonstruksionin e ish Kinoklubit në fshatin Çukë, i cili do të mundësonte përmirësimin e kushteve të strehimit të banorëve, anëtarë të komunitetit Rom, në këtë godinë.

Rekomandim Bashkisë Lushnje:²²⁸ Mbështetur në parashikimet ligjore, institucioni i Avokatit të Popullit ka nisur me iniciativën e tij ndjekjen e një çështjeje të trajtuar në media, që lidhet me një të moshuar në kushte të vështira ekonomike dhe shëndetësore, e cila pas dëmtimit të banesës nga tërmetet e vitit 2019, jeton në kushte të papërshtatshme strehimi. Në vijim të hetimit administrativ të ndërmarrë për verifikimin e respektimit të të drejtave të saj dhe identifikimin e mungesës së mbështetjes institucionale, institucioni i Avokatit të Popullit ka adresuar një rekomandim drejtuar Bashkisë Lushnje për marrjen e masave të menjëhershme me qëllim garantimin e një zgjidhjeje përfundimtare për strehim të qëndrueshëm dhe të përshtatshëm, në përputhje me ligjin nr. 22/2018 “Për strehimin social” dhe aktet nënligjore përkatëse.

Rekomandim Ministrisë së Ekonomisë, Kulturës dhe Inovacionit,²²⁹ **për dijeni: Instituti i Sigurimeve Shoqërore dhe Instituti i Statistikave (INSTAT):** Mbështetur në parashikimet ligjore dhe në misionin e tij për mbrojtjen e të drejtave dhe një jetese të denjë për shtresat në nevojë, institucioni i Avokatit të Popullit ka ndërmarrë me iniciativën e tij ndjekjen e çështjes së pamjaftueshmërisë së pensioneve, të pasqyruar në media dhe të artikuluar përmes protestave të pensionistëve.

Pavarësisht indeksimit në masën 8.6%, kjo rritje konsiderohet e pamjaftueshme për të përballuar rritjen e vazhdueshme të kostove të jetesës, çka ka ngritur shqetësime të mëdha për sigurinë sociale të kësaj kategorie. Në përfundim të hetimit administrativ, institucioni i Avokatit të Popullit ka adresuar një rekomandim drejtuar Ministrisë së Ekonomisë, Kulturës dhe Inovacionit, me dijeni për Institutin e Sigurimeve Shoqërore dhe INSTAT, duke kërkuar vijimin dhe forcimin e angazhimit të institucioneve përgjegjëse për rritjen e pensioneve në përputhje me kostot në rritje

²²⁸ Me iniciativë, nr. Dok. 202301065; shkresa nr. K1/T80-17 prot., datë 26.04.2024. Ky rekomandim është pranuar dhe zbatuar.

²²⁹ Me iniciativë, nr. Dok. 202301058; shkresa nr. K1/I73-8 prot., datë 30.04.2024. Ky rekomandim është pranuar dhe zbatuar pjesërisht.

të jetesës dhe inflacionin, përmirësimin e transparencës në procesin e indeksimit, përmes informimit të qartë dhe të plotë të pensionistëve mbi metodologjinë dhe kriteret e përdorura si dhe monitorim të vazhdueshëm të inflacionit, në mënyrë që rritja e pensioneve të reflektojë realisht nevojat ekonomike të kësaj kategorie, duke pasur parasysh edhe dispozitat e VKM nr. 11/2023, e cila mundëson indeksimin më shumë se një herë në vit, në përputhje me ndryshimet në çmimet e konsumit.

Rekomandim Bashkisë Tropojë,²³⁰ për dijëni Këshillit Bashkiak Tropojë dhe Ministrisë së Drejtësisë: Institucioni i Avokatit të Popullit, në ushtrim të kompetencave kushtetuese dhe ligjore, ka nisur me nismën e tij ndjekjen e një çështjeje të publikuar në një kronikë në mediat online, e cila paraqet rastin e një familjeje me katër anëtarë që jeton në kushte ekstreme varfërie dhe strehimi në një fshat të Tropojës. Nisur nga realiteti tepër i rëndë i kushteve të banesës dhe varfërisë së thellë në të cilën ndodhet kjo familje, në funksion të garantimit të të drejtës për një jetë dinjitoze, institucioni ka marrë në shqyrtim rastin dhe ka nisur hetim administrativ për të verifikuar respektimin e të drejtave të tyre dhe për të identifikuar mungesën e mbështetjes institucionale. Në përfundim, Institucioni i Avokatit të Popullit ka adresuar një rekomandim drejtuar Bashkisë Tropojë për ushtrimin e plotë dhe efektiv të funksioneve dhe kompetencave të saj, duke kërkuar veprim të shpejtë dhe të qëndrueshëm për realizimin e planit që lidhet me godinat në varësi të Ministrisë së Drejtësisë, për administrimin, rehabilitimin dhe rikonstruksionin e tyre, me qëllim përmirësimin e kushteve të strehimit për qytetarët në nevojë. Po ashtu, është kërkuar marrja e masave të menjëhershme për të garantuar një zgjidhje të qëndrueshme dhe të përshtatshme strehimi për familjen në fjalë, në përputhje me ligjin nr. 22/2018 “Për strehimin social” dhe aktet nënligjore përkatëse.

Rekomandim Bashkisë Kavajë:²³¹ Institucioni i Avokatit të Popullit, në përmbushje të mandatit të tij kushtetues dhe ligjor për mbrojtjen e të drejtave të njeriut, ka marrë në shqyrtim ankesat e dy familjeve të komunitetit Rom që jetojnë në kushte të papërshtatshme strehimi në një zonë të Bashkisë Kavajë. Mbrojtja dhe respektimi i të drejtave të pakicave kombëtare ka qenë ndër vite në vëmendjen e shtuar të institucionit, me prioritet përmirësimin e kushteve të jetesës së këtyre komuniteteve, duke njohur sfidat që lidhen me varfërinë, mungesën e strehimit, kulturën dhe traditat e tyre. Mungesa e kushteve minimale të jetesës përbën një pengesë serioze për integrimin e tyre të plotë në shoqëri, ndaj përmbushja e detyrimeve që rrjedhin nga angazhimet ndërkombëtare dhe kuadri i brendshëm ligjor e strategjik mbetet thelbësore. Pavarësisht përpjekjeve të Bashkisë Kavajë, masat e ndërmarra janë të pamjaftueshme dhe problematika vijon të mbetet e pazgjidhur. Për këtë arsye, institucioni i Avokatit të Popullit ka rekomanduar ushtrimin e plotë dhe efektiv të funksioneve dhe kompetencave të Bashkisë Kavajë për hartimin e një plani konkret që synon përmirësimin e kushteve të strehimit për anëtarët e komunitetit Rom dhe Egjiptian, si dhe marrjen

²³⁰ Nr. Dok. 202301061, Shkresa nr. K1/I76-14 Prot, datë 20.05.2024. Ky rekomandim është pranuar dhe zbatuar.

²³¹ Nr. Dok. 202400613, Shkresa nr. K1/L7-11 Prot, datë 13.09.2024. Ky rekomandim është pranuar por nuk është pazbatuar.

e masave për zgjidhjen përfundimtare të strehimit të qëndrueshëm dhe të përshtatshëm për familjet në fjalë, në përputhje me ligjin nr. 22/2018 “Për strehimin social” dhe aktet nënligjore përkatëse.

Rekomandim Bashkisë Shkodër:²³² Institucioni i Avokatit të Popullit, nisur nga ankesa e paraqitur nga një qytetare, anëtare e komunitetit Rom, banuese në Shkodër, kryefamiljare, e papunë dhe nënë e katër fëmijëve të mitur, me objekt mospërfitimin e ndihmës ekonomike, pavarësisht gjendjes së saj të rënduar ekonomike dhe shëndetësore, ka nisur hetim administrativ për verifikimin e respektimit të të drejtave të saj dhe identifikimin e mungesës së mbështetjes institucionale. Nga hetimi i kryer rezultoi se aplikimi i saj në janar 2024 nuk është pranuar për shkak të mungesës së regjistrimit të një prej fëmijëve në sistemin elektronik të DPGJC. Kjo mospërputhje mund të ishte shmangur nëse do të ishte përmbushur detyrimi ligjor për përditësimin e të dhënave dhe pasqyrimi i saktë të përbërjes familjare në Regjistrin Elektronik Kombëtar, nga strukturat përgjegjëse. Lidhur me rastin, Avokati i Popullit ka vlerësuar të sjellë në vëmendjen e organit vendor se roli i administratorit shoqëror është thelbësor në mbledhjen dhe verifikimin e informacionit për skemën e ndihmës ekonomike, me qëllim pasqyrimin e saktë të gjendjes reale social-ekonomike të përfituesve dhe shmangien e penalizimeve të padrejta. Anashkalimi i kësaj procedure duke u referuar vetëm në të dhënat e gjeneruara automatikisht nga sistemi, *së pari* penalizon qytetarin, e *së dyti* trondit themelet e besimit të qytetarëve tek drejtësia sociale por edhe në institucionet e shtetit. Në përfundim të hetimit, institucioni i Avokatit të Popullit ka rekomanduar që Bashkia Shkodër të marrë masa për një vlerësim të kujdesshëm dhe rigoroz të situatës social-ekonomike të familjeve në nevojë, në përputhje me legjislacionin në fuqi, si dhe të hartojë një udhëzues praktik për administratorët socialë për menaxhimin e rasteve me vulnerabilitet të shumëfishtë.

Rekomandim Bashkisë Këlcyre:²³³ Institucioni i Avokatit të Popullit, në ushtrim të kompetencave kushtetuese dhe ligjore, ka ndjekur me nismën e tij një rast të publikuar në mediat online, që pasqyron gjendjen e rëndë, kushtet e papërshtatshme të strehimit dhe vështirësi ekstreme ekonomike e sociale të një familjeje në Këlcyre në përbërjen e së cilës ka dhe një anëtar me aftësi të kufizuara. Hetimi administrativ evidentoi mungesë të ndërhyrjes të strukturave përgjegjëse të Bashkisë Këlcyre, pavarësisht nevojës urgjente për mbështetje të familjes. Rasti ngre shqetësime serioze për respektimin e të drejtave themelore të njeriut, përfshirë të drejtën për një jetesë dinjitoze dhe të drejtën për jetë, të garantuar nga Kushtetuta. Institucioni vlerëson se, për shkak të mungesës së zhvillimit dhe vështirësive strukturore në zona të tilla, është e domosdoshme një punë e vazhdueshme dhe intensive për të siguruar trajtim të barabartë dhe për të adresuar sfida të natyrës sistemike që kërkojnë angazhim të institucioneve në nivel vendor e më tej. Në këtë kuadër, është adresuar një rekomandim ndaj Bashkisë Këlcyre për ushtrimin efektiv të kompetencave të saj, përmes hartimit të një plani konkret për përmirësimin e kushteve të strehimit në këtë njësi vendore, marrjen e masave të menjëhershme për një zgjidhje të qëndrueshme strehimi për familjen në

²³² Nr. Dok. 202400611; shkresa nr. K1/K5-13 prot., datë 13.08.2024. Ky rekomandim është pranuar dhe zbatuar.

²³³ Nr. Dok. 202400995; shkresa nr. K1/I82-10 prot., datë 08.11.2024. Ky rekomandim nuk ka patur përgjigje.

nevojë, si marrjen e masave për forcimi e bashkëpunimit ndërinstitutional për trajtimin e drejtë dhe të koordinuar të rasteve që prekin të drejtat e qytetarëve.

Rekomandim Bashkisë Durrës:²³⁴ Institucioni i Avokatit të Popullit, nisur nga ankesa e një qytetareje të moshuar, invalide, banuese në Durrës, me objekt me mungesën e strehimit, varfërinë dhe pamundësinë për të përballuar shpenzimet bazë të jetesës, ka zhvilluar hetim administrativ duke verifikuar respektimin e të drejtave të saj dhe mungesën e mbështetjes institucionale. Hetimi evidentoi nevojën që bashkia si institucion vendor më pranë qytetarëve duhet të luajë një rol aktiv në identifikimin e grupeve në nevojë dhe lehtësimin e aksesit të tyre në programet e strehimit social, ndërsa në rastin konkret u vërejt mungesë qasjeje për qytetarët vulnerabël në procesin online të aplikimit. Digjitalizimi i shërbimeve, megjithëse i nevojshëm, ka thelluar pabarazitë për grupe të caktuara që përballen me barriera teknologjike dhe mungesë ndihme në aplikime. Në përfundim të hetimit, institucioni i Avokatit të Popullit i ka rekomanduar Bashkisë Durrës të marrë masa për zgjidhjen e shpejtë dhe të qëndrueshme të strehimit për familjen në nevojë, si dhe të organizojë proceset e saj të punës duke siguruar staf të dedikuar, të trajnuar, për të ofruar mbështetje të qartë dhe të aksesueshme për grupet më të cënueshme, duke garantuar barazinë dhe përfshirjen e të gjithë qytetarëve që nuk kanë mundësi të aplikojnë vetë për marrjen e shërbimeve online.

Rekomandim Bashkisë Durrës dhe Këshillit Bashkiak Durrës:²³⁵ Institucioni i Avokatit të Popullit, nisur nga ankesa e një qytetareje të moshuar, invalide, banuese në Durrës, ka zhvilluar hetimin administrativ me objekt verifikimin e respektimit të të drejtës për përfitimin e lehtësirave në transportin urban sipas parashikimeve ligjore, për këtë kategori qytetarësh. Ndonëse familja e ankueses përbëhet nga tre anëtarë me status të njohur invaliditeti, ata nuk përfitojnë nga lehtësitë ligjore të parashikuara për këtë kategori dhe detyrohen të paguajnë tarifën e plotë për përdorimin e transportit publik qytetas. Kjo situatë përbën një pengesë të drejtpërdrejtë në ushtrimin e të drejtave të tyre dhe cenon parimin e barazisë në akses ndaj shërbimeve publike, duke rënduar më tej jetesën e kësaj shtrese të ndjeshme të popullsisë. Nisur nga vlerësimi i legjislacionit, por dhe praktikave të mira në zbatim nga institucione të tjera vendore, institucioni i Avokatit të Popullit i ka rekomanduar Bashkisë Durrës dhe Këshillit Bashkiak Durrës të ushtrojnë plotësisht kompetencat e tyre për të siguruar mbështetjen financiare të kësaj kategorie në përputhje me legjislacionin, të ndërmarrin masa për rishikimin periodik të nevojave dhe kostove të lidhura me transportin, dhe të krijojnë një regjistër të dedikuar për përfituesit e lehtësirave në transport, të aksesueshëm nga operatorët për verifikim në kohë reale, duke shoqëruar këtë me një proces të rregullt për përditësimin dhe kontrollin e dokumentacionit, në mënyrë që të sigurohet zbatim i drejtë dhe i paabuzueshëm i të drejtave të kësaj kategorie qytetarësh.

²³⁴ Nr. Dok. 202400784; shkresa nr. K1/S14-14 prot., datë 03.12.2024. Ky rekomandim është pranuar por nuk është zbatuar.

²³⁵ Nr. Dok. 202400785; shkresa nr. K1/S15-15 prot., datë 23.12.2024. Bashkia Durrës dhe Këshilli Bashkiak Durrës kanë kthyer përgjigje duke pranuar rekomandimin dhe do vijonë për marrjen e masave. Ky rekomandim është pranuar por nuk është zbatuar.

Rekomandim Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë,²³⁶ për dijeni Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale dhe Ministrisë së Ekonomisë, Kulturës dhe Inovacionit: Institucioni i Avokatit të Popullit, nisur nga ankesa e paraqitur nga një qytetare e moshuar, invalide, banuese në Durrës, ka zhvilluar hetim administrativ për të verifikuar respektimin e të drejtave të kësaj kategorie në raport me aksesin në transportin urban. Ankesa lidhet me faktin se familja përbëhet nga tre anëtarë me status shumëvjeçar invaliditeti, të cilëve nuk u njihet ky status për të përfituar lehtësime në përdorimin e transportit publik qytetas, sipas parashikimeve ligjore. Kjo situatë përbën një pengesë serioze në ushtrimin e të drejtave të tyre dhe cënon barazinë në qasjen ndaj shërbimeve publike, duke rënduar më tej jetesën si një prej shtresave më të vulnerabël të shoqërisë. Nga hetimi administrativ i zhvilluar rezulton se edhe pse ka një bazë ligjore për lehtësirat për këto kategori qytetarësh, zbatimi i masave dhe aktet nënligjore mbeten të paplotësuara, duke penguar kështu realizimin e të drejtave të këtyre qytetarëve. Këto mangësi theksojnë nevojën për përmirësimin dhe plotësimin e kuadrit ligjor, sigurimin e burimeve të qëndrueshme financiare dhe forcimin e bashkëpunimit ndër-institucional, me qëllim garantimin e një shërbimi transporti të aksesueshëm, të barabartë dhe dinjitoz për të gjithë. Avokati i Popullit rekomandon që Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, në bashkëpunim me ministrinë përgjegjëse të përcaktuara në Planin Kombëtar të Veprimit për Personat me Aftësi të Kufizuara 2021 – 2025, të ndërmarrin masa të menjëhershme për përmbushjen e objektivave të lidhura me sigurimin e lehtësirave në transport për të gjitha kategoritë e personave që përfitojnë lehtëtësira sipas ligjit, në përputhje me angazhimet ndërkombëtare, legjislacionin kombëtar dhe vetë Planin Kombëtar. Gjithashtu, kërkohet marrja e nismës për miratimin e akteve nënligjore të nevojshme, të qarta dhe të zbatueshme, që garantojnë zbatimin efektiv të këtyre të drejtave në praktikë.

Në Shqipëri, politikat për mbrojtjen sociale bazohen në objektivat që Kushtetuta i njeh si detyra themelore të shtetit. Këto objektiva përfshijnë sigurimin e një jete dinjitoze për çdo qytetar, pavarësisht nga të ardhurat, origjina, mosha, gjinia, etnia, arsimimi, orientimi seksual, identiteti kulturor, apo bindjet politike dhe fetare. Politikat synojnë të garantojnë akses të barabartë në shërbime publike cilësore dhe të sigurojnë nevojat themelore, si ushqimi, strehimi, shëndeti dhe arsimi.

Avokati i Popullit vlerëson përpjekjet e Qeverisë Shqiptare²³⁷ për përmirësimin e sistemit të mbrojtjes, lidhur me prioritetet e përcaktuara për të siguruar një sistem efikas të mbrojtjes sociale. Për të adresuar sfidat e këtij sistemi, kërkohet një qasje e gjithanshme dhe e integruar, në përputhje me standardet evropiane, me fokus mbështetjen e vazhdueshme për grupet më të cenueshme të shoqërisë. Vetëm përmes reformave të qëndrueshme, gjithëpërfshirëse dhe të mirëkoordinuara, Shqipëria mund të fillojë të ngushtojë hendekun me standardet e BE-së. Mbështetja në dokumentet

²³⁶ Nr. Dok. 202400785/1; shkresa nr. K1/S15-16 prot., datë 23.12.2024. Ky rekomandim nuk ka patur përgjigje.

²³⁷ VKM nr. 152/2024 “Për Miratimin e Strategjisë Kombëtare të Mbrojtjes Sociale 2024–2030 dhe të Planit të Veprimit në zbatim të saj”; <https://qbz.gov.al/eli/vendim/2024/03/13/152>

ndërkombëtare dhe krahasimet me rajonin dhe BE-në, ndihmojnë në ndërtimin e një shoqërie më të drejtë dhe të barabartë. Përmirësimi i sistemit të mbrojtjes sociale është thelbësor për të siguruar që askush të mos mbetet pas, në përputhje me Axhendën për Zhvillim të Qëndrueshëm 2030 dhe objektivin nr. 1 të saj.²³⁸

3.19 *Respektimi i të drejtave të të moshuarve*

Kujdesi ndaj të moshuarve përbën një dimension thelbësor të ndërgjegjes shoqërore, pasi ata janë ruajtës të një trashëgimie të pasur kulturore dhe njerëzore, duke mishëruar kontribute të çmuara në ndërtimin e strukturave themelore të shoqërisë sonë dhe në përcjelljen e vlerave të qëndrueshme për brezat e ardhshëm. Një ndër sfidat më të mëdha me të cilat përballen individët e moshës së tretë është ndjenja e vetmisë dhe e izolimit shoqëror. Shumë prej tyre jetojnë në kushte të vetmisë së thellë ose janë të shkëputur nga rrjetet familjare dhe mbështetëse, gjë që i ekspozon ndaj rreziqeve të rritura të depresionit, ankthit dhe problemeve të tjera të natyrës psikologjike dhe shëndetësore. Kjo situatë e bën të domosdoshme dhe urgjente ofrimin e mbështetjes së gjithanshme, duke përfshirë kujdesin emocional, shërbimet sociale dhe krijimin e hapësirave për përfshirje aktive në jetën komunitare.

Në këtë kontekst, Avokati i Popullit, si një institucion kushtetues që ka për detyrë mbrojtjen dhe garantimin e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, i ka kushtuar vëmendje të veçantë problematikave që prekin moshën e tretë. Përmes mekanizmave të tij të avokimit dhe ndërhyrjes institucionale, ky organ ka adresuar nevojat dhe interesat jetike të të moshuarve, për të promovuar politika më të drejta dhe efektive në mbrojtje të dinjitetit dhe mirëqenies së kësaj shtrese të të shoqërisë.

Në kuadër të shqyrtimit të rasteve të trajtuara me iniciativë, që lidhen me situatën e të moshuarve që jetojnë në kushte vetmie dhe izolimi, i jemi drejtuar Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale (MSHMS) për të theksuar domosdoshmërinë e zhvillimit të politikave sociale gjithëpërfshirëse, të cilat synojnë përmirësimin e cilësisë së jetës së kësaj kategorie. Në përgjigjen zyrtare të përcjellë nga MSHMS-ja, konfirmohet angazhimi institucional për garantimin, mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të personave të moshuar. Në këtë drejtim, është parashikuar fillimi i procesit të hartimit të Dokumentit Politik Kombëtar për Moshimin 2025 – 2030, i shoqëruar nga një Plan Veprimi që do të shërbejë si instrument zbatues i objektivave strategjike të tij. Ky dokument strategjik do të ketë në fokus jo vetëm garantimin e të drejtave themelore të të moshuarve, por edhe nxitjen e pjesëmarrjes aktive të tyre në jetën komunitare, duke promovuar politika të qëndrueshme që synojnë forcimin e mekanizmave të mbështetjes sociale dhe përkujdesjes së posaçme ndaj individëve të moshës së tretë që përballen me sfidën e vetmisë.

²³⁸ <https://albania.un.org/sq/sdgs/1>

Përmes këtij qasjeje, synohet të ndërtohet një mjedis më gjithëpërfshirës dhe mbështetës, që i ofron çdo individ të moshuar mundësinë për një jetë dinjitoze dhe të integruar në shoqëri.

Në kuadër të shqyrtimit të një ankese dhe të një rasti të trajtuar me iniciativë, që lidhen me dy të moshuara të cilat jetonin të vetmuara dhe përballeshin me probleme serioze shëndetësore, kemi adresuar një kërkesë zyrtare drejtuar organeve të pushtetit vendor. Kjo kërkesë kishte për qëllim mobilizimin e burimeve dhe ofrimin e shërbimeve të domosdoshme ditore, ndihmave ushqimore si dhe garantimin e mbështetjes së vazhdueshme për këto individë në nevojë. Në përgjigje të kërkesës sonë, rastet në fjalë janë referuar pranë organizatave joqeveritare dhe shoqatave përkatëse, të cilat kanë marrë përsipër ofrimin e shërbimeve në shtëpi, duke synuar të përmirësojnë cilësinë e jetës së të moshuarave përmes kujdesit të drejtpërdrejtë dhe personalizuar. Gjithashtu, është shprehur gatishmëria institucionale për të siguruar mbështetje të vazhdueshme nga strukturat vendore, konkretisht nga Bashkia Elbasan dhe Njësia Administrative nr. 2, Tiranë, të cilat do të vijojnë të monitorojnë situatën dhe të ofrojnë ndihma ushqimore, duke u kujdesur që nevojat bazë të këtyre qytetareve të mos mbeten të paplotësuara. Ky angazhim i koordinuar midis institucioneve publike dhe organizatave të shoqërisë civile përfaqëson një model efektiv të partneritetit social, që synon jo vetëm trajtimin emergjent të rasteve të veçanta, por edhe ndërtimin e një sistemi të qëndrueshëm të mbështetjes për të moshuarit që jetojnë në kushte të cënueshme.

Aktiviteti ynë edhe përgjatë këtij viti raportues, është shtrirë në disa aspekte konkrete të mbrojtjes së të moshuarve, me një qasje proaktive dhe të dedikuar, duke kryer inspektime në Qendra Ditore Publike për të moshuarit.

- Nga inspektimi i kryer në Qendrën Ditore për të Moshuarit “Te kafja e gjyshit”, Roskovec, u konstatuan problematika lidhur me kualifikimet e stafit që nevojiten për zbatimin e standardeve të përkujdesjes sociale për të moshuarit si dhe mungesa e një plani individual për kujdesin shëndetësor të përfituesve.
- Nga inspektimi i kryer në Qendrën Sociale Ditore “Nderim Brezash”, Belsh, u konstatuan problematika lidhur me vlerësimin paraprak të nevojave të të moshuarve, të kualifikimit të stafit për zbatimin e standardeve të përkujdesjes sociale për të moshuarit, të mungesës së një plani individual për kujdesin shëndetësor dhe planit të përkujdesjes për ta, të mungesës së përshtatshmërisë ndërtimore për personat me aftësi të kufizuar në lëvizje.

Për përmbushjen e standardeve të përkujdesit shoqëror për personat e moshuar, të cilët janë përfitues shërbimesh në qendra ditore publike ditore, për kujdesin e vazhdueshëm të të moshuarve dhe përmirësimit të situatës sociale të tyre, janë hartuar rekomandimet përkatëse drejtuar organeve të pushtetit vendor dhe atij qendror, të cilat në mënyrë të hollësishme i gjeni të publikuara në faqen zyrtare të Avokatit të Popullit.²³⁹ Qëllimi i politikave të shërbimeve shoqërore të adresuara në mbrojtjen e grupeve në nevojë, konkretisht moshës së tretë, duhet të jetë krijimi i një sistemi të

²³⁹ <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/articles/general-issues/residential-center/rekomandime-pr-qndrat-ditore-publike-1118/>

përshtatshëm të shërbimeve sociale, me standarde bashkëkohore për rehabilitimin dhe ri-integrimin e tyre në jetën normale. Në këtë kontekst, Avokati i Popullit rekomandon:

- *Rritja e vlerës financiare mujore për të gjitha kategoritë e pensioneve*, me qëllim përmirësimin e standardeve të jetesës dhe garantimin e një sigurie ekonomike të qëndrueshme për individët e moshës së tretë.
- *Sigurimi i aksesit falas në transportin publik*, si një masë lehtësuese për të nxitur mobilitetin, pjesëmarrjen aktive në jetën komunitare dhe zvogëlimin e barrierave ekonomike që kufizojnë lirinë e lëvizjes për të moshuarit.
- *Zhvillimi i një rrjeti të gjerë shërbimesh sociale dhe shëndetësore të integruara*, të cilat duhet të jenë të arritshme dhe të shtrira në të gjithë territorin e vendit, duke synuar përmirësimin e cilësisë së kujdesit dhe ofrimin e shërbimeve të personalizuar sipas nevojave specifike të kësaj shtrese.
- *Rimbursimi i plotë ose i pjesshëm i medikamenteve jetësore me kosto të lartë*, me synim lehtësimin e barrës financiare për të moshuarit që vuajnë nga sëmundje kronike apo të rënda, duke garantuar akses të barabartë në trajtimet e nevojshme mjekësore.
- *Krijimi dhe zgjerimi i rrjetit të qendrave ditore për të moshuarit*, përfshirë hapjen e tyre edhe në zonat periferike të qyteteve, me qëllim ofrimin e mbështetjes sociale, aktiviteteve rekreative dhe mundësive për përfshirje aktive në jetën komunitare.
- *Ngritja e qendrave socio-sanitare të specializuara për të moshuarit me probleme të rënda shëndetësore*, të cilat do të ofrojnë kujdes të specializuar dhe shërbime të dedikuara në mbështetje të mirëqenies së tyre fizike dhe mendore.

Shteti dhe vetë shoqëria duhet të vijojnë të forcojnë dhe zhvillojnë mekanizmat sociale dhe ekonomike në mbështetje të kësaj shtrese të ndjeshme të popullsisë. Kjo qasje kërkon një angazhim të qëndrueshëm institucional dhe një ndërgjegjësim të gjerë shoqëror për rëndësinë e promovimit të dinjitetit, mirëqenies dhe përfshirjes aktive të të moshuarve në jetën komunitare.

Avokati i Popullit vlerëson se një shoqëri që tregon kujdes dhe respekt për të moshuarit është një shoqëri e shëndetshme, e drejtë dhe e përparuar, e cila ndërton themele të forta mbi vlerat e solidaritetit ndërbrezor, barazisë dhe drejtësisë sociale. Kujdesi ndaj të moshuarve nuk është vetëm një detyrim moral dhe ligjor, por edhe një tregues i maturisë dhe civilizimit të një kombi, që respekton kontributin e brezave të kaluar dhe investon në një të ardhme më të drejtë dhe gjithëpërfshirëse.

3.20 Respektimi i të drejtave të personave me aftësi të kufizuara²⁴⁰

Të drejtat e personave me aftësi të kufizuara përfaqësojnë një aspekt themelor të të drejtave universale të njeriut, duke synuar jo vetëm sigurimin e barazisë formale, por edhe krijimin e

²⁴⁰ Kjo fushë e së drejtës mbulohet nga Seksioni i Përgjithshëm në institucionin e Avokatit të Popullit.

kushteve të nevojshme për një përfshirje të plotë dhe efektive në shoqëri. Në përputhje me standardet ndërkombëtare, garantimi i këtyre të drejtave shkon përtej dispozitave ligjore dhe kërkon një qasje të integruar në politikat publike, shërbimet sociale dhe mjedisin e përgjithshëm të jetesës. Në këtë kontekst, Konventa e Organizatës së Kombeve të Bashkuara “Për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara” (CRPD) përbën një instrument juridik ndërkombëtar me rëndësi të veçantë. Kjo Konventë, e ratifikuar nga Shqipëria me ligjin nr. 108/2012, jo vetëm që sanksionon detyrimet e shteteve për të garantuar akses të barabartë në të gjitha sferat e jetës shoqërore, por gjithashtu vendos në qendër të diskursit të drejtat e personave me aftësi të kufizuara si një çështje e të drejtave të njeriut dhe jo thjesht si një problem social apo mjekësor. Një nga parimet themelore të Konventës është respektimi i dinjitetit të qenësishëm, autonomisë individuale dhe pavarësisë së personave me aftësi të kufizuara. Kjo qasje nënvizon rëndësinë e sigurimit të kushteve që mundësojnë vendimmarrjen e lirë të këtyre individëve, duke shmangur çdo formë diskriminimi të drejtpërdrejtë dhe të tërthortë.

Në përputhje me standardet e përcaktuara në këtë Konventë, është miratuar nga Kuvendi i Shqipërisë, ligji nr. 93/2014 “Për përfshirjen dhe aksesueshmërinë e personave me aftësi të kufizuara”, i cili në nenin 16, ka parashikuar Avokatin e Popullit si një institucion monitorues për zbatimin e këtij ligji në përputhje me Konventën e OKB-së “Për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara”.

Si një nga grupet më të cënueshme të shoqërisë, personat me aftësi të kufizuara kanë qenë në qendër të vëmendjes së Institucionit të Avokatit të Popullit gjatë vitit 2024, në kuadër të përpjekjeve për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të tyre. Ky angazhim ka synuar rritjen e ndërgjegjësisë dhe forcimin e mekanizmave mbrojtës, duke i sjellë në vëmendjen e institucioneve shtetërore, qendrore dhe vendore nevojën për një angazhim më të thelluar, sistematik dhe të qëndrueshëm në adresimin e sfidave me të cilat ballafaqohen këta individë në Shqipëri.

Referuar çështjeve për vitin 2024, rezulton të jenë regjistruar 76 çështje, nga të cilat 49 ankesa dhe 27 raste të marra me iniciativë. Është përmbyllur hetimi administrativ për 52 çështje, ndërsa në proces shqyrtimi janë 24. Nga numri total i çështjeve të shqyrtuara, rezultojnë 38 çështje të zgjidhura në favor të qytetarëve, nga të cilat 11 çështje janë adresuar me rekomandime. Problematikat e çështjeve të shqyrtuara, konsistojnë sa më poshtë:

- mosratifikimi ende nga shteti shqiptar i Protokollit Opsional të Konventës së OKB-së “Për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara”;
- mungesa e sinjalistikës në rrugë dhe trotuare për personat me aftësi të kufizuara në lëvizje dhe shikim;
- ndërprerje e përfitimit të kompensimit për shpenzimet e energjisë elektrike, të personave me aftësi të kufizuar, për shkak të verbërisë, për mosparaqitje të Librezës së Energjisë Elektrike çdo tre muaj;
- ndërprerje të pagesës mujore të aftësisë së kufizuar;

- moszbatimi i dispozitave për punësimin e personave me aftësi të kufizuara;
- mosrimbursim të biletave në transportin urban dhe interurban;
- mosdhënia e pagesës së aftësisë së kufizuar në një datë fikse të çdo muaji në qytetin e Shkodrës;
- mospasja akses në marrjen e shërbimeve në Bankat e Nivetit të Dytë nga personat me aftësi të kufizuara në lëvizje dhe shikim, në qytetin e Shkodrës;
- mosmarrje përgjigje për datën e vlerësimit mjekësor të aftësisë së kufizuar;
- ndryshim i nivelit të aftësisë së kufizuar;
- mosnjohje e vjetërsisë në punë, për efekt përfitimi të pensionit të pleqërisë, të ndihmësave personalë;
- mossubvencionim i mjeteve ndihmëse si syze, proteza apo mjete të tjera, për personat që gëzojnë Statusin e të Verbërit;
- masë e ulët e vlerës së kompensimit për shpenzimet e energjisë elektrike për personat që gëzojnë Statusin e të Verbërit.

Sa i përket problematikës së ratifikimit të Protokollit Opsional të Konventës së Kombeve të Bashkuara, pavarësisht shprehjes së vullnetit për marrjen e masave për ratifikimin e Protokollin Opsional të Konventës së Kombeve të Bashkuara “Për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara”, nga shqyrtimi i kësaj çështje edhe përgjatë vitit 2024, me qëllim përmbushjen e këtij detyrimi nga shteti shqiptar, kemi vijuar ndërhyrjen tonë institucionale pranë Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale (MSHMS). MSHMS-ja konfirmon faktin se po zbaton Planin Kombëtar të Veprimit për Aftësinë e Kufizuar 2021-2025, miratuar me VKM nr. 276 datë 12.05.2021 dhe aktualisht po kryen monitorimin afatmesëm të Planit Kombëtar të Veprimit, në bashkëpunim me ministritë e linjës dhe pikat fokale në institucionet qendrore dhe vendore. Bazuar në VKM nr. 736 datë 13.12.2023 “Për miratimin e Udhërfyesit të Shtetit të së Drejtës”, është parashikuar që brenda vitit 2027, do të ratifikohet Protokollin Opsional i Konventës së Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara.²⁴¹

Për mospunësimin e personave me aftësi të kufizuar në qytetin e Vlorës nga institucionet shtetërore publike, iu drejtuam 26 (njëzet e gjashtë) institucioneve të atij qyteti lidhur me numrin e të punësuarve të personave me aftësi të kufizuar sipas detyrimeve në zbatim të ligjit nr. 15/2019 “Për nxitjen e punësimit”, ku duhet të punësohet një person me aftësi të kufizuar për 25 punonjësit e parë dhe nga një person shtesë për çdo 50 punonjës të tjerë. Gjithashtu punëdhënësi, i cili nuk punëson numrin e përcaktuar të personave me aftësi të kufizuar derdh një kontribut për llogari të Fondit Social të Punësimit në masën 100 për qind të pagës minimale në shkallë vendi për çdo muaj. Nga përgjigjet e ardhura ka rezultuar se 7 institucione kanë punësuar 27 persona me aftësi të kufizuara, në 8 institucione nuk ka patur aplikime nga persona me aftësi të kufizuara dhe 11

²⁴¹ Sipas Udhërfyesit të Shtetit të së Drejtës, në Kapitullin 23 “Gjyqësori dhe të Drejtat Themelore”, Kreu III.I, ‘Mosdiskriminimi për personat me aftësi të kufizuar’, është parashikuar se: “*Shqipëria ratifikon Protokollin Fakultativ të Konventës së OKB-së për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara, deri në vitin 2027.*”

institucione nuk kanë detyrimin të punësojnë persona me aftësi të kufizuara, pasi 5 institucione punësimin e kanë të rregulluar nga legjislacioni i posaçëm, ndërsa për 6 institucione të tjera nuk plotësohet numri minimal i punonjësve që kërkohet nga ligji.

Avokati i Popullit ka trajtuar raste edhe përgjatë vitit 2024 për *mosrimbursimin e biletave në transportin urban dhe interurban*. Në vijim të korrespondencës sonë për garantimin e të drejtave të personave me aftësi të kufizuara për shërbimin e transportit publik, në cilësinë e institucionit përgjegjës sipas Planit Kombëtar të Veprimit për Personat me Aftësi të Kufizuar 2021 - 2025, i jemi drejtuar Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë për propozimin e projekt-aktit nënligjor për rimbursimin e biletave në transportin urban dhe interurban, në zbatim të masës 1.2.2. të këtij plani dhe koordinimin me të gjithë institucionet dhe grupet e interesit, të cilët janë kontribues në hartimin e politikave (Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Ministrinë e Financës dhe Ekonomisë (aktualisht Ministria e Financës dhe Ministria e Ekonomisë, Kulturës dhe Inovacionit), Ministrinë e Drejtësisë, Shoqatat e Transportit dhe grupet e interesit).

Deri në daljen e akteve nënligjore për rimbursimin e biletave në transportin urban dhe interurban për personat me aftësi të kufizuar, nga korrespondenca e zhvilluar me Bashkitë Berat, Vlorë dhe Fier, pas ndërhyrjes sonë institucionale, është mundur zgjidhja e kësaj problematike, me Akt-Marrëveshje me operatorët që ofrojnë shërbimin e transportit.

Invalidët paraplegjikë-tetraplegjikë në qytetin e Shkodrës janë hasur me barriera, të cilat i kanë krijuar pengesë jo vetëm në hyrje të institucioneve bankare, por edhe në ambientet e brendshme, pasi nuk e kanë të përshtatur infrastrukturën ndërtimore për ta. Duke marrë shkas nga ky rast i adresuar nga Kryetari i Shoqatës së Invalidëve Paraplegjikë - Tetraplegjikë, Dega Shkodër, kemi kontaktuar Bankën e Shqipërisë, me kërkesë për masat e marra për aksesin në infrastrukturën ndërtimore për personat me aftësi të kufizuar në lëvizje dhe në shikim në të gjitha bankat e nivelit të dytë në qytetet e Shqipërisë, me qëllim garantimin e të drejtës së tyre për një mjedis gjithëpërfshirës dhe marrjes së shërbimeve në mënyrë të barabartë me pjesën tjetër të popullsisë. Po ashtu, kemi kërkuar nëse ishte e parashikuar sigurimi i ambienteve në të cilat ushtrohet veprimtaria bankare dhe /ose financiare, për kryerjen e veprimeve edhe për personat me aftësi të kufizuara në lëvizje dhe në shikim.

Në përgjigje të kërkesës sonë, Banka e Shqipërisë i ka dërguar shkresë të gjitha bankave të nivelit të dytë, për përmbushjen e detyrimeve në zbatim të Vendimit nr. 1503 datë 19.11.2008 të Këshillit të Ministrave “Për miratimin e rregullores “Për shfrytëzimin e hapësirave nga ana e personave me aftësi të kufizuara”. Nga përgjigjet e përcjella nga bankat,²⁴² konfirmohet fakti i angazhimit për zbatimin e legjislacionit lidhur me infrastrukturën ndërtimore në marrjen e shërbimeve për

²⁴² Raiffeisen Bank Sh.A, Banka Kombëtare Tregtare, Intesa SanPaolo Bank, Credins Bank, Tirana Bank, UnionBank, Otpbank, ProCredit Bank.

personat me aftësi të kufizuar, duke siguruar standardet e aksesueshmërisë fizike për këta persona në të gjitha degët e bankave. Janë ngritur grupe pune, të cilat po vlerësojnë të gjithë elementët e kërkuar, në përputhje me direktivat e kërkuara dhe do të hartohen plan masash shoqëruar me një buxhet të dedikuar për ndërhyrjet që janë të nevojshme. Avokati i Popullit vlerëson bashkëpunim me sektorin bankar dhe do të vijojë monitorimin lidhur me garantimin e këtij akses.

Përgjatë vitit 2024, janë adresuar problematika, të prezantuara nga disa organizata të shoqërisë civile, të cilat janë në mbrojtje të personave me aftësi të kufizuara në shikim, si më poshtë:

- Për rritje të vlerës së kompensimit për shpenzimet e energjisë elektrike për personat që gëzojnë Statusin e të Verbërit;
- Për njohjen e vjetërsisë në punë për efekt përfitimi të pensionit të pleqërisë të ndihmësave personale;
- Për subvencionin e mjeteve ndihmëse, syze, proteza apo mjete të tjera, për personat që gëzojnë Statusin e të Verbërit.

Referuar kërkesës për njohjen e vjetërsisë për efekt përfitimi të pensionit të pleqërisë të ndihmësave personale, MSHMS-ja me mbështetjen e asistencës teknike të projektit ‘Mbështetja e BE-së për Përfshirjen Sociale në Shqipëri’, është duke analizuar rishikimin e profesioneve të kujdesit social, ndër të cilat përfshihet dhe ajo e ndihmës personal.

Kërkesa për rritje të vlerës së kompensimit për shpenzimet e energjisë elektrike për personat që gëzojnë Statusin e të Verbërit, do të vlerësohet nga MSHMS-ja në konsultim me institucionet e linjës, përgjegjëse për kriteret dhe procedurat e përfitimit të statusit të klientit në nevojë në furnizimin me energji elektrike dhe mënyrën e trajtimit të tyre. AP ka zhvilluar korrespondencë institucionale me MSHMS, për subvencionimin e mjeteve ndihmëse, syze, proteza apo mjete të tjera, që ndikojnë në një jetesë të pavarur për personat që gëzojnë Statusin e të Verbërit.

Referuar rasteve specifike, ankesave/raste të marra me iniciativë, të cilat kanë rezultuar të bazuara, AP ka adresuar rekomandimet përkatëse pranë institucioneve shtetërore, qendrore dhe atyre vendore si më poshtë:

Rekomandim drejtuar Bashkisë Vlorë, Bashkisë Lezhë dhe Bashkisë Shkodër²⁴³ - Pengesat infrastrukturore, përfshirë ato në banesa, hapësira dhe shërbime publike, janë burim vështirësish për lëvizjen e kujtudo dhe në mënyrë të veçantë të atyre që, për çfarëdolloj arsyeje, kanë një aftësi të kufizuar në lëvizje dhe shikim, duke i kufizuar në përdorimin komod dhe të sigurt të tyre. Me qëllim që të gjithë personat me aftësi të kufizuar të mund jetojnë në mënyrë të pavarur dhe të

²⁴³ Rekomandim, nr. K1/SH11-2 prot., datë 25.06.2024.

Rekomandim, nr. K1/I115-4 prot., datë 28.10.2024.

Rekomandim, nr. K1/P6-3 prot., datë 13.12.2024.

marrin pjesë plotësisht në të gjitha aspektet e jetës, AP i ka rekomanduar Bashkisë Vlorë, Bashkisë Lezhë dhe Bashkisë Shkodër:²⁴⁴

- Marrjen e masave për realizimin e infrastrukturës ndërtimore për personat me aftësi të kufizuara në lëvizje dhe shikim, duke rikonstruktuar rrugët dhe trotualet ekzistuese si dhe për projektet në ndërtimin e çdo rruge të re, të cilat të jenë në përputhje me kërkesat për përshtatshmëri, duke përfshirë në këtë proces edhe këta persona. Miratimin e një plani masash, sipas standardeve të elementëve të përshtatshmërisë, me qëllim qasjen e këtyre personave.
- Përcaktimin e një afati kohor të përshtatshëm për realizimin e kësaj të drejte.

Nga përgjigjet e përcjella konfirmohet fakti i angazhimit për zbatimin e legjislacionit lidhur me infrastrukturën ndërtimore në marrjen e shërbimeve për personat me aftësi të kufizuara në lëvizje dhe shikim, duke inicuar projekte për këtë qëllim.

Rekomandim drejtuar Bashkive Vlorë, Himarë, Selenicë, Tepelenë, Memaliaj dhe Njësisë Administrative Orikum, lidhur me procedurat e ndjekura për kompensimin e energjisë për të verbrit - Kryetarët e Shoqatave së të Verbërve, Dega Tepelenë, Memaliaj dhe Vlorë, janë ankuar pranë Avokatit të Popullit për ndërprerje të kompensimit për shpenzimet e energjisë elektrike të personave me aftësi të kufizuara, për shkak të verbërisë. Është konstatuar se përfitimi i këtij kompensimi nuk duhet ndërprerë dhe të ketë penalizime për faktin e mosparaqitjes çdo tre muaj të kopjes së Librezës së Energjisë Elektrike.

Në Udhëzimin nr. 9, datë 25.02.2015 “Mbi zbatimin e Vendimit nr. 404 datë 20.06.2012 “Për përcaktimin e masës, kriterëve e të procedurave të përfitimit të kompensimit financiar nga personat me Statusin e të Verbërit dhe Invalidit Paraplegjik e Tetraplegjik, për faturën e energjisë elektrike dhe faturën e telefonisë fikse”, i ndryshuar, është përcaktuar qartazi dokumentacioni dhe koha e dorëzimit të tij, ku kopja e librezës së energjisë elektrike dorëzohet çdo fillim viti. AP konstaton se administratorët shoqërorë nuk kanë zbatuar me korrektesë këtë udhëzim lidhur me kohën e paraqitjes së Librezës së Energjisë Elektrike nga përfituesit, duke kërkuar paraqitjen e saj më shpesh seç parashikonte VKM-ja në fjalë (çdo 3 muaj, kundrejt një herë në vit), duke përbërë një shkelje të hapur të akteve nënligjore që normojnë këtë procedurë.

Me qëllim garantimin e përfitimit të të drejtave të personave që janë përfitues të kompensimit financiar të faturës së energjisë elektrike, iu drejtua me rekomandim Bashkive: Vlorë, Himarë, Selenicë, Tepelenë, Memaliaj dhe Njësisë Administrative Orikum,²⁴⁵ për:

²⁴⁴ Rekomandim, nr. K1/SH11-2 prot., datë 25.06.2024.

Rekomandim, nr. K1/I115-4 prot., datë 28.10.2024.

Rekomandim, nr. K1/P6-3 prot., datë 13.12.2024.

²⁴⁵ Rekomandim nr. K1/SH17-2 prot., datë 25.06.2024.

Rekomandim nr. K1/SH18-2 prot., datë 25.06.2024.

Rekomandim nr. K1/SH19-2 prot., datë 25.06.2024.

Rekomandim nr. K1/SH20-2 prot., datë 25.06.2024.

- Marrjen e menjëhershme të masave për zbatimin korrekt të Udhëzimit nr. 9 datë 25.02.2015 “Mbi zbatimin e Vendimit nr. 404 datë 20.06.2012 “Për përcaktimin e masës, kritereve e të procedurave të përfitimit të kompensimit financiar nga personat me Statusin e të Verbërit dhe Invalidit Paraplegjik e Tetraplegjik, për faturën e energjisë elektrike dhe faturën e telefonisë fikse”, i ndryshuar, nga ana e administratorëve shoqërore të Bashkisë Vlorë, Himarë, Selenicë, Tepelenë, Memaliaj dhe Njësisë Administrative Orikum.
- Marrjen e masave për të mos përsëritur praktika të tilla në të ardhmen.

Rekomandimet e AP u pranuan, duke u marrë masa për zbatimin në vazhdimësi dhe me korrektësi të rekomandimeve të adresuara. Me paraqitjen çdo fillim viti të kopjes së Librezës së Energjisë Elektrike, e cila vërteton se nuk ka detyrime të prapambetura, administratorët shoqërore kryejnë pagesën përkatëse.

Rekomandim drejtuar Bashkisë Lushnje dhe Shërbimit Social Shtetëror, lidhur me problematikën si më poshtë:

Avokati i Popullit ndërmori rastin me iniciativë, për mospranim të ankesës së një qytetari, i cili është person me aftësi të kufizuara lidhur me vendimin e dhënë nga Komisioni Shumëdisiplinor i Vlerësimit të Aftësisë së Kufizuar (KSHDVAK) në Nivel të parë, Lushnje, për në Komisionin e Shqyrtimit të Ankesave pranë Shërbimit Social Shtetëror. KSHDVAK, Lushnje kishte ndryshuar nivelin e aftësisë së kufizuar dhe qytetari nuk ishte dakord me vendimin e dhënë nga ai komision. Duke çmuar se nuk ishte respektuar e drejta ligjore e qytetarit për të vijuar me vlerësimin e gjendjes shëndetësore nga komisioni në nivel qendror, Avokati i Popullit iu drejtua me rekomandim Bashkisë Lushnje dhe Shërbimit Social Shtetëror për:²⁴⁶

- Marrjen e masave të menjëhershme për zbatimin korrekt të vendimit nr. 722, datë 11.11.2019 “Për përcaktimin e masës, të kritereve, procedurave dhe dokumentacionit për vlerësimin dhe përfitimin e aftësisë së kufizuar e të ndihmës personal, dhe të strukturave përgjegjëse e të detyrave të tyre”, i ndryshuar, për procedurën e ankimit të vendimeve të dhëna nga KSHVAK-ja Lushnje për personat me aftësi të kufizuar në Bashkinë Lushnje dhe të Njësisë Administrative në juridiksionin tuaj.
- Marrjen e masave për të mos përsëritur praktika të tilla në të ardhmen.
- Përgjithësim i rastit në strukturat në nivel lokal për zbatim korrekt të dispozitës.

Rekomandimet u pranuan dhe në zbatim të tyre, Drejtoria Rajonale e Shërbimit Social Shtetëror, Lushnje, udhëzoi Bashkinë Lushnje për mosndërprerje të pagesës së përfituar nga niveli i parë për personat që ankimojnë Vendimin e Komisionit Shumëdisiplinor të Nivelit të parë në Komisionin e Shqyrtimit të Ankesave pranë Shërbimit Social Shtetëror. Gjithashtu janë udhëzuar të gjithë administratorët e Bashkisë Lushnje që të veprojnë sipas udhëzimit të dhënë.

Rekomandim nr. K1/G3-5 prot, datë 30.04.2024.

²⁴⁶ Rekomandim, nr.K1/I68-5 prot, datë 30.10.2024.

Inspektim në “Qendrën e Zhvillimit”, Korçë:- Në kuadër të tagrit të tij ligjor, institucioni i Avokatit të Popullit ka monitoruar/inspektuar nivelin e respektimit të drejtave të personave me aftësi të kufizuara të cilët janë të akomoduar në Qendrën e Zhvillimit Korçë.

Avokati i Popullit vlerëson se krijimi i kushteve të përshtatshme të jetesës për personat me aftësi të kufizuara në Institucionet Rezidenciale të Përkujdesjes Sociale, duhet të jetë në fokusin e punës së këtyre institucioneve, në funksion të jetesës së tyre me dinjitet në mënyrën më të mirë të mundshme. Për këtë qëllim, për t’iu përgjigjur nevojave të aftësimit dhe zhvillimit të personave me aftësi të kufizuara, u hartuan rekomandime konkrete për Bashkinë Korçë dhe Shërbimin Social Shtetëror, të cilat orientoheshin drejt përmirësimit të kushteve të jetesës, për shtimin e burimeve njerëzore, për ndryshimin e tipologjisë së qendrës, për trajnime të stafit për zbatimin sa më cilësor të standardeve të përkujdesit social për këtë kategori përfituesish.²⁴⁷

Nga përgjigjet e përcjella nga autoritetet kompetente, *të gjitha rekomandimet e adresuara janë pranuar*. Më konkretisht, janë zbatuar plotësisht rekomandimet për shtimin e burimeve njerëzore, janë lidhur kontratat e reja me punonjësit e qendrës, janë zhvilluar trajnimet për përdorimin e mjeteve kundër zjarrit dhe është vendosur sistem alarmi, është përshtatur menuja sipas grupmoshave dhe problemeve shëndetësore të përfituesve, janë afishuar numrat e kontaktit të institucionit të Avokatit të Popullit.

Në përmbyllje të sa më sipër, Avokati i Popullit thekson edhe njëherë domosdoshmërinë e përfshirjes së një perspektive të bazuar në të drejtat e njeriut, duke promovuar politika dhe praktika që garantojnë barazi të plotë dhe përfshirje sociale sa i përket kategorisë së personave me aftësi të kufizuara. Institucioni ynë, do të vijojë angazhimin për të evidentuar dhe raportuar mangësitë ekzistuese në zbatimin e legjislacionit, duke rekomanduar masa konkrete për përmirësimin e qasjes në shërbime, heqjen e barrierave infrastrukturore dhe institucionale, si dhe forcimin e mekanizmave të mbikëqyrjes dhe llogaridhënies.

Për më tepër, Institucioni thekson domosdoshmërinë për një qasje ndërinstitutionale dhe ndërsektoriale, që përfshin bashkëpunimin midis autoriteteve shtetërore, organizatave të shoqërisë civile dhe vetë personave me aftësi të kufizuara, në mënyrë që zgjidhjet e propozuara të jenë sa më të përshtatshme dhe efektive. Në këtë kontekst, një prioritizim i qartë i problematikave kryesore, si aksesimi i arsimit, punësimit, shërbimeve shëndetësore dhe sociale, si dhe garantimi i një mjedisi të sigurt dhe gjithëpërfshirës, ku të drejtat e tyre të mbrohen dhe respektohen në përputhje me standardet ndërkombëtare, do të ishte qasja e duhur e cila duhet të garantohet nga institucionet në nivel qendror dhe vendor. Përmes këtij angazhimi të vazhdueshëm, Avokati i Popullit synon të kontribuojë në ndërtimin e një shoqërie më të drejtë dhe gjithëpërfshirëse, ku

²⁴⁷ Për më shumë hollësi rekomandimet i gjeni të publikuara në link.

<https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/articles/general-issues/residential-center/rekomandime-pr-qndrat-rezidenciale-t-personave-me-aftsi-t-kufizuar-1117/>

personat me aftësi të kufizuara të mos jenë më thjesht përfitues të shërbimeve sociale, por të hiqen barrierat dhe të gëzojnë një jetesë sa më të pavarur.

3.21 Barazia gjinore²⁴⁸

Sot, ndërsa flasim për të drejtat e njeriut dhe sfidat, që na rrethojnë, nuk mund të mos ndalemi te figura e gruas shqiptare- një simbol i përkushtimit, sakrificës, por edhe forcës. E konsideruar si shtylla e familjes apo edhe e edukimit, ajo ka mbajtur mbi supe jo vetëm përgjegjësinë brenda familjes, por edhe ka dhënë një kontribut të pamat në jetën ekonomike, politike dhe shoqërore.

Fatkeqësisht, GRUAJA, kjo figurë kaq e rëndësishme, përballat me pabarazi, përjashtim, por edhe dhunë. Tragjikisht, jo pak prej tyre humbin jetën nga dhuna me bazë gjinore, një plagë e hapur e shoqërisë sonë, që kulmon me fenomenin e femicidit. Jo vetëm brenda kufijve tanë, por edhe në diasporë, gratë shqiptare kanë rënë viktime të dhunës, duke e bërë një prioritet nevojën për adresimin thelbësor të kësaj çështjeje.²⁴⁹

Referuar rezultateve kryesore të Censit të Popullsisë dhe Banesave 2023,²⁵⁰ rezulton se popullsia banuese në Shqipëri, është e përbërë nga 49.6% meshkuj dhe 50.4% femra. Raporti gjinor i popullsisë rezulton 98.2 meshkuj për 100 femra. Sjellim në vëmendje se ky raport gjinor nuk përkthehet automatikisht në realizimin e të drejtave të barabarta për gratë. Pavarësisht përparimeve të shënuara në fushën e barazisë gjinore, realiteti tregon se paragjykimet dhe stereotipet e rrënjosura thellë në strukturat shoqërore vazhdojnë të prodhojnë dhe riprodhojnë stereotipe gjinore, të cilat i kufizojnë gratë dhe vajzat në role tradicionale të lidhura ngushtësisht me sferën familjare dhe përkujdesjen ndaj fëmijëve apo anëtarëve të tjerë të familjes.

Këto stereotipe jo vetëm që ndikojnë negativisht në mundësitë për pjesëmarrje aktive të grave në tregun e punës, por gjithashtu përbëjnë pengesa të rëndësishme në përshtatjen e tyre me kërkesat dinamike të ekonomisë moderne. Si pasojë, gratë përballen me mospërfilljen sistematike të punës së papaguar, e cila mbetet e padukshme në vlerësimin ekonomik dhe shpesh nuk njihet si kontribut i barabartë në zhvillimin shoqëror dhe ekonomik. Më tej, kjo pabarazi strukturore krijon një terren të favorshëm për shfaqjen e fenomeneve të dhunës me bazë gjinore, në të gjitha format e saj, që shfaqen si në marrëdhëniet familjare ashtu edhe në ambientet jashtë shtëpisë. Dhuna psikologjike, fizike, ekonomike dhe seksuale, janë manifestime të një sistemi që dëmton jo vetëm individët, por edhe kohezionin dhe zhvillimin e shëndetshëm të shoqërisë në tërësi.

²⁴⁸ Kjo fushë e së drejtës mbulohet nga Seksioni i Përgjithshëm në institucionin e Avokatit të Popullit.

²⁴⁹ Pjesë nga fjala e Avokatit të Popullit, në Konferencën Vjetore të institucionit, mbajtur më 10 Dhjetor 2024 <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/articles-layout-1/media/news/speech-of-the-ombudsman-at-the-2024-annual-conference-1074/>

²⁵⁰ <https://www.instat.gov.al/media/13615/cens-i-popullsise-2023.pdf>

Përgjatë vitit 2024, evidentohet një trend rritës në numrin e ankesave të adresuara nga gratë, drejtuar Institucionit të Avokatit të Popullit. Problematikat e evidentuara përmes ankesave, rasteve të trajtuara me iniciativë, aktiviteteve të ditëve të hapura, pjesëmarrjes në tryeza të rrumbullakëta, si dhe çështjeve të përcjella nga organizatat e shoqërisë civile, kanë pasqyruar kryesisht sfida të ndërlidhura me fenomenin e dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje. Këto problematika janë të natyrës komplekse dhe shpesh ndërthuren me faktorë të ndryshëm socialë, ekonomikë dhe kulturorë. Më konkretisht, ato përfshijnë:

- Dhunën në hapësirën kibernetike, nëpërmjet shpërndarjeve jo konsensuale të materialeve intime, ose të manipuluara, në rrjetet sociale, bullizimi, fyerjet, gjuha e urrejtjes, kërcënimet, të cilat kanë sjellë pasoja të rënda në shëndetin mendor dhe emocional të grave/vajzave deri në pasojë vetëvrasjen.
Sa i përket dhunës në hapësirën kibernetike, e cila sidomos 2 vitet e fundit ka qenë çështje shqetësuese dhe diskutimi, Avokati i Popullit ka identifikuar dhe adresuar gjatë tryezave të organizuara për këtë qëllim, se sfidat në adresimin e këtij fenomeni janë:
 - Kuadri jo i plotë ligjor, për të parashikuar edhe mbrojtjen nga dhuna dixhitale, për gratë dhe vajzat, apo grupet të cilat janë më të rrezikuara.
 - Programet dhe politikat shtetërore, nuk e adresojnë ende në mënyrë specifike edhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut, përfshirë gratë e vajzat, nga dhuna online. Ka disa masa në Strategjinë Kombëtare për Barazinë Gjinore 2021 -2030, të cilat kanë nevojë për zhvillim të mëtejshëm.
 - Informimi i publikut dhe veçanërisht i grave dhe vajzave, lidhur me rreziqet që sjell përdorimi i platformave sociale dhe mjeteve digjitale është ende i ulët, me gjithë përpjekjet e shoqërisë civile në këtë drejtim.
 - Media në tërësi ka nevojë të edukohet lidhur me çështje të barazisë gjinore, në mënyrë që të mos nxisin stereotipet gjinore, apo pabarazitë.
- Dhunën seksuale, e cila është një nga format e rënda të dhunës nga e cila mund të preken si gratë ashtu edhe vajzat dhe djemtë e mitur. Evidentohet se më të prekura mbeten gratë dhe vajzat me probleme të shëndetit mendor dhe vajzat nën moshën 18 vjeç.
- Vrasjet e grave dhe vajzave dhe femicidi, si format më ekstreme të dhunës. Gjatë vitit 2024, 5 gra humbën jetën për shkak të vrasjes, nga të cilat tre gra u vranë nga partnerët dhe në dy rastet e tjera, nënat u vranë nga djemtë, të cilët vuanin nga probleme të shëndetit mendor.
- Dhunën ndaj grave mbi 60 vjeç dhe grave të moshuara, fenomen në rritje ky, gjë e cila shtrihet nevojën për vëmendje të shtuar ndaj kësaj grupmoshe, e cila është lehtësisht më e cenueshme.
- Mostrajtimin mjekësor të personave që paraqesin probleme të shëndetit mendor, që bëhet shkak për dhunë në familje.
- Rastet e dhunës ndaj grave dhe vajzave me probleme të shëndetit mendor, të cilat vazhdojnë të paraqesin vështirësi për menaxhimin dhe monitorimin nga Ekipet Teknike Ndërdisciplinore të Mekanizmave të Koordinuar të Referimit pranë bashkive.

- Format e dhunës ndaj anëtarëve të familjes, më së shumti gra dhe fëmijë, që po ndërthuren me përdorimin e teknologjisë, duke sjellë pasoja të rënda në shëndetin emocional dhe psikologjik të viktimave.
- Mungesën e njohurive për të drejtat që gratve u takojnë me ligj, gjë e cila shtron nevojën e vazhdueshme për informim dhe këshillim ligjor, kryesisht lidhur me procedurat për zgjidhjen e martesës dhe pasojat që vijnë nga ajo, lidhur me pronësinë mbi banesën dhe kujdestarinë e fëmijëve.
- Vështirësitë që gratë viktimat të dhunës në familje kanë në përfitimin nga programet sociale të strehimit dhe bonusit të qerasë, që në disa bashki nuk aplikohen.
- Punësimi i grave dhe vajzave me përkatësi të shumëfishtë, si rome dhe egjiptiane, si dhe atyre me aftësi të kufizuara, mbetet një sfidë.
- Tërheqjen nga denoncimi ose mosdenoncimi i dhunuesit, nga gratë viktimat të dhunës në familje, për shkaqe që lidhen me vështirësitë ekonomike, apo të kërcënimeve nga dhunuesi.

Referuar rasteve specifike të shqyrtuara nga institucioni i Avokatit të Popullit, për të cilat hetimi administrativ është mbyllur me hartimin e rekomandimit përkatës, evidentojmë ***Rekomandimin “Për përmirësimin e Rregullores “Për organizimin dhe funksionimin e Institutit të “Mjekësisë Ligjore”,*** lidhur me dhunën seksuale,²⁵¹ dërguar Institutit të Mjekësisë Ligjore dhe Ministrisë së Drejtësisë. Ky rekomandim u përgatit pas rastit të rëndë të bërë publik në media, për abuzimin e një shtetaseje në qytetin e Vlorës nga 4 shtetas, duke e droguar dhe abuzuar seksualisht në tetor të vitit 2023. Duke qenë se abuzimi seksual ndaj grave, është një ndër format e rënda të dhunës, e cila shoqërohet edhe me forma të tjera si dhuna fizike, emocionale e psikologjike dhe kuadri ligjor dhe nënligjor ka vend ende për përmirësime u rekomandua marrja e masave për:

- Rishikimin e Rregullores “Për organizimin dhe funksionimin e Institutit të Mjekësisë Ligjore”, duke përmirësuar pa vonesë këtë akt nënligjor, përmirësim ky që patjetër, duhet të parashikojë përfshirjen e ekspertimit mjekoligjor për rastet e krimeve seksuale dhe dhunës ndaj grave në një Kapitull të Posaçëm, si dhe hartimin e një protokolli, ose procedure standarde veprimi të përditësuar vazhdimisht;
- Përmirësimin e kapitullit XI të Rregullores, ku të përcaktohen qartë rregullat dhe mënyra e vlerësimit të performancës së ekspertëve, si dhe masat disiplinore, në përputhje me Kodin e Procedurave Administrative.
- Kryerjen e trajnimeve të posaçme për ekspertët mjekoligjorë, lidhur me çështjet e dhunës seksuale, komunikimin me viktimat dhe ekzaminimin e tyre, pëlqimin e informuar, për bashkëpunimin me Mekanizmat e Koordinuar të Referimit dhe Qendrat për dhunën seksuale në Shqipëri.

Ky rekomandim është pranuar pjesërisht nga Instituti i Mjekësisë Ligjore dhe plotësisht nga Ministria e Drejtësisë, me angazhimin për të përfshirë rekomandimet e Avokatit të Popullit në projektligjin për Mjekësinë Ligjore, i cili është në proces hartimi.

²⁵¹ Rekomandimi nr. K1/I69-16 Prot., datë 30.04.2024, dërguar IML, Ministrisë së Drejtësisë dhe për dijeni Prokurorisë së Rrethit Gjyqësor Vlorë.

AP ka hartuar edhe **Rekomandimin për “Marrjen e masave për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7895, datë 27.01.1995 “Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë”**, i ndryshuar, lidhur me parashikimin si vepër penale të femicidit/vrasjes së grave dhe vajzave,²⁵² adresuar Ministrisë së Drejtësisë, ku kërkuam: Marrjen e masave për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.7895, datë 27.01.1995 “Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar, lidhur me parashikimin si vepër penale të femicidit/vrasjes së grave dhe vajzave, si një vepër penale e veçantë, në Kreun II, Seksioni I “Krime kundër jetës të kryera me dashje”.

Ky rekomandim është pranuar nga Ministria e Drejtësisë, me angazhimin për t’u përfshirë në ndryshimet e Kodit Penal.

Gjatë vitit 2024, institucioni i Avokatit të Popullit, ka kryer inspekte në disa strehëza emergjente për viktimat e dhunës në familje, të cilat funksionojnë pranë bashkive të Korçës, Shkodrës, Roskovecit dhe Beratit, si dhe në Qendrën për Menaxhimin e Rasteve të Dhunës Seksuale, LILIU, nga ku problematikat kryesore të evidentuara kanë qenë:

- Nevoja për ndërhyrje dhe përmirësime në infrastrukturën e brendshme dhe të jashtme të këtyre qendrave;
- Nevoja për zëvendësimin e pajisjeve dhe mobilieve të amortizuara;
- Mospërshtatja e ambienteve për personat me aftësi të kufizuara në lëvizje dhe krijimi i ambienteve miqësore për fëmijët;
- Mungesa në disa raste e kutisë së ankesave dhe mos afishimi i të drejtave dhe detyrimeve të përfituesve në mure sipas standardeve të miratuara;
- Nevoja për shtim stafi, kryesisht në pozicionin menaxher rasti;
- Mungesa e trajnimeve të stafit lidhur me emergjencat civile dhe përdorimit të fikëseve të zjarrit;
- Nevoja për trajnime të vazhdueshme lidhur me çështje të menaxhimit të rasteve të dhunës, ndryshimeve të legjislacionit përkatës, etj;
- Nevoja për nënshkrimin e marrëveshjeve të bashkëpunimit midis bashkive apo institucioneve shëndetësore për të vijuar dhënien në kohë dhe në mënyrë të specializuar të shërbimit.

²⁵² <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/categories/general-issues/e-drejta-e-grave/article>. Ky rekomandim vjen në përputhje edhe me rekomandimin nr. 24 (a) dhënë nga Komiteti CEDAW pas paraqitjes së raportit V të shtetit në tetor të 2023, i cili i ka rekomanduar shtetit shqiptar *“Të ndryshojë Kodin Penal për të kriminalizuar posaçërisht femicidin dhe dhunën kibernetike, si edhe për t’i përkufizuar si vepra penale të gjitha format e dhunës me bazë gjinore ndaj grave, përfshirë dhunën fizike, psikologjike, seksuale, ekonomike dhe dhunën në marrëdhëniet familjare”*

Për sa më sipër, janë përgatitur dhe rekomandimet adresuar bashkive dhe institucioneve përkatëse përgjegjëse.²⁵³

Avokati i Popullit, ndërsa vlerëson të gjitha përpjekjet dhe masat e ndërmarra nga Qeveria dhe Njësitë e Vetëqeverisjes Vendore, për t'u përgjigjur nevojave të viktimave të dhunës me shërbime të specializuara duke alokuar gjithashtu fonde nëpërmjet Mekanizmit të Fondit Social, vijon të konstatojë se këto shërbime kërkojnë përmirësim thelbësor. Është e nevojshme të zgjerohet gama e shërbimeve të ofruara, të sigurohet shtrirja e tyre në të gjithë territorin e vendit, duke i bërë ato të aksesueshme dhe të arritshme për të gjitha grupet e grave, së bashku me fëmijët e tyre, si dhe të përshtaten për të përmbushur nevojat specifike të personave me aftësi të kufizuara. Po ashtu, një rigrupim i shërbimeve në baza më të gjera territoriale mund të lejonte efektivitet dhe cilësi të tyre.

Në kuadër të mandatit të tij ligjor si promovues i të drejtave të grave dhe vajzave, dhe luftës kundër dhunës në familje, përfaqësues të Avokatit të Popullit kanë qenë pjesë e tryezave të rrumbullakta dhe aktiviteteve të organizuara nga institucionet dhe shoqëria civile, me tematika të ndryshme për të drejtat e grave. Në 'Ditët e Hapura' të organizuara në disa qytete të Shqipërisë, në takime janë diskutuar me gratë dhe OJF-të pjesmarrëse, problematikat që cenojnë të drejtat e tyre si dhe rrugët për adresimin e tyre pranë institucionit të Avokatit të Popullit.

Gjatë vitit 2024, Avokati i Popullit ka ndërmarrë një fushatë ndërgjegjësimi vizuale, që përfshin një seri mesazhesh dedikuar 'Ditëve Portokalli', duke sjellë në vëmendje çdo datë 25 të muajit, për të përkujtuar viktimat e dhunës dhe promovuar të drejtat e grave në sfera të ndryshme të jetës.

Avokati i Popullit i bashkohet si çdo vit Fushatës së 16 ditëve të aktivizimit kundër dhunës ndaj grave, që organizohet nga 25 nëntor - 10 dhjetor, nën fushatën globale UNITE të OKB-së. Fushata e vitit 2024 u zhvillua nën sloganin 'Asnjë Justifikim: Bashkë kundër Dhunës ndaj Grave dhe Vajzave' dhe përfaqësues të institucionit ishin pjesë e aktiviteteve të organizuara për këtë qëllim, nga institucionet dhe organizatat e shoqërisë civile. Në koordinim me aktivitetet e fushatës, faqja zyrtare e institucionit të Avokatit të Popullit u vesh me ngjyrën portokalli, si simbol i luftës kundër dhunës ndaj grave. Nëpërmjet deklaratës zyrtare në datën 25 nëntor 2024, në Ditën Ndërkombëtare për Eliminimin e Dhunës ndaj Grave, Avokati i Popullit ka riafirmuar angazhimin e tij të palëkundur, për të mbrojtur të drejtat e grave dhe për të luftuar çdo formë dhune.

²⁵³ Të gjitha këto rekomandime gjenden të publikuara në mënyrë të hollësishme në faqen zyrtare të Avokatit të Popullit si vijon: <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/articles/general-issues/e-drejta-e-grave/rekomandime-pr-pmirsimin-e-standardave-t-strehzave-emergjente-qendrave-pr-dhunn-ndaj-grave-1119/>.

Nga përgjigjet e ardhura, Rekomandimet e adresuara pranë institucioneve qendrore si MSHMS, SHSSH, ISHPSSH dhe Bashkive Korçë, Shkodër, Roskovec, Berat lidhur me marrjen e masave për përmirësimin e standardeve të strehëzave emergjente, rezultojnë se janë pranuar duke shprehur angazhimin institucional për përmbushjen e tyre.

Rekomandimi i adresuar QSUNT lidhur me Qendrën LILIUM, është pranuar për një pjesë të masave rekomanduese, ndërsa për pjesën tjetër QSUNT është shprehur se është përgjegjësi e MSHMS. Jemi në proces të sqarimeve nga ana e MSHMS.

Observatori për Femicidet është ngritur në përputhje me kërkesat e Konventës “Për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit ndaj grave” dhe Konventës së Këshillit të Evropës “Për parandalimin dhe luftimin e dhunës ndaj grave”, për mbledhjen, publikimin dhe analizimin e të dhënave për vrasjet e grave dhe vajzave në nivel kombëtar. Observatori për Femicidet është një mekanizëm monitorimi lidhur me vrasjet e grave/vajzave dhe ka për qëllim parandalimin e këtij fenomeni dhe fuqizimin e mekanizmave për mbrojtjen dhe mbështetjen e viktimave të dhunës ndaj grave dhe vajzave.

Mbi bazën e të dhënave të mbledhura në kuadër të Observatorit dhe analizës së thelluar të tyre u përgatit Raporti ‘Vrasjet e grave dhe vajzave- femicidi në shqipëri’ (2021-2023²⁵⁴), i cili u prezantua gjatë Konferencës Vjetore të institucionit të Avokatit të Popullit. Kjo konferenca vjetore, organizuar në 10 dhjetor 2024, Ditën Ndërkombëtare të të Drejtave të Njeriut dhe në përfundim të 16 ditëve të Aktivizmit kundër dhunës ndaj grave, kishte si temë ‘Femicidi - Problemi social përtej statistikave’. Përmes Observatorit për Femicidet, Avokati i Popullit do të vijojë monitorimin sistematik dhe analizimin e rasteve të femicidit, duke përgatitur raporte periodike, që do të përmbajnë gjetje dhe rekomandime konkrete për institucionet përgjegjëse. Qëllime parësore do të jenë forcimi i mekanizmave mbrojtës për viktimat e dhunës dhe përmirësimi i politikave dhe praktikave për parandalimin efektiv të dhunës me bazë gjinore.

Gjithashtu, institucioni do të vazhdojë të monitorojë me rigorozitet shërbimet e përkujdesit shoqëror, përfshirë strehëzat emergjente dhe shërbimet e specializuara për viktimat e dhunës ndaj grave. Synimi është garantimi i përmirësimit të standardeve të ofrimit të këtyre shërbimeve, në përputhje me kuadrin ligjor kombëtar dhe standardet ndërkombëtare për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të grave.

3.22 Mbrojtja e të drejtave të komunitetit LGBTIQ+²⁵⁵

Institucioni i Avokatit të Popullit si garant i të drejtave të njeriut ka një rol thelbësor edhe në mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të komunitetit LGBTIQ+. Përmes ndërveprimit të vazhdueshëm me shoqërinë civile dhe aktivistët e angazhuar në këtë fushë, si dhe nëpërmjet bashkëpunimit me institucionet shtetërore dhe aktorët e tjerë relevantë, ky institucion ka shfaqur një përkushtim të vazhdueshëm për garantimin e të drejtave dhe lirive themelore për këtë komunitet. Gjithashtu, Avokati i Popullit është një ndër aktorët kryesorë të Aleancës Kundër Gjuhës së Urrejtjes, një platformë e rëndësishme e cila synon adresimin dhe minimizimin e fenomenit të ‘gjuhës së urrejtjes’ në të gjitha format dhe dimensionet e saj në shoqërinë shqiptare.

²⁵⁴ Shih raportin e plotë në <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/list/publications/raporte-speciale-1/>

²⁵⁵ Kjo fushë e së drejtës mbulohet nga Seksioni i Përgjithshëm në institucionin e Avokatit të Popullit.

Shqipëria ka ndërmarrë hapa të rëndësishëm në drejtim të mbrojtjes dhe garantimit të të drejtave të komunitetit LGBTIQ+, duke reflektuar përparim në kuadrin ligjor dhe politik. Një hap i rëndësishëm në këtë drejtim është miratimi nga qeveria shqiptare i Planit Kombëtar të Veprimit për personat LGBTIQ+ 2021-2027, një dokument strategjik i cili synon të sigurojë mbrojtjen e efektshme të të drejtave të këtij komuniteti dhe të promovojë përfshirjen sociale të tij. Ndërsa ka vijuar zbatimi i Planit të Veprimit, për vitin 2024, konstatohet se nga insitucionet shtetërore përgjegjëse janë zbatuar disa masa që kryesisht kanë të bëjnë me aktivitetet ndërgjegjësuëse, ngritjen e kapaciteteve të profesionistëve, hartimit të një protokolli mjeksor nga MSHMS për personat trasgjnorë nga MSHMS. Në këtë kontekst vlerësohet se shoqëria civile ka luajtur një rol të pazëvendësueshëm në ndërgjegjësimin e publikut dhe institucioneve mbi sfidat dhe nevojat e komunitetit LGBTIQ+.

Megjithatë, edhe përgjatë vitit 2024 Avokati i Popullit, konstatoi se komuniteti LGBTIQ+, vijon të përballlet me një sërë problematikash, që ndikojnë në jetën e tyre të përditshme dhe në realizimin e të drejtave të tyre themelore, si më poshtë:

- Personat LGBTIQ+ përballen me diskriminim dhe stigmatizim për shkak të orientimit seksual dhe identitetit gjinor, shfaqur me fyerje, dhunë verbale dhe fizike, përjashtim dhe mohim i të drejtave të barabarta, më e ndjeshme tek personat transgjnorë/e. Si rrjedhojë këto ndikojnë negativisht në shëndetin mendor të personave që preken, duke përjetuar ankth, depresion, stres post-traumatik dhe probleme të tjera të shëndetit mendor.
- Evidentim i gjuhës së urrejtjes ndaj anëtarëve të komunitetit dhe drejtuesve të organizatave të shoqërisë civile, sidomos në platformat sociale, nëpërmjet bullizimit, fyerjeve, kërcënimeve deri me jetën e tyre. Më e dukshme gjuha e urrejtjes u bë gjatë muajit maj, në kuadër të fushatës IDAHOT 2024, kur u zhvilluan një sërë aktivitete nga organizatat që punojnë në mbrojtje të komunitetit LGBTIQ+.
- Tepër shqetësuese, kanë qenë kërcënimet me jetë dhe gjuha e përdorur ndaj dy grave/nënave që i përkasin komunitetit të lezbikeve dhe vajzave të tyre të mitura, nga persona të panjohur nëpërmjet rrjetit social FB, sidomos të intensifikuara pas eventit të organizuar më datë 21 maj 2024, në tarracën e Bashkisë Tiranë, në organizimin e një ceremonie martese simbolike midis tyre.

Për këtë ngjarje ka patur reagime dhe nga komunitetet fetare. Për më tepër, reagimet nga komunitetet fetare kontribuan në krijimin e një atmosfere të tensionuar rreth vendndodhjes së eventit.

- Aktivizimi i lëvizjes anti-gender nga grupe që promovojnë vlerat e familjes duke parë personat LGBTIQ+ dhe aktivitetet e tyre si kërcënuese për shoqërinë dhe familjen. Në paralelizëm me aktivitete të fushatës IDAHOT u zhvilluan disa protesta nga ‘Koalicioni Pro Familjes dhe Jetës’, përfshirë pastorin A.P. dhe aktivistë të tjerë, për të mbrojtur vlerat tradicionale familjare.

Ngjarje dhe aktivitete të palidhura me fushatën IDAHOT, u keqinterpretuan si të organizuara nga komuniteti LGBTIQ+, me qëllim për të minuar vlerat familjare. U akuzua

komuniteti LGBTIQ+, se po kërcënonte këto vlera dhe lidhën një nismë qeveritare për shëndetin riprodhues me këtë komunitet, duke intensifikuar më tej retorikën kundër tyre. Për më tepër, gjatë një tryeze më 22 maj të organizuar nga Ambasada Pink për paraqitjen e projektligjit mbi identitetin gjinor, aktivisti A.G. ndërhyri me gjuhë të ashpër kundër liderit dhe aktivistit A.H., gjë e cila rezultoi me mbylljen para kohe të aktivitetit.

Disa herë përgjatë vitit aktivistja Xh.K., ka qenë e targetuar ndaj sulmeve dhe gjuhës denigruese dhe fyese duke e lidhur atë sidomos me debatin ‘Prindi 1’ dhe ‘Prindi 2’, ku një agresivitet i lartë ka qenë evident prej ditësh nëpër platformat sociale.

Për sa më sipër, Avokati i Popullit si pjesë e Aleancës Kundër Gjuhës së Urrejtjes, pasi ka konstatuar disa ngjarje, të cilat kanë shënjestruar komunitetin LGBTIQ+ me një gjuhë fyese dhe denigruese si dhe përfaqësues të organizatave që punojnë në këtë fushë, ka reaguar nëpërmjet një deklarate ‘Kundër gjuhës homofobike ndaj komunitetit LGBTIQ+’.²⁵⁶ Nëpërmjet deklaratës janë dënuar sulme të tilla *“duke i sjellë në vëmendje cilitdo, se si qytetarë/qytetare të këtij vendi janë të gjithë përgjegjës/e për zhvillimin e demokracisë dhe përparimin, dhe si të tillë duhet të tregojnë vlerat e vërteta të qytetarisë në përputhje me të drejtat e njeriut, duke bërë të papranueshme fenomene të tilla si bullizmi, fyerjet, stigmatizimi e diskriminimi për shkak të të qenit ndryshe, duke kuptuar se përdorimi i këtyre formave, çon në dhunë dhe krime urrejtjeje jo vetëm ndaj individit por grupeve të ndryshme dhe në mënyrë indirekte godet vetë shoqërinë”*.

- Mungesa e të drejtave ligjore si martesë apo partneritetet e tjera civile të të njëjtit seks, apo mosnjohja e identitetit gjinor, i ekspozon më tepër personat LGBTIQ+ dhe i lë të pambrojtur ata nga abuzimi dhe diskriminimi.

Megjithatë, Avokati i Popullit vëren se në Planin Kombëtar të Veprimit për LGBTIQ+, 2021-2027,²⁵⁷ miratuar me VKM Nr.700, datë 18.11.2021, janë parashikuar nën Qëllimin II Strategjik, disa masa për përmirësimin e legjislacionit në kuadër të të drejtave për personat transgjinorë, të cilat kanë në fokus përmirësimin e Kodit të Familjes, ligjit për Gjendjen Civile, ligjit për Njohjen e Identitetit Gjinor, aktet nënligjore për mbrojtjen e

²⁵⁶ Linku: <https://nohatealliance.info/auto-draft/>

²⁵⁷ Objektivi specifik II.1.2 “Përmirësimi i legjislacionit familjar (Kodi i Familjes) duke konsideruar edhe të drejtën ndërkombëtare private për të rregulluar njohjen e lidhjeve familjare në situata ndërkufitare, përcakton Ministrinë e Drejtësisë si institucion që ka iniciativën legjislative.

Objektivi Specifik II.1.5. “Analiza, përgatitja dhe miratimi i ndryshimeve të tjera ligjore në përputhje dhe me standardet (Ligjit për Azilin, Ligjit për Gjendjen Civile), etj”, përcakton Ministrinë e Brendshme, si institucion për ndërmarrjen e iniciativës legjislative.

Objektivi specifik II.1.3. “Përgatitja e disa ligjeve të reja për mbrojtjen e të drejtave të njeriut të personave LGBTIQ+, si Ligji për Njohjen e Identitetit Gjinor, aktet nënligjore për mbrojtjen e personave interseks në Shqipëri, si dhe rishikimi i disa ligjeve ekzistuese”, përcakton Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale si ministria përgjegjëse për ndërmarrjen e iniciativës legjislative.

personave interseks në Shqipëri, si dhe rishikimi i disa ligjeve ekzistuese. Lidhur me sa më sipër, pas komunikimit gjatë muajit prill - maj 2024 me insitucionet përgjegjëse që kanë iniciativën legislative përkatësisht MD, MSHMS dhe MB, lidhur me ndryshimet ligjore për LGBTIQ+, në vlerësim të përgjigjeve të kthyer nga institucionet përgjegjëse, konstatohet se:

- Ndryshimet ligjore në ligjin Nr. 10129, datë 11.5.2009 “Për gjendjen civile”, i ndryshuar, kërkon së pari ndryshime në Kodin e Familjes.
- Hartimi i një ligji për identitetin gjinor, po kështu kërkon ndryshimet përkatëse në ligjin “Për gjendjen civile” si dhe Kodin e Familjes.
- Ndryshimet në Kodin e Familjes, kërkojnë një analizë të thelluar duke qenë se ndikojnë në marrëdhëniet familjare dhe kanë impakt në jetën sociale të individit dhe komunitetit.
- Qeveria ka parashikuar në Udhërrëfyesin për Shtetin e së Drejtës se ndryshimet në Kodin e Familjes për njohjen e bashkëjetesës/martësës civile dhe ndryshimet në ligjin për të Drejtën Ndërkombëtare Private për njohjen ndërkufitare të lidhjeve familjare, do të bëhen brenda vitit 2028.

Si rrjedhojë, ka pak gjasa që masat e vendosura për t’u përmbushur brenda vitit 2027, të përmbushen me përfundimin e Planit aktual të veprimit. Partneriteti i Avokatit të Popullit me organizatat e shoqërisë civile, të cilat punojnë në fushën e të drejtave të personave LGBTIQ+, vazhdon të konsolidohet nga viti në vit.

Gjatë muajit prill të vitit 2024 organizata OMSA ka zhvilluar takime informuese me përfaqësuesit e Zyrave Rajonale të Avoktit të Popullit në Pogradec dhe Shkodër, me temë: ‘Edukimi dhe fuqizimi i familjeve për komunitetin LGBTIQ+ në Shqipëri. – Jam fëmija yt’, me pjesëmarrjen e familjarëve, prindërve, miqve dhe mbështetësve të komunitetit. Përparimi i bërë në këto takime ka inkurajuar vazhdimin e tyre të mëtejshëm edhe në qytete të tjera të Shqipërisë.

Në bashkëpunim me UNDP, u organizua më 11 nëntor 2024, një trajnim për stafin e Avokatit të Popullit, i mbajtur në ambientet e institucionit. Trajnimi 1 ditë u realizua me pjesëmarrjen e 22 ndihmëskomisionerëve dhe punonjësve të tjerë të administratës së AP-së, dhe pati si qëllim njohjen e thelluar të terminologjisë për LGBTIQ+ dhe trajtimit efektiv të problematikave me të cilat përballlet komuniteti.

Në kuadër të rolit të tij proaktiv, gjatë gjithë vitit por sidomos gjatë muajit maj 2024 në kuadër të IDAHOT 2024, përfaqësues të Avoktit të Popullit ishin pjesë e një sërë aktiviteteve të organizuara, sipas kalendarit të aktiviteteve:

- 09.05.2024- Lançimi i projektit “Proud to have rights”, organizuar nga OMSA.
- 16.05.2024- Mbrëmja Gala “Natë ngjyrash”, organizuar nga Streha LGBTIQ+, e cila kishte si qëllim dhënien e mesazheve për të drejtat e personave LGBTIQ+ dhe mbledhjen

e fondeve për Strehëzën, si një nga shërbimet e vetme në vend për ofrimin e shërbimit për të rinjtë LGBTIQ+ të cilët pësojnë dhunë dhe diskriminim.

- 17.05.2024- Shpalosja e flamurit LGBTIQ+ në sheshin Skënderbej, organizuar nga Ambasada Pink. Ky është një aktivitet i përvitshëm që organizohet nga aktivistë të ojf-ve për të drejtat e LGBTIQ+ në ditën Ndërkombëtare kundër Homofobisë dhe Transfobisë.
- 17 maj 2024- Në një event të organizuar në ambientet e COD nga Ambasada Pink u ndanë çmime për 30 përfaqësues të OJF-ve, aktivistë dhe institucione. Avokati i Populli u nderua me çmim për gjithë kontributin në drejtim të mbrojtjes së të drejtave të këtij komuniteti dhe të drejtat e njeriut.
- 22.05.2024- Prezantimi i projekt-ligjit “Për njohjen e identitetit gjinor”, 22 maj Ambasada Pink.
- 25.05.2024-Parada e Krenarisë, e cila u zhvillua në mënyrë paqësore dhe pa incidente.

Avokati i Popullit, në rolin e tij si garant i mbrojtjes, monitorimit dhe promovimit të të drejtave të njeriut, përfshirë të drejtat e personave LGBTIQ+, do të vijojë të mbetet i angazhuar në mënyrë aktive për të luftuar çdo formë diskriminimi, stigmatizimi dhe përjashtimi social ndaj këtij komuniteti. Përmes një qasjeje të fuqizuar institucionale, ky organ do të vijojë të ndërmarrë hapa konkretë për përmirësimin dhe përsosjen e kuadrit ligjor, duke synuar jo vetëm harmonizimin e tij me standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut, por edhe garantimin e një zbatimi efektiv në praktikë.

Për më tepër, Avokati i Popullit do të vijojë të ushtrojë një rol aktiv në mbikëqyrjen dhe nxitjen e institucioneve shtetërore për përmbushjen e detyrimeve të tyre ligjore dhe institucionale, në përputhje me angazhimet kombëtare dhe ndërkombëtare që Shqipëria ka ndërmarrë në fushën e të drejtave të njeriut. Krahas kësaj, institucioni do të luajë një rol kyç në rritjen e ndërgjegjësimit publik mbi të drejtat dhe sfidat me të cilat përballlet komuniteti LGBTIQ+, duke promovuar një kulturë gjithëpërfshirëse, të bazuar në respektin për diversitetin, barazinë dhe dinjitetin njerëzor.

3.23 *Të drejtat e minoriteteve (pakicave) kombëtare*²⁵⁸

Në një shoqëri demokratike, respektimi dhe mbrojtja e të drejtave themelore të çdo qytetari përfaqësojnë themelin e një sistemi të drejtë dhe gjithëpërfshirës, ku integrimi i pakicave kombëtare shërben si një komponent thelbësor për ndërtimin e një ambienti social që respekton diversitetin kulturor dhe etnik. Këto të drejta jo vetëm që forcojnë ndjenjën e përkatësisë dhe identitetit personal, por gjithashtu krijojnë kushte për një pjesëmarrje të barabartë në jetën publike, duke siguruar kështu një hapësirë ku çdo individ ka mundësi të barabarta për zhvillim ekonomik, social dhe kulturor. Gjatë vitit 2024 ka vijuar angazhimi institucional i Avokatit të Popullit, i cili

²⁵⁸ Kjo fushë e së drejtës mbulohet nga Seksioni i Përgjithshëm në institucionin e Avokatit të Popullit.

ka ndërmarrë masa konkrete për adresimin e sfidave që hasin pakicat kombëtare në Republikën e Shqipërisë, përfshirë edhe çështjet e lidhura me procesin e CENS-it.

Gjatë këtij viti, Avokati i Popullit ka vijuar në mënyrë proaktive punën për identifikimin dhe zgjidhjen e problematikave që ndikojnë negativisht realizimin e të drejtave të pakicave, që përfshijnë, ndër të tjera, përmirësimin e kushteve të jetesës, sigurimin e aksesit në shërbime publike dhe arsim, si dhe integrimin e këtyre komuniteteve në mënyrë gjithëpërfshirëse. Kjo vëmendje shtesë është e rëndësishme, sidomos sa i përket procesit të CENS-it, i cili shërben si një instrument kyç për përcaktimin e realitetit demografik dhe shoqëror të vendit. Publikimi i të dhënave të plota dhe të detajuara për identitetin e pakicave, siç është rekomanduar në përfundim të hetimeve administrative të vitit 2024, synon rritjen e transparencës dhe besimit publik.

Avokati i Popullit ka theksuar vazhdimisht rëndësinë e një qasjeje gjithëpërfshirëse, duke bashkëpunuar me institucionet qendrore dhe vendore, organizatat e shoqërisë civile, si dhe partnerët ndërkombëtarë, duke adresuar nevojat specifike të pakicave, por edhe duke kërkuar implementimin rigoroz të politikave për mbrojtjen e tyre, siç përcaktohet në ligjin nr. 96/2017 “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në Republikën e Shqipërisë”.

Gjatë vitit 2024, janë trajtuar në tërësi 20 raste për problematika që i përkasin komuniteteve përkatëse apo edhe individëve pjestarë, të pakicave kombëtare, në të gjithë vendin, nga të cilat në 7 raste është nisur hetimi administrativ me iniciativë, si dhe janë marrë në shqyrtim 13 ankesa/kërkesa individuale.²⁵⁹ Për 18 prej rasteve hetimi dhe trajtimi i tyre ka përfunduar, nga të cilat 7 raste janë zgjidhur në favor të qytetarëve, ndërsa në 2 raste po vijon ende vlerësimi pas adresimit të rekomandimeve institucioneve përkatëse.

Problematikat dhe sfidat me të cilat vijojnë të ballafaqohen pakicat kombëtare janë të tipologjive të ndryshme, por në thelb mbeten të lidhura me:

- Kushtet e vështira të jetesës për anëtarët e pakicave kombëtare Rome dhe Egjiptiane, përfshirë mungesën e infrastrukturës bazë, shërbimeve dhe kushteve minimale të jetesës për komunitetet Rome dhe Egjiptiane në disa bashki, përfshirë Kukësin, Sarandën, Korçën dhe Durrësin si dhe mungesën e programeve të posaçme për të siguruar strehim të përshtatshëm për komunitetet e marginalizuara, veçanërisht për pakicat rome dhe egjiptiane.

²⁵⁹ Në një pjesë të konsiderueshme të ankesave të tjera të trajtuara nga ana e Avokatit të Popullit, janë identifikuar çështje të ngritura nga individë pjesëtarë të minoriteteve kombëtare, por që nuk identifikohen drejtëpërdrejtë në kuadër të të drejtave komunitare të minoriteteve kombëtare, apo edhe të të drejtave të ligjshme individuale, për shkak të qënies pjesëtar në një minoritet kombëtar. Këto ankesa vijojnë të kenë objekt të tyre ankimin për të drejtën për strehim, të drejtën për punësim, të drejtën për të përfutur nga sistemi i përkujdesjes shoqërore, si dhe përmirësimin e kushteve të jetesës në tërësi.

- Vështirësitë e fëmijëve Romë dhe Egjiptianë për t'u përfshirë dhe për të përfunduar arsimin, për shkak të mungesës së mbështetjes financiare, infrastrukturës së përshtatshme dhe mekanizmave të zbatimit të politikave arsimore gjithëpërfshirëse.
- Mungesën e të dhënave të sakta dhe transparente mbi pakicat kombëtare, lidhur me procesin e Censurit të vitit 2023, përfshirë mungesën e të dhënave të plota dhe të detajuara mbi pakicat kombëtare, si dhe përdorimin e emërtesave që nuk përputhen me legjislacionin në fuqi.
- Mosregjistrimin e anëtarëve të pakicës kombëtare Rome dhe Egjiptiane në regjistrat e gjendjes civile në njësitë vendore ku ata kanë vendbanimin aktual. Kjo problematikë është risjellë në vëmendjen tonë gjatë dy hetimeve administrative që kemi nisur, përkatësisht në Bashkitë Shkodër dhe Kukës, të cilat na kanë informuar lidhur me masat që kanë marrë në vazhdimësi për të mbështetur familjet Rome dhe ato Egjiptiane, por kanë theksuar se mbështetja për ta në formën e ndihmës ekonomike apo përfshirjes në programet e strehimit nuk është e mundur pasi, në pjesën më të madhe të rasteve, familjet që banojnë në territorin e tyre, rezultojnë me vendbanim në gjendjen civile të qyteteve të tjera në vend.²⁶⁰ Kjo situatë paraqet një sfidë të madhe për këta individë dhe familje, të cilët për shkak të mungesës së regjistrimit formal janë të privuar nga përfitimi i shërbimeve bazë si ndihma sociale, strehimi, arsimi, dhe shërbimet e tjera publike. Për sa më lart, për qëllime të vlerësimit të këtij shqetësimi të vazhdueshëm, si dhe të masave e veprimeve eventuale për zgjidhjen e tij, i jemi drejtuar disa institucioneve, ndër të cilat Drejtoria e Përgjithshme e Gjendjes Civile, Ministria e Brendshme, Instituti i Statistikave si dhe të gjithë bashkitë e vendit. Hetimi administrativ është në proces, dhe në përfundim të tij, do të adresohen edhe rekomandimet përkatëse.

Referuar rasteve më specifike të shqyrtuara nga institucioni i Avokatit të Popullit për të cilat hetimi administrativ është përmbyllur me hartimin e rekomandimeve përkatëse për vitin 2024,²⁶¹ evidentojmë:

- ***Rekomandime për nevojën e përmirësimit të kushteve të përgjithshme të jetesës*** në bashki të ndryshme të vendit, veçanërisht në zona ku banojnë më së shumti anëtarët e pakicave kombëtare Rome dhe Egjiptiane, konkretisht në lagjen “Stan”, Moravë,²⁶² në fshatin Drizë të Fierit,²⁶³ në Bashkinë Kukës,²⁶⁴ në Bashkinë Sarandë,²⁶⁵ në Bashkinë Durrës,²⁶⁶ në

²⁶⁰ Shkresë nr. 437/1, datë 19.02.2024 e Bashkisë Kukës; Shkresë nr. 2405/1, datë 15.02.2024 e Bashkisë Shkodër.

²⁶¹ Rekomandimet janë publikuar në faqen zyrtare të institucionit të AP, ku mund të gjendet informacion i hollësishëm për secilin nga rastet, link: <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/articles/general-issues/minorities/rekomandime-pr-pakicat-minoritare-2023-984/>

²⁶² Rekomandim nr. 202300946, datë 19.04.2024.

²⁶³ Rekomandim nr. 202300388, datë 19.04.2024.

²⁶⁴ Rekomandim nr. 202400055, datë 21.05.2024.

²⁶⁵ Rekomandim nr. 202400085, datë 24.06.2024.

²⁶⁶ Rekomandim nr. 202401027, datë 13.09.2024.

Bashkinë Korçë.²⁶⁷ Në lidhje me këto rekomandime, bashkitë kanë raportuar mbi masat e marra, duke theksuar angazhimin për përmirësimin e infrastrukturës dhe ofrimin e shërbimeve sociale. Bashkia Berat ka njoftuar për mirëmbajtjen dhe planifikimin e ndërhyrjeve në fshatin Stan, ndërsa Bashkia Fier ka raportuar mbi përmirësimet infrastrukturale në fshatin Drizë. Bashkia Kukës ka deklaruar se nuk ka komunitet Rom të regjistruar, por disa familje qëndrojnë përkohësisht, ndërsa komuniteti Egjiptian është i integruar dhe nuk ka paraqitur ankesa. Bashkia Sarandë ka konfirmuar përmbushjen e detyrimeve institucionale për trajtim të barabartë, ndërsa Bashkia Durrës ka përfshirë këto komunitete në plane sociale dhe ka ofruar shërbime konkrete si ndihmë ekonomike, kurse dhe këshillim. Bashkia Korçë ka raportuar për mbështetjen përmes projekteve sociale dhe integrimin e masave në Planin Social 2024-2027. Në përgjithësi, bashkitë kanë shprehur angazhimin për të zbatuar rekomandimet e Avokatit të Popullit për përfshirjen dhe mbështetjen e këtyre komuniteteve.

- **Rekomandim për analizën e nevojave për arsimin në gjuhën shqipe dhe rome**, dhe hapjen e programeve të studimit pranë universiteteve publike: “Aleksandër Moisiu” Durrës, “Eqerem Çabej” Gjirokastrë, “Fan S. Noli” Korçë, “Luigj Gurakuqi” Shkodër, Universiteti i Tiranës dhe “Ismail Qemali” Vlorë.²⁶⁸

Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Gjuhëve të Huaja, Universiteti “Eqerem Çabej”, Gjirokastrë, Universiteti “Luigj Gurakuqi”, Shkodër dhe Universiteti “Fan S. Noli” në Korçë i janë përgjigjur pozitivisht rekomandimit të Avokatit të Popullit për analizimin e mundësive të hapjes së një programi të ri studimi në gjuhët shqipe dhe rome. Universiteti i Elbasanit “Aleksandër Xhuvani” informon se programi i studimit Bachelor në “Gjuhë shqipe dhe rome” u hap në vitin akademik 2015-2016, por kishte pak studentë të regjistruar dhe asnjë regjistrim nga viti akademik 2017-2018 e tutje. Universiteti “Ismail Qemali”, Vlorë dhe Universiteti “Aleksandër Moisiu”, Durrës *nuk kanë përcjellë përgjigje* pavarësisht kërkesave tona të përsëritura.

- **Rekomandim për nxitjen e arsimit gjithëpërfshirës për fëmijët e pakicave kombëtare** Rome dhe Egjiptiane drejtuar gjithë bashkive, Ministrisë së Arsimit dhe Sportit si dhe Drejtorive Rajonale të Arsimit Parauniversitar.²⁶⁹

Ky rekomandim është ende në proces vlerësimi përse i përket nivelit të zbatimit, duke qenë se rreth 20 institucione *nuk kanë kthyer asnjë përgjigje*.

- **Rekomandime drejtuar INSTAT** lidhur me publikimin e të dhënave të plota dhe të detajuara sa i përket identitetit të pakicave kombëtare duke identifikuar çdo ndryshim në

²⁶⁷ Rekomandim nr. 202401026, datë 22.10.2024.

²⁶⁸ Rekomandim nr. 202300153, dt.27.05.2024. Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Gjuhëve të Huaja, Universiteti “Eqerem Çabej”, Gjirokastrë, Universiteti “Luigj Gurakuqi”, Shkodër dhe Universiteti “Fan S. Noli” në Korçë i janë përgjigjur pozitivisht rekomandimit të Avokatit të Popullit për analizimin e mundësive të hapjes së një programi të ri studimi në gjuhët shqipe dhe rome.

²⁶⁹ Rekomandim nr. 202400057, datë 18.11.2024.

raport me CENS-et e mëparshme, për të ndihmuar kuptueshmërinë e të dhënave dhe nxitur besimin nga publiku i gjerë,²⁷⁰ si dhe rishikimin e emërtesës referuar pakicës kombëtare maqedonase në CENS-in e Popullsisë në Shqipëri për vitin 2023.²⁷¹

Të dy këto rekomandime janë pranuar dhe zbatuar.

- **Rekomandim për rritjen e transparencës dhe përmirësimin e kushteve të punës** në entitetet publike nën juridiksionin e Bashkisë Tiranë.²⁷² Kjo e fundit me shkresën nr. 13054/3, datë 20.11.2024 drejtuar ‘Eco Tirana’ dhe për dijeni Avokatit të Popullit, ka përcjellë rekomandimin tonë për kompetencë. Megjithatë, as prej Bashkisë dhe as prej subjektit ‘Eco Tirana’ nuk ka pasur përgjigje, si gjatë hetimit ashtu edhe pas rekomandimit.

Gjatë vitit 2024, Avokati i Popullit ka filluar punën për hartimin e një raporti të veçantë për gjendjen e të drejtave të pakicave kombëtare në Republikën e Shqipërisë. Hartimi i raportit po asistohet me ekspertizë profesionale nga Zyra e Këshillit të Evropës në Tiranë. Raporti i fundit për këtë çështje nga Avokati i Popullit është përgatitur në vitin 2014, ndaj dhe është vlerësuar e domosdoshme të hartohet një raport i ri, duke pasur arsyesh ndryshimet dhe zhvillimet e rëndësishme gjatë dekadës së fundit, për të pasqyruar me saktësi gjendjen aktuale të të drejtave të pakicave kombëtare në Shqipëri. Raporti pritet të përfundohet gjatë vitit 2025, dhe do të përcillet zyrtarisht, ashtu sikundër kërkon procedura përkatëse për raportet e veçanta të Avokatit të Popullit.

Nga ana tjetër, theksojmë se, ashtu sikundër e kemi evidentuar edhe në raportet pararendëse, Avokati i Popullit ka adresuar rekomandimin drejtuar Kryetarit të Këshillit të Ministrave dhe Kryetarit të Komisionit Qëndror të Zgjedhjeve, me shkresën nr. K1/I10-2 datë 25.02.2020, për përmbylljen e procesit të nxjerrjes së akteve nënligjore, në bazë dhe për zbatim, të ligjit nr. 96/2017 “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në Republikën e Shqipërisë”.²⁷³ Në fund të vitit 2024, janë miratuar nga Këshilli i Ministrave 3 akte nënligjore,²⁷⁴ të cilat përfaqësojnë një hap të rëndësishëm drejt zbatimit të ligjit nr. 96/2017 “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në Republikën e Shqipërisë” dhe forcimit të kuadrit ligjor për të drejtat e pakicave.

Në përmbyllje, konstatojmë se viti 2024 solli në pah, sërish disa sfida në realizimin e të drejtave themelore të pakicave kombëtare. Ky vit evidentoi nevojën urgjente për të përmirësuar cilësinë e

²⁷⁰ Rekomandim nr. 202300959, datë 10.05.2024.

²⁷¹ Rekomandim nr. 202401002, datë 29.07.2024.

²⁷² Rekomandim nr. 202400312, datë 31.10.2024.

²⁷³ Drejtuar Kryetarit të Këshillit të Ministrave dhe Kryetarit të Komisionit Qëndror të Zgjedhjeve, me shkresën nr. K1/I10-2, datë 25.02.2020.

²⁷⁴ Aktet nënligjore të miratuara: Vendimi nr. 843, datë 26.12.2024 “Për përcaktimin e kriterëve, dokumentacionit dhe procedurave për mbledhjen e të dhënave mbi identifikimin e personave që i përkasin pakicave kombëtare”; Vendimi nr. 844, datë 26.12.2024 “Mbi mënyrën e përdorimit të gjuhës së pakicave kombëtare në marrëdhëniet ndërmjet pjesëtarëve të këtyre pakicave dhe organeve të vetëqeverisjes vendore”; Vendimi nr. 845, datë 26.12.2024 “Për përcaktimin e përbërjes, funksioneve dhe procedurës së Komisionit për shqyrtimin e kërkesave për njohjen e një pakice kombëtare”.

jetesës, sistemin arsimor, proceset e regjistrimit dhe transparencën e veprimtarisë publike, sidomos brenda kontekstit të procesit të CENS-it.

Në këtë drejtim, Avokati i Popullit thekson domosdoshmërinë e angazhimit institucional të thelluar nga organet e administratës publike në nivele qendrore dhe vendore. Kjo përpjekje synon të sigurojë një bazë të fortë për barazi, gjithëpërfshirje dhe integrim të plotë të pakicave kombëtare në shoqërinë shqiptare, me qëllim ndërtimin e një mjedisi më të drejtë dhe gjithëpërfshirës për të gjitha grupet etnike.

3.24 Mbrojtësit e Mbrojtësve të të drejtave të njeriut

Angazhimi i një shoqërie demokratike në mbrojtjen e të drejtave të njeriut nuk reflektohet vetëm në marrjen e angazhimeve që burojnë nga aktet ndërkombëtare apo atyre kushtetuese, por edhe në kulturën që ka shoqëria për të mbrojtur ata që advokojnë më fuqishëm për këto të drejta – që janë Mbrojtësit e të Drejtave të Njeriut (Human Rights Defender - HRD).²⁷⁵ Ata identifikohen veçanërisht nga veprimtaria e tyre.

Shqipëria, si shtet palë në të gjithë instrumentet kryesore të Kombeve të Bashkuara, ka ratifikuar pjesën më të madhe të konventave ndërkombëtare lidhur me të drejtat e njeriut, detyrimet e të cilave janë transpozuar edhe në kuadrin e brendshëm ligjor. Në këtë kuadër, qeveria shqiptare ka ndërmarrë hapa për të mbështetur dhe mbrojtur mbrojtësit e të drejtave të njeriut, angazhim i cili reflektohet në miratimin e Deklaratës së Kombeve të Bashkuara për Mbrojtësit e të Drejtave të Njeriut,²⁷⁶ duke nxitur advokimin dhe mekanizmat e nevojshëm ligjorë për të garantuar sigurinë dhe lirinë e Mbrojtësve të të Drejtave të Njeriut.

Rezoluta 52/4 (2023) e Kombeve të Bashkuara “Mandati i Raportuesit të Posaçëm për situatën e mbrojtësve të të drejtave të njeriut”, thekson nevojën për një angazhim shtetëror më të madh dhe rolin kritik të shtetit, në krijimin e një mjedisi të sigurt për mbrojtësit e të drejtave të njeriut, veçanërisht ata që punojnë në kushte të vështira dhe që përballen me kërcënime dhe dhunë për shkak të aktivitetit të tyre. Ajo ka shërbyer si një pikë referimi për nisma që synojnë të garantojnë sigurinë e individëve dhe organizatave që mbrojnë të drejtat themelore, sidomos në zonat me akses të kufizuar ndaj mbrojtjes ligjore. Nga ana tjetër, procesi i integritetit në Bashkimin Evropian (BE)

²⁷⁵ Për të qenë mbrojtës i të drejtave të njeriut, një person mund të veprojë për të adresuar çdo të drejtë të njeriut (ose disa të drejta) në emër të individëve ose grupeve. Mbrojtësit e të drejtave të njeriut synojnë promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave civile dhe politike, si dhe promovimin, mbrojtjen dhe realizimin e të drejtave ekonomike, sociale dhe kulturore.

<https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-human-rights-defenders/about-human-rights-defenders#:~:text=They%20also%20contribute%20to%20the,international%20awareness%20of%20human%20rights>

²⁷⁶ The Declaration on Human Rights Defenders, <https://www.ohchr.org/en/civic-space/declaration-human-rights-defenders>

ka nxitur forcimin e mëtejshëm të angazhimeve të Shqipërisë për të drejtat e njeriut, duke përfshirë mbrojtjen e HRD-ve si një pjesë të rëndësishme të kriterëve për anëtarësim.

Kuadri ligjor për shoqërinë civile në Shqipëri përfshin jo vetëm rregullimin e organizatave jofitimprurëse dhe aktiviteteve të tyre, por edhe krijimin e agjencive shtetërore që ofrojnë mbështetje dhe nxisin bashkëpunimin me shoqërinë civile. Këto agjenci promovojnë aksesin e organizatave në fonde publike dhe lehtësojnë bashkëpunimin mes sektorit publik dhe atij jofitimprurës. Ndonëse kuadri aktual i përgjithshëm kërkon që institucionet shtetërore dhe organet e zbatimit të ligjit të adresojnë kërcënimet ndaj sigurisë së këtyre individëve, mungon një ligj specifik për mbrojtjen e Mbrojtësve të të Drejtave të Njeriut (HRD-ve).

Avokati i Popullit, si një institucion i pavarur që mbron të drejtat, liritë dhe interesat e ligjshme të individëve nga veprimet e paligjshme të organeve të administratës publike, ka treguar angazhim të vazhdueshëm dhe proaktiv në adresimin e shkeljeve të të drejtave të njeriut. Avokati i Popullit luan një rol thelbësor në garantimin e të drejtave të njeriut dhe në mbështetjen e Mbrojtësve të të Drejtave të Njeriut (HRD-ve). Ai monitoron me kujdes shkeljet, avokon për përmirësimin e mekanizmave të mbrojtjes dhe ofron mjete për rivendosjen e të drejtave për ata që përballen me kërcënime apo hakmarrje për shkak të punës së tyre. Një vëmendje e veçantë i kushtohet mbështetjes së mbrojtësve/aktivistëve në fushën e të drejtave të grupeve minoritare, komunitetit LGBTIQ+, si dhe grupeve të tjera të marginalizuara, duke adresuar sfidat dhe vështirësitë me të cilat ata përballen në përditshmëri. Rezoluta e Kuvendit të Shqipërisë²⁷⁷ *“Për njohjen dhe mbështetjen e veprimtarisë së mbrojtësve të të drejtave të njeriut në promovimin, nxitjen dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe lirive themelore, forcimin e shtetit të së drejtës dhe konsolidimin e demokracisë”*, përcakton Avokatin e Popullit si pikë fokale për monitorimin e sfidave me të cilat përballen Mbrojtësit e të Drejtave të Njeriut, duke administruar ankesa lidhur me forma të ndryshme të dhunës apo sjelljeve të tjera që kufizojnë hapësirën e HRD-ve. Kjo përgjegjësi përfshin jo vetëm vëzhgimin e situatës, por edhe fuqizimin e bashkëpunimit me shoqërinë civile për të adresuar kërcënimet ndaj individëve dhe grupeve që angazhohen në mbrojtjen e të drejtave themelore të njeriut.

Angazhimi i institucionit të Avokatit të Popullit, përgjatë vitit 2024, përfshin një gamë të gjerë veprimtarish, fokusuar në bashkëpunimin e ngushtë me rrjetet dhe organizatat ndërkombëtare si Rrjeti Evropian i Institucioneve Kombëtare për të Drejtat e Njeriut (ENNHRI), Aleanca Globale e Institucioneve Kombëtare për të Drejtat e Njeriut (GANHRI), Shoqata e Ombudsmanëve të Mesdheut (AOM) si dhe organizata dhe institucione ndërkombëtare si Kombet e Bashkuara

²⁷⁷ Më 3 mars 2019, Kuvendi i Shqipërisë miratoi rezolutën në mbështetje të aktivitetit të Mbrojtësve të të Drejtave të Njeriut për promovimin dhe mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe forcimin e Sundimit të Ligjit dhe Demokracisë në Shqipëri.

(UN),²⁷⁸ Këshilli i Evropës (CoE), Agjencia e Bashkimit Evropian për të Drejtat Themelore (FRA), Delegacioni i BE-së në Tiranë, Prezenca e OSBE-së në Shqipëri, etj. Partneriteti me këto organizata është i një rëndësie të veçantë, jo vetëm për shkëmbimin e përvojave dhe praktikave më të mira, por edhe për forcimin e rolit të Avokatit të Popullit si një zë i fuqishëm në mbrojtjen e të drejtave të njeriut, brenda dhe jashtë vendit. Nëpërmjet raportimeve periodike,²⁷⁹ kontributeve²⁸⁰ në përgjigje të kërkesave të organizatave ndërkombëtare lidhur me çështjet e respektimit të të drejtave të njeriut, Avokati i Popullit pasqyron sfidat në çështje specifike, siç është mbrojtja e të drejtave të Mbrojtësve të të Drejtave të Njeriut.

Më 6 maj 2024, në kuadër të aktiviteteve të Asamblesë së Përgjithshme të GANHRI, Rrjeti Evropian i Institucioneve Kombëtare të të Drejtave të Njeriut (ENNHRI) mbledhi anëtarët e tij dhe aktorët kryesorë të interesuar për të diskutuar mbi sfidat në rritje që lidhen me kufizimin e hapësirës qytetare dhe situatën shqetësuese të Mbrojtësve të të Drejtave të Njeriut në Evropë. Gjatë këtij takimi, u synua forcimi i rolit të Institucioneve Kombëtare të të Drejtave të Njeriut (NHRI) si mekanizma mbrojtës, identifikimi i sfidave kryesore dhe shkëmbimi i praktikave më të mira. Po ashtu, u theksua rëndësia e mbështetjes që rrjeti mund të ofrojë për të adresuar nevojat specifike të këtyre institucioneve. Në vijim të këtij angazhimi, më 26 shtator 2024, gjatë takimit të radhës të organizuar nga ENNHRI me institucionet kombëtare të të drejtave të njeriut, me temën ‘Forcimi i rolit të NHRI-ve si mekanizma mbrojtës për mbrojtësit e të drejtave të njeriut në Evropë’, ku morën pjesë dhe perfaqësues të institucionit të Avokatit të Popullit, u diskutuan sfidat e përditshme me të cilat përballen Mbrojtësit e të Drejtave të Njeriut, duke u fokusuar në prioritetet kyçe si:

- forcimi i kapaciteteve të NHRI-ve për të monitoruar dhe adresuar kërcënimet;
- ngritja e platformave për shkëmbimin e praktikave të mira;
- krijimi i hapësirave të sigurta për bashkëpunim, solidaritet dhe mbështetje për HRD-të;
- përmirësimi i koordinimit ndërmjet NHRI-ve me qëllim ndërtimin e një avokimi më të fuqishëm në nivel rajonal dhe zhvillimin e metodologjive më efektive për monitorimin e situatave që rrezikojnë të drejtat dhe sigurinë e mbrojtësve të të drejtave të njeriut.

²⁷⁸ Veçanërisht Zyra e Komisionerit të Lartë të UN për të Drejtat e Njeriut (OHCHR), Zyra e Koordinatorit të Përhershëm të OKB-së dhe agjencitë përkatëse të tilla si UNHCR, UNICEF, UN Women dhe UNFPA etj, që merren me çështje të të drejtave të njeriut.

²⁷⁹ 20 Qershor 2024 Avokati i Popullit harton Raportin më të fundit të Shtetit të së Drejtës për Shqipërinë; në kuadër të raportit të përgjithshëm të Rrjetit Evropian të Institucioneve Kombëtare të të Drejtave të Njeriut, për vendin tonë dhe të gjithë rajonin e Këshillit të Evropës. ENNHRI, si rrjeti që lidh të gjitha Institucionet Kombëtare të të Drejtave të Njeriut (IKDNJ) në Evropë, përmes këtij raportimi të përbashkët, synon të mbështesë dhe të forcojë mekanizmat rajonal të shtetit të së drejtës.

²⁸⁰ Tetor 2024, Avokati i Popullit përgatit kontributin për përgatitjen e raportit të Raporterit Special, mbi situatën e HRD-ve, lidhur me punën dhe sfidat e mbrojtësve të të drejtave të njeriut në zonat rurale dhe të largëta të vendit, mbështetur tek Rezolutat 8/4 dhe 52/4 të KDNJ-së, i cili do të prezantohet në seksionin e 58-të të UN Human Rights Council, në mars 2025.

Këto përpjekje dëshmojnë se mbrojtja e të drejtave të njeriut nuk është një detyrë e izoluar, por një proces i vazhdueshëm që kërkon bashkëpunim, angazhim dhe përkushtim të përbashkët, si brenda vendit ashtu edhe në nivel ndërkombëtar.

Gjatë këtij viti, Avokati i Popullit, përmes një komunikimi të hapur me publikun ka adresuar për vëmendjen e institucioneve shtetërore çështje të rëndësishme përmes mediave vizive dhe online, deklaratave publike,²⁸¹ fushatave ndërgjegjëse, aktiviteteve promovuese, konferencave dhe takimeve të organizuara si nga aktorë të shoqërisë civile, ashtu edhe nga vetë institucioni i Avokatit të Popullit. Prania publike e Avokatit të Popullit nxit përgjegjësinë dhe llogaridhënien në administratën publike dhe promovon sundimin e ligjit dhe mbrojtjen e të drejtave të qytetarëve, duke e bërë atë një partner të rëndësishëm në forcimin e demokracisë dhe shtetit të së drejtës. Nëpërmjet këtyre aktiviteteve Avokati i Popullit synon rritjen e ndërgjegjësisë për rolin jetik të mbrojtjes së të drejtave të njeriut, përfshirë edhe Mbrojtësit e të Drejtave të Njeriut, si dhe inkurajimin e mbështetjes për ta në nivel publik dhe institucional. Ky avokim publik jo vetëm që kontribuon në rritjen e ndjeshmërisë shoqërore ndaj çështjeve të të drejtave të njeriut, por gjithashtu nxit ndryshime pozitive në politikat dhe praktikat institucionale në Shqipëri.

Për vitin 2024, Avokati i Popullit hartoi dhe zbatoi një plan masash për mbrojtjen e Mbrojtësve të të Drejtave të Njeriut në Shqipëri i cili fokusohet në veprime konkrete që mund të ndërmerren brenda mandatit institucional, nëpërmjet angazhimit me individë, grupe dhe organizata që promovojnë dhe mbrojnë të drejtat themelore të njeriut. Në këto aktivitete përfshihen avokimi dhe ndërhyrja institucionale, monitorimi dhe raportimi i shkeljeve,²⁸² ndërgjegjësimi publik dhe institucional, forcimi i bashkëpunimit ndërmjet aktorëve që kontribuojnë në mbrojtjen e të drejtave të njeriut, si dhe promovimi i politikave të reja për mbrojtjen e HRD-ve.

Përgjatë vitit janë organizuar dhe mbajtur aktivitetet ‘Ditë të Hapura’ në disa bashki të vendit, konkretisht në Sarandë, Krujë, Kavajë, Durrës, Elbasan, Berat, Pogradec, Gjirokastrër, Korçë, Vlorë, Kukës, Shkodër. Në kuadër të përpjekjeve për bashkëpunim me organizatat e shoqërisë civile për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut, janë organizuar takime me organizatat e shoqërisë civile që mbrojnë të drejtat e njeriut, në qytetet e sipërpërmendura, ku janë diskutuar sfidat dhe problematikat me të cilat përballen këto organizata dhe janë informuar mbi kompetencat dhe aktivitetin e institucionit të Avokatit të Popullit në mbrojtje të HRD-ve. Në tetor 2024, Avokati

²⁸¹ <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/categories-and-detail/media>

²⁸² Raporti Përgjithësues (janar 2024) i Avokatit të Popullit, një mjet institucional mjaft i rëndësishëm, bazohet mbi trajtimin e ankesës së gazetarit Elton Qyno, për të cilin është vlerësuar se ndërhyrja në sferën e të drejtave të Nenit 8 të Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut, nuk ka qënë proporcionale dhe as e domosdoshme. Në referim të këtij raporti, Avokati i Popullit thekson se çdo veprimtari shtetërore, duhet të ushtrohet duke pasur në qendër të drejtat e njeriut. Mbajtja në konsideratë e gjetjeve të këtij raporti, në ushtrimin e aktivitetit institucional dhe veprimeve procedurale, do të ishte tregues i vullnetit për të zbatuar standarde të larta të drejtësisë dhe lirisë së shprehjes në vend. https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/DRAFT%20per%20KONSULTIM%20PUBLIK%20..%20Raporti_drejtuar_SPAK_etj_per_Elton_Qyno.pdf

i Popullit mori pjesë në tryezën tematike të organizuar nga Komiteti Shqiptar i Helsinkit, ‘Zvogëlimi i hapësirës së shoqërisë civile në Shqipëri’, me qëllim adresimin e sfidave me të cilat përballlet sektori i shoqërisë civile, duke përfshirë ngushtimin e hapësirës dhe mjedisin e vështirë për veprimtarinë e tyre në vend. Avokati i Popullit theksoi rëndësinë e krijimit të një mjedisi të favorshëm për shoqërinë civile dhe nevojën për ndërhyrje konkrete për të përmirësuar situatën. Avokati i Popullit vuri në dukje se pavarësisht progresit, sektori përballlet ende me sfida të mëdha për qëndrueshmërinë dhe efektivitetin e tij dhe për t’i adresuar këto çështje në mënyrë institucionale, propozoi organizimin e një takimi pranë institucionit të Avokatit të Popullit, me qëllim që rekomandimet të përfshihen në raportin vjetor që i dorëzohet Parlamentit të Shqipërisë, duke garantuar mbikëqyrje më efektive dhe zgjidhje afatgjata.

Në Shqipëri, Mbrojtësit e të Drejtave të Njeriut duhet të gëzojnë mbrojtje, lehtësira dhe mbështetje të veçantë, duke pasur parasysh rreziqet me të cilat ata përballen gjatë veprimtarisë së tyre. Roli i Avokatit të Popullit, si pikë fokale efektive për mbrojtjen e HRD-ve, është kritik për forcimin e mekanizmave të mbrojtjes, në nivel kombëtar. Ky angazhim synon të sigurojë që HRD-të të mund të ushtrorjnë detyrën e tyre pa frikë nga kërcënimet, përndjekjet apo shkeljet e të drejtave të tyre.

3.25 Respektimi i të drejtave në fushën e sigurimeve shoqërore²⁸³

Sigurimet shoqërore janë një shtyllë e rëndësishme e mirëqënies sociale në Shqipëri, duke ofruar mbrojtje financiare dhe mbështetje të ardhurash për individët dhe familjet e tyre si dhe kontribuar në stabilitetin dhe zhvillimin e shoqërisë në tërësi.

Në Shqipëri, sistemi i sigurimeve shoqërore bazohet në ligjin nr. 7703, datë 11.05.1993 “Për sigurimet shoqërore në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar. Ky ligj përcakton të drejtat dhe detyrimet e personave të siguruar, si dhe llojet e përfitimeve që ofrohen: pensione pleqërie, pensione invaliditeti, ndihma financiare për sëmundje, aksidente, paaftësi të përkohshme, papunësinë, shpërblime, etj, të cilat luajnë një rol jetik në sigurimin një jetese të denjë të tyre.

Referuar ankesave të regjistruara për vitin 2024, rezulton të jenë trajtuar 78 raste, nga të cilat ka përfunduar hetimi për 64 dhe 14 janë në proces shqyrtimi. Në favor të qytetarëve, janë zgjidhur 26 raste. Edhe përgjatë viti raportues 2024, problematikat kanë qenë sa më poshtë vijon:

- *Llogaritje e pasaktë e masës së pensioneve të pleqërisë:* Gabime në përlllogaritjen e shumës së përfitimeve të pensioneve të pleqërisë për individët në moshë të tretë.
- *Masa e pamjaftueshme e pensioneve të pleqërisë:* Niveli i ulët i përfitimeve të pleqërisë që nuk përmbush nevojat bazë të jetesës së pensionistëve.
- *Mosnjohja e periudhave të vjetërsisë në punë në llogaritjen e pensionit të pleqërisë.*
- *Mungesa e përgjigjeve ndaj kërkesave për rishqyrtim të pensionit të pleqërisë.*

²⁸³ Kjo fushë e së drejtës mbulohet nga Seksioni i Përgjithshëm në institucionin e Avokatit të Popullit.

- *Mosvënia në dispozicion në kohë e kopjeve të dokumentacionit të dosjes së pensionit.*
- *Moslidhja e pensionit të pleqërisë: Zvarritje ose vonesa në lidhjen e pensioneve të pleqërisë për individët që plotësojnë kushtet ligjore.*
- *Mungesa e përgjigjeve ndaj kërkesave për përfitimin e pensionit të posaçëm shtetëror. Mosdhënia e përgjigjeve ndaj aplikimeve për përfitime shtesë të veçanta nga shteti.*
- *Ndërprerja e pensionit të pleqërisë dhe mospërfitimi i pensionit suplementar: Pëzullimi i përfitimeve bazë dhe pamundësia për të përfituar shtesa suplementare në pensionet e pleqërisë.*

Pas shqyrtimit të problematikave dhe ndërhyrjeve institucionale pranë Drejtorive Rajonale të Sigurimeve Shoqërore, disa nga ankesat e adresuara kanë rezultuar me zgjidhje pozitive, pa qenë nevoja për rekomandime. Në këto raste, qytetarëve u është lidhur pensioni i pleqërisë ose është rishikuar llogaritja e tij, duke ndryshuar masën e përfitimit dhe duke përfituar shtesa kreditore. Gjithashtu, qytetarët janë informuar rregullisht për datën e lindjes së të drejtës për pension pleqërie dhe janë udhëzuar mbi mënyrën e aplikimit për përfitimin e tij, si dhe për dokumentacionin e nevojshëm ligjor që duhet të paraqesin. Në rastet kur është e nevojshme ndjekja e rrugës gjyqësore, qytetarëve u është sugjeruar të përfitojnë nga ndihma juridike falas nga shteti, bazuar në ligjin nr. 111/2017 "Për ndihmën juridike të garantuar nga shteti".

Avokati i Popullit, në tagrin e tij ligjor si këshillues, përgjatë procesit të trajtimit të ankesave, të cilat kanë rezultuar të pabazuara, ka orientuar qytetarët për nevojën e ndjekjes së ankimit administrativ në Komisionet Rajonale të Apelit pranë Drejtorive Rajonale të Sigurimeve Shoqërore, ku ato kanë vendbanimin si dhe në Komisionin Qëndror të Apelit pranë Institutit të Sigurimeve Shoqërore.

Referuar rasteve specifike të shqyrtuara nga institucioni i Avokatit të Popullit, për të cilat hetimi administrativ është përmbyllur me hartimin e rekomandimit përkatës, evidentojmë sa më poshtë:

Rekomandim drejtuar “Postës Shqiptare”, Sh.a, lidhur me ankesën sa më poshtë:

Në vitin 2024, kemi ntrajtuar një ankesë lidhur me mungesën e njoftimit paraprak për ndryshimin e kohëzgjatjes së afatit të prokurës së përfaqësimit për tërheqjen e pensioneve të pleqërisë në një nga zyrat postare në Tiranë, Institucioni i Avokatit të Popullit ndërmori një monitorim të filialeve të Postës Shqiptare në disa qytete, përfshirë Tiranën, Durrësin, Shkodrën, Kukësin, Vlorën, Sarandën, Pogradecin, Beratin, Dimalin, Kuçovën dhe Poliçanin. Ky monitorim kishte për qëllim verifikimin e afatimit të njoftimit për qytetarët lidhur me ndryshimin e afatit të vlefshmërisë prokurave për tërheqjen e pensioneve, nga pa afat në një prokurë me afat maksimal 3-vjeçar.

Pas kryerjes së 61 monitorimeve në sportelet e Filialeve të Postës Shqiptare, u konstatua se në 53 prej tyre mungonte njoftimi për ndryshimin e afatit të prokurave për tërheqjen e pensioneve. Ky njoftim është i një rëndësie të veçantë për informimin e qytetarëve lidhur me ndryshimet e përcaktuara në Marrëveshjen nr. 6096/1425, datë 11.07.2023, "Për pagesën e pensioneve dhe

përfitimeve të tjera nga sigurimet shoqërore dhe arkëtimin e kontributeve të sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore".

Për të garantuar që qytetarët dhe personat e autorizuar me prokurë përfaqësimi të jenë të informuar mbi ndryshimet e *Marrëveshjes nr. 6096/1425 datë 11.07.2023 "Për pagesën e pensioneve dhe përfitimeve të tjera nga sigurimet shoqërore dhe arkëtimin e kontributeve të sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore"*, iu drejtua me rekomandim "Postës Shqiptare SHA"/Administratorit²⁸⁴ për:

- Afishimin në vend të dukshëm të Njoftimit për ndryshimin e afatit të vlefshmërisë së prokurës së përfaqësimit, sipas pikës 7.5, paragrafi i parë, të Marrëveshjes nr. 6096/1425 datë 11.07.2023 "Për pagesën e pensioneve dhe përfitimeve të tjera nga sigurimet shoqërore dhe arkëtimin e kontributeve të sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore", në sportelet e Postës Shqiptare dhe Filialeve/Zyrave të Postës Shqiptare në të gjithë territorin e vendit.

Rekomandimi ynë u pranua dhe duke u bazuar në këtë rekomandim, Drejtoria e Burimeve Njerëzore në Drejtorinë e Përgjithshme të "Posta Shqiptare" sh.a, njoftoi në mënyrë elektronike Filialet dhe Zyrat e Postës Shqiptare në të gjithë territorin e Shqipërisë në lidhje me ndërmarrjen e veprimeve për afishimin në një vend të dukshëm të Njoftimit të qytetarëve për ndryshimin e afatit të vlefshmërisë maksimale të prokurës së përfaqësimit.

Sugjerim drejtuar Komisionit të Dhënies së Pensioneve të Veçanta Shtetërore, pranë Këshillit të Ministrave, lidhur me ankesën sa më poshtë:

Përgjatë vitit 2024, adresuam me një sugjerim Komisionin e Dhënies të Pensioneve të Veçanta Shtetërore, pranë Këshillit të Ministrave,²⁸⁵ lidhur me ankesën e qytetarit N.S., për mosshqyrtimin e dosjes për dhënien e pensionit të posaçëm shtetëror që nga viti 2021, me propozim nga Këshilli i Qarkut Tiranë. Me qëllim vlerësimin e kontributit të çmuar dhe veprimtarisë së palodhur të qytetarit në shërbim të kombit shqiptar, Avokati i Popullit sugjeroi:

- Shqyrtimin nga ana e Komisionit të Dhënies së Pensioneve të Posaçme Shtetërore, të dosjes për përfitim të pensionit të posaçëm shtetëror të shtetasit N.S.

Në përgjigje të sugjerimit tonë, komisioni për shqyrtimin e kërkesave për dhënien e pensioneve të posaçme shtetërore dhe të shtesave të pensioneve të posaçme shtetërore, për kontributin dhe meritat e veçanta në fushën e historisë dhe të përkthimit, do ta rimarrë në konsideratë kërkesën dhe propozimin e paraqitur pranë Komisionit, për ta rivlerësuar, në vazhdim, së bashku me një numër të konsiderueshëm të kandidatëve të propozuar në vite.

Në përmbyllje, sjellim në vëmendje se pavarësisht reformave të ndërmarra nga qeveria shqiptare në fushën e sigurimeve shoqërore, të cilat synojnë përmirësimin e efikasitetit dhe qëndrueshmërinë e sistemit, Avokati i Popullit vlerëson se përfitimet aktuale mbeten të pamjaftueshme për të garantuar një standard jetese dinjitoz për qytetarët. Në këtë kuadër, Avokati i Popullit rekomandon

²⁸⁴ Rekomandim, nr.K1/G5-4 prot, datë 13.05.2024.

²⁸⁵ Sugjerim, nr. K1/NS-5 prot, datë 01.07.2024.

një rishikim të thelluar të politikave sociale dhe ekonomike, me synimin që përfitimet e sigurimeve shoqërore të jenë të harmonizuara me standardet e jetesës me dinjitet. Një qasje e tillë do të siguronte një mbrojtje më të efektshme sociale për shtresat më të cënueshme të shoqërisë, duke forcuar mekanizmat e mbështetjes dhe duke reduktuar pabarazinë socio-ekonomike.

3.26 E drejta për një mjedis të shëndetshëm²⁸⁶

Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë parashikon “*të drejtën për një mjedis të shëndetshëm dhe ekologjikisht të përshtatshëm për brezat e sotëm dhe të ardhshëm*”, duke e konsideruar atë si një objektiv social dhe një përgjegjësi të shtetit, që duhet të realizohet në kuadër të kompetencave të tij. Kjo mbrojtje përforcohet më tej nga ligji nr. 10431, datë 09.06.2011, “Për Mbrojtjen e Mjedisit”, i ndryshuar, i cili plotëson dhe mbështet kuadrin ligjor të nevojshëm për zbatimin e kërkesave kushtetuese që synojnë një mjedis ekologjikisht të pastër dhe të qëndrueshëm.

Në kuadër të mbrojtjes të së drejtës për një mjedis të shëndetshëm, Avokati i Popullit, gjatë ushtrimit të mandatit të tij kushtetues dhe ligjor në vitin 2024, i ka kushtuar vëmendje të veçantë trajtimit të ankesave dhe problematikave që lidhen me mbrojtjen e qytetarëve dhe garantimin e cilësisë së jetës dhe shëndetit të tyre. Përveç kësaj, ka zhvilluar hetime administrative *ex-officio* në raste kur janë evidentuar problematika që prekin interesin publik, me qëllim forcimin e mbrojtjes së mjedisit dhe sigurimin e respektimit të të drejtave të qytetarëve për një mjedis të shëndetshëm.

Gjetjet e monitorimeve dhe hetimeve të realizuara nga institucioni ynë tregojnë sfida të ngjashme me ato të evidentuara në raportin e Komisionit European për vitin 2024,²⁸⁷ i cili mbetet kritik për kapitullin 27 ‘Mjedisi dhe klima’. Raporti ndër të tjera thekson se monitorimi i cilësisë së ajrit paraqet një sfidë të veçantë, pasi aktualisht Shqipëria disponon vetëm shtatë stacione automatike, shumica e të cilave janë jashtë funksionit. Strategjia Kombëtare për Cilësinë e Ajrit e vitit 2014 ende nuk është zbatuar, ndërsa ligji për menaxhimin e mbetjeve është vetëm pjesërisht i harmonizuar me *acquis* të BE-së, duke kërkuar përpjekje të konsiderueshme për përafrimin e plotë. Kapacitetet për zbatimin dhe monitorimin e legjisllacionit mjedisor mbeten të kufizuara, duke kërkuar veprime të qëndrueshme dhe të koordinuara për të arritur përafrimin e plotë me standardet e BE-së.

Gjatë vitit raportues 2024, është evidentuar se një nga sfidat më të ndërlikuara në fushën e mbrojtjes së mjedisit, mbetet menaxhimi i dinamikave komplekse që burojnë nga nevoja për të harmonizuar interesat ekonomike e sociale, me ato mjedisore. Në shumë raste, vërehet se zhvillimi ekonomik, merr përparësi ndaj zhvillimit të qëndrueshëm, shpesh duke shkaktuar pasoja negative

²⁸⁶ Kjo fushë e së drejtës mbulohet nga Seksioni i Përgjithshëm në institucionin e Avokatit të Popullit.

²⁸⁷ Kapitulli 27 Mjedisi dhe Ndryshimet Klimatike (fq 85) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/a8eec3f9-b2ec-4cb1-8748-9058854dbc68_en?filename=Albania%20Report%202024.pdf

për komunitetet më të cënueshme. Në këtë drejtim, Institucioni i Avokatit të Popullit apelon që të gjitha institucionet të angazhohen për të siguruar që zhvillimi ekonomik të realizohet pa cënuar mjedisin, apo të drejtat e njeriut. Është thelbësore të promovohet një vizion i zhvillimit të qëndrueshëm, i cili respekton si mjedisin, ashtu edhe të drejtat e çdo individi, duke garantuar që asnjë komunitet të mos mbetet pas.

Në kuadër të të drejtës për akses në një mjedis të pastër, të shëndetshëm dhe të qëndrueshëm, referuar rasteve të trajtuara nga institucioni i Avokatit të Popullit, si përmes ankesave të drejtpërdrejta, ashtu edhe me iniciativë të vetë institucionit, gjatë vitit 2024 janë trajtuar gjithsej 42 raste. Këto raste pasqyrojnë problematika të përsëritura, në qytete të ndryshme të Shqipërisë, duke nxjerrë në pah mungesën e masave efektive nga institucionet përgjegjëse, për të garantuar të drejtën e qytetarëve për një mjedis të pastër dhe të shëndetshëm. Institucioni i Avokatit të Popullit ka adresuar 11 rekomandime në këtë fushë, duke kërkuar përmirësimin e kushteve mjedisore ndaj organeve të pushtetit vendor (bashkive dhe institucioneve vendore përgjegjëse për mjedisin), si dhe ndaj organeve të pushtetit qendror, gjegjësisht Ministrisë së Turizmit dhe Mjedisit, Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë, si edhe ministrive të tjera të linjës që kanë në fushën e përgjegjësisë së tyre garantimin e së drejtës për një mjedis të shëndetshëm.

Problematikat më të spikatura në rastet e regjistruara për vitin 2024 janë:

- Në qytetet e Tiranës dhe Elbasanit, ndotja e ajrit ka rezultuar një ndër shqetësimet kryesore, pasi raportet kombëtare dhe ndërkombëtare tregojnë se nivelet e ndotjes së ajrit tejkalojnë normat e lejuara nga Organizata Botërore e Shëndetësisë, duke krijuar rreziqe serioze për shëndetin publik.
- Në zonën e Patos-Marinzës dhe qytetet përreth, ndotja e shkaktuar nga aktivitetet e kompanive të hidrokarbureve mbetet një problem i pazgjidhur prej vitesh. Pavarësisht gjobave të vendosura ndaj kompanive për shkarkime të paligjshme të mbetjeve të naftës dhe krijimin e gropave të hapura me substanca toksike, situata nuk ka pësuar përmirësim të dukshëm apo të nevojshëm. Kjo ka bërë që komunitetet lokale të vazhdojnë të jenë të ekspozuara ndaj ndotjes dhe pasojave të saj të dëmshme për shëndetin.
- Ndotja nga mbetjet urbane dhe inertet, ka qenë gjithashtu një problem i përsëritur gjatë këtij viti, veçanërisht në qytete si Kruja, Durrësi dhe Kavaja, ku grumbullimi i mbetjeve në afërsi të zonave të banuara ka ndikuar negativisht në cilësinë e jetës së banorëve.
- Ndotja akustike është një tjetër problem i theksuar në qytete si Tirana, Saranda, Durrësi dhe Vlora. Banorët janë ankuar për zhurmat e vazhdueshme që vijnë nga subjekte të ndryshme tregtare, të cilat kanë ndikuar negativisht në qetësinë publike dhe cilësinë e jetës së komunitetit.

Këto raste tregojnë mungesën e një strategjie të qartë dhe efektive për mbrojtjen e mjedisit në Shqipëri, si dhe sfida të konsiderueshme në zbatimin e ligjeve mjedisore nga institucionet përgjegjëse. Në disa prej këtyre rasteve, është evidentuar jo vetëm mungesa e masave parandaluese

dhe korigjuese, por edhe një nivel i ulët bashkëpunimi institucional për zgjidhjen e problematikave. Rastet e trajtuara, tregojnë një model të përsëritur të mosveprimit, ose përgjigjeve të pamjaftueshme nga autoritetet lokale dhe qendrore, duke përfshirë edhe vonesa të pajustificuara në dhënien e informacionit dhe në marrjen e masave të nevojshme.

Referuar rasteve më specifike të trajtuara gjatë vitit 2024 nga Institucioni i Avokatit të Popullit, për të cilat hetimi administrativ është përmbyllur me dhënien e rekomandimeve përkatëse, evidentojmë:

Rastin e ankueses, D.N., e cila denoncoi ndotjen mjedisore të vijës bregdetare në zonën e Malit të Robit, Kavajë, të shkaktuar nga depozitimi i mbetjeve inerte gjatë fazës së punimeve ndërtimore. Pas shqyrtimit të çështjes, Avokati i Popullit konstatoi se Bashkia Kavajë dhe Inspektorati Vendor i Mbrojtjes së Territorit nuk kishin ndërmarrë masat e nevojshme ligjore për pastrimin dhe monitorimin e situatës, duke neglizhuar detyrimet që u ngarkon legjislacioni në fuqi. Si përfundim, u rekomandua marrja e masave të menjëhershme për përmbushjen e këtyre detyrimeve, me fokus të veçantë në menaxhimin e mbetjeve inerte përgjatë zonës bregdetare të Bashkisë Kavajë.²⁸⁸

Në lidhje me këtë rast institucioni ynë rekomandoi:²⁸⁹

- Marrjen e masave të menjëhershme nga Bashkia Kavajë për të siguruar pastrimin e sipërfaqes së ndotur me inerte në vijën bregdetare, duke garantuar kthimin e territorit në gjendjen e mëparshme dhe eliminimin e rrezikut mjedisor.
- Inspektimin dhe monitorimin e vazhdueshëm nga Inspektorati Vendor i Mbrojtjes së Territorit, për të siguruar që shoqëria ndërtuese, apo individ, të përmbushin detyrimet e tyre, për të mos ndikuar negativisht në mjedisin përreth zonës së punimeve.
- Marrjen e masave administrative ndaj subjekteve përgjegjëse për ndotjen, nëse konstatohen shkelje të ligjit për menaxhimin e mbetjeve ndërtimore.
- Përmirësimin e procedurave të monitorimit dhe kontrollit nga Bashkia Kavajë dhe Inspektorati Vendor, për të parandaluar raste të ngjashme në të ardhmen.
- Marrjen e masave të menjëhershme nga Inspektorati Kombëtar i Mbrojtjes së Territorit, për përgjithësimin e rastit në nivel kombëtar, duke informuar dhe udhëzuar strukturat vendore të tjera për zbatimin rigoroz të rregulloreve dhe standardeve mjedisore.
- Marrjen e masave të menjëhershme nga Inspektorati Kombëtar i Mbrojtjes së Territorit, për organizimi e trajnimeve, për stafet e njësive vendore në lidhje me procedurat dhe standardet për menaxhimin e mbetjeve ndërtimore dhe ndotjes së mjedisit, duke u bazuar në rastin konkret si një shembull praktik.

Rekomandimi është pranuar dhe është zbatuar pjesërisht, nga institucionet përgjegjëse.

²⁸⁸ Për më shumë informacion, mund të referoheni te linku :<https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/articles/general-issues/t%C3%AB-tjera/e-drejta-per-nje-mjedis-te-shendetshe-1120/>

²⁸⁹ Rekomandimi drejtuar Bashkisë Kavajë, Inspektoratit Vendor të Mbrojtjes së Territorit Kavajë, Inspektoratit Kombëtar të Mbrojtjes së Territorit, dërguar me shkresën nr. K1/D5-5 prot., datë 08.11.2024.

Rasti i ankuesit, N.C., lidhet me denoncimin e ndotjes akustike të shkaktuar nga një subjekt privat pranë banesës së tij, si pasojë e muzikës me volum të lartë dhe shqetësimeve të vazhdueshme gjatë natës. Pas shqyrtimit të çështjes, Avokati i Popullit vlerësoi se kjo situatë përbënte shkelje të të drejtës për një jetesë të qetë dhe të shëndetshme. Në këtë kuadër, u rekomandua që autoritetet përkatëse të marrin masa konkrete për ndalimin e ndotjes akustike dhe garantimin e respektimit të legjislacionit në fuqi. Për më shumë informacion, mund të referoheni te linku përkatës.²⁹⁰

Në lidhje me këtë rast institucioni ynë rekomandoi si më poshtë vijon:²⁹¹

- Marrjen e masave të menjëhershme për matjen e nivelit të zhurmës në mjedisin që referohet ankesa (brenda ambienteve të banesës së ankuesit), në përputhje të plotë me standardin e përcaktuar në Udhëzimit nr. 2, datë 15.11.2023 "Për nivelin kufi të zhurmës për një mjedis të dhënë dhe për fushën e veprimtarive ekonomike-shoqërore".
- Marrjen e masave në një afat sa më shkurtër të mundshëm nga Drejtoria Vendore e Policisë Tiranë, për pushimin e cenimit të të drejtave të qytetarëve nga ndotja akustike e kryer prej subjektit tregtar.
- Marrjen e masave nga policia e shtetit, për përmbushjen e detyrimeve ligjore që rrjedhin nga ligji nr. 9974 datë 12.07.2007, i ndryshuar, lidhur me ushtrimin e kontrollit me pajisje të certifikuara për matjen e niveleve të zhurmës, të personave fizikë e juridikë, të cilët ushtrojnë veprimtari që lëshojnë zhurmë nga muzika.
- Marrjen e masave për zhvillimin e trajnimeve të stafit me qëllim arritjen e objektivave dhe zbatimit të kriterëve ligjore e rregullatore, për një inspektim efektiv dhe të sigurt të zhurmave mjedisore.

Rekomandimi është pranuar nga Drejtoria Vendore e Policisë Tiranë, por nuk është zbatuar për shkak të mungesës së pajisjeve të posaçme për matjen e zhurmës.

Rasti i ndotjes në nivele alarmante të mjedisit në zonat Zharrëz, Patos, Kallm të Fierit dhe qytetet përreth, për të cilin institucioni i Avokatit të Popullit ka nisur shqyrtimin me iniciativë, bazuar në raportimet e shumta mediatike që pasqyrojnë një situatë serioze dhe shqetësuese në këto zona. Gjatë hetimit administrativ u evidentuan një sërë problematikash, të cilat lidhen kryesisht me shkarkimet e pakontrolluara të mbetjeve hidrokarbure, degradimin e tokës dhe ujërave, si dhe mungesën e masave rehabilituese nga subjektet përgjegjëse. Hetimi është përmbyllur me hartimin e një rekomandimi "Për marrjen e masave urgjente për mbrojtjen e mjedisit dhe shëndetit publik

²⁹⁰ <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/articles/general-issues/t%C3%AB-tjera/e-drejta-per-nje-mjedis-te-shendetshem-1120/>

²⁹¹ Rekomandim drejtuar Drejtorisë Vendore të Policisë Tiranë, Operatorit të Shërbimeve të Kujdesit Shëndetsor dhe për dijeni Ministrisë së Brendshme dërguar me shkresën nr.K1/N4-9 prot., datë 08.05.2024.

në zonën Patos-Marinëz dhe qytetet përreth, ku është evidentuar ndotje e vazhdueshme nga hidrokarburet.” Për më shumë informacion, mund të referoheni te linku përkatës.²⁹²

Në lidhje me këtë rast, Institucioni Avokati të Popullit rekomandoi sa më poshtë:²⁹³

- Nisjen e një hetimi të menjëhershëm mbi përgjegjësitë individuale dhe institucionale të Agjencisë Kombëtare të Mjedisit (AKM) dhe Agjencisë Rajonale të Mjedisit, Fier, Vlorë dhe Gjirokastrë, për veprën penale të shpërdorimit të detyrës, bazuar në nenin 248 të Kodit Penal. Hetimi duhet të mbështetet në evidencat për shkelje të detyrimeve institucionale dhe raste të neglizhencës që kanë shkaktuar dëm për interesin publik.
- Marrjen e masave për “Albpetrol” sh.a., përfshirë pezullimin e përkohshëm të lejes mjedisore, deri në përmbushjen e plotë të detyrimeve të përcaktuara në legjislacionin në fuqi, duke siguruar që veprimet e kompanisë të jenë në përputhje me standardet e mbrojtjes së mjedisit dhe shëndetit publik.
- Marrjen e masave urgjente paraprake nga Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, Ministria e Energjitikës dhe Ekonomisë, për vënien para përgjegjësisë të Kompanisë Shtetërore “Albpetrol” sh.a, për rehabilitimin e plotë të zonave në të cilat janë konstatuar shkarkime të pakontrolluara të ujërave të ndotura me hidrokarbureve, si edhe ndërprerja e menjëhershme e shkarkimeve të pakontrolluara.
- Marrjen e masave të menjëhershme nga Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, dhe Ministria e Energjitikës dhe Ekonomisë, për realizimin e ndërhyrjes për rehabilitimin mjedisor të fushës naftëmbajtëse Patos-Marinëz, në përputhje të plotë me standardet mjedisore dhe në respektim të mbrojtjes së shëndetit të qytetarëve.
- Marrjen e masave urgjente paraprake nga institucionet përgjegjëse për ruajtjen e nivelit të pastërtisë ekologjike të ajrit, ujërave, tokave dhe bimëve në të gjithë zonën, veçanërisht, kontrolli i ndotjeve të mjedisit nga derdhjet dhe rrjedhjet e naftës, ujërave të ndotura, mbeturinave të naftës ose të gazeve toksike nga pusët e naftës, nga rezervuarët, tubacionet ose autobotet e naftës, nga shpërthime me pasoja sizmike dhe akustike ndaj zonave të banuara.
- Marrjen e masave urgjente paraprake nga Agjencia Kombëtare e Mjedisit për respektimin e detyrimit ligjor për monitorimin e shkarkimeve të veprimtarive, në përputhje me kushtet e lejeve mjedisore,
- Marrjen e masave nga Ministria e Turizmit dhe Mjedisit në forcimin e kontrolleve dhe forcimin e masave, për të mënjeluar rreziqet e ndotjes dhe për të kthyer mjedisin e vendit ku ndodhet instalimi në gjendje të pranueshme.

²⁹² <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/articles/general-issues/t%C3%AB-tjera/e-drejta-per-nje-mjedis-te-shendetshem-1120/>

²⁹³ Rekomandim drejtuar Ministrisë së Turizmit dhe Mjedisit, Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë, Agjencisë Kombëtare të Mjedisit, Agjencisë Rajonale të Mjedisit Fier-Vlorë-Gjirokastrë, Inspektoriatit Shtetëror Shëndetësor, Bashkisë Fier, Bashkisë Mallakastër, Bashkisë Patos, Prokurorisë pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Fier, për dijeni Prokurorisë së Përgjithshme dërguar me shkresën nr.K1/I46-6 prot., datë 11.12.2024.

- Marrjen e masave nga Agjencia Kombëtare e Mjedisit që Shoqëria të realizojë vetëmonitorimin e aktiviteteve, në përmbushje të kushteve të lejes mjedisore dhe në përputhje me afatet e përcaktuara. Raportimi i të dhënave të monitorimit dhe rezultateve të analizave të jetë transparent dhe i plotë, duke treguar nëse shoqëria po përmbush detyrimet e saj mjedisore.
- Marrjen e masave nga autoritet përgjegjëse për identifikimin dhe adresimin e çdo mungese ose mosrespektimi të kushteve të lejes mjedisore përkatëse, kjo mund të përfshijë ndërprerjen e operacioneve të cilat nuk përputhen me lejen dhe implementimin e masave korrigjuese për të përmirësuar përputhshmërinë me kërkesat e lejes.
- Marrjen e masave nga Inspektorati Shtetëror Shëndetësor, në bashkëpunim me Agjencinë Kombëtare të Mjedisit, që në zbatim të nenin 43, të ligjit nr. 10138, datë 11.05.2009 “Për Shëndetin Publik”, të realizojnë vlerësimin e ndikimit në shëndet, për banorët që jetojnë pranë zonave të Patos Marinëz.
- Marrjen e masave nga Ministria e Turizmit dhe Mjedisit të sigurojë zbatimin e parimit të përgjegjësisë mjedisore si dhe kryerjen e kontrolleve, hetimin e zonave të ndotura apo potencialisht të ndotura dhe më konkretisht përmes Agjencisë Kombëtare të Mjedisit duhet të sigurojë Inspektimin e vazhdueshëm për respektimin e kërkesave ligjore e të kushteve mjedisore.

Rekomandimi është pranuar nga institucionet përgjegjëse dhe është në proces zbatimi.

Rasti i ndotjes alarmante të ajrit në zonat urbane dhe industriale të vendit, për të cilin institucioni i Avokatit të Popullit ka nisur me iniciativë shqyrtimin e kësaj çështjeje. Kjo nismë është ndërmarrë si reagim ndaj informacioneve të bëra publike në media, përfshirë analizat e paraqitura nga ekspertë të mjedisit mbi nivelet alarmante të ndotjes së ajrit në Tiranë, si dhe dyshimet e ngritura nga specialistë të fushës mbi mungesën e besueshmërisë së vetëraporteve mjedisore të industrisë së rëndë në Elbasan. Në përfundim të një hetimi të plotë administrativ, institucioni ka adresuar rekomandime ndaj autoriteteve përgjegjëse, duke theksuar nevojën “Për marrjen e masave të menjëhershme dhe efektive për mbrojtjen e shëndetit të qytetarëve dhe përmirësimin e cilësisë së ajrit në këto zona”. Për më shumë informacion, mund të referoheni te linku përkatës.²⁹⁴

Në lidhje me këtë rast, Avokati i Popullit rekomandoi:²⁹⁵

- Marrjen e masave të menjëhershme për përmirësimin e sistemit të monitorimit të cilësisë së ajrit, duke përfshirë rritjen e numrit të stacioneve të monitorimit në përputhje me

²⁹⁴ <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/articles/general-issues/t%C3%AB-tjera/e-drejta-per-nje-mjedis-te-shendetshem-1120/>

²⁹⁵ Drejtuar: Ministrisë së Turizmit dhe Mjedisit, Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë, Agjencisë Kombëtare të Mjedisit, Agjencisë Rajonale të Mjedisit Berat-Elbasan-Korçë, Inspektoratit Shtetëror Shëndetësor, Agjencisë Kombëtare të Burimeve Natyrore, Drejtorisë së Përgjithshme të Shërbimeve të Transportit Rugor, Bashkisë Tiranë, Bashkisë Elbasan, **Për dijeni:** Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Ministrisë të Shtetit për Pushtetin Vendor dërguar me shkresën nr.K1/I41-4 prot., datë 24.12.2024.

standardet e Direktivës 2008/50/EC dhe sigurimin e mbështetjes me fonde për mirëmbajtjen dhe funksionimin e rrjetit të monitorimit.

- Marrjen e masave të menjëhershme për sigurimin e transparencës dhe publikimit të rregullt të të dhënave, duke përfshirë raportimin periodik dhe të aksesueshëm të ndotësve kryesorë të ajrit dhe krijimin e një platforme digjitale për ndjekjen në kohë reale, në përputhje me ligjin nr. 162/2014, “Për mbrojtjen e cilësisë së ajrit në mjedis”, i ndryshuar.
- Marrjen e masave të menjëhershme për zbatimin e planeve për cilësinë e ajrit, përmes hartimit dhe zbatimit të planeve kombëtare dhe lokale, për përmirësimin e cilësisë së ajrit, si dhe miratimin e planeve afatshkurtra për raste emergjente, në përputhje me ligjin nr. 162/2014, “Për mbrojtjen e cilësisë së ajrit”, të ndryshuar.
- Marrjen e masave të menjëhershme për reduktimin e ndotjes, duke kontrolluar dhe reduktuar emetimet nga transporti, ndërtimi dhe industritë ndotëse, promovimin e mjeteve ekologjike dhe përmirësimin e cilësisë së karburanteve, si dhe zbatimin e sanksioneve për subjektet që tejkalojnë normat e lejuara.
- Marrjen e masave të menjëhershme për forcimin e koordinimit institucional, duke siguruar bashkëpunim efektiv ndërmjet AKM-së, agjencive rajonale dhe pushtetit vendor, për një menaxhim të qëndrueshëm dhe raportim gjithëpërfshirës për cilësinë e ajrit.
- Marrjen e masave të menjëhershme për ndërgjegjësimin e publikut dhe pjesëmarrjen, duke organizuar fushata informuese mbi ndikimet e ndotjes dhe duke përfshirë qytetarët në proceset e vendimmarrjes, në përputhje me ligjin nr. 162/2014, “Për mbrojtjen e cilësisë së ajrit”, të ndryshuar.
- Marrjen e masave të menjëhershme për zbatimin e detyrimeve ndërkombëtare, duke harmonizuar legjislacionin dhe praktikat shqiptare me standardet e BE-së dhe duke përmbushur angazhimet e Marrëveshjes së Parisit për klimën.
- Marrjen e masave të menjëhershme për trajtimin e ndotjes në zonat kritike, duke adresuar situatën në qytetin e Elbasanit dhe zonat e tjera me ndotje të lartë përmes planeve specifike për reduktimin e ndikimeve nga industritë e rënda dhe aktivitetet ndotëse.
- Përcaktimin dhe zbatimin e masave për ndalimin e aktiviteteve që kontribuojnë ndjeshëm në ndotjen e ajrit, duke ndërprerë operacionet që nuk përputhen me lejet mjedisore dhe duke aplikuar masa korrigjuese për përmbushjen e kushteve të lejes.
- Marrjen e masave të menjëhershme për publikimin e planeve të cilësisë së ajrit dhe rezultateve të matjeve në platformat elektronike zyrtare, përfshirë faqen zyrtare të Ministrisë së Mjedisit dhe/ose bashkive përkatëse, për të siguruar shpërndarjen në kohë reale të informacionit dhe përditësimeve.

Rekomandimi është pranuar nga institucionet përgjegjëse dhe është në proces zbatimi.

Rasti i ankuesit, Xh.A., i cili paraqiti ankesë për ndotje akustike dhe prishje të qetësisë publike në zonën pranë Postës Qendrore në Vlorë, të shkaktuar nga veprimtaria e pakontrolluar e shitësve ambulantë. Pas shqyrtimit të çështjes, Avokati i Popullit konstatoi mungesën e ndërhyrjes nga ana e Bashkisë Vlorë për garantimin e një mjedisi të qetë dhe të mbrojtur nga ndotja akustike,

në përputhje me kërkesat e legjislacionit në fuqi. Në përfundim të hetimit administrativ, Avokati i Popullit ka hartuar një rekomandim “Për marrjen e masave ndaj ndotjes akustike dhe prishjes së qetësisë publike në zonën e tregut, Vlorë.”²⁹⁶

Në lidhje me këtë rast, institucioni i Avokatit të Popullit rekomandoi si më poshtë vijon:²⁹⁷

- Marrjen e masave të menjëhershme nga Bashkia Vlorë, për të siguruar monitorimin dhe kontrollin efektiv të niveleve të zhurmës në zonën pranë Postës Qendrore (tregu në qendër), duke përdorur pajisje të certifikuara dhe duke respektuar metodologjinë e përcaktuar nga legjislacioni në fuqi.
- Marrjen e masave nga Bashkia Vlorë, për rivlerësimin e klasifikimit të zonës sipas kategorive të përcaktuara në udhëzimin e përbashkët nr. 2, datë 15.11.2023, duke e klasifikuar si zonë tregtare dhe duke zbatuar kufirin maksimal prej 70 dB LAeq për një periudhë 24-orëshe.
- Marrjen e masave administrative nga Bashkia Vlorë, ndaj subjekteve që tejkalojnë kufijtë e lejuar të zhurmës, përfshirë pezullimin apo mbylljen e veprimtarive që shkaktojnë ndotje akustike dhe prishin qetësinë publike.
- Marrjen e masave nga Policia e Shtetit dhe Policia Bashkiake, për të siguruar monitorimin e vazhdueshëm të zonës, duke ndërhyrë ndaj shkeljeve të rregullave dhe garantuar qetësinë publike.
- Marrjen e masave për zhvillimin e trajnimeve të stafit, me qëllim arritjen e objektivave dhe zbatimin të kriterëve ligjore e rregullatorë, për një inspektim efektiv dhe të sigurt të zhurmave mjedisore.
- Marrjen e masave nga Bashkia Vlorë për ndërgjegjësimin e subjekteve ekonomike mbi respektimin e normave ligjore të zhurmës dhe detyrimet që ata kanë, për të mos tejkaluar nivelet e lejuara.

Rekomandimi është pranuar por nuk është zbatuar, për shkak të mungesës së mjeteve për matjen e zhurmës nga Bashkia Vlorë

Rasti i ankueses, E.Q., lidhet me ndotjen akustike të shkaktuar nga njësi tregtare pranë banesës së saj, ku zhurmat e vazhdueshme kanë prishur qetësinë dhe kanë ndikuar negativisht në cilësinë e jetës së banorëve. Institucioni i Avokatit të Popullit ka nisur hetimin administrativ të çështjes dhe ka kërkuar informacion në mënyrë të përsëritur, por Bashkia Sarandë nuk ka bashkëpunuar, duke shkelur detyrimet ligjore dhe kushtetuese për transparencë dhe bashkëpunim

²⁹⁶ <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/articles/general-issues/t%C3%AB-tjera/e-drejta-per-nje-mjedis-te-shendetshe-1120/>

²⁹⁷ Drejtuar: Bashkisë Vlorë, Policisë Bashkiake Vlorë, Drejtorisë Vendore të Policisë së Shtetit Vlorë dërguar me shkresën nr.K1/XH3-10 prot., datë 27.12.2024.

ndërinstitucional. Në përfundim, është hartuar rekomandimi “Për marrjen e masave për ndalimin e ndotjes akustike dhe garantimin e qetësisë publike në zonën pranë shëtitores, Sarandë”²⁹⁸.

Në lidhje me këtë rast, institucioni i Avokati të Popullit ka rekomanduar:²⁹⁹

- Marrjen e masave efektive në një kohë sa më të shpejtë, të mundshme nga Bashkia Sarandë për pushimin e cenimit të të drejtave të qytetarëve nga ndotja akustike e kryer nga subjekti tregtar.
- Marrjen e masave nga Bashkia Sarandë për garantimin e cilësisë së monitorimit, të matjeve, të zbatimit të metodikave nëpërmjet pajisjeve të certifikuara për matjen e niveleve të zhurmës.
- Marrjen e masave nga Bashkia Sarandë për zbatimin e detyrimeve ligjore nga subjektet fizike/juridike, të cilat ushtrojnë veprimtari që gjenerojnë zhurmë mbi nivelin e lejuar të saj.
- Marrjen e masave për zhvillimin e trajnimeve të stafit me qëllim arritjen e objektivave dhe zbatimit të kriterëve ligjore e rregullatore për një inspektim efektiv dhe të sigurt të zhurmave mjedisore.
- Evidentimin e stafit dhe strukturave të Bashkisë Sarandë, të cilët nuk kanë bashkëpunuar për dërgimin e informacionit të kërkuar nga institucioni i Avokatit të Popullit dhe marrjen e masave disiplinore, e administrative, për të mos u përsëritur kjo situatë në të ardhmen.

Rasti i trajtuar me iniciativë lidhur me situatën alarmante të mbetjeve të hedhura në një zonë të banuar të Bashkisë Krujë. Institucioni i Avokatit të Popullit ka nisur hetimin administrativ dhe ka kërkuar informacion në mënyrë të përsëritur, por Bashkia Krujë nuk ka bashkëpunuar, në kundërshtim me detyrimet ligjore për transparencë dhe përgjegjësi institucionale. Në përfundim, është hartuar një rekomandim “Për marrjen e masave të menjëhershme për eliminimin e ndotjes mjedisore nga mbetjet në zonat e banuara të Bashkisë Krujë”.³⁰⁰

Në lidhje me këtë rast, institucioni i Avokati të Popullit ka rekomanduar:³⁰¹

- Marrjen e masave në një kohë sa më të shpejtë nga Bashkia Krujë, për realizimin e veprimeve konkrete dhe efektive, për pastrimin e mbeturinave të depozituara në zona të ndotura të qytetit, me qëllim përmirësimin e kushteve mjedisore dhe garantimin e një mjedisi më të shëndetshëm për qytetarët.

²⁹⁸ <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/articles/general-issues/t%C3%AB-tjera/e-drejta-per-nje-mjedis-te-shendetshem-1120/>

²⁹⁹ Rekomandim drejtuar Bashkisë Sarandë, me shkresën nr. K1/E12-5 prot., datë 02.12.2024.

³⁰⁰ <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/articles/general-issues/t%C3%AB-tjera/e-drejta-per-nje-mjedis-te-shendetshem-1120/>

³⁰¹ Rekomandim drejtuar Bashkisë Krujë, me shkresën nr. K1/I101-5 prot., datë 20.12.2024.

- Marrjen e masave në një kohë sa më të shpejtë nga Bashkia Krujë, për vendosjen e koshave të mjaftueshëm për mbeturinat, në vendet me qarkullim të lartë të qytetarëve dhe në zona të paorganizuara, për të parandaluar grumbullimin e tyre në mënyrë të paligjshme.
- Marrjen e masave për kryerjen e inspektimeve të rregullta dhe të vazhdueshme nga strukturat e Bashkisë Krujë, për të parandaluar dhe adresuar aktivitete të paligjshme që kontribuojnë në ndotjen e mjedisit, duke përfshirë depozitimin e mbetjeve jashtë zonave të autorizuara.
- Organizimin e fushatave të ndërgjegjësimit për komunitetin nga Bashkia Krujë, me qëllim promovimin e një kulture të përgjegjshme për ruajtjen e mjedisit, duke përfshirë ndarjen e mbetjeve në burim dhe shmangien e ndotjes së hapësirave publike.
- Evidentimin e stafit dhe strukturave të Bashkisë Krujë, të cilët nuk kanë bashkëpunuar për dërgimin e informacionit të kërkuar nga institucioni i Avokatit të Popullit dhe marrjen e masave disiplinore, e organizative, për të mos u përsëritur kjo situatë në të ardhmen.

Për sa më sipër, në lidhje me rekomandimet drejtuar Bashkisë Sarandë, Bashkisë Krujë, nuk kemi marrë asnjë përgjigje deri në hartimin e këtij raporti, ndonëse kanë kaluar afatet e parashikuara në ligj.

Në përfundim, rastet e trajtuara gjatë vitit 2024, tregojnë se mbrojtja e mjedisit në Shqipëri mbetet një sfidë e vazhdueshme. Kjo vjen si pasojë e mungesës së masave parandaluese efektive dhe zbatimit të pjesshëm të detyrimeve ligjore nga institucionet përgjegjëse, veçanërisht njësitë e vetëqeverisjes vendore. Reagimi i pamjaftueshëm i këtyre institucioneve, tregon një mungesë të dukshme të vullnetit institucional, për të trajtuar në mënyrë efektive problematikat mjedisore. Problematikat e hasura theksojnë nevojën për një qasje më proaktive, ku institucionet publike dhe subjektet private, të jenë të angazhuara në mënyrë të vazhdueshme, për të garantuar një mjedis të pastër dhe të sigurt. Për të arritur këtë, kërkohet forcimi i bashkëpunimit ndërinstitutional, rritja e kapaciteteve për monitorim dhe kontroll, si dhe përfshirja më e gjerë e komunitetit në proceset vendimmarrëse që lidhen me çështjet mjedisore. Institucioni i Avokatit të Popullit do të vijojë të mbikëqyrë zbatimin e këtyre detyrimeve, duke theksuar rëndësinë e transparencës dhe llogaridhënies në mbrojtjen e të drejtës për një mjedis të shëndetshëm

KREU IV

ANGAZHIME TË TJERA INSTITUCIONALE

4.1 Opinioni Amicus Curiae në Gjykatën Kushtetuese në lidhje me ndryshimet ligjore për “herësin zgjedhor” dhe “votën parapëlqyese”, në Kodin Zgjedhor të Republikës së Shqipërisë

Gjatë vitit 2024, Partia “Lëvizja për Zhvillim Kombëtar”, si dhe Organizata “Shqipëria bëhet”, paraqitën para Gjykatës Kushtetuese, kërkesën me objekt “Shfuqizimi i nenit 67, të ligjit numër 10019, datë 29.12.2008 “Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar me nenin 5, të ligjit nr. 81/2004, si të papajtueshëm me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë...”, me pretendimet kryesore se neni 5, në pikat 1 dhe 2, i ligjit nr. 81/2024, është në cenim të parimit të shtetit të së drejtës, në cenim të parimit të sigurisë juridike, në cenim të parimit të barazisë para ligjit të së drejtës për të zgjedhur, në cenim të parimit të zgjedhjeve të barabarta, në kufizim disproporcional të së drejtës për të zgjedhur, si dhe në kundërshtim me vet frymën e vendimit nr. 28/2012 të Gjykatës Kushtetuese, që ka ndryshuar nenin 67, të Kodit Zgjedhor.³⁰²

Në opinionin *Amicus Curiae* që Avokati i Popullit paraqiti në Gjykatën Kushtetuese për këtë gjykim, ka theksuar në parantezë se nuk ekziston një model sistemi zgjedhor perfekt dhe çdo vend që ndodhet përpara përzgjedhjes së një sistemi të ri është përballë një zgjedhje shumë të vështirë. Në këto kushte zgjedhja duhet të reflektojë një kompromis dhe interesat më thelbësore të shoqërisë.

Lidhur me argumentin e dhënë në kërkesë, se ka cenim të parimit të shtetit të së drejtës kemi sjellë në vëmendje faktin që, Kushtetuta dhe Rregullorja e Kuvendit të Republikës së Shqipërisë, parashikojnë se nismat ligjvënëse shqyrtohen me procedurë të zakonshme, si dhe me procedurë të përsheptuar. Në vlerësimin e Avokatit të Popullit, procedura parlamentare e zhvilluar për miratimin e një projektligji të caktuar, në respektim të Kushtetutës dhe të parimeve të shtetit të së drejtës ka të nevojshme respektimin rigoroz dhe thelbësor të të gjithë kriterëve kushtetuese të parashikuara për zhvillimin e saj, pasi çdo devijim çon në cenim të parimit të shtetit të së drejtës.

³⁰² Në këtë Kërkesë të paraqitur në Gjykatën Kushtetuese, parashtroheshin në thelb pretendimet dhe argumentet ligjore mbi bazën e të cilave kërkohej:

- Shpallja e ligjit nr. 81/2024, si një ligj antikushtetues për shkak të shkeljes së procedurës kushtetuese të kërkuar për miratimin e tij, e nëse kjo nuk pranohet, kërkohet.
- Shpalljen antikushtetuese të lidhëzës “dhe” të përdorur ndërmjet shkronjave “a” dhe “b” të pikës 1, të nenit 67, të Kodit Zgjedhor, ndryshuar me ligjin nr. 81/2024.
- Shpalljen antikushtetuese të fjalisë së fundit të pikës 2, të nenit 67, të Kodit Zgjedhor, ndryshuar me ligjin nr. 81/2024.
- Marrjen e masës së pezullimit të zbatimit të ligjit deri në shqyrtimin e tij nga kjo gjykatë.

Procesi legjislativ i kufizuar në afate kohore shumë të shkurtra (8 ditë sikurse në këtë rast) dhe me një panoramë të paqartë të përfshirjes së subjekteve dhe aktorëve të interesuar të fushës ngre shqetësimin e mundësisë së cenimit të së drejtës, për të cilën vendoset kufizimi kushtetues, në dispozitat e ligjit të miratuar në këto kushte.

Në vlerësimin e Avokatit të Popullit, zbatimi i pikës 2, të nenit 67, të Kodit Zgjedhor, në harmoni dhe përputhshmëri të plotë me nenin 64, të Kushtetutës, ka të nevojshme një analizë të kujdesshme të elementit logjik-aritmetik, i cili nëse nuk respekton kriterin kushtetues *“jo më pak se dy të tretat”*, në të gjitha qarqet zgjedhore të vendit nxjerr në plan të parë domosdoshmërinë e kontrollit kushtetues të pikës 2, të nenit 67, të Kodit Zgjedhor. Në çdo rrethanë duhet të respektohet parimi kushtetues i hierarkisë së normave juridike, sipas të cilit çdo normë juridike që bie ndesh me Kushtetutën, duhet të shfuqizohet.

Lidhur me argumentin e dhënë në kërkesë, se ka cenim të parimit të barazisë para ligjit, Avokati i Popullit ka vlerësuar se barazia në votim, në komponentin aktiv (e drejta për të votuar) dhe pasiv (e drejta për t’u votuar/zgjedhur), është mekanizmi që e ndalon shtetin të diskriminojë, ose të privilegjojë kandidatë të caktuar, parti politike, ose grupe të tjera politike në përballjen konkurruese për të tërhequr votën e zgjedhësit. Barazia në zgjedhje përfshin shumë aspekte dhe parimet që duhen respektuar në të gjitha rastet janë barazia në votën numerike, barazia për sa i përket fuqisë zgjedhore dhe mundësive të barabarta, ku kjo e fundit kërkon që midis partive dhe kandidatëve duhet të krijohen shanse të barabarta dhe shteti duhet të jetë i paanshëm ndaj tyre, duke zbatuar ligjet në mënyrë të njëjtë për të gjithë.³⁰³ Ky parim merr vlerë të shtuar, në një kohë kur në vendin tonë do të zhvillohen zgjedhje të përgjithshme parlamentare, në pranverën e vitit 2025.

Në korrik 2024, Kuvendi ka miratuar ndryshime në formulën e aplikimit të sistemit zgjedhor, duke sanksionuar të drejtën e partive politike për të hartuar një listë të mbyllur kandidatësh, në një të tretën e listës. Formula e re është një formë e ndërmjetme midis sistemit proporcional rajonal me lista të mbyllura aplikuar në zgjedhjet e vitit 2009, 2013, 2017, si dhe sistemit me lista pjesërisht të hapura përmes pragut të herësit (10,000 vota), aplikuar në zgjedhjet e vitit 2021. Ky kontekst ligjor vjen në aktualitetin kur tashmë, në Regjistrin e Partive Politike, në Gjykatën e Juridiksionit Gjyqësor të Përgjithshëm, të Shkallës së Parë, Tiranë, figurojnë 135 parti politike.³⁰⁴

³⁰³ Shih për më tepër vendimin nr. 28, datë 09.05.2012 të Gjykatës Kushtetuese. Kërkesa e paraqitur nga Partia Bashkimi Popullor i Pensionistëve Shqiptarë kishte për objekt - Shfuqizimi, si të papajtueshëm me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë, i neneve 69, 70 dhe 87 të ligjit nr.10019, datë 29.12.2008 - Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë.

³⁰⁴ KQZ, Raportet vjetore. <https://kqz.gov.al/document-category/raportet-per-kuvend/>

Avokati i Popullit në këtë opinion ka ndarë qëndrimin se vullneti i zgjedhësve shprehet, pasi nëse do të ndodhte e kundërta dhe sipas kësaj llogjike, sistemi proporcional i zgjedhjeve me lista do të ishte gjithnjë cenues, apo sistemi mazhoritar do të duhej të ndalohej apriori. Elementi jetësues i këtij komponenti është vota, e cila në përputhje me nenin 45, të Kushtetutës, është *vetjake, e barabartë, e lirë dhe e fshehtë*. Nëse me ligj cenohet substancialisht vota e barabartë, atëherë jo vetëm që ligji vjen në kundërshtim me Kushtetutën, por kështu cenohet edhe barazia para ligjit. Nga ana tjetër është vënë në dukje fakti se, parashikimi ligjor i kryer në nenin 67, të Kodit Zgjedhor, krijon në dukje të parë pabarazi ndërmjet vet kandidatëve të të dy listave, të parashikuara të detyrueshme tashmë, në Kodin Zgjedhor.

Në lidhje me argumentin ku mbështetet kërkesa, për cenim të parimit të sigurisë juridike, në opinion është nënvizuar se mosrespektimi i thelbit të së drejtës për të zgjedhur dhe për t'u zgjedhur, parimit të shtetit të së drejtës dhe parimit të sigurisë juridike në realizimin e një procesi zgjedhor, sjell konfuzion dhe paqartësi tek të gjitha palët dhe subjektet e përfshira në proces, si dhe pasoja për vetë procesin. Zgjedhjet duhet të jenë një proces i rregullt administrativ dhe rezultati fundor i tyre, duhet t'i shërbejë qytetarit dhe konsolidimit të shtetit të së drejtës në Shqipëri.

Avokati i Popullit ka ndarë qëndrimin se elementi analitik i procedurës së ndjekur për miratimin e ligjit nr. 81/2024, nga Kuvendi i Shqipërisë, do të përcaktonte qartësisht nëse kemi të bëjmë me një kufizim dhe shkak përkatës që cenon në këtë rast parimin e sigurisë juridike. Cili është interesi i rëndësishëm publik, që ka çuar në ndryshimin ligjor që prek ushtrimin e votës parapëlqyese të zgjedhësve? Për të përcaktuar këtë shkak duhet të jemi të kujdesshëm dhe të ndalemi dhe të kuptojmë thelbin e pritshmërive të ligjshme të zgjedhësve. Me garatimin e të drejtës së votës në përgjithësi dhe të votës parapëlqyese në veçanti, pritshmëritë e ligjshme lidhen pazgjidhshmërisht me respektimin e parimit themelor kushtetues të shtetit të së drejtës, i nënkuptuar si kolona e sistemit kushtetues.

Në analizën e kryer në opinion është nënvizuar gjithashtu se një nga kërkesat e natyrshme dhe të qenësishme të parimit të sigurisë juridike është bërja sa më publike e akteve normative. Kjo do të thotë jo thjesht vetëm botimi i tyre në Fletoren Zyrtare, por edhe transparenca, diskutimi publik dhe pjesëmarrja e gjerë e ekspertëve të fushës, shoqërisë civile, grupeve të interesit apo individëve të veçantë edhe në procesin e miratimit të tyre nga mekanizmat përkatës. Ky element mbart rëndësi të posaçme, sidomos në kushtet kur në Kuvend është ngritur dhe ka ushtruar veprimtari një komision i posaçëm parlamentar për çështjet zgjedhore.

Në lidhje me argumentin ku mbështetet kërkesa, për cenimin e parimit të zgjedhjeve të barabarta (barazisë formale dhe thelbësore para ligjit, të partive politike si persona juridikë – neni 16/2, i Kushtetutës), është sjellë në vëmendje fakti se të drejtat, liritë, apo standardet që kanë lidhje me sistemin e zgjedhjeve janë të aplikueshme dhe vlejné edhe për partitë politike, për aq sa përputhen me qëllimin e tyre të përgjithshëm. Standardi kushtetues i zgjedhjeve të barabarta duhet kuptuar

ndër të tjera e mbi të gjitha si barazi ndërmjet partive politike, shumësia e të cilave në një sistem demokratik jetëson konceptin e “pluralizmit politik”. Barazia në zgjedhje, ka të bëjë me kushtet ligjore dhe faktike esencialisht të barabarta për partitë politike gjatë proceseve zgjedhore. I vemi element që mund të ndryshojë është ai që lidhet me karakteristikat dhe aftësitë subjektive të partive dhe individëve që e konstituojnë atë, ndërkohë që kushtet e tjera, duhet t’i ofrohen në barazi secilës parti politike që merr pjesë në zgjedhje. Kjo barazi nuk duhet kuptuar si “barazi absolute”, por si një “barazi proporcionale”, në përputhje me nenin 3/1, të Kushtetutës. Nëse ka një trajtim të diferencuar ndërmjet partive politike në zgjedhje (p.sh. për partitë që synojnë mbrojtjen e pakicave kombëtare, apo financimi i fushatave zgjedhore dhe hapësira mediatike sipas peshës elektorale të partive), në funksion të vlerësimit të barazisë së zgjedhjeve, duhet të aplikohet testi i proporcionalitetit. Në vlerësimin e Avokatit të Popullit, Kushtetuta në dispozitën përkatëse e ka lënë të hapur mundësinë e rregullimit të një sistemi zgjedhor me listë të mbyllur.

Avokati i Popullit ka sjellë në vëmendje në opinon, faktin se në jurisprudencën e Gjykatës Kushtetuese Federale Gjermane, parimi i barazisë ndalon trajtimin e asaj që në thelb është e barabartë si jo e barabartë dhe kërkon një trajtim jo të barabartë të asaj që në thelb është e pabarabartë, në përputhje me llojin e saj të veçantë. Në parim, është në diskrecionin e ligjvënësit që të përzgjedhë ato rrethana, me të cilat ai të lidhë të njëjtën pasojë ligjore që ai do ta konsiderojë gjithashtu si të barabartë në kuptimin juridik. Por gjithsesi, ligjvënësi duhet të bëjë një zgjedhje të përshtatshme. Se çfarë vlerësohet e përligjur ose jo e përshtatshme në zbatimin e parimit të barazisë, nuk mund të konstatohet në mënyrë abstrakte dhe të përgjithshme, por duhet të rregullohet vazhdimisht në lidhje me natyrën e veçantë të fushës konkrete.³⁰⁵ Kemi nënvizuar faktin se, nëse vetë kandidatët përkatës të një partie politike të përfshirë në procesin zgjedhor do të kishin pretendime për të qenë në listën e hapur, apo në listën e mbyllur, pavarësisht pozicionimit faktik të tyre, atëherë do të kishim elemente të cenimit të së drejtës së tyre për pjesëmarrje të barabartë në këtë proces.

Për pretendimin e ngritur për kufizimin disproporcional të së drejtës për të zgjedhur (të drejtës së votës), në kuptim të ushtrimit të votës parapëlqyese si një e drejtë themelore dhe të mekanizimit kufizues të vendosur tashmë nga ligji nr. 81/2024, Avokati i Popullit ka ndarë qëndrimin se parimi i proporcionalitetit, përcakton kufijtë e ndërhyrjes kufizuese të ligjvënësit në disa të drejta, ose liri themelore. Ndërhyrjet mund të justifikohen sipas nenit 17, pika 1 të Kushtetutës nëse bëhen me ligj, për interesin publik ose për mbrojtjen e të drejtave të të tjerëve dhe, në qoftë se ndërhyrja është proporcionale në raport me situatën që e bën të nevojshme këtë ndërhyrje. Këto ndërhyrje duhet të jenë në përputhje me Konvetën Evropiane të të Drejtave të Njeriut dhe jurisprudencën e Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut. Avokati i Popullit ka theksuar se, në funksion të përcaktimit të vlerës kushtetuese prioritare, kufijtë e vlerësimit kushtetues përfshijnë natyrën e

³⁰⁵ Vendimi (Beschluss) i Senatit të Dytë, datë 9 mars 1994 – 2 BvL 43, 51, 63, 64, 70, 80/92, 2 BvR 2031/92, Përmbledhje vendimesh të përzgjedhura, fq. 124.

ndërhyrjes legislative në drejtim të mjetit të përdorur, i cili duhet të plotësojë kërkesat që të jetë i domosdoshëm, i përshtatshëm, proporcional dhe efektiv, objektiv që arrihet përmes kriterit balancues, i cili bën të mundur të peshohen e vlerësohen sa më drejt të mirat e përgjithshme, apo interesat publike që mbrohen në raport me të drejtën e kufizuar. Një e drejtë apo interes, pavarësisht rëndësisë publike apo vlerës që bart, nuk mund të peshojë në mënyrë disproporcionale me një të drejtë, apo interes tjetër të mbrojtur nga Kushtetuta dhe ligji. Mbi këtë bazë, në opinion është shprehur se çdo qëllim i synuar për kufizimin real të së drejtës së ushtrimit të votës (specifikisht votës parapëlqyese), duhet të jetë në pajtueshmëri me parimin kushtetues të sundimit të ligjit dhe objektivat e Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut, dhe masa e marrë për të ndjekur këtë qëllim nuk duhet të jetë arbitrare, ose joproporcionale. Ky konkluzion bazohet edhe në faktin se kushtetutëbërësi u ka dhënë zgjedhësve në mënyrë të shprehur dhe në nivel kushtetues të drejtën e votës parapëlqyese, si një mekanizëm në mënyrën e ushtrimit të së drejtës për të zgjedhur dhe si një mënyrë për të realizuar dhe forcuar marrëdhënien midis zgjedhësit dhe të zgjedhurit, ndaj edhe mënyra se si ajo respektohet i nënshtrohet kontrollit kushtetues.

Aplikimi i herësit si një mekanizëm baraspeshues midis rolit të partisë në procesin zgjedhor, në raport me ndikimin e votimit të drejtëpërdrejtë parapëlqyes, parë edhe nën dritën e arsytimit të dhënë në vendimin nr. 28/2021, të Gjykatës Kushtetuese, kemi vlerësuar se do të qartësonte përmbushjen e kriterëve kufizues për të drejtat themelore, të bazuara në nenin 17, të Kushtetutës. Zbatimi i stimuluar i këtij herësi në praktikë, në masën e përcaktuar në ndryshimet që ka pësuar Kodi Zgjedhor, me hyrjen në fuqi të ligjit nr. 81/2024, në gjykimin e Avokatit të Popullit, do të duhej të përbënte një bazë të shëndetshme dhe objektive shqyrtimi nga ana e Gjykatës Kushtetuese, për të arritur në përfundimin nëse ai është proporcional në raport me qëllimin e tij dhe për rrjedhojë respekton, apo cenon sipas rastit, të drejtën për të zgjedhur (votën parapëlqyese). Kemi sugjeruar gjithashtu që, në këtë test duhej të merreshin parasysh jo vetëm të dhënat e disponuara nga KQZ-ja për procesin zgjedhor të zgjedhjeve të përgjithshme, të zhvilluar në vitin 2021, por duhej të merreshin në konsideratë edhe të dhënat e Censit të Popullsisë dhe Banesave, në Republikën e Shqipërisë, 2023, të kryer nga INSTAT.

Në opinion është theksuar se, pavarësisht proceseve legislative të ndërmarra në Kuvend kohë pas kohe, për ndryshimin dhe përmirësimin e kuadrit ligjor të zgjedhjeve, është evidente se komisionet përkatëse të krijuara për këtë qëllim nuk kanë arritur të krijojnë besueshmëri në publik me aktivitetin e tyre. Në konkluzion të opinionit, institucioni ynë ka mbajtur qëndrimin se çdo qëllim i synuar për kufizimin real të së drejtës së ushtrimit të votës (parapëlqyese), në një kontekst të caktuar historik të vendit tonë, ku është konstatuar dhe “vuajtur” deformimi i votës përgjatë proceseve zgjedhore të zhvilluara deri tani, duhet të jetë në pajtueshmëri me parimet kushtetuese dhe objektivat e Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut, dhe masa e marrë për të ndjekur këtë qëllim nuk duhet të jetë arbitrare, ose joproporcionale.

4.2 Opinioni Amicus Curiae në Gjykatën Kushtetuese në lidhje me Protokollin ndërmjet Qeverisë së Republikës Italiane dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë, “Për Forcimin e Bashkëpunimit në Fushën e Migracionit”

Gjatë vitit 2023, 30 (tridhjetë) deputetë të Kuvendit të Republikës së Shqipërisë, paraqitën para Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë kërkesën me objekt: “1. Deklarimi i papajtueshëm me Kushtetutën i Protokollit ndërmjet Qeverisë së Republikës Italiane dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë “Për forcimin e bashkëpunimit në fushën e migracionit” dhe ndalimi i ratifikimit të tij nga Kuvendi. 2. pezullimi i procedurave për ratifikimin e Protokollit ndërmjet Qeverisë së Republikës Italiane dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë “Për forcimin e bashkëpunimit në fushën e migracionit”, me pretendimet kryesore për “Papajtueshmërinë me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë, Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut dhe Protokollet shtesë, Konventën e Vjenës “Për të drejtën e Traktateve”, Konventën e Gjenevës “Për Statusin e Refugjatit”, ligjin nr. 8577, datë 10.02.2000 “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar, ligjin nr. 43/2016 “Për Marrëveshjet Ndërkombëtare në Republikën e Shqipërisë”, ligjin nr. 79/2021 “Për të huajt”, ligjin nr. 10/2021 “Për Azilin në Republikën e Shqipërisë”, Rezolutën nr. 1821 (2011) të Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës dhe Udhëzuesin për Marrëveshjet Dypalëshe dhe Shumëpalëshe të Transferimit të Azilkërkuesve, i UNHCR-së, Maj 2023, si dhe kërkojnë deklarimin e papajtueshëm të tij nga kjo Gjykatë.

Me anë të shkresës nr. 2 (NJ) 2023 Regj. Themeltar, datë 13.12.2023, të Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë, Avokati i Popullit është njohur me kërkesën e 30 Deputetëve të Kuvendit të Republikës së Shqipërisë drejtuar Gjykatës Kushtetuese, lidhur me paraqitjen për gjykim pranë saj të çështjes me nr. 2 (NJ) 2023 Regjistri Themeltar, datë 13.12.2023. Bazuar në sa më sipër, në vlerësimin e institucionit tonë dhe në respekt të përcaktimeve të dhëna në ligjin nr. 8577 datë 10.02.2000 “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar, dhe ligjin nr. 8454 datë 04.02.1999 “Për Avokatin e Popullit”, i ndryshuar, kjo kërkesë u konsiderua nga ana e Avokatit të Popullit, si kërkesë për dhënien e një opinionit “*Amicus Curiae*”, të cilin institucioni ynë ja dërgoi me shkrim Gjykatës Kushtetuese më 17.01.2024.

Ky opinion ka mbajtur në konsideratë çështjet e migracionit dhe refugjatëve si një problematikë aktuale, e cila ka përfshirë shumë vende të botës, si edhe janë referuar qëndrimet e organizmave ndërkombëtare, veçanërisht të Komisionerit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për Refugjatët, i cili në udhëzimet e tij mban qëndrimin se marrëveshjet të tilla nuk vijnë apriori në kundërshtim me ligjin, me kusht që të garantohet ndarja e përgjegjësisë në strehimin e refugjatëve, por jo transferimi i përgjegjësisë për trajtimin e kërkesave për azil, nga shteti pritës tek shteti ku refugjatët janë transferuar. Gjithashtu, në këto udhëzime UNHCR shpreh qëndrimin e vet se refugjatët duhet

të kenë lirinë për të zgjedhur vendin ku kërkojnë azil, megjithatë ata duhet të vlerësohen dhe trajtohen në vendin në juridiksionin e të cilit janë kapur ose transferuar.

Avokati i Popullit vlerëson në këtë rast se nuk janë respektuar kërkesat Kushtetuese të parashikuara në nenin 121, pika 1, gërmat “a” dhe “b”, si dhe parashikimet e ligjit nr. 43/2016 “Për marrëveshjet ndërkombëtare në Republikën e Shqipërisë”, përkatësisht nenet 5 dhe 6, sa i përket kompetencës dhe autorizimit për nënshkrimin e kësaj marrëveshje ndërkombëtare. Gjithashtu, në aspektin material dhe përmbajtjen e Protokollit, Avokati i Popullit ndër të tjera ka ngritur shqetësimet e arsyetuara mbi çështjet si:

- *Mbi natyrën e Qendrës:* Protokolli nuk përmban shprehimisht përcaktim në lidhje me natyrën e qendrës që do të ndërtohet në territorin e RSh, dhe që do të përdoret për të strehuar migrantët. Pavarësisht se është mënjeluar përmendja në mënyrë specifike e termit (këtyre ambienteve protokolli u referohet si “Struktura” të cilat do të krijohen nga pala italiane brenda “Zonës”) kuptohet se kjo qendër rezulton të jete një qendër e mbyllur, duke arsyetuar se këto mangësi, përbëjnë cenim të nenit 4 pika 1 dhe 42 pika 2 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, si dhe të neneve 5 e 6 të Konventës Evropiane për të Drejtat dhe Liritë Themelore të Njeriut.
- *Lidhur me parimin e sigurisë juridike:* statusi i migrantëve; trajtimi i tyre; e drejta për të pasur akses në një proces të rregullt ligjor; trajtimi dhe lloji i shërbimeve; përballimi i kostove; përgjegjësitë e personelit Italian apo dhe statusi i personelit shqiptar etj.

Në konkluzion, Avokati i Popullit në parim nuk është apriori kundër kësaj Marrëveshjeje (ndonëse nuk i nxit marrëveshje të tilla), me kusht që të mos vijë ndesh me garancitë që njihen nga legjislacioni vendas dhe ndërkombëtar, si dhe të mos cenohet pozita e personave që do të gjenden në ambientet e qendrave. Megjithatë, vlerëson se Marrëveshja ka nevojë të qartësohet në funksion të garantimit të sigurisë juridike, të lirisë së individit dhe të drejtës për një proces të rregullt ligjor dhe në kuadër të përputhshmërisë tërësore të saj me nenet 4, pika 1, 17, 27, 42 pika 2 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, si dhe nenet 5 e 6 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut.

4.3 Observatori për femicidin

Nisur nga shqetësimi i thellë lidhur me fenomenin alarmant të dhunës ndaj grave, ku forma më ekstreme e saj përfaqësohet nga aktet e femicidit, Avokati i Popullit ndërmori një hap të rëndësishëm drejt adresimit të kësaj problematike. Më 8 Mars 2024, në kuadër të një tryeze gjithëpërfshirëse, u lançua zyrtarisht ngritja dhe funksionimi i Observatorit për Femicidet në Shqipëri, si një mekanizëm i dedikuar për monitorimin, analizimin dhe parandalimin e rasteve të dhunës ekstreme ndaj grave.

Kjo nismë e rëndësishme mbështetet nga Programi i Përbashkët i Kombeve të Bashkuara dhe Qeverisë Shqiptare “T’i japim fund dhunës ndaj grave” (program i UN Women), një platformë

ndërkombëtare e angazhuar në promovimin e barazisë gjinore dhe mbrojtjen e të drejtave të grave. Iniciativa financohet nga Qeveria e Suedisë, duke reflektuar angazhimin global për të luftuar dhunën me bazë gjinore dhe për të ndërtuar mekanizma efektivë që synojnë jo vetëm reagimin ndaj rasteve të ndodhura, por edhe parandalimin e tyre përmes politikave të mirëkoordinuara dhe ndërhyrjeve sistematike.

Observatori për Femicidet është një mekanizëm monitorimi lidhur me vrasjet e grave/vajzave, me qëllim parandalimin e këtij fenomeni dhe fuqizimin e mekanizmave për mbrojtjen dhe mbështetjen e viktimave të dhunës gra dhe vajza. Shqipëria është vendi i parë në Ballkan dhe ndër të paktat vende në Europë që ka ngritur Observatorin për Femicidet, duke hedhur një hap tepër të rëndësishëm në drejtim të zbatimit të detyrimeve që burojnë nga ratifikimi i instrumentave ndërkombëtare që në përmbajtjen e tyre kanë mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe luftimin e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje.

Mbi bazën e të dhënave të mbledhura në kuadër të Observatorit dhe analizës së thelluar të tyre u përgatit Raporti ‘Vrasjet e grave dhe vajzave- femicidi në Shqipëri’ (2021-2023), i cili u lançua gjatë Konferencës Vjetore të AP, me titull ‘Femicidi- Problemi social përtej statistikave’, organizuar më datë 10 dhjetor 2024, në Ditën Ndërkombëtare të të Drejtave të Njeriut dhe në përfundim të 16 ditëve të Aktivizmit kundër dhunës ndaj grave.

Raporti i Veçantë

“Vrasjet e grave dhe vajzave- femicidi në
Shqipëri (2021-2023)”

Në këtë konferencë pati një pjesëmarrje të gjerë të përfaqësuesve të institucioneve të drejtësisë, institucioneve përgjegjëse që trajtojnë çështjet e dhunës ndaj grave, përfaqësues të organizatave të shoqërisë civile dhe organizatave ndërkombëtare. Raporti përmbyllet me rekomandim të cilat i janë adresuar Policisë, Prokurorisë, Gjykatave, Bashkive dhe Njësive Administrative, Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale. Rekomandimet ndahen në dy kategori: të përgjithshme dhe specifike.

Rekomandime të përgjithshme

Për parandalimin e femicidit, mbështetjen e familjarëve të viktimave dhe adresimin e dhunës me bazë gjinore, është rekomanduar ndërmarrja e masave dhe aktiviteteve në të gjitha nivelet:

- Hartimi i strategjive të qarta për luftimin e femicidit, fuqizimi i strukturave përgjegjëse që garantojnë mbrojtje efektive dhe ngritja e kapaciteteve të punonjësve të këtyre strukturave.
- Parashikimi i femicidit si vepër penale specifike në Kodin Penal të ri dhe përmirësimi i legjislacionit për dhunën ndaj grave dhe femicidin, në përputhje me rekomandimet e mekanizmave ndërkombëtarë (Komiteti i KEGJFDG-së, GREVIO, Grupi i Punës i RPU-së).
- Rritja e ndërgjegjësimit publik dhe vendosja e standardeve për raportimin mediatik të rasteve që lidhen me dhunën ndaj grave dhe femicidet.
- Adresimi i boshllëqeve në të dhëna dhe referimi i kryqëzuar në nivele të ndryshme për sigurimin e të dhënave të plota dhe cilësore. Koordinimi ndërmjet sektorëve të ndryshëm duhet të shmangë përsëritjet dhe pasaktësitë, duke përfshirë përditësimin e sistemeve të mbajtjes së të dhënave.
- Mbështetje për trashëgimtarët e viktimave të femicidit, duke ofruar ndihmë psikologjike, ligjore dhe informim, në mënyrë që nevojat e tyre të adresohen gjatë proceseve ligjore.
- Ndihmë për të miturit e prekur nga femicidi, përmes mbështetjes psikologjike, ligjore, financiare dhe materiale, si dhe ndjekjes nga afër të rehabilitimit të tyre nga traumat e shkaktuara dhe rishikimi i vlerës së ndihmës ekonomike.
- Rishikimi i standardeve të koordinimit ndërmjet institucioneve përgjegjëse, me qëllim trajtimin efektiv të rasteve të dhunës, ngritjen dhe konsolidimin e shërbimeve mbështetëse dhe programeve rehabilituese.
- Krijimi i një praktike të qëndrueshme për njoftimin në kohë të viktimave në lidhje me lirin nga burgu të dhunuesve dhe monitorimin e tyre.
- Vlerësimi i shëndetit mendor të të dënuarve për vepra penale ndaj grave, si parakusht për marrjen e masave për parandalimin e episodeve të dhunës. Ngritja e programeve mbështetëse dhe rehabilituese për trajtimin e tyre është një nevojë urgjente.
- Ndihmë dhe mbështetje shumëdisiplinore për gratë dhe vajzat subjekte të dhunës në familje.

Rekomandime specifike

Rekomandime për policinë - Duke njohur rolin dhe kontributin shumë të rëndësishëm që kanë strukturat e policisë së shtetit në trajtimin dhe adresimin e çështjeve të dhunës ndaj grave, përfshirë femicidin, dhe bazuar në konstatimet e Observatorit, është rekomanduar marrja e masave në lidhje me:

- Rishqyrtimin e procedurave sa i përket kryerjes së vlerësimit të riskut dhe lëshimit të UMPMM-ve, me qëllim marrjen e masave konkrete në përputhje me standardet e Konventës e Stambollit, jurisprudencën e GJEDNJ-së, dhe me kuadrin ligjor të brendshëm. Konkretisht, kjo nënkupton:
 - Trajtimin me shumë seriozitet të kërcënimeve ndaj jetës dhe marrjen e masave të shpejta për të shmangur përshkallëzimin (p.sh. fakti që dhunuesi mund të ketë akses në armë, që ka leje për ta përdorur, përbën një indicie për rrezik; po kështu edhe shkelja

- e urdhrave të mëparshëm të mbrojtjes). Organet e policisë nuk duhet të presin për të qenë të sigurt për kërcënimin, por të veprojnë me diligjencë të veçantë (special diligence).
- Krijimin e një sistemi për të siguruar mbrojtje të menjëhershme në një qendër emergjence, nëse është e nevojshme, dhe më pas qendra më afatgjata, veçanërisht nëse dhunuesi është i lirë.
 - Trajtimi me vëmendje të veçantë i fëmijëve dhe viktimave të tjera të dhunës në ambientin familjar.
 - Vënien në lëvizje të mekanizmave që nxisin koordinim më të mirë të punës me strukturat e tjera përgjegjëse anëtare të MKR-ve, për zbatimin e UMPMM-ve, me qëllim shmangien e rrezikut të menjëhershëm dhe trajtimin e rasteve në mënyrë shumëdisiplinore.
 - Trajtimin në mënyrë të përbashkët dhe brenda një kohe të shkurtër të rasteve nga anëtarët e MKR-ve, që nga momenti i raportimit, duke përfshirë vlerësimin e rrezikut, adresimin e nevojave fillestare të viktimave, monitorimin respektimit të urdhrave të mbrojtjes deri në rehabilitimin e plotë të viktimave.
 - Riadresimin e nevojës për ndjekjen në mënyrë paralele të procesit për lëshimin e UMM/UM-së dhe procedimit penal të dhunuesit, duke vlerësuar se urdhri i mbrojtjes i shërben jo vetëm mbrojtjes së integritetit të viktimës por edhe procesit të rehabilitimit të saj.
 - Referimin e rasteve pranë institucioneve shëndetësore me qëllim mbështetjen me ndihmë mjekësore dhe psikologjike si dhe pajisjen me raportin e posaçëm mjekësor.
 - Rritjen e efikasitetit në drejtim të identifikimit të rasteve dhe veprimit me iniciativë për të kërkuar lëshimin e UMM/UM-ve në rastet kur konstatohet dhunë.
 - Mbledhjen, përditësimin dhe unifikimin e të dhënave mbi të gjitha format e dhunës me bazë gjinore, duke krijuar modele tip të regjistrave elektronikë për mbajtjen dhe evidentimin e tyre.
 - Kryerjen e trajnimeve në vijimësi dhe ngritjen e strukturave të specializuara për trajtimin e çështjeve që lidhen me dhunën me bazë gjinore, përfshirë femicidin, në zbatim edhe të rekomandimeve të GREVIO-s.

Rekomandime për prokuroritë - Për prokuroritë, si institucione kyçe në hetimin dhe vënien para drejtësisë të autorëve të krimeve, është rekomanduar fuqizimi i mëtejshëm i rolit të tyre në lidhje me:

- Vënien në lëvizje të mekanizmave që nxisin analizimin e hollësishëm të historikut të dhunës ndaj viktimave dhe motivit gjinor që lidhet me kryerjen e veprës penale.
- Analizimin e historikut të dhunës ndaj viktimës dhe motiveve të vrasjes edhe në rastet kur kërkohet pushimi i çështjes për shkak se autorët kanë humbur jetën pas ngjarjes apo gjatë kryerjes së hetimeve.

- Vendosjen e urave të komunikimit dhe ndarjes së informacionit ndërmjet institucioneve të ndryshme, si policia, gjykatat civile dhe penale, shërbimet mbështetëse për viktimat, MKR-të etj.
- Vendosjen në plan të parë të sigurisë së viktimës në rastet kur hetohen çështje të dhunës në familje dhe dhunës ndaj grave, duke koordinuar punën me koordinatorët vendorë dhe anëtarët e tjerë të MKR-së.

Rekomandime për gjykatat - Në përputhje me konstatimet e Observatorit dhe nevojën për forcimin e mëtejshëm të rolit të gjykatave në drejtim të trajtimit të çështjeve të dhunës me bazë gjinore, përfshirë femicidin, është rekomanduar:

- Marrja e masave për mbajtjen e të dhënave të sinkronizuara për të pandehurit, autorët dhe viktimat.
- Vënia në lëvizje të mekanizmave që nxisin krijimin e një praktike të unifikuar në lidhje me analizën e motivit gjinor në çështjet që lidhen me të gjitha format e dhunës ndaj grave.
- Marrja e masave në lidhje me krijimin e mundësive për pyetjen e trashëgimtarëve të viktimave në ambiente të ndryshme nga ambienti ku ndodhet autori, në funksion të shmangies së riviktimizimit të tyre.
- Trajtimi me vëmendje të shtuar të çështjeve që lidhen me dhunën ndaj grave duke i kushtuar vëmendjen e duhur përshtatjes së llojit të dënimit me nivelin e rrezikshmërisë së autorit, si dhe duke parashikuar në vendim detyrimin që dhunuesi të marrë pjesë në programe rehabilituese gjatë dhe pas vuajtjes së dënimit.
- Kryerja e një analize të thelluar mbi historikun të dhunës dhe motivet e krimit në çdo rast, duke e shtrirë marrjen e informacionit edhe tek strukturat e tjera përgjegjëse.
- Trajtimi me vëmendje të shtuar të nevojave për mbrojtje të viktimës edhe në rastet e mosparaqitjes së saj gjatë shqyrtimit gjyqësor të çështjes, duke caktuar masa mbrojtëse që mundësojnë mbrojtjen e integritetit dhe adresimit të nevojave të saj.

Rekomandime për bashkitë dhe njësitë administrative - Në zbatim të kuadrit ligjor në fuqi dhe rolit që luajnë institucionet e vetëqeverisjes vendore në drejtim të trajtimit dhe adresimit të çështjeve të dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore, është rekomanduar vënia në lëvizje e mekanizmave të cilët nxisin:

- Krijimin e modelit të institucioneve të cilat shërbejnë si urë lidhëse ndërmjet nevojave të viktimave dhe strukturave të tjera përgjegjëse.
- Ngritjen e burimeve materiale dhe njerëzore me qëllim përgjigjen në kohë dhe pa vonesa ndaj çdo rasti dhune në nevojë për ndihmë dhe mbështetje, duke asistuar policinë që në momentin e parë të raportimit të dhunës, si dhe ndjekin hap pas hapi të rastit deri në përfundim të procesit rehabilitues.
- Rritjen e kontributit të tyre në lidhje me paraqitjen e kërkesës për lëshimin e UMM/UM-së me kërkesën e viktimës, por edhe kryesisht, në rastet kur konstatohet dhunë.

- Rishqyrtimin e standardeve në lidhje me monitorimin e urdhrave të mbrojtjes duke i kushtuar vëmendje vlerësimit rast pas rasti të nevojave për ndërhyrje, në drejtim të parandalimit të shkeljes së urdhrave të mbrojtjes dhe përshkallëzimit të dhunës.
- Ngritjen e burimeve njerëzore dhe materiale me qëllim adresimin në kohë të nevojave emergjente dhe afatgjata të fëmijëve dhe trashëgimtarëve të viktimave të femicidit.

Rekomandime për Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, si autoriteti kryesor përgjegjës sa i përket hartimit të strategjive dhe programeve në fushën e parandalimit, mbrojtjes dhe shërbimeve ndaj viktimave të dhunës në marrëdhëniet familjare, si vijon:³⁰⁶

- Bashkëpunimi me Ministrinë e Drejtësisë për parashikimin e femicidit si vepër penale në Kodin e ri Penal.
- Organizimi i vazhdueshëm i fushatave ndërgjegjësuere për parandalimin e dhunës ndaj grave (krahas fushatave të dedikuara botërore dhe me fonde publike), duke trajtuar edhe femicidin si një nga format më të rënda të dhunës.
- Përshpejtimi i masave mbështetëse për rritjen e kapaciteteve të MKR-ve për të siguruar një funksionim sa me efektiv të të gjithë mekanizmave në të 61 bashkitë, veçanërisht në drejtim të vlerësimit të riskut dhe ofrimit të shërbimeve mbrojtëse emergjente për viktimat, si dhe ofrimin më tej të shërbimeve afatmesme dhe afatgjata.
- Rritjen e financimit të projekteve për ngritjen e qendrave të emergjencës nga Fondi Social, në veçanti për bashkitë ku kjo nevojë është e domosdoshme për shkak të numrit të lartë të rasteve.
- Monitorimi i projekteve për ngritjen e qendrave ekzistuese dhe përdorimi efikas i fondeve përkatëse.
- Qartësimi dhe plotësimi i të dhënave mbi shpenzimet e MSHMS-së për shërbime të ndryshme për viktimat e dhunës në familje për të cilat janë lëshuar UMPPM, UM ose UMM në të gjitha zonat e vendit, përfshirë ato rurale.
- Nevojën për trajnime dhe mbikëqyrje të sektorit të shëndetësisë, i cili mbetet një nga sektorët ku janë shfaqur më tepër problematika në drejtim të rolit të tyre për referim të rasteve të dhunës si dhe hartimit të raporteve mjekësore mbi çdo lëndim ose dëmtim, të nevojshme për t'u përdorur në proceset gjyqësore nga viktimat.
- Përshpejtimin e përpjekjeve për ngritjen e qendrave/programeve rehabilituese për dhunuesit në të gjitha qarqet e vendit, sa më shpejt dhe përpara afatit të parashikuar në SKBGJ, pasi programet aktuale janë të pamjaftueshme.

³⁰⁶ Disa nga këto rekomandime janë bazuar në rekomandimet e Raportit të Avokatit të Popullit “Mbi situatën e dhunës në familje dhe dhunës ndaj grave në Shqipëri për periudhën janar 2020 - shtator 2021”, të cilat mbeten ende për t'u adresuar. Shih:

[https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/RAPORT%20MONITORIM%20DHUNA%20JANAR%202020%20-%20SHTATOR%202022\[1164\].pdf](https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/RAPORT%20MONITORIM%20DHUNA%20JANAR%202020%20-%20SHTATOR%202022[1164].pdf)

- Nevojën për bashkëpunim dhe koordinim ndërmjet institucioneve përkatëse, ndër të cilat policia, gjykatat, shërbimi i provës dhe drejtoritë e burgjeve, për identifikimin dhe përfshirjen në programet e rehabilitimit të shkaktarëve të dhunës në familje.

4.4 Raporti i Veçantë lidhur me digjitalizimin dhe të drejtat e njeriut në Shqipëri

Vitet e fundit, është rritur ndjeshëm ndërgjegjësimi për ndikimin e digjitalizimit në shoqëri. Përpjekjet e shumta për të adresuar hendekun social digjital, mbrojtjen e të dhënave personale dhe përdorimin etik të inteligjencës artificiale (IA) janë intensifikuar. Bashkimi Evropian (BE) dhe Këshilli i Evropës (KiE), kanë miratuar së fundmi dy akte të rëndësishme që rregullojnë përdorimin e IA-së dhe digjitalizimin e shërbimeve publike, duke synuar të sigurojnë që këto procese të zhvillohen në përputhje me standardet e të drejtave të njeriut, demokracisë dhe shtetit të së drejtës. Këto akte vendosin korniza për përdorimin e teknologjive të avancuara në mënyrë të përgjegjshme, transparente dhe të drejtë, me synimin për të mbrojtur qytetarët nga diskriminimi dhe për të garantuar qasje të barabartë në shërbimet publike digjitale.

Në Shqipëri, procesi i digjitalizimit të shërbimeve publike është përshpejtuar me kalimin e kohës, duke kulmuar me krijimin e platformës e-Albania, e cila synon të përmirësojë aksesin dhe transparencën për qytetarët. Platforma e-Albania ka shërbyer si mjeti kryesor për këtë transformim, duke ofruar shërbime digjitale në fusha si arsimi, shëndetësia, tatimet, etj. Megjithatë, ndërsa digjitalizimi ka sjellë përfitime të shumta, si lehtësimin e aksesit dhe përmirësimin e efektivitetit, ai ka ngritur edhe disa shqetësime të rëndësishme që lidhen me të drejtat e njeriut. Mbyllja e zyrave fizike të shërbimeve publike në vitin 2022 dhe kalimi i të gjitha shërbimeve në platformën digjitale ka përjashtuar qytetarët që nuk kanë akses në teknologji ose që nuk zotërojnë aftësitë e nevojshme digjitale. Ky ndryshim ka ngritur shqetësime për aksesin e barabartë në shërbime, privatësinë, transparencën dhe mosdiskriminimin.

Në këtë kuadër, Avokati i Popullit, me mbështetjen e Rrjetit Evropian të Institucioneve Kombëtare të të Drejtave të Njeriut (ENNHRI) ka hartuar një Raport të Veçantë lidhur me digjitalizimin dhe të drejtat e njeriut në Shqipëri.

Raporti i Veçantë

“Digjitalizimi i shërbimeve publike dhe mbrojtja e të drejtave të njeriut në Shqipëri”

Raporti është hartuar në përputhje me metodologjinë e përcaktuar nga Avokati i Popullit, e cila përfshin vendosjen e objektivave, diskutimin e tyre dhe të nën-çështjeve me përfaqësues të strukturave të Avokatit të Popullit. Procesi përfshiu gjithashtu kërkime dhe studime të thelluara, si dhe diskutime në terren me përfaqësues të Zyrave Rajonale të Avokatit të Popullit dhe institucione të tjera, përfshirë Organizatave Jo-Fitimprurëse (OJF) në nivel vendor. Qëllimi i kësaj metodologjie ishte të sigurohej një proces gjithëpërfshirës konsultues, duke u bazuar në analizën e kuadrit ligjor në fuqi dhe në informacionin e disponueshëm nga burime të ndryshme, përfshirë ato të Avokatit të Popullit dhe burime të tjera të aksesueshme. Përqasja e ndjekur gërsheton elemente të punës kërkimore me metodën kualitative të intervistave (diskutimeve) të thelluara. Kjo qasje vlerësohet optimale për mbledhjen e të dhënave për përqasjet, eksperiencat apo perspektivat, veçanërisht për çështje që duhen eksploruar. Puna kërkimore përfshiu evidentimin dhe vlerësimin e kuadrit ligjor vendas, duke përfshirë aktet ndërkombëtare të ratifikuara, si dhe dokumentet strategjike kombëtare në fushën e të drejtës administrative, digjitalizimit të shërbimeve publike, mbrojtjes së të dhënave personale si dhe mbrojtjes nga diskriminimi.

Pjesë e vlerësimit kanë qenë edhe dokumente të hartuara nga Rrjeti Evropian i Institucioneve Kombëtare të të Drejtave të Njeriut (ENNHRI) mbi impaktin e IA-së në të drejtat e njeriut,³⁰⁷ studimet e kryera nga Agjencia e Bashkimit Evropian për të Drejtat e Njeriut (FRA)³⁰⁸ apo edhe institucione homologe si *Défenseur des droits* (Avokati i Popullit në Francë) mbi Dematerializimin e Shërbimeve Publike.³⁰⁹ Paralelisht me punën kërkimore, u zhvilluan takime në 8 (tetë) qytete: Kukës, Shkodër, Vlorë, Berat, Sarandë, Pogradec dhe Dropull ku funksionojnë Zyrat Rajonale të Avokatit të Popullit si dhe Fier me përfaqësues të Zyrës Rajonale të Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi. Këto takime kishin për qëllim përfundimin dhe vlerësimin e të dhënave lidhur me qasjen dhe perspektivat e qytetarëve dhe përfaqësuesve të institucioneve qendrore dhe vendore si dhe të shoqërisë civile. Ato u zhvilluan nën kujdesin e përfaqësuesit të Zyrës Rajonale të Avokatit të Popullit dhe me pjesëmarrjen e qytetarëve, përfaqësuesve të Zyrës së Ndihmës Juridike, Shërbimeve Sociale, të njëjstëve të qeverisjes vendore si dhe të OJF-ve të ndryshme të angazhuara në mbrojtjen e të drejtave të pakicave kombëtare apo personave me aftësi të kufizuara. Diskutimet u karakterizuan nga një qasje gjithëpërfshirëse ku pjesëmarrësve iu dha mundësia të paraqisnin këndvështrime nga perspektiva të ndryshme.

Draft raporti iu nënshtrua konsultimit të brendshëm, nga stukturat përgjegjëse të Avokatit të Popullit. Ekspertët pasi reflektuan këto komente, hartuan draft raportin që iu nënshtrua konsultimit me aktorë/faktorë të tjerë. Konkretisht, gjetjet, konkluzionet dhe rekomandimet e hartuara u

³⁰⁷ <https://ennhri.org/wp-content/uploads/2023/11/ENNHRI-Preparatory-Paper-on-Engagement-by-NHRIs-on-AI-Related-Human-Rights-draft-developed-by-consultant.pdf>

³⁰⁸ <https://fra.europa.eu/en/publication/2023/older-people-digital-rights?page=3#read-online>

³⁰⁹ <https://www.defenseurdesdroits.fr/rapport-dematerialisation-des-services-publics-trois-ans-apres-ou-en-est-265#:~:text=La%20d%C3%A9mat%C3%A9rialisation%20offre%20de%20nouveaux,pour%20nombre%20d'entre%20eux.>

diskutuan në tryezën e konsultimit të organizuar nga Avokati i Popullit në datën 29 shkurt 2024 me pjesëmarrjen e përfaqësuesve nga Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale, Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi, Agjencia për Dialog dhe Bashkëqeverisje, Agjencia Shtetërore e Kadastrës, Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit, Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Drejtoria e Ndhmës Juridike Falas në Ministrinë e Drejtësisë, përfaqësues nga OJF të ndryshme. Pjesëmarrësit patën mundësi të adresonin pyetje për ekspertët dhe të diskutonin gjerësisht mbi të gjitha aspektet e evidentuara në këtë Raport. Komentet dhe sugjerimet përkatëse nga përfaqësues të institucioneve dhe të grupeve më të prekura nga zbatimi i qasjes digjitale u përfshinë në këtë raport.

Raporti i Avokatit të Popullit ka nxjerrë në pah se transformimi digjital mund të ketë ndikime negative për grupet vulnerabël, duke përfshirë të moshuarit, personat me aftësi të kufizuara dhe grupet me të ardhura të ulëta. Po kështu, ka shqetësime për mbrojtjen e të dhënave personale dhe për sigurinë kibernetike, të cilat janë thelbësore për garantimin e të drejtave të njeriut në një mjedis digjital. Rekomandimet e adresuara përmbledhen si më poshtë.

Masat afatshkurtra

Rishikimi i qasjes politike për përfshirjen e mundësisë alternative për ofrimin e shërbimeve publike (qasje e diversifikuar), nëpërmjet ndërveprimit të drejtëpërdrejtë në sportelin e institucionit/organit përkatës që ofron shërbimin e caktuar sipas ligjit, veçanërisht për qytetarët që u përkasin grupeve më të pamundura për të realizuar vetë marrjen e tyre si të moshuarit, personat me aftësi të kufizuara, personat e komunitetit rom dhe egjiptian, personat me të ardhura të pakta apo nivel të ulët të arsimimit. Ligjvënësi gëzon diskrecionin të hartojë një procedurë të qartë për këto kategori bazuar në qasjet e ndjekura në vende të BE-së (në legjislacionin e posaçëm apo në kuadrin ligjor bazë).

Përsheptimi i realizimit të aktiviteteve të parashikuara në Agjendën Digjitale të Shqipërisë 2022-2026, me synim garantimin e aksesit të shërbimeve publike për të gjithë qytetarët, pa u diskriminuar për shkaqe si mosha, vendbanimi, gjendja arsimore dhe ekonomike, aftësia e kufizuar apo përkatësia në një grup të veçantë. Në këtë këndvështrim marrin përparësi:

- Përsheptimi i zbatimit të agjendës dhe politikave shtetërore lidhur me cilësinë e rrjeteve Broadband në mënyrë që të rritet cilësia e internetit në zonat rurale dhe që qytetarët e këtyre zonave të mos jenë të detyruar të udhëtojnë në qendra urbane për marrjen e shërbimeve publike për shkak të mungesës së lidhjes/cilësisë së internetit;
- Përsheptimi i procesit të integritetit të sistemeve me qëllim rritjen e eficiencës brenda administratës publike në vlerësimin e aplikimit. Përsheptimi i zbatimit të përmirësimeve për ndërveprimin me platformën “e-Albania” dhe infrastrukturën mbështetëse duke e përshtatur atë për personat me nevoja të veçanta si dhe thjeshtimi i mëtejshëm i formateve duke i bërë ato sa më miqësore, thjeshtimi i gjuhës së udhëzimeve, lokalizimi i gjuhës etj. apo edhe elementë të design që në tërësi e bëjnë me miqësor për përdoruesit.

Institucionet e administratës publike, qendrore dhe vendore që ofrojnë të gjitha shërbimet në “*e-Albania*” (duke përfshirë, por pa u kufizuar tek ASHK, DRSSH etj), duhet të *organizojnë proceset e punës në atë mënyrë, për të parashikuar staf të dedikuar që ofron ndihmë (orientim) në sportel për personat që nuk kanë mundësi të aplikojnë vetë për marrjen e shërbimeve publike online.*

Forcimi i elementëve të transparencës dhe llogaridhënies që lidhen me përfshirjen e qytetarëve dhe grupeve të marginalizuara në vendimmarrjet që lidhen me qasjen digjitale të shërbimeve me qëllim krijimin e lehtësive për këto kategori. Institucionet e administratës publike që ofrojnë shërbime në “e-Albania” duhet të zbatojnë me korrektësi detyrimet që rrjedhin nga ligji “Për bashkëqeverisjen”, duke rritur aksesin e qytetarëve në ofrimin e shërbimeve publike përmes mjeteve të teknologjisë dhe inovacionit. Agjencia për Dialog dhe Bashkëqeverisje, përmes monitorimit duhet të sigurojë llogaridhënien e institucioneve të administratës shtetërore lidhur me ofrimin e shërbimeve publike me mjete alternative (offline) në mënyrë të shpejtë, efikase, transparente dhe me cilësi.

Rritja e ndërgjegjësimit të qytetarëve mbi rëndësinë e elementeve që lidhen me aksesueshmërinë në “e-Albania” si dhe përfitimeve nga përdorimi sidomos për qytetarët që jetojnë në zonat rurale. Nevojitet një perspektivë e fokusuar në nevojën për programe ndihmuese dhe trajnime për shtresat vulnerabel, të cilat mund të ofrohen në bashkëpunim me organizatat joqeveritare dhe institucionet arsimore për të rritur njohuritë e tyre në përdorimin e teknologjisë dhe aplikimeve online. Nga ana tjetër, duhet rritur vetëdija e tyre lidhur me rrezikun që mbart për të dhënat personale marrja e shërbimit nga ofrues të pautorizuar për ofrimin e këtij shërbimi.

Krijimi i mekanizmave që masin dhe vlerësojnë kënaqësinë e qytetarëve për shërbimet e digjitalizuara. Këto mekanizma duhen ndërtuar në mënyrë gjithëpërfshirëse dhe transparente. Gjetjet duhet të bëhen pjese e analizës tërësore mbi ndërhyrjet ligjore që synohen të miratohen. Në këtë aspekt, politikbërja e ekzekutivit dhe legjislativit duhet të bazohet në kritere objektive: evidenca, fakte, sondazhe të herëpashershme, anketime, qasje në nivel lokal (duke angazhuar bashkitë), si dhe hartimin e statistikave të detajuara për grupe të caktuara dhe përdorimin e shërbimeve nga ana e tyre.

Rritja e vazhdueshme e kapaciteteve të stafeve të administratës publike në lidhje me shërbimet “e-Albania” dhe plotësimin e aplikimeve në mënyrë që ata të mbështesin qytetarët në marrjen e më shumë shërbimeve. Nga ana tjetër, nëpunësit e administratës në bashkëpunim me Komisionerin për Mbrojtjen e të Dhënave Personale dhe të Drejtën e Informimit duhet të trajnohen për adresimin e sfidave që qasja digjitale në shërbimet publike sjell lidhur me garantimin e privatësisë dhe mbrojtjen e të dhënave personale, duke nxitur grumbullimin dhe përpunimin e tyre sipas ligjit.

Krijimi i urave të bashkëpunimit dhe dialogut midis autoriteteve vendore (bashkive) me subjekte të tjera (Klinikat e Ligjit pranë Fakulteteve të Drejtësisë apo OJF-të) nëpërmjet politikave, strategjive dhe masave efikase për krijimin dhe funksionimin e fondit social, por jo vetëm, që krijojnë premisa për ndihmë në terren për kategori të veçanta dhe ngushtuar hendekun digjital mes grupeve të ndryshme të qytetarëve.

Masat afatmesme

Zbatimi i një qasje digjitale në ofrimin e shërbimeve publike në përputhje me të drejtat dhe liritë themelore kërkon edhe marrjen e masave të shtrira në kohë, të realizuara përmes bashkëpunimit institucional si:

- Vlerësimi i nevojës për rishikim të kuadrit ligjor me qëllim harmonizimin e legjislacionit lidhur me mënyrën (alternativat) ofrimit të shërbimeve publike në gjithë fushat (duke marrë parasysh specifikat e çdo shërbimi), duke parashikuar në mënyrë të qartë mënyrën digjitale të ofrimit të shërbimeve. Në këtë kontekst, ligjvënësi duhet të vlerësojë hapësirën për përfshirjen e *të drejtës për internet* si e një e drejtë për një shërbim utilitar dhe garatimin e tyre në zonat rurale.
- Hartimin e politikave që bazohen në garantimin e aksesit të barabartë dhe respektimin e parimit të mosdiskriminimit në kontekstin e digjitalizimit, veçanërisht me personat që gëzojnë mbrojtje të veçantë (gratë apo fëmijët) si dhe grupet vulnerabël si të moshuarit, personat me aftësi të kufizuara, minoritetet apo ata me të ardhura të pamjaftueshme.
- Vlerësimi i nevojës për rishikim të skemës së ndihmës ekonomike me qëllim përfshirjen e kostove për lidhjen me internet, si dhe rimbursimin e kostove për shtresa të caktuara, nëse ata përfitojnë shërbime publike që jepen kundrejt pagesës (aplikime në ASHK) apo edhe ato nëpërmjet noterit apo zyrat e avokatisë.
- Përfshirja në kurrikulat shkollore e temave për aftësimin e nxënësve për përdorimin e këtyre portaleve (sidomos “*e-Albania*”), duke i përgatitur ata për një realitet tashmë prezent lidhur me digjitalizimin e përfitimit të shërbimeve publike.
- Parashikimi i metodave të verifikimit për qytetarët, mundësia e realizimit të ankesave përmes një qasjeje të diversifikuar, përfshirë edhe qasjen në nivel lokal.
- Realizimi i sondazheve të herëpashershme.

4.5 Raport i Veçantë lidhur me respektimin e të drejtave kushtetuese dhe ligjore, si dhe e standardeve më të larta të të drejtave të njeriut e të palëve në procesin penal

Në institucionin e Avokatit të Popullit në muajin dhjetor 2023 ka paraqitur një ankesë shtetasi E.Q, me profesion gazetar, pranë medias audiovizive “Ora New sh.p.k”, në Shqipëri, duke pretenduar, ndër të tjera, tejkallim të kompetencave ligjore nga SPAK, për shkak të kontrollit të automjetit të tij, si dhe sekuestrimit të dy aparateve të telefonit dhe disa sendeve personale të tij dhe të fëmijëve

të mitur, pa vendim kontrolli dhe vendim sekuestrimi nga ana e Gjykatës së Posaçme të Shkallës së Parë kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar.³¹⁰

Institucioni i Avokatit të Popullit nisi hetimin administrativ duke kërkuar informacione dhe shpjegime ndaj SPAK,³¹¹ ndër të tjera, për arsyet dhe bazën ligjore të thirrjes së gazetarit në SPAK, qëndrimin e institucionit lidhur me pretendimet e ankuesit për kontroll të paautorizuar dhe pa vendim gjykatë.

Gjatë hetimit administrativ SPAK, ndër të tjera, mbajti qëndrimin se në kuadër të një hetimi dhe të publikimit të disa artikujve në media ishte ngritur dyshimi se personi në fjalë kishte kryer veprën penale të “Zbulimit të akteve ose të dhënave sekrete”, parashikuar nga neni 295/a, paragrafi 3 i Kodit Penal dhe se sekuestrimi i të dhënave kompjuterike ishte i nevojshëm për të gjetur prova që vërtetonin ekzistencën e faktit objekt hetimi dhe nxjerrjen e përgjegjësive konkrete nga zyra hetuese që në kuadër të hetimit të mëparshëm, ishte e vetmja që i dispononte këto informacione të klasifikuara deri në fazën fundore të hetimit paraprak.³¹² Në përfundim të hetimit administrativ, Avokati i Popullit arriti në konkluzionet si vijon:

- Në kontekstin e *lirisë së shprehjes dhe nevojës për garantimin efektiv të saj*, Avokati i Popullit thekson se duke patur parasysh rolin thelbësor të gazetarëve në përcjelljen e informacionit për publikun dhe mbajtjen e përgjegjësisë nga autoritetet, veçanërisht në kontekste të ndjeshme, është e domosdoshme që autoritetet shtetërore të mos ndërhyjnë në mbulimin nga ana e medias të ngjarjeve që kanë implikime të rëndësishme për funksionimin e sistemeve demokratike. Si rrjedhojë, gazetarët dhe aktorët e tjerë të medias kanë të drejtë të fotografojnë/demonstrojnë filmime, duke përfshirë trajtimin policor të trazirave dhe se pajisjet e tyre nuk duhet të sekuestrohen.

³¹⁰ Për detaje të mëtejshme, lutem referojuni linkut të publikimit të raportit, sikurse cituar më sipër.

³¹¹ Institucioni i Avokatit të Popullit kërkoi ndaj SPAK:

“Dërgimin e një informacioni lidhur me këtë ankesë dhe konkretisht:

1. Cilat janë arsyet dhe baza ligjore e thirrjes në institucionin tuaj të gazetarit Elton Qyno?
2. Cili është qëndrimi juaj lidhur me pretendimet e gazetarit Elton Qyno se është izoluar në një nga zyrat e këtij institucioni, duke e mbajtur të mbyllur me çelës nga ora 11:00 deri në orën 18:00, të datës 13.12.2023?
3. Cili është qëndrimi juaj ndaj pretendimeve të ankuesit se atij i është bërë kontrolli i automjetit dhe i janë sekuestruar disa sende personale të tij dhe të fëmijëve të mitur, të cilat nuk janë parashikuar në vendimet e Gjykatës së Posaçme të Shkallës së Parë kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar të cituara më sipër?
4. Nëse nga oficerët e policisë gjyqësore të SPAK janë kryer veprimet e kontrollit të automjetit dhe sekuestrimi i sendeve personale për të cilat pretendon ankuesi, a janë zbatuar nga organi juaj detyrimet e parashikuara në nenet 298/4 dhe 301 të Kodit të Procedurës Penale për të bërë me vendim të motivuar vleftësimin e kontrollit dhe të sekuestros. Dhe nëse është zbatuar kjo procedurë, a është bërë njoftimi i ankuesit e dhënë atij kopje e vendimit përkatës brenda afatit ligjor?”

³¹² Për detaje të mëtejshme, lutem referojuni linkut të publikimit të raportit, sikurse cituar më sipër.

Është tepër e rëndësishme që institucionet shtetërore në përgjithësi të respektojnë misionin informues të gazetarëve dhe sigurisht t'i japin fund kulturës së intimidimit apo sulmeve ndaj gazetarëve, pasi kultura e promovimit të kritikës konstruktive vetëm e rrit cilësinë e demokracisë në vend. Nga ana tjetër, është e nevojshme që edhe komuniteti i medias të kuptojë rëndësinë e misionit të vet e ta ruajë atë në thelb duke refuzuar çdo tentativë shpërdorimi e keqpërdorimi.

Agjencitë e zbatimit të ligjit duhet të jenë të vëmendshme ndaj shenjave dhe kredencialeve gazetareske. Për më tepër, mungesa e tyre nuk duhet të përdoret si pretekst për kufizime të padrejta në aktivitetet gazetareske. Kur gazetarët dhe aktorët e tjerë të medias nuk janë në gjendje të prodhojnë dokumentacion që tregon statusin e tyre, autoritetet duhet të përpiqen t'a verifikojnë atë me mjete të tjera, për shembull, duke konsultuar organizata të besueshme mediatike dhe organizata profesionale të gazetarëve që mund të konfirmojnë statusin e gazetarit. Trajnimi/dialogu i koordinuar midis medias dhe policisë është i rëndësishëm për të kuptuar përgjegjësitë dhe kufizimet e njëri-tjetrit dhe për këtë arsye sigurojnë besim dhe marrëdhënie të mira pune.

- Lidhur me *pavarësinë e organeve të Prokurorisë dhe Gjykatës*, Avokati i Popullit vendos theksin tek fakti se, pavarësia e prokurorëve dhe e gjyqtarëve nuk presupozon që ata të mos mbajnë përgjegjësi në kryerjen e funksioneve të tyre. Kështu, ata janë të përgjegjshëm penalisht nëse kryejnë një vepër penale gjatë kryerjes së detyrës. Kur nuk është fjala për vepra penale, ata i nënshtrohen procedimit disiplinor nga organet kompetente. Gjithashtu, ata nuk janë të përjashtuar as nga përgjegjësia civile në rrethana mjaft të përcaktuara, në kushtet kur qytetari që është dëmtuar financiarisht nga një qëndrim i fajshëm i prokurorit apo gjyqtarit, mund të kërkojë dëmshpërblimin e dëmeve nga këta subjekte të posaçëm.

Konstatime gjatë shqyrtimit të ankesës së gazetarit Elton Qyno: Referuar ankesës së ushtruar pranë Avokatit të Popullit, në rastin e gazetarit Elton Qyno është zbatuar neni 133 i K.P.Penale, duke e njoftuar atë nëpërmjet telefonit, por gjatë hëtimit administrativ nuk ka pasur informacion nëse nga SPAK është respektuar me përpikmëri procedura e parashikuar në këtë dispozitë. Ndërkohë, është konstatuar se arsyeja e thirrjes së këtij shtetasi në ambientet e SPAK nuk ka qenë korrekte. Ndonëse i është thënë që të paraqitej për t'u njohur me një urdhër ndalimi për mospublikimin e informacioneve, në fakt ai është thirrur e është pyetur në cilësinë e personit që ka dijeni për disa akte hetimore që i përkasin çështjes penale nr. 75, të vitit 2022, të cilat përbëjnë sekretet hetimor. Po ashtu, ai është mbajtur në godinën e SPAK për rreth 7 orë. Duke vlerësuar komunikimin dhe bashkëpunimin në lidhje me këtë çështje, Avokati i Popullit çmon se nga rrethanat dhe vlerësimi tërësor i tyre, arrihet në një rezultat tjetër. Konkretisht, nuk ka asnjë arsye tjetër të vlefshme për të justifikuar nevojën e 7 orëve pyetje për një çështje të kufizuar që nuk ka e s'mund të ketë nevojë për sqarime të kësaj natyre. As në komunikimin zyrtar nuk shpjegohet fakti i mbajtjes së ankuesit për 7 orë në zyrat e këtij organi, për një çështje që nuk rezulton se ka nevojë për kohë të gjatë për t'u sqaruar. Ndërkohë, sjellim në vëmendje që sipas dispozitave të Kodit të Procedurës Penale,

asnjë person si në cilësinë e personit nën hetim apo që ka dijeni për rrethanat e hetimit nuk mund të detyrohet të japë deklarime.

Avokati i Popullit në vijimësi ka trajtuar çështjen e përdorimit proporcional të së drejtës për marrjen në pyetje të personave dhe dokumentimit të kësaj procedure në mënyrë korrekte. Pavarësisht standardeve të kërkuara në mënyrë të vazhdueshme, seancat e marrjes në pyetje nuk regjistrohen në kamera apo/dhe audio. Duke qenë se mbrohen nga sekretet hetimor, Avokati i Popullit nuk ka mundur të shqyrtojë dhe vlerësojë procesverbalet e marrjes në pyetje të këtij shtetasi, për të parë nëse nga përmbajtja e tyre justifikohet pyetja e pandërprerë për 7 orë qëndrim e Z. Qyno në ambientet e SPAK apo jo, por kjo mund të bëhet në kuadër të vlerësimit të brendshëm nga vetë organi procedues. Nën optikën e Avokatit të Popullit, vendosja e personave dhe marrja e tyre në pyetje duhet të bëhet për aq sa është nevoja e hetimit dhe të mos demonstrojë ushtrim presioni ndaj çdo personi apo trajtim të papërshtatshëm të tij. Avokati i Popullit vlerëson se të gjitha organet ligjzbatuese, gjatë marrjes në pyetje, duhet të sigurojnë trajtim të përshtatshëm dhe se kjo është një sfidë për ta, por edhe karakteristikë e përgjithshme e çdo sistemi të shtetit të së drejtës që ka në bazë të drejtat e njeriut.

Në përfundim, në lidhje me këtë çështje, Avokati i Popullit ka vlerësuar se nga të gjitha rrethanat nuk rezulton e justifikuar kohëzgjatja prej 7 orësh në godinën e SPAK e qëndrimit të ankuesit. Duhet të kërket që të regjistrohet në mënyrë sistematike koha kur ka filluar dhe mbaruar intervista, ndonjë kërkesë të bërë nga i ndaluar gjatë intervistës, si dhe të personave të pranishëm gjatë çdo interviste.

Avokati i Popullit ka vendosur theksin tek *Karta e të Drejtave dhe komunikimi i saj personave palë në procesin penal*, sipas të cilës personat e dyshuar dhe të akuzuar kanë të drejtën për t'u informuar për të drejtat e tyre përfshirë atë për t'u mbrojtur me avokat, të drejtën për ndihmë juridike falas dhe mënyrat për ta përfutur atë, të drejtën për t'u informuar për akuzën kundër tyre dhe të drejtën për të heshtur; *E drejta e mbrojtjes*, në rastin e të pandehurit dhe jo vetëm atij, është detyrë dhe jo e drejtë e organit procedues të njohë të pandehurin/të gjithë subjektet me këto të drejta dhe ky standard, është i detyrueshëm dhe nuk mbetet në diskrecionin e tij personal. Statusi i saktë i një personi para se të njoftohet për akuzat ndaj tij është i paqartë në ligjin shqiptar dhe kjo ka sjellë cedim të të drejtave themelore të njeriut në këtë fazë shumë të rëndësishme të hetimit penal.

Lidhur me qëllimin për të cilin janë kryer veprimet procedurale të *sequestrimit të materialeve kompjuterike* në ngarkim të gazetarit Elton Qyno, Avokati i Popullit ka vlerësuar se nga rrethanat e çështjes duket në mënyrë të qartë se vendimi i gjykatës nuk synon sequestrimin e të dhënave kompjuterike si një mënyrë e vetme dhe e domosdoshme për të siguruar provën, por ai synon të realizojë zbulimin e burimit të informacionit të publikuar nga gazetari, pikërisht personin/personat nga të cilët e ka siguruar ai këtë informacion. Një aparat telefonik nuk ka të kufizuar në kohë

materialet që disponon, pasi në përmbajtjen e tij mund të ketë dhe gjenden jo vetëm të dhëna që lidhen me një periudhë të caktuar kohore, por edhe të dhëna të tjera të cilat nuk janë të kufizuara me momentin kur është bërë i përdorshëm ky aparat telefonik.

Avokati i Popullit ka vlerësuar se pavarësisht kujdesit që mund të kenë strukturat e prokurorisë apo sistemit gjyqësor, *kjo çështje ka nevojë imediate të rregullohet në ligj, për të vendosur një balancë të drejtë midis nevojës, qëllimit të hetimit dhe garantimit të jetës private.*

Sa i përket *cilësimit të pozitës procedurale të një shtetasi*, fryma e Avokatit të Popullit është që shtyrja në kohë e cilësimit të pozitës procedurale të një shtetasi mund të përbëjë cenim të të drejtave të tij procedurale. Për këtë, ose një pjesë e veprimeve procedurale duhet të kryhen vetëm pas cilësimit të personave dhe regjistrimit të të pandehurve, ose duhet të garantohet për të tërë e drejta për t'u mbrojtur me avokat në çdo fazë të përballjes me organet e prokurorisë apo hetuesisë.

Lidhur me *të drejtën për një seancë të hapur publike dhe pjesëmarrjen e Avokatit të Popullit në seancat gjyqësore*, një nga elementët e tjerë shqetësues që u evidentua gjatë shqyrtimit të ankesës së gazetarit Elton Qyno, është edhe *moslejimi i pjesëmarrjes së përfaqësuesit të Avokatit të Popullit që të ishte i pranishëm në seancën gjyqësore*, veprim i cili në vlerësimin tonë përbën cenim të mandatit të këtij institucioni kushtetues. Sistemi gjyqësor duhet të dakordësohet me një strategji të komunikimit të procedimeve penale, d.m.th. kur, deri në çfarë mase, nga kush dhe për kë duhet të sigurohet informacioni, dhe është e domosdoshme që të gjithë subjektet t'i përmbahen kësaj strategjie dhe të përhapin mesazhin për sfondin dhe natyrën e saj, në kushtet kur sistemi gjyqësor në Shqipëri, duhet të garantojë parimin e shtetit ligjor, ndjekjen e drejtë penale dhe prezumimin e pafajësisë.

Në përfundim të problematikave të konstatuara, Avokati i Popullit ka hartuar një Raport të Veçantë “Lidhur me respektimin e të drejtave kushtetuese dhe ligjore, si dhe e standardeve më të larta të të drejtave të njeriut e të palëve në procesin penal”, i cili është shpërndarë për konsultim publik dhe gjendet në faqen zyrtare të internetit të Avokatit të Popullit.

Raporti i Veçantë

“Lidhur me respektimin e të drejtave kushtetuese dhe ligjore, si dhe e standardeve më të larta të të drejtave të njeriut e të palëve në procesin penal”

Në këtë raport, janë adresuar institucioneve shtetërore dhe organeve të drejtësisë, disa rekomandime të rëndësishme të evidentuara nga hetimi administrativ i kryer me përgjegjësi dhe profesionalizëm nga institucioni i Avokatit të Popullit për këtë rast, si më poshtë vijon:

- Vlerësimi dhe zbatimi nga SPAK dhe GJKKO e të dy shkallëve (e shkallës së parë dhe ajo e apelit) gjatë veprimtarisë hetimore e gjyqësore të standardeve më të larta të të drejtave dhe lirive të njeriut në përgjithësi dhe të lirisë së medias në veçanti të parashikuara në Kushtetutë dhe KEDNJ sipas interpretimit të bërë nga GJEDNJ, për punonjësit e medias gjatë ushtrimit të profesionit të tyre në një shoqëri demokratike.
- Analizimi nga Këshilli i Lartë i Prokurorisë dhe Këshilli i Lartë Gjyqësor të gjetjeve dhe konstatimeve të institucionit të Avokatit të Popullit gjatë shqyrtimit të ankesës së gazetarit Elton Qyno dhe vlerësimin e masave që duhet të ndërmerren për të garantuar të drejtën kushtetuese për një proces të rregullt ligjor në çdo fazë të hetimit dhe/ose gjyqimit.
- Marrja e masave nga Këshilli i Lartë i Prokurorisë për të garantuar monitorimin filmik dhe me audio të marrjes në pyetje të palëve në procesin penal si dhe garantimin e komunikimit të Kartes së të Drejtave në një gjuhë të përshtatshme për çdo person që ndërvepron me prokuroritë si palë në procesin penal.
- Marrja e masave të nevojshme nga Këshilli i Lartë Gjyqësor për ndryshimin e përmirësimit të “Udhëzuesit standard të marrëdhënieve të gjykatave me publikun dhe median”, miratuar me Vendimin Nr. 716, datë 06.12.2023. Në këtë udhëzues rekomandohet të shtohet një dispozitë e posaçme me qëllim që të garantohet pjesëmarrja e Avokatit të Popullit ose e përfaqësuesve të autorizuar prej tij dhe të pajisur me CSP edhe në seancat gjyqësore të cilat zhvillohen me dyer të mbyllura.
- Vlerësimi dhe zbatimi i gjetjeve dhe rekomandimeve përgjithësuese të këtij raporti edhe nga prokuroritë e juridiksionit të përgjithshëm.
- Vlerësimi nga Ministria e Drejtësisë dhe Komisioni për Çështjet Ligjore, Administratën Publike dhe të Drejtat e Njeriut, të nevojës për ndryshimet ligjore për të rritur garancitë procedurale gjatë procesit penal për të tëra palët në këtë proces, konkretisht:
- Garantimi i të drejtës për t’u asistuar me avokat për të tëra palët dhe subjektet e tjerë, pjesë e procesit penal si personi që ka dijeni për rrethanat e çështjes, dëshmitari e kallëzuesi jo i dëmtuar.
- Garantimi i të drejtës së çdo personi për t’iu komunikuar karta e të drejtave sipas pozicionit të tij procedural.
- Garantimi i të drejtës së jetës private në përputhje me nenin 8 të KEDNJ, sipas interpretimit të bërë nga GJEDNJ në lidhje me të drejtën e privatësisë dhe kriteret e kufizimit proporcional të kësaj të drejte në dritë të zhvillimeve teknologjike në mjetet e komunikimit.
- Garantimi i ushtrimit efektiv të rolit dhe mandatit të Institucionit të Avokatit të Popullit si pjesë thelbësore të sistemit të kontroleve dhe ekuilibrave (check and balances) të shtetit të së drejtës në lidhje me garantimin thelbësor të të drejtave të njeriut në vend.

Ky Raport, është i nevojshëm të vlerësohet në nivel strukturor nga Komisioni i Ligjeve në Kuvendin e Shqipërisë, Këshilli i Lartë i Prokurorisë dhe Këshilli i Lartë Gjyqësor. Propozimet përkatëse për ndryshimet në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë dhe Kodit të Procedurës Penale, sugjerojmë të bëhen menjëherë duke e përafuar atë me legjislacionin e BE-së, standardet më të larta të parashikuara në aktet ndërkombëtare dhe jurisprudencën e GJEDNJ-së.

4.6 Monitorimi i pavarur i të drejtave të emigrantëve të huaj

Panorama rajonale e prurjeve migratore - Viti 2024 shënoi rënien më të madhe të migrantëve të parregullt në Ballkan, 78% më pak se 2023. Numri i migrantëve të parregullt që hynë në vendet e Ballkanit me synim për të kaluar drejt vendeve europiane gjatë vitit 2024 ishte 78% më pak se viti 2023, sipas të dhënave vjetore të publikuara nga Agjencia Europiane e Ruajtjes së Kufijve, FRONTEX. Rreth 21,000 migrantë të parregullt, kryesisht nga Siria, Turqia dhe Afganistani, u ndaluan nga policitë kufitare, në të ashtuquajturën “Rruga ballkanike” e kalimit të migrantëve, që përfshin vendet e Ballkanit Perëndimor, mes të cilave edhe Shqipëria. Ndërkohë, sipas të dhënave vjetore të FRONTEX pavarësisht presionit të vazhdueshëm të migracionit, bashkëpunimi i vendeve të Bashkimit Europian dhe partnerëve kundër rrjeteve të kontrabandës, ka reduktuar me 38% krahasuar me vitin 2023, kalimet e migrantëve të parregullt, në kufijtë e jashtëm të Evropës. Po sipas FRONTEX, në total kalimet e migrantëve të parregullt drejt vendeve të Bashkimit Europian ishin rreth 239,000 gjatë vitit 2024.

FRONTEX vëren se rënia e përgjithshme e numrit të migrantëve të parregullt është duke arritur nivelin më të ulët që nga viti 2021, kur migrimi ishte ende i prekur nga pandemia COVID. Sipas FRONTEX krahas rënies më të madhe të shënuar në Ballkan, rënia e numrit të përgjithshëm u shkaktua kryesisht nga një rënie prej 59% e mbërritjeve përmes rrugës së Mesdheut Qendror, për shkak të më pak nisjeve nga Tunizia dhe Libia.

Panorama kombëtare e prurjeve migratore: Shqipëria ndodhet në kryqëzimin midis Evropës Lindore dhe Perëndimore dhe për shkak të vendndodhjes së saj gjeografike, është një lidhje natyrore përmes së cilës kalojnë prurje migratore. Shqipëria prej disa vitesh është pjesë e Rrugës së Ballkanit Perëndimor, ku të huajt e parregullt qëndrojnë përkohësisht, për të depërtuar më pas drejt vendeve të tjera europiane.

Gjatë viti 2024 lëvizja e të huajve të parregullt në rrugëkalimin e Ballkanit Perëndimor shënoi rënie të ndjeshme krahasuar me vitet e shkuara dhe rrjedhimisht edhe në Shqipëri.

Sipas të dhënave të UNHCR, zyra Shqipëri, gjatë vitit 2024 në territorin e Shqipërisë u evidentuan 1,388 refugjatë, apo migrantë të huaj të parregullt, nga të cilët 87 janë referuar në sistemin shqiptar të azilit. Gjatë vitit 2024, duke iu referuar gjinisë për refugjatët, apo migrantët e parregullt në Shqipëri, pjesa më e madhe e tyre kanë qenë meshkuj madhorë (1,163 persona) dhe pjesa tjetër, 77 femra, në moshë madhore, ndërsa 124 kanë qenë fëmijë meshkuj dhe 24 kanë qenë fëmijë femra.

Gjatë vitit 2024 janë evidentuar në prurjet migratore në Shqipëri 98 fëmijë të pashoqëruar, apo fëmijë të ndarë. Pjesa më e madhe e të huajve të parregullt kanë qenë nga Pakistani, Siria, Egjipti, Afganistani dhe Nepali, ndërsa në një numër më të vogël nga Irani, Bangladeshi, Somalia, Iraku dhe India.

Nga të dhënat dhe monitorimet e kryera nga ekspertët, pjesa më e madhe e të huajve të parregullt hynë në territorin shqiptar gjatë muajve prill, maj, qershor, e cila përkon me një stinë të favorshme për depërtimin nga kufiri tokësor grek në kushtet e përshtatshme të motit, ndërsa një pjesë më e vogël e të huajve të parregullt, hynë në territorin shqiptar gjatë periudhës tjetër të vitit, në një numër më të ulët në stinën e dimrit.

Nga monitorimet e kryera dhe intervistat e ekspertëve me të huaj të parregullt gjatë vitit 2024, rezulton se 70 -75% e migrantëve kanë hyrë në Shqipëri përmes kufirit me Greqinë. Gjatësia e kufirit me Greqinë është 349 km, nga të cilat, 247 km tokësor, 78 km detar, 7 km liqenor, 9 km lumor dhe 8 km përrenj, favorizon depërtimin e të huajve të parregullt. Nga kufiri jugor (territori i Gjirokastrës, Përmetit dhe Sarandës) kanë hyrë në vitin 2024 pjesa më e madhe e të huajve të parregullt, (553 persona) dhe nga kufiri juglindor, territori i Korçës, Ersekës dhe Devollit kanë hyrë 466 persona. Krahasuar me dy vitet paraardhëse, për periudhën janar –dhjetor të vitit 2024, ka vijuar rënia e prurjeve të migrantëve të parregullt. Konkretisht, për vitin 2022 kanë hyrë nëpërmjet kufirit të Kapshticës gjithsej 6,628 migrantë të parregullt dhe për vitin 2023 kanë hyrë 2,340 migrantë, nëpërmjet kufirit të Gjirokastrës në vitin 2022 kanë hyrë 2,331 migrantë dhe në vitin 2023 kanë hyrë 903 migrantë dhe nëpërmjet kufirit të Sarandës në vitin 2022 kanë hyrë 1,161 migrantë të parregullt dhe në vitin 2024 kanë hyrë 1,344 migrantë të parregullt.

Nga intervistat dhe monitorimet e ekspertëve të jashtëm të Avokatit të Popullit, të huajt e parregullt që hyjnë nga Greqia, rezultojnë se ose janë me një kohë qëndrimi të gjatë në Greqi prej disa vitesh (kryesisht shtetasit nga Pakistani, Afganistani, Egjipti), ose pas një kalimi paraprak në Turqi janë kthyer rishtas në Greqi dhe synojnë përmes Shqipërisë vijimin më tej të udhëtimit dhe kalimin drejt vendeve europiane. Të huajt e parregullt gjatë intervistave kanë deklaruar se kanë mbërritur në Shqipëri nëpërmjet transportit publik nga Athina, Selaniku dhe qytete të tjera greke, në afërsi të pikës së kalimit kufitar të Kakavijës, Pikës së Qafë Botës në Sarandë dhe Kapshticës dhe më tej kanë hyrë nëpërmjet kufirit të gjelbër. Gjatë intervistimeve ata kanë pohuar se synonin të kalonin Malin e Zi dhe Kosovën, me destinacion final vendet europiane, kryesisht, Gjermani, Francë, Itali, Belgjikë. Nga intervistat e kryera nga ekspertët e Avokatit të Popullit me të huajt e parregullt, ka rezultuar se në jo pak raste ata përshkojnë itinerare të vështira, përgjatë kufijve malorë dhe zonave më pak të populluara nga banorët, duke udhëtuar për disa ditë dhe duke u vënë në vështirësi prej mungesës së ushqimit dhe lodhjes.

Rastet e ndihmës mjekësore në kufi (17 të evidentuara në vitin 2024 gjatë monitorimeve në Gjirokastrë dhe Korçë) janë kërkuar më shpesh nga kjo kategori e të huajve të parregullt. Ekspertët

kanë evidentuar ndihmën në kohë të ekipeve të urgjencës së spitaleve në Sarandë, Korçë dhe Gjirokastrë.

Prurjet e migrantëve të parregullt tre vitet e fundit në Gjirokastrë, Sarandë dhe Korçë

	2022	2023	2024
Gjirokastrë	2,331	903	236
Sarandë	1,161	1,344	317
Korçë	6,628	2,340	466
Total	10,120	4,587	1,019

Aktiviteti i Ekspertëve në terren: Ekspertët e jashtëm të Avokatit të Popullit në rajonet e Korçës dhe Gjirokastrës kanë vijuar gjatë vitit 2024 të monitorojnë zonat kufitare, segmente të njohura si rrugëkalime të huajve të parregullt dhe të marrin kontakte dinamike me autoritetet e kufirit, qeverive vendore, Njësive të Mbrojtjes së Fëmijëve, etj., ndërsa eksperti në rajonin e Tiranës ka mbuluar Qendrën e Mbyllur Kareç, Drejtorinë e Kufirit Tiranë dhe Aeroportin e Rinasit, duke zhvilluar një aktivitet monitorues lidhur me të drejtat e emigrantëve dhe azilkërkuesit në institucionet e sipërpërmendura.

Gjatë vitit 2024 ekspertët morën pjesë në diskutime dhe konsultime lidhur me Strategjinë Kombëtare për Migracionin 2024-2030 dhe Planin e Veprimit 2024 –2026 dhe kontribuan me përvojën, analizat dhe opinionet e tyre në të gjitha takimet e zhvilluara. Ekspertët kanë pasur akses të plotë nga Drejtoritë Rajonale të Kufirit të kontaktonin me grupet e huajve të parregullt, ti intervistonin në raste se e gjykonin të nevojshme dhe të monitoronin procesin e përzgjedhjes dhe garantimin e standardeve të trajtimit të tyre, si nga policia kufitare, edhe nga policitë e qarqeve, në rastet e ndalimeve të trafikimit të huajve të parregullt.

Misionet e monitorimit në terren në zonat kufitare në Korçë, Gjirokastrë dhe Sarandë, janë planifikuar nga ekspertët e jashtëm të Avokatit të Popullit mbi bazë të kalendarëve javorë të punës, duke përcaktuar takime të rregullta me pikat fokale të UNHCR-së në Korçë dhe në Gjirokastrë dhe në bashkëpunim të ngushtë edhe me ekipin e organizatës “CARITAS” në terren. Gjeografia e takimeve, monitorimeve dhe trajtimit të rasteve të huajve të parregullt gjatë vitit 2024, është zgjeruar në disa raste edhe në Vlorë dhe në Fier.

Disa nga gjetjet gjatë monitorimeve kanë pasur të bëjnë me evidentimin e mungesës së përkthyesve gjatë intervistave të përzgjedhjes, vonesa në procedurat e veprimit për të miturit e pashoqëruar kur janë evidentuar në kufi, e lidhur kjo sidomos me mungesën e një qendre kombëtare për të miturit e pashoqëruar ku mund të referoheshin. Ekspertët kanë evidentuar gjatë monitorimeve në shumë raste mungesën e informimit nga oficerët e kufirit për migrantët e huaj të parregullt lidhur me të drejtat dhe detyrimet e tyre në Shqipëri. Ekspertët kanë konstatuar gjatë monitorimeve se nevojitet një vëmendje më e madhe e oficerëve të migracionit që kryejnë intervistat e përzgjedhjes për të

evidentuar kategoritë e migrantëve që kërkojnë dhe meritojnë mbrojtje. Në shumë raste intervistimi nuk ka qenë i saktë nga ana e policisë kufitare pasi nuk bëhet pyetja nëse duan azil në Shqipëri ose jo. Ekspertët kanë evidentuar gjithashtu probleme të mirëmbajtjes së qendrave pritëse të përkohshme të migrantëve që lidhen me furnizimin me ujë, pastrimin, ngrohjen gjatë dimrit etj.

Gjetjet janë shënuar rast pas rasti dhe janë referuar në takimet me partnerët në nivel rajonal në Korçë dhe në Gjirokastrë, pranë Komisionerit të Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës, Trajtimin ose Dënimit të Egër, Çnjerëzor ose Poshtërues, si dhe Oficerit të Mbrojtjes pranë UNHCR, Tiranë dhe zyrave të UNHCR-së në Gjirokastrë dhe Korçë.

Ekspertët e jashtëm të Avokatit të Popullit kanë zhvilluar intervista me të huaj të parregullt të kombësive të ndryshme, mbi bazë të një pyetësi, si dhe i kanë informuar për të drejtat, legjislacionin shqiptar dhe konventat ndërkombëtare, mundësitë që kanë për kërkesë azili në Shqipëri, etj. Gjatë vitit 2024 janë realizuar nga ekspertët Korçë, Gjirokastrë dhe Tiranë 600 intervista të thelluara.

Ekspertët kanë pasur kontakte të rregullta me oficerët e misionit të FRONTEX në Korçë, në Gjirokastrë dhe Sarandë, me banorë të komuniteteve vendore të zonave kufitare, për të kuptuar më mirë problematikat që shfaqen me prurjet migratore në kufi.

Procesi i përzgjedhjes së të huajve të parregullt: Nga monitorimet e kryera nga ekspertët e jashtëm të Avokatit të Popullit, procesi i përzgjedhjes së të huajve të parregullt, është kryer në kufi ose brenda territorit dhe ka pasur për qëllim përcaktimin e të huajve të parregullt nga oficerët e migracionit si:

- subjekt i refuzimit të hyrjes,
- kërkues i mbrojtjes ndërkombëtare të përkohshme,
- kërkues i azilit,
- viktimë e mundshme trafikimi,
- imigrant i parregullt,
- i mitur i pashoqëruar.

Nga informacioni i punonjësve të policisë kufitare dhe monitorimet e ekspertëve gjatë procesit të përzgjedhjes, rezulton se grupet migratore të parregullta që mbërrijnë në Shqipëri, nuk e konsiderojnë vendin tonë si destinacion për qëndrim të përhershëm, ndaj dhe një numër shumë i vogël i tyre kërkojnë azil. Numri i referimeve për azil, nga ana e policisë kufitare për këtë shkak, por edhe për shkaqe të tjera, mbetet ende i ulët. Në këto prurje migratore gjatë vitit 2024 nuk janë evidentuar dhe referuar raste të viktimave të mundshme të trafikimit.

Por, gjatë vitit 2024 janë evidentuar shumë raste të kontrabandimit të migrantëve të huaj të parregullt sidomos në zonën e Tri Urave, Përmet, Qafë Botës në Sarandë dhe zonës kufitare të

Kapshticës. Ekspertët kanë evidentuar faktin se në disa raste kontrabandimi shoferët e mjeteve që transportonin migrantë nuk u kanë ndaluar pikave policore të kontrollit. Gjatë ndjekjes së tyre nga policia janë shënuar edhe aksidente me lëndime migrantësh të parregullt.

Praktikat më të mira të evidentuara në punën në terren:

- Bashkëpunimi me autoritetet lokale, prefektët, bashkitë, dhe drejtoritë rajonale që ofrojnë shërbime;
- Angazhimi me Policinë Kufitare dhe të Migracionit;
- Përmirësimi i përpjekjeve për mbrojtjen e të huajve me nevoja specifike shëndesore (Forigners with specific health needs/FHSN);
- Koordinimi me Partnerët e UNHCR (Mbrojtja; Monitorimi i Komuniteteve në kufij).

Praktika për t'u përmirësuar në punën në terren:

- Nevojitet advokim më i madh drejt Policisë Kufitare dhe Migracionit për të përmirësuar procesin e intervistave të përzgjedhjes dhe për të referuar në azil, personat në nevojë për mbrojtje ndërkombëtare.
- Nevojitet përmirësimi i informacionit nga Drejtoritë Rajonale të Kufirit dhe Migracionit në lidhje me të drejtën për azil, për personat që kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare;
- Nevojitet ndjekje në vijimësi e rasteve të identifikuara si vulnerabël dhe problematikave të tyre.

Panorama vendore e prurjeve migratore, Korçë: Për periudhën Janar-Dhjetor 2024, në Qendrën pritëse në Kapshticë sipas Policisë Kufitare, janë shoqëruar dhe akomoduar 582 persona, nga të cilët 456 persona kanë hyrë për herë të parë në territorin e Shqipërisë dhe 126 persona janë përsëritës.

Grupet e migrantëve që konsiderohen me risk janë, gratë dhe fëmijët nën moshën 18 vjeç. Statistikat tregojnë se gjatë kësaj periudhe, kanë hyrë në mënyrë të parregullt: 59 fëmijë nën moshën 18 vjeç, 11 gra mbi moshën 18 vjeç dhe 8 femra nën moshën 18 vjeç. Referuar shtetësisë, migrantët në shumicën e tyre kanë qenë nga Siria, Iraku, Afganistani, Palestina, Maroku, Algjeria etj. Krahasuar me vitet e fundit, për periudhën janar –dhjetor të vitit 2024, ka vijuar rënia e prurjeve që nisi vitin e shkuar.

Për shkak të fluksit të migrantëve të parregullt gjatë dy viteve të fundit, IOM ka kryer një investim të ri brenda territorit të Qendrës Tranzitore në Kapshticë, duke shtuar edhe dy kapanone (kontejnerë), me qëllim rritjen e kapaciteteve akomoduese të Qendrës me 50 shtretër. Në këtë mënyrë, kapaciteti i Qendrës nga 60 shtretër që ishte deri në vitin 2022, aktualisht është për pritjen dhe akomodimin e 110 personave. Stafi i punonjësve të policisë në këtë qendër, i cili përgjigjet për intervistimin, përzgjedhjen dhe trajtimin e migrantëve, nuk kishte mungesa në organikë.

Panorama vendore e prurjeve migratore, Gjirokastrë: Sipas informacionit të UNHCR-së numri i të huajve të parregullt, të kapur në afërsi të kufirit të gjelbër dhe në territor është 236, nga rreth 903 persona që ishte në vitin 2023. Procesi përzgjedhjes është kryer konform procedurës standarde të punës nga Sektori për Migracionin, për të gjithë këta shtetas. Referuar statistikave për vitin 2024, në PKK Kakavijë dhe Tre Urat konstatohet një ulje e numrit të migrantëve të parregullt të identifikuar në kufirin e gjelbër dhe në territor nga viti i kaluar. Nga informacioni në DVKM Gjirokastrë u evidentua se, migrantët kanë devijuar drejtimin e lëvizjes së tyre, duke hyrë në territorin e RSH-së nga Pika e Kalimit të Kufirit në Qafë Botë (në varësi të DVKM Vlorë).

Panorama vendore e prurjeve migratore, Sarandë: Janë konstatuar gjithsej 317 të huaj të parregullt, nga 1,344 shtetas të huaj të që ishin evidentuar në vitin 2023. Drejtimi kryesor i hyrjes në territor mbetet sektori i Qafë Botës. Gjatë vitit 2024, vihet re një ulje e numrit të shtetasve të huaj të parregullt krahasuar me një vit më parë, të cilët kanë zgjedhur si rrugë kalimi territorin që mbulon Komisariati Sarandë. Në çdo rast, është dhënë ndihmë mjekësore kur ka qenë e nevojshme dhe në bashkëpunim me organizatën “Caritasi Shqiptar”, dega Gjirokastrë, për këta shtetas është ofruar ushqim, veshmbathje dhe akomodim. Me funksionimin e “Qendrës Pritëse të të huajve të parregullt” në PKK Qafë Botë, është siguruar akomodimi më i përshtatshëm për këto kategori.

Aktiviteti i ekspertit të jashtëm të Avokatit të Popullit në Tiranë: Gjatë vitit 2024 eksperti i jashtëm i Avokatit të Popullit, i cili mbulon Qendrën e Mbyllur Kareç, Drejtorinë e Kufirit Tiranë dhe Aeroportin e Rinasit, ka zhvilluar një aktivitet monitorues lidhur me të drejtat e emigrantëve dhe azilkërkuesit në institucionet e sipërpërmendura.

Gjatë vitit 2024 janë kryer rreth 100 intervista me të huajt e parregullt të Qendrës së Mbyllur Kareç (mesatarisht tetë intervista në muaj, në varësi të prurjeve). Janë mbajtur kontakte të afërta me drejtuesit e Qendrës dhe me Sektorin e Migracionit të Parregullt në Drejtorinë Qendrore të Kufirit, për të bërë prezent shqetësimet dhe mangësitë e konstatuara. Janë zhvilluar mesatarisht 3 intervista në muaj në Drejtorinë e Kufirit në Tiranë. Kjo pasi në këtë drejtori prurjet janë më të pakta sepse kanë të bëjnë me të huajt e parregullt të kapur në territor. Është marrë pjesë në takime të ndryshme lidhur me të drejtat e migranteve, refugjatëve dhe azilkërkuesve. Në disa raste është ndjekur në bashkëpunim me UNHCR Tiranë, zgjidhja e shqetësimeve të të huajve të parregullt që kanë sinjalizuar këtë institucion. Është marrë pjesë rregullisht në takime dhe trajnime të organizuara nga UNHCR apo partnerët.

Problematika të hasura nga të tre ekspertët:

- *Trajtimi i fëmijëve të pashoqëruar të migrantëve të parregullt:* Mungon një Qendër Kombëtare e Trajtimit të Fëmijëve të pashoqëruar të migrantëve të parregullt, si dhe mungon udhëzimi i Ministrisë të Brendshme për akomodimin afatgjatë të të miturve të pashoqëruar. Për të përmbyllur gjithë sistemin e trajtimit të fëmijëve të pashoqëruar nga institucionet përgjegjëse, duhet ngritur sa më parë kjo qendër në nivel kombëtar.

- *Sistemi i referimit në Azil:* Sistemi i referimit në Azil ka nevojë të përmirësohet. Ekspertët kanë rekomanduar kryerjen e evidentimit të migrantëve të parregullt nga shërbimet kufitare dhe procedurave të përzgjedhjes konform rregullave si dhe dekurajimin e çdo kthimi gjatë orëve të natës, të migrantëve drejt territorit grek.
- *Kthimi i migrantëve të parregullt në Greqi:* Kthimi i migrantëve të parregullt në Greqi, që nuk referohen në sistemin e azilit, bazohet në marrëveshjen ndërmjet Shqipërisë dhe Komunitetit Evropian për ripanimin e personave me qëndrim të paautorizuar. Por ende nuk është arritur të nënshkruhet një protokoll dypalësh ripanimi me Greqinë me gjithë kërkesat e vazhdueshme të palës shqiptare. Edhe gjatë vitit 2024, nga monitorimi ekspertëve, migrantët e huaj të parregullt, që kishin hyrë në territorin shqiptar nga Greqia dhe u ishte refuzuar qëndrimi në Shqipëri, u kthyen nga kufiri i gjelbër shqiptar drejt Greqisë pa një procedurë të formalizuar me policinë greke, që do të parashikonte një listë me identitetet e tyre, kohën dhe vendin e kthimit.

Avokati i Popullit ka rekomanduar vijimin e përpjekjes për marrjen e masave të nevojshme për nënshkrimin e një marrëveshje bashkëpunimi me palën e policisë kufitare greke, në lidhje me përcaktimin e një protokollit të rregullt ligjor, për ripanimin e shtetasve të huaj që kanë hyrë në mënyrë të parregullt nga territori grek në territorin e Shqipërisë, si në rastet kur ata janë përsëritës, por dhe rastet kur atyre nuk ju miratohet statusi i azilkërkuesit nga autoritetet shqiptare të përcaktuara në ligj. Theksojmë se në zbatim të dispozitave të marrëveshjes së sipërcituar, ripanimi i shtetasve të vendeve të treta me qëndrim të parregullt në RSH bëhet mbi bazën e kërkesës për ripanim, shoqëruar me prova/dokumenta të lëshuara nga pala greke.

- *Lista e përkthyesve dhe psikologëve të licencuar:* Në lidhje me sigurimin e përkthyesve, kryesisht për gjuhët e veçanta Dari, ose Fars, ky problem është zgjidhur me mbështetjen e përkthyesve të angazhuar nga FRONTEX dhe përkthimeve “on line” (video-call) të ofruara nga IOM, apo UNHCR. Policia Kufitare dhe Migracionit duhet të ngrejë një sistemi të qëndrueshëm të përkthyesve duke parashikuar financimet e nevojshme për këtë proces.
- *Mungon personeli femër (punonjës policie, përkthyes, psikologë):* Në rekrutimin dhe përzgjedhjen e personelit të agjencive që operojnë në kufi, bazuar në standardet e BE-së, nevojitet rekrutimi i punonjësve femra, të cilat lehtësojnë komunikimin me të huajt e parregullt të gjinisë femërore.
- *Mungesa e stafeve mjekësore në qendrat pritëse:* Qendrat pritëse të migrantëve, mund të ballafaqohen me raste të cilat mund të jenë bartës e përçues, të sëmundjeve infektive dhe kanë nevojë për vizita të rregullta nga stafe mjekësore të Drejtorive Rajonale të Shëndetit Publik.
- *Nevoja e vijimit të trajnimeve:* Personeli i Policisë Kufitare i është nënshtruar trajnimeve të ndryshme, në përgjigje të nevojave, të reflektuara në planet vjetore të trajnimeve, por edhe trajnimeve të zhvilluara nga ekspertë të organizatave partnere. Por duhet të vijojnë trajnime me policinë kufitare dhe sidomos oficerët e përzgjedhjes, për temat që lidhen me

mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe të drejtat e refugjatëve. Ekspertët kanë rekomanduar gjithashtu vijimin e trajnimit të forcave policore në aspektin e sigurisë së jetës së tyre, sidomos gjatë operacioneve për ndjekjen e kontrabandistëve, të cilët sipas monitorimeve edhe gjatë vitit 2024 në të shumtën e herës nuk u ndalojnë patrullave policore dhe kjo shpesh shoqërohet me aksidente rrugore apo incidente.

- *Informimi i të huajve të parregullt në kufi:* Ekspertët e Avokatit të Popullit kanë evidentuar që mekanizmat që garantojnë informimin e migrantëve në kufi dhe në territor me të drejtat e tyre dhe përgjegjësitë nuk janë efikase. Nevojitet rritje e informimit nga autoritetet përgjegjëse si gjatë evidentimit dhe përzgjedhjes, edhe gjatë procesit të aplikimit të kërkesave për azil, deri në miratimin, apo refuzimin e tyre.
- *Kushtet infrastrukturore:* Nga monitorimi i vazhdueshëm që institucioni i Avokatit të Popullit kryen në terren, nëpërmjet ekspertëve të jashtëm konstatohet se stafet mbështetëse dhe investimet në qendrat e pritjes së migrantëve të parregullt, janë kryer nga donatorë dhe partnerë të ndryshëm ndërkombëtarë dhe asnjë prej tyre nuk është kryer me fondet e buxhetit të shtetit shqiptar. Ende vijon edhe këtë vit mungesa e investimeve nga ana e buxhetit të shtetit, për disa nga këto qendra si për mirëmbajtjen edhe për shërbimet më të përmirësuara. Në pikën kufitare Kakavijë kushtet vijnë të mbeten të njëjta pasi godina ka çarje tektonike.

Tabela përmbledhëse e punës së ekspertëve 2024

Indikatorët	Rajoni	Target	
Vizita monitoruese në vendet e ndalimit të lidhura me imigracionin	Tiranë	12	12
Raste të monitoruara gjatë procesit të përzgjedhjes	Tiranë, Gjirokastrë dhe Korçë	1,300	842
Përdorimi mekanizmave të reagimit të mbështetur nga UNHCR/Avokati i Popullit për të shprehur nevojat/shqetësimet/feedback-un e tyre	MKPT/Ekspertët	20	20
Raporte analitike për prurjet migratore	Tiranë, Gjirokastrë dhe Korçë	4	5

Intervistime të thelluara të migranteve	Tiranë, Gjirokastrë dhe Korçë	600	530
Raporti vjetor i Avokatit të Popullit		1	1
Raportime vjetore të përbashkëta në UNHCR	Tiranë, Gjirokastrë dhe Korçë	12	12
Raportime vjetore të 3 ekspertëve tek Komisioneri	Tiranë, Gjirokastrë dhe Korçë	36	36

Rruga e kalimit	2023	2024	Kombësitë kryesore të migrantëve
Ballkani Perëndimor	99,000 kalime të parregullta	21,000 kalime të parregullta	Siri, Turqi, Afganistan.

4.7 Monitorimi i protestave gjatë vitit 2024

E drejta e tubimit paqësor është themelore në një shoqëri demokratike. Kështu është shprehur Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut në një prej vendimeve të saj. Liria e tubimeve paqësore dhe pa armë, si dhe e pjesëmarrjes në to, garantohej në nenin 47, pika 1, të Kushtetutës. Kjo liri nuk kufizohet nga qëllimi i tubimit, mjafton që ai të jetë paqësor. Liria e tubimit paqësor merr rëndësi të veçantë në një shtet ligjor dhe demokratik. Neni 11 i Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut, e cila është ratifikuar nga vendi ynë garanton lirinë e tubimit dhe të organizimit. Sipas këtij neni, çdokush ka të drejtën e lirisë së tubimit paqësor dhe të organizimit me të tjerët. Ushtrimi i kësaj të drejte nuk mund t'i nënshtrohet kufizimeve të tjera përveç atyre që parashikohen me ligj dhe që janë të nevojshme në një shoqëri demokratike, në interes të sigurisë kombëtare ose sigurisë publike, për mbrojtjen e rendit dhe parandalimin e krimit, për ruajtjen e shëndetit ose të moralit, ose për mbrojtjen e të drejtave dhe të lirive të të tjerëve.

Gjatë vitit 2024, institucioni i Avokatit të Popullit, ka monitoruar protestat e organizuara nga subjektet politike opozitare në vend, në kuadër të të drejtës për tubime paqësore dhe sjelljen e Policisë së Shtetit në mbarëvajtjen e këtyre protestave.³¹³ Krahas monitorimit të protestave, janë

³¹³ Gjatë vitit 2024 janë zhvilluar 5 (pesë) protesta.

kryer edhe një sërë inspektimesh në komisaritet e policisë së Tiranës, me synimin për të verifikuar zbatimin e procedurave standarde edhe respektimin e të drejtave ligjore të personave të shoqëruar nga punonjësit e Policisë së Shtetit.

Në vlerësimin e Avokatit të Popullit, protestat kanë qenë paqësore, përveç ndonjë rasti sporadik, kur janë hedhur kapsolla plasëse apo dhe tymuese në drejtim të punonjësve të Policisë së Shtetit, që kanë qenë në detyrë për garantimin e rendit dhe qetësisë publike, si dhe ruajtjen fizike të institucioneve të larta shtetërore. Nisur nga skenarët e ndjekur nga organizatorët e protestave, ato kanë qenë të larmishme, në disa raste edhe me bllokime të rrugëve nacionale dhe të kryqëzimeve në Tiranë, duke bllokuar qarkullimin e automjeteve prej disa orësh. Pavarësisht kësaj, në përfundim protestuesit janë shpërndarë në mënyrë paqësore dhe në orarin e njoftuar nga organizatorët për mbylljen e protestës.

Nga verifikimet e kryera në komisaritet e policisë është konstatuar sa më poshtë vijon:

- Personat e shoqëruar qëndronin në kushte mbipopullimi, kryesisht në Komisariatin e Policisë nr. 1, Tiranë.
- Ka patur zvarritje të procedurave për personat e shoqëruar, për arsye se oficerët e policisë gjyqësore që do të intervistonin të shoqëruarit dhe do të këqyrnin provat, ndodheshin në terren dhe pritej kthimi i tyre për të vijuar procedurat.
- Disa të shoqëruar nuk janë njohur me kartën e të drejtave.
- Nga ana e të shoqëruarve nuk ka patur pretendime për keqtrajtim.
- Disa shtetas të shoqëruar kanë pretenduar se janë ndaluar nga punonjës të policisë të veshur civilë dhe pa mjet identifikimi.
- Pjesa më e madhe e të shoqëruarve është liruar pas verifikimeve. Arsyeja e shoqërimit sipas shënimeve në regjistrin përkatës ka qenë për *“pjesëmarrje në protestë për bllokim rruge”*.

4.8 Konferenca vjetore

Më datë 10 dhjetor 2024, në Ditën Ndërkombëtare të të Drejtave të Njeriut, u zhvillua Konferenca Vjetore e Avokatit të Popullit me temë ‘Femicidi: problemi social përtej statistikave’, në bashkëpunim me UN Women. Konferenca trajtoi dy tema kryesore: femicidin në Shqipëri përmes një raporti të detajuar, si dhe ndikimin e digjitalizimit të shërbimeve publike në të drejtat e njeriut. Për të dyja këto çështje AP paraqiti dy raporte të veçanta në Konferencë ku u analizuan gjetje të rëndësishme.

Të ftuarit në Konferencë ishin Kryetarja e Kuvendit të Shqipërisë, Znj. Erisa Spiropali, Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Znj. Albana Koçiu, Kryetarja e Këshillit Kombëtar për Integrimin Evropian, Znj. Jorida Tabaku, Raportuesja e Përgjithshme për dhunën ndaj grave në Asamblenë e Këshillit të Evropës, Znj. Etilda Gjonaj, Ambasadori i Bashkimit Evropian në Shqipëri, Z. Silvio Gonzato. Drejtuesi i Bashkëpunimit për Zhvillim të Agjencisë Suedeze për

Bashkëpunim dhe Zhvillim Ndërkombëtar në Shqipëri, Z. Erik Illes, Kreu i Zyrës së UN Women në Shqipëri, Z. Michele Ribotta, Kreu i Zyrës së Këshillit të Evropës në Tiranë, Znj. Gulia Re, përfaqësues të tjerë të Kuvendit, institucioneve shtetërore e atyre të pavarura, përfaqësues të trupit diplomatik, organizatave të huaja në vendin tonë, shoqërisë civile e medias.

Konferenca u hap nga Avokati i Popullit, Znj. Erinda Ballanca, e cila theksoi ndër të tjera në mesazhin e saj se *“Shqipëria sot përballlet me një realitet të dhimbshëm. Shumë raste të femicidit ndodhin për shkak të pandëshkueshmërisë së dhunës së hershme. Ndonëse ndër vite është rritur ndjeshëm denoncimi i dhunës, ky fenomen ende vijon të konsiderohet një çështje që duhet të trajtohet brenda mureve të shtëpisë. Sigurisht që ky nuk është një fenomen vetëm shqiptar, por me gjithë dhimbjen e qënies e të shpirtit na duhet të pranojmë se Shqipëria, ende në vitin 2023 mbetet me një normë ndër më të lartat për numër popullsie në Evropë por edhe në botë për femicid”*.

Gjithashtu, u nënvizua fakti se *“lufta kundër femicidit nuk mund të fitohet vetëm me masa ligjore. Ajo kërkon një ndryshim të thellë në shoqëri, një ndryshim të mentalitetit, një edukim të vazhdueshëm për respektimin e të drejtave të gruas dhe barazisë gjinore; veçanërisht me fokus në brezat e rinj, për ta parë gruan si partneren e barabartë dhe jo si një objekt për shfrytëzim dhe kontroll.”*

Paneli i parë i konferencës, në kuadër të Ditës Ndërkombëtare të të Drejtave të Njeriut dhe mbylljes së 16 Ditëve të Aktivizmit kundër Dhunës me Bazë Gjinore, trajtoi prezantimin e raportit ‘Vrasjet e grave dhe vajzave dhe femicidi në Shqipëri, 2021-2023’, i hartuar nga Institucioni i Avokatit të Popullit në bashkëpunim me UN Women Shqipëri, në kuadër të punës së Observatorit për Femicidet.

Të dhëna sasiore dhe cilësore, si dhe analiza e thelluar e kryer në kuadër të këtij raporti paraqesin nevojën për marrjen e masave urgjente për të parandaluar, hetuar dhe dënuar femicidin, si dhe për ta parashikuar si një vepër të veçantë penale në Kodin Penal të Republikës së Shqipërisë. Rekomandimet e përgjithshme dhe të veçanta adresuar institucioneve përgjegjëse synojnë në përmirësimin e punës dhe përgjigjes së mirëkoordinuar të tyre, për të parandaluar fenomenin dhe për të mbështetur të mbijetuarat e dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje.

Paneli i dytë i konferencës trajtoi sfidat dhe mundësitë e transformimit digjital të shërbimeve publike në Shqipëri, në kuadër të ndikimit të tij mbi të drejtat e njeriut. Diskutimet u bazuan, ndër të tjera, edhe në gjetjet dhe rekomandimet e raportit të hartuar nga Avokati i Popullit, me mbështetjen e Rrjetit Evropian të Institucioneve Kombëtare të të Drejtave të Njeriut (ENNHRI).

Megjithatë, ndërsa digjitalizimi ka sjellë përfitime të shumta, si lehtësimin e aksesit dhe përmirësimin e efektivitetit, ai ka ngritur edhe disa shqetësime të rëndësishme që lidhen me të drejtat e njeriut. Mbyllja e zyrave fizike të shërbimeve publike në vitin 2022 dhe kalimi i të gjitha

shërbimeve në platformën digjitale ka përjashtuar qytetarët që nuk kanë akses në teknologji ose që nuk zotërojnë aftësitë e nevojshme digjitale. Ky ndryshim ka ngritur shqetësime për aksesin e barabartë në shërbime, privatësinë, transparencën dhe mosdiskriminimin. Raportet e Avokatit të Popullit dhe Komisionit Evropian kanë nxjerrë në pah se ky transformim digjital mund të ketë ndikime negative për grupet vulnerabël, duke përfshirë të moshuarit, personat me aftësi të kufizuara dhe grupet me të ardhura të ulëta. Po kështu, ka shqetësime për mbrojtjen e të dhënave personale dhe për sigurinë kibernetike, të cilat janë thelbësore për garantimin e të drejtave të njeriut në një mjedis digjital.

Konferenca Vjetore e Avokatit të Popullit shërbeu si një platformë për diskutime, ndarje të njohurive dhe bashkëpunim për të siguruar një të ardhme më të drejtë të barabartë dhe që respekton të drejtat për të gjithë qytetarët si dhe për të nxitur një angazhim të përbashkët për të avancuar të drejtat e njeriut dhe për të ndërtuar një shoqëri që vlerëson dinjitetin dhe mirëqenien e çdo individi. Në fund të Konferencës vjetore u bë shpërndarja tek pjesëmarrësit, e raportit të digjitalizimit (në gjuhën shqipe dhe angleze, si dhe me skan Kod QR (*kod me përgjigje të shpejtë*)), dhe raportit vjetor për veprimtarinë e institucionit të Avokatit të Popullit gjatë vitit 2023 (në formë të printuar), si dhe një përmbledhje e raportit të femicidit.

Aktiviteti është një nga ngjarjet më të rëndësishme për të drejtat e njeriut në vend dhe ka një pjesëmarrje të madhe si nga institucionet dhe shoqëria civile.

KREU V

BASHKËPUNIMI

5.1 Bashkëpunimi me institucionet e administratës publike dhe niveli i zbatimit të rekomandimeve të Avokatit të Popullit

Krijimi i një kulture të drejtave të njeriut në Shqipëri, kërkon bashkëpunim të ngushtë me organet e administratës publike, shoqërinë civile, institucionet ndërkombëtare brenda dhe jashtë vendit, qarqet akademike e median, si dhe rritje të njohurive dhe vetëdijes së publikut rreth të drejtave të tij.

Funksioni dhe misioni i Avokatit të Popullit është të shqyrtojë çështjet që lindin si pasojë e keqadministrimit në administratën publike. Instrumenti i përditshëm, përmes të cilit Avokati i Popullit synon të arrijë rezultatin e tij, është rekomandimi. Pas shqyrtimit dhe hetimit të çështjeve të ndryshme, Avokati i Popullit realizon ndërmjetësimin dhe, nëpërmjet rekomandimeve të tij, synon t'i zgjidhë problemet mbi baza ligjore. Zgjidhjet e arritura nga ai synojnë të sjellin përmirësime në standardet dhe cilësinë e shërbimeve të administratës publike ndaj qytetarëve.

Niveli i zbatimit të rekomandimeve nga institucionet e administratës publike ka qenë dhe mbetet një shqetësim i vazhdueshëm për institucionin e Avokatit të Popullit. Përtej hapave dhe iniciativave pozitive të konstatuara ndër vite, mbetet shumë për t'u bërë në këtë drejtim jo vetëm, nga organet e administratës publike, në nivel qendror dhe vendor (sidomos sa i përket zbatimit të rekomandimeve), por dhe nga Kuvendi i Shqipërisë, si organi legjislativ ku paraqiten dhe diskutohen raportet e hartuara nga Institucioni i Avokatit të Popullit. Është kjo arsyeja që në mënyrë të vazhdueshme, institucioni i Avokatit të Popullit ka monitoruar dhe monitoron nivelin e zbatimit të rekomandimeve të adresuara organeve të administratës publike nëpërmjet përgatitjes së informacioneve të përditësuara, të cilat bëhen pjesë e raportimeve periodike apo vjetore.

Ndërkohë, në faqen zyrtare të institucionit, në një rubrikë të dedikuar janë përfshirë rekomandimet e pazbatuara, institucionet përgjegjëse si dhe institucionet që nuk kanë kthyer përgjigje në lidhje me rekomandimet e adresuara nga Avokati i Popullit, çka mundëson një aksesueshmëri dhe vizibilitet nga çdo qytetar apo subjekt i interesuar, duke respektuar rregullat e transparencës dhe të mbrojtjes së të dhënave personale.³¹⁴

³¹⁴ Për më shume mund ti referoheni linkut:

<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Regjistri%20i%20insitucioneve%20qe%20nuk%20kane%20kthyer%20pergjigje%20si%20dhe%20nuk%20kane%20zbatuar%20rekomandimet%20e%20AP.pdf>.

Në zbatim të Vendimit të Kuvendit të Shqipërisë nr. 134/2018, “Për miratimin e Manualit të Monitorimit Vjetor dhe Periodik”, institucioni i Avokatit të Popullit ka informuar në mënyrë periodike (në formë elektronike dhe shkresore) Kuvendin e Shqipërisë në lidhje me rekomandimet që institucioni i Avokatit të Popullit i ka adresuar institucioneve publike, si dhe statusin e zbatimit të tyre. Në këtë raportim nuk përfshihen rekomandimet e pushtetit lokal çka përbën një kufizim të rëndësishëm me qëllimin për të rritur zbatimin e rekomandimeve dhe ndërgjegjësimin e vijueshëm të pushtetit lokal për zbatimin e rekomandimeve të institucioneve të pavarura.

Institucionet e pavarura janë krijuar, ndër arsytet e tjera, për të ndihmuar në funksionin mbikëqyrës së Kuvendit pasi ato kontrollojnë punën e ekzekutivit dhe të administratës publike përmes një stafi të specializuar që ka një mandat të qartë për një fushë të caktuar. Duke vepruar kështu, institucionet e pavarura kontribuojnë dhe forcojnë funksionin e mbikëqyrjes së Kuvendit dhe së bashku me këtë të fundit veprojnë si vëzhgues të qeverisë dhe institucioneve të tjera publike.

Në këtë kuptim, në respekt të nenit 27, të ligjit nr. 8454, datë 04.02.1999, “Për Avokatin e Popullit”, të ndryshuar, Avokati i Popullit e vlerëson shumë të rëndësishme hapësirën që ai ka për të paraqitur raporte të veçanta për çështje të ndryshme brenda funksioneve të tij, veçanërisht nëse ajo përbën shkelje të të drejtave kushtetuese dhe ligjore të qytetarëve. Në zbatim të kësaj të drejte, duhet të theksojmë se vetëm gjatë tre - katër viteve të fundit, Avokati i Popullit ka dërguar pranë Kuvendit të Shqipërisë mbi 12 (dymbëdhjetë) raporte të veçanta, raporte të cilat nuk janë diskutuar në seancë plenare apo në Komisionet përkatëse parlamentare, e për rrjedhojë, Avokati i Popullit nuk ka pasur mundësinë e adresimit të drejtpërdrejtë të problematikave apo shqetësimeve që këto raporte ngrejnë në fusha të caktuara si dhe për të diskutuar me institucionet publike të cilat kanë detyrimin për t’i adresuar ato. Gjithsesi, Avokati i Popullit mbetet i vendosur në qasjen drejt identifikimit të problematikave të ndryshme në fushën e respektimit të të drejtave të qytetarëve dhe adresimit të tyre pranë Kuvendit të Shqipërisë përmes përdorimit dhe të seancave dëgjimore me institucione publike si një instrument efektiv për të adresuar problematika konkrete.

Niveli i zbatimit të rekomandimeve

Gjatë vitit 2024 institucioni i Avokatit të Popullit ka adresuar në total 300 rekomandime drejtuar organeve të administratës publike duke përfshirë atë qendrore dhe vendore. Nga numri total i rekomandimeve, niveli i zbatimit të tyre deri në muajin mars të vitit 2025 rezulton si më poshtë:

Rekomandime të pranuar dhe të zbatuara plotësisht	68 rekomandime ose 23%
Rekomandime të pranuar dhe të zbatuara pjesërisht	120 rekomandime ose 40%
Rekomandime të pranuar por të pa zbatuara	43 rekomandime ose 14%
Rekomandime të refuzuara	20 rekomandime ose 7%
Rekomandime pa përgjigje (jashtë afatit)	38 rekomandime ose 13%
Rekomandime në proces zbatimi	11 rekomandime ose 4%

Në totalin prej 68 ose 23% të rekomandimeve të pranuara dhe zbatuara plotësisht, janë përfshirë ato për të cilat ka pasur një përgjigje nga institucionet duke adresuar plotësisht të gjitha pikat e rekomandimeve/nënrekomandimeve të lëna nga institucioni i Avokatit të Popullit, dhe njëkohësisht duke i zbatuar këto në tërësinë e tyre. Duhet theksuar se në totalin prej 68 rekomandime përfshihen dhe 151 nënrekomandime të zbatuara plotësisht.

Në totalin prej 120 ose 40% të rekomandimeve të pranuara dhe zbatuara pjesërisht, janë përfshirë ato rekomandime për të cilat ka pasur një përgjigje nga institucionet duke adresuar pikat e rekomandimeve të lëna nga institucioni i Avokatit të Popullit, plotësisht ose vetëm një pjesë të tyre dhe njëkohësisht duke i zbatuar ato vetëm për një pjesë të rekomandimit.

Në totalin prej 43 ose 14% të rekomandimeve të pranuara por të pazbatuara janë përfshirë ato për të cilat ndonëse ka pasur një përgjigje nga institucionet duke pranuar parimisht pikat e rekomandimeve, ato nuk kanë gjetur zbatim të plotë ose të pjesshëm.

20 ose 7% të rekomandimeve janë ato rekomandime për të cilat është kthyer përgjigje nga institucionet e administratës publike se refuzohet pranimi dhe zbatimi i tyre, ku përfshihen 24 nënrekomandime ose 2.5% të totalit të tyre.

Në totalin prej 38 ose 13% të rekomandimeve pa përgjigje janë përfshirë ato rekomandime për të cilat ndonëse kanë kaluar afatet administrative procedurale, nuk ka pasur një përgjigje nga institucionet.

Në totalin prej 11 ose 4% të rekomandimeve në proces janë përfshirë ato rekomandime të cilat janë raportuar/të pranuar në proces zbatimi nga institucionet.

Siç është theksuar edhe më parë, rekomandimet e adresuara nga institucioni i Avokatit të Popullit, në pjesën më të madhe të rasteve adresojnë zgjidhjen e më tepër se një problematike të caktuar. Për këtë qëllim, brenda një rekomandimi të vetëm, që i adresohet organeve të administratës publike, mund të ketë disa rekomandime të ndryshme për zgjidhjen e çështjeve të caktuara, ose thënë ndryshe disa nën-rekomandime. Në 300 rekomandimet e adresuara gjatë vitit 2024, janë adresuar gjithsej 1,379 nënrekomandime.

5.2 Bashkëpunimi ndërkombëtar³¹⁵

Një nga shtyllat kryesore të veprimtarisë së Institucionit ka qenë zgjerimi dhe konsolidimi i marrëdhënieve me institucionet homologe, organizatat dhe rrjetet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut. Në këtë kuadër, edhe gjatë vitit 2024 Avokati i Popullit dhe përfaqësues të tij kanë vijuar të jenë proaktiv e të kontribuojnë në aktivitete ndërkombëtare si: konferenca, trajnime, webinare dhe takime pune, të organizuara nga partnerë strategjikë dhe organizata ndërkombëtare të profilit të lartë.

Pjesëmarrja aktive në këto forume ka ndihmuar në fuqizimin e rolit të Avokatit të Popullit si një institucion i pavarur, efektiv dhe i besueshëm, i cili kontribuon në rritjen e standardeve të mbrojtjes së të drejtave të njeriut në Shqipëri. Nëpërmjet këtij raporti, paraqitet një pasqyrë e plotë e aktiviteteve të Institucionit të Avokatit të Popullit gjatë vitit 2024, me synimin për të vijuar përmirësimin e mekanizmave të mbrojtjes së të drejtave dhe për të forcuar besimin e qytetarëve tek ky institucion jetik për funksionimin demokratik të shtetit të së drejtës. Më konkretisht, ndër veprimtaritë më të rëndësishme që kanë shënuar bashkëpunimin ndërkombëtar të institucionit gjatë këtij viti, mund të përmenden aktivitetet e mëposhtme:

Në datën 12 shkurt 2024, Avokati i Popullit, znj. Erinda Ballanca së bashku me Komisioneren e Seksionit të Veçantë, znj. Ermonela Ruspi morën pjesë në ‘Konferencën e Takimit të Parlamentarëve dhe Liderëve Fetarë për Bashkjetesë dhe Paqe’, e cila u zhvillua në Sarajevë, Bosnje Hercegovinë. Konferenca mbledhi së bashku kryetarë dhe anëtarë të parlamentit, përfaqësues nga Institucionet Kombëtare të të Drejtave të Njeriut, udhëheqës fetarë, përfaqësues të shoqërisë civile, akademikë dhe ekspertë të tjerë për t’u angazhuar në dialog dhe për të përcaktuar së bashku masat kyçe për të ndërtuar shoqëri më të drejtë dhe kohezive.

Avokati i Popullit, znj. Erinda Ballanca mori pjesë në konferencën e organizuar nga Agjencia e Bashkimit Evropian për të Drejtat Themelore (FRA) me temë ‘Forcimi i zbatimit të Kartës Evropiane të të Drejtave Themelore: Institucione Kombëtare të të Drejtave të Njeriut të forta dhe efektive në BE’, që u zhvillua në datat 21-22 shkurt 2024 në Bruksel. Konferenca u fokusua në forcimin e rolit të Institucioneve Kombëtare të të Drejtave të Njeriut (IKDNJ) në sigurimin e zbatimit efektiv të Kartës së të Drejtave Themelore të BE-së, me synim rritjen e kapaciteteve të këtyre institucioneve, duke vlerësuar rolin e tyre jetik në mbrojtjen e standardeve të të drejtave të njeriut.

³¹⁵ Në mënyrë të detajuar, aktivitetet ndërkombëtare të institucionit të Avokatit të Popullit gjenden në linkun: <https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/media/Pjes%C3%ABmarrje%20n%C3%AB%20aktivitet%20nd%C3%ABrkomb%C3%ABtare%20p%C3%ABr%20vitin%202024%20per%20Raportin%20Vjetor%2024.pdf>

Znj. Ballanca, në cilësinë e anëtares së Bordit të ENNHRI-t në fjalën e saj, adresuar në panelin me temë ‘Strukturat e të Drejtave të Njeriut: IKDNJ të forta kudo në Evropë’, ndau me pjesëmarrësit kontributin e gjatë në krye të Institucionit të Avokatit të Popullit, në garantimin, mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave të njeriut, duke theksuar rëndësinë e Kartës Evropiane të të Drejtave Themelore në këtë drejtim.

Në vijim të aktiviteteve të vazhdueshme të Agjencisë së të Drejtave Themelore të Bashkimit Evropian (FRA) u organizua Forumi i të Drejtave Themelore 2024 me temë ‘Dinamika e të drejtave: Pranimi i tyre për të ardhmen e Evropës’ që u zhvillua Vjenë, Austri në datat 11-12 mars 2024. Institucioni i Avokatit të Popullit u përfaqësua nga Avokati i Popullit znj. Erinda Ballanca dhe Komisioneret e Seksionit të Përgjithshëm znj. Vilma Shurdha dhe Seksionit të Veçantë znj. Ermonela Ruspi. Forumi shërbeu si një mundësi e mirë për komunikim, reflektim dhe ndërveprim mes pjesëmarrësve, përmes diskutimeve në panelet e nivelit të lartë në temat kryesore si: mbrojtja e demokracisë dhe hapësirës qytetare, forcimin e një Evrope të qëndrueshme nga pikëpamja shoqërore dhe mjedisore, si dhe garantimin e digjitalizimit në përputhje me të drejtat e njeriut.

Në takimet e instancave drejtuese dhe konferencës vjetore të Aleancës Globale të Institucioneve Kombëtare të të Drejtave të Njeriut (GANHRI) që u zhvilluan në datat 6-8 maj 2024 në Gjenevë, Zvicër, institucioni i Avokatit të Popullit u përfaqësua nga Avokati i Popullit, Znj. Erinda Ballanca. Fokusi tematik i Konferencës këtë vit ishte ‘Biznesi dhe të drejtat e njeriut’ dhe roli i Institucioneve Kombëtare të të Drejtave të Njeriut. Mbi 200 përfaqësues nga institucionet kombëtare të të drejtave të njeriut, agjencitë e OKB-së dhe shoqëria civile morën pjesë në këtë ngjarje të rëndësishme. Përpara nisjes së punimeve të Konferencës Vjetore sikurse ishte parashikuar, u organizuan takime rajonale të Institucioneve Kombëtare të të Drejtave të Njeriut (IKDNJ), ku pjesëmarrësit diskutuan për sfidat dhe mundësitë specifike të rajonit të tyre. Në këtë kontekst, Avokati i Popullit, znj. Erinda Ballanca, mori pjesë dhe dha kontributin e saj në Asamblenë e Përgjithshme të Rrjetit Evropian të Institucioneve Kombëtare të të Drejtave të Njeriut (ENNHRI), ku u trajtuan çështje të rëndësishme për rajonin e Evropës në lidhje me mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut.

Znj. Erinda Ballanca, Avokate e Popullit dhe Znj. Vilma Shurdha, Komisionere e Seksionit të Përgjithshëm morën pjesë në punimet e Asamblesë së Përgjithshme dhe Konferencës së 13-të Botërore të Institutit Ndërkombëtar të Ombudsmanit (IOI) me temë ‘Të veprojmë së bashku për të nesërmen’, që u zhvillua në datat 12-17 maj 2024 në Hagë, Hollandë. Përgjatë këtyre ditëve, në datë 15 maj 2024, Avokati i Popullit në cilësinë e Zëvendëspresidentes së Shoqatës së Ombudsmanëve të Mesdheut (AOM) mori pjesë në Komitetin ekzekutiv të Shoqatës ku u shqyrtua Raporti Financiar dhe Raporti i Veprimtarisë. Diskutimet përfshinë gjithashtu aktivitetet që Shoqata do të organizojë gjatë vitit dhe Konferencën Bienale të vitit 2025. Në panelin e diskutimit të datës 16 maj 2024, Avokati i Popullit ka adresuar fjalën e saj, duke theksuar rëndësinë që institucionet e Ombudsmanit të interpretojnë mandatin e tyre bazuar në parimet thelbësore si paanshmëria, pavarësia dhe llogaridhënia, duke synuar promovimin e drejtësisë dhe transparencës.

Znj. Ballanca evidentoi rëndësinë e Parimeve të Venecias në drejtimin e institucioneve të ombudsmanit, duke ofruar një kuadër gjithëpërfshirës për mbrojtjen e të drejtave të njeriut. Avokati i Popullit vuri në dukje gjithashtu rëndësinë e besimit të publikut si një indikator që duhet të formësojë punën e institucioneve të mbrojtjes dhe promovimit të të drejtave të njeriut.

Komisionerja e Seksionit për Mbrojtjen dhe Promovimin e të Drejtave të Fëmijëve, Znj. Olta Aliaj, mori pjesë në seminarin e Rrjetit Evropian të Ombudsmanëve për Fëmijët (ENOC), i cili u mbajt në datat 3 - 4 qershor 2024 në Talin, Estoni. Gjatë takimit dy ditor u zhvillua sesioni me temë ‘Mbrojtja dhe Promovimi i të Drejtave të Fëmijëve të cilët ndodhen në kujdesin alternativ’ dhe ngritja e kapaciteteve për të drejtat e fëmijëve me prindër të burgosur. Ky seminar u ofroi anëtarëve të ENOC mundësinë të ndajnë njohuri dhe përvojë mbi këtë çështje, me fokusin kryesor trajtimin e të drejtave të fëmijëve të prekur nga Burgosja e Prindërve, e pasuar nga ndarja e praktikave të mira dhe përvojës së Zyrave të Avokatëve të Fëmijëve.

Avokati i Popullit, znj. Erinda Ballanca dhe Komisioneri i Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës, morën pjesë në Workshop-in e Forumit Evropian të Mekanizmave Kombëtarë Parandalues (MKPT), i cili u mbajt në datat 4 - 5 qershor 2024, në Strasburg, Francë. Ky takim u zhvillua në kuadër të projektit ‘Mbështetje për Këshillin e Evropës për rrjetin e BE-së të strukturave monitoruese në burgje’. Projekti synon harmonizimin e qëndrueshëm të standardeve të ndalimit në të gjitha vendet e privimit të lirisë, përmirësimin e metodologjive të monitorimit dhe në një afat më të gjatë, si dhe të kushteve të ndalimit në rajon përmes monitorimit të pavarur dhe objektiv, të veprimit të kombinuar në nivel kombëtar, rajonal dhe ndërkombëtar, duke përfshirë dhe bashkëpunimin me sistemin gjyqësor brenda BE-së.

Në seminarin me në fokus urrejtjen dhe racizmin në shoqëri, organizuar nga Njësia e Bashkëpunimit Kundër Diskriminimit, Drejtoria e Përgjithshme e Demokracisë dhe Dinjitetit Njerëzor e Këshillit të Evropës, që u zhvilluan në datat 1 - 4 korrik 2024 në Strasburg, Francë, institucioni i Avokatit të Popullit u përfaqësua nga Znj. Vilma Shurdha, Komisionere e Seksionit të Përgjithshëm. Gjatë seminarit për organet e barazisë për të adresuar fenomenin e nxitjes së urrejtjes dhe krimit të urrejtjes u diskutua mbi mënyrën se si rastet e gjuhës së urrejtjes, në format e tyre më të rënda, mund të nxisin dhunën dhe potencialisht të gjenerojnë krim të urrejtjes në shoqëri, dhe se si organet e barazisë mund të veprojnë ndaj këtij fenomeni si pjesë e mandateve të tyre promovuese dhe mbrojtëse.

Avokati i Popullit, Znj. Erinda Ballanca, në cilësinë e anëtares së bordit të Rrjetit Evropian të Institucioneve Kombëtare të të Drejtave të Njeriut mori pjesë në takimin e rradhës që u zhvillua në datat 28 - 30 gusht 2024, në Kopenhagen, Danimarkë. Disa nga objektivat kyesore të takimit lidheshin me funksionet e rëndësishme dhe strategjike të investimeve të Sekretariatit të ENNHRI-it, mundësitë e partneritetit, si dhe përgatitja paraprake për Asamblenë e Përgjithshme të Tetorit 2024. Asambleja e Përgjithshme është organi më i lartë vendimmarrës i ENNHRI-t, që bashkon të

gjitha institucionet anëtare për të përcaktuar politikat, drejtimin strategjik dhe kornizën operacionale të rrjetit.

Avokati i Popullit, Znj. Erinda Ballanca, dhe Znj. Erinda Meli, Komisionere e Seksionit të Administratës morën pjesë në Konferencën Ndërkombëtare të Ombudsmanit me temë ‘Roli i Ombudsmanit si garantues i të drejtave’, që u organizua në datat 12 - 13 shtator 2024 nga Ombudsmani i Rajonit të Lacios në bashkëpunim me Këshillin Rajonal të Lacios dhe Konferenca e Asambleve Ligjvënëse të Rajoneve dhe Provincave Autonome në Cassino dhe Montecassino, Itali. Tema kryesore e konferencës ndërkombëtare lidhej me trashëgiminë historike të kujtesës dhe të drejtave themelore të njeriut, me vëmendje të veçantë ndaj të drejtave individuale dhe promovimit të paqes. Avokati i Popullit, Znj. Erinda Ballanca, i është përgjigjur interesit të medias mbi rëndësinë e këtij aktiviteti për mbrojtjen e të drejtave të njeriut. Në një intervistë për Teleuniverso, një nga mediat më të rëndësishme që mbulon ngjarjet dhe zhvillimet në rajonin e Lacios, në cilësinë e anëtares së bordit të Rrjetit Evropian të Institucioneve Kombëtare të Drejtave të Njeriut, Avokati i Popullit theksoi se kur evidentohen apo analizohen më vete, realitetet tona janë shumë të vogla, ndërsa bashkimi i eksperiencave nga vende të ndryshme, sidomos ato evropiane, është jashtëzakonisht i rëndësishëm.

Në konferencën e 28-të vjetore të Rrjetit Evropian të Ombudsmanit për të Drejtat e Fëmijëve (ENOC) dhe Asamblenë e Përgjithshme të organizatës, në datat 18 - 20 shtator 2024, në Helsinki, Finlandë, institucioni i Avokatit të Popullit u përfaqësua me znj. Olta Aliaj, Komisionere e Seksionit për Mbrojtjen dhe Promovimin e të Drejtave të Fëmijëve. Konferenca me titull ‘Mbrojtja dhe Promovimi i të Drejtave të Fëmijëve në Kujdesin Alternativ’, kishte në fokus nivelin e zbatimit të standardeve ndërkombëtare dhe rajonale në kuadrin e kujdesit alternativ për fëmijët dhe në rolin kritik që luajnë Avokatët e Fëmijëve në raportimin e pavarur dhe adresimin e shkeljeve të të drejtave të fëmijëve në kontekstin e kujdesit alternativ.

Avokati i Popullit, Znj. Erinda Ballanca, mori pjesë si paneliste në konferencën që u bashkëorganizua nga Komisioneri për Administrimin dhe Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Shoqata e Ombudsmanëve të Mesdheut (AOM) me temë ‘Mbrojtja e të drejtave të njeriut në epokën digjitale dhe në mediat sociale’, të zhvilluar në datat 25 - 27 Shtator 2024 në Paphos, Qipro.

Avokati i Popullit, Znj. Erinda Ballanca, mori pjesë në mbledhjen e Bordit Drejtues dhe Asamblesë së Jashtëzakonshme të Përgjithshme të Shoqatës së Ombudsmanëve të Mesdheut (AOM), e cila u zhvillua në datë 25 shtator 2024, në të cilat u morën vendime të rëndësishme për drejtimin e shoqatës. Një nga vendimet kyçe të marra gjatë takimit ishte përjashtimi i Rusisë nga AOM, për shkak të shqetësimeve mbi mungesën e pavarësisë së Komisionerit të saj për të Drejtat e Njeriut nga administrata ruse. Bordi Drejtues konstatoi se veprimet dhe deklaratat e Komisionerit rus ishin në përputhje me narrativën zyrtare të qeverisë ruse, veçanërisht në lidhje me luftën në Ukrainë, duke vënë në pikëpyetje aftësinë e tij për të mbrojtur të drejtat e njeriut në mënyrë të paanshme,

një parim thelbësor i Shoqatës së AOM. Në vijim të programit të aktiviteteve, Avokati i Popullit mori pjesë në konferencën mbi ‘Mbrotjtjen e të Drejtave të Njeriut në Epokën Digjitale dhe në Mediat Sociale’, ku Znj. Ballanca luajti një rol të rëndësishëm në diskutimet mbi sfidat moderne të të drejtave të njeriut. Avokati i Popullit moderoi sesionin e parë të Konferencës me temë ‘Zhvillimet e fundit në inteligjencën artificiale në nivel kombëtar dhe evropian’.

Në Konferencën Ndërkombëtare të 16-të të Institucioneve të Ombudsmanit për Forcat e Armatosura (16ICOAF), që u zhvillua në datat 30 shtator - 2 tetor 2024, në Berlin, Gjermani, institucioni i Avokatit të Popullit u përfaqësua nga Z. Besnik Deda, Komisioner i Seksionit të Veçantë. Konferenca me temë ‘Forcat e Armatosura nën Presion – Institucionet e Ombudsmanit dhe detyra e kujdesit ndaj anëtarëve të shërbimit’, synoi nxitjen e ndërgjegjësimin, lehtësimin dhe shkëmbimin e njohurive dhe praktikave më të mira, si dhe mbështetjen e artikullimit të politikave të ardhshme për të adresuar sfidat që lindin nga kërkesat dhe presionet në rritje ndaj forcave të armatosura ditët e sotme.

Avokati i Popullit, znj. Erinda Ballanca, mori pjesë në Forumin Ndërkombëtar të Ombudsmanëve në Baku, me temë: ‘Ndryshimet Klimatike dhe të Drejtat e Njeriut: Roli i Ombudsmanëve dhe Institucioneve Kombëtare për të Drejtat e Njeriut’, i cili u zhvillua në datën 2 - 3 tetor në Baku, Azerbajxhan. Ky forum u organizua në kuadër të përgatitjeve për Konferencën e 29-të të Palëve të Konventës Kornizë të OKB-së për Ndryshimet Klimatike (COP29), një ngjarje ndërkombëtare madhore mbi ndryshimet klimatike. Gjatë sesionit plenar, me fokus në ‘Perspektivat e Bashkëpunimit dhe Zhvillimin e Përbashkët’, znj. Ballanca adresoi një më një çështje për ndikimin e ndryshimeve klimatike në të drejtat e njeriut, duke prezantuar një përmbledhje të ngjarjeve kyçe që kanë ndikuar në zhvillimin e jurisprudencës ndërkombëtare dhe legjislacionit të çështjeve mjedisore dhe klimatike, ndërsa theksoi se këto vendimmarrje përfaqësojnë zhvillime të rëndësishme ligjore në fushën e mbrojtjes së mjedisit dhe klimës, duke forcuar përgjegjësitë e shteteve për të garantuar të drejtat mjedisore të qytetarëve. Gjithashtu, znj. Ballanca theksoi rolin kyç që kanë Ombudsmanët dhe Institucionet Kombëtare për të Drejtat e Njeriut (IKDNJ), jo vetëm në mbrojtjen e të drejtave themelore, por edhe në forcimin e bashkëpunimit ndërkombëtar për të garantuar një mjedis të shëndetshëm dhe të qëndrueshëm për qytetarët.

Avokati i Popullit, Znj. Erinda Ballanca, mori pjesë në Asamblenë e Përgjithshme të Rrjetit Evropian të Institucioneve të të Drejtave të Njeriut (ENNHRI), që u zhvillua në datat 28 - 29 tetor 2024, në Bruksel, Belgjikë. Asambleja e Përgjithshme shqyrtoi dhe miratoi Planin Strategjik të ENNHRI-t, planin operacional dhe buxhetin e nevojshëm për arritjen e objektivave të rrjetit. Kjo mbështetje nënvizon një angazhim të përbashkët midis institucioneve anëtare për të ndërtuar një rrjet bashkëpunues dhe me ndikim, i cili forcon mbrojtjen e të drejtave të njeriut në gjithë Evropën. Dita e dytë e Asamblesë së Përgjithshme të ENNHRI-t në Bruksel u përqendrua në çështjen urgjente të “*securitization*” (procesin në të cilin një çështje e caktuar trajtohet si një kërcënim i sigurisë kombëtare ose ndërkombëtare, duke justifikuar veprime të jashtëzakonshme për ta

menaxhuar) dhe ndikimet e tij mbi të drejtat e njeriut në Evropë. Diskutimet synuan të shqyrtojnë se si Institucionet Kombëtare për të Drejtat e Njeriut mund t'i përgjigjen prirjes në rritje të këtij fenomeni, e cila është intensifikuar vitet e fundit për shkak të ngjarjeve si pandemia e COVID-19 dhe lufta e vazhdueshme në Ukrainë.

Në ftesën për pjesëmarrje në Konsultimet me Institucionet Kombëtare të të Drejtave të Njeriut për të drejtat ekonomike, sociale dhe kulturore (ESCR), në datat 12 - 13 nëntor 2024, në Kopenhagen, Danimarkë, institucioni i Avokatit të Popullit u përfaqësua nga znj. Vilma Shurdha, Komisionere e Seksionit të Përgjithshëm. Konsultimi kishte në fokus diskutimin e sfidave kryesore të ESCR në Evropë, duke theksuar ndër të tjera të drejtën për një strehim të përshtatshëm, për ushqim, siguri sociale dhe shëndet. Qëllimi i konsultimeve lidhej me identifikimin e nevojave, praktikave të mira dhe mjeteve që mund të ndihmojnë në realizimin e ESCR në nivel vendi.

Në cilësinë e përfaqësueses së zgjedhur për rajonin e Evropës në Byronë e Aleancës Globale të Institucioneve Kombëtare për të Drejtat e Njeriut (GANHRI), Avokati i Popullit, Znj. Erinda Ballanca, mori pjesë në takimin e Byrosë së këtij mekanizmi global, e cila u zhvillua në Doha, Katar, në datat 26 - 28 nëntor 2024. Eventu u organizua nën drejtimin e GANHRI-it ku morën pjesë drejtues të institucioneve kryesore për të drejtat e njeriut, përfaqësues të Zyrës së Komisionerit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut (OHCHR), Programit të Kombeve të Bashkuara për Zhvillim (UNDP) dhe rrjeteve rajonale të GANHRI. Znj. Ballanca, në kuadër të angazhimit të saj për forcimin e të drejtave të njeriut si në nivel kombëtar ashtu edhe ndërkombëtar, kontribuoi në diskutime mbi strategjitë për mbështetjen, mbrojtjen dhe forcimin e institucioneve kombëtare për të drejtat e njeriut, me fokus në përputhshmërinë me Parimet e Parisit të Kombeve të Bashkuara, promovimin e bashkëpunimit dhe shkëmbimin e njohurive mes aktorëve globalë dhe rajonalë, si një element thelbësor për avancimin e të drejtave të njeriut.

Avokate e Popullit, Znj. Erinda Ballanca, dhe përfaqësues të tjerë të institucionit të Avokatit të Popullit morën pjesë në Konferencën Ndërkombëtare 'Efektiviteti i institucioneve të ombudsmanit dhe Institucioneve Kombëtare të të Drejtave të Njeriut në trajtimin e sfidave bashkëkohore', e cila përkon dhe me 30 vjetorin e Ombudsmanit të të Drejtave të Njeriut të Republikës së Sllovenisë organizuar në datat 5 - 6 dhjetor 2024, në Bled, Slloveni. Ky aktivitet kishte si qëllim vlerësimin e efektivitetit të institucioneve të Ombudsmanit dhe të Institucioneve Kombëtare për të Drejtat e Njeriut, adresimin e sfidave bashkëkohore të të drejtave të njeriut dhe promovimin e bashkëpunimit ndërkombëtar. Diskutimet u përqendruan në çështje si digjitalizimi, inteligjenca artificiale, migracioni, kriza klimatike dhe sfidat e shoqërive në plakje. Në këtë kontekst, Avokati i Popullit, znj. Erinda Ballanca, mori pjesë si moderatore në panelin me temë: 'Roli i Institucioneve të Ombudsmanit dhe IKDNJ-ve në Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut në Epokën Digjitale'. Diskutimet në panel u fokusuan në ndikimin e transformimit digjital mbi të drejtat e njeriut dhe rëndësinë e adoptimit të qasjeve inovative për rritjen e efektivitetit të këtyre institucioneve në mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave. Konferenca shërbeu si një platformë për ndarjen e

praktikave të suksesshme dhe strategjive për t'u përballur me sfidat në rritje ndaj të drejtave të njeriut, duke forcuar rolin e institucioneve në një mjedis global të ndryshimeve të shpejta.

Komisionere e Seksionit të Përgjithshëm, Znj. Vilma Shurdha, mori pjesë në 'Samitin Rajonal Evropian të Aftësisë së Kufizuar', zhvilluar në datë 6 dhjetor 2024, në Berlin, Gjermani. Ky samit u organizua në bashkëpunim me Ministrinë Federale Gjermane të Punës dhe Çështjeve Sociale, Forumin Evropian të Aftësisë së Kufizuar dhe Aleancën Gjermane të Aftësisë së Kufizuar. Qëllimi i këtij samiti ishte rritja e ndërgjegjësimit dhe diskutimi i rëndësisë së bashkëpunimit ndërkombëtar gjithëpërfshirës dhe veprimit humanitar me partnerë nga Evropa, Azia Qendrore dhe Organizatat e Personave me Aftësi të Kufizuara. Samiti synoi të trajtojë zbatimin dhe monitorimin e Konventës së OKB-së për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara (UNCRPD) për të siguruar përparime gjithëpërfshirëse në të drejtat e aftësisë së kufizuar.

AP ndihet institucionalisht i vlerësuar që IKDNJ-ja shqiptare tashmë përfshihet si një partner i zëshëm dhe i qenësishëm në arenën ndërkombëtare duke avancuar rolin e Shqipërisë në proceset transformuese të të drejtave të njeriut.

Bashkëpunimi rajonal

Avokati i Popullit të Shqipërisë, Znj. Erinda Ballanca dhe Avokati i Popullit të Kosovës, Z. Naim Qelaj, me stafet reciproke, u mbledhën së bashku në një takim në datat 3-5 korrik 2024 me temë 'Shkëmbimi i praktikave të mira dhe përvojës në përmbushjen e mandatit të Avokatit të Popullit në shtetet respective'. Ky takim i konceptuar si një platformë për të forcuar bashkëpunimin mes dy institucioneve dhe për të përmirësuar mbrojtjen e të drejtave të njeriut në të dy vendet, solli për diskutim disa tema kyçe si liria e besimit, ndërgjegjës dhe fesë, qasja e Institucionit të Avokatit të Popullit në trajtimin e ankesave nga komuniteti LGBTIQ+, si dhe analizimi i legjislacionit dhe adresimi i rekomandimeve për harmonizimin e tij me standardet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut. Palët diskutuan mbi zbatimin efektiv të këtyre standardeve dhe përmirësimin e kuadrit ligjor.

Bazuar në eksperiencën e kaluar me sukses, delegacioni i Avokatit të Popullit të Shqipërisë ndau përvojën e vlefshme institucionale të aderimit në GANHRI (Rrjeti Global i Institucioneve Kombëtare për të Drejtat e Njeriut). Znj. Ballanca theksoi rëndësinë e procesit të akreditimit, i cili është një hap shumë i rëndësishëm për një institucion kombëtar për të drejtat e njeriut. Në përfundim, të dy Avokatët e Popullit shprehën angazhimin e tyre për të vazhduar punën e përbashkët në mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut në Shqipëri dhe Kosovë.

Gjithashtu, në kuadër të bashkëpunimit mes Institucionit të Avokatit të Popullit të Republikës së Shqipërisë dhe Institucionit të Avokatit të Popullit të Republikës të Kosovës, dy titullarët kanë miratuar "Dokumentin e bashkëpunimit mes dy institucioneve".³¹⁶ Në këtë kuadër me qëllim

³¹⁶ Dokument i protokolluar në institucionin e AP me nr. 507, datë 22.10.2024.

shkëmbimin e eksperiencës në fushën e mbrojtjes dhe promovimit të të drejtave të fëmijës nga institucionet e të drejtave të njeriut, në datat 5 - 7 nëntor 2024, nga SMPDF u zhvilluan një vizitë në Republikën e Kosovës.

Avokati i Popullit, Znj. Erinda Ballanca mori pjesë në workshop-in e organizuar në Ohër, Maqedonia e Veriut në datën 16 dhjetor 2024, ku u diskutua mbi digjitalizimin e administratës publike dhe mbrojtjen e të dhënave personale në Ballkanin Perëndimor. Ky aktivitet, organizuar nga Komiteti Shqiptar i Helsinkit dhe partnerët e tij rajonalë, në bashkëpunim me Western Balkans Fund dhe Bashkimin Evropian, kishte për qëllim hartimin e një rezolute me rekomandime konkrete për forcimin e kuadrit ligjor dhe praktikave që mbrojnë të drejtat e qytetarëve në epokën digjitale. Gjatë fjalës së saj znj. Ballanca theksoi se digjitalizimi i shërbimeve publike në Shqipëri përfaqëson një mundësi të rëndësishme për të përmirësuar aksesin dhe transparencën, por ky proces duhet të shoqërohet me një përkushtim të fortë për të garantuar që asnjë qytetar të mos mbetet pas. Teknologjia duhet të shërbejë si një urë që lidh të gjithë qytetarët me të drejtat e tyre, jo si një barrierë që i përjashton ata. Workshop-i mbledhi një panel të gjerë ekspertësh nga fusha e të drejtave të njeriut dhe teknologjisë së informacionit, duke synuar që përmes këtij bashkëpunimi rajonal të formulojë zgjidhje praktike dhe rekomandime për vendet e Ballkanit Perëndimor. Rezoluta përfundimtare, e cila do të dalë nga ky proces, do të diskutohet në kuvendet kombëtare të vendeve pjesëmarrëse, duke përfaqësuar një hap të rëndësishëm drejt integritimit evropian dhe përmirësimit të qasjes ndaj shërbimeve publike digjitale.

5.3 *Bashkëpunimi në kuadër të projekteve*

Marrëveshja me UNHCR

Avokati i Popullit, edhe përgjatë vitit 2024 ka vijuar zbatimin e Marrëveshjes së Bashkëpunimit me UNHCR për monitorimin e pikave të kalimit të migrantëve, forcimin si dhe respektimin e të drejtave të tyre. Dy ekspertët e Institucionit të Avokatit të Popullit, në pikat e kalimit kufitar, Gjirokastrë dhe Kapshticë, dhe një ekspert me kohë të pjesshme në qytetin e Tiranës kanë vijuar kryerjen e monitorimit sistematik të kufijve, monitorimin e procedurave të përzgjedhjes së migrantëve të parregullt, raportimin periodik të gjetjeve si dhe trajtimin e zgjidhjes së problematikave të hasura. Në dhjetor 2024, u nënshkrua Marrëveshja e re e Bashkëpunimit për vitin 2025, në bazë të së cilës do të vijojnë të realizohen gjatë vitit 2025 aktivitetet e parashikuara në të.

Projekti “SERVRIGHT”

Siç kemi informuar edhe më parë, në muajin qershor 2023, Avokati i Popullit, përmes një marrëveshje të nënshkruar me Rrjetin Evropian të Institucioneve Kombëtare të të Drejtave të Njeriut (ENNHRI), përfitoi një grant të vogël për zbatimin e projektit ‘Mbrojtja e të Drejtave të Njeriut në Digjitalizimin e Shërbimeve Publike në Shqipëri – SERVRIGHT’. Qëllimi i këtij projekti lidhej me faktin se procesi i digjitalizimit të shërbimeve publike si pjesë e strategjisë

kombëtare të qeverisjes elektronike, me qëllim përmirësimin e ofrimit të shërbimeve publike, rritjen e efikasitetit, zvogëlimin e burokracisë dhe rritjen e transparencës shoqërohet padyshim me pasoja të konsiderueshme në fushën e të drejtave të njeriut.

Nëpërmjet këtij projekti dhe aktiviteteve të zhvilluara, gjatë vitit 2024 institucioni i Avokatit të Popullit realizoi një analizë të impaktit që ka digjitalizimi i shërbimeve publike në Shqipëri, për të konkluduar me hartimin e një raporti të veçantë i cili iu dërgua zyrtarisht Kuvendit të Shqipërisë.³¹⁷ Gjetjet dhe rekomandimet e këtij raporti ishin pjesë e panelit të dytë të diskutimeve gjatë Konferencës Vjetore të institucionit të Avokatit të Popullit, zhvilluar në Ditën Ndërkombëtare të të Drejtave të Njeriut, më datë 10 dhjetor 2024. Raporti është paraqitur në Kuvendin e Shqipërisë.³¹⁸

5.4 *Paraqitjet publike të Avokatit të Popullit në ushtrim të mandatit të tij promovues*

5.4.1 *Roli i Avokatit të Popullit në Hapësirën Publike gjatë 2024*

Komunikimi dhe aktiviteti publik - mediatik janë thelbësor për realizimin e mandatit të Avokatit të Popullit, i cili përfshin promovimin e të drejtave të qytetarëve. Në këtë kontekst, promovimi, si një detyrim i përcaktuar në mandatin e tij, e bën të domosdoshëm angazhimin në aktivitete publike dhe mediatike për të informuar dhe ndërgjegjësuar shoqërinë mbi të drejtat themelore, duke siguruar që mesazhet për të drejtat e qytetarëve të arrijnë deri tek ata që kanë nevojë për mbrojtje. Gjithashtu, rëndësia e aktivitetit publik të këtij institucioni qëndron në aftësinë për të krijuar ura besimi midis qytetarëve dhe institucioneve dhe për të siguruar që zëri i çdo individi të dëgjohet ndaj dhe gjatë vitit 2024, roli publik i Avokatit të Popullit ka qenë mjaft i dukshëm, në funksion të këtyre parimeve universale, të cilat shërbyen si udhërrëfytes për aktivitetin dhe angazhimin publik të tij.

Gjatë vitit 2024, Avokati i Popullit ka dëshmuar një angazhim të lartë në media dhe platforma publike, duke përforcuar rolin e tij si mbrojtës i të drejtave të qytetarëve dhe aktor kyç në mbikëqyrjen e institucioneve shtetërore. Ky angazhim është reflektuar në mbi 40 dalje mediatike, ku janë adresuar çështje të ndjeshme dhe me ndikim të madh në jetën e qytetarëve. Përmes intervistave, pjesëmarrjeve në emisione investigative dhe përfshirjes në debate publike, Avokati i Popullit ka qenë një zë i fortë në mbrojtje të të drejtave të njeriut. Avokati i Popullit ka treguar një qasje proaktive në adresimin e çështjeve të të drejtave të njeriut, në një kohë që mediat, si një refleks i interesit publik, kanë shfaqur vazhdimisht interes për çështje që kanë pasur jehonë të fortë sociale.

³¹⁷ Shkresa nr.558, datë 25.11.2024.

³¹⁸ <https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/03%20Raporti%20Shqip%20Digjitalizimi%20i%20sh%C3%ABrbimeve%20Pdf.pdf>

Në vitin 2024, Institucioni i Avokatit të Popullit ndërmori një rishikim të thelluar të strategjisë së komunikimit dhe hartoi një strategji të re, ndër të tjera edhe me fokus në rritjen e angazhimit publik të komisionerëve dhe seksioneve përkatëse.

5.4.2 Prezenca në rrjetet sociale dhe shënjimi i ditëve kombëtare dhe ndërkombëtare

Prania e Avokatit të Popullit në rrjetin social Facebook, ka qenë një element thelbësor i strategjisë së komunikimit publik. Përmes postimeve të rregullta, është rritur ndërgjegjësimi mbi çështje të rëndësishme, janë ndarë qëndrime institucionale dhe janë adresuar problematika në kohë reale.

Ndërveprimi me qytetarët në platformat dixhitale ka ndihmuar në krijimin e një kanali komunikimi të drejtpërdrejtë, duke i bërë çështjet e të drejtave të njeriut më të aksesueshme dhe më të afërta për publikun e gjerë. Në platformat sociale u shënjuan mbi 35 ditë ndërkombëtare dhe kombëtare, të shoqëruara me postime dhe mesazhe ndërgjegjëse. Midis çështjeve kryesore të sjella në vëmendje janë:

- Të drejtat e njeriut (Dita e Drejtësisë Sociale, Dita Ndërkombëtare për Eliminimin e Dhunës ndaj Grave, Dita Ndërkombëtare e Autizmit, Dita Botërore e Fëmijëve, etj.);
- Barazia dhe përfshirja sociale (Dita Ndërkombëtare e Romëve, Dita Ndërkombëtare Kundër Homofobisë, Bifobisë dhe Transfobisë, etj.);
- Mbrojtja e grupeve vulnerabël (Dita Botërore e Shëndetit Mendor, Dita Ndërkombëtare e të Moshuarve, Dita për Personat me Aftësi të Kufizuara, etj.);
- Çështje mjedisore (Dita Botërore e Mjedisit, etj.);
- Liria e shtypit dhe të drejtat civile (Dita e Lirisë së Shtypit, Dita Ndërkombëtare Kundër Pandëshkueshmërisë ndaj Gazetarëve).

Qëllimi kryesor i këtyre postimeve ka qenë ndërgjegjësimi publik për të drejtat e njeriut, nxitja e solidaritetit social dhe adresimi i sfidave bashkëkohore të shoqërisë shqiptare përmes mesazheve të qarta dhe me impakt.

5.4.3 Prezenca dhe reagimet publike mbi ngjarjet e aktualitetit në median tradicionale

Gjatë vitit 2024, Avokati i Popullit, znj. Erinda Ballanca, ka pasur një kalendar të ngjeshur me dalje mediatike dhe intervista që mbulojnë një gamë të gjerë çështjesh me interes publik, duke adresuar problematika kyçe në mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut në Shqipëri. Me mbi 40 dalje publike, aktiviteti publik i saj reflekton një qasje gjithëpërfshirëse për rritjen e ndërgjegjësimit dhe rritjen e ndikimit në temat që ndërlidhen me të drejtat themelore të qytetarëve.

Disa prej çështjeve kryesore përfshinë: Dhunën me bazë gjinore dhe femicidin, me theks të veçantë tek themelimi i Observatorit të Femicidit dhe trajtimi i kësaj çështjeje në Konferencën Vjetore të Avokatit të Popullit në dhjetor; Kushtet e paraburgimit dhe mbipopullimi në burgje, çështje që ka qenë në fokus të debateve televizive dhe analizave të thelluara në media; Të drejtat e të miturve, përfshirë martesat në moshë të mitur, përfshirjen e të miturve në protesta dhe garantimin e

mbrojtjes së tyre ligjore; Refugjatët dhe qëndrimi i tyre në Shqipëri, me adresime konkrete dhe reagime mbi situatën në kampin e Gjadrit; Çështjet sociale dhe ekonomike, si kostot në sistemin penitenciar dhe ndikimi i politikave penale në buxhetin e shtetit, apo edhe adresimi i sfidave që lidhen me nivelin e minimumit jetik.

Gjithashtu, në prag të zhvillimit të protestave, Avokati i Popullit ka bërë thirrje dhe apele publike për mbarëvajtjen paqësore të tyre, duke theksuar rëndësinë e respektimit të të drejtës së qytetarëve për tubim dhe shprehje të lirë. Institucioni ka dhënë mesazhe të qarta për nevojën e vetëpërmbytjes nga të gjitha palët dhe për shmangien e çdo forme dhune apo ndërhyrjeje të pajustificuar. Po ashtu, Avokati i Popullit ka informuar publikisht se puna për mbrojtjen e të drejtave të qytetarëve ka vijuar edhe pas përfundimit të protestave, përmes pranisë së përfaqësuesve të tij në komisarate, në rastet e shoqërimeve, si dhe në strukturat spitalore për të mbikëqyrur trajtimin e çdo personi të dëmtuar. Në vijim të këtyre angazhimeve, institucioni ka monitoruar nga afër zhvillimin e protestave, duke siguruar që e drejta qytetare për të shprehur pakënaqësinë të mos cenohet. Ky angazhim ka përfshirë edhe raste kur të mitur janë përfshirë në protesta, duke ngritur shqetësimin për mbrojtjen e tyre nga ekspozimi ndaj situatave të rrezikshme.

Në vitin 2024, Avokati i Popullit ka reaguar në një varg ngjarjesh dhe çështjesh të rëndësishme që prekin drejtpërdrejt të drejtat e njeriut dhe sigurinë e qytetarëve në Shqipëri. Duke u fokusuar kryesisht në mbrojtjen e grupeve vulnerabël, ai ka ndërmarrë veprime proaktive për të adresuar dhunën ndaj grave, abuzimin dhe bullizmin, duke u përqendruar veçanërisht në rastet që lidhen me martesat e hershme dhe abuzimin seksual të fëmijëve. Reagimet për këto çështje kanë shërbyer si një thirrje për forcimin e legjislacionit dhe masave mbrojtëse. Përveç kësaj, Avokati i Popullit ka shprehur publikisht edhe shqetësime në lidhje me migracionin ilegal dhe kushtet e punëtorëve në sektorin e turizmit, trajtimi i mikrokredisë dhe rreziqet që ndodhin për qytetarët, duke nxjerrë në pah nevojën për rregullime ligjore më të forta dhe mbrojtëse.

Në një kontekst më të gjerë, Avokati i Popullit ka qenë gjithashtu i angazhuar publikisht edhe në çështjet e integritetit të Shqipërisë në Bashkimin Evropian, duke mbështetur angazhimet për përmirësimin e sistemit të drejtësisë, administratës publike dhe funksionimit të institucioneve, si dhe duke u përqendruar në avancimin e politikave që ndihmojnë në procesin e integritetit dhe në garantimin e respektimit të të drejtave të njeriut në përputhje me standardet e BE-së.

Edhe aktiviteti publik i Avokatit të Popullit në Kuvendin e Shqipërisë ka marrë vëmendje të gjerë mediatike, veçanërisht nëpërmjet raportimeve të detajuara mbi veprimtarinë vjetore dhe diskutimeve mbi buxhetin e institucionit. Raportimi i znj. Erinda Ballanca në Komisionin për Çështjet Ligjore, Administratën Publike dhe të Drejtat e Njeriut, si dhe prezantimi i qëndrimeve institucionale mbi çështje me interes publik, kanë shërbyer si platforma të rëndësishme për transparencën dhe forcimin e rolit të Avokatit të Popullit. Nga shqyrtimi i problematikave kryesore

të të drejtave të njeriut, deri te adresimi i nevojave buxhetore, ky angazhim ka treguar përkushtimin institucional për të ndikuar në politikat publike dhe për të mbrojtur interesat e qytetarëve.

Referuar disa ngjarjeve publike apo edhe hapësirave të disa emisioneve televizive, Avokati i Popullit ka bërë thirrje për kujdes ndaj këshillave ligjore të dhëna nga persona të paautorizuar: *“Këshillat juridike të pabazuara jo vetëm që krijojnë konfuzion tek qytetarët, por rrezikojnë të dëmtojnë besimin tek institucionet dhe profesionet ligjore.”*

5.4.4 Përfshirja në fushata publike për tema sensitive

Avokati i Popullit ka luajtur një rol të rëndësishëm si një figurë mbështetëse për shumë fushata që promovojnë të drejtat e njeriut, përfshirë fushatën për një internet të sigurt. Ky angazhim ka për qëllim mbrojtjen e qytetarëve, sidomos të grupeve më vulnerabël, nga rreziqet që mund të dalin nga përdorimi i internetit, siç janë abuzimi dhe shkelja e të drejtave personale. Përmes kësaj fushate, Avokati i Popullit ka kontribuar në edukimin dhe informimin e publikut mbi mënyrat për të përdorur internetin në mënyrë të sigurt dhe pa rreziqe për privatësinë dhe sigurinë e individëve.

Gjithashtu, Avokati i Popullit ka ofruar mbështetje të vazhdueshme për grupin LGBTQI+, duke i qëndruar pranë dhe mbrojtur të drejtat e këtij komuniteti. Ajo ka angazhuar mekanizma ligjorë dhe ka organizuar fushata ndërgjegjësimi për të promovuar barazinë dhe respektimin e të drejtave të individëve LGBTQI+, si dhe për të luftuar çdo formë diskriminimi dhe dhune ndaj tyre. Ky angazhim është një shenjë e qartë e angazhimit të institucioneve për krijimin e një shoqërie të drejtë dhe të barabartë për të gjithë.

5.4.5 Vëmendja e Mediave Ndërkombëtare dhe Roli i Avokatit të Popullit

Roli i Avokatit të Popullit ka kaluar kufijtë e debatit të brendshëm dhe ka tërhequr vëmendjen e mediave ndërkombëtare. Në një sërë media ndërkombëtare është trajtuar çështja e garantimit të standardeve të të drejtave të njeriut në sistemin penitenciar shqiptar; raportime mbi monitorimin e Avokatit të Popullit ndaj kampit të refugjatëve në Gjadër, duke theksuar shqetësimet për të drejtat e azilkërkuesve. Po ashtu, për hapjen e Kampit të Gjadrit disa ekipe me gazetarë të huaj apo edhe media ndërkombëtare, kanë shprehur interes për të përfshirë në raportimet e tyre si zë institucional Avokaten e Popullit, znj. Ballanca.

5.4.6 Aktivitetet publike zyrtare

Për institucionin e Avokatit të Popullit Viti 2024 shënoi një angazhim të shtuar në trajtimin e fenomenit të femicidit dhe dhunës me bazë gjinore. Kjo u reflektua në: a) Organizimin e konferencës vjetore me temë qendrore femicidin, ku u trajtuan raste konkrete dhe u analizuan mangësitë institucionale; b) Mbështetjen e dokumentarëve tematikë mbi feminizmin dhe dhunën gjinore, në bashkëpunim me aktorë të tjerë mediatikë dhe institucional; c) Përforsimin e mesazheve sensibilizuese, veçanërisht në Ditën Portokalli, çdo 25 të muajit, për të ngritur ndërgjegjësimin publik.

Në 8 mars 2024 u realizua prezantimi i ‘Observatorit të Femicidit’. Ky aktivitet, i realizuar në bashkëpunim me UN Women, solli për herë të parë në vëmendje krijimin e një strukture për monitorimin e rasteve të femicidit. Mesazhi kryesor i adresuar ishte se “Dhuna me bazë gjinore nuk është vetëm një çështje private, por një plagë shoqërore që kërkon vëmendje të vazhdueshme dhe veprime të koordinuara.”

Në kuadër të konferencës Vjetore 2024 – ‘Femicidi: Problemi Social Përtej Statistikave’, kjo konferencë mbledhi ekspertë vendas dhe ndërkombëtarë për të diskutuar rreth femicidit si një problem struktural dhe jo thjesht si një fenomen individual, duke apeluar përmes fjalës së Avokates së Popullit se “*Statistikat na tregojnë numrin, por historitë pas tyre na kujtojnë se secili rast është një jetë e humbur që shoqëria duhet ta kishte mbrojtur.*”

Gjatë vitit 2024, Avokati i Popullit ka zhvilluar një fushatë të fuqishme vizuale për Ditën Portokalli, e cila ka përfshirë mesazhe inkurajuese dhe sensibilizuese mbi barazinë gjinore. Kjo fushatë ka synuar të sjellë në vëmendje rëndësinë e luftës kundër dhunës ndaj grave, duke ofruar një narrativë të fuqishme mbi fuqizimin e tyre dhe barazinë në shoqëri. Përmes mesazheve që lidhen me gra nga kategori të ndryshme sociale e profesionale, fushata ka shërbyer si një thirrje për reflektim dhe veprim.

Gjatë vitit raportues ka pasur një prezencë të shtuar edhe në dokumentarë të transmetuar Primetime dhe në Kinema, sikurse ishte rasti i dokumentarit për Femicidin, i cili u shfaq në kinema, duke ofruar një tjetër dimension për të zgjuar interesin e publikut për këtë fenomen shqetësues.

Mediatizimi i aktivitetit dhe pjesëmarrjeve në nivel ndërkombëtar

Publiku është njohur përmes publikimeve dhe njoftimeve mbi pjesëmarrjen e Avokatit të Popullit në forume të nivelit të lartë, si ENNHRI, GANHRI, Shoqatën e Ombudsmanëve të Mesdheut (AOM) dhe rrjetin e Ballkanit si dhe Rrjetin Evropian të Ombudsmanëve për Fëmijë (ENOC). Këto aktivitete ofrojnë mundësinë për shkëmbimin e praktikave dhe për të diskutuar çështje të rëndësishme për të drejtat e njeriut, duke kontribuar në zhvillimin e politikave ndërkombëtare dhe rajonale. Publikimi i këtyre takimeve dhe aktiviteteve është i rëndësishëm për të siguruar transparencë dhe për t’i dhënë mundësinë publikut të kuptojë angazhimin e Avokatit të Popullit në adresimin e çështjeve të drejta dhe përmirësimin e kushteve ligjore dhe sociale.

Viti 2024 ishte një vit dinamik për Avokatin e Popullit, me theks në rritjen e transparencës, përforcimin e komunikimit institucional dhe adresimin e problematikave sociale me impakt të lartë, si femicidi dhe dhuna me bazë gjinore. Strategjia e re e komunikimit dhe aktivitetet ndërgjegjësuere shërbyen si bazë për një angazhim më të fuqishëm publik dhe institucional për të drejtat e njeriut në Shqipëri. Mediat e kanë njohur dhe përshëndetur këtë qasje proaktive, duke reflektuar ndikimin e Avokatit të Popullit në adresimin e temave që prekin drejtpërdrejt qytetarët.

Në një shoqëri ku të drejtat e njeriut kërkojnë një mbrojtje të vazhdueshme dhe një reagim të shpejtë ndaj sfidave që dalin, qasja publike e Avokatit të Popullit jo vetëm që ka ndihmuar në ekspozimin e problematikave, por ka luajtur një rol thelbësor në shtyrjen për ndryshime konkrete. Angazhimi publik i Avokatit të Popullit nuk ndikon vetëm në mbrojtjen individuale të të drejtave, por edhe në nxitjen e solidaritetit shoqëror. Përmes aktiviteteve që synojnë ngritjen e vetëdijes kolektive mbi çështje të ndjeshme si dhuna me bazë gjinore, të drejtat e minoriteteve apo mbrojtja e fëmijëve, institucioni kontribuon në krijimin e një shoqërie më të drejtë dhe më humane. Në vitin 2024, Avokati i Popullit kishte në fokus nxitjen e një dialogu më të hapur dhe më të përgjegjshëm mes qytetarëve dhe institucioneve.

Një institucion që mbron të drejtat e njeriut duhet të jetë i dukshëm, i aksesueshëm dhe i përfshirë në debatin publik. Prania e Avokatit të Popullit në mediat tradicionale dhe digjitale gjatë vitit 2024 dëshmoi se transparenca dhe angazhimi publik janë parakushte të domosdoshme për të siguruar mbështetjen qytetare dhe për të ndikuar pozitivisht në politikat publike. Përmes kësaj pranie të qëndrueshme, u forcuan mesazhet për mbrojtjen e të drejtave dhe u krijua një klimë më e favorshme për dialog shoqëror.

Angazhimi i Avokatit të Popullit në hapësirën publike gjatë vitit 2024 dëshmoi se institucioni mbetet një zë i fortë për të drejtat e njeriut dhe një faktor kyç në mbikëqyrjen e institucioneve shtetërore.

KREU VI

SHËRBIMET MBËSHTETËSE

6.1 Menaxhimi i Burimeve Njerëzore dhe Administrative

Për të garantuar që institucionet publike të veprojnë në përputhje me standardet dhe aktet kombëtare dhe ndërkombëtare në fushën e të drejtave të njeriut është e domosdoshme mbështetja e vazhdueshme me burime njerëzore dhe financiare të këtyre institucioneve. Parimet e Parisit kërkojnë që Institucionet Kombëtare të të Drejtave të Njeriut të kenë një numër adekuat të burimeve njerëzore. Kjo kërkesë përfshihet edhe në Parimet e Venecias dhe njihet dhe nga rekomandimi i Komisionit Evropian për organet e barazisë. Mungesa e stafit të mjaftueshëm dobëson aftësinë e IKDNJ-ve për të kryer aktivitetet e tyre në mënyrë efektive dhe për të përmbushur mandatet e tyre.

Në këtë drejtim, edhe Raporti i Komisionit Evropian për Shqipërinë për vitin 2024, përfshirë këtu dhe Raportin mbi Sundimin e Ligjit për vitin 2024,³¹⁹ ndër të tjera, kanë theksuar përsëri nevojën për forcimin e mëtejshëm të kapaciteteve njerëzore dhe administrative të institucionit të Avokatit të Popullit. Forcimi i vazhdueshëm i këtyre kapaciteteve ka qenë dhe mbetet një nga sfidat e institucionit të Avokatit të Popullit, duke vlerësuar gjithashtu edhe mbështetjen që është dhënë deri më tani në këtë drejtim.

Përmes miratimit të Aktit të Normativ nr. 3, datë 28.08.2024 “Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 97/2023, “Për buxhetin e vitit 2024”, të ndryshuar, numri i përgjithshëm i miratuar i punonjësve të institucionit është bërë 67 (gjashtëdhjetë e shtatë) punonjës nga 66 (gjashtëdhjetë e gjashtë) që ishte. Kjo shtesë ka të bëjë me miratimin e një ‘Ndihmëskomisioneri’, në Seksionin për Mbrojtjen dhe Promovimin e të Drejtave të Fëmijëve. Ky ndryshim u reflektua edhe tek struktura e institucionit, miratuar me Urdhrin e Avokates së Popullit, nr. 130, datë 10.09.2024 “Për një ndryshim në Urdhrin nr. 3, datë 03.01.2024, “Për miratimin e strukturës, organikës dhe kategorizimit të pozicioneve të punës të institucionit të Avokatit të Popullit”. Kjo për faktin se ky Seksion dispononte burimet më të pakta njerëzore krahasuar me seksionet e tjera të institucionit të Avokatit të Popullit dhe se shtimi me një ndihmëskomisioner, do të konsiderohej një zgjidhje definitive në forcimin e kapaciteteve të brendshme të kësaj strukture me qëllim mundësinë e realizimit të plotë të objektivave institucional që lidhen me mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të fëmijëve në përputhje dhe me detyrimet që rrjedhin nga legjislacioni kombëtar dhe aktet ndërkombëtare por dhe të garantojë një aktivitet proaktiv në këtë drejtim.

³¹⁹ Për më shumë në lidhje me rekomandimet e lëna referojuni linkut:

https://commission.europa.eu/document/download/0154dce1-5026-45de-8b37-e3d56eff7925_en?filename=59_1_58088_coun_chap_albania_al.pdf

Ndërkohë, gjatë zhvillimit të diskutimeve, në muajin nëntor 2024, në Komisionit për Çështjet Ligjore, Administratën Publike dhe të Drejtat e Njeriut në Kuvedin e Shqipërisë në lidhje me miratimin e buxhetit për vitin 2025, u kërkua miratimi i një shtese prej 3 (tre) ndihmëskomisionerësh me synimin:

- Krijimin e një ‘Nënseksioni për Çështjet Ligjore, Analizës dhe Raportimit’ (dy ndihmëskomisionerë), për të realizuar detyrat funksionale që lidhen me ndjekjen dhe monitorimin e zbatimit të rekomandimeve; analizimin dhe përpunimin e të dhënave përmes ofrimit të statistikave konkrete që lidhen me menaxhimin e rasteve (case management); ndjekjen e çështjeve dhe hartimin e raporteve që lidhen me procesin e Integritetit Evropian, zbatimin e detyrimeve që rrjedhin nga konventat ndërkombëtare ku Shqipëria është palë, raportimeve në kuadër të pjesëmarrjes dhe anëtarësisë së institucionit të Avokatit të Popullit në organizatat e ndryshme ndërkombëtare që merren me mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut, etj.
- Shtimin e 1 (një) ndihmëskomisioneri në Seksionin e Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës, Trajtimin ose Dënimit të Egër, Çnjerëzor ose Poshtërues (MKPT). Kjo shtesë do të mundësonte realizimin në mënyrë të duhur të mandatit të saj që lidhet me monitorimin e pikave të kalimit të migrantëve, procedurave të përzgjedhjes së migrantëve të parregullt, trajtimin e zgjidhjen e problematikave të hasura si dhe forcimin dhe respektimin e të drejtave të tyre etj.

Këto kërkesa gjetën mirëkuptimin e plotë të këtij Komisioni, ndërkohë që u refuzuan nga Komisioni për Ekonominë dhe Financat. Për rrjedhojë, me miratimin e ligjit nr. 115/2024, “Për buxhetin e vitit 2025”, rezultoi që numri i përgjithshëm i punonjësve të institucionit të Avokatit të Popullit mbetej 67 (gjashtëdhjetë e shtatë) punonjës.

Në administratën publike, nëpunësit civilë konsiderohen si pjesë e një trupe të mirëpërgatitur, profesionale dhe elitë, të cilët janë rekrutuar për t’i shërbyer interesit publik dhe për të qenë të përgjegjshëm për veprimet e ndërmarra në interes të qytetarëve. Rekrutimi është aktiviteti kryesor dhe më i rëndësishëm në të cilin gjen zbatim konkret qëllimi dhe ambicia e ligjit për *“krijimin e një shërbimi civil të qëndrueshëm, profesional, të bazuar në meritë, integritet moral dhe paanësi politike”*. Në këtë aspekt, duhet të theksojmë, se gjatë vitit 2024, në përputhje me dispozitat e rekrutimit të legjislacionit në fushën e shërbimit civil, nga institucioni janë shpallur disa pozicione të lira,³²⁰ duke pasur parasysh ndryshimet në strukturë, dorëheqjet apo largimet në detyra të tjera brenda administratës publike.

Një problematikë e konstatuar gjatë veprimtarisë së brendshme të punës së institucionit e që është e rëndësishme që të citohet në këtë raport, është dhe praktika administrative që lidhet me përbërjen dhe funksionimin e Komisionit Disiplinor si dhe me vendimmarrjen e anëtarëve të tij. Fillimisht duhet të theksohet se aktet nënligjore që rregullojnë funksionimin e Komisioneve Disiplinore

³²⁰ 5 pozicione.

synojnë në parim të sigurojnë objektivitetin dhe paanësinë e procedurave administrative si dhe të kufizojnë nepotizmin dhe korrupsionin. Në këtë kuptim, parimet e paanësisë dhe të objektivitetit të organeve publike që kryejnë procedura administrative duhet të konsiderohen si të bazuara në parimet kushtetuese dhe të ndjekin parimet e administrimit të mirë, siç parashikohet dhe në nenin 41 të Kartës së të Drejtave Themelore të Bashkimit Evropian.

Ndërkohë, respektimi i këtyre dispozitave dhe parimeve ligjore/kushtetuese, është e një rëndësie themelore pasi çdo pasojë juridike (vendim apo akt administrativ) që do prodhohej nga veprimtaria e një organi kolegjal (Komisioni Disiplinor), mund të konsiderohej i paligjshëm apo i pavlefshëm nëse nuk do të respektoheshin parimet e mësipërme. E thënë kjo, dhe për ta konkretizuar të gjithë sa përmendur më sipër, nga praktika administrative që lidhet me përbërjen e Komisionit Disiplinor, na kanë rezultuar raste kur nëpunësit kanë paraqitur pretendime në lidhje me pamundësinë apo pengesën ligjore për të qenë pjesë e procedurës administrative, me argumentimin e ekzistencës së një marrëdhënie personale/shoqërore apo ndërmjet kolegësh me nëpunësin ndaj të cilit ka filluar ecuria disiplinore, apo çfarë është më problematike raste kur pavarësisht fakteve dhe situatave në shkëlqje flagrante të legjislacionit në fushën e shërbimit civil, vendimet e anëtarëve kanë qenë në favor të nëpunësve subjekt i procedimit administrativ. Problematika e konstatuar thellohet akoma më tej, duke qënë se ndaj vendimeve të Komisionit Disiplinor mund të ushtrohet ankim vetëm nga nëpunësi që është subjekt i procedimit disiplinor. Ndërkohë, një e drejtë e tillë nuk i njihet eprorit që ka miratuar aktet për fillimin e procedurës disiplinore, pasi nuk ka hapësirë ligjore për të garantuar kërkueshmërinë në gjykatë të zbatimit korrekt të ligjit nga anëtarët e komisionit disiplinor.

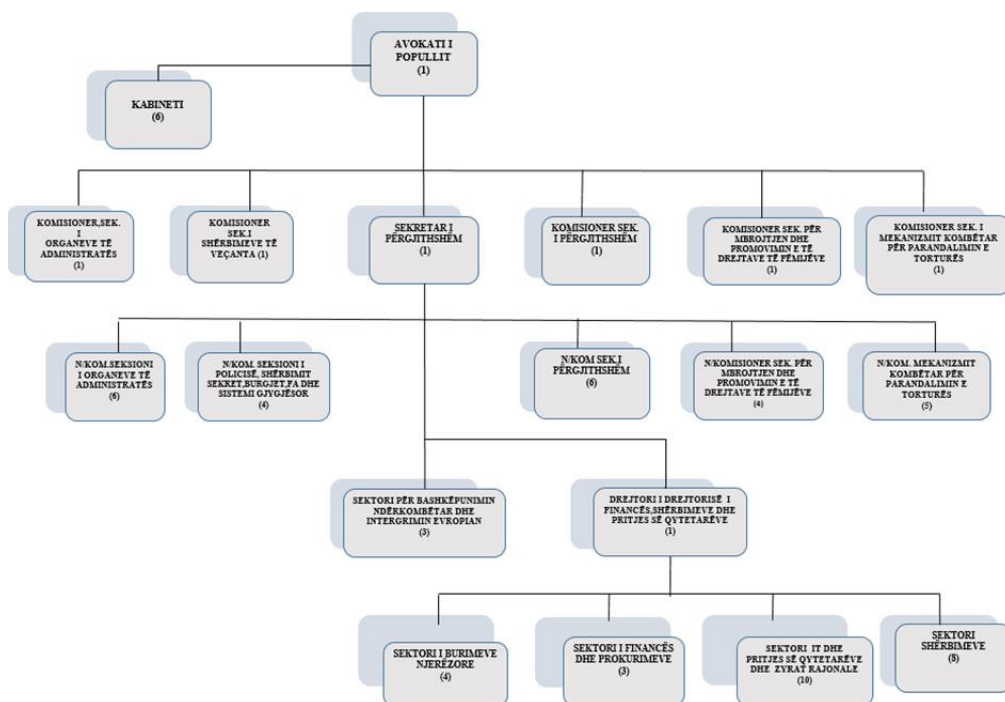
Ndoshta do të ishte e nevojshme që, përtej akteve nënligjore që detajojnë aspektet procedurale të procedurave disiplinore, të miratohej një dokument udhëzues/komentar me raste konkrete, apo udhëzime të tjera të vlefshme për zbatimin e institutit të disiplinës në shërbimin civil. Nevoja për të adresuar pandëshkueshmërinë, është karakteristikë e një administrate të përgjegjshme. Një qasje e tillë, me qëllimin apo pretendimin për të shmangur përgjegjësitë në vendimmarrje, krijon një pengesë reale në funksionimin e Komisionit Disiplinor, sipas përbërjes të përcaktuar nga aktet nënligjore në fuqi. Situata të tilla jo vetëm cenojnë imazhin e institucionit por shërbejnë edhe si një model apo shembull jo pozitiv për harmoninë dhe funksionimin normal të një institucioni kombëtar për të drejtat e njeriut. Kjo është dhe më problematike kur behet fjalë për anëtarë të Komisionit Disiplinor që mbajnë funksione të tilla si ndihmëskomisioner apo Komisioner.

Një pjesë të këtyre shqetësimeve janë ndarë dhe me Departamentin e Administratës Publike, duke marrë në konsideratë rolin dhe detyrën që ka ky organ, për të mbështetur dhe siguruar këshillimin e institucioneve për zbatimin e legjislacionit në fushën e shërbimit civil, me qëllim identifikimin e praktikave të konsoliduara si dhe nevojën për trajtimin dhe adresimin e tyre në mënyrë tërësore.

Në fund të muajit dhjetor 2024, Kontrolli i Lartë i Shtetit (KLSH) njoftoi zyrtarisht fillimin e auditimit të institucionit të Avokatit të Popullit me objekt “Mbi auditimin financiar dhe të përpuethshmërisë të veprimtarisë së Avokatit të Popullit”, në bazë të Planit Vjetor të auditimit të miratuar nga Kryetari i KLSH-së, i cili përfshin periudhën nga data 01.01.2022 deri më datë 31.12.2024. Ky kontroll u ushtrua gjatë periudhës 06 janar - 4 prill 2025. Objektivat e auditimit lidhen me dhënien e opinionit financiar dhe të përputhshmërisë me siguri të arsyeshme, nëse transaksionet financiare dhe ngjarjet ekonomike, janë raportuar drejt dhe saktë në pasqyrat financiare të subjektit të audituar, kjo referuar kuadrit ligjor të raportimit financiar në fuqi. Gjithashtu, ky auditim lidhet dhe me dhënien e një vlerësimi objektiv, profesional e të pavarur, mbi shkallën e ndjekjes nga subjekti i audituar të rregullave, ligjeve dhe rregulloreve, politikave, kodeve të vendosura apo termave dhe kushteve, gjatë veprimtarisë së tij.

Në përfundim të auditimit, mbi bazën e të dhënave të grumbulluara, akt konstatimeve dhe akt verifikimeve si dhe shqyrtimit të komenteve dhe shpjegimeve të subjektit të audituar u përgatit Projekt Raporti i Auditimit, i cili do të shërbejë si bazë për hartimin e Raportit Përfundimtar të Auditimit dhe rekomandimet për përmirësimin e gjendjes.

Për vitin 2024, struktura e institucionit, miratuar me Urdhrin e Brendshëm nr. 2, datë 03.01.2024 “Për miratimin e strukturës, organikës dhe kategorizimit të pozicioneve të punës të institucionit të Avokatit të Popullit”, i ndryshuar, paraqitet si më poshtë:

Lidhja nr. 2³²¹

Emërtimi i funksionit	Numri i Punonjësve (67)	Kategoria/Klasa
▪ Avokati i Popullit	1	Ligji nr. 8454, datë 04.02.1999, i ndryshuar
Kabineti	6	VKM nr. 325, datë 31.05.2023, i ndryshuar
▪ Drejtor Kabineti	1	I-2
▪ Këshilltar	4	I-3
▪ Sekretar	1	Nr. rendor 2, lidhja nr. 5
▪ Sekretar i Përgjithshëm	1	I-1
Seksioni për organet e administratës qendrore, të pushtetit vendor dhe të të tretëve që veprojnë për llogari të tyre	7	
▪ Komisioner	1	Ligji nr. 8454, datë 04.02.1999, i ndryshuar
▪ Ndihmëskomisioner	3	I-4
▪ Ndihmëskomisioner	3	II-1
Seksioni për policinë, shërbimin sekret, burgjet, Forcat e Armatosura dhe pushtetin gjyqësor	5	
▪ Komisioner	1	Ligji nr. 8454, datë 04.02.1999, i ndryshuar
▪ Ndihmëskomisioner	2	I-4
▪ Ndihmëskomisioner	2	II-1
Seksioni i Përgjithshëm	7	
▪ Komisioner	1	Ligji nr. 8454, datë 04.02.1999, i ndryshuar
▪ Ndihmëskomisioner	4	I-4
▪ Ndihmëskomisioner	2	II-1
Seksioni për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të fëmijëve	5	
▪ Komisioner	1	Ligji nr. 8454, datë 04.02.1999, i ndryshuar

³²¹ Ndërkohë, përveç numrit total të parashikuar në strukturë prej 67 (gjashtëdhjetë e shtatë) punonjësish, pranë institucionit janë të punësuar 3 (tre) punonjës me kontratë me kohë të pjeshme (6 orë në ditë), si dhe 3 (tre) ekspertë të jashtëm të ngarkuar me monitorimin e kufijve.

▪ Ndihmëskomisioner	3	I-4
▪ Ndihmëskomisioner	1	II-1
Mekanizimi për parandalimin e torturës, trajtimin ose dënimit të egër, çnjerëzor ose poshtërues	6	
▪ Komisioner	1	Ligji nr. 8454, datë 04.02.1999, i ndryshuar
▪ Ndihmëskomisioner	2	I-4
▪ Ndihmëskomisioner	3	II-1
Drejtoria e Financës, Shërbimeve dhe Pritjes së Qytetarëve	26	
▪ Drejtor	1	II-1
Sektori i Burimeve Njerëzore		
▪ Përgjegjës Sektori	1	III-1
▪ Specialist për Burimet Njerëzore	1	IV-1
▪ Specialist Protokoll/Arkivë	1	IV-1
▪ Specialist Arkivist/Bibliotekar	1	IV-1
Sektori i Shërbimeve		
▪ Përgjegjës Sektori	1	III-1
▪ Specialist Shërbimesh	1	IV-1
▪ Shofer i titullarit	1	Klasa VI
▪ Shofer	2	Klasa IV
▪ Teknik i mesëm i specialiteteve të ndryshme	1	Klasa VI
▪ Punëtor pastrimi	2	Klasa I
Sektori i Financës dhe Prokurimeve		
▪ Përgjegjës Sektori	1	III-1
▪ Specialist i Financës	1	IV-1
▪ Specialist i Prokurimeve	1	IV-1
Sektori i IT dhe Pritjes së Qytetarëve		
▪ Përgjegjës sektori	1	III-1
▪ Specialist IT	1	IV-1

▪ Specialist i Shërbimeve ndaj Qytetarit	2	IV-1
▪ Specialist në Zyrat Rajonale të AP	6	IV-2
Sektori për bashkëpunimin ndërkombëtar dhe integrimin evropian		
▪ Përgjegjës Sektori	1	III-1
▪ Specialist	2	IV-1

6.2 Vështrim mbi të ardhurat dhe shpenzimet

Në mbështetje të ligjit nr. 97/2023, datë 07.12.2023, “Për Buxhetin e Shtetit të vitit 2024”, Udhëzimit të Ministrit të Financave nr. 2, datë 06.02.2012, “Procedurat standarde të zbatimit të buxhetit”, të ndryshuar, Udhëzimit Plotësues të Ministrit të Financave nr. 1, datë 24.01.2024 “Për zbatimin e Buxhetit të Vitit 2024”, të ndryshuar, performanca e produkteve të buxhetit për institucionin e Avokatit të Popullit, sipas programit buxhetor të miratuar për vitin 2024, paraqitet si më poshtë:

Programi - “Shërbimi Avokatisë”

Buxheti i akorduar për këtë program (i vetmi program që ka institucioni i Avokatit të Popullit) ka në bazë të tij Deklaratën e Politikës së Programit (DPP) të hartuar gjatë procesit të PBA 2024 - 2026 dhe ka për qëllim arritjen e objektivave të produktit të përcaktuar e të miratuar në dokumentin e Programit Buxhetor Afatmesëm (2024 - 2026)

Raporti i Shpenzimeve Faktike të Programit sipas Artikujve për vitin 2024

Me ligjin nr. 97/2023, datë 07.12.2023, “Për Buxhetin e Shtetit të vitit 2024”, fondet e akorduara me ndryshimet e bëra gjatë vitit për funksionimin e aktivitetit të institucionit të Avokatit të Popullit, sipas artikujve, paraqiten në tabelat e mëposhtme:

Informacion për planifikimin dhe realizimin e fondeve buxhetore për vitin 2024

Tabela nr. 1

Nr. Llog.	Emërtimi	Plani fillestar 2024	Shtesa dhe Pakësime	Plani i ndryshuar 2024	Fakti 2024
600	Paga	129,125,000	2,500,000	131,625,000	130,278,144
601	Sig. Shoqërore e Shëndetësore	18,584,000	200,000	18,784,000	18,331,253

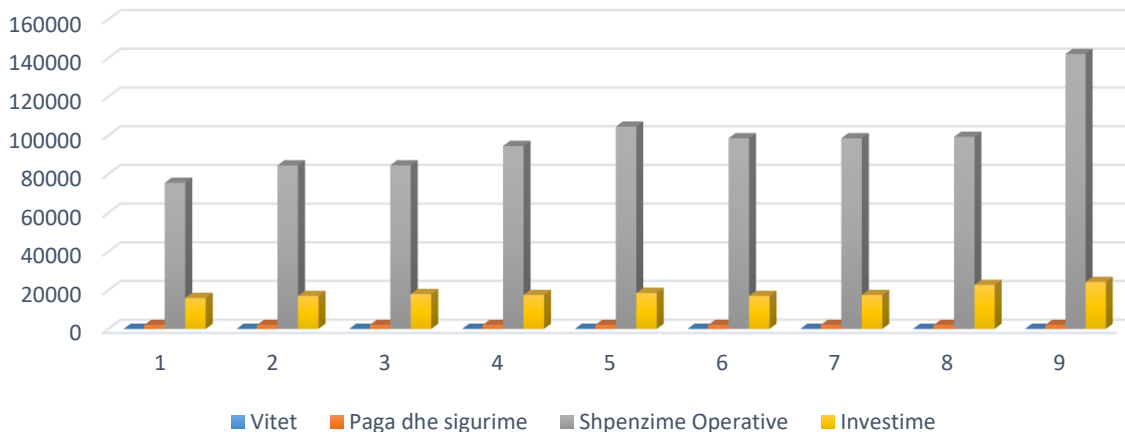
602	Mallra dhe shërbime të tjera	24,100,000	0	24,100,000	21,960,119
605	Transferta. Korente të Huaja	1,700,000	0	1,700,000	1,683,985
606	Transf. për buxhetet familjare	700,000	806,104	1,506,104	818,572
231	Investimet	4,000,000		4,000,000	3,831,600
	TOTALI	178,209,000	3,506,104	181,715,104	176,903,673

Informacion mbi realizimet e shpenzimeve për vitin 2024

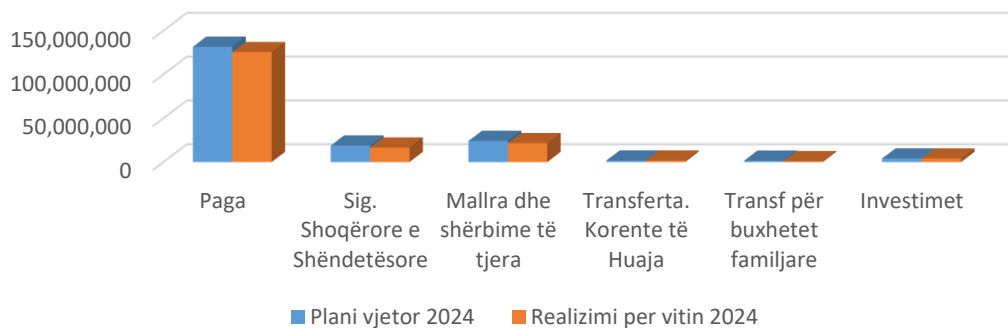
Tabela nr. 2

Nr.	Emërtimi	Plani i rishikuar 2024	Fakti 2024	Diferenca	Realizimi në%
1	Paga	131,625,000	130,278,144	1,346,856	98.98
2	Sigurime Shoqërore e Shëndetësore	18,784,000	18,331,253	452,747	97.59
3	Mallra dhe shërbime të tjera	24,100,000	21,960,119	2,139,881	91.12
4	Transferta Korente të Huaja	1,700,000	1,683,985	16,015	99.06
5	Transferta për buxhetet familjare	1,506,104	818,572	687,532	54.35
6	Investimet	4,000,000	3,831,600	168,400	95.79
	Totali	181,715,104	176,903,673	4,811,431	97.36

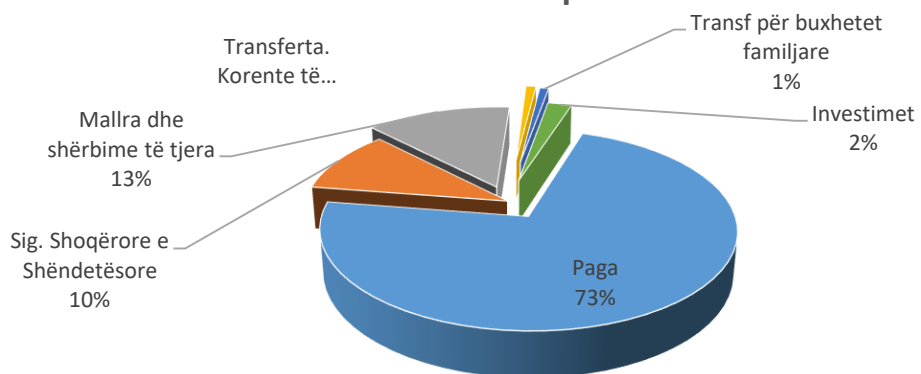
Informacioni ne vite per fondet buxhetore 2015-2024

Informacioni per planifikimin dhe realizimin e fondeve per vitin 2024

Struktura e fondeve per vitin 2024

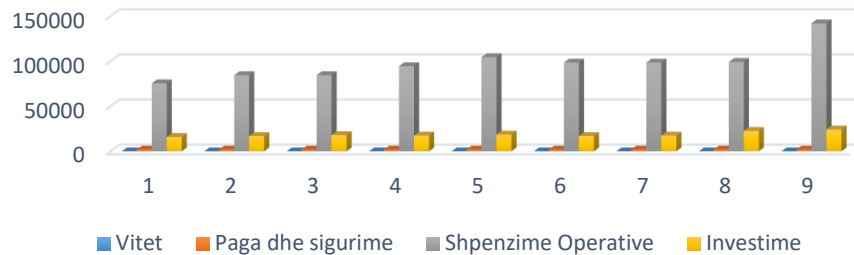

Shpenzime Personeli: Realizimi i fondit të pagave reflekton strukturën dhe organikën, lëvizjet e brendshme dhe të jashtme. Fondi i akorduar për vitin 2024, për mbulimin e shpenzimeve në paga personeli ishte 129,125,000 lekë, i ndryshuar me shkresë të Ministrisë së Financave nr. 9993/1, datë 30.07.2023 “Akordim fondi për rritjen e pagave për vitin 2024”, në 131,625,000 lekë, ndërsa realizimi është 130,278,144 lekë ose 98.98%, i buxhetit të ndryshuar, si dhe sigurimet shoqërore dhe shëndetësore ishin në plan 18,584,000 lekë, i ndryshuar me shkresë të Ministrisë së Financave nr. 9993/1, datë 30.07.2023 “Akordim fondi për rritjen e pagave për vitin 2024”, në 18,784,000 lekë, ndërsa realizimi është 18,331,253 lekë ose në masën 97.59% i buxhetit.

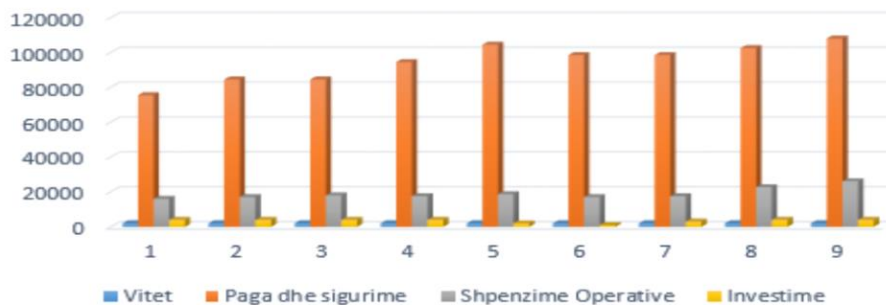
Të dyja zërat së bashku paga personeli dhe sigurime shoqërore dhe shëndetësore (600+601) për vitin 2024 janë realizuar në masën 98.80% të buxhetit të ndryshuar dhe përbëjnë 82.77% të buxhetit faktik të institucionit. Gjatë vitit 2024, numri mesatar i punonjësve ka qenë 61.40% punonjës nga 67 punonjës që ka qenë kufiri i miratuar me ligjin e lartpërmendur. Mosrealizimi i këtij zëri të shpenzimeve vjen për shkak të mosplotësimit të strukturave organike si rezultat i vendeve vakantë krijuara në fund të vitit 2023 dhe gjatë vitit 2024 nga lëvizja e punonjësve të institucionit tonë në detyra të tjera. Numri i punonjësve i miratuar me ligj për vitin 2024, i cili është ndryshuar me Aktin Normativ nr. 3, datë 28.08.2024 “Për disa ndryshime në ligjin nr. 97/2023, “Për Buxhetin e vitit 2024”, të ndryshuar, nuk është plotësuar në të gjithë strukturat përbërëse të tij gjatë këtyre periudhave.

Nr.	Vitet	Fondet të alokuara ndër vite					
		600-601	602-606	231	Nr. i Punonjësve		Totali fondeve
		Paga dhe sigurime	Shpenzime Operative	Investime	Nd/Komisioner	Gjithsej punonjës	
1	2015	75,500	16,000	4,000	21	51	95,500
2	2016	84,500	17,000	4,000	21	55	105,500
3	2017	84,500	18,000	4,000	21	56	106,500
4	2018	94,500	17,500	4,000	21	56	116,000
5	2019	104,500	18,600	2,000	21	56	125,100
6	2020	98,500	17,000	1,000	21	56	116,500
7	2021	98,500	17,500	3,000	21	56	119,000
8	2022	99,237	22,700	4,000	22	57	129,200
9	2023	142,030	24,250	4,000	25	59	138,000
10	2024	150,409	27,306	4,000	25	67	181,715

Informacioni ne vite per fondet buxhetore 2015-2024

Informacioni ne vite per fondet buxhetore 2015-2023

Shpenzime për Mallra dhe Shërbime të Tjera: Fondi i akorduar për shpenzime mallra e shërbime (zëri 602) për periudhën janar – dhjetor 2024 ishte 24,100,000, ndërsa realizimi është 21,960,119 lekë ose 91.12% i buxhetit.

Për këtë periudhë shpenzimet operative, janë përdorur kryesisht për pagesat e blerjeve për kancelari, materiale pastrimi, elektrike, materiale promovuese, furnizim me materiale të tjera zyre, shpenzime për energjisë elektrike, ujë, Albtelecom, Vodafone, shërbimi postar, siguracion automjetesh, shpenzime përmirëmbajtjen e automjeteve të institucionit, dieta brenda dhe jashtë vendit, shpenzime për mirëmbajtje ndërtimore, shpenzime për mirëmbajtje aparatura e pajisje teknike, shpenzime pritje-përcjellje të huajve, shpenzime për organizimin e konferencës vjetore 2024, si dhe shpenzime për taksa të paguara.

Fondi për transferta korente të huaja (zëri 605) për vitin 2024, ishte 1,700,000 lekë, ndërsa realizimi është 1,683,985 lekë ose 99% i buxhetit.

Për vitin 2024 këto fonde janë përdorur për shlyerjen e detyrimeve në kohë të kuotave të anëtarësimit ku institucioni i Avokatit të Popullit është anëtarë në organizata ndërkombëtare si:

- Associationdes Ombudsmanset Mediateursdela Francophonie (AOMF);
- European Ombudsman Institute (EOI);
- Association of Mediterranean Ombudsman (AOM);
- International Ombudsman Institute (IOI);
- Global Alliance of National Human Rights Institutions (GANHRI);
- European Network of National Human Rights Institutions (ENNHRI);
- European Network of Ombudspersons for Children (ENOC).

Nr.	Emërtimi i Organizatës	Kuotacionet në vite										
		Monedha										
			2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1.	Shoqata e Ombudsmanit të Vendeve Mesdhetare (AOM)	Euro	750	750	750	750	1,000	1000	1000	1000	1000	1000
2.	Shoqata e Ombudsmanëve dhe Mediatorëve të Frankonisë (AOMF)	Euro	650	650	750	900	900	900	900	900	900	900
3.	Rrjeti Evropian i Institucioneve Kombëtare të Drejtave të Njeriut (ENNHRI)	Euro	3,000	3,000	3,000	4,000	4,000	4000	4,000	4000	4,000	4000
4.	Rrjeti Evropian të Ombudsmanit për Fëmijë (ENOC)	Euro	0	1,100	1,100	1,100	1,100	1100	1,100	1100	1,100	1100
5.	Instituti Evropian i Ombudsmanit (EOI)	Euro	350	350	350	350	350	350	350	350	350	350
6.	Aleanca Globale e Institucioneve Kombëtare për të Drejtat e Njeriut (GANHRI)	CHF	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000	5000	5,000	5000	5,000	5000
7.	Instituti Ndërkombëtar i Ombudsmanit (IOI)	Euro	750	750	750	750	750	750	750	750	750	750

Fondi për transferta buxhetore familjare dhe individë (zëri 606) për periudhën janar - dhjetor 2024, ishte 700,000 lekë, i ndryshuar me “Transferim fonde për vitin 2024” në 1,506,104 lekë, ndërsa realizimi është 818,572 lekë ose 54.35% i buxhetit të ndryshuar.

Shpenzime në investime: - Fondi i investimeve akorduar nga buxheti i shtetit është 4,000,000 lekë, ndërsa realizimi 3,831,600 lekë ose 95.79% i buxhetit të ndryshuar.

Projekti	Kodi i Projektit	Plan	Fakt	%
Blerje pajisje - elektronike	M660009	2,694,000	2,694,000	100
Blerje orendi zyre	M660001	1,306,000	1,137,600	87.11

KREU VII

AVOKATI I POPULLIT NË SHIFRA 2024

Gjatë ushtrimit të mandatit gjatë vitit 2024, në institucionin e Avokatit të Popullit, janë depozituar ankesat/kërkesat e qytetarëve mbi pretendimet për shkelje të të drejtave dhe lirive themelore nëpërmjet:

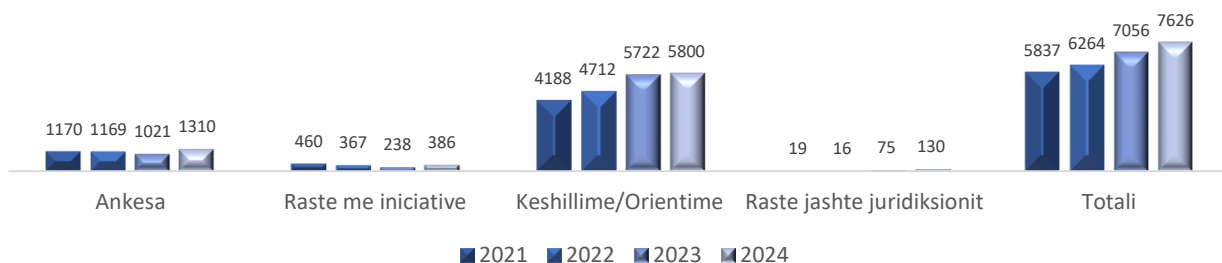
- paraqitjes fizike në zyrën qendrore me seli në qytetin e Tiranës;
- paraqitjes fizike në 6 zyrat rajonale të cilat gjenden në qytetet: Berat, Fier, Kukës, Pogradec, Sarandë, Shkodër dhe Vlorë;
- shërbimit postar;
- postës elektronike (e-mail);
- rrjeteve sociale;
- aplikacionit mobile;
- faqes zyrtare të institucionit;
- telefonit.

Gjatë vitit 2024, institucioni i Avokatit të Popullit ka trajtuar gjithsej 7,626 raste/kërkesa, 570 raste më shumë se vitin e kaluar.

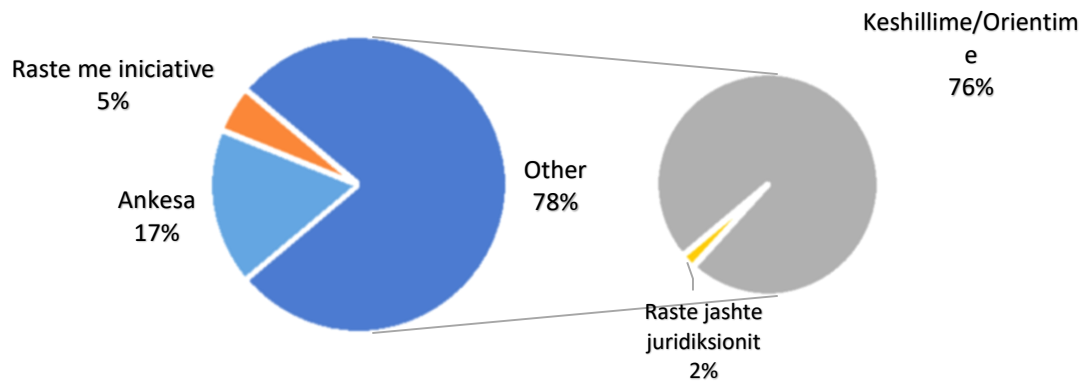
- Nga këto, 1,826 raste janë regjistruar për ndjekje, konkretisht:
 - 1,696 raste kanë rezultuar si raste “brenda juridiksionit dhe kompetencës” së institucionit:
 - 1,310 raste janë kërkesa/ankesa;
 - 386 raste janë trajtuar me iniciativën e institucionit;
 - 130 raste kanë rezultuar jashtë juridiksionit;
- 5,800 raste janë trajtuar në formën e këshillimeve dhe orientimeve mbi rrugët ligjore që duhet të ndjekin qytetarët për trajtimin e mëtejshëm të rasteve të tyre.

***Paraqitja grafike e rasteve të depozituara nga qytetarët
në zyrën qendrore dhe 7 zyrat rajonale të AP***

**RASTE TË DEPOZITUARA NË AP DHE ZYRAT RAJONALE NË VITET
2021-2024**

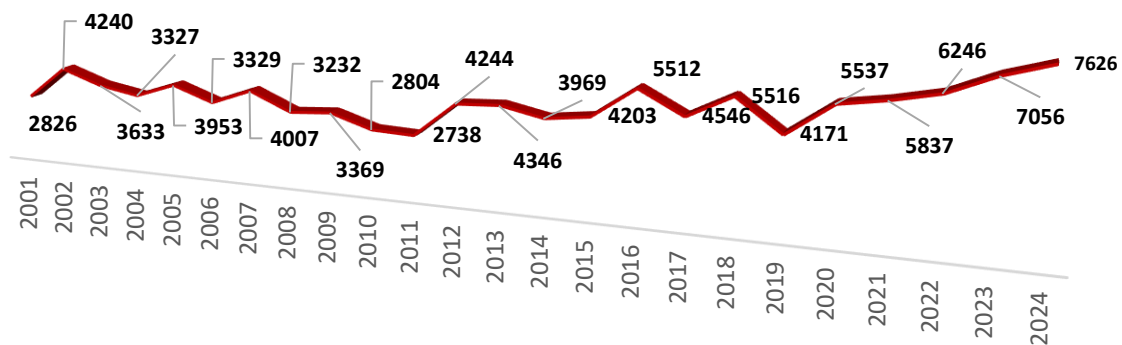

Paraqitja grafike e shpërndarjes së rasteve të depozituara pranë AP në vitin 2024

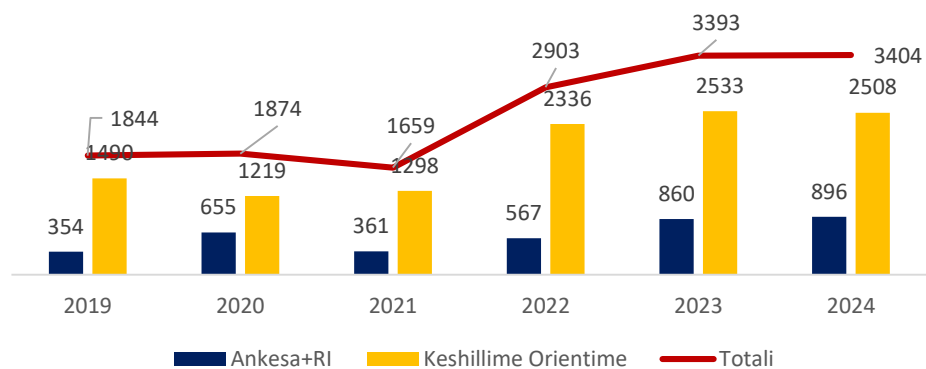
Paraqitja grafike e rasteve të trajtuara ndër vite nga institucioni i Avokatit të Popullit

RASTET NDËR VITE

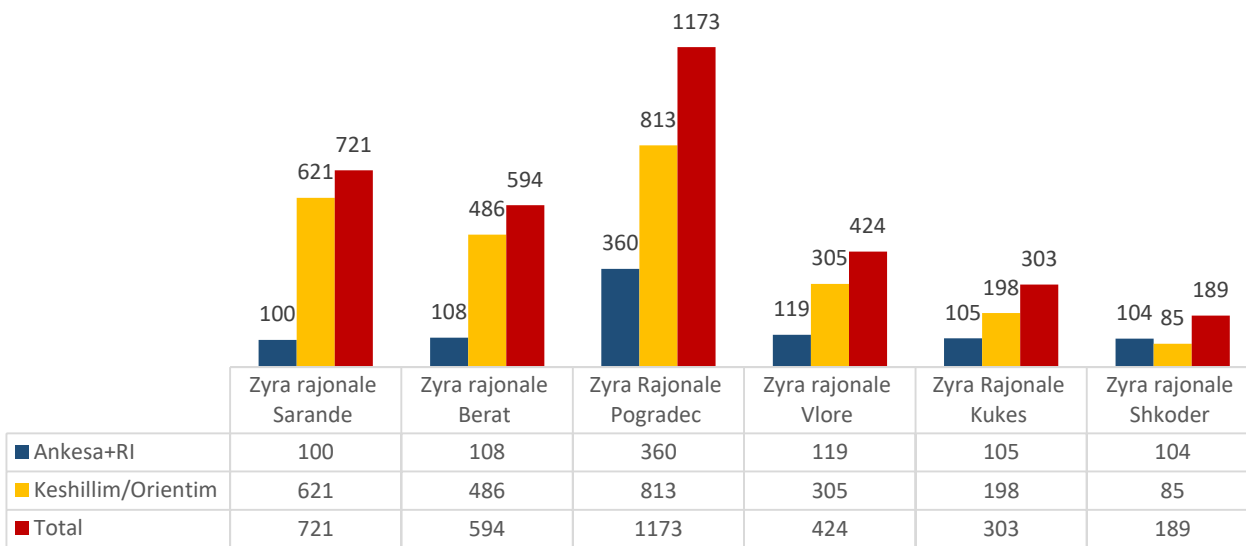
Paraqitja grafike e të dhënave të zyrave rajonale në vitet 2019-2024

Të dhënat e Zyrave Rajonale në vitet 2019 - 2024

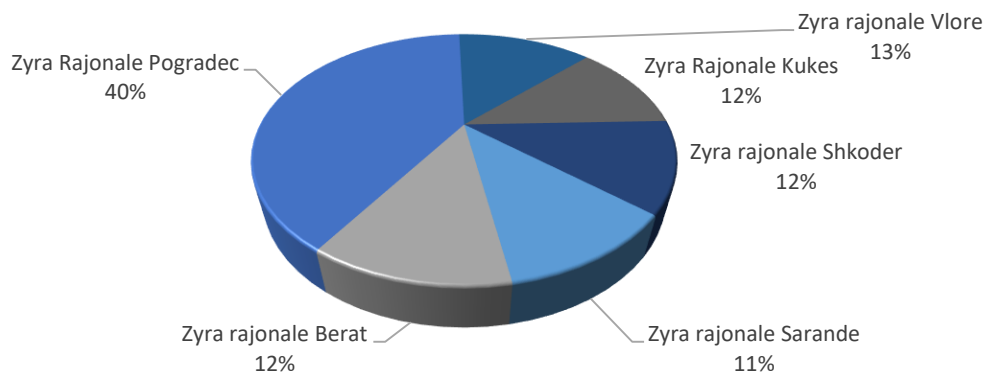
Paraqitja grafike e shpërndarjes së rasteve sipas zyrave rajonale për vitin 2024

SHPËRNDARJA E RASTEVE SIPAS ZYRAVE RAJONALE PËR VITIN 2024

Paraqitja grafike e rasteve të depozitura pranë zyrave rajonale të institucionit AP e shprehur në përqindje

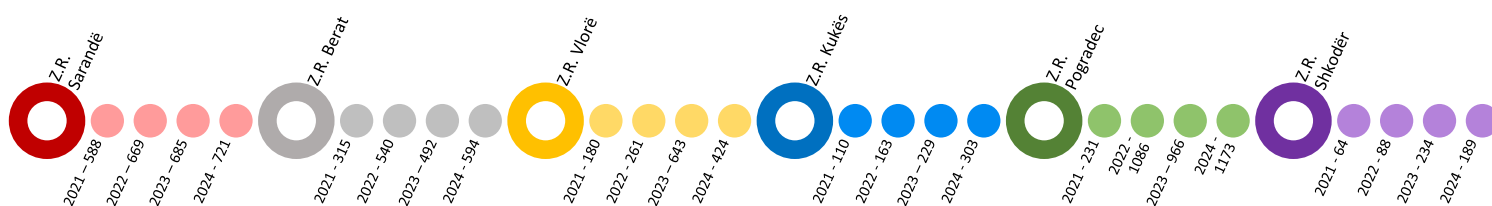
SHPËRNDARJA E RASTEVE SIPAS ZYRAVE RAJONALE PËR VITIN 2024

Më poshtë jepet një vështrim krahasimor i ankesave të ardhura nga Zyrrat Rajonale për vitet 2021-2024. Paraqitja e të dhënave është si në vijon:

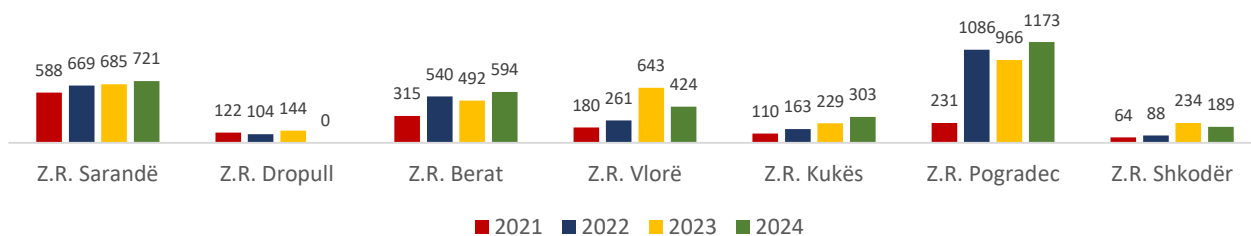
Viti	Z.R. Sarandë	Z.R. Berat	Z.R. Vlorë	Z.R. Kukës	Z.R. Pogradec	Z.R. Shkodër	TOTAL
2021	588	315	180	110	231	64	1,610
2022	669	540	261	163	1,086	88	2,911
2023	685	492	643	229	966	234	3,393
2024	721	594	424	303	1173	189	3,404

Shpërndarja e rasteve të shqyrtuara nga institucioni AP sipas qarqeve për vitin 2024

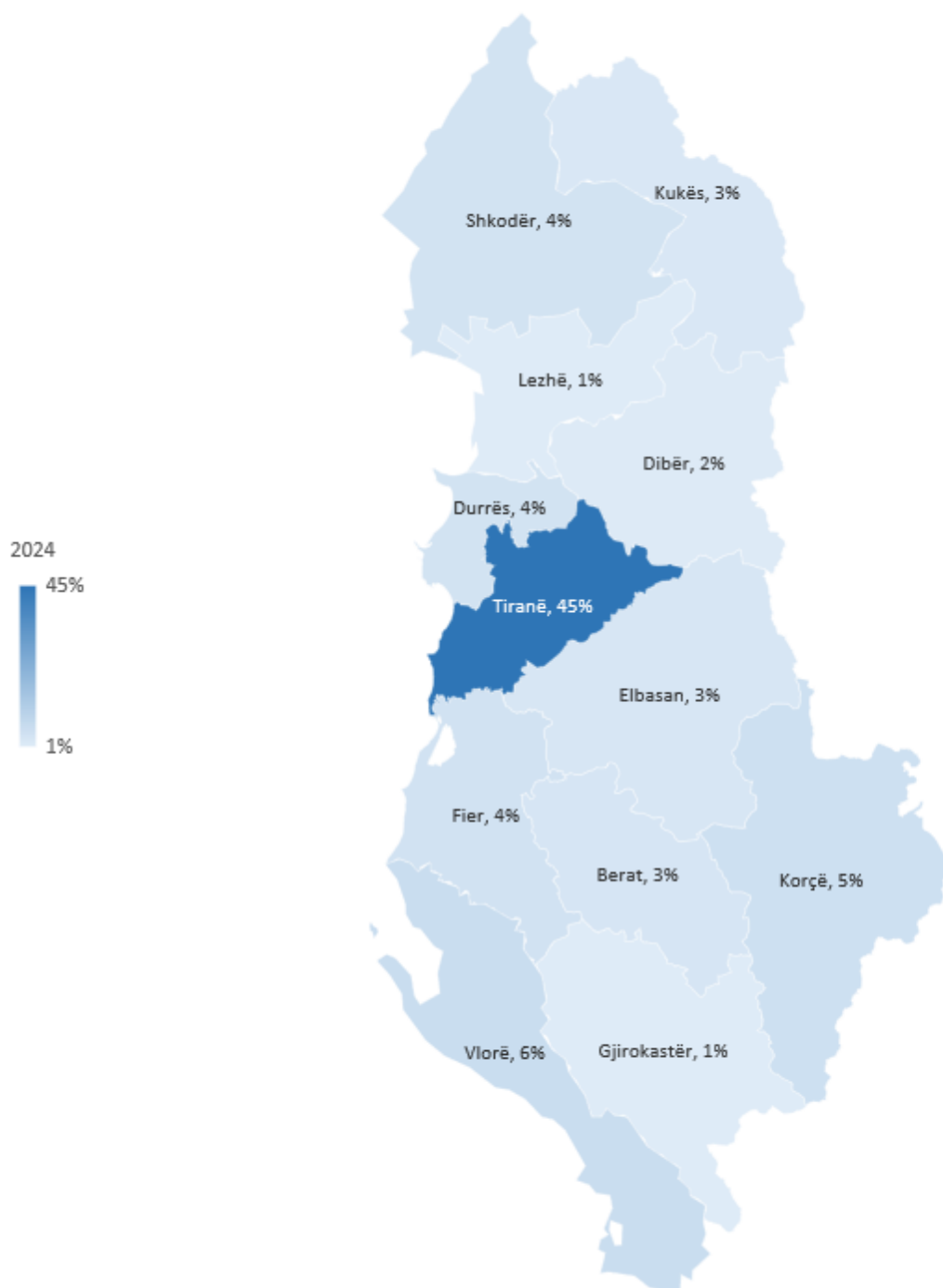
Paraqitja grafike e shpërndarjes së rasteve të shqyrtuara

ANKESAT DHE K/O VITET 2021-2024 SIPAS ZYRAVE RAJONALE

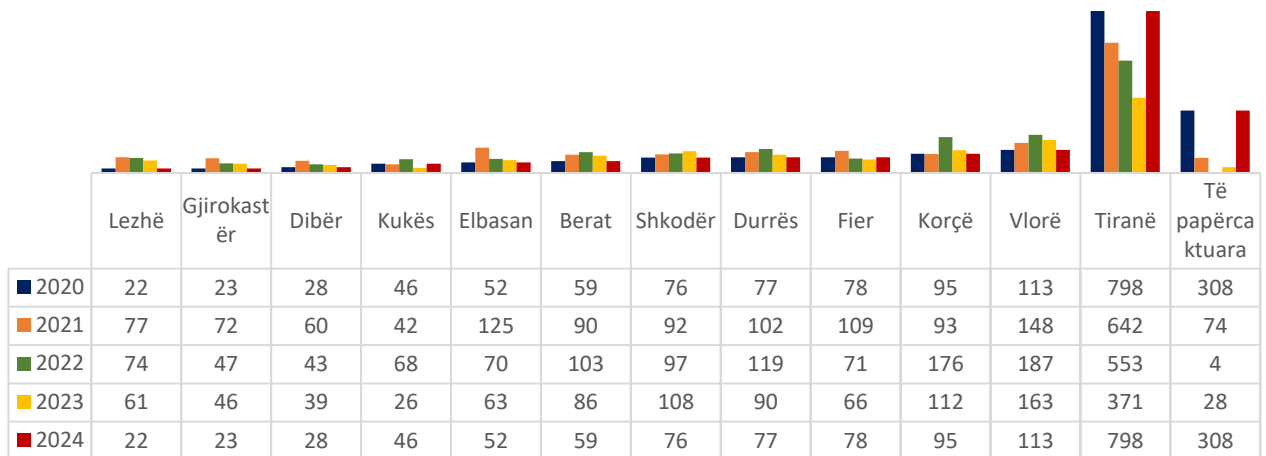
***Paraqitja grafike e shpërndarjes së rasteve të shqyrtuara
nga institucioni i AP-së gjatë 2024 sipas qarqeve***

Shperndarja e rasteve te vitit 2024 sipas qarqeve

***Paraqitja grafike e shpërndarjes së rasteve të shqyrtuara
nga institucioni i AP-së në vitet 2020-2024 sipas qarqeve***

Shpërndarja e rasteve 2020 - 2024 sipas qarqeve

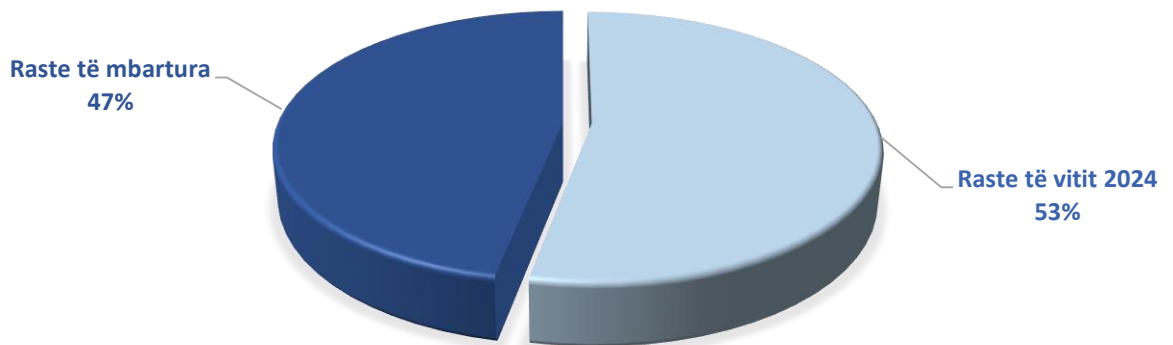

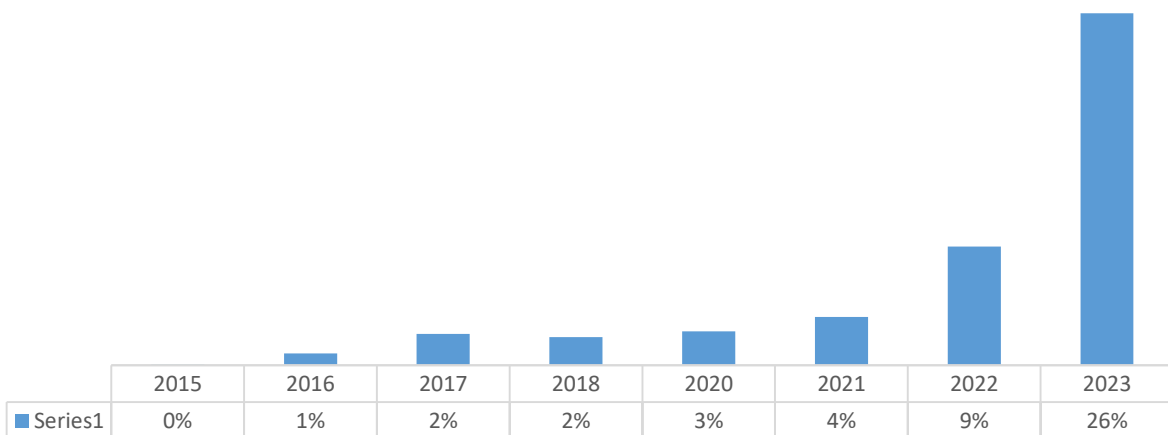
Gjatë ushtrimit të veprimtarisë në vitin 2024, institucioni i Avokatit të Popullit, ka përfunduar hetimin administrativ për 2,047 raste të pretendimeve për shkelje të të drejtave themelore të individëve. Nga këto, 1,089 raste ose 53% janë raste të depozituara në vitin 2024 dhe 958 raste apo 47%, i përkasin rasteve të depozituara vitet e mëparshme.

Paraqitja grafike e rasteve për të cilat ka përfunduar hetimi administrativ në vitin 2024

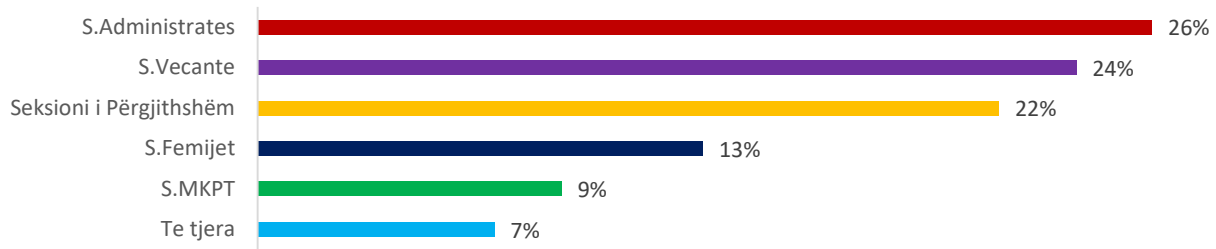
RASTE PËR TË CILAT KA PËRFUNDUAR HETIMI ADMINISTRATIV NË VITIN 2024

RASTE TË MBYLLURA GJATË VITIT 2024 QË I PËRKASIN VITEVE TË TJERA SHPREHUR NË %

Perqindja e rasteve te mbyllura sipas Seksioneve 2024

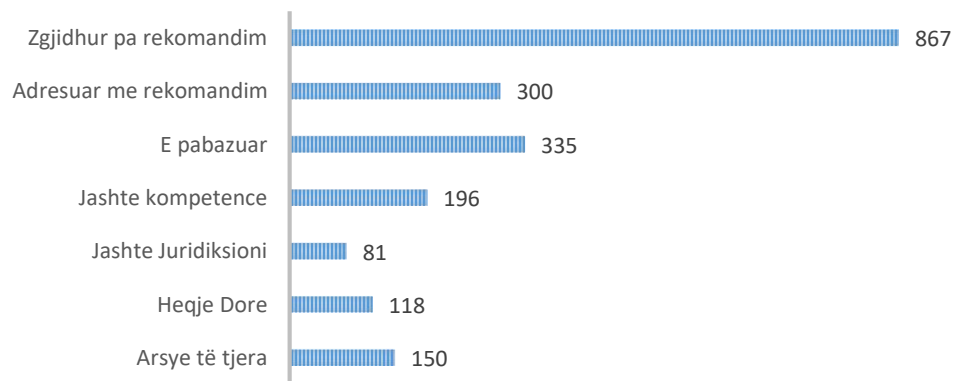

Për këto 2,047 raste për të cilat ka përfunduar hetimi administrativ, rezulton se:

- Për 867 raste apo 42% të tyre, shkeljet apo problematikat e konstatuara gjatë hetimit, janë adresuar pa nevojën e ndërhyrjes me rekomandim;
- Për 335 raste apo 16% të tyre, ka rezultuar që rastet kanë qënë të pabazuara;
- Për 300 raste apo 15% të tyre, ka përfunduar hetimi administrativ pasi shkeljet janë adresuar nëpërmjet rekomandimeve;
- Për 118 raste ose 6% të tyre, ka përfunduar hetimi administrativ si shkak i heqjes dorë nga ankuesi;
- Për 81 raste ose 4% të tyre, ka përfunduar hetimi administrativ pasi kanë rezultuar si raste jashtë juridiksionit;
- Për 196 raste ose 10% të tyre, ka përfunduar hetimi administrativ pasi kanë rezultuar si raste jashtë kompetencës së institucionit të Avokatit të Popullit.
- Për 150 raste ose 7% të tyre, ka përfunduar hetimi administrativ për arsye të tjera (për shembull është bashkuar ankesa me një ankesë tjetër, është mbyllur dosja pas përgjigjeve për rekomandimet, etj.).

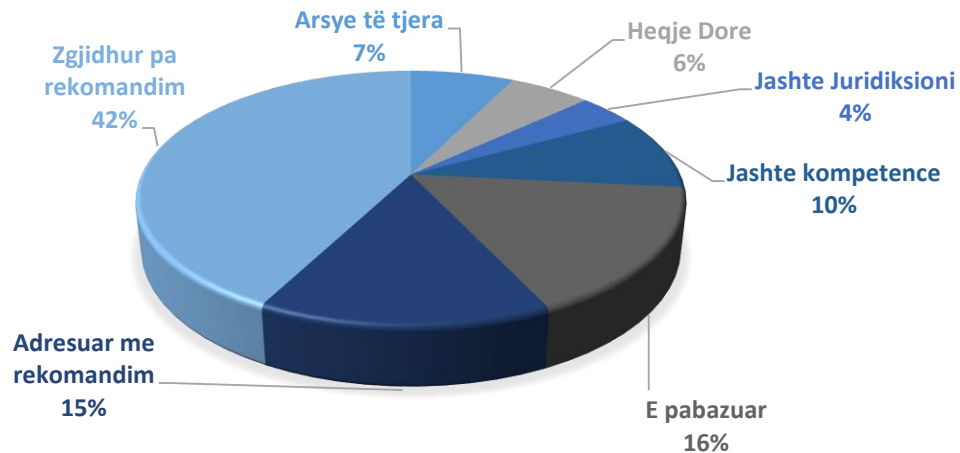
Paraqitja grafike e mënyrave të përfundimit të hetimit të rasteve gjatë vitit 2024

MËNYRA E PËRFUNDIMIT TË HETIMIT TË RASTEVE, VITI 2024

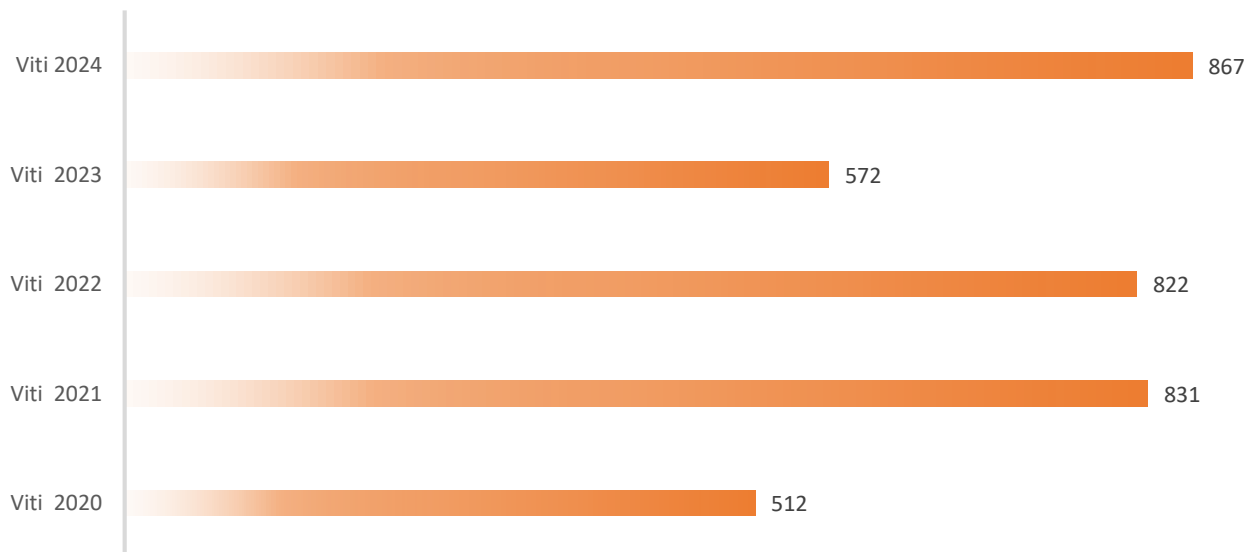
Paraqitja grafike e mënyrave të përfundimit të hetimit të rasteve e shprehur në %

MËNYRA E PËRFUNDIMIT TË HETIMIT TË RASTEVE, VITI 2024, SHPREHUR NË %

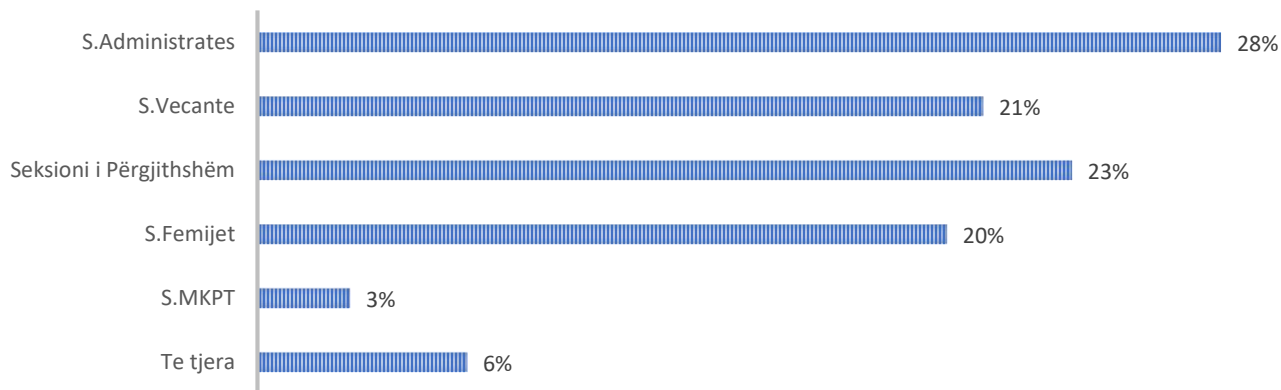

Paraqitja grafike e numrit të rasteve të zgjidhura në favor pa nevojën e ndërhyrjes me rekomandim në vitet 2020 - 2024

NUMRI I RASTEVE PËR TË CILAT KA PËRFUNDUAR HETIMI ADMINISTRATIV NË VITET 2020-2024 ZGJIDHUR PA REKOMANDIM

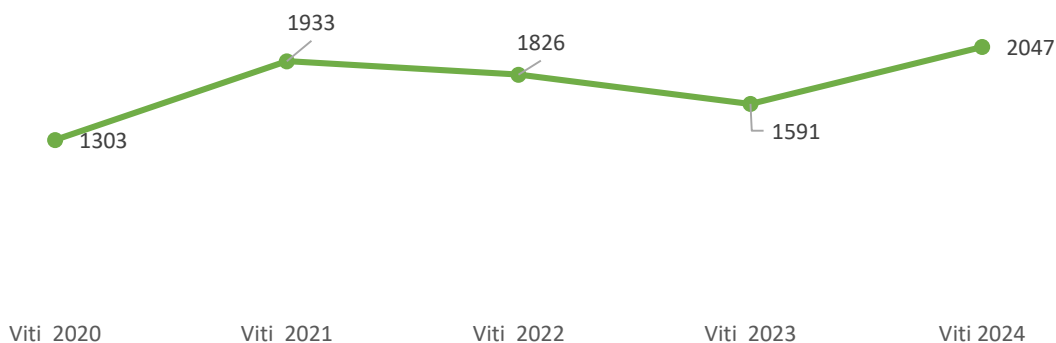

RASTET E ZGJIDHURA PA REKOMANDIM, SIPAS SEKSIONEVE

Paraqitja grafike e numrit të rasteve për të cilat ka përfunduar hetimi administrativ në vitet 2020-2024

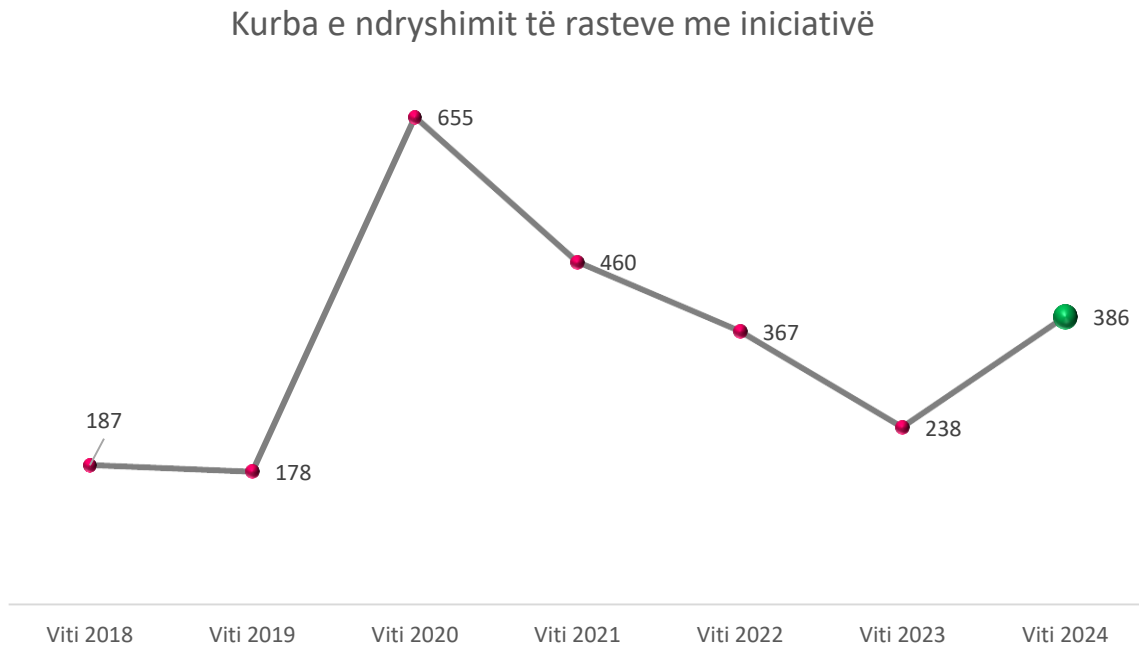
NUMRI I RASTEVE PËR TË CILAT KA PËRFUNDUAR HETIMI ADMINISTRATIV NË VITET 2020-2024

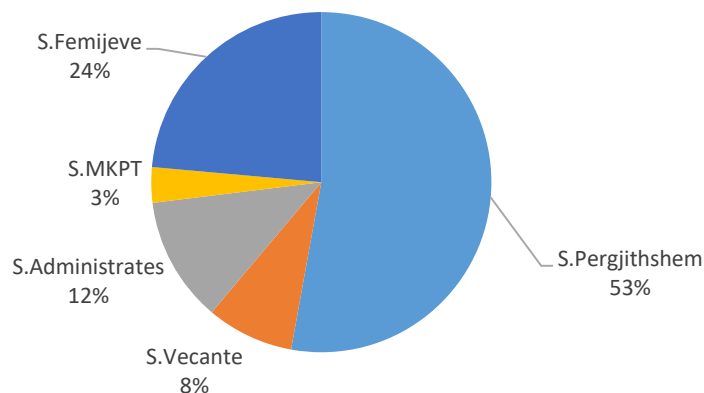
Gjatë vitit 2024, institucioni i Avokatit të Popullit, ka trajtuar me iniciativën e tij nga indicie të tilla si mediat, emisionet investigative, rrjetet sociale, etj., 386 raste të shkeljeve të të drejtave themelore të individit.

Paraqitja grafike e kurbës së ndryshimit të rasteve me iniciativë të trajtuara në vitet 2018–2024

Paraqitja e rasteve të trajtuara me iniciativë sipas seksioneve të institucionit të AP-së për vitin 2024, shprehur në %

RASTET ME INICIATIVË SIPAS SEKSIONEVE

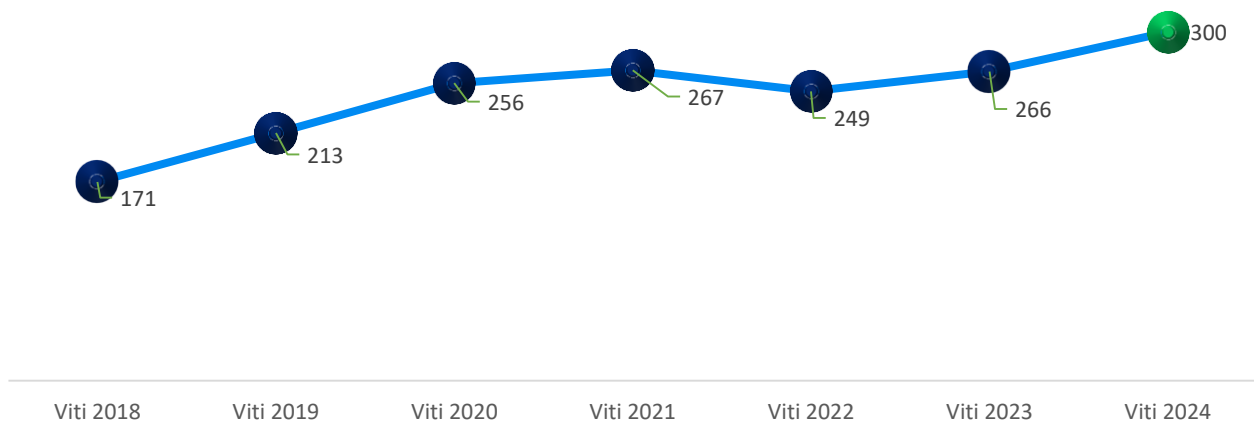

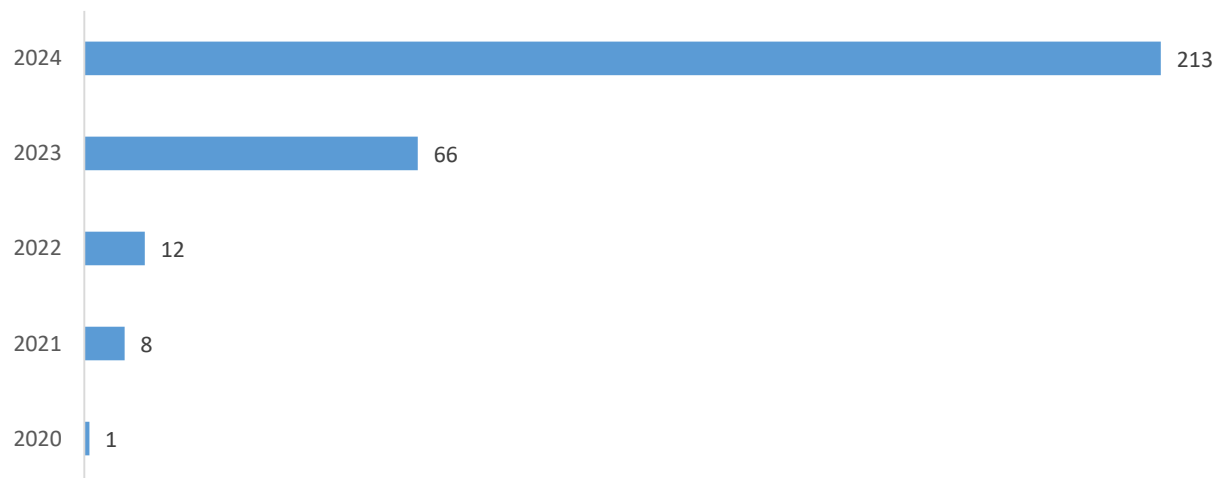
Gjatë ushtrimit të mandatit të tij, në vitin 2024, institucioni i Avokatit të Popullit ka adresuar në total 300 rekomandime drejtuar organeve të Administratës Publike, përfshirë ato qendrore dhe vendore nga të cilat 213 rekomandime i përkasin rasteve të vitit 2024 dhe 87 rekomandime i përkasin rasteve të mbartura ndër vite.

Paraqitja grafike e kurbës së ndryshimit të numrit të rekomandimeve të adresuara nga institucioni i Avokatit të Popullit ndër vite

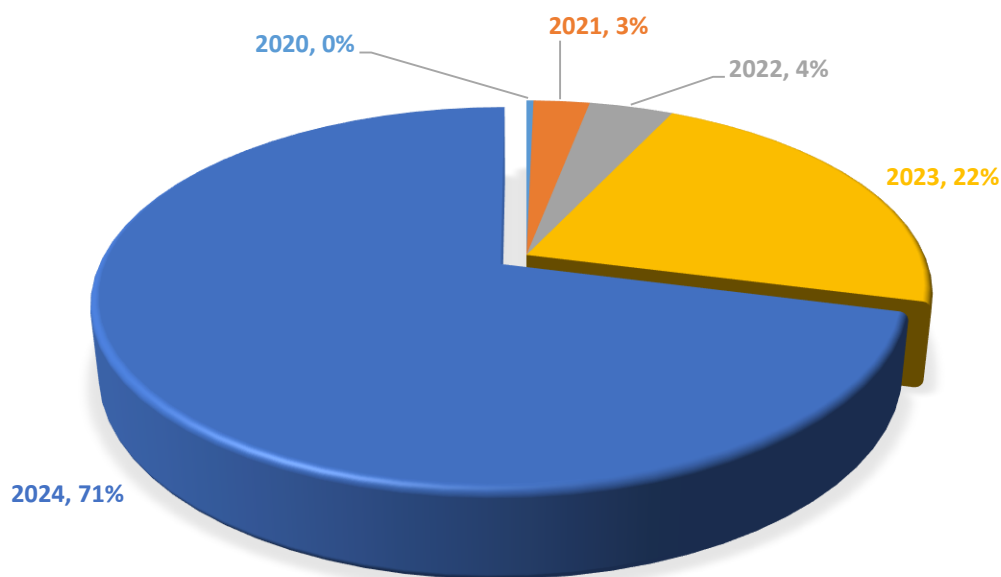
Rekomandime 2018-2024

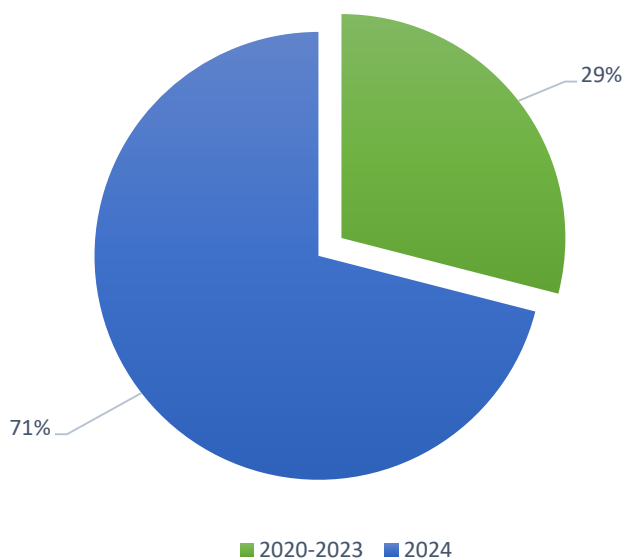
REKOMANDIMET E VITIT 2024 SIPAS VITIT TË CILIT I PËRKET RASTI

REKOMANDIMET E VITIT 2024 SIPAS VITIT TË CILIT I PËRKET RASTI SHPREHUR NË %

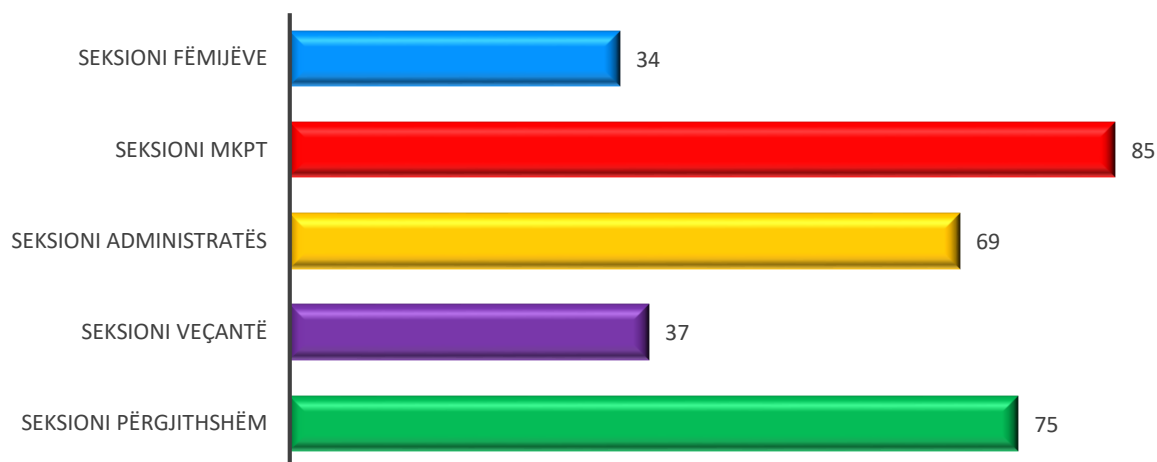

Rekomandimet e vitit 2024 sipas vitit të cilit i përket rasti shprehur në%

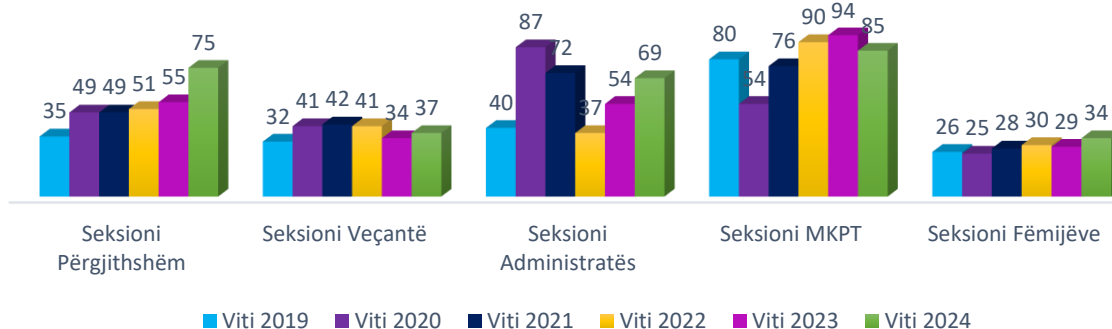
Paraqitja grafike e rekomandimeve të adresuara nga seksionet përkatëse gjatë vitit 2024

Rekomandimet e adresuara në vitin 2024 sipas Seksioneve

Paraqitja grafike e rekomandimeve të adresuara ndër vite nga seksionet përkatëse

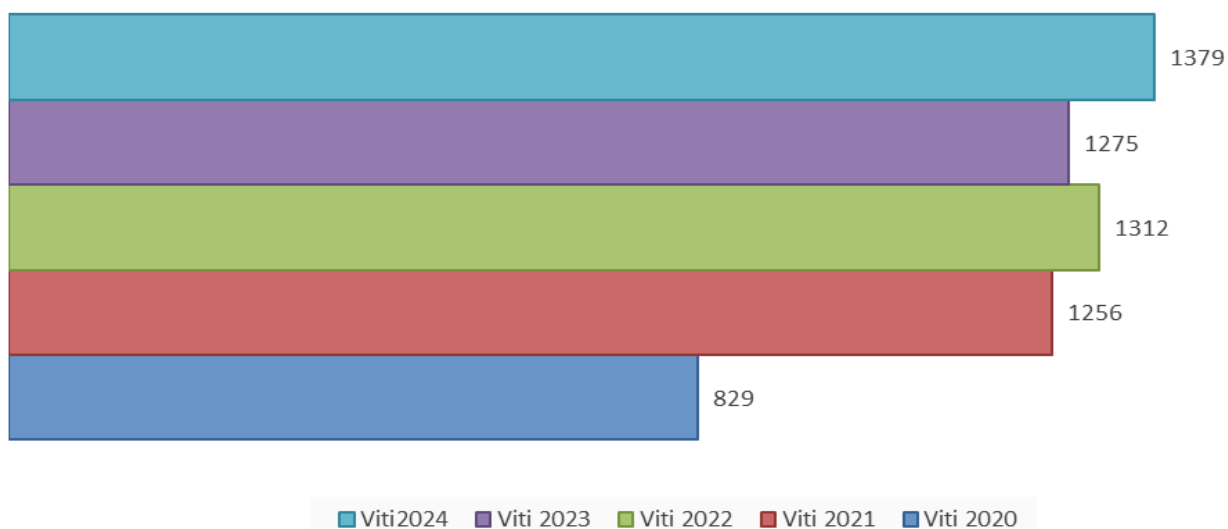
Rekomandime ndër vite sipas seksioneve

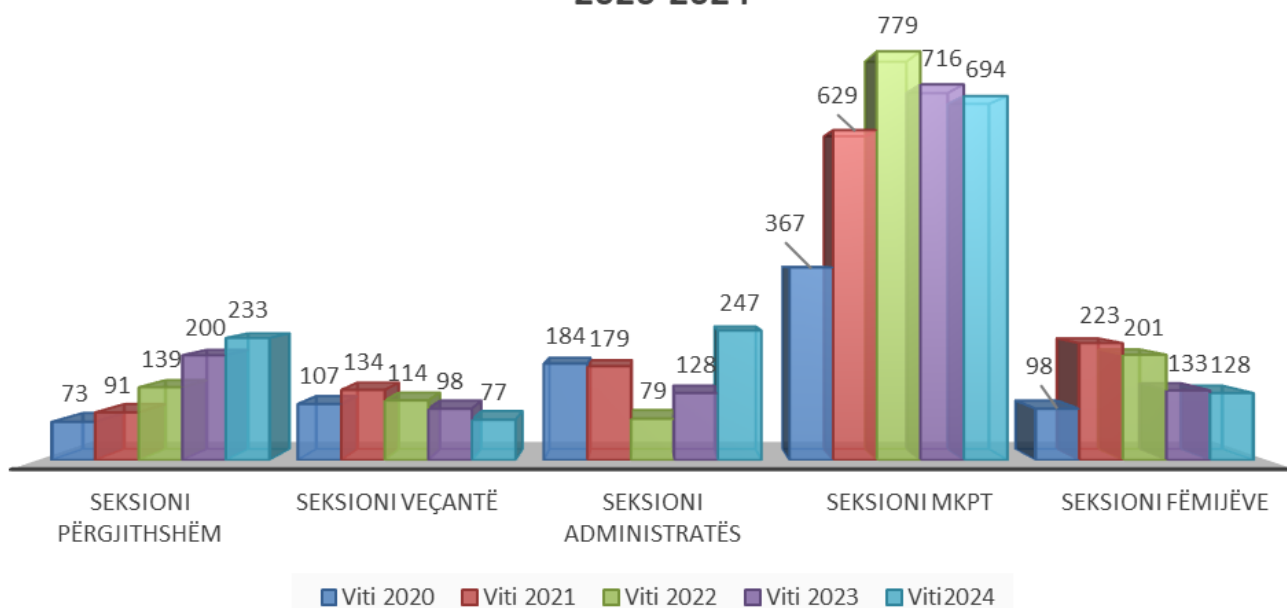
Në 300 rekomandime institucioni i Avokatit të Popullit ka adresuar gjithsej 1,379 zëra, apo nënrekomandime.

Paraqitja grafike e numrit të nënrekomandimeve krahasuar për vitet 2020 – 2024

Zërat e rekomanduara në vitet 2020-2024

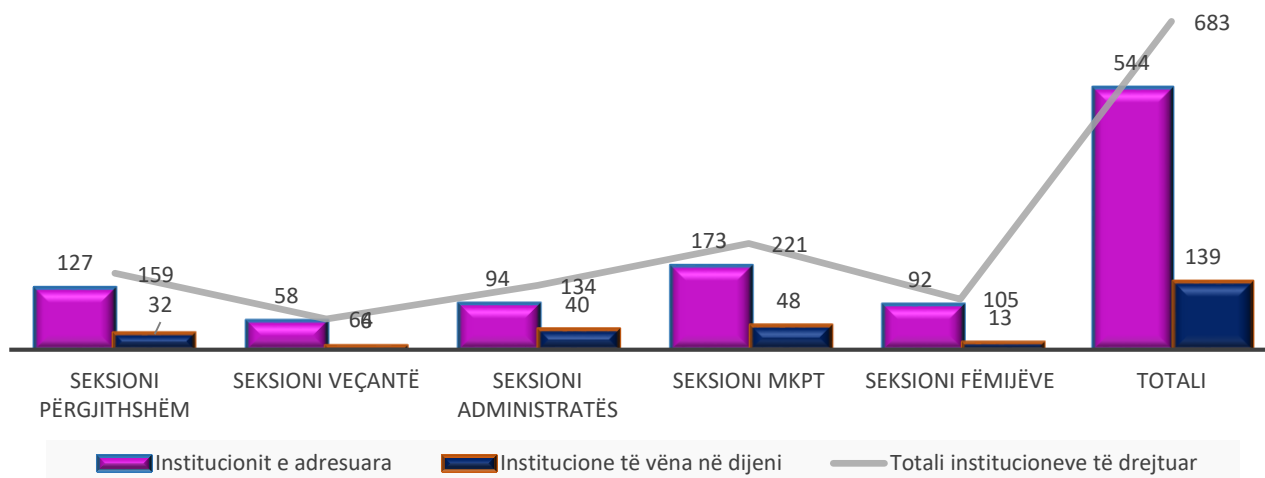

Nënrekomandimet sipas seksioneve ne vitet 2020-2024

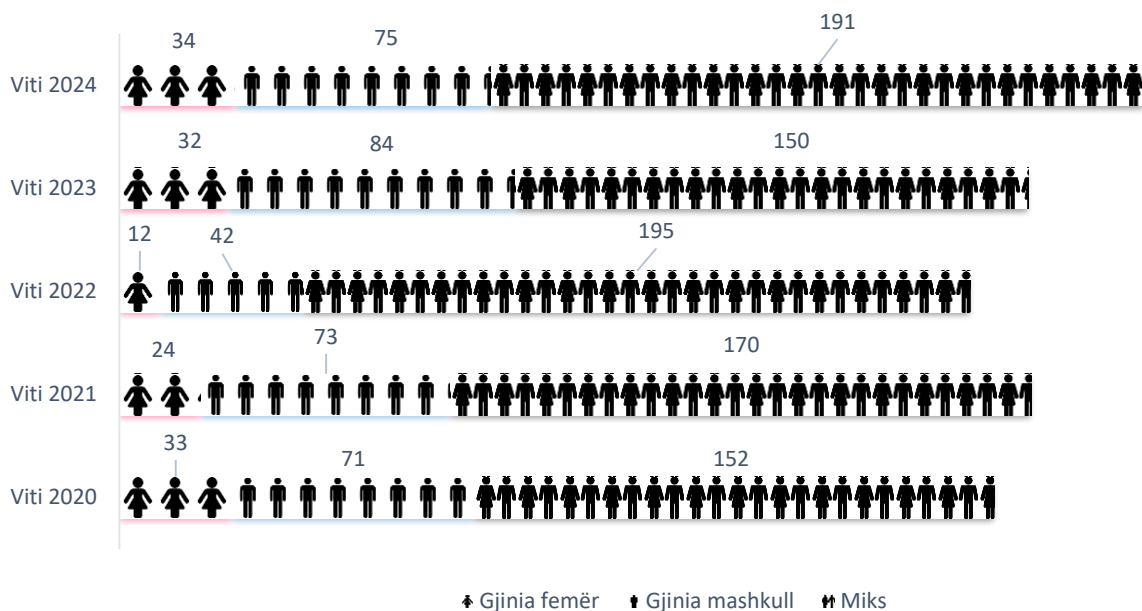
Paraqitja grafike e numrit të institucioneve të adresuara dhe të vëna në dijeni sipas seksioneve

Institucionet e adresuara me rekomandim në vitin 2024

Paraqitja grafike e rekomandimeve të adresuara në vitet 2020-2024 sipas gjinisë së ankuesit

Gjinia e ankuesve për të cilët institucioni ka adresuar rekomandim

Shpërndarja e rekomandimeve të realizuara nga institucioni i Avokatit të Popullit sipas 17 Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm (SDG) të miratuara nga miratuara nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së në vitin 2015³²² paraqitet si më poshtë:

Paraqita e shpërndarjes së rekomandimeve sipas Objektivave të SDG

SDG 16	SDG 4	SDG 10	SDG 11	SDG 1	SDG 3	SDG 6	SDG 5	SDG 9	SDG 8		SDG 12	SDG 13	SDG 15	SDG 19		
153	27	21	18	17	16	7	5	5	1		1	1	1	1		

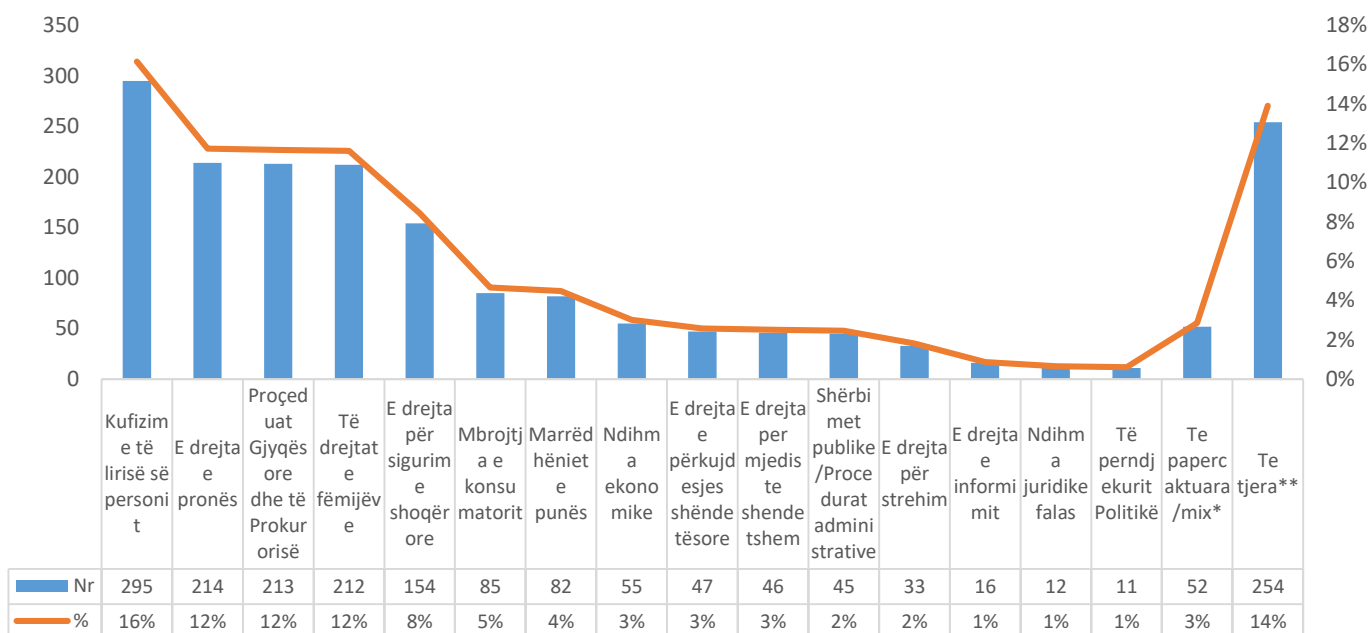
³²² Për një informacion më shumë lidhur mbi SDG - [Lexo SDG](#)

Paraqitja grafike e rasteve të regjistruara për hetim nga institucioni i AP-së sipas shkëljes së të drejtës së pretenduar, viti 2024

* Ankesa të cilat janë jashtë juridiksionit, ose për të cilat fusha është mix ose e papërcaktuar

** Ankesa që përbejnë më pak se 1% të ankesave

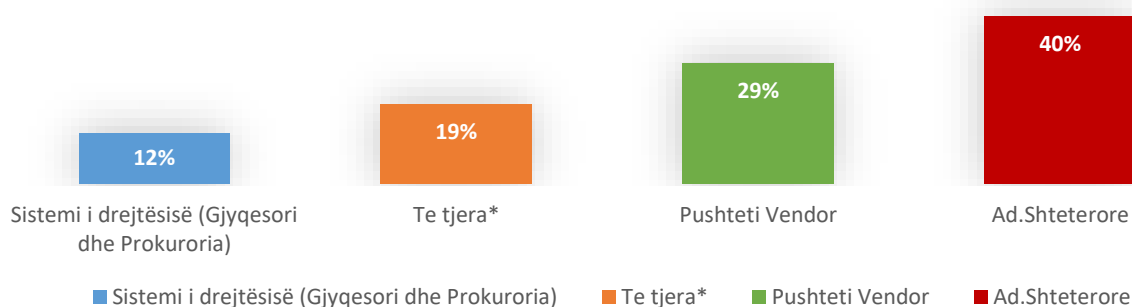
Rastet e vitit 2024 sipas fushave të të drejtave

Paraqitja grafike e shpërndarjes së rasteve të trajtuara në vitin 2024 sipas grupeve të institucioneve

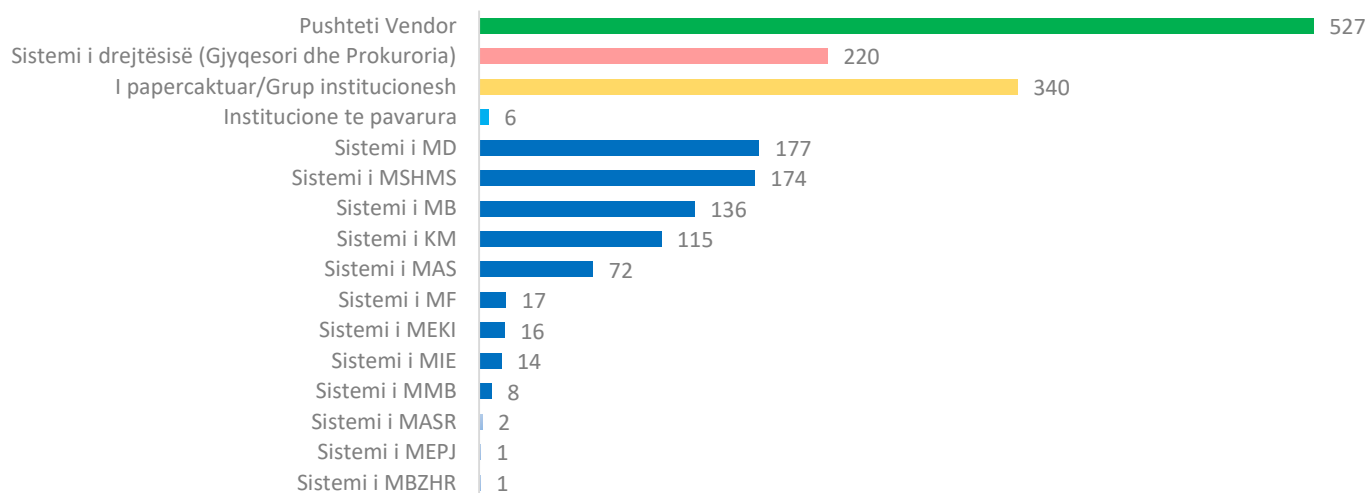
*I papërcaktuar, grup institucionesh, institucione të tjera, etj.

Shpërndarja e rasteve sipas grupeve të institucioneve shprehur në %

Paraqitja grafike e rasteve të regjistruara në vitin 2024, sipas sistemit të institucioneve

Shpërndarja e rasteve sipas institucioneve

Aneksi 1

Të dhëna mbi zhvillimin e Kurseve Profesionale në Burgje

Institucionet	Numri i të burgosurve në ditën e inspektimit	Data e inspektimeve në IEVP	Nr i të burgosurve që zhvillonin kurse profesionale	Kurset Profesionale që zhvillohen në IEVP sipas Inspektimeve
IEVP Jordan Misja	446	21.02.2024	Nuk zhvilloheshin kurse	-
IEVP Mine Peza	161	28.02.2024	Nuk zhvilloheshin kurse	-
IEVP Fushë-Krujë	396	30.10.2024	40 të burgosur	1. Kurs për kujdestar social, 2. Kurs për gjuhë italiane, 3. Kurs për gjuhë angleze, 4. Kurs për hidraulik, 5. Kurs për elektrikist
IEVP Peqin	482	18.01.2024	6 të Burgosur	Kurs për riparim paisjesh elektroshtëpiake
IEVP Rrogozhinë	179	19.09.2024	Nuk zhvilloheshin kurse	-
IEVP Pojskë Pogradec	68	19.09.2024	Nuk zhvilloheshin kurse	-
IEVP Drenovë	304	02.05.2024	15 të burgosur	Kurs për kuzhinë
IEVP Lushnjë	41	22.05.2024	Nuk zhvilloheshin kurse	-
IEVP Fier	686	09.05.2024	42 të burgosur	1. Kurs për kuzhinier, 2. Kurs për gjuhët e huaja
IEVP Berat	145	15.05.2024	16 të burgosur	1. Kurs për elektrikist,

				2. Kurs për hidraulik
IEVP Vlorë	157	29.04.2024	9 të burgosur	1. Kurs për elektrikist 2. Kurs për saldator, 3. Kurs për gjuhën angleze, 4. Kurs për punë artizanale
IEVP Lezhë	444	24.04.2024	Shtetasit me masë mjekësore	
IEVP Reç Shkodër	650	04.06.2024	10 të burgosur	Kurs i gjuhës gjermane
IEVP Burrel	128	25.07.2024	Nuk zhvilloheshin kurse	-
IEVP Tepelenë	72	10.10.2024	Nuk zhvilloheshin kurse	-
IEVP Kavajë	28	23.04.2024	7 të mitur	1. Kurs për hidraulik, 2. Kurs për saldaturë
IEVP Durrës	281	02.10.2024	12 të burgosur	Kurs për kujdestar social
IEVP Elbasan	189	12.03.2024	7 të burgosur	Kurs për kuzhinë
IEVP Kukës	34	04.07.2024	Nuk zhvilloheshin kurse	-
IVSHB-Spitali i Burgut	71	21.11.2024	Spital Burgu	-

“Marrëveshja e Bashkëpunimit ndërmjet Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve dhe Agjencisë Kombëtare të Punësimit Aftësive (AKPA) në të gjitha IEVP-të” nr. 17028/1 prot, datë 06.11.2024. Objekti i kësaj marrëveshjeje është përcaktimi i procedurave të bashkëpunimit ndërinstitucional, sigurimit të infrastrukturës, kushteve të përshtatshme dhe burimeve njerëzore për zhvillimin e formimit profesional për shtetasit e dënuar me burgim të cilët ndodhen në institucionet e Ekzekutimeve të Vendimeve Penale në funksion të përfitimit të njohurive dhe aftësive profesionale të tillë që t’iu shërbejë atyre në drejtim të rehabilitimit dhe të riintegrit të tyre në shoqëri pas lirimit.

Shënim: Nga 18 Burgje vetëm në 10 prej tyre zhvillohen kurse profesionale.

Aneksi 2

Popullimi në burgje referuar inspektimeve të kryera në IEVP nga Mekanizmi Kombëtar për Vitin 2024.

	Institucioni	Kapaciteti	Paraburgosur	Dënuar	Totali	Mbi Kapacitet
1	Pojuskë Gratë	90	41	27	68	0
2	Berat	160	97	24	145	0
3	Burrel	172	40	88	128	0
4	Drenovë	380	227	77	304	0
5	Elbasan	160	189	0	189	29
6	Fier	828	313	369	686	0
7	Kukës	36	34	0	34	0
8	Lushnjë	189	0	41	41	0
9	302 Mine Peza	166	161	0	0	0
10	Reç	781	347	303	650	0
11	Tepelene	75	72	0	72	0
12	Vlore	160	147	10	157	0
13	Jordan Misja 313	480	446	0	446	0
14	Kavajë	40	24	4	28	0
15	Peqin	528	149	335	482	0
16	Fush Kruje	380	371	25	396	16
17	Rrogozhine	343	0	179	179	0
18	Durrës	300	229	52	281	0
19	Lezhë	280	0	444	444	164
20	IVSHB	99	25	46	71	0
	Totali	5747	2730	2049	4779	

Kapaciteti akomodues në Burgje- 5747 Burgosur

Të Paraburgosur 2730 dhe dënuar 2049 në total 4779 të burgosur